సంగ్రహ వ్యాకరణము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము
రాజమహేంద్రవరము

1951

 [వెల రు 1-0-0

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్‌నందు ముద్రింపబడినది

సంగ్రహవ్యాకరణము

ఆంధ్రభాష

౧. ఆంధ్రదేశమున వ్యవహరింపఁబడుభాష యాంధ్రభాష యనఁబడును. భాషయనఁగా నరులొండొరులకుఁ దమమనోభావముల నెఱిఁగింప సాధనభూతముగానుండు వాగ్జాలముకూడిక. అది వాగ్రూపముగానైనను, లిఖితరూపముగానైనను ఉండవచ్చును. ఎఱుకుభాష మొదలగునవి కేవల వాగ్రూపములు. తెలుఁగు అఱవము మొదలయినవి వాగ్లిఖితరూపములు.

౨. ఈభాషయందలి పదములు, తత్సమములు, తద్భవములు, దేశ్యములు, అని మూడుభేదములు కలవి. ౧. విభక్తిప్రత్యయము మాత్రముమాఱి తెనుఁగున వాడఁబడు సంస్కృతప్రాకృతపదములు తత్సమములు. ఉ:—సం. గురు(ః), సం. స. గురు(వు); ప్రా. గారవ(ం), ప్రా. స. గారవ (ము). ౨. వర్ణాగమము, వర్ణలోపము, వర్ణాదేశము, లోనుగాఁగలవికారములను విధివిహితముగాఁ బొంది తెలుఁగున వ్యవహరింపఁబడు సంస్కృత ప్రాకృతపదములు తద్భవములు. ఉ:—ఆగ—సం. రథః, సం. భ. అరదము; ప్రా. అచ్ఛేరం, ప్రా. భ. అచ్చెరువు—లోప—సం. తామరసమ్, సం. భ. తామర; ప్రా. పణ్ణాసా, ప్రా. భ. పనస.—ఆదే—సం. అంగణమ్, సం. భ. అంకణము; ప్రా. పుఢవీ, ప్రా. భ. పుడమి. ౩. సంస్కృత ప్రాకృతముల సంబంధ మేమియులేక త్రిలింగదేశమున వ్యవహరింపఁబడు పదములు దేశ్యములు. ఉ:—ఊరు, పేరు.

౩. సంస్కృతసమేతర మగుభాష యచ్చతెలుఁగనఁబడు
ఆంధ్రమునకు సంస్కృత ప్రాకృతములు రెండును బ్రకృతులు కావు
సంస్కృత మాద్యప్రకృతి యనియు, ప్రాకృతము ద్వితీయప్రక
యనియు, ఆంధ్రము వికృతి యనియు, చెప్పఁబడును.

౪. లక్షణవిరుద్ధము లైనపదములు గ్రామ్యములు. ఉ:- వస్తాడు, తెస్తాడు. ఇవి ప్రయోగార్హములు గావు. అయినను తొల్లింటి కవీంద్రులు వాడియున్న పదములు గ్రామ్యము లై గ్రామ్యములే. ఉ:—కలకంఠుఁడు, ప్రాణగొడ్డము. శివగట్టి.

౫. భావకుం బ్రధానసాధనములు వర్ణములు; వర్ణము పదము లగును; పదములు వాక్యము లగును; వాక్యములు కావ్య లగును.

వ్యా ర ణ ము.

౧. ఆంధ్రభాషను సలక్షణముగా వ్యవహరించుటకు ఉప గించువిషయములు గల శాస్త్రము ఆంధ్రవ్యాకరణ మనఁబడును.

౨. అది వర్ణపరిచ్ఛేదము, పదపరిచ్ఛేదము, వాక్యపరిచ్ఛేద కావ్యపరిచ్ఛేదము, అని నాలుగుభాగములు గలది.

వ ర్ణ ప రి చ్ఛే ద ము.

౧. వివిధములగుధ్వనులను వేర్వేఱ నెఱిఁగించుకొఱకు గ్ర యం దేర్పఱుచుకోఁబడిన గుఱుతులు వర్ణము లనికాని, అక్షరము కాని, చెప్పఁబడును. ఉ:—అ, ఇ, క, గ. ఇట్టివర్ణములను తెల్పునది వర్ణపరిచ్ఛేదము.

సంగ్రహ వ్యాకరణము

౧. వర్ణములసమూహమునకు వర్ణసమామ్నాయమని పేరు. ఆంధ్రవర్ణసమామ్నాయమువ, ఏబదియాఱువర్ణములు గలవు. అవి అచ్చులు, హల్లులు, ఉభయాక్షరములు, అని మూఁడువిధములు గలవి.

౨. అచ్చులు పదియాఱు:—అ,ఆ,ఇ,ఈ,ఉ,ఊ,ఋ,ౠ,ఌ,ౡ, ఎ,ఏ,ఐ,ఒ,ఓ,ఔ. (అచ్చులకు, ప్రాణములు, స్వరములు, అని మాఱు పేళ్ళు గలవు.)

౩. ఇతరవర్ణసాహాయ్యము లేకయే పూర్ణముగా నుచ్చరింపఁబడువర్ణములు అచ్చులు. అచ్చులలో అ, ఇ, ఉ, ఋ, ఌ, ఎ, ఒ, అను నేడును హ్రస్వములు (అనఁగా కుఱుచలు); ఆ,ఈ,ఊ,ౠ,ౡ,ఏ,ఐ, ఓ,ఔ, అను తొమ్మిదియు దీర్ఘములు (అనఁగా నిడుదలు); ఎ,ఏ,ఒ,ఓ అను నాలుగును వక్రములు (అనఁగా వంకరగా నుండునవి); ఐ,ఔ, అను రెండును వక్రతమములు (అనఁగా మిక్కిలి వంకరగానుండునవి).

౪. హల్లులు ముప్పదియేడు:—క,ఖ,గ,ఘ,ఙ,చ,ౘ,ఛ,జ,ౙ,ఝ, ఞ,ట,ఠ,డ,ఢ,ణ,త,థ,ద,ధ,న,ప,ఫ,బ,భ,మ,య,ర,ల,వ,శ,ష,స,హ,ళ,ఱ. (హల్లులకు వ్యంజనములు, ప్రాణులు, అని నామాంతరములు.)

౫. స్వరసాహాయ్యము లేక పూర్ణముగా నుచ్చరింపఁబడని వర్ణములు హల్లులు. హల్లులలో, క,చ,ౘ,ట,త,ప, అను నాఱును పరుషములు (అనఁగా కఠినాక్షరములు); గ,జ,ౙ,డ,ద,బ, అను నాఱును సరళములు (అనఁగా కఠినములు కానివి); ఖ, ఘ, ఙ, ఛ, ఝ, ఞ, ఠ, ఢ, ణ, థ, ధ, న, ఫ, భ, మ, య, ర, ల, వ, శ, ష, స, హ, ళ, ఱ, అను నిరువదియైదును స్థిరములు (అనగా నిలుకడగా నుండునవి); స్థిరములలోని నకారము ద్రుత మనఁబడును; ఖ, ఘ, ఛ, ఝ, ఠ, ఢ, థ, ధ, ఫ, భ, అను పదియు వర్గయుక్కులనఁబడును.

౭. మఱియు హల్లులలో క, ఖ, గ, ఘ, ఙ; చ, ఛ, జ, ఝ, ఞ; ట, ఠ, డ, ఢ, ణ, త, థ, ద, ధ, న; ప, ఫ, బ, భ, మ; అను నిరువదియైదును స్పర్శములు—ఇందు, అయిదయిదు క్రమముగా కవర్గము, చవర్గము, టవర్గము, తవర్గము, పవర్గము, అనఁబడును :— య, ర, ల, వ, అను నాలుగును అంతస్థములు; శ, ష, స, హ, అను నాలుగును ఊష్మములు.

౮. ఉభయాక్షరములు మూఁడు.—ఇవి క్రమముగా, అరసున్న, నిండుసున్న, విసర్గము, అనిచెప్పఁబడును. (అరసున్నకు, అర్థాను స్వారము, అర్థబిందువు, అనియు, నిండుసున్నకు, పూర్ణానుస్వారము, పూర్ణబిందువు, అనియు వేఱునామములు)

౯. అచ్చులును హల్లులు నగువర్ణములు ఉభయాక్షరములు. హల్లులమీఁదవలె వీనిమీఁద అచ్చులు నిలువకుంటంజేసి యచ్చులును, అచ్చులకువలె వీనికి స్వతంత్రప్రయోగము లేమింజేసి హల్లులును, అని యెఱుంగునది.)

౧౦. ఉత్పత్తిస్థానములనుబట్టి, అ, ఆ, క, ఖ, గ, ఘ, ఙ, హ, ః, లు కంఠ్యములు; ఇ, ఈ, చ, ఛ, జ, ఝ, ఞ, య, శ, లు తాలవ్యములు; ఋ, ౠ, ట, ఠ, డ, ఢ, ణ, ర, ష, ళ, లు మూర్ధన్యములు; ఌ, ౡ, ౘ, ౙ, త, థ, ద, ధ, న, ల, స, లు దంత్యములు; ఉ, ఊ, ప, ఫ, బ, భ, మ, లు ఓష్ఠ్యములు; ఙ, ఞ, ణ, న, మ, ఁ, ం, లు అనునాసికములు; ఎ, ఏ, ఐ, లు కంఠ్యతాలవ్యములు; ఒ, ఓ, ఔ, లు కంఠోష్ఠ్యములు; వ, దంతోష్ఠ్యము; అని చెప్పఁబడును.

౧౧. య, ర, ల, వ, ఈయక్షరములు లఘువులు, అలఘువులు, అని యిరుదెఱంగులు. సాధ్యమగుయకారము లఘువు. ఉః—

(అది+ఇట్టి=) అదియిట్టి. సాధ్య మనఁగా శాస్త్రమువలనఁ గలిగినది. సిద్ధ మగుయకార మలఘువు. ఉ:—కాయ; సిద్ధ మనఁగా శబ్దము తోడ నుండునది. రేఫము లఘువు. ఉ:—పెరుగు. శకటరేఫ మలఘువు. ఉ:—చెఱకు. సిద్ధ మగులకారము లఘువు. ఉ:—తల. సాధ్యమగు ళకార మలఘువు. ఉ:—(ఏఱునుండి) ఏళులు. సాధ్య మగుప్రథమమీఁదివకారము లఘువు. ఉ:— (అతఁడు+పలికె =) అతఁడువలికె. సిద్ధ మగువకార మలఘువు. ఉ:—వాఁగు.

౧౨. పై వర్ణములలో ఎ, ఒ, చ, జ, ఱ, ఁ, అను నాఱును సంస్కృతమున లేవు; ఋ, ౠ, ఌ, ౡ, ఐ, ఔ, ఙ, ఞ, శ, ష, అను పదియుంగూడ ప్రాకృతమున లేవు; ఋ, ౠ, ఌ, ౡ, ః, ఖ, ఘ, ఙ, ఛ, ఝ, ఞ, ఠ, ఢ, థ, ధ, ఫ, భ, శ, ష, అను పంధొమ్మిదియు నచ్చ తెలుఁగున లేవు.

౧౩. అచ్చ తెలుఁగునకు వర్ణములు ముప్పదియేడు—అ, ఆ, ఇ, ఈ, ఉ, ఊ, ఎ, ఏ, ఐ, ఒ, ఓ, ఔ, ఁ, ం; క, గ, చ, చ, జ, జ, ట, డ, ణ; త, ద, న, ప, బ, మ; య, ర, ల, వ, స, హ, ఱ, ళ.

౧౪. ఇఁక, అట, ఛీఁడు, అను శబ్దములం దక్క ప్రథమ హ్రస్వముమీఁద అరసున్న లేదు. హ్రస్వముమీఁది యరసున్న వైకల్పికముగా సుండుసున్న యగును. ఉ:—అనఁటి, అనంటి.

౧౫. అచ్చ తెనుఁగున పరుషసరళములకు ముందే బిందువుండును. ఉ.—కలఁక, వంకర, వాఁగు, వంగ.

౧౬. తెలుఁగుమాటలకు మొదల, ణ, య, ళ, ఫు, ఫూ, వొ, వో, లు లేవు.

౧౭. ఉయ్యాల, పయ్యెద, తొయ్యెతులు ఈ మూఁడుశబ్దములం

దక్క, పదమధ్య యకారమున కత్వము లేదు. ఉ:—కయ్యము, బయులు.

౧౮. అచ్చ తెలుఁగున చ, జ, లు, తాలవ్యములు; చ, జ, లు దంత్యములు. తాలవ్యములు, ఇ, ఈ, ఎ, ఏ, ఐ, లంగూడి యుండును. ఉ—చిగురు, జిగి, మొ. దంత్యములు, అ, ఆ, ఉ, ఊ, ఒ, ఓ, ఔ, లంగూడి యుండును. ఉ.—చవి, జత, మొ.

౧౯. సంస్కృత సమములయందు ఇకారాంతము లయిన శబ్దముల ఉపధ*లగు చ, జ, వర్ణములు బహువచనమునందు దంత్యము లగును. ఉ.—వీచి, వీచులు 'రాజు' శబ్దముమాత్రము ఏకవచనము నందు దంత్యయుక్తముగా నున్నది.

పదపరిచ్ఛేదము.

౧. అర్థము గల వర్ణముకాని, వర్ణసముదాయముకాని, పద మనఁబడును. ఉ—౨. నూ, అట, నగ, పనస, అట్టిపదములను గూర్చి చెప్పునది పదపరిచ్ఛేదము.

౨. వ్యస్తపదము లనియు, సమాసపదము లనియు, పదములు రెండువిధములు. పెక్కుపదములు చేరి యొక్కపద మగునది సమాస పదము:—గరళకంఠుఁడు, అలరువిల్తుఁడు అట్లుచేరనిది వ్యస్తపదము:- గరళము, కంఠము, అలరు, విల్లు.

౩. సంస్కృతశబ్దములు, ప్రకృతులు, ప్రత్యయములు, అని రెండువిధములు కలవి. లోకములోనిపదార్థములను, వ్యాపారములను,

* ఉపధ యనఁగా తుదివర్ణమునకు ముందుండువర్ణము.

తెలియఁజేయు మూలపదములు ప్రకృతులు, ప్రకృతులకు లింగము, కాలము, మొదలగుభేదములు గలుగుటకై చేర్పఁబడునవి ప్రత్యయములు. ప్రకృతులు ప్రాతిపదకములని, ధాతువులని, ఇట్టు రెండుగులు.

౪. కొందఱిమతమున శబ్దములుమూఁడువిధములుగలవి. అవి నామములు, క్రియలు, అవ్యయములు, కేవలనామములు, సర్వనామములు అని నామములు రెండు విధములు; కేవలనామములు, విశేష్యములు, విశేషణములు, అని రెండుదెఱఁగులు.

౫. విశేష్యములు, విశేషణములు, సర్వనామములు, క్రియలు, అవ్యయములు, అని పదము లయిదువిధములుగలవి.

విశేష్యము.

౧. మన యింద్రియములకుఁగాని, మనస్సునకుఁగాని, గోచరము లగుపదార్థముల పేళ్లు విశేష్యము లనఁబడును. ఉ.-పుస్తకము, కూఁత, పరిమళము, పులుసు, వేఁడిమి, యోగ్యత.

౨. సంజ్ఞావాచకములు, జాతివాచకములు, గుణవాచకములు, క్రియావాచకములు, అని విశేష్యములు నాలుగువిధములు గలవి.

3. మనుజులు, దేశములు, పట్టణములు, పర్వతములు, నదులు మొదలగువానిలో నొక్కొక్కదానికిఁ బెట్టఁబడిన నామములు సంజ్ఞావాచకములు. ఉ.—రాముఁడు, కోసలము, ద్వారక, నీలగిరి, గోదావరి.

౪. జంతువస్తు సముదాయములలో నొక్కొక్కతరగతిలోని వానికి సామాన్యముగాఁ జెందునవి జాతివాచకములు. ఉ.—మనుజుఁడు, వృక్షము, ఆవు, రాయి, .

౫. వేఱువేఱుగుణములపేళ్లు గుణవాచకములు. ఉ.—మాధుర్యము, చేఁదు, యోగ్యత, పెద్దతనము.

౬. భావార్థకమునందుఁ దెలుఁగున, తనము, ఱికము, ఇమి, న, ఇక, మొదలగు ప్రత్యయము లంతమునందు వచ్చును. ఉ.—చిన్నతనము, కన్నెఱికము, పేరిమి, నల్లన, అగ్గలిక.

౭. మతుబర్థంబున, కాఁడు, కత్తియ, ఈఁడు, అరి, ఇ, త, ఆఁడి, ఆఁడు, మొదలగు ప్రత్యయములు వచ్చును. ఉ.—తేరకాఁడు, తేరకత్తియ, అలుముటీఁడు, కల్లరి, బిత్తరి, చాకిత, వగలాఁడి, వగలాఁడు.

౮. క్రియలవలనఁ గలిగినవి క్రియావాచకములు. ఉ.—వండుట, వంట, వండమి: పండుట, పంట, పండమి.

౯. ధాతువులకు, క, ఇమి, ఁత, కువ, ట, టు, పము, వు, ఇక, న, బడి, గడ, ఇకి, వు, అ, అకము, డు, లోనగు ప్రత్యయములఁ జేర్చుటవలన క్రియాజన్యవిశేష్యములు కలుగును:—అలుక, కలిమి, కోఁత, పెనఁకువ, ఆట, వ్రేటు, తిరిపము, చూపు, కోరిక, గడన, వెలుబడి, తీఱుగడ, వినికి, మనువు, ఎండ, అమ్మకము, త్రొక్కుడు. వీనినే కృదంతము లందురు.

౧౦. సంస్కృతనామములుకొన్ని యజంతములుగాను, కొన్ని హలంతములుగాను, ఉండును. లింగబోధకప్రత్యయాదులు గలుగునప్పు డజంతశబ్దములలో మహద్వాచకముల తుది అకారమునకు ఉకార మగును:—(రామ) రాము; ఏకాక్షరశబ్దంబులకుందక్క మిగిలినవాని దీర్ఘమునకు హ్రస్వ మగును—(రమా) రమ, (నదీ) నది, మా, శ్రీ, ఋకారాంతముల ఋకారమునకు అకారమగును—(భ్రాతృ) భ్రాత. హలంతములలో మకారాంతములు ద్వితీయైకవచ

నాంతతుల్యములు; ఇతరములు ప్రథమైక వచనాంతతుల్యములు. అందు, నకారాంతములకుఁ దక్క ప్రథమైక వచనాంతతుల్యంబుల తుది హల్లునకు ద్విత్వమును, ఉకారాగమమును, అగును—(దిక్) దిక్కు; (కకుప్) కకుప్పు; దీర్ఘముమీఁది హల్లునకు ద్విత్వము వైకల్పికము:— (వాక్) వాకు, వాక్కు; నాంతములకును, ద్వితీయైకవచనాంతతుల్యము లయు, అంత్యహల్లునకు లోపంబు కలుగును—(కర్మన్) కర్మ, (విద్వాంసమ్) విద్వాంస. [ఇట్లు లోపముం బొందువాని కజంతంబు లకుఁ బోలెఁ గార్యంబు:—(విద్వాంస) విద్వాంసు.]

౧౧. దేశ్యనామములు ఔపవిభక్తికాంతములు, అనౌప విభక్తికాంతములు, అని రెండువిధములు గలవు.

౧౨. విశేష్యములకు లింగము, వచనము, విభక్తి, గలిగి యుండును.

లింగము.

౧. స్త్రీపుంసాదిజాతిభేదము లింగ మనఁబడును. ఆంధ్రమున మహత్తు, మహతి, అమహత్తు, అని లింగములు మూఁడు. మనుష్యుల లోనికాని దేవతలలోనికాని పురుషులును, వారివిశేషణములును, మహత్తులు; స్త్రీలును, వారివిశేషణములును, మహతులు; తిర్యక్కు లును, జడములును, వానివిశేషణములును, అమహత్తులు.

౨. సంస్కృతమున శబ్దములకే నియతము లగు లింగములు కలవుగాని, అర్థమును బట్టి లేవు. అవి, పుంలింగము, స్త్రీలింగము, నపుంసకలింగము, అని మూఁడు.

3. ఇకారాంతవ్యతిరిక్తము లగుమహద్వాచకములకు బిందు పూర్వక డువర్ణకంబు వచ్చును:- (రామ) రాముఁడు, (శంభు) శంభుఁడు,

(విధాతృ) విధాతృఁడు, మగఁడు, బల్లిదుఁడు. ఇకారాంతము.—హరి.

౪. కొన్ని యమహద్వాచ్యశబ్దములకును మహద్వివక్షయం దీ కార్యము కలుగును:—సముద్రుఁడు, మేఘుఁడు, హిమవంతుఁడు.

౫. ఇట్టి డువర్ణకము వచ్చు మహత్తులుకాని దేశ్యపదములు పుంలింగసమములు లనఁబడును.—కత్తెకేఁడు, పరికాఁడు.

౬. అకారాంతము లగు అమహద్వాచకములకు మువర్ణకమువచ్చును.—ముఖము, వనము, గుఱ్ఱము, పల్లము.

౭. మువర్ణకాంతమందువచ్చు నపుంసకవాచకములు కాని పదములు నపుంసకలింగసమములు లనఁబడును.—జనము, చుట్టము.

౮. మూఁడులింగములయందును ఉకారాంత తత్సమశబ్దముల యంతమందు వు వర్ణకము వచ్చును.—శంభువు, వధువు, వస్తువు.

౯. మహతీవాచకముల యంతమునందు, డు, ము, వు, లలో నేదియు రాదు:—సీత, వనిత, అక్క, తల్లి. ఉకారాంతములకు వువర్ణకము మాత్రము వచ్చును:—వధువు.

౧౦. లింగబోధకము లగు డు, ము, వు, లలో నొకటిగాని యంతమందు గాని స్త్రీవాచకములుకాని శబ్దములు స్త్రీలింగసమము లనఁబడును.—దూత, దొంగ, చరిత, మూఁత.

౧౧. ఈభావయందు మహత్తు, మహతి, వీనిభేదమును దెలిసికొనుటకు మూఁడుమార్గములు గలవు—

౧. పదభేదమువలన.

మహత్తు.	మహతి.	మహత్తు.	మహతి.
పురుషుఁడు.	స్త్రీ.	పెనిమిటి.	పెండ్లాము.
పిత.	మాత.	మామ.	అత్త.
వరుఁడు.	వధువు.	బావ.	వదినె.

౨. అంత భేదమువలన.

బ్రాహ్మణుఁడు	బ్రాహ్మణి	పాఱుఁడు.	పాఱుత.
నాయకుఁడు.	నాయిక.	వగలాఁడు.	వగలాడి.
జనకుఁడు.	జనని.	చెలికాఁడు	చెలికతె.

3. పూర్వ మొకపదము చేర్చుటవలన

పురుషశిశువు.	స్త్రీశిశువు.	మగపిల్ల.	
మగబిడ్డ.	ఆఁడుబిడ్డ.	మగశిశువు.	ఆఁడుశిశువు.

౧౨. కొన్ని శబ్దములకు మహత్తునకును మహతికిని, నేకరూపమే కానఁబడుచున్నది.—అసుర, ఒయారి.

వ చ న ము.

౧. ఒకటికిని, ఒకటికంటె నెక్కువకును, కలుగుభేదము వచన మనఁబడును. ఏకవచనము, బహువచనము, అని వచనములు రెండు.

ఏ క వ చ న ము.

౨. ఒక దానిని దెలుపునది యేకవచనము—రాముఁడు, స్త్రీ, వస్తువు.

3. లింగబోధకములగు, డు, ము, వు, ప్రత్యయములు మూడును ఏకవచనమునందే వచ్చును.—రాముఁడు, వనము, వస్తువు. వీనిలో మువర్ణమునకు మూముడిగాని, పూర్ణబిందుపూర్వక బువర్ణకముగాని, వికల్పముగా వచ్చును.—వనము, వనమ్ము, వనంబు.

౪. 'ఇయ' అనుదానికి మూఁడుగా ఎకారము వైకల్పికముగా వచ్చును. విడియము, విడెము, కన్నియ, కన్నె.

౫. పూర్వసూత్రములంబట్టి ఉకారాంత మహచ్ఛబ్దంబుల

కేకవచనంబున, డు, వు, లలో నేదియైన వచ్చునుగాన రెండురూపములు—గురుఁడు, గురువు; శంభుఁడు, శంభువు.

౬. సాంతములగు హలంతశబ్దముల కడహల్లు వైకల్పికముగా లోపించి రెండురూపము లేర్పడును.—ఉరము, ఉరస్సు; ధనువు, ధనుస్సు. సంహాద్వాచకములు, కడహల్లు వికల్పముగా లోపింప, ద్వితీయైకవచనాంతతుల్యము లగును.—అంగిరుఁడు, అంగిరసుఁడు.

౭. ఇమనిచ్ ప్రత్యయాంతములకు ముపర్ణకము వైకల్పికముగా వచ్చును—గరిమ, గరిమము; మహిమ, మహిమము; అణిమ, అణిమము; లఘిమ, లఘిమము.

బ హు వ చ న ము.

౮. అనేకములను దెలుపునది బహువచనము.—రాములు, స్త్రీలు. వస్తువులు.

౯. సామాన్యముగా ఏకవచనరూపము తుదను లువర్ణకము చేర్చుటవలన బహువచనము నిష్పన్నమగును.—వనిత, వనితలు; నవలా, నవలాలు; భ్రాత, భ్రాతలు; దిక్కు, దిక్కులు; వనము, వనమ్ము, వనంబు, వనములు, వనమ్ములు, వనంబులు.

౧౦. పుంలింగబోధక మగు డువర్ణకము బహువచనము పరమగునప్పుడు లోపించును.—రాముఁడు, రాములు; గురుఁడు, గురులు; మగఁడు, మగలు. తేఁడు శబ్దమునకు లోపింపదు.—తేఁడులు. లింగబోధక మనుటచే త్రాడులు, ఇత్యాదులందు లోపములేదు.

౧౧. బహువచనము పర మగునప్పుడు, ఇకారాంతశబ్దముల తొన యికారమునకు ఉకార మగును.—హరి, హరులు; కత్తి.

కత్తులు; వాహిని, వాహినులు; ఇకార ముపాంత్యము*గాఁ గూడ కల తెలుఁగుశబ్దముల ఉపాంత్య ఇకారమునకును ఉకార మగును:—కలికి, కలుకులు. రెండక్షరముల శబ్దములకును, ర, ల, డ, లు ఉపధలుగాఁ గలశబ్దములకును, కాదు:—జిగి, జిగులు; పందిరి, పందిరులు; పిడికిలి, పిడికిళ్ళులు; రాపిడి, రాపిడులు.

౧౨. కొన్ని నువర్ణాంతశబ్దముల నువర్ణమునకు బహువచనము పర మగునప్పుడు బిందుపూర్వక కువర్ణంబు వచ్చును:—మ్రాను, మ్రాఁకులు. కోలను, కోలఁకులు—కాలను, కెలను, కొఱను, గవను, నెఱను, పరను, వలను, శబ్దములుకూడ నిట్టివే. ఈ కువర్ణకము ఏకవచనమునందును వికల్పముగా వచ్చును:—కోలను, కోలఁకు. రేను, గోను, శబ్దముల నువర్ణమునకు బిందుపూర్వక గువర్ణకం బగును.—రేఁగులు, గోఁగులు.

౧౩. కొన్ని శబ్దములకు బహువచనము పర మగునప్పుడు కడవర్ణము లోపించును—చేను, చేలు; పేను, పేలు; మీను, మీలు; రేయి, రేలు; ఱాయి, ఱాలు; వ్రాయి, వ్రాలు; వేయి, వేలు. కొన్నిటి కీలోపము వైకల్పికము.—ఆవు, ఆవులు, ఆలు; జాము, జాములు, జాలు; చుట్టము, చుట్టములు, చుట్టలు; మీసము, మీసములు, మీసలు.

౧౪. దీర్ఘపూర్వక మగులకార ముపధగాఁ గలసంస్కృతసమ మహచ్ఛబ్దంబులకు బహువచనము పర మగునప్పుడు రువర్ణకము వచ్చును.—బాలుఁడు, బాలురు. ఇట్లు కొన్ని తెలుఁగుశబ్దములకును బహువచనమున రువర్ణకము వచ్చును.—పగతుఁడు, పగతురు; అల్లుఁడు, అల్లురు.

* ఉపాంత్య మనఁగా తుదివర్ణమునకు సమీపముం దుండువర్ణము.

౧౫. బహువచనము పర మగునప్పుడు ఉకారాంతశబ్దముల వువర్ణమునకు లోపము బహుళము†గా నగును.—మనువు, మనువులు; గురువు, గురువులు, గురులు; వధువు, వధువులు; తరువు, తరువులు, తరులు.

౧౬. బహువచనము పర మగునప్పుడు, డు, లు, టు, రు, వర్ణముల ఉకారమునకు లోపము వైకల్పికముగాఁ గలుగును.—గుండు, గుండులు, గుండ్లు; కాలు, కాలులు, కాళ్లు; గోంటు, గోంటులు, గోఁట్లు; గోరు, గోరులు, గోర్లు.

౧౭. కొన్ని శబ్దములకు బహువచనమునం దనేకరూపములు గలవు:—

ఏకవచనము.	బహువచనము.
విలుకాఁడు.	విలుకాండ్రు, విలుకాఱు.
వేఁటకాఁడు.	వేఁటకాండ్రు, వేఁటకాఱు.
చెయువు.	చెయువులు, చెయువుఱు.
చీటి.	చీటులు, చీట్లు.
అనఁటి	అనఁటులు, అనంట్లు.
తూఁడు.	తూఁడులు, తూండ్లు.
వజ్రము.	వజ్రములు, వజ్రాలు.
పగడము.	పగడములు, పగడాలు.
పేరు.	పేరులు, పేళులు, పేళ్ళు,
కొడవలి.	కొడవండులు, కొడవండ్లు.

† కొన్నిచోట్ల నిత్యముగాను, కొన్నిచోట్ల వికల్పముగాను, కొన్నిచోట్ల, మఱియొకవిధముగాను, ప్రవర్తించుట బహుళము.

ఏకవచనము.	బహువచనము
త్రాడు.	త్రాడులు, త్రాళులు, త్రాళ్ళు.
మొగిలు.	మొగిళులు, మొగిలులు, మొగిళ్ళు.
ఊరు.	ఊరులు, ఊళులు, ఊళ్ళు.
ఏఱు.	ఏఱులు, ఏళులు, ఏళ్ళు.
విల్లు.	విల్లులు, విండులు, విండ్లు.
జెట్టి.	జెట్టులు, జెట్లు.
తడి.	తడులు, తళ్లు, మొదలగునవి.

౧౮. మఱికొన్ని శబ్దములకు బహువచనము నానావిధములుగఁ గలుగును.

ఏకవచనము.	బహువచనము.	ఏకవచనము.	బహువచనము.
ఆలు.	ఆండ్రు	కూఁతురు.	కూఁతులు.
చెల్లెలు	చెల్లెండ్రు	పెండ్లి.	పెండ్లిండ్లు.
కోడలు.	కోడండ్రు	ఱేఁడు.	ఱేండ్లు.
ముద్దరాలు.	ముద్దరాండ్రు.	మఱఁదలు.	మఱదండ్రు.
గండఁడు.	గండండ్రు.	చెలియలు.	చెలియండ్రు.
మిండఁడు.	మిండండ్రు.	జవరాలు.	జవరాండ్రు.

౧౯. వస్తుస్వభావమునుబట్టి కొన్ని శబ్దములకు బహువచనము లేదు.—పైఁడి, వెండి, కేలు, మొన్న, నిన్న, రేపు, మూవు.

౨౦. ఈలాగుననే మఱికొన్ని శబ్దముల కేకవచనము లేదు.—ఇరులు, కురులు, వడ్లు, పెసలు.

౨౧. కొన్ని శబ్దములు కేకవచన బహువచనములయందు అనేక రూపములు కానఁబడుచున్నవి.—

ఏకవచనము	బహువచనము.	ఏకవచనము.	బహువచనము.
దయాళుఁడు,	దయాళురు,	అభిలాషము.	అభిలాషములు.
దయాళువు.	దయాళువులు.	భ్రమ,	భ్రమలు,
రాహువు.	రాహువులు,	భ్రమము.	భ్రమములు.
రాహు.	రాహులు.	వధ,	వధలు
పుట్టువు,	పుట్టువులు,	వధము.	వధములు,
పుట్టు.	పుట్టులు.	కంధరము,	కంధరములు.
సవితృఁడు,	సవితృలు,	కంధర.	కంధరలు.
సవిత.	సవితలు	నాసికము.	నాసికములు,
విధాతృఁడు,	విధాతృలు,	నాసిక.	నాసికలు
విధాత.	విధాతలు.	మిత్రుఁడు,	మిత్రులు,
నేతృఁడు,	నేతృలు,	మిత్రము.	మిత్రములు.
నేత.	నేతలు.	ప్రధానుఁడు,	ప్రధానులు,
శుంఠుఁడు,	శుంఠులు,	ప్రధానము,	ప్రధానములు.
శుంఠ.	శుంఠలు.	పాత్రుఁడు	పాత్రులు.
అసురుఁడు,	అసురులు,	పాత్రము	పాత్రములు.
అసుర,	అసురలు.	హంస,	హంసలు,
దూతుఁడు,	దూతులు,	హంసము	హంసములు.
దూత.	దూతలు	ధర్మము,	ధర్మములు,
బిడ్డఁడు, బిడ్డ.	బిడ్డలు.	ధర్మువు.	ధర్మువులు.
గొల్లఁడు, గొల్ల.	గొల్లలు.	కర్మము,	కర్మములు,
జాణఁడు, జాణ	జాణలు.	కర్మువు.	కర్మువులు.
వృద్ధుఁడు, వృద్ధు,	వృద్ధులు.	వణిక్కు.	వణిక్కులు,
గృహస్థుఁడు,	గృహస్థులు.	వణిజుఁడు.	వణిజులు
గృహస్థు.		ఋత్విక్కు,	ఋత్విక్కులు,
చరిత,	చరితలు,	ఋత్విజుడు,	ఋత్విజులు.
చరితము.	చరితములు.	భగవంతుఁడు,	భగవంతులు.
అభిలాష,	అభిలాషలు,	భగవానుఁడు.	భగవానులు.

ఏకవచనము.	బహువచనము.	ఏకవచనము.	బహువచనము.
హనుమంతుఁడు.	హనుమంతులు.	గరిమము.	గరిమములు.
హనుమానుఁడు.	హనుమానులు.	మహిమ,	మహిమలు,
వయస్సు,	వయస్సులు,	మహిమము.	మహిమములు.
వయసు.	వయసులు.	ఆత్మ,	ఆత్మలు,
అంగిరుఁడు,	అంగిరులు.	ఆత్ముఁడు,	ఆత్ములు,
అంగిరసుఁడు.	అంగిరసులు.	ఆత్మము.	ఆత్మములు.
ప్రచేతసుఁడు,	ప్రచేతసులు.	మనసు,	మనసులు,
ప్రచేతుఁడు.	ప్రచేతులు.	మనస్సు,	మనస్సులు,
స్రక్కు,	స్రక్కులు,	మనము.	మనములు.
స్రజము,	స్రజములు.	వల్లకీ,	వల్లకీలు,
గరిమ,	గరిమలు,	వల్లకి.	వల్లకులు. మొ.

విభక్తి

౧. విశేష్యములకుఁగాని సర్వనామములకుఁగాని, ఏకవాక్యమునందలి వేఱుపదములతోఁ గలుగు సంబంధమును దెలిపెడురూపము విభక్తి యనఁబడును. — ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ, చతుర్థి, పంచమి, షష్ఠి, సప్తమి, అని విభక్తు లేడు.

౨. ద్వితీయాదివిభక్తుల ప్రత్యయములతోఁ గూడనిది ప్రథమావిభక్తి. — రాముఁడు ; శంభుఁడు ; శంభువు ; వనము, వనమ్ము, వనంబు ; వనిత ; గిరి ; బంటు ; కన్య ; నవలా ; శ్రీ ఇదియె నామవిభక్తి యనఁబడును.

3. ఎదుటివారిని బిలుచునపుడు విశేష్యములమీఁద నుండు ప్రథమ, సంబోధన ప్రథమ యనఁబడును. — ఓ రాముఁడ, ఓ రామ.

౪. సంబోధనంబున నేకవచనంబున నామంబు కడపటి ఉకా

ఉత్తునకు అకార మగును — రాముఁడ, శంభుఁడ, శంభువ ; వనమ, వనమ్మా, వనంబ ; బంట.

౫. సంబోధనంబున సంస్కృతనామముల లింగబోధక డువర్ణకమునకు లోపము వైకల్పికముగా నగు. — రాముఁడ, రామ; సంస్కృతనామములు అనుటచే అక్కజాఁడు, బల్లిదుఁడు, తమ్ముఁడు, మగఁడు, లోనగు తెనుగు శబ్దములయందు డులోపము లేదు. — అక్కజాఁడ.

౬. ఉకారాంత సంస్కృతనామంబుల డులోపంబు గలుగు నప్పుడు కడయచ్చునకు ప్లుతము వచ్చును. — శంభూ, గురూ, ప్లుతమనఁగా మూఁడు మాత్రల కాలము నుచ్చరింపఁబడెడి యచ్చు.

౭. సంబోధనంబున బహువచనంబునకు 'అర' అనునాగమము వచ్చును. — రాములార, బాలులార, జవరాండ్రార.

౮. సంబోధనంబున అకార ఇకారములకు దీర్ఘము వైకల్పికముగా నగును — రామ, రామా; రాములార, రాములారా; హరి, హరీ; తండ్రి, తండ్రీ.

౯. సంబోధ్య వాచకమునకు ముందు ఓ యనునాగమము వికల్పముగా నగును :— ఓరాముఁడ, రాముఁడ; ఓమిత్రుఁడ, మిత్రుఁడ; ఓదురాత్ముఁడ, దురాత్ముఁడ; ఓనెలఁత, నెలఁత ; ఓవనమ, వనమ; ఓరాములార, రాములార; మొదలగునవి.

౧౦. ఏకవచనంబునఁ బురుషసంబోధనంబున ఓయియు, నీచత్వ మిత్రత్వంబుల స్త్రీపురుష సంబోధనంబులఁ గ్రమముగా, ఓసియు, ఓరియు, వికల్పముగాఁ బూర్వాగమము లగును :— ఓయిరాముఁడ రాముఁడ; ఓసిదురాత్మురాల, దురాత్మురాల; ఓసిచెలి, చెలి; ఓరిదురాత్మ, దురాత్మ; ఓరిమిత్రుఁడ, మిత్రుఁడ.

౧౧. అకార పూర్వకము గాని లింగబోధక డువర్ణకము తుదియందుఁగల శబ్దములకు ద్వితీయాది విభక్తుల యేకవచనములు పరములగునపుడు డువర్ణకము లోపించి యొకచోట నివర్ణకంబు వికల్పముగా నిలుచును:— రామునిని, రాముని, రామునిచేత, రాము చేత; బల్లిదునిని, బల్లిదుని, బల్లిదునిచేత, బల్లిదుచేత; శంభునిని, శంభుని, శంభునిచేత, శంభుచేత; విధాతృనిని, విధాతృని, విధాతృని చేత, విధాతృచేత. మొ. అకారపూర్వక మయ్యెనేని, నివర్ణకము నిత్యము:— రంగనిచేత, మగనిచేత, మొ.

౧౨. బహువచనంబున ద్వితీయాదివిభక్తులు పరంబు లగునపుడు బహువచనమును దెలుపు లువర్ణకముయొక్క ఉకారమునకు అకార మగును:— రాములను, రాములచేత; బాలురను, బాలుర చేత; ఆంధ్రను, ఆంధ్రచేత; త్రాళ్ళను, త్రాళ్ళచేత

౧౩. ని, ను, ద్వితీయావిభక్తి. ఈవర్ణకము మహచ్ఛబ్దంబులకును, ఇ, ఈ, ఐ, అంతమందుఁ గల శబ్దములకును, ఏకవచనమున నివర్ణకము వచ్చును:— రామునిన్; * శంభునిన్, విధాతృనిన్, మగనినిన్, హరినిన్, శ్రీనిన్, రైనిన్. తక్కినచోట్ల నువర్ణకము వచ్చును:— దొరను, గురువును, విధాతను, వనమును, రాములను, హరులను.

౧౪. ని, ను, వర్ణకములు వైకల్పికముగా లోపించును:— రామున్, వనమున్.

౧౫. చేత, చే, తోడ, తో, తృతీయావిభక్తి:— రామునిచేతన్, రాముచేతన్, రాములచేతన్. మొ.

* రై, యొక్క, లకుఁదక్క ద్వితీయాదివిభక్తుల కొనయందు ద్రుతముండును.

౧౬. కై, కొఱకు, చతుర్థీవిభక్తి:— రామునికై, రాముకై, రాములకై. ము.

౧౭. వలన, బట్టి, పంచమీవిభక్తి:— రామునివలనన్, రామువలనన్, రాములవలనన్. ము.

౧౮. కి, కు, యొక్క, లోపల, లో, షష్ఠీవిభక్తి. నీ, మా, లోనగునట్టి ఇకార, ఈకార, ఐకారాంతములకు ఏకవచనమునందు కివర్ణకము వచ్చును:— హరికిన్, శ్రీకిన్, మైకిన్; నీకున్, మాకున్. తక్కినచోట్ల కువర్ణకము వచ్చును:— దొరకున్, రాములకున్, ఆమెకున్. ఉకార ఋకారములమీఁది కివర్ణకమునకుఁ బూర్వమున నవర్ణమాగమ * మగును:—రామునకున్, వనమునకున్, విధాతృనకున్. లోపల, లో, వర్ణకములు బహువచనమునందే వచ్చును.- రాములలోపలన్, రాములలోన్.

౧౯. అందు, న, సప్తమీవిభక్తి. అందు వర్ణకము పరమగుచో ఉకార ఋకారములకు నవర్ణమంతాగమంబగును.—రామునందున్; విధాతృనందున్; రాములయందున్. ఉకారాంతములగు అమహాచ్ఛబ్దంబుల కేకవచనమునందు నవర్ణకము వచ్చును:— వనమునన్, ధనువునన్, చెట్టునన్.

కొన్నిశబ్దముల విభక్తిరూపములు.

రామశబ్దము.

	ఏకవచనము.	బహువచనము.
ప్ర.	రాముఁడు.	రాములు.

* ఆగమ మనఁగా వర్ణమెక్కుడుగా వచ్చుట.

	ఏకవచనము	బహువచనము
సం॥ప్ర.	ఓరాముఁడ, ఓరాముఁడా, ఓయిరాముఁడ, ఓయిరాముఁడా, ఓరామ, ఓరామా, ఓయిరామ, ఓయిరామా, రాముఁడ, రాముఁడా, రామ, రామా.	ఓయిరాములార, ఓయి రాములారా, ఓరాములార, ఓరాము లారా, రాములార, రాములారా.
ద్వి.	రామునినిన్, రామునిన్, రామున్	రాములనున్, రాములన్.
తృ.	రామునిచేతన్, రాముచేతన్, రామునిచేన్, రాముచేన్, రామునితోడన్, రాముతోడన్, రామునితోన్, రాముతోన్.	రాములచేతన్, రాములచేన్ రాములతోడన్, రాముల తోన్.
చ.	రామునికై, రాముకై, రామునికొఱకున్, రాముకొఱకున్.	రాములకై, రాముల కొఱకున్.
పం.	రామునివలనన్, రామువలనన్, రామునికంటెన్, రాముకంటెన్	రాములవలనన్, రాములకంటెన్.
ష.	రామునికిన్, రామునకున్, రామునియొక్క, రాముయొక్క	రాములకున్, రాములయొక్క, రాములలోపలన్, రాములలోన్.
స.	రామునియందున్, రామునందున్.	రాములయందున్. రాములందున్.

హ రి శ బ్ద ము.

ప్ర.	హరి	హరులు.
సం. ప్ర.	ఓహరి, ఓహరీ. మొ.	ఓహరులార. ఓహరులారా. మొ.
ద్వి.	హరినిన్, హరిన్.	హరులనున్, హరులన్.

☞ పై సూత్రములఁబట్టి ఆయావిభక్తి ప్రత్యయములఁ జేర్చుకొనుటవలనఁ దక్కినవిభక్తు లేర్పడును.

శంభు శబ్దము.

ప్ర. శంభుఁడు, శంభువు. శంభులు, శంభువులు.
సం. ఓశంభువ, ఓశంభుఁడా, ఓశంభువులారా, ఓశంభులారా. మొ.
ఓశంభూ ఇ. మొ.
ద్వి. శంభువునుఁ, శంభువుఁ, శంభువులనుఁ, శంభువులఁ,
శంభువునిఁ, శంభుఁ. శంభులనుఁ, శంభులన్.

[శేష మీరీతినే యూహించునది.]

వన శబ్దము.

ప్ర. వనము, వనమ్ము, వనంబు వనములు, వనమ్ములు, వనంబులు.
సం. ప్ర. ఓవనమ, ఓవనమా. మొ. ఓవనములార, ఓవనములారా. మొ.
ద్వి. వనమునున్, వనమున్. మొ. వనములన్. మొ.

[శేషం బూహ్యంబు]

ఔపవిభక్తికాంతములు.

౧. విభక్తికి సహాయముగాఁ బూర్వమందు వచ్చురూపము ఉపవిభక్తి యనఁబడును. ఉపవిభక్తి ప్రత్యయము లౌపవిభక్తికములు. అవి కొనయందుఁగలవి. ఔపవిభక్తికాంతములు. నామంబులతుదనుండు, రు, లు, డు, ను, యి, మొదలయినవానికి ద్వితీయాద్యేకవచనంబులు పరమగునప్పుడు కొన్నియెడల ఆదేశము* గాను కొన్నియెడల ఆగమముగానువచ్చు, ఇ, టి, ంటి, తి, వర్ణము లౌపవిభక్తికములు.—

---

*ఆదేశమనఁగా నొకవర్ణముపోయి దానికిమాఱుగా మఱియొకవర్ణము వచ్చుట.

ప్రథమా వి.	ఔపవి.	ద్వితీయాదివి.			
ఊరు	ఊరి	ఊరి(నిన్,	చేతన్,	తోడన్,	మొ.)
కాలు	కాలి	కాలి(నిన్	,,	,,	,,)
మ్రాను	మ్రాని	మ్రాని(నిన్	,,	,,	,,)
త్రాడు	త్రాటి	త్రాటి(నిన్	,,	,,	,,)
నోరు	నోటి	నోటి(నిన్	,,	,,	,,)
వేయి	వేయింటి	వేయింటి(నిన్	,,	,,	,,)
అన్ని	అన్నిటి	అన్నిటి(నిన్	,,	,,	,,)
కన్ను	కంటి	కంటి(నిన్	,,	,,	,,)
విల్లు	వింటి	వింటి(నిన్	,,	,,	,,)
అఱ్ఱు	అఱుతి	అఱుతి(నిన్	,,	,,	,,)
గొఱ్ఱు	గొఱితి	గొఱితి(నిన్	,,	,,	,,)
గోయి	గోతి	గోతి(నిన్	,,	,,	,,)
చేయి	చేతి	చేతి(నిన్	,,	,,	,,)

౨. గోయి మొదలగువాని కీరూపము బహువచనము పరమగునపుడు నయితమువచ్చును :— గోతులు, గోతులను, గోతుల చేతన్. మొ.

3. ఔపవిభక్తికము లలోఁ గొన్నిటికి వైకల్పికముగాఁ దృతీయాసప్తముల కత్త్వ మాదేశమగును:—

ప్ర. వి.	తృ. వి.	స. వి.
ఊరు	ఊరన్	ఊరన్.
త్రాడు	త్రాటన్	త్రాటన్.
వేయి	వేయిటన్	వేయిటన్.
కన్ను	కంటన్	కంటన్.
అఱ్ఱు	అఱుతన్	అఱుతన్.
చేయి	చేతన్	చేతన్.

ఔపవిభక్తికాంతము.

కన్ను శబ్దము.

ఏక.	బహు.
ప్ర. కన్ను.	కన్నులు.
ద్వి. కంటిని౯, కంటిన్.	కన్నులనన్, కన్నుల౯.
తృ కంటిచేతన్, కంటిచేన్, కంటితోడన్, కంటితోన్, కంటన్.	కన్నులచేత౯, కన్నులచే౯, కన్నులతోడన్, కన్నులతోన్.
చ. కంటికొఱకున్, కంటికై.	కన్నులకొఱకు౯, కన్నులకై.
ప. కంటివలనన్, కంటికంటెన్.	కన్నులవలనన్, కన్నులకంటెన్.
ష. కంటికిన్, కంటియొక్క.	కన్నులకున్, కన్నులయొక్క.
	కన్నులలోపలన్, కన్నులలోన్.
స. కంటన్, కంటియందు౯.	కన్నులయందున్, కన్నులందు౯.

విశేషణము.

౧. విశేష్యముల ధర్మములను దెలుపుపదములు విశేషణములనఁబడును.

౨. గుణవాచకములు, సంఖ్యావాచకములు, క్రియావాచకములుఁ, అని విశేషణములు మూఁడువిధములు.

3. విశేష్యముల గుణములను దెలుపునవి గుణవిశేషణములు:— తెల్ల, మంచి, నిగ్గు. [రూపము, రసము, స్పర్శము, మొదలగునవి గుణములు.]

౪. ప్రాయికముగాఁ దెనుఁగు విశేషణములు స్త్రీలింగసమములయి యుండునుగాన, అవి లింగవచనాదిభేదము లేక యెల్ల విశేష్యములకును ముందు ప్రయోగింపఁబడును:— పెద్దమనుష్యుఁడు, మంచి పడఁతి, చిన్నపలక, నల్లగుఱ్ఱములు.

౫. విశేష్యములు పరము లగునప్పుడు అకారాంత గుణవాచకంబుల తుదను నిగాగమము బహుళముగా వచ్చును. — నల్లకోక, నల్లనికోక; చక్కని బాలుడు; తెల్లని వస్త్రము.

౬. మువర్ణ్ణాంత విశేషణములకు మువర్ణ్ణకము విశేష్యము పరమగునప్పుడు పువర్ణ్ణకముగాని, పూర్ణ్ణబిందు పూర్వక పువర్ణ్ణకముగాని, అగును. — సరసము+మాట=సరసపుమాట, సరసంపుమాట.

౭. సంఖ్యను దెలుపునవి సంఖ్యావాచకములు. — రెండు, యిద్దఱు.

౮. సంఖ్యార్థకములు, సంఖ్యేయార్థకములు, పూరణార్థకములు, అని సంఖ్యావాచకములు మూడు విధములు. రెండు, మూడు, మొదలగునవి సంఖ్యార్థకములు; ఇద్దఱు, ముగ్గురు, మొదలగునవి సంఖ్యేయార్థకములు; రెండవ, మూడవ మొదలగునవి పూరణార్థకములు.

౯. క్రియలవలన గలిగిన క్రియావాచక విశేషణములు, — కొట్టుచున్న; కొట్టిన; కొట్టగల; కొట్టు; కొట్టెడు, కొట్టెడి.

౧౦. ఈ క్రియాజన్య విశేషణముల తుదను "అట్టి" అనునది వైకల్పికముగాఁ జేర్పఁబడును. — కొట్టుచున్నట్టి, కొట్టుచున్న; కొట్టినట్టి, కొట్టిన; మొ.

౧౧. క్రియావాచకములు గాక మిగిలిన విశేషణములకు, ఐన, అగు, కా, అను క్రియాజన్యవిశేషణములు వైకల్పికముగా సంయోగమంబు లగును — నిగ్గైన, నిగ్గగు, నిగ్గా (చెక్కులు), నిగ్గు (చెక్కులు.)

౧౨. లింగబోధక ప్రత్యయములతోఁ గూడిన విశేషణముల క్రియాగమంబులు నిత్యముగా నగును. — యోగ్యుఁడగు పురుషుఁడు, మృదువగువస్తువు, అందమగుపదార్థము.

౧౩. ఒకానొకచోఁ గొన్ని విశేష్యములు విశేషణములుగా వాడఁబడును — పసిఁడికంచము, వెండిపళ్ళెము, రాగిచెంబు. [ఇచటఁ బసిఁడి మొదలగువిశేష్యములు విశేషణములుగా వాడఁబడినవి.]

సర్వనామములు

౧. విశేష్యములపునరుక్తిని నివారించుటకయి వానికిమాఱుగా బ్రయోగింపఁబడు పదములు సర్వనామము లనఁబడును.

౨. సర్వనామములు విశేష్యములకుమాఱుగా నుపయోగింపఁబడునవి కాన విశేష్యములకుంబోలె లింగవిభక్తివచనములు వానికిని గలుగును. సంబోధన ప్రథమమాత్ర ముండదు. విశేషణములతోఁ గూడియుండునపుడు సంబోధన ప్రథమయు నగును — ఓచిన్నవాఁడ, ఓచిన్నదాన.

౩. పురుషబోధక సర్వనామములు, సంబంధ సర్వనామములు, ప్రశ్నవాచక సర్వనామములు, విశేషణ సర్వనామములు, అని సర్వనామములు నాలుగువిధములు.

౪. పురుషములను దెలుపునవి పురుషబోధక సర్వనామములు. ప్రథమపురుషము, మధ్యమపురుషము, ఉత్తమపురుషము, అని పురుషములుమూఁడు.

౫. ప్రథమ పురుషమునం దక్క లింగభేదములేదు. ప్రథమపురుషమునందు, వాఁడు, వీఁడు పుంలింగము. అది, యిది, స్త్రీలింగమును నపుంసకలింగమును. నీవు, మధ్యమపురుషము. నేను, ఉత్తమపురుషము.

౬. పురుషత్రయ సర్వనామము లిట్లు రూపనిష్పత్తిఁ జెందును.

పురు.	లిం	విభ.	ఏక.	బహు.
ప్ర.	పుం	ప్ర.	వాఁడు.	వాండ్రు, వారు, వారలు.
			వీఁడు	వీండ్రు, వీరు, వీరలు.
,,	,,	ద్వి.	వానిన్	వారిన్, వారలన్, వాండ్రన్.
			వీనిన్	వీరిన్, వీరలన్, వీండ్రన్.
,,	,,	తృ.	వానిచేతన్. మొ.	వారిచేతన్. మొ.
			వీనిచేతన్. మొ.	వీరిచేతన్. మొ.
,,	స్త్రీ.	ప్ర.	అది	వారు, వారలు.
			ఇది	వీరు, వీరలు.
,,	,,	ద్వి.	దానిన్	వారిన్, వారలన్.
			దీనిన్	వీరిన్, వీరలన్.
,,	,,	తృ.	దానిచేతన్. మొ.	వారిచేతన్. మొ.
			దీనిచేతన్. మొ.	వీరిచేతన్. మొ.
,,	న	ప్ర.	అది, ఇది.	అవి, ఇవి.
,,	,,	ద్వి.	దానిన్, దీనిన్.	వానిన్, వీనిన్.
,,	,,	తృ.	దానిచేతన్. మొ.	వానిచేతన్. మొ.
			దీనిచేతన్. మొ.	వీనిచేతన్, మొ.
మ.		ప్ర.	నీవు, ఈవు.	మీరు, మీరలు, ఈరు, ఈరలు.
,,		ద్వి.	నిన్నున్, నినున్.	మిమ్మున్, మిమున్.
,,		తృ.	నీచేతన్. మొ.	మీచేతన్. మొ.
ఉ.		ప్ర.	నేను, ఏను.	నేము, ఏము, మేము.
,,		ద్వి.	నన్నున్, ననున్.	మమ్మున్, మమున్.
,,		తృ.	నాచేతన్, మొ.	మాచేతన్, మొ.

[ఇంకను ద్వితీయయందు దొక్క రూపమునకుఁగాను రూపభేదములు వర్ణింపఁబడినవి. తక్కినవి యూహించుకొన వలయును.]

౭. "తాను" అనునది ప్రథమపురుష సర్వనామముల పునరుక్తిని మాన్పుటకు వాడఁబడు నొకవిధమైన పురుషసర్వనామము— వాఁడు తాను నిన్న వచ్చినాఁడ నని చెప్పుచున్నాఁడు; అది తాను యోగ్యురాల ననుకొనుచున్నది; వారు తాము చెప్పినదినిజమందురు.

	ఏక.	బహు.
ప్రథమా.	తాను	తాము, తారు, తమరు.
ద్వితీయా.	తన్నున్, తనన్.	తమ్మున్, తముల్.
తృతీయా.	తన (చేతన్. మొ.)	తమ (చేతన్. మొ.)

౮. పూర్వోక్తము ప్రథమపురుషవాచక పుంలింగమునకు అతఁడు, ఆయన, ఇతఁడు, ఈయన, అనువారు; స్త్రీలింగమునకు, ఆమె, ఆపె, ఆకె, ఈమె, ఈపె, ఈకె, అనునవియు; వచ్చును.

౯. "మనము" అనునది మధ్యమోత్తమ పురుషముల కేకముగా నుపయోగింపఁబడు నుత్తమబహువచనాంతము సర్వనామము. "మనము" అనువానికి నీవును నేనును నని యర్థము. దీని ప్రథమావిభక్తి, మనము; ద్వితీయ. మనలన్; తృతీయా, మనచేతన్, మనల చేతన్. మొ.

౧౦. మధ్యమోత్తమపురుష సర్వనామముల విశేషణములకుఁ గ్రమముగా నేకవచనమున, వు, ను, లును బహువచనమున, రు, ము, లును సంతాగమంబు లగును — నీవు జాణవు. నేను జాణను. ఈయాగమంబులు పరంబు లగునప్పుడు ఉకారంబునకు అకార మగును.—నీవు ధన్యుఁడవు, నేను ధన్యుఁడను; మీరు ధన్యులరు, మేముధన్యులము. విశేషణము లికారాంతము లయ్యేనేని వాని, వు,

ను, లకు, వి, ని, క్రమముగా గలుగును — నీవు సుకృతివి, నేను సుకృతిని,

౧౧. ఏకవాక్యమునందలి మఱియొక నామముతోడి సంబంధము కలిగియుండునవి సంబంధ సర్వనామములు — ఎవఁడు తల్లిదండ్రులమాటలు వినఁడో వాఁడు చెడిపోవును. [పై వాక్యములోని "ఎవఁడు" అనునది యీవాక్యమందలి "వాఁడు" అను నామముతో సంబంధించుచున్నది కాఁబట్టి సంబంధసర్వనామము.]

౧౨. ఏఁడు, ఏవాఁడు, ఎవ్వాఁడు, ఎవ్వఁడు, ఎవఁడు, ఎతఁడు, ఏతఁడు, ఏది; ఎవ్వతె, ఎవ్వత్తె, ఎవ్వతె, ఎవతె, ఎవర్తు, ఎవత, ఎవ్వరితె, ఎవర్తె, ఎతె, ఎవతె, ఎవర్తు, ఎవ్వతె, ఎవ్వరితె, ఎవ్వర్తె, ఎవ్వతె, ఎవరితె, ఎవర్తె, ఎవతె, ఎవ్వతుక, ఎవతుక, ఎవ్వతుక, ఎవతుక, ఏమి, ఏవి, ఏవి, ఏవేవి, ఏయవి; ఎవరు, ఎవ్వరు, ఎవరు, ఎయ్యది, ఎయ్యది; ఇవి సంబంధసర్వనామములు. ఇందు, "ఏఁడు" మొదలగునవి మహద్దర్థకములగును, "ఎవ్వతె" మొదలగునవి మహత్యర్థకము లగును, "ఏవి" మొదలగునవి అమహదర్థకము లగుట నిచ్చును.

౧౩. ప్రశ్నములు చేయుటయందు ఉపయోగపడునవి ప్రశ్నవాచక సర్వనామములు. — ఏసంవత్సరమున నీవు జన్మించితివి? ఎవ్వఁడు రావణుని సంహరించెను?

౧౪. సంబంధ సర్వనామములు, ఏ, ఎందఱు, ఎన్ని, ప్రశ్నములయందు వాడఁబడునుగాన ప్రశ్నవాచక సర్వనామములు.

౧౫. సర్వనామధర్మములను విశేషణధర్మములను గూడఁ గలిగియుండినవి విశేషణసర్వనామములు - అందఱు. [దుర్జను నందఱు నిందుంతురు; దుర్జను నందఱు నరులు నిందింతురు. ఇందు మొదటి వాక్యమునందు సర్వనామధర్మమును, రెండవవాక్యమునందు విశేషణ

ధర్మమును, 'అందఱు' అనుదానికిఁ గలదు కావున విశేషణసర్వనామము.]

౧౮. నిర్దిష్టసర్వనామములు, అనిర్దిష్టసర్వనామములు, సంఖ్యావాచకసర్వనామములు, అని విశేషణ సర్వనామములు మూఁడు విధములు.

౧౭. తమతో సంబంధించువిషయములను నిర్దేశించునవి నిర్దిష్ట సర్వనామములు — ఆపట్టణము, ఈగ్రామము. ఆ, ఈ, అనురెండును నిర్దిష్టసర్వనామములు. [తొంటివారు వీనిని సర్వనామములుగాఁ జెప్పిరికాని వీనియందుఁ గేవల విశేషణధర్మమే కానఁబడుచుంటంజేసి విశేషణములని చెప్పుటయే మేలు.]

౧౮. సంయుక్తాక్షరములును, శ, ష, స, హ, ర, లును బరంబు లగునప్పుడు దక్క ఆ, ఈ, ఏ, లు తాము హ్రస్వముంబొంది మీఁదివర్ణములకు వికల్పముగా ద్విత్వంబును బుట్టించును. - ఆకాలము, అక్కాలము; ఈకాలము, ఇక్కాలము; ఏకాలము, ఎక్కాలము; ఆశబ్దము, ఈరూపము, ఏప్రోలు.

౧౯. తమతో సంబంధించువిషయముల నిర్దేశింపనివి యనిర్దిష్ట సర్వనామములు. — పెక్కుతెగలు. అన్ని, ఇన్ని, ఎన్ని, కొన్ని, పలు, అందఱు, అందొఱు, ఇందఱు, కొందఱు, పెక్కు, పెక్కండ్రు, పెక్కురు, పలువురు, పలుగుండ్రు, ఇవి, యనిర్దిష్ట సర్వనామములు.

౨౦. సంఖ్యను జెప్పుటయందు వర్తించునవి సంఖ్యావాచక సర్వనామములు. — ఒకఁడు నిజము చెప్పెనుగాని యిద్దఱు కల్లలాడిరి. ఒక్కఁడు, ఒకర్తి, ఒకటి, ఇద్దఱు, ఇరువురు, రెండు, మూఁగురు, ముగ్గురు, మువురు, మూఁడు, మొదలగునవి సంఖ్యావాచక సర్వనామములు.

[ఒకఁడు మొదలగువానికి రూపభేదంబు లనేకంబులు గలవు. గ్రంథవిస్తర భీతిచే నవి యిందుదాహరింపఁ బడవయ్యెను. వాని నెల్లఁదక్కుంగల వ్యాకరణముల వలనను, ఆర్యవ్యవహారంబు వలనను ఎఱుంగునది.]

క్రియ.

౧. వ్యాపారమును దెలుపుపదములు క్రియ లనఁబడును — పోషించు, కొట్టు.

౨. ధాతువులలోనయం దుకార ముండును. [ప్రత్యయముల తోడ, గూడకమునువు క్రియకు ధాతువనియు నామమునకుఁ బ్రాతిపదిక మనియు, పేళ్ళు.]

3. క్రియలు తత్సమములు, ఆచ్ఛికములు, అని రెండుదెఱఁగులుగా నుండును. అందు తత్సమక్రియల యంతమందు 'ఇంచు' ఉండును.—పోషించు. ఈయించు కొన్ని దేశ్యక్రియల యంతమందును గానఁబడు చున్నది.—ఆరగించు, ఆవులించు, తిలకించు, పరికించు, వలవించు. కొన్నితత్సమక్రియల యంతమందు ద్విరుక్త లకార ముండును.—భాసిల్లు, రంజిల్లు, రాజిల్లు, వర్ధిల్లు, విలసిల్లు.

౪. గురువు లేనట్టియు యకారాంతములు కానట్టియు ధాతువుల కొకటిరెండచ్చులు గలవానికి వికల్పముగా నించునకుఁ బూర్వమున 'ఇయ్' ఆగమం బగును.— భుజించు, భుజియించు; గుణించు, గుణియించు; నగించు; నగియించు.

౫. సకర్మకములు, అకర్మకములు, అని క్రియలు రెండు విధములు.

౬. కర్మమును గోరునవి సకర్మకములు.—బాలుఁడు పాఠమును జదువు చున్నాఁడు ఇచట "చదువు" ధాతువు సకర్మకము; "పాఠము" కర్మము (క్రియ యొక్క ఫలమును పొందునది కర్మము.) కర్మమును గోరనివి యకర్మకములు — పిల్లవాఁడు పరుగెత్తు చున్నాఁడు.

౭. కర్త్రర్థకప్రయోగము, కర్మార్థకప్రయోగము, అని సకర్మక క్రియలలో రెండుప్రయోగములు గలవు.

౮. కర్త ప్రథమగా నుండునది కర్త్రర్థకప్రయోగము — ఉపాధ్యాయుఁడు శిష్యుని శిక్షించెను. ఇచట "ఉపాధ్యాయుఁడు" కర్త. (ధాత్వర్థ వ్యాపారమునకు ఆశ్రయమైనది కర్త.) కర్మము ప్రథమగా నుండునది కర్మార్థకప్రయోగము — శిష్యుఁడు ఉపాధ్యాయునిచేత శిక్షింపఁబడెను.

౯. సమాపకములు, అసమాపకములు, అని క్రియ లన్నియు రెండువిధములు. సమాపకము లనఁగా ముగిసినవి.—కొట్టుచున్నాఁడు. అసమాపకము లనఁగా ముగియనివి.—కొట్టి.

౧౦. స్వార్థకము, ప్రార్థనార్థకము, ఆశీరాద్యర్థకము, అని సమాపకక్రియలు మూఁడుభాగములు గలవి.

౧౧. వర్తమానకాలము, భూతకాలము, భవిష్యత్కాలము, తద్ధర్మార్థకము, అని స్వార్థమందు నాలుగుకాలములు గలవు.

౧౨. ఇప్పుడు జరుగుచున్న కాలమును దెలుపునది వర్తమాన కాలము:—పురుగులు ప్రాఁకుచున్నవి. వెనుక జరిగిన కాలమును దెలుపునది భూతకాలము:—పురుగులు ప్రాఁకెను. ముందు రాఁబోవు కాలమును దెలుపునది భవిష్యత్కాలము:—పురుగులు ప్రాఁకఁగలవు. పై మూఁడుకాలములయందును నొకటిగానుండు స్వభావాదులను దెలుపునది తద్ధర్మము:—పురుగులు ప్రాఁకును.

౧౩. అవ్యయములు, విశేషణములు, విశేష్యములు, అని యన మూపకక్రియలు మూడువిధములు. తుమున్నాద్యర్థకము, క్త్వార్థకము, శత్రర్థకము మొదలగునవి యవ్యయములు. ధాతువునకుఁ గ్రమముగా ద్రుతసహిత అకారమును, ఇకారమును, ద్రుతసహిత చువర్ణకమును చేర్చుటవలన తుమున్నాద్యర్థకాదులుమూడును నిష్పన్నములగును — కొట్టన్ (తుమన్నాద్యర్థకము), కొట్టి (క్త్వార్థకము), కొట్టుచున్ (శత్రర్థకము). [అవ్యయములకు క్రియాకాంక్షము లని, విశేషణములకు నామకాంక్షములని విశేష్యములకు ధాత్వర్థకాదు లని పేళ్ళు.]

౧౪. భావము, వ్యతిరేకము, అని యర్థము ననుసరించిన రెండు భేదములుగలవు. వ్యతిరేకమనఁగా క్రియయొక్క అభావము.

౧౫. కర్తలనుబట్టి క్రియలకు, ప్రథమపురుషము, మధ్యమపురుషము, ఉత్తమపురుషము, అని మూడేపురుషములుగలవు. ప్రథమపురుషసర్వనామమునుగాని విశేష్యమునుగాని కర్తనుగాఁ గలది ప్రథమపురుషము; మధ్యమపురుషసర్వనామమును కర్తనుగాఁగలది మధ్యమపురుషము; ఉత్తమపురుష సర్వనామమును కర్తనుగాఁగలది ఉత్తమపురుషము.

౧౬. ప్రథమపురుషమునం దక్క లింగభేదము లేదు. ప్రతిపురుషమునందును ఏకవచన బహువచన భేదము కలదు.

౧౭. మఱియు సహాయక్రియలు, స్వతంత్రక్రియలు, స్థానక్రియలు, అని క్రియలు ముత్తెఱంగులుగా నుండును. సహాయక్రియలకె ఉపక్రియ లని పేరు.

ఉ ప క్రి య లు

౧౮. కాలము మొదలగువాని నేర్పఱుచుటయందుఁ గ్రియలకు సహాయముగా వచ్చుక్రియలు ఉపక్రియ లనఁబడును. తెలుఁగున నట్టి యుపక్రియలు నాలుగు, — ఉండు, కలుగు, పడు, కొను.

ఉపక్రియల రూపనిష్పత్తి.

౧. ఉండుధాతువు.

వర్తమానకాలము.

పురుషము.	లింగము.	ఏకవచనము.	బహువచనము.
ప్ర.	పుం.	ఉన్నాఁడు.	ఉన్నారు.
,,	స్త్రీ.	ఉన్నది.	ఉన్నారు.
,,	న.	ఉన్నది.	ఉన్నవి.
మ.		ఉన్నావు.	ఉన్నారు.
ఉ.		ఉన్నాను.	ఉన్నాము.

[ఈక్రియ యింతవఱకే యుపక్రియగా నుపయోగింపఁబడును.]

౨. కలుగుధాతువు.

వర్తమానకాలము.

ప్ర.	పుం.	కలఁడు.	కలరు.
,,	స్త్రీ.	కలదు.	కలరు.
,,	న.	కలదు.	కలవు.
మ.		కలవు.	కలరు.
ఉ.		కలను.	కలము.

[ఈక్రియయు నింతవఱకే యుపక్రియగా నుపయోగింపఁబడును.]

3. పడుధాతువు.

సమాపకములు.

స్వార్థకము; భావము.

వర్తమానకాలము.

పురు.	లిం.	ఏక.	బహు.
ప్ర.	పుం.	పడుచున్నాఁడు.	పడుచున్నారు.
,,	స్త్రీ.	పడుచున్నది.	పడుచున్నారు.
,,	న.	పడుచున్నది.	పడుచున్నవి.
మ.		పడుచున్నావు.	పడుచున్నారు.
ఉ.		పడుచున్నాను.	పడుచున్నాము.

భూతకాలము.

ప్ర.	పుం.	స్త్రీ.	పడియెను, పడెను.	పడిరి.
,,		న.	పడియెను, పడెను.	పడియెను, పడెను.
మ.			పడితివి, పడితి,	పడితిరి.
ఉ.			పడితిని.	పడితిమి.

భవిష్యత్కాలము.

ప్ర.	పుం.	పడఁగలఁడు.	పడఁగలరు.
,,	స్త్రీ.	పడఁగలదు.	పడఁగలరు.
,,	న.	పడఁగలదు.	పడఁగలవు.
మ.		పడఁగలవు.	పడఁగలరు.
ఉ.		పడఁగలను.	పడఁగలము.

తద్ధర్మము.

ప్ర.	పుం.	పడును.	పడుదురు.
,,	న.	పడును.	పడును.
మ.		పడుదువు. పడుదు.	పడుదురు.
ఉ.		పడుదును.	పడుదుము.

తద్ధర్మము. రూపాంతరము.

ప్ర.	పుం. స్త్రీ.	పడియెదును, పడెదును, పడియెడిని, పడెడిని.	పడియెదరు, పడెదరు.
,,	న.	[illegible], పడెదును, పడియెడిని, పడెడిని.	పడియెదును, పడెదును. పడియెడిని, పడెడిని.
మ.		పడియెదవు, పడెదవు, పడియెదు, పడెదు.	పడియెదరు, పడెదరు.
ఉ.		పడియెదను, పడెదను.	పడియెదము, పడెదము.

వ్యతిరేకము.

తద్ధర్మము.

ప్ర.	పుం.	పడఁడు.	పడరు.
,,	స్త్రీ.	పడదు.	పడరు.
,,	న.	పడదు.	పడవు.
మ.		పడవు.	పడరు.
ఉ.		పడను.	పడము.

ప్రార్థనార్థకము.

౧. భావము.

	ఏ.	బ.
మ.	పడుము, పడు.	పడుఁడు, పడుఁడీ.

ఉభయకర్తృకము — పడుదము.

౨. వ్యతిరేకము.

మ.	పడకుము, పడకు.	పడకుఁడు, పడకుఁడీ.

ఆశీరాద్యర్థకము — పడెడున్, పడియెడిన్, పడుతన్.

అసమాపకములు.

౧. క్రియాకాంతములు.

౧. పడి, క్త్వార్థకము.
౨. పడక, వ్యతిరేకక్త్వార్థకము.
౩. పడన్, తుమున్నాద్యర్థకము.
౪. పడుచున్, శత్రర్థకము.
౫. పడుడున్, ఆనంతర్యార్థకము
౬. పడినన్, పడ్డన్, చేదాద్యర్థకము.

౨. నామాకాంతములు.

౧. పడుచున్న, వర్తమానార్థక విశేషణము.
౨. పడిన, పడ్డ, భూతార్థక విశేషణము.
౩. పడఁగల, భవిష్యదర్థకవిశేషణము.
౪. పడు, పడియెడు, పడెడు, పడియెడి, పడెడి, తద్ధర్మార్థక విశేషణము.
౫. పడని, వ్యతిరేకార్థక విశేషణము.

౩. ధాత్వర్థకములు.

౧. పడుట, ధాత్వర్థకము.
౨. పడమి, వ్యతిరేకధాత్వర్థకము.

[దీనికి స్వతంత్రక్రియ యగునప్పుడునయిత మీరూపములే వచ్చును.]

౮. కొనుధాతువు.

సమాపకము, స్వార్థకము.

భావము.

వర్తమానకాలము.

ప్ర. పుం.	కొనుచున్నాఁడు,	కొనుచున్నారు,
	కొన్చున్నాఁడు,	కొన్చున్నారు,
	కొంచున్నాఁడు.	కొంచున్నారు.
ప్ర. స్త్రీ.	కొనుచున్నది,	కొనుచున్నారు,
	కొన్చున్నది,	కొన్చున్నారు,
	కొంచున్నది.	కొంచున్నారు.
,, న.	కొనుచున్నది,	కొనుచున్నవి,
	కొన్చున్నది,	కొన్చున్నవి,
	కొంచున్నది.	కొంచున్నవి.
మ.	కొనుచున్నావు,	కొనుచున్నారు,
	కొన్చున్నావు.	కొన్చున్నారు,
	కొంచున్నావు.	కొంచున్నారు.
ఉ.	కొనుచున్నాను,	కొనుచున్నాము,
	కొన్చున్నాను,	కొన్చున్నాము,
	కొంచున్నాను.	కొంచున్నాము.

భూతకాలము.

ప్ర. పుం. స్త్రీ.	కొనియెను, కొనెను.	కొనిరి.
,, న.	కొనియెను, కొనెను.	కొనియెను, కొనెను.
మ.	కొంటివి, కొంటి.	కొంటిరి.
ఉ.	కొంటిని.	కొంటిమి.

భవిష్యత్కాలము.

ప్ర.	పుం.	కొనఁగలఁడు.	కొనఁగలరు.
,,	స్త్రీ.	కొనఁగలదు.	కొనఁగలరు.
,,	న.	కొనఁగలదు.	కొనఁగలవు.
మ.		కొనఁగలవు.	కొనఁగలరు.
ఉ.		కొనఁగలను.	కొనఁగలము.

తద్ధర్మము.

ప్ర.	పుం. స్త్రీ.	కొనును.	కొనుదురు, కొందురు, కొంద్రు, కొండురు, కొండ్రు.
,,	న.	కొనును.	కొనును.
మ.		కొనుదువు,	కొనుదురు, కొందురు, కొంద్రు
		కొందువు,	
		కొనుదు,	
		కొందు,	
		కొండువు,	కొండురు, కొండ్రు.
		కొండు.	
ఉ.		కొనుదును,	కొనుదుము,
		కొందును,	కొందుము,
		కొండును.	కొండుము.

తద్ధర్మము రూపాంతరము.

ప్ర. పుం. స్త్రీ.	కొనియెదును, కొనెదును, కొనియెడిని, కొనెడిని.	కొనియెదరు, కొనెదరు.
,,	కొనియెడును, కొనెడును, కొనియెడిని, కొనెడిని.	కొనియెడును, కొనెడును, కొనియెడిని, కొనెడిని.
మ.	కొనియెదవు, కొనెదవు. కొనియెదు, కొనెదు.	కొనియెదరు, కొనెదరు.
ఉ.	కొనియెదను, కొనెదను.	కొనియెదము, కొనెదము.

వ్యతిరేకతద్ధర్మము.

ప్ర. పుం.	కొనఁడు,	కొనరు.
,, స్త్రీ.	కొనదు.	కొనరు.
,, న.	కొనదు.	కొనవు.
మ.	కొనవు.	కొనరు.
ఉ.	కొనను.	కొనము.

ప్రార్థనార్థకము.

౧. భావము.

మ. కొనుము, కొమ్ము. కొనుఁడు, కొండు.

ఉభయకర్తృకము, — కొనుదము, కొందము, కొండము.

౨. వ్యతిరేకము.

మ. కొనకుము, కొనకు. కొనకుఁడు.

ఆశీరాద్యర్థకము — కొనియెదును, కొనెదును, కొనుతను.

అసమాపకములు.

౧. క్రియాకాంక్షములు.

౧. కొని, క్త్వార్థకము.
౨. కొనక, వ్యతిరేక క్త్వార్థకము
౩. కొనన్, తుమున్నాద్యర్థకము
౪. కొనుచున్, కొన్చున్, కొంచున్, శత్రర్థకము.
౫. కొనుడున్, ఆనంతర్యార్థకము.
౬. కొనినన్, కొన్నన్, చేదాద్యర్థకము

---

౨. నామాకాంక్షములు.

౧. కొనుచున్న, కొన్చున్న, కొంచున్న, వర్తమానార్థక విశేషణము.
౨. కొనిన, కొన్న, భూతార్థక విశేషణము.
౩. కొనఁగల, భవిష్యదర్థక విశేషణము.
౪. కొను, కొనియెడు, కొనెడు, కొనియెడి, కొనెడి, తద్ధర్మార్థక విశేషణము.
౫. కొనని, వ్యతిరేకార్థక విశేషణము.

౧. కొనుట, కొంట, ధాత్వర్థకము.
౨. కొనమి, వ్యతిరేక ధాత్వర్థకము.

[ఈక్రియకును స్వతంత్రముగాఁ బ్రయోగింపఁబడునప్పు డీరూపములే వచ్చును.]

స్వతంత్రక్రియలు.

౧. ఇంచు అంతమందుఁ గలధాతువులకు వర్తమానార్థకము, భవిష్యదర్థకము, ప్రార్థనార్థకము, వ్యతిరేకార్థకము, తుమున్నర్థకము, ప్రేరణార్థకము, మొదలైనవి పరంబులగునపుడు చకారంబునకు పకారం బగును.— పోషించు — పోషింపుచున్నాఁడు, పోషింపఁగలఁడు పోషింపుము, పోషింపఁడు, పోషింపన్. పోషింపించు, మొ.

పోషించు, కొట్టు, ధాతువులు.

౧. కర్త్రర్థక ప్రయోగము.

సమాపకము—స్వార్థకము.

భావము.

వర్తమాన కాలము.

౨. ధాతువుయొక్క శత్రర్థక రూపమునకు తుదను ఉండు ధాతువుయొక్క వర్తమానకాలరూపములను జేర్చుటవలన వర్తమాన కాలము నిష్పన్నమగును—

ప్ర.	పుం.	పోషించుచున్నాఁడు.	పోషించుచున్నారు.
	స్త్రీ.	పోషించుచున్నది.	పోషించుచున్నారు.
	న.	పోషించుచున్నది.	పోషించుచున్నవి.
మ.		పోషించుచున్నావు.	పోషించుచున్నారు.
ఉ.		పోషించుచున్నాను.	పోషించుచున్నాము.
ప్ర.	పుం.	కొట్టుచున్నాఁడు.	కొట్టుచున్నారు.
	స్త్రీ.	కొట్టుచున్నది.	కొట్టుచున్నారు.
	న.	కొట్టుచున్నది.	కొట్టుచున్నవి.
మ.		కొట్టుచున్నావు.	కొట్టుచున్నారు.
ఉ.		కొట్టుచున్నాను.	కొట్టుచున్నాము.

౨. భూతకాలము.

3. ప్రథమపురుషైకవచన నపుంసకలింగ బహువచనములందు ధాతువుతుదను 'ఎను' వర్ణకము చేర్పఁబడును. పుంలింగ స్త్రీలింగ బహువచనములందు రివర్ణకమును; మధ్యమపురుషైకవచన బహువచనములందుఁ గ్రమముగా, తివి, తిరి, వర్ణకములును; ఉత్తమ పురుషైకవచన బహువచనములందుఁ గ్రమముగా, తిని, తిమి, వర్ణక

ములును; క్త్వార్థకరూపము తుదను జేర్పఁబడును. తినిలోని నివర్ణకము వైకల్పికముగా లోపించును: —

ప్ర.	పుం.	స్త్రీ.	పోషించెను.	పోషించిరి.
		న.	పోషించెను.	పోషించెను.
మ.			పోషించితివి, పోషించితి.	పోషించితిరి.
ఉ.			పోషించితిని.	పోషించితిమి.
ప్ర.	పుం.	స్త్రీ.	కొట్టెను.	కొట్టిరి.
		న.	కొట్టెను.	కొట్టెను.
మ.			కొట్టితివి, కొట్టితి.	కొట్టితిరి.
ఉ.			కొట్టితిని.	కొట్టితిమి.

౩. భవిష్యత్కాలము.

౮. ధాతువుయొక్క తుమున్నర్థకరూపము తుదను కలుగు ధాతువుయొక్క వర్తమానకాలరూపములను జేర్చుటవలన భవిష్యత్కాలము నిష్పన్నమగును. —

ప్ర.	పుం.	పోషింపఁగలఁడు.	పోషింపఁగలరు.
	స్త్రీ.	పోషింపఁగలదు.	పోషింపఁగలరు.
	న.	పోషింపఁగలదు.	పోషింపఁగలవు.
మ.		పోషింపఁగలవు.	పోషింపఁగలరు.
ఉ.		పోషింపఁగలను.	పోషింపఁగలము.
ప్ర.	పుం.	కొట్టఁగలఁడు.	కొట్టఁగలరు.
	స్త్రీ.	కొట్టఁగలదు.	కొట్టఁగలరు.
	న.	కొట్టఁగలదు.	కొట్టఁగలవు.
మ.		కొట్టఁగలవు.	కొట్టఁగలరు.
ఉ.		కొట్టఁగలను.	కొట్టఁగలము.

౪. తద్ధర్మము.

౫. ప్రథమపురుషైకవచన నపుంసకలింగ బహువచనములందు నువర్ణకమును, రూపాంతరమునందు ద్రుతసహితములగు ఎను, ఎడి వర్ణకములును, పుంలింగ స్త్రీలింగ బహువచనములందు దురువర్ణకమును, రూపాంతరమునందు ఎదరు వర్ణకమును, మధ్యమపురుషైకవచన బహువచనములందుఁ గ్రమముగా, దువు, దురువర్ణకములును, రూపాంతరములందు ఎదవు, ఎదరు, వర్ణకములును, ఉత్తమపురుషైకవచన బహువచనములందుఁ గ్రమముగా, దును, దుము వర్ణకములును, రూపాంతరమునందు ఎదను, ఎదము, వర్ణకములును, ధాతువు తుదను జేర్చుటవలన తద్ధర్మార్థకము నిష్పన్న మగును.—వీనిలో మధ్యమపురుషమునందలి వువర్ణకము వైకల్పికముగా లోపించును. అప్పుడు తుదిఅకారమునకు ఉకార మగును —

ప్ర.	పుం. స్త్రీ.	పోషించును.	పోషింపుదురు, పోషింతురు.
	న.	పోషించును.	పోషించును.
మ.		పోషింపుదువు, పోషింపుదు.	పోషింపుదురు, పోషింతురు,*
		పోషింతువు, పోషింతు.	పోషింత్రు.
ఉ.		పోషింపుదును, పోషింతును.	పోషింపుదుము, పోషింతుము.
ప్ర.	పుం. స్త్రీ.	కొట్టును.	కొట్టుదురు.
	న.	కొట్టును.	కొట్టును.
మ.		కొట్టుదువు, కొట్టుదు.	కొట్టుదురు.
ఉ.		కొట్టుదును.	కొట్టుదుము.

* ఇంచునకు దువర్ణకము పరమగునప్పుడు వైకల్పికముగా చువర్ణకము లోపించి దకారమునకు తకారమగును; దానికి రువర్ణకము పరమయ్యెనేని ఉకారము వైకల్పికముగా లోపించును—పోషింత్రు, నిందింత్రు.

రూపాంతరము.

ప్ర. పుం. స్త్రీ	పోషించెడున్, పోషించెడిన్,	పోషించెదరు.
న.	పోషించెడున్, పోషించెడిన్	పోషించెడున్, పోషించెడిన్.
మ.	పోషించెదవు, పోషించెదు.	పోషించెదరు.
ఉ.	పోషించెదను.	పోషించెదము.
ప్ర. పుం. స్త్రీ.	కొట్టెడుఁ, కొట్టెడిఁ.	కొట్టెదరు.
న.	కొట్టెడుఁ, కొట్టెడిన్.	కొట్టెడుఁ, కొట్టెడిన్.
మ.	కొట్టెదవు, కొట్టెదు.	కొట్టెదరు.
ఉ.	కొట్టెదను.	కొట్టెదము.

వ్య తి రే క ము.

తద్ధర్మార్థకము.

౬. ప్రథమపురుషైకవచనమునఁ బుంలింగమందు డు వర్ణకమును, స్త్రీలింగ నపుంసకలింగములయందు దు వర్ణకమును, బహువచనమునఁ బుంలింగ స్త్రీలింగములయందు రు వర్ణకమును, నపుంసకలింగమునందు వు వర్ణకమును, మధ్యమపురుషైకవచన బహువచనములయందుఁ గ్రమముగా, వు, రు, వర్ణకములును, ఉత్తమపురుషైకవచన బహువచనములయందుఁ గ్రమముగా, ను, ము, వర్ణకములును, తుమున్నర్థకరూపము తుదను జేర్చుటవలన వ్యతిరేకతద్ధర్మార్థకము నిష్పన్నమగును.—

ప్ర.	పుం.	పోషింపఁడు.	పోషింపరు.
	స్త్రీ.	పోషింపదు.	పోషింపవు.
	న.	పోషింపదు.	పోషింపవు.
మ.		పోషింపవు.	పోషింపరు.
ఉ.		పోషింపను.	పోషింపము.

ప్ర.	పుం.	కొట్టఁడు.	కొట్టరు.
	స్త్రీ.	కొట్టదు.	కొట్టరు.
	న.	కొట్టదు.	కొట్టవు.
మ.		కొట్టవు.	కొట్టరు.
ఉ.		కొట్టను.	కొట్టము.

ప్రార్థనార్థకము.

౧. మధ్యమపురుషైకవచన బహువచనములయందుఁ గ్రమముగా, ము, ఁడు, వర్ణకములు ధాతువుతుదను చేర్చుటవలన ప్రార్థనార్థకము నిష్పన్న మగును. పురుషములు లేవు.

పురు.	ఏక.	బహు.
మ.	పోషింపుము.	పోషింపుఁడు.
మ.	కొట్టుము.	కొట్టుఁడు.

౨. ప్రార్థనార్థకముపం దుది ఉకారమునకు, అ, ఆ, ఇ, ఈ, లు వైకల్పికముగా నగును.— పోషింపుము, పోషింపుమా, కొట్టుమి, కొట్టుమీ, పోషింపుఁడ, పోషింపుఁడా, కొట్టుఁడి, కొట్టుఁడీ.

3. వ్యతిరేకార్థక మధ్యమపురుషమునకు ఎ, ఏ, ఓ, ఓ, అయ్య, అమ్మ చేర్చుటవలనను ప్రార్థనార్థక మగును.—పోషింపవె, పోషింపవే, పోషింపవో, పోషింపవో, కొట్టరె, కొట్టరే, పోషింపరయ్య, కొట్టరమ్మ.

ఉభయకర్తృక ప్రార్థనార్థకము.

౪. దమువర్ణకము ధాతువుతుదను చేర్చుటవలన ఉభయకర్తృక ప్రార్థనార్థకము నిష్పన్నమగును.—పోషింపుదము, పోషింతము, కొట్టుదము.

వ్యతిరేక, ప్రార్థనార్థకము.

౫. మధ్యమ పురుషైకవచన బహువచనములయందుఁ గ్రమముగా, కుము, కుఁడు, వర్ణకములు తుమున్నర్థక రూపము తుదను జేర్చుటవలన వ్యతిరేక ప్రార్థనార్థకము నిష్పన్న మగును. అపుడు తుమున్నర్థక రూపమందలి ద్రుతము లోపించును.

	ఏక.	బహు.
మ.	పోషింపకుము.	పోషింపకుఁడు.
మ.	కొట్టకుము.	కొట్టకుఁడు.

ఆశీరాద్యర్థకము.

౧. ద్రుతసహితములగు ఎడు, త, వర్ణకములు ధాతువు తుదను జేర్చుటవలన ఆశీరాద్యర్థకము నిష్పన్న మగును.—పోషించెడున్, పోషించుతన్; కొట్టెడున్, కొట్టుతన్.

౨. తద్ధర్మార్థకము తుదను, కాతన్, కావుతన్, కాక, వీనిని జేర్చుటవలనను ఆశీరాద్యర్థకమగును.- పోషించుఁగాతన్, పోషింతురుగావుతన్; కొట్టుదురుగాక.

౩. ప్రశ్నముల నడుగునపుడు క్రియాపదంబులమీఁద, ఆ, ఏ, లు వచ్చును.—వానిఁ బోషించితివా ? వారు కొట్టిరే ?

౪. క్రియాపదంబులమీఁద సందేహార్థమునందు, ఒ, ఓ, లు వచ్చును.—కొట్టునొ, కొట్టెడో.

వ్యతిరేక ధాత్వర్థకము.

౨. తుమున్నర్థకరూపము తుదను మివర్ణకము చేర్చుటవలన వ్యతిరేక ధాత్వర్థకము నిష్పన్నమగును. — పోషింపమి. కొట్టమి.

కృదంతములు.

౩. ధాతువులతుదను కొన్ని ప్రత్యయములను చేర్చుటవలన నేర్పడు విశేష్యములు కృదంతములనఁబడును. — ఏలిక (ఏలు), కలిమి (కలుగు), కొనుబడి (కొను), మొ.

౪. కర్మార్థక ప్రయోగము.

౧. సకర్మకధాతువుల తుమున్నర్థకరూపము తుదను పడుధాతువు చేర్చుటవలన కర్మార్థకము నిష్పన్నమగును. — పోషింపఁబడు, కొట్టఁబడు.

౨. సమాపకములును, అసమాపకములును, అగు పెక్కు రూపములును, పడు ధాతువుయొక్క ఆయారూపములను పైయట్లు చేర్చుటవలన నేర్పడును. — పోషింపఁబడుచున్నాఁడు, కొట్టఁబడుచున్నాఁడు; పోషింపఁబడి, కొట్టఁబడి, మొ.

ఆత్మనేపదార్థకము.

౧. క్రియాఫలము కర్తను జెందినవు డది యాత్మనేపదార్థకమనఁబడును. ధాతువుతుదను కొనుధాతువు చేర్చుటవలన ఆత్మనేపదార్థకము నిష్పన్నమగును. అప్పుడు ధాతువు కొనయందలి ఉకారమునకు వైకల్పికముగా ఇకార మగును. — పోషించుకొను, పోషించికొను; కొట్టుకొను, కొట్టికొను.

౨. సమాపకములును, అసమాపకములును, అగు నన్ని రూపములను ధాతువుతుదను పైయట్లు కొనుధాతువు రూపములను జేర్చుటవలన నేర్పడును. కర్త్రర్థకాదులను వెనుక చెప్పినతీరుననే యెఱుంగునది.

౧. ఆత్మనేపదకర్త్రర్థకము.

పోషించుకొనుచున్నాఁడు, పోషించికొనుచున్నాఁడు; పోషించుకొని, పోషించికొని; కొట్టుకొనుచున్నాఁడు, కొట్టికొనుచున్నాఁడు, కొట్టుకొని, కొట్టికొని. మొ.

౨. ఆత్మనేపద కర్మార్థకము.

పోషించుకొనఁబడుచున్నాఁడు, పోషించికొనఁబడుచున్నాఁడు, పోషించుకొనఁబడి, పోషించికొనఁబడి; కొట్టుకొనఁబడుచున్నాఁడు, కొట్టికొనఁబడుచున్నాఁడు, కొట్టుకొనఁబడి, కొట్టికొనఁబడి. మొ.

ప్రేరణార్థకము.

౧. మఱియొకనిచేఁ జేయించునది ప్రేరణార్థక మనఁబడును. ధాతువుతుదను ఇంచు చేర్చుటవలన ప్రేరణార్థకము నిష్పన్నమగును.— పోషింపించు, కొట్టించు.

౨. సమాపకరూపములును, అసమాపకరూపములును, కర్త్రర్థకము మొదలయినవియు పైని చెప్పిన చొప్పున గ్రహింపవలయు.

౧. ప్రేరణకర్త్రర్థకము.

పోషింపించుచున్నాఁడు, పోషింపించి; కొట్టించుచున్నాఁడు, కొట్టించు, మొ.

౨. ప్రేరణకర్మార్థకము.

పోషింపింపఁబడుచున్నాఁడు, పోషింపింపఁబడి, కొట్టింపఁబడుచున్నాఁడు కొట్టింపఁబడి. మొ.

3. ప్రేరణాత్మనేపదకర్త్రర్థకము.

పోషింపించుకొనుచున్నాఁడు, పోషింపించికొనుచున్నాఁడు, పోషింపించుకొని, పోషింపించికొని, కొట్టించుకొనుచున్నాఁడు, కొట్టించికొనుచున్నాఁడు, కొట్టించుకొని, కొట్టించుకొని. మొ.

౪. ప్రేరణాత్మనేపదకర్మార్థకము.

పోషింపించుకొనఁబడుచున్నాఁడు, పోషింపించికొనఁబడుచున్నాఁడు, పోషింపించుకొనఁబడి, పోషింపించికొనఁబడి; కొట్టించుకొనఁబడుచున్నాఁడు, కొట్టించికొనఁబడుచున్నాఁడు; కొట్టించుకొనఁబడి, కొట్టించికొనఁబడి. మొ.

న్యూనక్రియలు.

౧. కొన్ని కాలములయందును, పురుషములయందును మాత్రము ప్రయోగింపఁబడు క్రియలు న్యూనక్రియలు. — ఒల్లఁడు, వలయును. మొ.

౨. 'ఒల్లఁడు' దీనికివ్యతిరేకమునందే కాని భావంబునఁ బ్రయోగములేదు; ఈప్రకారముగానె వలయును, వలెను, వలదు, కూడును, కూడదు, మొదలగునవియుఁ గొన్ని మొడలమాత్రమె ప్రయోగింపఁబడును.

---

౧. మఱియు సాధారణక్రియలును నిపాతనక్రియలు, అని క్రియలు రెండువిధములు గలవి.

౨. ధాతువు తుదను ద్రుతసహిత అకారమును, ము, డు, వర్ణకములును, చేర్చుటవలనఁ గ్రమముగా తుమున్నాద్యర్థకమును, ప్రార్థనార్థకమును, నిష్పన్న మగునవి సాధారణక్రియలు.—

ధాతువు.	తుమున్నాద్యర్థకము.	ప్రార్థనార్థకము.
పోషించు	పోషింపన్	పోషింపుము, పోషింపుఁడు.
భరించు	భరింపన్	భరింపుము, భరింపుఁడు.
కొట్టు	కొట్టన్	కొట్టుము, కొట్టుఁడు.
వండు	వండన్	వండుము, వండుఁడు.

3. తుమున్నర్థకమునందును, ప్రార్థనార్థకమునందును వేఱు రూపములను బొందునవి నిపాతనక్రియలు.—

ధాతు.	తుము.	ప్రార్థ.
అగు	కాన్	కమ్ము. కండు.
వచ్చు	రాన్	రమ్ము, రండు.
చొచ్చు	చొరన్	చొరుము, చొరుఁడు.
చూచు	చూడన్	చూడుము, చూడుఁడు.
ఇచ్చు	ఈన్, ఈయన్, ఇయ్యన్	ఇమ్ము, ఇండు.
తెచ్చు	తేన్, తేరన్	తెమ్ము, తెండు, తేరుము, తేరుఁడు.
చచ్చు	చాన్, చావన్	చావుము, చావుఁడు.
నొచ్చు	నోన్, నోవన్, నొవ్వన్	నొవ్వుము, నొవ్వుఁడు, నోవుము, నోవుఁడు.
పోవు	పోన్, పోవన్	పొమ్ము, పొండు.
అను	అనన్, నాన్	అనుము, అనుఁడు.

ధాతు.	తుము.	ప్రార్థ.
కను	కనన్, కానన్	కనుము, కనుఁడు.
పిలుచు	పిలువన్	పిలూము, పిలూఁడు, పిలువుము, పిలువుఁడు.
లేచు	లేవన్	లెమ్ము, లెండు.
నిలుచు	నిలువన్	నిలుము, నిలుఁడు, నిలువుము, నిలువుఁడు. మొదలగునవి.

ప్రేరణార్థకము.

౧. క్రియలు ప్రేరణార్థకమున, సమరూపక్రియలు, భిన్నరూప క్రియలు, అని రెండు దెఱఁగులు.

౨. ధాతువుతుదను ఇంచు చేర్చుటవలన నిష్పన్న మగునవి సమరూపక్రియలు.—(పోషించు) పోషింపించు; (కొట్టు) కొట్టించు. అట్లుగాక వేరు వేరురూపములను జెందునవి భిన్నరూపక్రియలు.—(రంజిల్లు) రజించు; (అడఁగు) అడఁచు.

భిన్నరూపక్రియల పట్టిక.

స్వార్థకము.	ప్రేరణము.	స్వార్థకము.	ప్రేరణము.
పూను	పూనుచు, పూనించు.	మాను	మానుచు, మానువు, మానిపించు, మానించు
తేలు	తేలుచు, తేలించు.	మను	మనుచు, మనువు.
మగుడు	మగుడుచు, మగిడించు.	అడఁగు	అడఁచు, అడఁగించు.
కుదురు	కుదురుచు, కుదిరించు.	మాయు	మాపు, మాయించు.
విను	వినుచు, వినిపించు.	కరఁగు	కరఁచు, కరఁగించు.
అను	అనిపించు.	పడియు	పడుచు.
తిను	తినిపించు.	కలఁగు	కలఁచు, కలఁగించు.
కను	కనిపించు, కానిపించు.	ఉడుగు	ఉడుపు, ఉడిగించు.
మెచ్చు	మెచ్చించు, మెప్పించు.		

స్వార్థకము.	ప్రేరణము.	స్వార్థకము.	ప్రేరణము.
కడచు	కడవు.	పెనుగు	పెనుచు, పెంచు.
కుడుచు	కుడువు, కుడిపించు.	తునఁగు	త్రుంచు.
ఆఁగు	ఆఁచు, ఆఁవు, ఆఁగించు.	మునఁగు	మునుచు, ముంచు.
రేఁగు	రేఁచు, రేఁవు, రేఁగించు.	చొచ్చు	చొనుపు, చొప్పించు.
పాయు	పాచు, పావు.	బిగియు	బిగుచు, బిగియించు.
విఱుగు	విఱుచు.	చినఁగు	చిఁచు, చింపు.
చూచు	చూవు.	తెగు	త్రెంచు, త్రెంపు.
నేరుచు	నేరుపు.	తిరుగు	త్రిప్పు.
మేయు	మేపు.	చచ్చు	చంపు.
లేచు	లేవు.	నిలుచు	నిలువరించు, నిలుపు.
కలియు	కలువు.	కొను	కొలుపు.
తడియు	తడుపు.	ఆడు	ఆరుచు, ఆడించు.
తెలియు	తెలుపు.	ఓడు	ఓరుచు, ఓడించు.
అగు	కావించు.	కూడు	కూరుచు, కూడించు.
వచ్చు	రావించు, రప్పించు.	చెడు	చెఱుచు, చెఱుపు.
నొచ్చు	నొంచు, నొప్పించు.	పడు	పఱుచు
ఉండు	ఉనుచు, ఉంచు.	వెలుపడు	వెలువరించు,
డిగు	డిగించు, డించు.		వెలువఱుచు, మొ.

3. ఇందుఁ గొన్ని క్రియలకుఁ బెక్కురూపంబులు గానఁబడుచున్నవి:—(మొగుడునకు) మొగుడుచు, మొగుచు, మోడుచు, మొగిడించు; (పోవునకు) పుచ్చు, పనుచు, పంచు, పనుపు, అనుచు, అనుపు, అంపు.

అవ్యయములు.

౧. లింగము, వచనము, పురుషము, విభక్తి, వీనిని బొందకుండు పదములు అవ్యయములు.

౨. లాక్షణికములు, ప్రతిపదోక్తములు, అని యవ్యయములు రెండువిధములు గలవి. శాస్త్రముచేత నిష్పన్నములైనవి లాక్షణికములు. పుట్టినవి పుట్టినట్లుండునవి ప్రతిపదోక్తములు.

౩. క్రియాజన్యములు, మొదలగునవి లాక్షణికములైన యవ్యయములు. తక్కినవి ప్రతిపదోక్తములు.

౪. క్త్వార్థకము, వ్యతిరేకక్త్వార్థకము, తుమున్నాద్యర్థకము, శత్రర్థకము, ఆనంతర్యార్థకము, చేదాద్యర్థకము, క్రియలవలనఁ గలిగిన యవ్యయములు.

౫. అగుధాతువు తుమున్నాద్యర్థకరూపమగు "కాన్" అనునది విశేషణములతోడఁ జేరి వానిని అవ్యయములఁ జేయును. అప్పుడు కవర్ణముయొక్క దీర్ఘమునకు హ్రస్వము వైకల్పికముగా నగును. చక్కఁగన్, చక్కఁగాన్; పుల్లగన్, పుల్లగాన్.

౬. పదముల నొండొంటితోఁ గలుపుటకు ఉపయోగింపఁబడు పదములు సముచ్చయములనఁబడును. సముచ్చయములు రెండు.—యు, ను. ఇవి ద్రుతాంతములు. ఉకారాంతములమీఁద నువర్ణకమును, మిగిలినవానిమీఁద యువర్ణకమును వచ్చును:— రాముఁడును. సత్యయు హరియు ద్వారకకు వచ్చిరి.

ప్రతిపదోక్తములు.

అంత	అదిగో	అమ్మచెల్ల	ఆకట	ఇదిగో	ఉవ్వెత్తు
అఁట	అద్దిర	అయ్యారె	ఆహా	ఇంచుక	ఊరక
అకట	అనయము	అవుర	ఇఁక	ఇసీ	ఎంతయు
అక్కట	అమ్మకచెల్ల	ఆ!	ఇగో	ఉద్దవిడి	ఎట్టూ

ఎత్తిలి	ఓయి	కాఁబోలు	తద్దయు	బలా	హా
ఎప్పటి	ఓహో	కావున	తరమిడి	బలె	హాటాహాటి
ఎల్ల	కటకట	కొలె	తర్వాత	బాపు	హోరాహోరి
ఏని	కట్టా	కో౽	తలా	బాపురె	అయ్యో
ఏల	కడు	క్రమ్మఱ	దనుక	మజ్ఝా	ఎట్టకేలకు
ఒండె	కద	గ్రక్కున	దాఁక	మఱి	ఎట్టకేని
ఓహో	కదా	గ్రమ్మన	నెఱిన్	మిక్కిలి	హైసరె
ఒత్తిలి	కనుక	చీ	పదఁపడి	మిన్నక	హొంవారి
ఓహో	కరము	చెఱి	పిదప	వెండియు	బోరన
ఓచెల్ల	కాని	చెల్లఁబో	పిమ్మట	వెండి	మొదలగునవి.
ఓటు	కాఁబట్టి	చేసి	బళి	పవి	

౧. ద్రుతప్రకృతికములు, కళలు అని పదము లన్నియు రెండు విధములు. ద్రుతమంతమందుఁ గలవి ద్రుతప్రకృతికములు. ద్రుతమంతమందు రానివి కళలు.

౨ ద్రుతప్రకృతికములు — ౧ ప్రథమ, కయి, యొక్క కాక మిగిలినవిభక్తులు — గిరినిఁ, దొరనుఁ, వనములఁ; నాచేతన్, నీచేఁ, వానితోడన్, దానితోన్; మాకొఱకున్; మీవలనన్, తనకంటెన్; హరికిన్, మనకుఁ, శూరులలోపలఁ, నదులలోఁ; గ్రహమునందున్, స్వర్గమునఁ. ౨. భూతతద్ధర్మార్థక ప్రథమపురుషైకవచనములు. — వచ్చెన్, వండున్, కొట్టెడున్, తినియెడిన్. ౩. ఉత్తమపురుషైకవచనములు. — వినుచున్నాను, కంటిన్, చేయఁగలన్, నిలుతున్, అరిగెదన్, కనన్. ౪. ఆశీరాద్యర్థకములగు ఎడు, తవర్ణకములు.— దగ్ధుఁడయ్యెడున్, మేలుకలుగుతన్, శుభంబగుఁగా

వుతన్. ౫. శత్రర్థకము — చనుచున్. ౬. తుమున్నాద్యర్థకము. — ఏగన్. ౭. ఆనంతర్యార్థకము. — తొలఁగుడున్. ౮. చేదాద్యర్థకము — వర్షించినన్. ౯. సముచ్చయములు — హరియున్, నేనునున్. ౧౦. తాను, నేను, మొదలగునవి. — తాఁజదివె, నేఁజెప్పితి, వలెన్, పోలెన్, అయ్యెన్. మొ.

౩. ద్రుతప్రకృతికములు కానివన్నియుఁ గళలు — రాముఁడు, వనము, వస్తువు, హరులు, బల్లిదునికయి, వారియొక్క, (విభక్తులు); చెప్పితివి, వచ్చుచున్నావు (మధ్యమపురుషక్రియలు); లేచిరి, వచ్చిరి, (రేఫాంతక్రియలు); కంటిమి, చేయుచున్నాము, (మాంతక్రియలు); చేసి, వినక, (క్త్వార్థకములు); చేయుచున్నాఁడు, చేయుచున్నది, కొట్టినవి, చేయఁగలదు, చేయఁగలఁడు, చేయఁగలరు, కొట్టఁడు, కొట్టదు, కొట్టవు, (వర్తమాన, భవిష్యత్, వ్యతిరేక, ప్రథమపురుషములు); ఇంచుక బాపురె, ఔర, కటకట, అపుడు, ఇపుడు, ఎపుడు, ఏమి, ఎ, ఏ, ఆ, కదా, ఊరక. మొ. (అవ్యయములు).

౪. వాక్యములతుదనుండు ద్రుతము వైకల్పికముగా లోపించును. — న్యాయమార్గంబున నడువవలయున్, నడువవలయు.

సమాసపదములు.

౧. పెక్కుపదములుకూడి యొక్కపద మగునది సమాసం బనఁబడును—నలుగడలు, పాలకడలిపట్టి, రామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులు.

౨. సాంస్కృతికము, మిశ్రము, ఆచ్ఛికము, అని సమాసములు మూడువిధములు. సాంస్కృతికము, కేవలసంస్కృతపదములచేఁ గలిగినచో సిద్ధ మనఁబడును. — తటాకోదకము ; తత్సమపదములచేఁ గలగినచో సాధ్య మనఁబడును, — తటాకంబునుదకము. తత్సమముల

కును, అచ్చ తెనుఁగుపదములకును కలుగునది మిశ్రము.—తటాకంబు నీరు, చెఱువునుదకము, కేవలము తెలుఁగుపదములకుఁ గలుగునది యాచ్ఛికము. — చెఱువునీరు.

3. అవ్యయీభావము, తత్పురుషము, ద్వంద్వము, బహు వ్రీహి, అని సమాసములు నాలుగువిధములు.

౪. మొదటిపదము నర్థము ప్రధానముగాఁ గలది. యవ్యయీ భావము.—మధ్యేసముద్రము, మీఁగాలు, పెడతల.

౫. ఉత్తరపదము నర్థము ప్రధానముగాఁ గలది తత్పురు షము.—చోరభయము, దొంగయలజడి.

౬. సమానాధికరణము, వ్యధికరణము, అని తత్పురుషము ద్వివిధము. విశేష్య విశేషణముల సమాసము సమానాధికరణము; తక్కినది వ్యధికరణము.

౭. సమానాధికరణము—సంఖ్యావాచకము పూర్వపదముగాఁ గలది ద్విగుసమాసము.—త్రిలోకి, ముల్లోకములు, ముజ్జగములు.

౮. సంఖ్యావాచకము కానివిశేషణమునకు విశేష్యముతోడ సమాసముకర్మధారయము.-సరసవచనము, సరసపుమాట, ఉంటమాట.

౯. ఇందు, ౧. ఉపమానము పూర్వపదముగాఁ గలది యుప మాన పూర్వపదసమాసము. — చంద్రసుందరము, చిగురుమోవి; ౨. ఉపమాన ముత్తరపదముగాఁ గలది యుపమానోత్తర పద సమాసము.—హస్తపద్మము, కేలుదమ్మి; 3. అవధారణవాచకము పూర్వమందుఁ గలది యవధారణ పూర్వపదసమాసము. — నిశా కాంత, రేవెలది; ఇదియె రూపకసమాస మనఁబడును, ౪. నడిమి పదములోపించినది మధ్యమపదలోపి సమాసము—ఛాయాద్రుమము, ఉమ్మాలశెట్టి.

౧౦. వ్యధికరణము.— ౧. ద్వితీయాతత్పురుషము.— కృష్ణ శ్రితుఁడు, పడగదాలి; ౨. తృతీయాతత్పురుషము.—మాసపూర్వుఁడు, నెలతక్కువవాఁడు; ౩. చతుర్థీతత్పురుషము. — యూపదారువు, దేవరమేలు; ౪. పంచమీతత్పురుషము. — చోరభయము, దొంగయులుకు; ౫. షష్ఠీతత్పురుషము.—లక్ష్మీవల్లభుఁడు, లచ్చిమగఁడు; ౬. సప్తమీతత్పురుషము. — ఈశ్వరాధీనము, మాటనేర్పరి; ౭. నఞ్తత్పురుషము.—అజ్ఞానము.

౧౧. రెండుపదముల యర్థములును బ్రధానముగాఁ గలది ద్వంద్వసమాసము.—జననీజనకులు, తల్లిదండ్రులు.

౧౨. ఇతరపదార్థము ప్రధానముగాఁ గలది బహువ్రీహిసమాసము.—శీతకిరణుఁడు, చలివెలుఁగు.

౧౩. లుక్సమాసములు, అలుక్సమాసములు అని సమాసములెల్ల ద్వివిధములు. విభక్తి లోపించునది లుక్సమాసము —వృక్షమూలము, చెట్టుమొదలు.

౧౪. సమాసమందు విభక్తి లోపించును. లకారము లోపింపదు.—గుణములప్రోక.

౧౫. విభక్తి లోపింపని దలుక్సమాసము. — వనేచరుఁడు, నీతోడిచెలిమి.

౧౬. సమాసమందు, చేత, తోడ, వలన, వీనియంత్య అకారమునకు ఇకారమును, అందునకు తుదను అలి యనునాగమంబును నగును.—నాచేతిపోరు, నీతోడిసెయ్యము, నావలనితప్పు, నాయందలి దయ.

౧౭. సమాసములం దంతట ద్రుతమునకు లోపము గలుగును - ఎల్లయుంకములు; ఎల్లకాలము. తలఁద్రాలు మొదలగువానియం దీలోపము లేదు.—తలఁద్రాలు, సేసఁద్రాలు, ఊరఁబిచ్చుక.

పదసంధులు.

౧. పదము లొకటితో నొకటి చేరునపుడు కలుగు రూప భేదము సంధి యనఁబడును. అచ్సంధి, హల్సంధి, అని సంధి రెండు విధములు గలది.

అచ్సంధి.

౨. మొదటిపదము తుదియచ్చు లోపించి యచట రెండవ పదము మొదలియచ్చు నిలుచుట అచ్సంధి యనఁబడును.— రాముఁడు+అతఁడు=రాముఁడతఁడు.

3. దీర్ఘాచ్చులంతమునందుఁ గల పదములకును, ఇఁక మొదలగు వానికిఁ దప్ప ద్రుతప్రకృతికములకును, తఱుచుగా సంధిరాదు. సంధి వచ్చునప్పుడు ద్రుతము లోపించును. కళాశబ్దములకు సంధిరానిచోట మొదటియచ్చునకుఁ బరమందు యకారమాగమముగా వచ్చును.— మా+ఇల్లు=మాయిల్లు, చూడన్+అయితి=చూడనయితి, నాకొఱకు+ఇచ్చె=నాకొఱకిచ్చె.

అకారము.

౪. అకారమునకు సంధి బహుళముగా వచ్చును.—మేన+అత్త=మేనత్త, మేనయత్త. బహుళ మనుటవలన స్త్రీవాచకములు, సంబోధనాంతములు, తత్సమములు, మొదలయిన వానికి సంధి రాదు.—నెలఁత+ఇచ్చెను=నెలఁత యిచ్చెను, రాముఁడ+ఇదిగో= రాముఁడయిదిగో, హంస+ఇది=హంసయిది.

౫. కర్మధారయమునందు, కొన్నిశబ్దములకు ఆలుశబ్దము పరమగునపుడు తుదను రేఫాగమమువచ్చును.—పేద+ఆలు=పేదరాలు, గొడ్డు+ఆలు=గొడ్డురాలు. తత్సమంబుల తుది యత్వంబున కుత్వం బగును.—ధీర+ఆలు=ధీరురాలు.

ఇకారము.

౬. మధ్యమపురుషక్రియలయందు ఇకారమునకు సంధి నిత్యము.—ఏలితివి+అతని=ఏలితివతని, కొట్టితిరి+అప్పుడు=కొట్టితిరప్పుడు.

౭. ఏమి మొదలగుశబ్దముల ఇకారమునకును, ప్రథమోత్తమ పురుషములయందలి ఇకారమునకును, సంధి*వికల్పముగా వచ్చును — ఏమి+అనెను=ఏమియనెను, ఏమనెను; వచ్చిరి+ఇప్పుడు=వచ్చిరియిప్పుడు, వచ్చిరిప్పుడు; వచ్చితిమి+అప్పుడు=వచ్చితిమియప్పుడు, వచ్చితిమప్పుడు. ఏమి, మఱి, కిమ్మిషి, అది, అవి, ఇది, ఇవి, ఏది, ఏవి, ఇవి, ఏమి మొదలగునవి.

౮. తక్కినచోట్ల ఇకారమునకు సంధిరాదు.— వచ్చి+ఇచ్చెను=వచ్చియిచ్చెను; హరి+అతఁడు=హరియతఁడు.

ఉకారము.

౯. ఉకారమునకు సంధి నిత్యముగా వచ్చును.—రాముఁడు+ఎక్కడ=రాముఁడెక్కడ.

౧౦. ద్రుతప్రకృతికము లగు ప్రథమేతరవిభక్తులయందును, శత్రర్థకచువర్ణకమునందును గల ఉకారమునకు సంధి వైకల్పికముగా వచ్చును.—నన్నున్+అడిగెన్=నన్నడిగెన్, నన్నునడిగెన్; మొ. చూచుచున్+ఉండెను=చూచుచుండెను, చూచుచునుండెను. నన్ను

---

* ఒకప్పుడువచ్చు నొకప్పుడు రాకపోవుట వికల్పము.

నిన్ను, తన్ను, మమ్ము, మిమ్ము, తమ్ము, లకు ద్విత్వలోపమున సంధి లేదు.—నను నేలె, మిము నడిగె.

౧౧. కర్మధారయమునందు ఉకారమున కచ్చు పరంబగు నప్పుడు పరమందు టకార మాగమముగా వచ్చును.—కఱకు+అమ్ము=కఱకుటమ్ము. కొన్నిచోట్ల నీయాగమము వైకల్పికము.— పేరు+ఉరము=పేరురము, పేరుటురము.

౧౨. ఉకారాంతసిద్ధర్మార్థక విశేషణములకును, షష్ఠీసమాసమునందు ఉకారాంత ఋకారాంతపదములకును, అచ్చు పరమగు నప్పుడు నకారమంతాగమముగా వచ్చును.—చేయు+అతఁడు=చేయునతఁడు, వచ్చెడు+ఆతఁడు=వచ్చెడునాతఁడు; మోము+అందము=మోమునందము, విధాతృ+ఆజ్ఞ=విధాతృనాజ్ఞ.

౧౩. వాక్యముల తుదనుండు ఉకారమునకు సంధిలేకుండుట యొకదోషముగాదు — సర్వతీర్థాభిగమనంబు సర్వవేద సమధిగమము సత్యంబుతో సమముగావు ఎఱుఁగు మెల్లధర్మములకుఁ.

౧౪. ఆమ్రేడితమందును* ఏను మొదలగుశబ్దములు పరములగునపుడును అన్ని అచ్చులకు సంధి నిత్యముగా వచ్చును.— అహా+అహా=అహాహా; పీసి+ఏఁడు=పీసేఁడు; తాటి+ఆకు=తాటాకు.

హల్సంధి.

౧౫. ప్రథమమీఁది క, చ, చ, ట, త, ప, లకుఁ గ్రమముగా, గ, స. స, డ, ద, వ, లు వికల్పముగానగును.— వాఁడు+కొట్టె=వాఁడు గొట్టె, వాఁడు కొట్టె; అతఁడు+చేరె=అతఁడు సేరె, అతఁడు చేరె; ఇతఁడు+చనియె=ఇతఁడు సనియె, ఇతఁడు చనియె;

* ఆమ్రేడితమనఁగా రెండుమారు లుచ్చరింపఁబడుమాట.

వీడు+టక్కరి=వీడు డక్కరి, వీడు టక్కరి; ఆమె+తగవరి= ఆమె దగవరి, ఆమె తగవరి; అది+పలికె=అది వలికె, అది పలికె.

౧౬. ద్వంద్వసమాసమునందు పరపదము మీఁది క, చ, ౘ, ట, త, ప, లకుఁ గ్రమముగా, గ, స, స, డ, ద, వ, లు నిత్యముగా నగును.—కూరగాయలు, కాలుసేతులు, టక్కుసొక్కులు, వంపుడొంవులు, అన్నదమ్ములు, ఊరువల్లెలు.

౧౭. తెలుఁగుశబ్దములమీఁది సాంస్కృతిక పరుషములకు గ, స, డ, ద, వ, లు రావు—అతఁడు చక్రి, వాడు కంసుఁడు. మొ.

౧౮. ద్రుతప్రకృతికములమీఁది, క, చ, ౘ, ట, త, ప, లకుఁ గ్రమముగా గ, జ, ౙ, డ, ద, బ, లు నిత్యముగానగును. అప్పు డా ద్రుతమునకు బిందువుగాని సంశ్లేషము* గాని స్వత్వము† గాని వచ్చును.— చూచెన్+కమలము=చూచెఁగమలము, చూచెంగమలము, చూచెన్గమలము, చూచెనుగమలము; వచ్చెన్+చక్రి=వచ్చెఁజక్రి, వచ్చెంజక్రి, వచ్చెన్జక్రి, వచ్చెనుజక్రి; ఏగెన్+ౘాన=ఏగెఁౙాన, ఏగెంౙాన, ఏగెన్ౙాన, ఏగెనుౙాన; పూనెన్+టక్కు=పూనెఁడక్కు, పూనెండక్కు, పూనెన్డక్కు, పూనెనుడక్కు; విచ్చెన్+తమ్మి=విచ్చెఁదమ్మి, విచ్చెందమ్మి, విచ్చెన్దమ్మి, విచ్చెనుదమ్మి; పూచెన్+పద్మము = పూచెఁబద్మము, పూచెంబద్మము, పూచెన్బద్మము, పూచెనుబద్మము.

౧౯. ద్రుతమునకు సరళవర్ణముగాని స్థిరవర్ణముగాని పరమగు నప్పుడు లోపముగాని, సంశ్లేషముగాని, స్వత్వముగాని వచ్చును.—

* సంశ్లేష మనఁగా మీఁది హల్లులోఁ గూడుకొనుట.

† ద్రుతముయొక్క మొదలిరూపము స్వత్వమనఁబడును. అది నకారకము.

వచ్చెన్ + గజము=వచ్చెఁగజము, వచ్చెన్గజము, వచ్చెనుగజము; తెచ్చెన్ + ఖడ్గము=తెచ్చెఁఖడ్గము, తెచ్చెన్ఖడ్గము. తెచ్చెనుఖడ్గము.

౨౦. సమాసమందు ఉకారాంతములగు స్త్రీసమశబ్దములకును, (మువర్ణకమున కాదేశము గావచ్చు) పు, ంపు, వర్ణకములకును, పరుషసరళములు పరము లగునప్పుడు ద్రుతమ ఆగమముగావచ్చును. అప్పుడు ద్రుతప్రకృతికముల కెట్లట్లప్రాప్తములు కల్గు తక్కినరూపములు వచ్చును, — చిగురు+కయిదువు=చిగురుఁగయిదువు, చిగురుంగయిదువు, చిగురున్గయిదువు; సరసపు+గుణము=సరసపున్గుణము. ఇచట ద్రుతము నకు లోపంబురాదు. ఈ యాగమము తనవర్ణకము పరమగునప్పుడు అకారాంతవిశేషణములకును వచ్చును — తెల్ల + తనము = తెల్లఁదనము, తెల్లందనము, తెల్లన్దనము.

౨౧. పడు మొదలైనవి పర మగునప్పుడు మువర్ణమునకు లోపముగాని పూర్ణబిందువుగాని వికల్పము గావచ్చును — భయము + పడు=భయపడు, భయంపడు, భయముపడు. పడు, పెట్టు, పట్టు, పఱచు, ఇవి పడు మొదలైనవి.

౨౨. ప్రార్థనార్థక మధ్యమపురుష మువర్ణకమునకు హల్లు పరం బగునపుడు వైకల్పికముగా లోపముకలుగును. — చూడుము + రాముని=చూడురాముని, చూడుమురాముని. చూడకుము+నన్ను= చూడకునన్ను, చూడకుమునన్ను.

౨౩. అను పరమగునపుడు విసర్గమునకు లోపముగలుగును.— త్వమేవగతిః+అనియె=త్వమేవగతియనియె.

౨౪. అనుకరణంబునఁ గడహల్లునకు ద్విత్వ మగును. — పాయాత్+అని=పాయాత్తని. అహమాదిశబ్దముల మకారమునకు ద్విత్వము వైకల్పికము. — దాసోహమ్+అనియె=దాసోహమ్మనియె, దాసోహమనియె.

౨౫. అనుకరణమందు ఉకారాంత నామములకు వుకారం బంతాగమం బగును. — ఇయంధేనుః+అని=ఇయంధేనువని.

పదపరిచ్ఛేదము సంపూర్ణము.

వాక్యపరిచ్ఛేదము.

౧. ఒకక్రియతో నన్వయించుపదసముదాయము వాక్య మనఁబడును. (అనఁగా, కర్తృకర్మ క్రియలకూడికచే సంపూర్ణమైనయర్థము గలుగు పదసమూహము వాక్యము అని యర్థము.) — రాముఁడు రావణుని సంహరించెను. వాక్యములనుగూర్చి చెప్పునది వాక్యపరిచ్ఛేదము.

౨. సకర్మక ప్రయోగమునందు, (కర్త, కర్మము, క్రియ,) మూఁడును, అకర్మక ప్రయోగమునందు, (కర్త, క్రియ,) రెండును, వాక్యమునకు అవయవము లుండును.

ప్రయోగము.	కర్త.	కర్మము.	క్రియ.
సకర్మకము. అకర్మకము.	వాఁడు. వాఁడు.	సత్యమును.	పలుకుచున్నాఁడు. నవ్వెను.

3. క్రియ లేనివాక్యమును ఉండును. — వచ్చినవాఁడు ఫల్గునుఁడు. (అయిన నిట్టిచోట్లఁ గ్రియయధ్యాహార్యమై యుండును.)

౪. ప్రతి అవయవమునందును భాగము లనేకము లుండ వచ్చును.—

కర్త.	కర్మము.	క్రియ.
యోగ్యుఁడగు	పాపమూలమైన	ఎప్పుడును
పురుషుఁడు,	కల్లను	పలుకఁడు.

[తఱుచుగా విశేషణములును వానితో నన్వయించు నవ్యయములును కర్తృ కర్మలకును, అవ్యయాదులు క్రియలకును, అంగములై యుండును.]

౫. ఒకవాక్యమునందు విశేషణము, విశేష్యము, మొదలగు వానితోఁ దుల్యముగ నుండు వాక్యమునకు ఉపవాక్యమని పేరు—ఎవఁడు మంచివాఁడుగా నుండునో వాఁడు గౌరవమును బడయును.

[పై వాక్యమునందు "ఎవఁడు మచివాఁడుగా నుండును" "వాఁడు గౌరవమును బడయును" అను రెండువాక్యములు గలవు. వానిలో మొదటిది మంచి యనువిశేషణముతోఁ దుల్యము కావున నుపవాక్యము; రెండవది ప్రధానవాక్యము.]

౬. సమాపకక్రియతో నన్వయించు పదసముదాయము సంపూర్ణ వాక్య మనియు, అసమాపకక్రియతో నన్వయించు పదసముదాయము అసంపూర్ణవాక్యమనియు, చెప్పఁబడును.

౭. సామాన్యవాక్యములు, సంశ్లిష్టవాక్యములు, ద్వంద్వవాక్యములు, అని వాక్యములు మూఁడువిధములు.

౮. ఒక్కక్రియనుమాత్రము గలిగియుండు సంపూర్ణవాక్యము సామాన్యవాక్య మనఁబడును.—సూర్యుఁడుదయించెను.

౯. అసంపూర్ణవాక్యములతోఁగాని, ఉపవాక్యములతోఁగాని, కూడియుండు సంపూర్ణవాక్యము సంశ్లిష్టవాక్య మనఁబడును. సూర్యుఁ

డుదయించి పద్మములు వికసించెను; ప్రపంచము నెవఁడు సృజి యించెనో మూఢుఁ డెఱుఁగఁడు.

౧౦. సముచ్చయాదికముచేఁ గలుపఁబడిన రెండుమూడు సంపూర్ణవాక్యములుగల వాక్యము ద్వంద్వవాక్య మనఁబడును — వాఁడు సత్యమునే పలికెనుగాని జను లాతనిమాటలను విశ్వసించిన వారు కారు. దీనినేమహావాక్య మందురు.

౧౧. వాక్యమునందలి పదములకుఁ గల పరస్పరసంబంధము అన్వయ మనఁబడును. — సమానాధికరణాన్వయము, వ్యధికరణాన్వయము, అని యన్వయము ద్వివిధము.

౧౨. పదములకు లింగ, వచన, విభక్తి, పురుషములయం దైకమత్యము గల యన్వయము సమానాధికరణాన్వయము; అట్టి యైకమత్యము లేనిది వ్యధికరణాన్వయము.

సూత్రములు.

విశేష్యము.

౧. "యొక్క" తప్ప విభక్తులన్నియుఁ గ్రియలతో నన్వ యించును. — రాముఁడు సీతతోఁ గొలువుండెను.

౨. సంబోధన ప్రథమతక్క ప్రతిప్రథమయు నొకక్రియను బొందియుండును. — రాముఁడువచ్చెను. [ఇచట "రాముఁడు" అనునది "వచ్చెను" అను క్రియను జెందును.] ఈప్రథమయే కర్త యనఁబడును. ఒకానొకప్పుడు క్రియాపదములోపించియు నుండవచ్చును — వాఁడు రోగ్యుఁడు (గానున్నాఁడు)

3. ప్రతిక్రియయొక్క కర్మమును ద్వితీయావిభక్తియం దుండ వలయును. — రాముఁడు రావణునిఁ జంపెను. [ఇచట "చంపెను"

అనుక్రియకుఁ గర్మము కావున "రావణుని" అనునది ద్వితీయావిభక్తిగా నున్నది.]

౪. అచేతన వాచకము కర్మమైనప్పు డది వైకల్పికముగాఁ బ్రథమ యగును. రాముఁడు రథమెక్కెను; రాముఁడు రథము నెక్కెను.

౫. కర్మార్థక ప్రయోగమునఁ గర్తకు చేత వర్ణకము వచ్చును—రామునిచేత రావణుఁడు చంపఁబడియెను. కరణార్థమందును, హేత్వర్థ మందును, చేత, చేవర్ణకములును, సహార్థకమందును, తుల్యార్థకమందును, తోడతో వర్ణకములును వచ్చును.—గొడ్డలిచేతఁ జెట్టునఱకెను (కరణార్థము); విద్యచేఁ గీర్తి కలుగును. (హేత్వర్థకము); రాజు సేనలతోడవచ్చె (సహాయార్థకము); పిరికివాఁడు స్త్రీతో సమానుఁడు (తుల్యార్థకము).

౬. సంప్రదానమున కొఱకు వర్ణకము వచ్చును—జనకుఁడు రామునికొఱకు సీతనిచ్చెను. ఇచట షష్ఠియు నగు.—జనకుఁడు రామునికి సీతనిచ్చె.

౭. అపాదానార్థమున వలన వర్ణకమును, నిర్ధారణార్థకమున కంటె వర్ణకమును, వచ్చును.—చెట్టువలన ఫలము పడెను; అపకీర్తి కంటె చావుమంచిది.

౮. సంబంధార్థకమున యొక్క వర్ణకంబును, నిర్ధార ణార్థకమున లోపల, లో, వర్ణకములును వచ్చును.—విప్రునియొక్క గృహము; బాలురలో సోమరి చెడిపోవును.

౯. అధికరణార్థమున అందు, న, వర్ణకములు వచ్చును.—బీసలయందు దధియుండవలయును, పాత్రమున నీరున్నది.

విశేషణము.

౧౦. విశేషణములు విశేష్యములతోడను, సర్వనామములతోడను, అన్వయించును.—మంచిరాముఁడు.

౧౧. విశేషణములు వానివిశేష్యములతోడ సమానములగు లింగ విభక్తి వచనములఁ గలిగియుండ వలయును.—రాముఁడు యోగ్యుడు; సీత యోగ్యురాలు; పాటువడుట యోగ్యము; వారు యోగ్యులు; యోగ్యుల బాలుర మెచ్చుకొందును.

౧౨. షష్ఠ్యంత విశేషణములకు వికల్పముగాఁ బ్రథమ వచ్చును.—గుణాభిరాముఁడు రామునకు వందనము చేసెద; గుణాభిరామునకు రామునకు వందనము సేసెద.

౧౩. త్రిసమములగుగాని, మువర్ణాంతములగుగాని విశేషణముల బహువచనమునకు వైకల్పికముగా నేకవచనం బగును.—పెక్కులు మాటలేల? పెక్కుమాటలేల? వానిచర్యలు చిత్రముగా నున్నవి; వానిచర్యలు చిత్రములుగా నున్నవి.

౧౪. అగుధాతువువలనఁ బుట్టిన విశేషణములచే వ్యవధానము చేయఁబడినట్టి కాని, సముచ్చయములచేఁ గలుపఁ బడినట్టికాని విశేషణములకుఁ బ్రథమ వచ్చును.—శూరుఁ డగు రామునిచే రావణుఁడు చంపఁబడెను; యోగ్యుఁడును ధీరుఁడునగు రామునికొఱకు జనకుఁడు కన్యనిచ్చెను.

౧౫. ఏకవచనమునందుండు రెండుమూడు విశేష్యముల విశేషణమునకు బహువచనంబగును.—పూజ్యులగు రాముఁడును కృష్ణుఁడును విచ్చేసిరి.

౧౬. ఒకానొకచోఁ బులింగ విశేషణములు కొన్ని నపుంసకసమములై యుండును. అందమైన మనుష్యుఁడు, సుందరమైనపురుషుఁడు.

సర్వనామము.

౧౭. సర్వనామములు తాము చెందు విశేష్యములతోడఁగాని, సంబంధించు నితరసర్వనామములతోడఁగాని సమానములగు లింగ వచనములను గలిగి యుండవలయును.—ఆ బాలుఁడు మంచివాఁడు; వాఁడు కల్లలాడఁడు. సీత మిగులసుకుమారి; అయిన నామె వనవాసము చేసెను. మునులు కోపముగలవారు; కారణము లేక వారితరులను శపింతురు. ఎవఁడు ధీరుఁడో వానిని బహుమానించెద. ఎవరు యోగ్యులో వారికి మేలుకలుగును. ఎవతె కష్టపడునో యామె సౌఖ్యమనుభవించును.

౧౮. వాక్యమునకు సహితము మాఱుగా సర్వనామము వాడఁబడును.—సత్రాజిత్తు కూఁతు శతధన్వున కీయక పోయెను. దానంజేసి వాఁడు సత్రాజిత్తునంతంబు నొందించె.

క్రియ.

౧౯. ప్రతిక్రియయుఁ గర్తతో నన్వయించును.—వాఁడు నడిచెను. సకర్మక్రియలు కర్మలతోడఁ గూడ నన్వయించును.—వాఁడు గుఱ్ఱము నెక్కెను.

౨౦. కొన్ని క్రియలకుఁ గర్మములు రెండుండును. అట్టివానికి ద్వికర్మకములని పేరు.—నిన్నొక్కటి వేఁడెదను; వారు రిపుల నాపద బెట్టిరి.

౨౧. జనులు 'కర్తలగునప్పుడు కర్త వైకల్పికముగా లోపించును.—వానకురియు నని చెప్పుదురు.

౨౨. ప్రతిక్రియయుఁ దనకర్తతోడ సమానమైన లింగ పురుష వచనములను గలిగియుండవలయును.—నేను కొట్టుచున్నాను; మేము కొట్టుచున్నాము; నీవు కొట్టుచున్నావు; మీరు కొట్టితిరి; వారు కొట్టిరి; వాఁడు కొట్టఁడు; ఆమె కొట్టదు.

౭౩. సముచ్చయములచే నొకటిగాఁ జేర్పఁబడిన కర్తలక్రియ బహువచనమునందుండవలయును.—రాముఁడును హరియు వచ్చిరి.

౭౪. ఏని, ఒండె, కాని మొదలగు వికల్పార్థములతోడఁ గూడిన కర్తలక్రియ యేకవచనంబగును.—తండ్రియేని కొడుకేని వచ్చును. మధ్యమోత్తమపురుషములతోఁ గూడినచో బహువచనమే వచ్చును.—రాముఁడొండె నీవొండె మడియుదురు; నేనుగాని వాలి గాని జయింతుము.

౭౫. అనేక మహదమహత్తులు కర్తలగునపుడు క్రియ కడ కర్తకుందగియుండును.—గుఱ్ఱమును రౌతును వచ్చిరి. రౌతును గుఱ్ఱమును వచ్చెను.

౭౬. తానుశబ్దముతోఁ గూడినపుడు కర్తలు పెక్కులయ్యును క్రియ యేకవచనమునందే యుండును.—రాముఁడు తానును లక్ష్మణుఁడును సీతయు రథమెక్కెను.

౭౭. ప్రథమమధ్యమపురుషములు కర్తలగునపుడు మధ్యమపురుషముతోడను, మధ్యమోత్తమపురుషములు కాని ప్రథమమధ్యమోత్తమపురుషములు మూడును గాని కర్తలగునపు డుత్తమపురుషముతోడను, క్రియసంబంధించియుండవలయును — వాఁడును నీవును వచ్చితిరి; నీవును నేనును వచ్చితిమి; వాఁడును నేనును వచ్చితిమి; వాఁడును నీవును నేనును వచ్చితిమి.

౭౮. వాక్యము కర్తయగునపుడు క్రియ యేకవచనమునందుండును.—ఈవృక్ష మెట్లుద్భవించెనో తెలియదు.

౭౯. పూజార్థమునఁ గర్తలకట్ల క్రియలకును ఏకవచనము బహువచనమగును.—మదీయగురు లిప్పుడ చనుదెంతురు. (మదీయగురు విప్పుడ చనుదెంచునని యర్థము)

30. వాక్యములలోని రెండువ్యతిరేకక్రియ లొకభావ క్రియతోడ సమానము లగును. — వాఁడుకొట్టకపోలేదు (=వాఁడుకొట్టెను)

31. అనేకక్రియ లేకకర్తతో నన్వయించునపుడు కడక్రియ తప్ప మిగిలినవి క్త్వార్థకములుగానుండును. — రాముఁడు కపిసేనలను గూడి, వారిధిదాఁటి, లంకఁజొచ్చి, రావణుని సంహరించెను.

32. ఏక కాలమందలి వ్యాపారములను దెలుపుక్రియలనేకములు భిన్నములైనకర్తలతో నన్వయించినఁ గడదానికిఁ దక్క మిగిలిన వానికి తుమున్నర్థక రూపము వచ్చును. — చిలుకలుకూయఁ, దుమ్మెదలుమ్రోయఁ, గోయిలలు రొదసేయ, మరుఁడు వెడలెను.

అవ్యయము.

33. అవ్యయములు క్రియలతోడను, విశేషణములతోడను, ఇతరావ్యయములతోడను, అన్వయించును: — వాఁడుమిక్కిలినడుచును; వాఁడు మిక్కిలి మంచివాఁడు; వాఁడు మిక్కిలి చక్కగాఁ జదువును.

34. సముచ్చయములచేత నొకటిగాఁ జేర్పఁబడిన విశేష్యములును సర్వనామములును ఒక్కవిభక్తి కలవిగా నుండవలయును:— హరియును రాముఁడును వచ్చిరి; శివునియొక్కయుఁ గేశవునియొక్కయు గుణములను శేషుఁడును వర్ణింపఁజాలఁడు.

35. కొన్ని పదములఁ దక్క వాక్యమునం దన్ని పదములను మనస్సువచ్చినచోటం బ్రయోగింపవచ్చును. — ఉపాధ్యాయుఁడు బాలురను గఠినముగాఁ గొట్టెను; బాలుర నుపాధ్యాయుఁడు కఠినముగాఁ గొట్టెను. కఠినముగా బాలుర నుపాధ్యాయుఁడుగొట్టెను; కఠినముగా నుపాధ్యాయుఁడు బాలురనుగొట్టెను, మొదలగునవి.

వాక్యపరిచ్ఛేదము సంపూర్ణము.

శబ్దాతిదేశము.

ఒకవాక్యమునందలి పదముల సంబంధనిరూపణము చేయు విధము శబ్దాతిదేశ మనఁబడును.

(వాక్యము.)

"ఒకమంచిబాలుఁడు బడికిఁ జని పాఠములను మిక్కిలి క్రమముగాఁ జదివెను; కాఁబట్టి వానికి బహుమతి దొరకెను."

ఒక — సంఖ్యార్థకవిశేషణము, బాలుఁ డనువిశేష్యముతో నన్వయించును.

మంచి—గుణవిశేషణము, బాలుఁడు అను విశేష్యముతో నన్వయించును.

బాలుఁడు—విశేష్యము, మహదర్థకము, ఏకవచనము, ప్రథమావిభక్తి, చదివె ననుక్రియకుఁ గర్త.

బడికిఁ—విశేష్యము, అమహదర్థకము, ఏకవచనము, షష్ఠీవిభక్తి, చని యనుక్రియతో వ్యధికరణాన్వయముఁ జెందును.

చని — క్రియ, చనుధాతువు, అకర్మకము, అసమాపకము, క్త్వార్థకమైనయవ్యయము, బాలుఁ డనుకర్తతో నన్వయించును.

పాఠములను — విశేష్యము, అమహదర్థకము, బహువచనము, ద్వితీయావిభక్తి, చదివె ననుక్రియకుఁ గర్మము.

మిక్కిలి — అవ్యయము, క్రమముగాన్ అను మఱియొక యవ్యయముతో నన్వయించును.

క్రమముగాన్ — అవ్యయము, చదివెను అనుక్రియతో నన్వయించును.

చదివెను — క్రియ, చదువుధాతువు, సకర్మకము, కర్త్రర్థక ప్రయోగము, సమాపకము, స్వార్థకము, భూతకాలము, ప్రథమపురుషము, పుంలింగము, ఏకవచనము, బాలుఁ డనుకర్తతోడను పాఠముల నను కర్మముతోడను నన్వయించును.

వానికిన్ — పురుషబోధకసర్వనామము, ప్రథమపురుషము, మహదర్థకము, ఏకవచనము, షష్ఠీవిభక్తి, బాలుఁ డను విశేష్యమునకు మాఱుగా నుపయోగింపఁబడినది.

బహుమతి — విశేష్యము, అమహదర్థకము, ఏకవచనము, ప్రథమావిభక్తి, దొరకె నను క్రియకుఁ గర్త.

దొరకెను — క్రియ, దొరకుధాతువు, అకర్మకము, సమాపకము, స్వార్థకము, భూతకాలము, ప్రథమపురుషము, నపుంసకలింగము, ఏకవచనము, బహుమతి యనుకర్తతో నన్వయించును.

కావ్యపరిచ్ఛేదము.

౧. దోషరహితములును, అలంకార సహితములును, అగు వాక్యసమూహము కావ్య మనఁబడును. కావ్యములను గూర్చి చెప్పునది. కావ్యపరిచ్ఛేదము.

౨. కావ్యదోషములు మూఁడువిధములు. ౧. పదదోషములు, అపశబ్దము, నిరర్థకము, అప్రజనము, శ్రుతికటువు, ఛందోభంగము, మొదలగునవి. ౨—వాక్యదోషములు—ప్రక్రమభంగము, అధిక పదికము, పునరుక్తి, విసంధి, హీనోపమము, మొదలగునవి. 3—అర్థదోషములు, —వ్యర్థము, సంశయము, విరుద్ధము, నేయార్థము, క్లిష్టగూఢార్థము, మొదలగునవి.

3. అలంకారములు రెండువిధములు.—శబ్దాలంకారములు, అర్థాలంకారములు.

శబ్దాలంకారములు.

౧. అనుప్రాసము.—మున్నుగొన్న వర్ణమునే పలుమాఱు నుడివిన, అనుప్రాస మగును. — అక్క[illegible] [illegible]
దిక్కెవరు వచ్చునే నొక్కముక్కు పోటునం జిక్కడ[illegible]

౨. యమకము.—పలుమాఱొక్కవిధమయిన మాటల నర్థభేదముగల వానిని బ్రయోగించిన, యమకమగును.— మనస్సైన మనసైనికనికాయంబులోఁ గాయంబు గాయంబు గానివాఁడు లేఁడయ్యె.

అర్థాలంకారములు.

౧. ఉపమ—ఉపమానోపమేయములకుఁ జక్కని పోలిక గలిగినచో నుపమాలంకారము. ఉపమానము (అధిక గుణము కల చంద్రాదికము), ఉపమేయము (పోల్పఁ బడఁదగిన ముఖాదికము), సాధారణధర్మము (ఉపమానోపమేయములకు సామాన్యమైన కాంత్యాదికము), ఉపమావాచకము (పోలికను సూచించు, 'వలె' మొదలగునవి), ఈనాలిగింటికి గ్రహణముగలిగినఁ బూర్ణోపమ.— ఎక్కడ జూచిన నవ్యసస్యమన్వితంబును సుమనోవిరాజితంబును నయి కవ్వూరవు దీవి స్వర్గంబుంబోలెఁ జూడ్కికి వేడ్కగొలుపుచున్నది.

౨. ఉత్ప్రేక్ష— ఉపమేయమునకుఁ గలిగిన యుపమాన ధర్మముంబట్టి, ఉపమేయము నుపమానముగా సంభావించుట యుత్ప్రేక్ష. ఇందు, వస్తువుకానిది వస్తువుగాను, హేతువుకానిది హేతువుగాను, ఫలముకానిది ఫలముగాను, తలఁపఁబడును.—అవ్వా దప్పతంగకుల దారుణరణమరణంబుఁ దానును బతంగుండు కానఁ జూడనోపక యాచోటువాసి చనియెనో యనఁ బ్రభాకరుండు ప్రభయొడలి పడమటి కడలికడకు నడచి మఱుంగువడియె.

౩. రూపకము.—ఉపమేయముయొక్క ధర్మము ఉపమానమునం దారోపింపఁబడి హృదయరంజక మగునది రూపకము:—పుణ్యవశంబున నిప్పటి కాళకాదనావ మృత్యుదేవతపాలఁ బడక బ్రతికితిమి.

౪. స్వభావోక్తి.— సహృదయహృదయంగమముగా నున్నది యున్నట్లుగాఁ జెప్పుట స్వభావోక్తి:—యాకాయాతగజ్ఞారావత

తలఘాతంబులం జదిసి సమసిన శశకవిసరంబుల నాలోకించి, శశకేంద్రునిమంత్రి బెగ్గలం బగ్గలింప రోఁజుచుం బాఱుతెంచి నిజాధీశ్వరునిం గాంచి వినయవినమితోత్తమాంగుండై నమస్కరించి తమవారికిం బాటిల్లినముప్పు చెప్పఁబోయి డగ్గుత్తికపడి కొంతపడి నోరురాక యూరకుండి యెట్టకేలకు నెలుంగు తెచ్చుకొని యిట్లనియె.

౫. అతిశయోక్తి.—ఉన్నదానికంటె నెక్కువగాఁ జెప్పుట యతిశయోక్తి. మరాళకులాధ్యక్షుండు నిజపక్ష పక్ష విక్షేపణ జాతవాతవేగసముద్ధూత పాంసుజాతంబు భూనభోంతరాళంబుం దిరోహించి యంతరిక్షం బలక్షితంబుగాఁ జేయఁ జనుదెంచె.

౬. అర్థాంతరన్యాసము.—ఒకవిషయమును జెప్పి, దానిని సమర్థించుటకు విశేషముగాఁగాని సామాన్యముగాఁగాని వేఱొకవిషయమును జెప్పుట యర్థాంతరన్యాసము.—ఇనుమునుగూడిన కేఁడి వేల్పునకు సమ్మెట పెట్లజెల్లెను; హీనునిఁగూడిన మానవీయునకు లాఘవంబు గలుగునుగదా.

౭. శ్లేషము.—అనేకార్థములుగల పదములఁగూర్చి చెప్పుట శ్లేషము:—ఆపరమహంసావతంసుండాకల జయించి నైజతేజంబెల్ల కడల వెలుంగ నొక్కనాఁడు నిజాప్తద్విజనికరపరివేష్టితుండై రాజయోగంబు మెఱయఁ బుండరీకాసనంబున సుఖాసీనుండై నిండుకొలువుండె.

౮. పద్యకావ్యము, గద్యకావ్యము, అని కావ్యము ద్వివిధము.

పద్యకావ్యము.

౧. ప్రతి పద్యమునకు నాలుగుపాదము లుండును. అనేకగణములుచేరి పాదమగును. గురులఘువుల చేరికచే గణము లేర్పడును.

౨ గురువులు:—దీర్ఘాక్షరములును, పూర్ణబిందువు, విస

ర్గము, పొల్లుహల్లు, వీనిని గూడిన వర్ణములును, సంయుక్తాక్షరమునకు ముందూఁదిపలుకు వర్ణములును, గురువులు. గ, ఇది గురువునకు సంజ్ఞ.

3. లఘువులు:—తక్కినవి లఘువులు. ల, ఇది లఘువునకు సంజ్ఞ.

U, ఇట్లు బాలచంద్రునివిధమున వ్రాసిన గురువనియు, I, ఇట్లు నిడుపుగీఁత లాగున వ్రాసిన లఘువనియు గ్రహింపవలెను.

U I I U U I I U I U I I U U I
[రా ముఁ డు సిం హా స న మె క్కి న్యా య ము గన్ భూ మి

U U I I I I U I I I U U I I
పా లిం చి ప్ర జ ల దుః ఖ ము లఁ బోఁ గొ ట్టె ను.]

౪. నిసర్గగణములు, ఉపగణములు, అని గణములు రెండు విధములు.

౫. నిసర్గగణములు—ఇవి మూఁడేసి యక్షరములవలనఁ గలుగును. అందు, మూఁడుగురువులు మగణము, ఆదిగురువు భగణము, మధ్యగురువు జగణము, అంత్యగురువు సగణము, మూఁడులఘువులు నగణము, ఆది లఘువు యగణము, మధ్యలఘువు రగణము, అంత్యలఘువు తగణము:—

U U U
శ్రీ రా మా, మగణము.

U I I
నీ క ద, భగణము

I U I
దు రం బు, జగణము,

I I U
గ మ ర న్, సగణము.

I I I
మె లఁ గు, నగణము.

I U U
మహాత్ముల్, యగణము

U I U
సౌఖ్యమున్, రగణము.

U U I
గైరేంద్రు, తగణము.

౬. ఉపగణములు:—సూర్యగణములు, ఇంద్రగణములు, ఉపగణములలో ముఖ్యములు. సూర్యగణములు రెండు; ఇంద్రగణము లాఱు:—

౧. సూర్యగణములు.

I I I
సు ఖ ము, నగణము.

U I
పొందు. గలము.

ఇందు గలమును హాగణ మనియు వాడుదురు. ఈలాగుననే లగము నకు వగణమని పేరు.

౨. ఇంద్రగణములు.

I I I I
న ర ప తి, నలము.

I I I U
గు ణ ము లన్, నగము.

I I U I
ప లు మా ఱు, సలము.

U I I
మా ను లు, భగణము.

U I U
ప్రే మ తో, రగణము.

U U I
వ ర్ణిం త్రు. తగణము.

౭. యతిప్రాసములు:- పద్యపాదము మొదటివర్ణముయతి; రెండవవర్ణముప్రాసము. యతి ప్రతిపాదమునకు వేఱువేఱుగా నుండును. ప్రాసము పాదములకెల్ల నొకటిగా నుండును. ఆయాపాదములం దుండు మొదటివర్ణములో మైత్రిగల వర్ణ ముండుచోటు యతిస్థానమనఁబడును.

౮. యతి:- యతికి స్వరము ప్రధానము. అచ్చులలో, అ ఆ ఐ, ఔ లును; ఇ, ఈ, ఋ, ౠ, ఎ, ఏ లును; ఉ, ఊ, ఒ, ఓలును,

తమలోఁ దామ మిత్రములు. హల్లులలో, క, ఖ, గ, ఘ, లును; చ, చ̄, ఛ, జ, జ, జ̄, ఝ, శ, ష, స, లును; ట, ఠ, డ, లును; త, థ, ద, ధ, లును; ప, ఫ, బ, భ, వ, లును; య, హ, లును; తమలో దామ మిత్రములు. ఈవ్యంజనములును స్వరమైత్రిఁ జెందియే యొండొంటికిం బనికివచ్చును.

౯. ప్రాసము:— ప్రాసమునకు వ్యంజనమైత్రి ముఖ్యము. కాఁబట్టి యేయచ్చుతోఁ గూడినను బనికివచ్చును. ఒకపాదమున సంయుక్తాక్షరమున్న నన్నిపాదముల నాసంయుక్తాక్షరమే యుండవల యును. ప్రాసాక్షరములకు ముందువర్ణములు సర్వత్ర గురువులుగా నైనను, లఘువులుగానైనను, ఉండవలయును.

౧౦ పద్యములు:— వృత్తములు, జాతులు, ఉపజాతులు, అని పద్యములు మూడువిధములు.

౧. వృత్తములు.

౧. ఉత్పలమాల:— భ, ర, న, భ, భ, ర, వ, గణములును, పదియవయక్షరము యతియును గలనాలుగుపాదములు గలది యుత్పల మాల:—

"కొండని వేడ్కతోఁ బసిఁడి ♦ కొండ ధనార్థులకెల్లఁ బంచి యీ
కుండుట దానధారకుఁ బ ♦ యోనిధులెల్ల వ్యయింపలేమి యీ
రెండపకీర్తులం దలఁ ధ ♦ రించినవాఁడు ప్రధానశీలుఁ డా
తం డిరువాగుగా మునికిఁ ♦ దార్చిన వెంగ్రుక లన్నిమంబునన్."

౨. చంపకమాల:— న, జ, భ, జ, జ, జ, ర, గణములును. పదునొకండవ యక్షరము యతియును గల నాలుగుపాదములుఁ గలది చంపకమాల:—

"చెలువమునెల్లఁ బ్రోవుగను ♦ జేసి ప్రవీణత నంబుజంబులన్
నలువ సృజింప రేలవి క ♦ నద్యుతిహీనము తోటఁ గమ్మలం
గలువలఁజేనిఁ జేసినఁ బ ♦ గ లుదిహీనుఁ డతండు నాటఁగా
కలికి మొగంబు రేవగలు ♦ కాంతి దనర్పఁగఁ జేసె నిమ్మహిన్."

3. మత్తేభవిక్రీడితము:—స, భ, ర, న, మ, య, వ, గణములును, పదునాలవయక్షరము యతియును గల నాల్గుపాదములఁ గలది మత్తేభవిక్రీడితము:—

"వతియూరుద్యుతిఁ జెందఁ బూని నిజమ ♦ శ్చర్మావనోదక్రియా
రతిఁ బాథోలవపూరితో దరములై ♦ రంభేభహస్తంబు లు
న్నతటిన్ వీడె మరుద్విభూతిఁగదళిం ♦ ద్వద్గోష మాచంచలో
ద్ధతశుండాతతిఁ బాయదయ్యె నదెపో ♦ తద్వైరమూలం బిలన్."

౪. శార్దూలవిక్రీడితము:—మ, స, జ, స, త, త, గ, గణములును, పదమూడవ యక్షరము యతియును గల నాలుగుపాదములఁ గలది శార్దూలము:—

"పున్నాగంబుల గెల్చు బాలగమనం ♦ బు న్నాభికావర్తముం
బున్నాగంబుల గెల్చు నీలరుచులం ♦ బొల్పారు రోమాళియుం
బున్నాగంబుల గెల్చు నవ్వికసితాం ♦ భోజాక్షి ప్రాపైనచోఁ
బున్నాగంబుల గెల్చు టెమియరుదా ♦ పుష్పాస్త్రుఁడూహింపఁగన్."

౫. మత్తకోకిల:—ర, స, జ, జ, భ, ర, గణములును, పదునొకండవ యక్షరము యతియును గలది మత్తకోకిల:—

"పుత్రి యట్లగునమ్మ శోకము ♦ బొంది కుందుచునున్న నీ
గాత్ర మొండొకకీడు పాటిలఁ ♦ గందుఁ బాండుతనూభవుల్
పుత్రవర్గము చన్నచో నెద ♦ భూరిశోకముఁ బొందరే
పాత్రహీనతఁ బడ్డ కుంతికి ♦ బాయ నేర్చున నెవ్వగల్."

౬. మాలిని:—న, న, మ, య, య, గణములును తొమ్మిదవ యక్షరము యతియును గలది మాలిని:—

"కథితశుభచరిత్రా ♦ గ్రావకన్యాకళత్రా
మథితవిమతగోత్రా ♦ మానిసంస్తోత్రపాత్రా
ప్రథనదితిజజైత్రా ♦ భక్తచిత్తాబ్జమిత్రా
పృథులధవళగాత్రా ♦ భీకరోగ్రాగ్నినేత్రా."

౨. జాతులు

౧. కందము:—కందమునకుఁ బ్రథమతృతీయ పాదముల మూడేసిగణములును, ద్వితీయచతుర్థపాదముల నయిదేసిగణములును, ఉండును. గగము, నలము, భ, జ, స, గణములువచ్చును. వీనిలో బేసిని జగణమురాదు. ద్వితీయ చతుర్థపాదముల మూడవ గణము నల జగణములలో నొకటిగాను, నాలుగవగణము మొదటియక్షరము యతిగాను, కడపటియక్షరము గురువుగాను, ఉండవలయును:—

"అకలుషనీలిమ నా క
స్యకచమునకు నోడి పాతి ♦ నవినై తేటుల్
మకరందార్థము తిఱుచుగ
వికచము లగుపుష్పములకె ♦ వెదకుచు నేగున్."

౨. ఉత్సాహ:—ఏడుసూర్యగణములు, ఒకగురువు, ఐదవ గణము మొదటి యక్షరము యతియు, కలది యుత్సాహ:—

"తనయుఁగాచుపనికిఁ బూని ♦ ధర్మపుత్రవాయునం
దనులుఁ గవలుఁ జేయఁగలుగు ♦ దండిమగలు నేనలం
గాని వడిం గడంగ సరకు ♦ గొనక నిలిచి యొక్కఁడుం
బెనఁగి యాఁగె సైంధవుండు ♦ బిరుదు దక్షుఁడుం గదే."

౩. ఉపజాతులు.

౧. తేటగీతము.—సూర్యగణ మొకటి, ఇంద్రగణములు రెండు, సూర్యగణములు రెండు, నాలుగవగణము మొదటియక్షరము యతియు, కలది తేటగీతము.—

"నీవు చదివింతు వనుచు న ♦ న్ని యును విడిచి
బిచ్చ మె త్తంగరాదుగా ♦ బేలతపసి
గడవ నాడకు చాలు నీ ♦ గొడవ యేల
వెఱ్ఱితన మేల యని మది ♦ లజ్జ వొడమి."

౨. ఆటవెలఁది.—మొదటిపాదమునకు మూడవపాదమునకు మూఁడు సూర్యగణములు రెండింద్రగణములును, రెండవపాదమునకు నాలవపాదమునకు అయిదుసూర్యగణములును, ప్రతిపాదమున నాలవ గణము మొదటియక్షరము యతియును, కలది యాటవెలఁది యను గీతము.

"అందుఁ బ్రమథముఖ్యు ♦ లందఱు గ్రందుగాఁ
దఱిసి తమయనుంగు ♦ తెఱవపిండుఁ
గూర్పుకొని మనోజ ♦ కోలాహలస్ఫూర్తి
యలర నోలి నోల ♦ లాడుచుండ."

౩. సీసము.—సీసమునకుఁ బ్రతిపాదమున రెండుభాగము లుండును. అందు మొదటిభాగమున నాలుగు ఇంద్రగణములును, రెండవభాగమున రెం డింద్రగణములు రెండు సూర్యగణములును, ప్రతిభాగపు మూఁడవగణము మొదటియక్షరము యతియును, అయి యుండవలయును. నాలుగుపాదములతుద నొకగీతముఁ జేర్పవలయును.

"వా తెఱ తొంటిపై ♦ వడి మాటలాడదు,
కుటిలవృత్తిఁ బహింపఁ బెఁ ♦ గుంతలంబు

లక్షులు సిరులురా ♦ నరచూడ్కిఁ గనుఁగొనె,
నాడించె బొమగొని ♦ యానసంబు
చనుగొమల్నెగయ వ ♦ క్షము పేక్షఁ గడకొత్తెఁ,
బాణిపాదము లొత్తె ♦ వాలుఁ దొడఁగె
సారెకు మధ్యంబు ♦ దారిద్రములె చెప్పె,
రోచ్చైర్యకిటు లోఁగఁ ♦ జొచ్చె మేను
వట్టి గాంభీర్య మొక్కఁడు ♦ పెట్టుకొనియె
నాభి నానాఁటి కీగతి ♦ నాఁటిపొందు
చవుక యయినట్టి యిచ్చటఁ.♦ జనదు నిలువ
ననుచు జాతినకరణి బా ♦ ల్యంబు జాఱె"

(దీనికిఁ బ్రాసమక్కఱలేదు. యతికిమాఱుగాఁ బ్రాస ముండవచ్చును.)

గద్యకావ్యములు.

౧. పద్యకావ్యముకానిది గద్యకావ్యము. దీనినే వచనకావ్య మందురు:—

ఆశ్రయించినను ఫలచ్ఛాయాసమన్వితం బగు మహావృక్షము నే యాశ్రయింపవలెను. ఒకవేళ దైవికంబుగ ఫలంబులు లభింపక పోయినను, ననివార్యం బగు దానినీడ నేఁడు మాపనోపును; సింహ ప్రసాదంబున నజంబును వనంబున నిర్భయంబుగఁ జరియించుటఁ గానమే? అట్లు ప్రబలులంజేరిన లాఘవాస్పదులకును గౌరవంబబ్బును; ద్వేష్యులును సర్వజగన్మాన్యు లగుదురు. ఇఁక నార్యులు ప్రశంసనీయు లగుదురని యుగ్గడింప నేల? ఎప్పుడును హీనుని మాత్రము చేరరాదు. చేరినన్ మును గలగౌరవము సయితము పోవును. శౌండిని కరంబున నున్న పాలముంతనేని కల్లుముంతయే యందురు.

విరతులు.

౧. చక్కఁగా నర్థమగుటకు భాషించునపుడు కాని పఠించునపుడుగాని వాక్యాదుల యంతమందు యుక్తకాలము వఱకును నూరకుంట విరతి యనఁబడును, సులభముగా నన్వయించుకొనుకొఱకు గ్రంథమును వాక్యములఁగాను వాక్యాంశములఁగాను విభజించుటకయి యట్టి వివిధవిరతులను దెలుపు సంజ్ఞలు (గుఱుతులు) వాడఁబడును.

సంజ్ఞలు.

, వాక్యాంశబిందువు. అన్వయమునందు సమీపసంబంధమును గలిగియు నించుక విరతి నపేక్షించు వాక్యాంశములతుద నీగుఱుతు వాడఁబడును.—సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు, నక్షత్రములు, ఆకాశము నలంకరించును. ఇది యేకమాత్రకాలపు విరతిని దెలుపును.

; అర్థబిందువు. మహావాక్యములోని ముఖ్యవాక్యములయంతమం దీగుఱుతు వచ్చును.—నీటియందు బెండ్లు తేలును; గాని గుండ్లు తేలవు. ఇది ద్విమాత్రకాలపువిరతిని దెలుపును.

: న్యూనబిందువు దూరసంబంధముగల రెండు ప్రత్యేక వాక్యములనడుమ నీగుఱుతు వచ్చును.—లోకములో నాకంటెఁ బ్రాజ్ఞుఁడు లేఁడనుకొను: ఒకరినిమించినవా రొక రుండనే యుందురు. ఇది మూఁడుమాత్రలకాలపువిరతిని దెలుపును.

. బిందువు. భిన్నవాక్యముల యంతమునం దీగుఱుతు వచ్చును.—పాపమునకు భయపడుము. మనుష్యుల కోపమునకు భయపడకుము. ఇది నాలుగుమాత్రలకాలపువిరతిని దెలుపును.

౨. ఈవిరతులను దెలుపుగుఱుతులుగాక, అర్థానురాగము

లైన ధ్వన్యాదులను సూచించుగుఱుతులును, మఱికొన్ని పెఱగుఱుతు లును, కలవు.

? ప్రశ్నార్థకచిహ్నము. ప్రశ్నార్థకవాక్యములతుద నీగుఱుతు వచ్చును.—ఎవ రక్కడ? సంస్కృతముం జదివితివా?

! రాగచిహ్నము. ఆశ్చర్యము, సంతాపము, మొదలగు వానిని దెలుపుపదములయు వాక్యములయు తుద నీగుఱుతు వచ్చును.- ఆ! ఇవి యేటిమాటలు! అయ్యో! ఎంత మంచివాఁడు పోయెను!

" " అనువాదచిహ్నము. గ్రంథాంతరమునుండి గ్రహింపఁ బడినవాక్యాదుల కిరుప్రక్కల నీగుఱుతు లుండును.—"దుర్బలస్య బలం రాజా" అన వినమే.

( ) వృత్తార్థము, [ ] వలయితము. అముఖ్యము లగునట్టి కాని పర్యాయము లగునట్టికాని పదములయొక్కయు వాక్యముల యొక్కయు రెండుప్రక్కల నీగుఱుతులు వేయఁబడును—దాశరథికి (రామునకు) నమస్కారము. నిష్కారణముగ నీచుఁడు [పాపమునకు వెఱవఁడు కాఁబట్టి] సత్పురుషుల కెగ్గుచేయును.

∧ హంసపాదము. ఈగురుతు లుప్తవర్ణాదులు మీఁద వ్రాయబడి యున్నవని తెలుపును.

* తారకము. } ఈగుఱుతులు రెండును గ్రంథమునందలి
† శూలము. } విషయములనుగూర్చి యడుగున వ్రాయఁబడిన

కారికలు మొదలగువానిని జూడుమని చదువువానికిం దెలుపుట కుపయోగింపఁబడును.

కావ్యపరిచ్ఛేదము సంపూర్ణము.

A GLOSSARY Of GRAMMATICAL TERMS.

భాష=Language.
వ్యాకరణము=Grammar.
వర్ణపరిచ్ఛేదము=Orthography.
పదపరిచ్ఛేదము=Etymology.
వాక్యపరిచ్ఛేదము=Syntax.
కావ్యపరిచ్ఛేదము=Prosody.
వర్ణములు=Letters.
వర్ణసమామ్నాయము=Alphabet.
అచ్చులు=Vowels.
హ్రస్వాచ్చులు= Short Vowels.
దీర్ఘాచ్చులు= Long Vowels.
హల్లులు=Consonants.
పరుషములు=Hard Consonants.
సరళములు=Soft Consonants.
స్థిరములు= Fixed Consonants
కంఠ్యములు=Gutturals.
తాలవ్యములు=Palatals.
మూర్ధన్యములు=Cerebrals.
దంత్యములు=Dentals.
ఓష్ఠ్యములు=Labials.
అనునాసికములు=Nasals.
అంతస్థములు=Semi-Vowels.
ఊష్మములు=Sibilants.
లఘువులు=Light Semi-Vowels.
అలఘువులు=Harsh Semi-Vowels.
పదము=Word.
వ్యస్తపదము=Simple word.
సమాసపదము=Compound word.
విశేష్యము=Noun.
సంజ్ఞావాచకము=Proper Noun.
జాతివాచకము=Real Noun.
గుణవాచకము=Abstract Noun.
క్రియావాచకము=Verbal Noun.
లింగము=Gender.
పుంలింగము=Masculine Gender.
స్త్రీలింగము=Feminine Gender.
నపుంసకలింగము=Neuter Gender.
వచనము=Number.
ఏకవచనము=Singular Number.
బహువచనము=Plural Number.
విభక్తి =Case.
ప్రథమావిభక్తి=Nominative Case.
ద్వితీయావిభక్తి=Objective Case.
తృతీయావిభక్తి=Implimentive Case.
చతుర్థీవిభక్తి=Dative Case.
పంచమీవిభక్తి=Ablative Case.
షష్ఠీవిభక్తి=possessive Case.
సప్తమీవిభక్తి=Locative Case.
సంబోధనప్రథమ=Vocative Case.
విశేషణము=Adjective.
గుణవిశేషణములు=Adjectives of Quality.
సంఖ్యావాచకములు=Numeral Adjectives.
సంఖ్యార్థకము=Cardinal.
పూరణార్థకము=Ordinal.
క్రియావాచకము=Participle Adjective.
సర్వనామము=Pronoun.

పురుషబోధకములు=Personal Pronouns.

సంబంధార్థకములు=Relative Pronouns.

ప్రశ్నావాచకములు=Interrogative Pronouns.

విశేషణసర్వనామములు=Adjective Pronouns.

నిర్దిష్టసర్వనామములు=Demonstrative Adjective Pronouns

అనిర్దిష్టసర్వనామములు=Indefinite, Adjective Pronouns.

సంఖ్యావాచకసర్వనామములు=Numeral Adjective Pronouns.

క్రియ=Verb.

సకర్మకము=Transitive.

అకర్మకము=Intransitive.

సమాపకక్రియ=Finite Verb.

అసమాపకక్రియ=Infinite Verb.

కర్త=Agent or Subject.

కర్మము=Object.

కర్త్రర్థకము=Active Voice.

కర్మార్థకము=Passive Voice.

ప్రేరణార్థకము=Causal Voice.

స్వార్థకము=Indicative Mood.

ప్రార్థనార్థకము=Imperative Mood.

ఆశీరర్థకము=Precative Mood.

కాలము=Tense.

వర్తమానము=Present Tense.

భూతము=Past Tense.

భవిష్యత్తు=Future Tense.

తద్ధర్మము=Aorist.

పురుషము=Person.

ప్రథమపురుషము=Third Person.

మధ్యమపురుషము=Second person.

ఉత్తమపురుషము=First Person.

భావము=Affirmative.

వ్యతిరేకము=Negative.

స్వతంత్రక్రియ=Principal Verb.

ఉపక్రియ=Auxiliary Verb.

న్యూనక్రియ=Defective Verb.

సాధారణక్రియ=Regular Verb.

విపరీతక్రియ=Irregular Verb.

అవ్యయములు=Indeclinable words.

సముచ్చయములు=Conjunctions.

సంధి=Combination Of letters,

ఆగమము=Additional.

ఆదేశము=Substitutional.

నిత్యము=Fixed.

వికల్పము=Optional.

స్వత్వము=State Of Nature.

లోపము=Elision.

సంశ్లేషము=Coalition.

ఆమ్రేడితము=Repetition Of word.

ప్రత్యయము=Particle.

సమానాధికరణాన్వయము=Concord.

వ్యధికరణాన్వయము=Government.

వాక్యము=Sentence.

సామాన్యవాక్యము=Simple Sentence.

సంశ్లిష్టవాక్యము=Complex Sentence.

మహావాక్యము=Compound Sentence.

ప్రధానవాక్యము=Principal Sentence.

ఉపవాక్యము=Subordinate Sentence.

సూత్రము=Rule.
హంసపాదము=Caret.
పద్యము=Stanza.
ప్రాసము=Rhyme.
అలంకారములు=Figures of speech.
ఉపమాలంకారములు=Simile.
ఉత్ప్రేక్ష=Metaphor.
రూపకము=Allegory.
అతిశయోక్తి=Hyperbole.
పద్యకావ్యము=Poetry.
వచనకావ్యము=Prose.
సిద్ధము=Indigenous.
సాధ్యము=Applied.
అతిదేశము=Parsing.
అధ్యాహార్యము=Understood word.

విరతులు=Pauses.
వాక్యాంశ బిందువు=Comma.
అర్ధబిందువు=Semicolon.
న్యూనబిందువు=Colon.
బిందువు=Period.
ప్రశ్నార్థకచిహ్నము=Interrogative Point.
రాగచిహ్నము=Exclamation Point.
అనువాదచిహ్నము=Sign Of Quotation.
వృత్తార్ధము=Parenthesis.
వలయితము=Brackets.
తారకము=Star.
శూలము=Obelisk.

కావ్యసంగ్రహము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

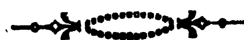
1951

 [వెల రు 0-4-0

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్‌నందు ముద్రింపబడినది

కావ్యసంగ్రహము

కావ్యసంగ్రహము

౧. దోషరహితములును, గుణసహితములును, భావాదియుక్తములును, అలంకారసంయుతములును, అగు వాక్యార్థసముదాయము కావ్య మనఁబడును. ఈకావ్యలక్ష్మికి శబ్దార్థములు శరీర మనియు, అలంకారములు సొమ్ములనియు, మాధుర్యాదులు గుణములనియు, వృత్తులు వ్యాపారములనియు, పూర్వకవులు వర్ణించియున్నారు. ఉత్తమకావ్యములు, మధ్యమకావ్యములు, అధమకావ్యములు, అని కావ్యములు మూఁడువిధములు. ధ్వని ప్రధానమయినది యుత్తమ కావ్యము; ధ్వని అప్రధానమయినది మధ్యమకావ్యము. దీనిని గుణీకృత వ్యంగ్య మనియుఁ జెప్పుదురు; ధ్వని యస్ఫుటమైనది అధమకావ్యము. దీనిని చిత్ర మనియుఁ జెప్పుదురు.

౨. మహాకావ్యములనియు, ఉపకావ్యములనియు, కావ్యములు మరల రెండువిధములు. పట్టణము, నది, పర్వతము, ఋతువులు, సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు, సరస్సు, వనము, మధువు, సంభోగము, విరహము, వివాహము, పుత్రజన్మము, నీతి, యాత్ర, యుద్ధము, జూదము, రాజు, అను అష్టాదశవర్ణనలుగలది మహాకావ్యము. వీనిలోఁ గొన్నివర్ణనలు లేనిది ఉపకావ్యము.

౩. ఇతిహాసములు, పురాణములు, ప్రబంధములు మొదలయినవి కావ్యములలో భేదములు. పారంపర్యముగా వచ్చు పూర్వచరిత్రములమూలమున జనులకు నీతిని తెలివిని బోధించు గ్రంథము లితిహాసములు; వేదములకు వ్యాఖ్యానప్రాయము లయి సర్గము ప్రతిసర్గము, వంశము, మన్వంతరములు, వంశానుచరితము అను

పంచలక్షణములు గల వ్యాసప్రోక్తము లైన కథలు పురాణములు; కొంచెము సత్యముతోఁగూడిన కల్పనాకథలు ప్రబంధములు.

శబ్దార్థములు.

౧. శబ్దములు వాచకములు, లక్షకములు, వ్యంజకములు, అని మూఁడువిధములు. వానియర్థములు వరుసగా, వాచ్యము, లక్ష్యము, వ్యంగ్యము, అనఁబడును. శబ్దవృత్తు లనఁగా శబ్దార్థ సంబంధములు క్రమముగా, అభిధ, లక్షణ, వ్యంజన, అనఁబడును.

(౧) అభిధ — సంకేతితము లయిన పదార్థముల సంబంధ మభిధ యనఁబడును. ఇది యోగమనియు, రూఢి యనియు, రెండు విధములు. అవయవార్థ సంబంధముగలది యోగము. — జలజము. అవయవార్థ సంబంధము లేనిది రూఢి:—కులము.

(౨) లక్షణ—వాచ్యార్థము పొసఁగనియెడల దానిసంబంధము గల యర్థమును దెచ్చుకొనుట లక్షణ యనఁబడును. ఇది జహల్లక్షణ యనియు, అజహల్లక్షణ యనియు ద్వివిధము. వాచ్యార్థమునువిడుచు నది జహల్లక్షణ.—జగములు నంతసిల్లె. వాచ్యార్థమును విడువనిది యజహల్లక్షణ:— కోదండపంక్తులు ముందు నడిచెను.

(3) వ్యంజన—పదము లన్వయించి ధ్వనిచే విలక్షణ మైన యర్థాంతరము కలుగుచుండుట వ్యంజన. ఇది శబ్దశక్తిమూలవ్యంజన యనియు, అర్థశక్తిమూలవ్యంజన యనియు ద్వివిధము. కేవల శబ్ద శక్తిచేత నర్థాంతరము కలిగినయెడల శబ్దశక్తిమూలవ్యంజన.— నీచేతి కత్తిని దారసించిన శత్రువుల కనిమిషభావంబు చేకూఱును. అర్థశక్తిచేతనే యర్థాంతరము కలిగినయెడల నర్థశక్తిమూలవ్యంజన.— నీదానగుణమును జూచి మేఘము వెలవెలఁబాఱును.

దో ష ము లు.

౧. పదదోషములు, వాక్యదోషములు, అర్థదోషములు, అని దోషములు మూడువిధములు.

౨. పదదోషములు.—అపుష్టార్థము, నిరర్థకము, గ్రామ్యము, క్లిష్టము, పరుషము, మొదలైనవి.

(౧) ప్రకృతోపయోగము లేనిపదము అపుష్టార్థము.—రాముఁడు వింశత్యర్థ కంఠుని జంపెను.

(౨) పాదపూరణము నిమిత్తమే వేసినపదము నిరర్థకము—రాముఁ డోగీజంపె రావణు రహిఁ జెలంగ.

(3) పామరులు మాటాడునది గ్రామ్యము.— అడు వస్తాఁడు.

(౪) దూరార్థము క్లిష్టము.—పద్మారి జనకపుత్రీ రమణకుమార తాపము.

(౫) శ్రుతికటువైనది పరుషము. — కుధ్రేడ్జాధవమూర్ధధృతార్థోడ్వధిపతిని గొల్తు.

3. వాక్యదోషములు—అక్రమము, పునరుక్తి, వ్యాకీర్ణము, ఛందోభంగము, భిన్నలింగము, మొదలైనవి.

(౧) పదములవరుస తప్పియుండుట యక్రమము.— నీకీర్తిని ప్రతాపమును దినకరుఁడును హిమకరుఁడును పోలుదురు.

(౨) పదమునుగాని యర్థమునుగాని మరలఁ జెప్పుట పునరుక్తి.— వెన్నుఁడు విష్ణుఁడు వచ్చె నరుదెంచె.

(3) భ్రాంతికరమైన యన్వయముకలుగుట వ్యాకీర్ణము. —ఓకాంతా! పెట్టు తిలకమును గొప్పున ముడువు పూవులను.

(౪) గణాదులుతప్పిన ఛందోభంగము.— క॥ కుందరదన కనుబొమలు। విండ్లవలె మనోహరంబు లయ్యెను జూడన్.

(౫) స్త్రీని పురుషునితోఁ గాని పురుషుని స్త్రీతోఁ గాని పోల్చుట భిన్నలింగము.— ఆసుందరి చంద్రునివలె నున్నది.

౪. అర్థదోషములు.—హీనోపమ, అధికోపమ, పరుషము, నిరలంకృతి, విరుద్ధము, మొదలైనవి.

(౧) ఘనుని హీనునితోఁ బోల్చిన హీనోపమ. — ఇతఁడు కుక్కవలె మంచివిశ్వాసము కలవాఁడు.

(౨) అల్పుని నధికునితోఁ బోల్చిన నధికోపమ. — ఆపేను శివునివలెనే పుత్త్రును బట్టెను.

(౩) అర్థము చెవి కసహ్యముగానుండినయెడల పరుషము — నీరూపమునకు మంటలోఁబడ్డమన్మథుఁడు సమానుఁడు.

(౪) ఉన్నసంగతితప్ప మఱియొకయందము లేనిచో నిరలంకృతి.— ఆరాజు బాహుయుగళయుతుఁడు.

(౫) దేశకాలాదివిరోధముగా నుండుట విరుద్ధము.—తుమ్మెద సంపెంగపువ్వులోని తేనె యానుచున్నది.

గు ణ ము లు.

౧. శ్లేషము, ప్రసాదము, మాధుర్యము, సౌకుమార్యము, సమత, అర్థవ్యక్తి, ఔదార్యము, కాంతి, ఓజము, సమాధి, అను పదియు గుణములు.

(౧) సంధి గలిసినపదము లొకపదము రీతిగా మనోహరముగా నుండుట శ్లేషము. — ఆలావణ్యం బగణ్య మావీర్యం బనిర్వాచ్యము.

(౨) ప్రసిద్ధపదములతో నింపుగాఁ జెప్పుట ప్రసాదము. — ఆరాజు యాచకజనులకు ముంగొంగుబంగారము.

(3) సరసము లగు వాక్యములు వేరువేరుగా వరుసగా నున్నచో మాధుర్యము.—అర్జునుఁడు యంత్రమత్స్యమును వేయఁగా ద్వాదశ రాసులును వెనుకకుఁ బాఱి, కడ్డికఱచి, వేషమునుమార్చి, కలుగుదూరి, అడవులచేరి, సిగ్గుపడి, భారమువహించి, విషముగ్రహించి, వంగి, నదులీఁది, నీటమునిఁగి, నిలువుగ్రుడ్లుపడి, తిరిగెను.

(౪) పూర్ణబిందుపూర్వకము లైన యక్షరములతో నింపుగా నుండుట సౌకుమార్యము.— చందొవవిందుక్రందుగ విషబిందువులు చింద సుందరి డెందమునఁ గుందు చెందెను.

(౫) అర్థరీతిచేత నాలుగుపాదములు నొక్కరీతిగా నుండుట సమత.—

సీ. శరవేగములు లేవె చలయంత్రపాఠీన
పాటనక్రియకు నేర్పడవుగాక
చాతుర్యములు లేవె శారదాభాండార
చోరకారశ్రీకిఁ జొరవుగాక
వితరణంబులు లేవె వివిధయాచకనృపా
లకకంఠదఘ్నము ల్గావుగాక
సామర్థ్యములు లేవె పరిదన్యాఃథయాన
శాసఃప్రౌఢికిఁ జనవుగాక.

(౬) అర్థము చిక్కులేక స్పష్టముగానుండుట యర్థవ్యక్తి.— నీకీర్తి లోకములోని యేనుఁగులనన్నిటిని నింద్రునియేనుఁగుతో సమానము లగునట్లుగా చేసినది.

(౭) కొన్ని సంయుక్తాక్షరములతోఁ గూడుకొనుచువచ్చినచో నౌదార్యము.—అతని కీర్తికాంత బ్రహ్మాండనాట్యరంగమున వర్తించి నిత్యనర్తనము చేయును.

(౮) కొన్నివర్ణముల సముదాయ మింపుగా మరల మరల వచ్చుట కాంతి.—వలత్రేవి నిందుకల్యాలత్రేని నాతఁడు సోయగంబున మించును.

(౯) ఇంపైనసమాసములతో నిండియుండుట ఓజము.—ఆరాజమార్తాండుని శుభ్రయశము హీరహార నీహార డిండీరమందార కర్పూరమనోహరం బయి యున్నది.

(౧౦) ఒకదానిగుణమును వేఱొకదానికి రమ్యముగాఁ గూర్చుట సమాధి.—ఓరాజా! దానకన్య బలిచక్రవర్తిచేత నడుగు లిడనేర్చి, కర్ణునిచేఁ గంచుకము ధరింపనేర్చి, కామధేనువు చన్నుఁబాల బెరిగి, నీకరగ్రహణము చేసినది.

భా వ ము లు.

౧. స్థాయిభావములు, విభావములు, అనుభావములు, సాత్త్విక భావములు, సంచారిభావములు, అని భావములు అయిదువిధములు కలవి.

(౧) స్థాయిభావములు:— శృంగారాదినవరసములకును కారణములయి నడుమ సంచారిభావము లెన్నివచ్చినను తాముమాత్రము విడువకుండునవి తొమ్మిదియు స్థాయిభావము లనఁబడును. అందు రతి శృంగారరసమునకును, హాసము హాస్యరసమునకును, శోకము కరుణారసమునకును, ఉత్సాహము వీరరసమునకును, భయము భయానక రసమునకును, జుగుప్స బీభత్సరసమునకును, రోషము రౌద్రరసమునకును, విస్మయ మద్భుతరసమునకును, శమము శాంతిరసమునకును, కారణములు. పురుషులకును స్త్రీలకును సంభోగవిషయ మయిన

యభిలాష రతి; క్రూరములుకాని యాకారవికారచేష్టలు చూచి నప్పుడు పుట్టుమనోవికాసము హాసము; ప్రియజనవిరహముచే మన స్సులోఁబుట్టుదుఃఖము శోకము; లోకోత్తరకార్యములను జేయఁగోరి చేసెడు ప్రయత్నము త్సాహము; క్రూరాకారాదులను జూచినప్పుడు మనస్సులోఁ బుట్టుభీతి భయము; నెత్తురు, మాఁసము మొదలయిన వానిని జూచుటవలనఁ గలిగెడి యసహ్యత జుగుప్స; క్రూరులు దుష్ట కార్యములను జేసినప్పుడు పుట్టుక్రోధము రోషము; అపూర్వవస్తువు లను జూచినప్పుడు మనస్సులోఁ బుట్టు ప్రమోదము విస్మయము; వైరాగ్యాదులచేత మనస్సు నిశ్చలత వహించుట శమము.

(౨) విభావములు:—స్థాయిభావములకుఁ గారణములయినవి విభావము లనఁబడును. ఆలంబనవిభావము, ఉద్దీపనవిభావము, అని విభావము ద్వివిధము. స్థాయిభావమునకు సమవాయికారణ మయిన దనఁగా పుట్టుట కాశ్రయ మయిన దాలంబనవిభావము. రతికి నాయికా నాయకు లాలంబనవిభావము; ఉత్సాహమున కాలంబనము వీరుఁడు; శోకమున కిష్టవస్తువును బోఁగొట్టుకొన్నవాఁడు. &c. స్థాయిభావమున కుద్దీపనకారణ ముద్దీపనవిభావము. అది యాలంబన విభావముయొక్క గుణము, చేష్ట, అలంకారము, తటస్థము, అని చతుర్విధములు గలది. శృంగారమున కాలంబనగుణము రూపయౌవనాదులు; ఆలంబనచేష్ట హావభావాదులు; ఆలంబనాలంకారము హారనూపురాదులు; తటస్థ ములు మలయమారుతకోకిలాలాపాదులు.

(3) అనుభావము:—స్థాయిభావముచేఁ గలిగి దానిని దెలియఁ బఱచునది యనుభావ మనఁబడును. రతికి కటాక్షభ్రూవిక్షేపాదు లనుభావములు. ఇవి నాయికకు నాయకవిషయమున రతిచేతఁ గలిగి నాయికామనోగత మగునట్టి యారతిని దెలియఁబఱుచుచున్నవి.

(౪) సాత్త్వికభావములు:— పరుల సుఖదుఃఖాదులను విచారింపఁగా సత్త్వగుణముచేతఁ గలిగెడు మనోభావములు సాత్త్వికభావములు. స్తంభము, ప్రళయము, అశ్రువు, స్వేదము, వైస్వర్యము, రోమాంచము, కంపము, వైవర్ణ్యము, అను నెనిమిదియు సాత్త్వికభావములు. రాగభయాదులచే దేహము చలింపకుండుట స్తంభము; సుఖదుఃఖాదులచేఁ బరవశత్వము పొందుట ప్రళయము; హర్షరోషాదులచేఁ గన్నుల నీరు వచ్చుట యశ్రువు; రతిశ్రమాదులచేఁ బుట్టు చెమట స్వేదము; ఈర్ష్యారోషాదులచే గద్గదస్వరము కలుగుట వైస్వర్యము; సుఖాధిక్యాదులచే శరీరము గగుర్పొడుచుట రోమాంచము; రోషభయాదులచేఁ బుట్టు వణఁకు కంపము; రోషవిషాదాదులచే మొగము వెలవెలపోవుట వైవర్ణ్యము.

(౫) సంచారిభావములు:— స్థాయిభావమునకు నలుప్రక్కలను సంచరించి దానిని వృద్ధి పొందించుచు రసోత్పత్తికి సహాయము లైన నిర్వేదాదులు సంచారిభావములు. నిర్వేదము, శ్రమము, దైన్యము, జాడ్యము, గ్లాని, త్రాసము, శంక, ఆర్తి, రోషము, గర్వము, ఆవేగము, ధృతి, స్మృతి, చాపలము, ఉగ్రత, అవహిత్థ, త్రప, విషాదము, మదము, ఔత్సుక్యము, మతి, నిద్ర, మోహము, బోధము, వ్యాధి, ముదము, ఆలస్యము, వితర్కము, సుప్తి, అసూయ, చింత, ఉన్మాదము, అపస్మృతి, అను ముప్పదిమూడును సంచారిభావములు. వీనికి వ్యభిచారిభావములనియు పేరు గలదు. ఈర్ష్య, తత్త్వజ్ఞానము మొదలయినవానిచేఁ గలుగు హేయత్వబుద్ధి నిర్వేదము; సురతము, మార్గగమనము మొదలయినవానిచేఁ గలుగుఖేదము శ్రమము; విరహము దారిద్ర్యము మొదలగువానిచేఁ గలుగుదురవస్థ దైన్యము; ఇష్టానిష్టదర్శనాదులవలన కర్తవ్యమును తెలిసికొనలేకుండుట జాడ్యము

(జడత); సురతాయాసాదులచేఁ గలిగెడుబలహీనత గ్లాని; మనస్తాపాదులచేఁ గలుగు హృదయసంక్షోభము త్రాసము; దుర్ణయాదులచేత కీడు మూడు నేమో యనువిచారము శంక; హృదయతాపము వలనఁ గలిగిన శరీరపీడ ఆర్తి (వ్యాధి); అవమానతాధిక్షేపాదులవలనఁ గలుగు రోషము అమర్షము; ఐశ్వర్యము బలము కులీనత మొదలైనవాని వలన తనయందుఁ గలుగు సర్వోత్కృష్టబుద్ధి గర్వము; ఇష్టానిష్ట ప్రాప్తిచేఁ గలుగు తొట్రుపాటు ఆవేగము; జ్ఞానశక్త్యాదుల వలనఁ గలుగు నిస్పృహత్వము ధృతి; పూర్వ మనుభూతమైన విషయము జ్ఞప్తికి వచ్చుట స్మృతి; రాగద్వేషాదుల వలన పనులు తాఱుమాఱుగాఁ జేయుట చాపలము; అపరాధము రోషము దౌర్జన్యము లోనగువానిచేఁ గలుగునిర్దయత్వ ముగ్రత; గౌరవము కౌటిల్యము మొదలయిన వానిచే హర్షాద్యాకార గోపనము చేయుట యవహిత్థ; స్తుతిరత్యాదులచే గలుగు మనస్సంకోచము త్రప (వ్రీడ); అపరాధము, ధనహాని మొదలయిన వానిచేత నేమియు తోఁచక మనస్సులో పుట్టెడు వ్యసనము విషాదము; సురాపానము మొదలయినవానిచేతఁ గలిగిన హర్షమోహముల యతిశయము మదము; ప్రియస్మరణాదులచేత కాలవిలంబము సహింపలేకుండుట ఔత్సుక్యము; శాస్త్ర చింతనాదులచేతఁ గలిగెడి యర్థనిర్ణయజ్ఞానము మతి; చింత బడలిక మొదలయిన వానిచేత మనోవ్యాపారముడుగుట నిద్ర; భయ దుఃఖాదులచేఁ గలుగు మూర్ఛ మోహము; నిద్ర లేకపోవుట వలనఁ గలిగెడి యింద్రియ ప్రకాశము బోధము; మరణ ప్రయత్నము మృతి; ఉత్సాహాదులచేఁ గలుగుమనఃప్రసాదముముదము (హర్షము); గర్భాదుల వలనఁ గలుగు మంద ప్రయత్నము ఆలస్యము; సాధక బాధక విచారము వితర్కము; నిద్రాతిశయము సుప్తి; దౌర్జన్యాదుల

చేత పరోత్కర్షము సహింపలేమి అసూయ; ఇష్టవస్తువు లభింపక పోవుట మొదలయినవానిచేతఁ గలుగు వగపు చింత; ప్రియవియోగము ధననాశనము మొదలయిన వానిచేత చేతనాచేతనముల యందు సమానముగా ప్రవర్తించుట యున్మాదము; మోహ దుఃఖాదులచేతఁ గలిగెడి యావేశము అపస్మృతి (అపస్మారము).

వృత్తులు.

౧. కైశికి, ఆరభటి, భారతి, సాత్వతి, అని యర్థసంబంధములగు కావ్యవృత్తులు నాలుగు.

(౧) కైశికి—మృదువయి తేలికైన యర్థరచన కైశికి. దీనిని శృంగార కరుణారసములయం దుపయోగించవలెను.

(౨) ఆరభటి—కఠినమై తీక్ష్ణమయిన యర్థరచన యారభటి. దీనిని రౌద్ర బీభత్సరసములయం దుపయోగించవలెను.

(3) భారతి—ఈషత్ప్రౌఢ మయిన యర్థరచన భారతి. దీనిని హాస్యశాంతాద్భుత రసములయం దుపయోగించవలెను.

(౪) సాత్వతి—ఈష త్కోమల మైన యర్థరచన సాత్వతి. దీనిని వీర భయానక రసములయం దుపయోగించవలెను.

రీతులు.

౧. మాధుర్యాదిగుణములతోఁ గూడిన పదములకూర్పు రీతి యనఁబడును. వైదర్భి, గౌడి, పాంచాలి, అని రీతులు మూడు.

(౧) వైదర్భి—బంధపారుష్యమును, పదకాఠిన్యమును, దీర్ఘ సమాసములును, లేనిది వైదర్భి

(౨) గౌడి—బంధపారుష్యమును, దీర్ఘసమాసములును, గలది గౌడి.

(౩) పాంచాలి—కొంతవఱకు నయిరెండురీతుల నుండునది, పాంచాలి.

పాకములు.

౧. అర్థగాంభీర్యము పాక మనఁబడును. ద్రాక్షాపాకము, నారికేళపాకము, అని పాకములు రెండువిధములు.

(౧) ద్రాక్షాపాకము—పయిని లోపలను స్పష్టముగా తెలియుచున్న రసము గలది ద్రాక్షాపాకము.

(౨) నారికేళపాకము—స్పష్టముగా బోధపడని గూఢమైన రసము లోపలఁ గలది నారికేళపాకము.

శయ్య.

౧ పదము లొకదానితో నొకటి మనోహరముగా చేయుట శయ్య యనఁబడును.—రతిపతివో చెలువున భారతిపతివో మతి.

అలంకారములు.

౧. కావ్యమునకు శోభను దెచ్చెడిధర్మము లలంకారములు. అవి శబ్దాలంకారములు, అర్థాలంకారములు, అని రెండువిధములు.

శబ్దాలంకారములు.

౧. శబ్దరూపము లయిన అనుప్రాసము, యమకము, ముక్తపదగ్రస్తము, మొదలయినవి శబ్దాలంకారములు.

౨. వృత్త్యనుప్రాసము, ఛేకానుప్రాసము, లాటానుప్రాసము, అని యనుప్రాసము లు మూడువిధములు.

(౧) వృత్త్యనుప్రాసము—సంఖ్యానియమము లేక యొకటి రెండు మూడక్షరములు మరల మరలఁ జెప్పఁబడినచో వృత్త్యనుప్రాస మగును.—విపక్షశిక్షణవిచక్షణుఁ డగు నాధరాధ్యక్షుఁడు దక్షుఁడయి విపక్షులను శిక్షించును.

(౨) ఛేకానుప్రాసము—ఎడ తెగక రెండేసి యక్షరములు మరల మరల వచ్చినచో ఛేకానుప్రాస మగును—త్రిపురసంహారుహారు మనమనసులలోఁ దలంతము.

(3) లాటానుప్రాసము—ఒక్కయర్థము గలపదములను తాత్పర్యభేదము కలుగునట్లు మరల మరలఁ జెప్పినచో లాటానుప్రాస మగును.—పరోపకారము చేసెడి వానిహస్తములు హస్తములు, అట్టి వానిజన్మము జన్మము.

3. వచ్చినపదములనే యర్థభేదము కలుగునట్లుగా మరలఁ బ్రయోగించినచో యమక మగును. — ఆసైనికనికాయంబులోఁ గాయంబు గాయంబుకానివాఁడు లేఁడు.

౪. వెనుకవిడిచినపదమునే యవ్యవధానముగా మరల మరల గ్రహించుచు వచ్చినచో ముక్తపదగ్రస్త మగును. — ఆమెముఖము చంద్రునియందము చూపు; చూపుతూపులను మించును; మించును శరీరకాంతి తిరస్కరించును.

అర్థాలంకారములు.

౧. ఉపమ—ఉపమానమునకును, ఉపమేయమునకును, మనోహర మయిన సాదృశ్యము గలిగియున్నవర్ణమున, ఉపమాలం

కార మగును. ఇది పూర్ణోపమయనియు, లుప్తోపమ యనియు, రెండు విధములు. ఉపమానము, ఉపమేయము, సాధారణధర్మము, ఉపమా వాచకము, ఈనాలుగును ప్రయోగింపఁబడినచో పూర్ణోపమ.—ఆమె ముఖము చంద్రునివలె నందముగ నున్నది. ఈనాలుగింటిలోఁ గొన్ని లోపించినయెడల లుప్తోపమ.—ఆమెముఖము చంద్రునివలె నున్నది. పోల్చుట కయి గ్రహించెడి గుణాధిక్యముగల చంద్రాదిక ముపమానము, వర్ణనీయ మయిన ముఖాదిక ముపమేయము, ఉపమానోపమేయములకు సామాన్య మయిన అందము మొదలయినది సాధారణధర్మము, పోలికను తెలుపు చంద్రునివలె మొదలగునది యుపమా వాచకము.

౨. అనన్వయము—ఒకవస్తువునే యుపమానము గాను, ఉపమేయముగాను కూడఁ జెప్పుట యనన్వయము.—ఆమెముఖమున కామెముఖమే సమానము.

3. ఉపమేయోపమ—ఉపమానము నుపమేయముగాను, ఉపమేయము నుపమానముగాను మార్చివర్ణించుట యుపమేయోపమ.—ఆమెముఖమునకుఁ జంద్రుఁడు సాటి; చంద్రున కామెముఖము సాటి.

౪. ప్రతీపము — ప్రసిద్ధోపమానమున కుపమేయత్వము కల్పించుట ప్రతీపము—ఆమెముఖముతోఁ జంద్రుఁడు సమానుఁడు.

౫. రూపకము—ఒకవస్తువునందు మఱియొకవస్తుత్వ మారోపించుట రూపకము.—ఆమెముఖచంద్రబింబము కళంకములేక యొప్పుచున్నది.

౬. ఉల్లేఖము—ఒకవస్తు వాయాగుణములనుబట్టి యొకనిచే ననేకవస్తువులుగాఁ జెప్పఁబడినను, అనేకులచే ననేకవస్తువులుగాఁ

చెప్పఁబడినను ఉల్లేఖము.—నేనా రాజును దానమున కర్ణునిగాను, కీర్తిని నర్జునునిగాను, బుద్ధిని బృహస్పతినిగాను, సత్యమున హరిశ్చంద్రునిగాను, తలఁచెదను. అతనిని స్త్రీలు మన్మథునిగాను, యాచకులు కల్పవృక్షముఁగాను, శత్రువులు యమునిగాను, భావింతురు.

౭. స్మృతిమంతము—ఉపమానోపమేయములలో నొకదానిని జూచినప్పుడు మఱియొకటి స్మరణకువచ్చుట స్మృతిమంతము.—పూర్ణిమాచంద్రబింబమును జూచినప్పుడెల్ల నా కామెముఖము స్మరణకు వచ్చుచుండును.

౮. భ్రాంతిమంతము— ఒకవస్తువునం దన్యవస్తుభ్రమ కలిగినయెడల భ్రాంతిమంతము.—తుమ్మెద యామెముఖము పద్మమని త్రాల వచ్చుచున్నది.

౯. అపహ్నవము—వర్ణ్యమైన వస్తువును మఱుఁగుపఱిచి దానిని మఱియొకవస్తువునుగా నిర్ణయించుట యపహ్నవము.—ఆ కనఁబడునది యామె మోముకాదు; కేవలపూర్ణిమాచంద్రబింబము.

౧౦. ఉత్ప్రేక్ష—అన్యవస్తువులతోడి గుణాదిసంబంధమును బట్టి యొకవస్తువుయొక్క ప్రసిద్ధగుణాదులకు విశేషతాత్పర్యమును కల్పించుట యుత్ప్రేక్ష.—పద్మము నీచరణైక్యమును పొందుటకో యన నీటిలో తపస్సుచేయుచున్నది.

౧౧. అతిశయోక్తి—సంబంధము లేనిదే యున్నట్టుగాని, సంబంధమున్నను లేనట్టుకాని వర్ణించుట యతిశయోక్తి.—ఆపట్టణమునందలి మేడలు చంద్రబింబమును స్పృశించుచున్నవి; నీవు దాతవయి యుండఁగా కల్పవృక్షముల నెవ్వరు నాదరింపకున్నారు.

౧౨. తుల్యయోగిత—ప్రకృతములకుఁ గాని, అప్రకృతములకుఁ గాని యేకధర్మములు చెప్పుట తుల్యయోగిత— చంద్రోదయము కాఁగానే పద్మములును జారిణీలముఖపద్మములును కూడ ముడుచుకొనిపోవుచున్నవి; నీశరీరమార్దవము చూడఁగా మాలతీపుష్పమునందును పల్లవములందునుగూడ కాఠిన్యము తోఁచుచున్నది.

౧౩. దీపకము— ఉపమానోపమేయముల కేకధర్మమును జెప్పుట దీపకము.—మదముచే నేనుఁగును, ప్రతాపముచే రాజును ప్రకాశింతురు.

౧౪. ప్రతివస్తూపమ—ఒక్క సామాన్యధర్మమును రెండు వాక్యములయందు భిన్నపదములచేఁ జెప్పుట ప్రతివస్తూపమ.— సూర్యుఁడు తాపముచేఁ రాజిల్లును; శూరుఁడు చాపముచే శోభిల్లును.

౧౫. దృష్టాంతము—రెండువాక్యములయందు భిన్నధర్మములను భిన్నపదములతోఁ జెప్పుట దృష్టాంతము—ఓ రాజా! లోకములో నీవే కీర్తిమంతుఁడవు. చంద్రుఁడే కాంతిమంతుఁడు.

౧౬. నిదర్శన—సమానము అయిన వాక్యార్థముల కైక్యమారోపించుట నిదర్శన.—దాతకు పారుష్యము లేకపోవుట చంద్రునకుఁ గళంకము లేకపోవుటయే.

౧౭. సందేహము—సాధారణధర్మముచే రెండువస్తువులలో నిదియో యదియో యని సంశయము దోఁచినయెడల సందేహము.— అతఁ డింద్రుఁడో చంద్రుఁడో.

౧౮. వ్యతిరేకము—ఉపమానోపమేయములకు విరుద్ధధర్మములను జెప్పినయెడల వ్యతిరేకము.—సత్పురుషులు పర్వతములవలె మహోన్నతులు; అయినను వారు ప్రకృతికోమలులు.

౧౯. సహోక్తి—సహార్థము (తోడ) ను జనరంజకముగా నుప

యోగించినయెడల సహోక్తి. — అతనికీర్తి శత్రువులతోఁగూడ దిగంతములకుఁ బోవుచున్నది.

౨౦. వినోక్తి—ఒకవస్తువు లేకపోవుటవలన వర్ణ్యము రమ్య మగునని కాని, నింద్య మగుననికాని, చెప్పినయెడల వినోక్తి— ఓరాజా! నీసభ దుష్టులు లేకపోవుటచేఁ బ్రకాశించుచున్నది; విద్య హృద్యమైనను వినయము లేకపోవుటచేఁ సావద్య యగుచున్నది.

౨౧. పరికరము—సాభిప్రాయవిశేషణ మున్నయెడల పరికరము.—హిమాంశుని శిరస్సున ధరించిన శివుఁడు నాతాపమును పోఁగొట్టునుగాక!

౨౨. పరికరాంకురము—సాభిప్రాయవిశేష్య మున్నయెడల పరికరాంకురము.—దేవుఁడైన చతుర్భుజుఁడు నాకుఁ బురుషార్థచతుష్టయము నిచ్చునుగాక!

౨౩. శ్లేషము—ఒకవాక్యమున ననేకార్థములు కలుగునట్లు చెప్పుట శ్లేషము.—పద్మాకర మూర్మికాకంకణాదులచే శోభిల్లుచున్నది.

౨౪. అప్రస్తుతప్రశంస — ప్రస్తుతవిషయమున కనుకూలించునట్లుగా అప్రస్తుతవిషయమును ప్రశంసించుట యప్రస్తుతప్రశంస — ఇంద్రునిఁదక్క మఱియొక్కనిని యాచింపని యాచాతకపక్షియే పక్షులలోనెల్ల సుకృతి.

౨౫. ప్రస్తుతాంకురము—ఒక ప్రస్తుతవిషయమే ద్యోతక మగునట్లుగా మఱియొక ప్రస్తుతవిషయమును వర్ణించుట ప్రస్తుతాంకురము. దీనినే యన్యాపదేశ మందురు.—ఓభృంగమా! చక్కని మాలతీకుసుమమును విడిచి కంటకములతోఁగూడిన మొగలిపూవు నీఁదికిఁ బోయెదవేమి!

౨౬. వ్యాజస్తుతి.— చేసెడునింద వ్యాజముచేత స్తుతిరూపమైనపక్షమున వ్యాజస్తుతి— ఓగంగా! నీవు మహాపాపులను స్వర్గమునకుఁ బంపుచున్నావు. నీకు వివేక మెక్కడిది?

౨౭. వ్యాజనింద.— చేసెడిస్తుతి వ్యాజముచేత నిందరూపమైనచో వ్యాజనింద — ఓసుందరీ! నీవు మంచిదానవు. నాపెనిమిటిని బిలువఁబోయి నానిమిత్తమయి యాతని నఖక్షత దంతక్షతములకు లోనయి శ్రమనొంది వచ్చితివిక దా?

౨౮. ఆక్షేపము—తన యభిమతమును స్పష్టముగాఁ జెప్పక, ఆక్షేపణపూర్వకముగా తనకిష్టము లేనివానినే విధించుచు మఱియొక విధముగా తనయభిమతమును గమ్యముగాఁ జెప్పుట యాక్షేపము.— ఓనాథా! నాకు చింత లేదు. నన్ను విడిచిపెట్టి నీమనసు వచ్చిన చోటికే పొమ్ము. నేనక్కడనే మఱలఁబుట్టి నీపాదసేవ చేసెదను.

౨౯. విరోధాభాసము— రెండువాక్యము లన్యోన్యవిరుద్ధార్థములుగాఁ గనఁబడుచున్నను, అర్థాంతరముచేత విరోధము లేకుండఁ జెప్పుట విరోధాభాసము.— ఆరాజు నీతిమంతుఁ డయ్యు ననీతిని ప్రజాపాలనము చేసెను.

౩౦. విభావన— కారణములేక కార్యము పుట్టినట్టు చెప్పినను విరుద్ధకారణము వలనఁ గార్యము పుట్టినట్టు చెప్పినను విభావన — ఓకాంతా! నీపాదములు లత్తుకపెట్టక పోయినను నెఱ్ఱ నగుచున్నవి. పతి నెడబాసిననన్ను శీతాంశుకిరణములే సంతాపపెట్టుచున్నవి.

౩౧. విశేషోక్తి—సంపూర్ణమయిన కారణమున్నను కార్యము పుట్ట లేదని చెప్పుట విశేషోక్తి.— ఆమె హృదయములో స్మరదీపము పూర్ణముగా వెలుఁగుచున్నను స్నేహ మావంతయు తగ్గలేదు.

౩౨. అసంగతి.— కారణ మొకచోటఁ గలుగఁగాఁ గార్యము

మతియొకచోటఁ గలిగినదని చెప్పుట యసంగతి.—విషపానము మేఘములు చేయఁగా విరహిణీస్త్రీలు మూర్ఛ నొందుచున్నారు.

33. విషమము—ఒకదాని కొకటి తగనిది సంప్రాప్త మయినదని చెప్పినను, కోరినదానికంటె విరుద్ధఫలము సంభవించినదని చెప్పినను, విషమము — ఆపుష్పకోమలి యెక్కడ ? ఇటువంటి దుర్వారమదనజ్వర మెక్కడ ? ఎలుక బుట్టకొటికి యాహారమును పొందఁగోరి పాముచే భక్షింపఁబడియె.

34. చిత్రము—తాను కోరెడుఫలమునకు విపరీత మయినపని చేయుచున్నట్టు వర్ణించినచో చిత్రము.—అతఁడు మహోన్నతి పొందగోరి నమ్రత నభ్యసించుచున్నాఁడు.

35. అన్యోన్యము— రెండువస్తువుల కన్యోన్యోపకారమును వర్ణించిన యెడల నన్యోన్యము.— కవిచే రాజును రాజుచే కవియుఁ బ్రకాశింతురు. కంకణముచే హస్తమును హస్తముచేఁ గంకణమును శోభిల్లుచున్నవి.

36. విశేషము—ఒకవస్తువునే యనేకస్థలములయం దున్నట్లు వర్ణించుట విశేషము.— నాకు లోపలను వెలుపలను ముందును వెనుకను సర్వత్ర ప్రియుఁడే తోఁచుచున్నాఁడు.

37. కారణమాల— వరుసగా నొకదానికొకటి కారణములుగా కొన్ని సంగతులను వర్ణించుట కారణమాల.— నీతిచేత ధనమును, ధనముచేత వితరణమును, వితరణముచేత కీర్తియు, కీర్తిచేత స్వర్గమును కలుగును. నరకము పాపమువలనను, పాపము దారిద్ర్యమువలనను, దారిద్ర్యము దానహీనతవలనను సంభవించును గనుక దానపరుఁడవు కమ్ము.

38. సారము— పూర్వమునకంటె నుత్తరోత్తర ముత్కృ

ష్టముగా వర్ణించినచో సారాలంకారము. — తేనె తియ్యనిది; అమృత ము దానికంటెను తియ్యనిది; కవివాక్య మమృతముకంటెను మధుర మయినది.

౩౯. యథాసంఖ్యము—క్రమసంఖ్య గలవానిని వరుసగాఁ గ్రమసంఖ్య గలవానితో నన్వయించునట్లు వర్ణించుట యథాసంఖ్యా లంకారము. దీనినే క్రమాలంకార మందురు.—పుత్రులను మిత్రు లను శత్రులను పోషింపుము భూషింపుము దూషింపుము.

౪౦. పరివృత్తి—ఒకదాని నిచ్చి మఱియొకదానిని పుచ్చు కొనుట పరివృత్తి.—రాజు తా నొక్కబాణమునువిడిచి శత్రువుల లక్ష్మీకటాక్షమును గ్రహించెను.

౪౧. పరిసంఖ్య—ఒకవస్తువు నొకచోట నిషేధించి మఱి యొకచోట విధించినచో పరిసంఖ్య.—దీపములయందు స్నేహక్ష యము కలిగినను కలుగునుగాక స్త్రీలహృదయములయందు కలుగదు.

౪౨. వికల్పము—తుల్యబలము గల రెండువిరోధము లైన కార్యములలో నేదైననొకటి చేయవలెననుటవికల్పము.—నీవు తల నైనను ధనువు నైనను వంచుకొని నీశత్రువువద్దకు పోవలెను.

౪౩. సముచ్చయము— ఒక్కకార్యమున కొక్కకారణము చాలియుండఁగా ననేకకారణములను జెప్పుట సముచ్చయము.—అతని మదమునకు కులమును రూపమును వయస్సును విద్యయు ధనమును హేతువు లయినవి.

౪౪. సమాధి— ఆరంభించిన కార్యమునకు మఱియొక కార ణముచే సౌలభ్యము కలిగినయెడల సమాధి—అసలే జారస్త్రీ బయలు వెడలఁ దలఁచి యుండెను, ఇంతలో సూర్యుఁడును గ్రుంకెను.

౪౫. కావ్యార్థాపత్తి—ఒకయుత్కృష్టవస్తువే సాధింపఁబడుచున్నప్పుడు సామాన్యవస్తువును సాధించుట యెంతని చెప్పినచో కావ్యార్థాపత్తి.—సుముఖముచేత చంద్రుఁడే జయింపఁబడుచుండఁగా నిఁక పద్మములు జయింపఁబడు టెంత?

౪౬. కావ్యలింగము—సమర్థనీయ మయిన కార్యమును కారణ వాక్యముచే సాధించుట కావ్యలింగము. — నామనస్సులో ఫాలలోచనుఁ డున్నాఁడుంగనుక నేను మన్మథుని జయించితిని.

౪౭. అర్థాంతరన్యాసము — విశేషముఁజెప్పి దానిని సాధించుట కయి సామాన్యమును తెచ్చుకొన్నను, సామాన్యమును జెప్పి దానిని సాధించుట కయి విశేషము దెచ్చుకొన్నను అర్థాంతర న్యాసము — రామకార్యమునకై హనుమంతుఁడు సముద్రమును దాఁటెను; మహాత్ములకు దుష్కర మేది? మహాత్ములఁ జేరి యల్పులును గౌరవమొందుదురు? పుష్పమునుగూడి దారము తలకెక్కదా?

౪౮. ప్రౌఢోక్తి—క్రియాధిక్యమున కయి హేతువునందు హేతువు కల్పించినచో ప్రౌఢోక్తి — ఆమెశిరోజములు యమునా తీరతమాలవల్లికలవలె నీలముగా నున్నవి.

౪౯. సంభావన—ఈలాగున నయినపక్షమునఁ బ్రకృతకార్య సిద్ధి యగునని యూహించినచో సంభావన.—వర్ణించెడువాఁడు శేషుఁ డయ్యెనా నీగుణములను పూర్ణముగా వర్ణింపఁగలుగును.

౫౦. మిథ్యాధ్యవసితి — ఒకదానికి మిథ్యాత్వమును సూచించుట కయి మఱియొక మిథ్యాభూత మయినదానిని కల్పించుట మిథ్యాధ్యవసితి. — ఆకాశపుష్పమాలను ధరింపఁ గలిగిన వాఁడు వేశ్యను వశ్యనుగాఁ జేసికోఁగలుగును.

౫౧. ప్రహర్షణము—యత్నములేకుండ కోరిన కార్యము సిద్ధించినచోఁ బ్రహర్షణము—తాను వెదుకఁదలఁచిన తీఁగె కాళ్ళనే చుట్టుకొనెను.

౫౨. విషాదనము—ఈప్సితార్థసిద్ధికయి ప్రయత్నించుచుండఁగా తద్విరుద్ధఫలము గలిగినచో విషాదనము—దీప మెగసన్రోయుట కయి చేయి పెట్టఁగానే దీప మాఱిపోయెను.

౫౩. అవజ్ఞ—అధికాశ్రయమును పొందినను, అధికఫలము లభింపలేదని చెప్పుట యవజ్ఞ—బొక్కెన సముద్రమున మునిఁగినను కుండెడునీటినే తెచ్చుచున్నది.

౫౪. లేశము—ఆనుకూల్యమునుబట్టి దోషమును గుణమునుగాఁ జెప్పినను, ప్రాతికూల్యమునుబట్టి గుణమును దోషమునుగాఁ జెప్పినను, లేశాలంకారము.—ఓచిలుకా! స్వచ్ఛందవిహారముగల తక్కిన పక్షులకులేని వాఙ్మాధుర్యము కలుగఁబట్టికదా నీకు పంజర బంధనము కలిగినది?

౫౫. తద్గుణము—తనగుణమును విడిచి యన్యగుణమును పొందుట తద్గుణము—అధరకాంతిచే నీముక్కు ముత్యము పద్మరాగ మణి యగుచున్నది.

౫౬. అతద్గుణము — అన్య వస్తుగుణమును పొందుటకుఁ దగినకారణ ముండియుఁ బొందకపోవుట యతద్గుణము — ఓరాజా! నీకీర్తిధావళ్యముచేత శివునికంఠ మయినను దెలుపగును గాని నీశత్రుల దుష్కీర్తి తెలుపుగాదు.

౫౭. అనుగుణము—పూర్వము స్వతస్సిద్ధముగా నున్న గుణము నకు మఱియొక వస్తువుచే గుణాధిక్యమును జెప్పుట యనుగుణము—

చెవులయందలి నీలోత్పలములు త్వత్కటాక్షలబ్ధిచేత మఱింత నైల్య మును బొందుచున్నవి.

౫౮. మీలితము — గుణసామాన్యముచే భేదము లేనట్టు వర్ణించుట మీలితము—నీసహజారుణము లయిన చరణముల యందు లత్తుకపూఁత కనఁబడనే కనఁబడదు.

౫౯. సామాన్యము — సాదృశ్యముచేత నుపమానోపమేయ ములకు భేదము కనఁబడలేదని చెప్పినచో సామాన్యము—తామర కొలఁకులోఁ జొచ్చిన యామెముఖమే కనఁబడుచుండలేదు.

౬౦. లోకోక్తి—సామెతను చక్కఁగా నమర్చినచో లోకోక్తి—పాముకాళ్లు పామునకే తెలియును.

౬౧. వక్రోక్తి—శ్లేష కాకుస్వరాదులచే నన్యార్థము కల్పిం చుట వక్రోక్తి — ఓయింతీ! కాకులు కూయుచున్నవి యిప్పుడు పగలగునుజుమా. ఓనాథా! కోటినోము నోచిన నాకుఁ బగలు గాక స్నేహము లెట్లుకలుగును?

౬౨. స్వభావోక్తి — చక్కనిపదములచే వస్తువుల నున్నవి యున్నట్లు వర్ణించుట స్వభావోక్తి—ఆలేడి చెవులు నిక్కించి బెదరి బెదరి చూచుచు గొరిసెలతోఁ దల గోకుకొనుచున్నది.

౬౩. భావికము—భూతకాలము నందలికాని భవిష్యత్కాల మునందలికాని కథ లిప్పుడు చూచినట్టుగా జెప్పుట భావికము— రామ రావణ యుద్ధ కథలఁ జెప్పుచో నాకుం బ్రత్యక్షముగఁ గనఁబడు చున్నది.

౬౪. నిరుక్తి—యౌగికార్థము గలశబ్దముల కవయవార్థము వలన నర్థాంతరకల్పన చేయుట నిరుక్తి—ఓచంద్రా! మమ్ము బాధిం చుటవలననే నీదోషాకరత్వము తేటపడుచున్నది.

౬౫. ప్రతిషేధము—ప్రసిద్ధ వస్తువు నిషేధము ననువదించి వర్ణించుట ప్రతిషేధము.—ఓశకునీ! ఇది నాటి పాచికలతో నాడిన జూదము కాదు. ఇప్పుడు వాడిబాణములతోఁ నాడెడుజూదము సుమీ.

నా య కా ది ల క్ష ణ ము.

౧. కావ్యనాటకాదులయందు వర్ణింపఁబడు ప్రధానపురుషుఁడు నాయకుఁడనియు, ప్రధానస్త్రీ నాయిక యనియు, చెప్పఁబడుదురు. ధీరోదాత్తుఁడు, ధీరోద్ధతుఁడు, ధీరశాంతుఁడు, ధీరలలితుఁడు, అని కథానాయకులు నాలుగు తెగలవారు.

(౧) ధీరోదాత్తుఁడు—స్థైర్యవంతుఁడును, ఆత్మస్తుతి లేనివాఁడును, కరుణాళుఁడును, సాత్వికుఁడును, గాంభీర్యశాలియు, గర్వరహితుఁడును, సత్యసంధుఁడును, క్షమాసంపన్నుఁడును, అయినవాఁడు ధీరోదాత్తుఁడు.

(౨) ధీరోద్ధతుఁడు—శౌర్యశాలియు, కోపశీలుఁడును, దర్పవంతుఁడును, ఆత్మస్తుతిపరాయణుఁడును, మాయావియు, చపలుఁడును, అగువాఁడు ధీరోద్ధతుఁడు.

(3) ధీరశాంతుఁడు—ధీమంతుఁడును, శుచియు, అభిమానియు, శమసమన్వితుఁడును, అగు బ్రాహ్మణుఁడు ధీరశాంతుఁడు.

(౪) ధీరలలితుఁడు—భోగలోలుఁడును, రూపవంతుఁడును, కామభీరుఁడును, కామినీ పరవశుఁడును, అగువాఁడు ధీరలలితుఁడు.

౨. శృంగారమునందీనాయకులు నలుగురును దక్షిణుఁడు, అనుకూలుఁడు, ధృష్టుఁడు, శఠుఁడు, అని మరల నాలుగుభేదములు కలవారుగా నున్నారు.—

(౧) బహుకాంతలకు సమానప్రియుఁ డయినవాఁడు దక్షిణుఁడు; (౨) ఏకభార్యానురక్తుఁడైనవాఁ డనుకూలుఁడు; (3) తన జారత్వము బయలఁబడినను భయపడనివాఁడు ధృష్టుఁడు; (౪) ఒక కాంతయందు మనస్సు గలవాఁ డయి మఱియొక కాంతయందు పయి కనురాగమును చూపుచు నప్రియము చేయువాఁడు శఠుఁడు.

౩. ఈనాయకులకు స్త్రీలను కూర్చుటలో సహాయులుగా నుండువారు విటుఁడు, పీఠమర్దుఁడు, చేటుఁడు, విదూషకుఁడు అని నలుగురు.—నాయకాసంఘటన కనుకూలమైన యేకవిద్య గలవాఁడు విటుఁడు; (౨) నాయకుని కంటె కొంచెము హీనమైన గుణములు కలవాఁడయి కార్యమునకు సహాయుఁడుగా నుండువాఁడు పీఠమర్దుఁడు; (3) నాయికాసంధానమునం దసమానచాతుర్యము గలవాఁడు చేటుఁడు; (౪) వికృతములైన యంగములచేతను మాటలచేతను వేషాదులచేతను నవ్వుపుట్టించి యుత్సాహముకలుగఁ జేయువాఁడు విదూషకుఁడు.

౪. స్వీయ, పరకీయ, సామాన్య, అని నాయికలు ముగ్గురు.—

(౧) ఉచితలజ్జయు, ఆర్జవమును, శీలమును, సౌందర్యమును, గలస్వభార్య స్వీయ; (౨) పరునిభార్యయు వివాహము కాని కన్యయు పరకీయ; (3) వేశ్య సామాన్య.

౫. ఈనాయికలు ముగ్ధ, మధ్య ప్రౌఢ, అని మూడుభేదములు కలిగి యుందురు.—(౧) నూతనముగా యౌవనమును పొందినదియు, అల్పరతమును గోరునదియు, ముగ్ధ; (౨) యౌవనమధ్యస్థయై రతాంతమునందు పరవశ యగునది మధ్య; (3) యౌవనము ముదిరి యల్పలజ్జ గలదై సురతమునందు పురుషుని చొక్కించునది ప్రౌఢ.

౬. ధీర, అధీర, ధీరాధీర, అని మరల మధ్యయు ప్రౌఢయు

ము త్తెఱంగుల నుందురు.— (౧) సాపరాధుఁ డయిన భర్తను పరిహాస ముగా నెత్తిపొడుచునది మధ్యధీర; (౨) కన్నీరు నీరు పెట్టుకొని పరుషము లాడునది మధ్యాధీర; (౩) కన్నీటితో వక్రోక్తులను పలుకునది మధ్యధీరాధీర; (౪) భర్త యపరాధి యైనప్పు డాకా రాదులచేత కోపము కనఁబడనీయక రతివేళయందు దలయించునది ప్రౌఢధీర; (౫) భర్తను రోషముచేత కొట్టునది ప్రౌఢాధీర; (౬) కోప ముతో కుటిలవాక్యము లాడునది ప్రౌఢధీరాధీర.

౭. ఈశృంగారనాయికలు స్వాధీనభర్తృక, వాసకసజ్జిక, విర హోత్కంఠిత, విప్రలబ్ధ, ఖండిత, కలహాంతరిత, ప్రోషితభర్తృక, అభిసారిక, అని యెనిమిది విధములుఁ జెప్పఁబడుచున్నరు.— (౧) తనకు భర్త వశుఁడై యున్నచో స్వాధీనభర్తృక, (౨) ప్రియుని రాక వేచి శరీర మును గృహమును అలంకరించుకొనునది వాసకసజ్జిక; (౩) పతివచ్చుట కాలస్యము చేయఁగా తాళలేక తహతహపడునది విరహోత్కంఠిత ; (౪) సంకేతస్థలమునకుఁ బోయి నాథుఁడు లేకపోవుటచే ఖేదము నొందు నది విప్రలబ్ధ; (౫) విభుఁడు పరస్త్రీని బొంది వేకువనురాఁగా కోపించు నది ఖండిత; (౬) భర్తను దూషించి పశ్చాత్తాపపడునది కలహాంత రిత; (౭) భర్తవిదేశమునకుఁ బోఁగా వ్యథ చెందునది ప్రోషిత భర్తృక; (౮) కాంతు ననుసరించి పోఁగోరునది యభిసారిక.

దృశ్యకావ్యములు.

ఈవఱకు శ్రవ్య (వినఁదగిన) కావ్యములనుగూర్చి చెప్పఁ బడెనుగదా ? దృశ్య (చూడఁదగిన) కావ్యము లను యింకొక తెగవి కలవు. దృశ్యకావ్యములకే రూపకము లని పేరు. నటులు రామకృష్ణాది

రూపములను తమయందారోపించుకొని నటించుటచేత వీనికి రూపకము లని పేరుకలిగినది.

నాటకము, ప్రకరణము, భాణము, ప్రహసనము, డిమము, వ్యాయోగము, సమవకారము, వీథి, అంకము, ఈహామృగము, అని రూపకములు పది. వీనిలో నాటకము, ప్రకరణము, వ్యాయోగము, వీథి, అనునవిమాత్ర మిప్పుడు తెనుఁగునం దున్నవి.

౧. నాటకమునందు కథ ప్రఖ్యాత మైనదిగా నుండవలెను; నాయకుఁడు ధీరోదాత్తుఁడు; శృంగారవీరరసములలో నేదైన నొకటి ప్రధానము; అంకము లయిదు మొదలుకొని పదివఱకు నుండవలెను.

౨. రంగస్థలమునందుఁ బ్రత్యక్షముగాఁ జూపఁబడెడి రెుకొక్క నాఁటికి మించనినాయకచరిత్ర మంకము. అంకములో దూరప్రయాణము, వధ, యుద్ధము, ముట్టడి, రాజ్యదేశాదులయుపద్రవము, భోజనము, స్నానము, మైపూఁత, సురతము, చుంబనము, దంతక్షతనఖక్షతములు, నిద్ర, మొదలయినవి చూపఁబడఁగూడదు; విదూషకాది పాత్రములు నాలుగయి దుండవలెను; అంకాంతమున పాత్రము లన్నియు నిష్క్రమింప వలెను.

౩. అంకమునందుఁ జెప్పరాని కిడచినకథనుగాని రాఁబోవు కథనుగాని సంగ్రహముగా మధ్య నీచపాత్రములచేఁ జెప్పించునది విష్కంభము. కథ మధ్యపాత్రలచేఁ జెప్పఁబడినచో శుద్ధవిష్కంభ మనియు, మధ్య నీచపాత్రములచేఁ జెప్పఁబడినచో మిశ్రవిష్కంభ మనియు, చెప్పఁబడును.

౪. రెండంకముల మధ్యను నీచపాత్రములచేఁ బ్రయోగింపఁ బడునది ప్రవేశక మనఁబడును.

౫. ప్రకరణమునందు కథ కవికల్పిత మయి, లోకానువర్తన మున కాశ్రయమై యుండవలెను. నాయకుఁడు ధీరశాంతుఁడయి, విప్రుఁడుఁగాఁగాని వణిజుఁడుఁగాఁగాని యుండవలెను. నాయిక కుల కాంతగాని, వేశ్యగాని, ఉభయులుగాని యుండవలెను. నాయకుఁడు ధర్మకామములయం దాసక్తుఁడయి, అపాయములను గడచి కార్యసిద్ధిని బొందవలెను. పదియంకము లుండవలెను.

౬. వ్యాయోగమునందు కథ ప్రఖ్యాతమై యొక్కనాఁడు జరగిన స్త్రీనిమిత్తము గానట్టి యుద్ధవిషయ మయినదిగా నుండవలెను; నాయకుఁడు ధీరోద్ధతుఁడు; ఏకాంకము.

౭. వీథియందు కథ శృంగారరసప్రధానమై కల్పిత మైనది; నాయకుఁడు ధీరోద్ధతుఁడు; నాయిక యనురాగముగలదైన పరస్త్రీ; ఒకటిగాని రెండుగాని పాత్రములు గలయేకాంకము.

౮. ఇవిగాక పదునెనిమిదియుపరూపకము లున్నను, వానిలో నాటిక యొక్కటిమాత్రమే తెనుఁగునం దున్నది. నాటికయం దంక ములు నాలుగు; నాయకుఁడు ధీరలలితుఁడు; రసము శృంగారము; స్త్రీపాత్రము లధికము; ప్రగల్భురా లైన జ్యేష్ఠభార్య యుండఁగా, తదధీనురాలై నాయకసంగమము కష్టముమీఁదఁ బొందెడు కన్యక నాయికగా నుండవలెను.

౯. రూపకములకు నాట్యము ప్రధానము. రూపకమునందు వచ్చు స్త్రీపురుషులయొక్క యవస్థల నభినయించుట నాట్యము. ఆంగికము, వాచికము, సాత్వికము, ఆహార్యము, అని యభినయము చతుర్విధము. కర చరణాద్యంగములతోఁ జేయునది యాంగికము; మాటలతోఁ జూపునది వాచికము; మనోభావములను కనబఱుచు నది సాత్వికము; వస్త్రాలంకారాదులచే సూచించునది యాహార్యము.

కవిసమయములు

ఉన్నవానిని లేనట్లుగాని, లేనివాని నున్నట్లుగాని, అనేక స్థలములయం దుండువాని నొక్కచోటనే యున్నట్లుగాని, వర్ణించుటకై ప్రాచీనకవు లేర్పఱచుకొన్న నియమములు కవిసమయము లనఁబడును.

(౧) ఉన్నవానిని లేనట్లు వర్ణించుట — వసంత కాలమునందు జాజీ పుష్పించదనుట, చందనవృక్షములయందు పుష్పఫలము లుండవనుట, అశోకవృక్షములకు కాయలుండవనుట, పద్మములు రాత్రియు కలువలు పగలును వికసించవనుట, కృష్ణపక్షమున వెన్నెలయు శుక్లపక్షమున చీఁకటియు లేవనుట, మొదలయినవి.

(౨) లేనివాని నున్నట్లు వర్ణించుట — సమస్త పర్వతములయందును స్వర్ణరత్నాదులను వర్ణించుట, సర్వజలాశయములయందును హంసాదిక పక్షిసంచారమును జెప్పుట, నదీసముద్రముల యందు తామరపువ్వులును కలువలును ఉండు ననుట, రసాలచందనాది వృక్షములను తీఁగెలనుగాఁ జెప్పుట, నవ్వును కీర్తియు తెల్లఁగాను, కోపమును ప్రేమయు పరాక్రమమును ఎఱ్ఱగాను, అపకీర్తియు ఆకాశమును పాపమును నల్లఁగాను, ఉన్నట్లు చెప్పుట, రాత్రి చక్రవాకము లెడఁబాసి ప్రాతఃకాలమున కలిసికొను ననుట, చకోరములు వెన్నెలలు త్రాగు ననుట, లక్ష్మి పద్మములయందును రాజ నేత్రముల యందును వసించు ననుట, వానకాలమున హంసలు మానస సరస్సునకు పోవుననుట, స్త్రీ తన్నుటవలన నశోకవృక్షమును— కల్లుమియుట వలన పొగడచెట్టును పూచుననుట, మన్మథతాపముచేత హృదయములును హారములును పగులుననుట, యువతీకటాక్షముల చేతను మదన

బాణములచేతను యువజన హృదయములు భేదిల్లు ననుట, మేఘము గర్జించునప్పుడు నెమళ్లు నృత్యముచేయుననుట, మొదలయినవి.

(3) అనేక స్థలములయం దుండు వాని నొక్కచోటనే వర్ణించుట—మలయ పర్వతమునందే మంచిగంధపు చెట్లుండు ననుట. వస్త్రములకును ఛత్రములకును పుష్పములకును తెలుపే చెప్పుట, మేఘసముద్రములకు నలుపే చెప్పుట, వసంతమునందే కోయిలలును వర్షాకాలమునందే నెమళ్లును కూయుననుట, ఆకాశమూర్ధ్వము నందే యున్నదనుట, మొద లయినవి.

అలంకారసంగ్రహము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము
రాజమహేంద్రవరము

1951

[వెల రు 0-8-0

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్సునందు ముద్రింపబడినది

అలంకారసంగ్రహము

పీఠిక

ఈపుస్తకము 1887వ సంవత్సరమునందు రాజమహేంద్రవరమునందలి రాజకీయశాస్త్రపాఠశాలలోని పట్టపరీక్షతరగతి విద్యార్థులకొఱకు రచియింపఁబడినది. అప్పటికి తెలుఁగుభాషలో వచనరూపమున రచియింపఁబడిన యలంకారగ్రంథములు లేవు. దీనిని వృద్ధిపఱిచి పూర్వకవివిరచితము లైనప్రౌఢకావ్యములనుండి లక్ష్యములను జేర్చి ప్రచురింపవలెనని యింతకాలము ముద్రింపింపక నిలిపియుంచితినిగాని నాప్రాఁతప్రతి శిథిలము కా నారంభించినందున నిప్పుడు మార్పులు చేయక యున్నదియున్నట్టుగా సచ్చొత్తింపవలసినవాఁడ నయితిని. ఉపకారవేతనము నొందినతరువాత నొక గొప్పలక్షణగ్రంథమును వ్రాయఁ దలఁచి యున్నాఁడను గాన నప్పు డందు దీనిని జేర్చి పెంపు చెందించెదను.

1—6—03. కం. వీ.

శ్రీ

అలంకారసంగ్రహము.

అర్థాలంకారములు.

౧. ఉపమాలంకారము — ఉపమానమునకును*, ఉపమేయమునకును*, రసికజనహృదయాహ్లాదకర మయి మనోహరమైనసాదృశ్యమును వ్యంగ్యరీతినిగాక స్పష్టముగాఁ జెప్పినపక్షమున, ఉపమాలంకారమగును. అది పూర్ణోపమ యనియు, లుప్తోపమ యనియు, రెండువిధములు గలది. ఉపమానము, ఉపమేయము, సాధారణధర్మము, ఉపమావాచకము, ఈనాలిగింటిని గలిగియున్నచో పూర్ణోపమ:— ఆమె ముఖము చంద్రునివలె నందముగ నున్నది. ఈనాలిగింటిలో నొకటి రెండుమూఁడు లోపించిన లుప్తోపమ:— ఆమెముఖము చంద్రునివలె నున్నది. పోల్చుటకయి గ్రహించెడు గుణాధిక్యము గల చంద్రాదికముపమానము, వర్ణింపఁదగినదై న్యూనగుణము గల ముఖాదిక ముపమేయము; ఉపమానోపమేయములకు రెంటికిని సామాన్యమయిన అందము మొదలగునది సాధారణధర్మము; పోలికను దెలుపు వలె మొదలగునది యుపమావాచకము. పయివాక్యములలో, మొదటిదానియందు చంద్రుఁ డనునుపమానమును ముఖ మనునుపమేయమును, అంద మనుసాధారణధర్మమును, వలె యనునుపమావాచక

* ఉపమేయము వర్ణ్యము, ప్రస్తుతము, ప్రకృతము, విషయము, అనునామములతోను; ఉపమానము అవర్ణ్యము, అప్రస్తుతము, అప్రకృతము, విషయి, అనునామములతోను; వ్యవహరింపఁ బడుటయుఁ గలదు.

మును, ఉండుటచేత అది పూర్ణోపమ యనియు, రెండవదానియందు అందమను సాధారణధర్మము లేకుండుటచేత అది లుప్తోపమ యనియు, గ్రహింపవలెను. వాచకలుప్త, ధర్మలుప్త, ధర్మవాచకలుప్త, వాచకోపమేయలుప్త, ఉపమానలుప్త, వాచకోపమానలుప్త, ధర్మోపమానలుప్త, ధర్మోపమానవాచకలుప్త, అని లుప్తోపమ యెనిమిదివిధములు గల దని పెద్దలు చెప్పుదురు.

౨. అనన్వయాలంకారము — ఒకవస్తువునే యుపమానముగాను, ఉపమేయముగాను కూడ చెప్పినచో అనన్వయము:— శోభయందామెముఖమున కామెముఖమే సమానము. ఇక్కడ వర్ణ్యమైన ముఖమే యుపమానముగాను ఉపమేయముగాను చెప్పఁబడుటచేత అనన్వయ మయినది. ఆమెముఖము సాటి లేని దని తాత్పర్యము.

౩. ఉపమేయోపమాలంకారము — రెండువస్తువులలో నొకదాని నుపమేయముగాను మఱియొకదాని నుపమానముగాను జెప్పి, మరల వానినే మార్చి యుపమానము నుపమేయముగాను ఉపమేయము నుపమానముగాను చెప్పినచో ఉపమేయోపమ; ఆమె ముఖమునకు చంద్రుఁడు సాటి, చంద్రున కామెముఖము సాటి. ఇక్కడ ముఖము నుపమేయముగాను చంద్రుని నుపమానముగాను మొదట చెప్పి, వానినే మరల మార్చి యుపమేయముగాఁ జెప్పిన ముఖము నుపమానముగాను ఉపమానముగాఁ జెప్పిన చంద్రుని నుపమేయముగాను రెండవసారి చెప్పుటచే నుపమేయోపమ యయినది.

౪. ప్రతీపాలంకారము — (క) ప్రసిద్ధోపమానమున కుపమేయత్వము కల్పించినను, (చ) ఉపమానము లభించుటచే నుపమేయము తిరస్కరించినను, (ట) ఉపమేయప్రాశస్త్యమునుబట్టి యుపమానమును తిరస్కరించినను, (త) ఉపమానమువలని ప్రయోజన

ముపమేయము వలననే కలుగుటచేత నుపమానముతో పనిలేదని చెప్పి నను, (వ) ఉపమేయమున కుపమానము సాటి కాదన్నను, ప్రతీపము.

(క) ప్రసిద్ధోపమానమున కుపమేయత్వము కల్పించుట :- ఆమె ముఖముతో చంద్రుఁడు సమానుఁడు. ఇచట ముఖము చంద్రునితో సమాన మనుటకు మాఱుగా ప్రసిద్ధోపమాన మయిన చంద్రునే యుపమేయము చేసి చంద్రుఁడే ముఖముతో సమానముగా నున్నాఁ డని చెప్పుటచే మొదటి ప్రతీప మయినది.

(చ) ఉపమానము లభించుటచే నుపమేయమును తిరస్కరించుట :— ఓముఖమా ! గర్వపడకుము. నీతో సమానుఁడు చంద్రుఁ డున్నాఁడు. ఇక్కడ నుపమాన మయినచంద్రుఁడు లభించుటచేత నుపమేయ మగుముఖము తిరస్కరింపఁ బడినది గనుక రెండవ ప్రతీప మయినది.

(ట) ఉపమేయప్రాశస్త్యమును బట్టి యుపమానమును తిరస్కరించుట :— ఓచంద్రుడా ! నేనె కాంతిమంతుఁడ నని యేల గర్వ పడెదవు ? నిన్ను మించిన దాామె ముఖ మున్నది. ఇక్కడ నుపమేయ మయినముఖముయొక్క యుత్కృష్టతను బట్టి యుపమాన మయిన చంద్రుఁడు తిరస్కరింపఁబడినందున మూడవప్రతీప మయినది.

(త) ఉపమానమువలన ప్రయోజన ముపమేయమువలననే కలుగుటచేత నుపమానముతో పని లేదని చెప్పుట :- ఓరమణీ ! నీ ముఖదర్శన మగుచుండగా చంద్రుఁ డేల యుదయింపఁ వలెను ? ఇక్కడ నుపమాన మయినచంద్రుని యుదయము వలని ఫల ముప మేయ మయినముఖముయొక్క దర్శనముచేతనే కలుగుచుండుటచేత నుపమాన మయిన చంద్రునితో పని లేదని చెప్పఁబడినందున నాలవ ప్రతీప మయినది.

(వ) ఉపమేయమున కుపమానము సాటి కాదనుట :— ఓ కాంతా! తెలియనివారు నీ ముఖముతో చంద్రుఁడు సాటి వచ్చు నని చెప్పుట యసత్యమే సుమా. ఇక్కడ నుపమేయమైనముఖముతో నుపమాన మగుచంద్రుఁడు సాఁటి కాఁ డని చెప్పఁబడినందున నయి దవప్రతీప మయినది.

౫. రూపకాలంకారము-ఉపమేయమునందు హృదయరంజక ముగా నుపమానముయొక్క రూపము నారోపించినయెడల రూప కము :— ముఖచంద్రుఁడు మందహాసచంద్రికలను గాయు చున్నాఁడు. ఇక్కడ నుపమేయము లగుముఖమందహాసములయందు వరుసగా ఉపమానము లగుచంద్రచంద్రికారూపము లారోపింపఁబడినవి గనుక రూపక మయినది. అభేదరూపకము, తాద్రూప్యరూపకము, అని రూపకము రెండువిధములు కలది. ఉపమానోపమేయములకు భేదము లేనట్లు చెప్పినచో నభేదరూపకము; ఈరాజు పురసంహారకుఁ డగు నీశ్వరుఁడు. ఇక్కడ నుపమేయ మైనరాజే యుపమాన మయిన యీశ్వరుఁ డైనట్లు చెప్పఁబడుటచే నభేదరూపకము. ఉపమానోప మేయములకు భేద మగుపడుచున్నను, ఉపమానరూపముచేత నుపమే యమునకు రంజనము కలిగించినచో తాద్రూప్యరూపకము. ఈరాజు పురసంహారకుఁ డగురెండవయీశ్వరుఁడు. ఇక్కడ నుపమేయ మగు రాజునకును నుపమాన మగునీశ్వరునకును భేదము చెప్పినను, ఈశ్వర రూపముచే రాజునకు రంజనము కలుగఁజేసినందున తాద్రూప్య రూపకము. న్యూన, అధిక, అనుభయభేదములచే వరుసగా అభేద తాద్రూప్యరూపకములు మరల మూఁడేసివిధములుగా భాగింపఁ బడినవి.

(య) న్యూనాభేదరూపకము - అభేదరూపకమునం దుపమానముకంటె నుపమేయమునందు న్యూనత చెప్పినచో న్యూనాభేదరూపకము:—ఈరాజు మూఁడవకన్ను లేనియీశ్వరుఁడు. ఇక్కడ నుపమాన మగునీశ్వరున కున్నమూఁడవకన్ను లేదని యుపమేయ మగురాజునందు న్యూనత్వము చెప్పఁబడుటచే న్యూనాభేదరూపకము.

(ర) అధికాభేదరూపకము - అభేదరూపకమునం దుపమానముకంటె నుపమేయమునం దధికత చెప్పినచో నధికాభేదరూపకము:—ఈరాజు నిండు పౌరుషము గలయీశ్వరుఁడు. ఇక్కడ నుపమాన మగునీశ్వరునికి లేని నిండుపౌరుషము కలదని యుపమేయ మగురాజునం దధికత్వము చెప్పబడుటచేత నధికాభేదరూపకము. (వామార్ధము పార్వతి గనుక నర్ధనారీత్వముచే శివునకు నిండుపౌరుషము లేదని తాత్పర్యము).

(ల) అనుభయాభేదరూపకము - అభేదరూపకమునం దుపమానముకంటె నుపమేయమునందు న్యూనత్వాధికత్వములను జెప్పక యుపమానముతోడ సమత్వమును జెప్పినచో ననుభయాభేదరూపకము:—ఈరాజు పురసంహారకుఁ డగునీశ్వరుఁడు. ఇక్కడ నుపమాన మగునీశ్వరునికిని నుపమేయ మగురాజునకును పురసంహారకత్వము సామాన్యముగాఁ జెప్పుటచే ననుభయాభేదరూపకము.

(శ) న్యూనతాద్రూప్యరూపకము - తాద్రూప్యరూపకమునం దుపమానముకంటె నుపమేయమునందు న్యూనతను జెప్పినచో న్యూనతాద్రూప్యరూపకము:— ఈరాజపరమేశ్వరుఁడు మూఁడవకన్ను లేక ప్రకాశించుచున్నాఁడు. ఇక్కడ నుపమాన మగుపరమేశ్వరున కున్నమూఁడవకన్ను లేదని యుపమేయ మగురాజునందు న్యూనత చెప్పుటచే న్యూనతాద్రూప్యరూపకము.

(మ) అధికతాద్రూప్యరూపకము - తాద్రూప్యరూపకమునం దుపమానముకంటె నుపమేయమునం దధికతను జెప్పినచో నధిక తాద్రూప్యరూపకము:— ఈరాజపరమేశ్వరుఁడు నిండు పౌరుషము కలిగి వెలయు చున్నాఁడు. ఇక్కడ నుపమాన మగుపరమేశ్వరునికి లేనినిండుపౌరుషము కలదని యుపమేయ మగురాజునం దధికత్వము చెప్పఁబడుటచే నధిక తాద్రూప్యరూపకము.

(ప) అనుభయతాద్రూప్యరూపకము - తాద్రూప్యరూపకము నం దుపమానోపమేయములకు న్యూనత్వాధికత్వములను జెప్పక సమ త్వమును జెప్పినచో ననుభయతాద్రూప్యరూపకము:— ఈరాజు పుర సంహారకుఁ డగురెండవయీశ్వరుఁడు. ఇక్కడ నుపమాన మగునీశ్వ రునికిని నుపమేయ మగురాజునకును పురసంహారకత్వము సామాన్య ముగాఁ జెప్పుటచేత ననుభయతాద్రూప్యరూపకము.

౯. పరిణామాలంకారము — ఉపమేయైక్యముచేత నుపమా నమే ప్రకృతకార్యోపయుక్తమైనదని చెప్పినచో పరిణామ మగును:— ఆమె వికాసము నొందిన నేత్రపద్మములలో వల్లభుని జూచెను. ఇక్కడ పద్మ మనెడియుపమానము నేత్ర మనెడియుపమేయముతోఁ జేరి కన్నులు చేయవలసిన ప్రకృతమైన వీక్షణకార్యమును పద్మములే చేసి నట్టు చెప్పబడినందున పరిణామమయినది.

౧౦. ఉల్లేఖాలంకారము—వివిధధర్మములు కలుగుటనుబట్టి యొకపదార్థమును పలువురు పలువిధములుగాఁ దలఁచినను, ఒకఁడే యనేకవిధములుగాఁ దలఁచినను, ఉల్లేఖము:—ఆరాజును స్త్రీలు మన్మథునిగాను, యాచకులు కల్పవృక్షముగాను, శత్రువులు యముని గాను, తలఁచుచున్నారు; దానమునఁ గర్ణునిగాను, కీర్తిని నర్జునుని గాను, బుద్ధిని బృహస్పతినిగాను, నేను భావించెదను. ఇందు మొదటి

వాక్యమున సౌందర్యము, త్యాగము, వీరత్వము, అనుగుణములను బట్టి రాజనెడి యొక్కపదార్థమునె స్త్రీలు, యాచకులు, శత్రువులు, అను పలువుగు పలువిధములుగాఁ దలఁచుటచేతను, రెండవవాక్యమున నేనొక్కఁడనే యారాజును దాన, కీర్తి, బుద్ధులనుబట్టి పలువిధము లుగాఁ దలఁచుటచేతను, ఉల్లేఖ మయినది.

౮. స్మృతిమదలంకారము :— ఉపమానోపమేయములలో నొకదానిని జూచినప్పుడు సాదృశ్యముచేత మఱియొకటి స్మరణకు వచ్చినయెడల స్మృతిమంతము:—చంద్రబింబమును జూచినప్పు డెల్ల నాకా మెముఖము స్మరణకు వచ్చుచున్నది. ఇక్కడ నుపమాన మగు చంద్రబింబమును జూచినప్పుడు సాదృశ్యమునుబట్టి యుపమేయ మగుముఖము తలఁపునకు వచ్చినట్లు చెప్పఁబడినందున స్మృతిమంత మయినది.

౯. భ్రాంతిమదలంకారము:— ఒకవస్తువును జూచినప్పుడు సాదృశ్యమునుబట్టి యది మఱియొకవస్తువుగా భ్రమ కలిగెనేని భ్రాంతిమంతము:—తుమ్మెద లామెముఖము పద్మ మనుకొని వ్రాలఁ బోవుచున్నవి. ఇక్కడ నుపమేయ మైన ముఖమును జూచి తత్సదృశ మైన పద్మ మని భ్రాంతి పడినట్లు చెప్పఁబడినందున భ్రాంతిమంత మయినది.

౧౦. సందేహాలంకారము:— ఒకవస్తువును జూచినప్పుడు సామాన్యధర్మమును బట్టి యది రెండుమూఁడు వస్తువులలో నదియో నిదియో యని సంశయము కలిగినచో సందేహము:— అతఁడు వసంతుఁడో కంతుఁడో! ఇక్కడ నొక పురుషుని జూచినప్పు డుభయ సామాన్య మయిన సౌందర్యమును బట్టి వసంతుఁడో కంతుఁడో యని సంశయము కలిగినందున సందేహ మయినది.

౧౧. అపహ్నుత్యలంకారము:— శుద్ధాపహ్నుతి, హేత్వపహ్నుతి, పర్యస్తాపహ్నుతి, భ్రాంతాపహ్నుతి, ఛేకాపహ్నుతి, కైతవాపహ్నుతి, అని యపహ్నుతి యాఱు విధములు గలదు.

(౧). శుద్ధాపహ్నుతి:—వర్ణ్యమునం దితరవస్తుధర్మము నారోపించుటకయి యుపమేయముయొక్క ధర్మమును మఱుఁగుపఱిచినచో శుద్ధాపహ్నుతి:—ప్రకాశించునది చంద్రబింబము గాదు; ఆకాశగంగయందు వికసించిన సువర్ణకమలము. ఇక్కడ నుపమేయమయిన చంద్రబింబమున నుపమానము సువర్ణకమలత్వము నారోపించుటకయి చంద్రబింబము కాదని వర్ణ్యము మఱుఁగుపఱుపఁబడినందున శుద్ధాపహ్నుతి.

(౨) హేత్వపహ్నుతి:—అన్యముయొక్క ధర్మము నారోపించుటకయి వర్ణ్యముయొక్క ధర్మమును హేతుపూర్వకముగా మాఱుపఱిచినచో హేత్వపహ్నుతి:—వేఁడి చూపుచున్నది గాన నిది చంద్రబింబము కాదు; రాత్రి ప్రకాశించుచున్నది గాన సూర్యబింబమును గాదు; విరహిణులను బాధించుటకయి సముద్రమునందు పుట్టిన బడబానలము. ఇక్కడ వర్ణ్యమయిన చంద్రబింబమునందు బడబానల ధర్మము నారోపించుటకయి వేఁడి చూపుట రాత్రి ప్రకాశించుట యను హేతువులు చూపఁబడి చంద్రత్వము మఱుఁగుపఱుపఁబడినందున హేత్వపహ్నుతి.

(3) పర్యస్తాపహ్నుతి:— ఉపమానమునం దుపమేయవస్తు ధర్మము నారోపించుటకయి యుపమానముయొక్క ధర్మమును మఱుఁగుపఱిచినచో పర్యస్తాపహ్నుతి:— ఆ కనఁబడునది చంద్రబింబము గాదు కామినీముఖచంద్రబింబము. ఇక్కడ నవర్ణ్యమయిన చంద్రబింబమునం దుపమేయ మయిన కామినీముఖ ధర్మము నారో

పించుటకయి. చంద్రబింబము కాదని యుపమానము మఱుఁగు పఱుపఁబడినందున పర్యస్తాపహ్నుతి.

(౪) భ్రాంతాపహ్నుతి :— అన్యునకు శంక కలిగినప్పుడు సత్యము చెప్పి భ్రాంతి నివారణముచేసినయెడల భ్రాంతాపహ్నుతి:— సఖీ! శరీరమునకు కంపమును తాపమును పుట్టించెడును. ఓ చెలీ! జ్వరమా యేమి? సఖీ! కాదు కాదు మన్మథుఁడు. ఇక్కడ నొక విరహిణి తనదేహమునకుఁ గంపమును దాపమును పుట్టించెడు నని చెప్పినప్పుడు చెలికత్తెకు శంక తోఁచి యట్లు కంపతాపములను పుట్టించెడునది జ్వరమా యని యడుగఁగా మన్మథుఁ డని చెప్పి యాచెలి సందేహము నివారణము చేసినందున భ్రాంతాపహ్నుతి.

(౫) ఛేకాపహ్నుతి:— అన్యునకు శంక తోఁచునప్పుడు, నిజమును మఱుఁగు పెట్టి బొంకినచో ఛేకాపహ్నుతి:— ఓ కాంతా! అంతట మొఱపెట్టుచు నాపాదమునఁ బడెను. ఓ చెలీ! యెవరెవరు! నీకాంతుఁడా యేమి? ఓసఖీ! కాంతుఁడు కాఁడు. అందియ. ఇక్కడ నొక కాంత తనకాంతుని విషయమయి నర్మసఖితో మాటాడుచు మొఱపెట్టుచు పాదమునఁ బడె నని రహస్యముగా చెప్పుచుండఁగా మఱియొక చెలికత్తె విని కాంతుఁడా యని యడిగినప్పుడు సత్యమును దాఁచి యందియ యని బొంకినందున ఛేకాపహ్నుతి.

(౬) కైతవాపహ్నుతి:— కైతవము, ఛలము, వ్యాజము, మిష, నెపము మొదలగు పదములచే సత్యము ను మాటుపెట్టిన యెడల కైతవాపహ్నుతి.— ఆ కాంతియొక్క దృక్పాతము లనుమిష చేత మన్మథబాణములు వెడలుచున్నవి. ఇక్కడ మిషయను పదముచేత దృక్పాతము లను సత్యమును మఱుఁగు పఱిచినందున కైతవాపహ్నుతి.

౧౨. ఉత్ప్రేక్షాలంకారము :— అన్యధర్మసంబంధమును బట్టి యొకవస్తువుయొక్క ప్రసిద్ధగుణాదులకు విశేషతాత్పర్యము కల్పించుట యుత్ప్రేక్ష. అది వస్తూత్ప్రేక్షయనియు, హేతూత్ప్రేక్ష యనియు, ఫలోత్ప్రేక్షయనియు మూడువిధములు గలది. ఉక్తవిషయ, అనుక్తవిషయ, అని వస్తూత్ప్రేక్ష రెండువిధములుగాను; సిద్ధవిషయ, అసిద్ధవిషయ, అని హేతుఫలోత్ప్రేక్షలు రెండేసివిధములుగాను; భాగింపఁబడి యున్నవి. వస్తూత్ప్రేక్షకుస్వరూపోత్ప్రేక్షయనియు నామముకలదు.

(౧) ఉక్తవిషయవస్తూత్ప్రేక్ష :— ఉపమానధర్మసంబంధము కలుగుటనుబట్టి యుపమేయమున కుపమాన తాదాత్మ్యము నూహించినచో వస్తూత్ప్రేక్ష. అందు విషయము చెప్పఁబడినచో నుక్తవిషయ :— ఈచీఁకటి చక్రవాకీవిరహాగ్ని జనితధూమ మని నేనెంచెదను. ఇక్కడ నుపమేయ మగుచీఁకటికి నలుపు మొదలయినధర్మసంబంధము కలుగుటను బట్టి యుపమాన మగుపొగయొక్క తాదాత్మ్య మూహింపఁబడినందున వస్తూత్ప్రేక్షయు, విషయ మగుచీఁకటి చెప్పఁబడినందున నుక్తవిషయయు, అయినది. తాదాత్మ్యమనఁగా నదే యిది యనుట.

(౨.) అనుక్తవిషయ వస్తూత్ప్రేక్ష :— వస్తూత్ప్రేక్షయందు విషయముచెప్పఁబడని పక్షమున, అనుక్తవిషయవస్తూత్ప్రేక్ష:— ఇప్పుడాకాశము నీలిమైపూఁత పూసికొన్న దేమో యని యూహించెదను. ఇక్కడ విషయమగుచీఁకటి చెప్పఁబడనందున, అనుక్తవిషయ.

(౩.) సిద్ధవిషయ హేతూత్ప్రేక్ష:— హేతువుకానిదానిని హేతువునుగా నూహించినచో హేతూత్ప్రేక్ష. అందుఁ బ్రసిద్ధమైన విషయముకలిగెనేని సిద్ధవిషయ యనఁ బడును:— ఓయింతీ! నీమృదుపాదములు కఠినమయిన భూమిమీఁద మోపుటవలన నెఱ్ఱపడిన వని నేను తలఁచెదను. ఇక్కడ స్త్రీపాదములయందలి సహజారుణకాంతికి భూమి

మీఁద మోపుట హేతువు కానిదే హేతువునుగా సంభావించుటచేత హేతూత్ప్రేక్షయు కఠినమయినభూమిమీఁద మోపినప్పుడు పాదము లెఱ్ఱపడుట ప్రసిద్ధము గనుక సిద్ధవిషయయు, అయినది.

(౪.) అసిద్ధవిషయ హేతూత్ప్రేక్ష — హేతూత్ప్రేక్ష యందు విషయ మప్రసిద్ధమగునేని, అసిద్ధవిషయ హేతూత్ప్రేక్ష—ఓకాంతా! నీముఖాభను బొందఁ గోరి చంద్రుఁడు పద్మములతో వైరము పూనె నని నేనూహించెదను. చంద్రునకుఁ బద్మములతోడి వైరమునకు ముఖాభను బొందఁ గోరుట హేతువు కాకపోవుటచేత హేతూత్ప్రేక్షయు, చంద్రుఁడు ముఖాభను బొందఁ గోరుట యప్రసిద్ధ మగుటచేత నసిద్ధవిషయయు, అయినది.

(౫.) సిద్ధవిషయ ఫలోత్ప్రేక్ష — ఫలము గానిదానిని ఫలమునుగా నూహించినచో ఫలోత్ప్రేక్ష. అందుఁ బ్రసిద్ధవిషయము కలిగెనేని, సిద్ధవిషయ యనఁబడును — స్తనభారమును భరించుటకో యన నామె నడుము బంగరు మొలనూలిచేఁ గట్టబడినది. నడుము యొక్క కుచధారణమునకు బంగరు మొలనూలు కట్టుట ఫలము కానిదే ఫలమని యుత్ప్రేక్షించుటచే ఫలోత్ప్రేక్షయు, నడుము స్తనభారమును వహించుట ప్రసిద్ధ మగుటచేత సిద్ధవిషయమును, అయినది.

(౬.) అసిద్ధవిషయఫలోత్ప్రేక్ష—ఫలోత్ప్రేక్షయందు విషయ మప్రసిద్ధ మగునేని, అసిద్ధ విషయ ఫలోత్ప్రేక్ష — పద్మము నీ చరణైక్యము పొందుటకో యన నీటిలో తపస్సు చేయుచున్నది. పద్మములు నీటియందుండుటకు చరణైక్యము పొందుట ఫలముకానిదే ఫలముగాఁ జెప్పఁబడినందున ఫలోత్ప్రేక్షయు, పద్మములు చరణైక్యము పొందుట యప్రసిద్ధ మయినందున అసిద్ధవిషయయు, అయినది.

౧౩. అతిశయోక్త్యలంకారము — రూపకాతిశయోక్తి, భేద

కాతిశయోక్తి, సంబంధాతిశయోక్తి, అసంబంధాతిశయోక్తి, అక్రమాతిశయోక్తి, చపలాతిశయోక్తి, అత్యంతాతిశయోక్తి, అని యతిశయోక్తి యేడువిధములు గలది. అందు రూపకాతిశయోక్తి, శుద్ధ, సాపహ్నవ, అని మరల ద్వివిధము.

(౧.) శుద్ధరూపకాతిశయోక్తి — ఉపమేయమును తద్వాచక శబ్దముచే జెప్పక యుపమాన రూపముచేత నిశ్చయించినచో శుద్ధ రూపకాతిశయోక్తి — నీలోత్పలద్వంద్వమునుండి తీక్ష్ణబాణము లెట్లు వెడలుచున్నవో చూడు. ఇక్కడ నుపమేయము లగు నేత్రములను కటాక్షవీక్షణములను తద్వాచక పదములచేతఁ జెప్పక యుపమానము లగునీలోత్పలద్వంద్వతీక్ష్ణ బాణములచే నిశ్చయించుటచేత శుద్ధాతిశయోక్తి.

(౨.) సాపహ్నవ రూపకాతిశయోక్తి — రూపకాతిశయోక్తియే యపహ్నవ సహితమైనచో సాపహ్నవ రూపకాతిశయోక్తి — ఓరాజా! నీమృదూక్తి యందలి సుధను మూర్ఖులు భ్రాంతులయి చంద్రునియందు వర్ణింతురు. ఇక్కడ మృదూక్తి మాధుర్యమే యమృత మని యతిశయోక్తిని జెప్పి చంద్రునియందలి దమృతము కాదని దానిని మఱుఁగు పఱుచుటచే సాపహ్నవ రూపకాతిశయోక్తి యైనది.

(3) భేదకాతిశయోక్తి — లోకసాధారణమయిన దానికి భేదమయినదానినిగాఁ జెప్పినచో, భేదకాతిశయోక్తి — ఓరామా! నీధైర్యము వేఱు; ఇతర రాజులధైర్యము వేఱు. రామునిధైర్యమితర రాజులధైర్యమువంటిదే యయినను దానిని భిన్నమయినదానినిగాఁ జెప్పుటచేత భేదకాతిశయోక్తి యయినది.

(४) సంబంధాతిశయోక్తి — సంబంధము లేనిదానికి సంబంధ

మున్నట్లు చెప్పినచో సంబంధాతిశయోక్తి:—ఆపురసౌధములు చంద్రబింబమును స్పృశించుచున్నవి. సౌధములకును చంద్రబింబమునకును సంబంధ మేమియు లేకపోయినను మేడలు చంద్రబింబము నంటుచున్నవని సంబంధము కల్పించినందున సంబంధాతిశయోక్తి యయినది.

(౫) అసంబంధాతిశయోక్తి — సంబంధ మున్నదానికి సంబంధము లేనట్లు చెప్పినచో నసంబంధాతిశయోక్తి:—నీవు దాతవయి యుండగా మేఘముల నెవ్వరు నాదరింపకున్నారు. అందఱును మేఘముల నాదరించు సంబంధ మున్నను లేదని చెప్పినందున నసంబంధాతిశయోక్తి యయినది.

(౬.) అక్రమాతిశయోక్తి — కారణకార్యము లొక్కమాఱే సంభవించినట్లు చెప్పినచో నక్రమాతిశయోక్తి:—నీశరమ్ములు వింటిని జేరుటయు శత్రుశిరమ్ములు మంటిని జేరుటయు నొక్కమాఱే కలుగుచున్నవి. ఇక్కడ ముందుగాఁ బుట్టిన కార్యమయిన బాణప్రయోగమును వెనుకఁ బుట్టిన కార్యమయిన శిరఃపాతమును ఒక్కసారియే కలిగినట్లు చెప్పినందున నక్రమాతిశయోక్తి యయినది.

(౭.) చపలాతిశయోక్తి — కారణమును ప్రసంగించినంతమాత్రముననే కార్యము కలిగినట్లు చెప్పినచో చపలాతిశయోక్తి:—భర్త గ్రామాంతరము పోయెదనని చెప్పగానే భార్య కుంగరములు కంకణము లయ్యెను. భర్త గ్రామాంతరము పోకయే కారణ మయిన ప్రయాణముయొక్క నామోచ్చారణము చేయుటచేతనే భార్యయందుఁ గార్య మయిన కృశత్వ మనఁగా వ్రేళ్ళకు పెట్టుకొనఁదగిన యుంగరములే చేతులకుఁ బట్టినంత చిక్కుట చెప్పఁబడినందున చపలాతిశయోక్తి యయినది.

లయినను వానియర్థ మొక్కటియే యయి వచ్చినయర్థమే మరల వచ్చినందున నర్థావృత్తిదీపక మయినది.

(3) ఉభయావృత్తి (పదార్థావృత్తి) దీపకము — పదార్థముల రెంటిని గూడ నావృత్తిగలిగినచో పదార్థావృత్తి దీపకము :— వర్ష యోగము వలన నెమళ్ళను మోదించినవి; చాతకములును మోదించినవి. ఇక్కడ మోదించె ననుపదము రెండుమార్లు వచ్చుటయేగాక యర్థముకూడ వేఱు గాక రెండుచోట్లను సంతోషించె నని యొక్కటియే యయినందున నుభయావృత్తిదీపక మయినది.

౧౭. ప్రతివస్తూప మాలంకారము — ఒక సామాన్యధర్మమును రెండువాక్యములయందు భిన్నపదములచేఁ జెప్పినచో ప్రతివస్తూపమ :— సూరుఁడు తాపముచేత రాజిల్లును ; శూరుఁడు చాపముచేత భ్రాజిల్లును. ఇక్కడ రెండు వాక్యములయందు సూరునకును శూరునకును ప్రకాశించుట యను సామాన్యధర్మము వరుసగా రాజిల్లు భ్రాజిల్లు ననుభిన్నపదములచేఁ జెప్పబడినందునఁ బ్రతివస్తూపమ యయినది.

౧౮. దృష్టాంతాలంకారము — రెండు వాక్యములయందు భిన్నధర్మములను బింబప్రతిబింబభావముచేతఁ జెప్పినచో, దృష్టాంతము:— లోకములో నీవే కీర్తిమంతుఁడవు ; చంద్రుఁడే కాంతి మంతుఁడు. ఇక్కడ రెండువాక్యములయందు రాజునకును చంద్రునకును భిన్నధర్మము లయినకీర్తిమత్వమును కాంతిమత్వమును బింబప్రతిబింబభావముచేఁ జెప్పఁబడినందున దృష్టాంత మయినది. బింబప్రతిబింబభావ మనఁగా నుపమానోపమేయములయొక్క ధర్మములను వేఱువాక్యములయందు వేఱుగాఁ జెప్పినను వాని రెంటికిని పరస్పర సామ్యము గమ్యమయి యుండుట.

౧౮. నిదర్శనాలంకారము — వాక్యార్థవృత్తినిదర్శన, పదార్థవృత్తినిదర్శన, సదసదర్థబోధనరూపనిదర్శన, అని నిదర్శన త్రివిధము.

(౧) వాక్యార్థవృత్తినిదర్శన—సదృశములయిన వాక్యార్థముల కైక్యము నారోపించినచో, వాక్యార్థవృత్తినిదర్శన:—దాతకు పారుష్యము లేకపోవుట చంద్రునకుఁ గళంకము లేకపోవుటయే. ఇక్కడ నుపమానోపమేయ ప్రాయము లయినసదృశవాక్యములయందు దాత యొక్క పారుష్యాభావము చంద్రునికళంకరాహిత్యమే యని యైక్యము నారోపించుటచేత వాక్యార్థవృత్తినిదర్శన మైనది.

(౨) పదార్థవృత్తినిదర్శన — ఒకపదార్థమున కన్యధర్మము నారోపించి వర్ణించినచో పదార్థవృత్తినిదర్శన:— ఓకాంతా! నీనేత్రయుగళము నీలాంబుజద్వయవిలాసమును ధరించినది. ఇక్కడ నేత్రయుగళ మనుపదార్థమునకు నీలాబ్జములయందే యుండెడు నీలాబ్జవిలాస మనెడి యన్యధర్మ మారోపింపఁబడినందున పదార్థవృత్తినిదర్శన యయినది.

(3) సదసదర్థబోధనరూపనిదర్శన — (క) ఒక రొక కార్యమును జేసి దృష్టాంతభూత మయిన యాకార్యముచే నితరుల కసదర్థమును బోధించినచో, అసదర్థబోధనరూపనిదర్శన:— రాజవిరోధి నశించు నని తెలుపుచుఁ జంద్రోదయమునఁ జీఁకటి నశించుచున్నది. ఇచ్చట రాజవిరోధముచేత నశించుచున్న చీఁకటి స్వనాశన మను కార్యముచే రాజవిరోధి తనవలెనే నశించు నని పరున కసదర్థమును బోధించునట్లు వర్ణింపఁబడినందున, అసదర్థబోధనరూపనిదర్శనయయినది. (చ) పయియట్లే సదర్థమును బోధించినచో సదర్థబోధనరూపనిదర్శన:— సంపదలకు సుహృదనుగ్రహము ఫల మనిబోధించుచు సూర్యుఁ డుదయించుచునే పద్మములకు శ్రీ నిచ్చుచున్నాఁడు. ఇచ్చట కమలములకు

శోభ నిచ్చుచున్న సూర్యుఁడు స్వకార్యముచేఁ బద్మములకు సిరుల నిచ్చుచున్న తెనవలెనే యభ్యుదయకాలమున సుహృదులకు సిరులు కలిగింపవలె నని యితరులకు సదర్థమును బోధించునట్లు వర్ణింపఁబడి నందున, సదర్థబోధనరూపనిదర్శన యయినది.

౨౦. వ్యతిరేకాలంకారము — ఉపమానోపమేయములకు సామాన్యమయిన ధర్మమును జెప్పక వ్యతిరేకముగా నుండు ధర్మమును జెప్పినచో వ్యతిరేకము :— సత్పురుషులు శైలములవలె మహోన్నతు లయినను ప్రకృతికోమలులు గదా. ఇక్కడ నుపమేయ మగుసత్పురుషులకు నుపమాన మగుపర్వతములందుఁ గలసామాన్యకాఠిన్యము, గాక్షఁబడక వ్యతిరేక మయిన కోమలత్వము చెప్పఁబడినందున వ్యతిరేక మయినది.

౨౧. సహోక్త్యలంకారము — హృదయరంజకముగా సహార్థకమును (తోడను) గూర్చి చెప్పినచో, సహోక్తి :— నీకీర్తి నీశత్రువులతోడఁగూడ దిగంతముల కేగినది. ఇక్కడ పాఱిపోయి దిగంతములను జేరెడు శత్రువులతోఁ గూడఁ జేర్చి దిగంతములవఱకును వ్యాపించిన కీర్తిని చెప్పుటచేత సహోక్తి యయినది.

౨౨. వినోక్త్యలంకారము—వినోక్తి రమ్యస్వరూపయనియు హేయస్వరూపయనియు, ద్వివిధము. (౧) ఒకవస్తువు లేకపోవుటచేత వర్ణ్యము రమ్య మగు నని వర్ణించినచో రమ్యస్వరూప :— ఓరాజా! నీసభ దుష్టులులేక ప్రకాశించుచున్నది. ఇక్కడ దుష్టులను పదార్థము లేకపోవుటచేత వర్ణ్య మగుసభ రమ్యముగా నున్నదని వర్ణించుటచే రమ్యస్వరూప యయినది. (౨) ఒకవస్తువు లేకపోవుటచేత వర్ణ్యము తమ్య మగు నని వర్ణించినచో హేయస్వరూప :— విద్యావృద్ధ్యయయినను వినయములేక ప్రకాశింపకున్నది. ఇక్కడ వినయ మనుపదార్థము

లేకపోవుటచేత సర్ణ్వ మగు విద్య యరమ్యముగా నున్నదని వర్ణించుటచే హేయస్వరూప మయినది. వీనికి వరుసగా చారుతావినోక్తి, అచారుతావినోక్తి అని పేళ్ళు.

౨౩. సమాసోక్త్యలంకారము—ప్రస్తుతవృత్తాంతమును వర్ణించు చుండఁగా, అప్రస్తుతవృత్తాంతము స్ఫురించినయెడల సమాసోక్తి:— చంద్రుఁడు రక్తుఁడయి ప్రాచీముఖము నానుచున్నాఁడు. ఇక్కడ చంద్రుఁ డెఱ్ఱనయి తూరుపుదిక్కు యొక్క యగ్రమునందుఁ గానఁబడుచున్నాఁడని ప్రస్తుతవృత్తాంతము వర్ణింపఁబడుచుండఁగా, చంద్రుఁడని పుంలింగపద ముండుటచేతను ప్రాచీ యని స్త్రీలింగపద ముండుటచేతను రక్తుఁడు ముఖము సనుపదముల కనురాగము గలవాఁడు మోము సని యర్థము లుండుటచేతను కాముకుఁడు కామినీముఖమును చుంబించుచున్నాఁ డని యప్రస్తుతవృత్తాంతము స్ఫురించుటచేత సమాసోక్తి యయినది. సమాస మనఁగా సంక్షేపము. ప్రకృతాప్రకృతవృత్తాంతములు సంక్షేపముగా నిందు చెప్పఁబడును గాన దీనికి సమాసోక్తి యని పేరువచ్చినది.

౨౪. పరికరాలంకారము:—సాభిప్రాయవిశేషము లున్నచో పరికరము:—శీతాంశుధరుఁ డైన హరుఁడునాతాపమును బోఁగొట్టును గాక! ఇక్కడ శీతాంశుధరుఁ డను విశేషణము తాపనివారణసామర్థ్యాభిప్రాయగర్భితముగనుక పరికరాలంకార మయినది. ప్రకృతార్థమునకు విశేషతాత్పర్యమును గలిగించు విశేషణములు సాభిప్రాయవిశేషణములు.

౨౫. పరికరాంకురాలంకారము—సాభిప్రాయ విశేష్యమున్నచో పరికరాంకురము:—చతుర్భుజుఁడు మీకు బురుషార్థచతుష్టయము నిచ్చునుగాక! ఇక్కడఁ జతుర్భుజుఁ డను విశేష్యము చేత నాలుగు

చేతులు గల విష్ణువే నాలుగుపురుషార్థములను నీయ సమర్థుఁడని బోధించు చుండుటచేతఁ బరికరాంకుర మయినది.

౨౬. శ్లేషాలంకారము—అనేకార్థములు గలుగునట్లు చెప్పి నచో శ్లేషము:—అది ప్రకృతశ్లేషమనియు, అప్రకృతశ్లేష మనియు, ప్రకృతాప్రకృతశ్లేష మనియు, త్రివిధము.

(౧) ప్రకృతశ్లేషము—అనేకార్థములు కేవలవర్ణ్యములయందే యిచ్చినచోఁ బ్రకృతశ్లేషము:— శంకరుఁడు మాధవుండు మాకు విజయ మిచ్చుఁగాక! ఇక్కడ సుఖము నిచ్చువాఁడైన లక్ష్మీవల్లభుఁడైన శంకరుం డనియు, శంకరుఁడు మాధవుం డను పదముల కర్థ మయి కేవల ప్రకృతభూతు లయిన హరిహరులకు శ్లేషచే నర్థ మగుటవలన ప్రకృతశ్లేష మయినది. శివపరమున ఉమాధవుఁ డని పదవిభాగము.

(౨) అప్రకృతశ్లేషము—అనేకార్థములు కేవలావర్ణ్యముల యందే యిచ్చినచో నవకృతశ్లేషము:—ఓకాంతా! నీముఖము శంబర సంగతాబ్జతుల్య మయి యున్నది. ఇక్కడ శంబర సంగతాబ్జ మయిన ప్రకృతమునకే హరిణయుక్తుఁ డయిన చంద్రుఁ డనియు నీటిని పొందిన పద్మ మనియు రెండర్థములు కలిగియున్నందున నప్రకృతశ్లేష మయినది.

(3) ప్రకృతా ప్రకృతశ్లేషము—ఒక యర్థము ప్రకృతపరము గాను మఱియొక్క యర్థ మప్రకృతపరముగాను నున్నచో ప్రకృతా ప్రకృతశ్లేషము—పద్మాకర మూర్మికాకంకణాదులచే శోభిల్లుచున్నది. ఇక్కడ పద్మాకర మూర్మికాకాంకణాదు లనుదానికి కొలఁకు తరంగములచేతను జలబిందువులచేతను నని యైనప్పుడు ప్రకృతవర్ణ్యపరము గాను లక్ష్మియొక్క హస్త ముంగరములచేతను కడియములచేతను

వని యైనప్పు డప్రకృత మైన ఋక్షిమహాస్త్రపరముగాను అర్థద్వయము కలిగినందున ప్రకృతాప్రకృత మైనది.

౩౭. అప్రస్తుతప్రశంసాలంకారము — ప్రస్తుతాంశము తోఁచునట్లుగా నప్రస్తుతాంశమును ప్రశంసించినచో నప్రస్తుతప్రశంస:— ఇంద్రునిఁదప్ప వేఱొకని యాచింపని యాచాతకపక్షియే పక్షులలో నెల్ల సుకృతి. ఇక్కడ నింద్రుని దక్క వేఱొక్కని చాతకపక్షి యాచింప దని యప్రస్తుతవిషయమును జెప్పుటవలన క్షుద్రులను యాచింపఁబోవక గుణాఢ్యు నాశ్రయించినవాఁడే సుకృతి యను ప్రస్తుతాంశము తోఁచుచున్నది గనుక, అప్రస్తుతప్రశంస యయినది.

౩౮. ప్రస్తుతాంకురాలంకారము — ఒక ప్రస్తుతవిషయము ద్యోతక మగునట్లుగా మఱియొక ప్రస్తుతవిషయమును వర్ణించినచో ప్రస్తుతాంకురము. దీనినే యన్యాదేశ మందురు. ఓభృంగరాజా! చక్కని మాలతీకుసుమమును విడిచి కంటకములతోఁ గూడిన మొగలిపూవు మీఁదికిఁ బోయెద వేమి? ఇక్కడ నొక కులకాంత యొక తోఁటలో బరాంగనాసంగమార్థియై వల్లభుఁడు పోవుచుండఁగాఁ బ్రస్తుత మగవడుచు మాలతీపుష్పము నుండి మొగలిపూవు మీఁదికిఁ బోవుచున్న తుమ్మెదను గూర్చి యన్న పయివాక్యము వలన సుఖప్రద మయిన కులాంగనా సంగమును విడిచి యపాయబహుళ మయిన పరాంగనాసంగమున కేలపోయెద వని భర్త నుద్దేశించి పలుకుట యను మఱియొక ప్రస్తుతాంశము బోధపడుచున్నది గనుక ప్రస్తుతాంకుర మయినది.

౩౯. పర్యాయోక్త్యలంకారము—(1) ఏవస్తువు నేప్రకారముగా వర్ణించిన సుబోధ మగునో యాప్రకారముగా వర్ణింపక భంగ్యంతరముచేఁ జెప్పినచో మొదటిపర్యాయోక్తి రాహువధూయావన

మును వ్యర్థపఱిచిన దేవుని గొలిచెదను. ఇక్కడ విష్ణువును లక్ష్మీస్రవల్లభాదిప్రసిద్ధవిశేషణములచే సుబోధ మగునట్లు చెప్పక రాహుని శిరోమాత్రావశిష్టునిగాఁ జేసి యాలింగనాది క్రియాశక్తి లేకపోవుటచే నాతనిభార్యయొక్క యౌవనమును వ్యర్థపఱిచినవాఁ డను విశేషణమును వాడుటచే మొదటిపర్యాయోక్తి యయినది. (2) తన యభీష్టకార్యమును కార్యాంతరమిషచేత సాధించుకొనినట్లు వర్ణించినచో రెండవపర్యాయోక్తి — ఓదంపతులారా! మీరీపొదరింట నుండుఁడు. నే నాచూతలతను చూచి వచ్చెదను. మామిడిచెట్టును చూచివచ్చెద ననుమిషచేతఁ దొలఁగి తనయభీష్ట మయిన వధూవరుల యభీష్టావిహారమును కూర్చినట్లు వర్ణింపఁబడినందున రెండవపర్యాయోక్తి యయినది.

౩౦. వ్యాజస్తుత్యలంకారము — (1) నిందావ్యాజమున స్తుతి చేసినచో మొదటివ్యాజస్తుతి — ఓగంగా! మహాపాపులను స్వర్గమునకుఁ బంపుచున్న నీకు వివేక మెక్కడిది? ఇక్కడ బయికి నిందవలెఁ గనఁబఱిచినను నీవు పాపులను సహితము పావనులను జేసి స్వర్గసుఖమున కర్హులను జేయుచున్నా వను స్తుతియే యుద్దేశింపఁ బడినందున మొదటివ్యాజస్తుతి యయినది. (2) స్తుతివ్యాజమున నింద చేసినచో రెండవవ్యాజస్తుతి — ఓదూతీ! నాపెనిమిటిని బిలువఁబోయి నానిమిత్తమయి యాతని దంతక్షతనఖక్షతములకు లోనయి శ్రమ నొందితివి గదా? నీ వెంత మంచిదానవు? ఇక్కడ బయికి స్తుతివలెఁ గనఁబఱిచి ననుఁ నామిత్త మయి పోయి దుష్టురాల వయి నాపతితోనే సంభోగించి వచ్చితి వను దూషణమే యుద్దేశింపఁబడినందున నిందాగర్భిత మయిన రెండవవ్యాజస్తుతి యయినది.

३౧. వ్యాజనిందాలంకారము — ఒక వస్తువును నిందించుటచే మఱియొకవస్తువు యొక్క నింద తోఁచినయెడల వ్యాజనింద—నన్నిట్లు దుఃఖము లనుభవింపు మని లిఖించిన బ్రహ్మ నింద్యుఁడు కాఁడు; ఆతని శిర మొక్కటి మాత్రమే ఖండించిన శివుఁడు నింద్యుఁడు. బ్రహ్మదేవుని నైదుతలలును దునుమక యొక్క తలను మాత్రమే తుని మిన శివుఁడు దూష్యుఁ డను శివనిందవలన బ్రహ్మవధార్హుఁడని బ్రహ్మ నింద తోఁచుటచేత వ్యాజనింద యైనది.

३౨. ఆక్షేపాలంకారము— ఉక్తప్రతిషేధ రూపము, నిషేధాభాస రూపము, తిరోహితనిషేధవిధివ్యక్త రూపము, అని యిది త్రివిధము.

(౧) ఉక్తప్రతిషేధ రూపము: — ఒకవస్తువును ముందుగాఁ గోరి, తరువాత, వస్త్వంతరము కలుగుటనుబట్టి విచారణమీఁద దానిని నిషేధించినచో నుక్తప్రతిషేధ రూపాక్షేపము – ఓచంద్రా! నీ వొక్కసారి దర్శన మిమ్ము. అక్కఱ లేదు. నాప్రియురాలి ముఖ చంద్రబింబ మున్నది. ఇక్కడ మొదటఁ జంద్రబింబమును గోరి, తరువాత నాహ్లాదకర మైన కాంతా ముఖ చంద్రబింబమును దలఁచుకొని చంద్రుని నిషేధించుటచేత నుక్తప్రతిషేధరూప మయినది.

(౨) నిషేధాభాసరూపము—నిషేధము బాధింపఁబడినదయి యర్థాంతరమునందుఁ బర్యవసించుచు నొకవిశేషార్థమును దెచ్చినచో నిషేధాభాస రూపాక్షేపము — ఓరాజా ! నేను దూతిని గాను. నీప్రియురాలిని దహించుచున్న యగ్నిసమ మగు విరహతాపమునుజూడ లేక వచ్చినదానను. ఇక్కడ దూతియే తాను దూతిని కానని చెప్పుటచే నిషేధ మాభాసమయి నేను సామాన్యముగాఁ గార్యార్థమయి సమయోచితముగా మృషావాక్యములు పలుకు దూతిని కానన్న

న్తరాంతరమునందుఁ బర్యవసించుచు నీవు వచ్చి యిప్పుడే ప్రియురాలి ప్రాణములు కాపాడుకోవలె నను విశేషార్థమును దెచ్చినందున నిషేధాభాసరూప మయినది.

(౩) తిరోహిత నిషేధవిధివ్యక్తరూపము — తన కిష్ట మయిన నిషేధమును జెప్పక తన కిష్టములేని విధిని జెప్పుచు స్వాభిమతనిషేధము గర్భీకృత మగునట్లు చేసినచో తిరోహిత నిషేధవిధివ్యక్తరూపాక్షేపము—ఓప్రియవల్లభా! నన్నిందు విడిచి దేశాంతరము పొమ్ము. నీవేగిన యుత్తరక్షణమునసే నే నాదేశమునఁ బుట్టి మరల నీపాద సేవ చేసెదను. ఇక్కడఁ దన కిష్ట మయినప్రియు దేశాంతర గమన నిషేధమును జెప్పక, తన కిష్టము లేని దేశాంతరగమనవిధినే చెప్పుచు తన మరణమును సూచించు వాక్యములతోఁ దనబ్రతుకు గోరినయెడలఁ బోవలదను నిషేధము గమ్య మగునట్లు చేయఁబడినందున తిరోహిత నిషేధవిధివ్యక్తరూప మయినది.

౩౩. విరోధాభాసాలంకారము — రెండు వాక్యములు పై కన్యోన్యవిరుద్ధార్థములుగాఁ గనఁబడు చున్నను, అర్థాంతరముచేత విరోధము పరిహార మయినచో విరోధాభాసము—ఆరాజు నీతిమంతుఁ డయ్యును ననీతిని ప్రజా పాలనము చేసెను. ఇక్కడ నీతిమంతుఁ డయ్యు నీతిమాలి ప్రజాపాలనము చేసె నన్నయర్థము పైకి స్ఫురించు చున్నను, అనీతి యనుదాని కితిబాధలు లేకుండ నని యర్థాంతర మయి పయివిరోధము పరిహార మయినందున విరోధాభాస మయినది.

౩౪. విభావనాలంకారము — విభావనాలంకార మాఱువిధములు గలది.

(౧) కారణము లేకయే కార్యము పుట్టినట్టు చెప్పినచో ప్రథమవిభావన — ఓకాంతా! నీపాదములు లత్తుక పెట్టక పోయినను

నెఱ్ఱ నగు చున్నవి. ఇక్కడ లత్తుకపూఁత యనుకారణము లేకయే రక్తిమ యనుకార్యోత్పత్తి కలిగినట్లు సహజదారుణము లైనచరణములు వర్ణింపఁబడినందున మొదటివిభావన యైనది.

(౨) సంపూర్ణకారణము లేకయే కార్యము ఘటిల్లినట్లు చెప్పినచో రెండవవిభావన — మన్మథుఁ డతిమృదులాస్త్రములచేతనే ముల్లోకములను జయించెను. లోకముల గెలుచుటకు సంపూర్ణకారణము లైనకఠినబాణములు లేకయే కోమలపుష్పబాణము లనెడి యసంపూర్ణకారణముచేతనే లోకవిజయకార్యము నిర్వహించినట్లు చెప్పఁబడినందున రెండవవిభావన యైనది.

(3) ప్రతిబంధక మున్నను కార్యము కలిగినట్లు చెప్పినచో మూఁడవవిభావన — ఓరాజా! నీఖడ్గాహి పరనరేంద్రప్రాణానిలము లనే పానము చేయుచున్నది. నరేంద్రు లనఁగా రాజులును విషవైద్యులును గనుక, ఖడ్గ మనెడిసర్పము విషవైద్యప్రతిబంధ మున్నను నరేంద్రప్రాణములు గొనుట యనుకార్యము కలిగినట్లు చెప్పఁబడినందున మూఁడవవిభావన యైనది.

(౪) కారణము కానిదానివలనఁ గార్యము కలిగినట్లు చెప్పినచో నాలవవిభావన — ఆహా! ఇక్కడ శంఖమునందు వీణానినాదము కలుగు చున్నది! వీణానినాదము పట్టుటకు శంఖము కారణము కాకపోయినను, కామినీకంఠమును శంఖముగాను గళస్వరమును వీణానినాదముగాను నుద్దేశించి కారణము గానిశంఖమువలన వీణానినాదకార్యము కలిగినట్టు చెప్పఁబడినందున నాలవవిభావన యైనది.

(౫) విరుద్ధకారణమువలనఁ గార్యము కలిగినట్లు చెప్పినచో నైదవవిభావన — ప్రియురాలి నెడఁబాసిన నన్ను శీతాంశుకిరణములే సంతాప పెట్టుచున్నవి. ఇక్కడ చలువ గొలుపవలసినశీతాంశుకిరణము

లనువిరుద్ధకారణమువలన సంతాప మనుకార్యము పుట్టినట్లు చెప్పఁబడి నందున నైదవవిభావన యైనది.

(౬). కార్యమువలననే కారణము పుట్టినట్లు చెప్పినచో నాఱవవిభావన — ఓరాజా! నీకరకల్పవృక్షమువలననే కీర్తిపయస్సముద్రము పుట్టుచున్నది. కల్పవృక్షములు పుట్టుటకు పాలసముద్రము కారణ మైనట్లు జగత్ప్రసిద్ధమయి యుండఁగా నిక్కడ కరకల్పకమనెడికార్యమువలననే యశఃపయోనిధి యనుకారణము కలిగినట్లు చెప్పఁబడినందున నాఱవవిభావన యైనది.

౩౫. విశేషోక్త్యలంకారము:-సంపూర్ణమయిన కారణమున్నను కార్యము పుట్టలే దని చెప్పినచో విశేషోక్తి:— ఆమెహృదయములో స్మరదీపము పూర్ణముగా వెలుఁగు చున్నను స్నేహమూవంతయుతగ్గలేదు. లోకములో దీపము వెలుఁగుటచేత చమురు తగ్గుట ధర్మమయి యుండఁగా నిక్కడ స్మరదీపము వెలుఁగుట యనుసంపూర్ణకారణమున్నను స్నేహ మనుచమురు తగ్గుట యనుకార్యము పుట్టనట్టు చెప్పఁబడినందున విశేషోక్తి యైనది. స్నేహమనఁగా చమురును ప్రేమమును.

౩౬. అసంభవాలంకారము:— జరిగినకార్యము విషయమయి యట్లు జరుగు నని యెవ్వరికి నూహించుటకే శక్యము కాదని వర్ణించినచో నసంభవము:— ఒకగొల్ల శిశువు కొండ నెత్తు నని యెవ్వఁ డనుకొనును? ఇక్కడ గోపాలబాలుఁ డైనకృష్ణుఁడు గోవర్ధన పర్వత మెత్తు నని యెవ్వరు ననుకో లే దని వర్ణింపఁబడినందున నసంభవ మైనది.

౩౭. అసంగత్యలంకారము;—అది మూఁడువిధములు గలదు.

(౧.) కారణ మొకచోటఁ గలుగఁగాఁ గార్యము మఱియొక చోటఁ గలిగె నని చెప్పినచో మొదటి యసంగతి:— దుష్టులు రాజు చెవి కొఱుకఁగా భృత్యజనులు చచ్చు చున్నారు. చెవి కొఱుకుట యనుకారణము రాజునందుఁ గలుగఁగా కార్య మయిన మరణ మచ్చటం గలుగక భృత్యులయందుఁ గలుగుచున్న దని చెప్పఁబడి నందున నసంగతి యైనది. చెవిగొఱుకుట యనఁగాఁ గొండెములు చెప్పుట గాని దుష్టులకొండెముల మూలమున ప్రకృతివర్గమునకు ప్రాణాపాయము వచ్చుచున్న దని తాత్పర్యము.

(౨.) ఒకచోటఁ జేయఁదగినపని మఱియొకచోట చేసినట్లు చెప్పినచో రెండవ యసంగతి:—ఓకాంతా! నీవు కంకణములు హస్తములందు ధరింపవలెనుగాని యిట్లు కన్నులందుఁ గంకణములు ధరింప వచ్చునా? ఇక్కడఁ జేతులయందు ధరింపవలసిన కంకణములు కన్నులయందుఁ ధరింపఁబడినట్లు చెప్పఁబడినందున నసంగతి యైనది. కంకణము లనఁగా హస్తాంగదము లనియు జలబిందువు లనియు నెఱుంగునది.

(౩.) ఒక కార్యమును జేయఁ దలఁచి తద్విరుద్ధమైన కార్యమును జేసినట్లు వర్ణించినచో మూడవయసంగతి:— దానవారిని మనస్సునందు నిలుపఁ బూని యతఁడు దానవారిని విడిచెను. ఇక్కడ దానవారిని మనస్సునం దుంచుకొనఁ దలఁచి దానవారిని విడుచుట యను విరుద్ధకార్యము చెప్పినట్లు చెప్పఁబడినందున నసంగతియైనది. దానవారియనఁగా విష్ణుమూర్తియనియు దానజల మనియుఁ దెలియునది.

౩౮. విషమాలంకారము—అననురూపఘటనారూప మనియు, విరూపకార్యోత్పత్తిరూప మనియు, అనిష్టావాప్తిరూపమనియు, విషమాలంకారము మూఁడువిధములు గలదు.

(౧.) అననురూపఘటనారూపవిషమాలంకారము:— ఒకదాని కొకటి తగనిపదార్థముల సంఘటనమును వర్ణించినచో నననురూప ఘటనారూపము:— ఈ శిరీషకుసుమ సుకుమారశరీర మెక్కడ? దుర్భర స్మరజ్వరపరితాప మెక్కడ? ఇక్కడ మెత్తనిమేని కననురూపమగు దుర్భరమన్మథతాపము ఘటిల్లుట వర్ణింపఁబడినందున నననురూపఘటనారూప విషమాలంకార మయినది.

(౨.) విరూపకార్యోత్పత్తి రూపవిషమాలంకారము:— కారణ విరుద్ధమైన కార్యముత్పత్తియైనట్లు వర్ణించినచో విరూపకార్యోత్పత్తి రూపము:— ఓరాజా! నీఖడ్గము నల్లని దయ్యును దెల్లనికీర్తిని ఘటించు చున్నది. కారణ మెట్టిగుణము కలది యగునో కార్య మట్టిగుణము కలదియే కావలసినది ధర్మ మగుచుండఁగా నల్లనికత్తి యనుకారణము వలనఁ దెల్లనికీర్తి యనువిరూపకార్యము కలిగినట్లు చెప్పఁబడినందున విరూపకార్యోత్పత్తిరూపమయినది.

(౩.) అనిష్టావాప్తిరూపవిషమాలంకారము:— ఒకయిష్టకార్య ప్రాప్తికయి యత్నింపఁగా నిష్టలాభము కలుగక యనిష్టము కలిగినట్లు చెప్పినచో ననిష్టావాప్తిరూపము:— మూషక మహారాజు చేతఁ బెట్టెను గొఱికియందున్న పాముచే భక్షింపఁబడియె. ఇక్కడ నాహారమునిమిత్త మయి పెట్టెను గొఱికినయెలుక కాహారము లభింపక పోవుటయే కాక యనిష్ట మైనప్రాణహాని కూడ సంభవించినందున ననిష్టావాప్తిరూప మయినది.

౩౯. సమాలంకారము — అనురూపవర్ణనరూపము, కారణ సారూప్యవర్ణనరూపము, అక్లేశ కార్యసిద్ధివర్ణనరూపము, అని సమా లంకారము త్రివిధము.

(౧.) అనురూపవర్ణనరూపము — అనురూపము లగు రెండు వస్తువులకు సంఘటనము వర్ణించినచో మొదటిసమాలంకారము:— తనకుఁ దగినవ్వల మని ముక్తాలహార మామె కంఠము నాశ్రయించెను. ఇక్కడ ముక్తాహారమునకు గళప్రదేశ మనురూపస్థల మని వర్ణింపఁబడినందున ననురూపవర్ణనరూపసమాలంకార మయినది.

(౨.) కారణసారూప్యవర్ణనరూపము — కార్యమునకుఁ గారణముతోడ సమాన రూపత్వమును వర్ణించినచో రెండవసమాలంకారము:— ఓలక్ష్మీ! నీటఁ బుట్టిన నీకు నీచోపసర్పణము సహజమే కదా? కారణ మైన నీటికి నీచోపసర్పణము సహజ మైనట్లే కార్య మైన క్షీరసముద్రసంభూత యగు లక్ష్మికిని నీచోపసర్పణ మనుసరూపత్వము వర్ణింపఁబడినందున కారణసారూప్యవర్ణనిరూపసమాలంకార మైనది. నీచోపసర్పణ మనఁగా జలపక్షమునఁ బల్లములకుఁ బాఱుట యనియు, లక్ష్మిపక్షమున నీచులను జేరుట యనియుఁ దెలియునది.

(౩.) అక్లేశకార్యసిద్ధివర్ణనరూపము — ఒకఁడు చేయఁదలఁచిన కార్యముకష్టము లేకుండ సిద్ధించి నట్లు వర్ణించినచో మూడవసమాలంకార మగును:—ఓబావా! వారణమును కోరిన నీకు రాజద్వారమున వారణమే లభించినది కదా? ఇక్కడ వారణమును గోరినవాని కనాయాసముగా వారణమే లభించి నట్లు చెప్పఁబడినందున నక్లేశకార్య సిద్ధి వర్ణనరూపసమాలంకార మయినది. వారణ మనఁగా నేనుఁగును ద్వారనిరోధమును గనుక, ఏనుఁగును బహుమానము పొందఁగోరి పోయినవానికి రాజభటుల వలన నిరోధము కలుగఁగా బావమఱఁది పరిహాసముగాఁ బలికిన వాక్యము.

౪౦. చిత్రాలంకారము — ఒకఁడు చేయఁబూనినవనికి విపరీత మయిన ఫలమును బొందుట కయిప్రయత్నించినట్లు వర్ణించినచోఁ

చిత్రము — సుజనుఁ డౌన్నత్యమును పొందఁగోరి నమ్రతను వహించును. ఇక్కడ సుజనుఁడు వంగియుండుట యనెడుపని చేసి దానికి విపరీతఫల మయినయున్నతి పొందగోరినందున చిత్రాలంకార మయినది.

౪౧. అధికాలంకారము — అధికాలంకారము రెండువిధములు గలది.

(౧.) విస్తార మయిన యాధారమునకంటె నాధేయమున కాధిక్యమును వర్ణించినచో మొదటి యధికాలంకారము:— ఓరాజా! బ్రహ్మాండములను బుద్బుదములవలె ధరించిన యామహాజలము నీగుణములు నిలుచుటకుఁ జాలకున్నది. ఇక్కడ రాజునకు గుణములు మహాజలమును దాఁటిపోయె నని మహాధారమగు మహాజలము కంటెను నాధేయ మగు సుగుణజాల మధిక మయినట్లు వర్ణింపఁబడినందున మొదటియధికాలంకార మయినది.

(౨.) విస్తార మయిన యాధేయమున కంటె నాధారమునం దాధిక్యవర్ణనము చేసినచో రెండవ యధికాలంకారము:— ఓరాజా! నీయనంతగుణములు విశ్రమించి యుండుటచేత వాగ్బ్రహ్మ మంత గొప్పదే యనవచ్చును. ఇక్కడ రాజుయొక్క గుణము లన్నియుఁ దదాశ్రితకవికృతానంతకావ్యములం దిమిడె నని యాధేయ మయిన గుణజాలము కంటె నాధారమయిన కవివాగ్బ్రహ్మమునం దాధిక్యము వర్ణింపబడినందున రెండవయధికాలంకార మయినది.

౪౨. అల్పాలంకారము — అల్ప మయిన యాధేయవస్తువున కంటె నాధార మతిసూక్ష్మ మయినట్లు వర్ణించినచో నల్పాలంకారము:— ఇప్పు డీకాంతకు మణియుంగరము జపమాల యగుచున్నది. (వేలికిముడ వలసినది గనుక సూక్ష్మ) మయిన యుంగర మును

నాధేయము మణిబంధమునకే వదులయి మణిమాలవలె నుండి విర హావస్థవలన మణిబంధ మనునాధార మతిసూక్ష్మతను పొందినట్లు వర్ణింపఁబడినందున నల్పాలంకార మయినది.

౪౩. అన్యోన్యాలంకారము — రెండువస్తువుల కన్యోన్యోప కారమును వర్ణించినచో నన్యోన్యము:— కంకణముచే హస్తమును హస్తముచేఁ గంకణమును శోభిల్లుచున్నవి. ఇక్కడ హస్తకంకణము లొకదానివలన నొకటి శోభిల్లుచున్న వని రెంటికిని పరస్పరోప కారము వర్ణింపఁబడినందున నన్యోన్య మయినది.

౪౪. విశేషాలంకారము — ఆధారరహితాధేయవర్ణనరూపము, ఏకానేక గోచరత్వవర్ణనరూపము, అశక్యకార్యాంతరనిష్కృతివర్ణన రూపము, అని విశేషాలంకారము త్రివిధము.

(౧). ఆధారరహితాధేయ వర్ణనరూపము— ప్రసిద్ధ మయిన యాధారము లేకున్నను నాధేయవస్తువు లుండి కార్యకరములగుచున్న వని వర్ణించినచో మొదటివిశేషము:— సూర్యుఁ డస్తమించినను నాతని కిరణములు దీపముల నాశ్రయించి రాత్రియందును జీకట్లను భేదించుచున్నవి. ఇక్కడఁ బ్రసిద్ధాధార మగుసూర్యుఁడు లేకపోయినను తదాధేయము లగు కిరణము లుండి తమపని చేయుచున్నట్లు చెప్పఁ బడినందున విశేష మయినది.

(౨) ఏకానేకగోచరత్వ వర్ణనరూపము—ఒకవస్తువే యేక కాలమునం దనేకస్థలములయం దున్నట్లు వర్ణించినచో రెండవవిశే షము:— ఓచెలీ! నాకిప్పుడు లోపలను వెలుపలను ముందును వెను కను సర్వత్ర ప్రియుఁడే తోఁచుచున్నాఁడు. విరహిణికిఁ బ్రియుఁడను నొక్కవస్తువే బహుస్థలములయందుఁ గానఁబడుచున్నట్లు వర్ణింపఁబడి నందున విశేష మయినది.

(3) అశక్యకార్యాంతరవికృతివర్ణనరూపము — ఒక కొందఱుఁ గార్యసిద్ధి కయి ప్రయత్నింపఁగా నసాధ్యవస్త్వంతరకరణము లభించి నట్లు వర్ణించినచో మూఁడవవిశేషము:— ఓరాజా! నిన్నుఁ జూచుట చేత మా కిప్పుడు కల్పవృక్షదర్శనము లభించినది. ఇక్కడ రాజదర్శ నమున కయి యత్నింపఁగా దానిచేతనే యసాధ్య మయిన కల్పవృక్ష దర్శనకార్యకరణము తటస్థించినట్లు చెప్పఁబడినందున విశేష మయినది. రాజు నిరర్గళాగరిమనేతఁ గల్పవృక్షమువంటివాఁ డని భావము.

౭౫. వ్యాఘాతాలంకారము — తథాకార్యతథాకారిత్వక్రియ, శాకర్యనిబద్ధకార్య విరోధిక్రియ, అని వ్యాఘాతము ద్వివిధము.

(౧) తథాకార్యతథాకారిత్వక్రియ— ఒక కార్యమునకు సాధన మయినదానిని తద్విరుద్ధ మైన మఱియొక కార్యమునకు సాధన మయిన దానినిగా వర్ణించినచో వ్యాఘాతము:— లోకమునకుసంతోషకరము లయినపుష్పములతో మన్మథుఁడు లోకములకు బాధను జేయు చున్నాఁడు. జగత్ప్రీతికి సాధన మయిన పుష్పములను తద్విరుద్ధ మైన జగద్బాధకు సాధనముగాఁ జేసినట్లు వర్ణింపఁబడినందున వ్యాఘాత మయినది.

ఒకఁ డొకపనికి సాధనముగాఁ జేసికొన్నదానిని తత్ప్రతి భటుఁడు తద్విరుద్ధ మయిన పనికి సాధనముగాఁ జేసికొన్నట్లు వర్ణించి నను వ్యాఘాతమే యగును:— తన వాడిచూపునఁ జూచి మరుని రూపు మాపిన యాశివునిఁ దనవాఁడిచూపునఁ జూచి పార్వతి మరల మరుని బ్రతికించుచున్నది. మన్మథదహనమునకు చూపే సాధన మయినను శివునిజయించి మన్మథునిపాలు చేసిన పార్వతిచూపే మన్మ థుని బ్రదికించుట యను తద్విరుద్ధకార్యమునకు సాధన మయినట్లు వర్ణింపఁబడినందున వ్యాఘాత మయినది.

(౨) సౌకర్యనిబద్ధకార్యవిరోధిక్రియ:—ఏసాధనము చేత నొక కార్యము నిశ్చయింపఁబడునో యాసాధనము చేతనే తద్విరుద్ధకార్యము సుకరముగా సమర్థింపఁబడినట్లు వర్ణించినచో వ్యాఘాతము:— ఓ కుమారా! బాలుఁడవు గనుక నిన్ను రాజ్యమందు నిలిపెదను. ఓజనకా! బాలుఁడ నగుటచేతనే నన్ను రాజ్యమునందు నిలువ వల దని ప్రార్థించెదను. ఇక్కడ తండ్రి కుమారుని పసుచువాఁ డను హేతువుచేత రాజ్యమునందు నిలుప నిశ్చయింపఁగా ననుభవము లేని పసుచువాఁ డనెడి యాహేతువుచేతనే తద్విరుద్ధ మగు నిలుపఁగూడక పోవుటను సుకరముగా సాధించినట్లు వర్ణింపఁబడినందున వ్యాఘాత మయినది.

౭౯. కారణమాలాలంకారము:—వరుసగా నుత్తరోత్తరము లకు పూర్వపూర్వములు కారణము లయినట్లు గాని, పూర్వపూర్వ ముల కుత్తరోత్తరములు కారణము లయినట్లు గాని, కొన్ని సంగతు లను జెప్పినచోఁ గారణమాల:—నీతిచేత ధనమును, ధనముచేత వితరణమును, వితరణముచేతఁ గీర్తియు, కీర్తిచేత స్వర్గమును గలు గును. ఇక్కడ నుత్తరోత్తరములకుఁ బూర్వపూర్వములు హేతువు లుగాఁ జెప్పఁబడినందున మొదటి కారణమాల మయినది. నరకము పాపమువలనను, పాపము దారిద్ర్యమువలనను, దారిద్ర్యము దాన హీనతవలనను గలుగునుగాన దానపరుఁడవు కమ్ము. ఇక్కడఁ బూర్వ పూర్వముల కుత్తరోత్తరములు హేతువులుగాఁ జెప్పఁబడినందున రెండవకారణమాల యైనది.

౮౦. ఏకావళ్యలంకారము:— ఉత్తరోత్తరపదమునకుఁ బూర్వ పూర్వపదము విశేషణ మగునట్లుగాఁ గాని, పూర్వపూర్వపదమున

ను త్తరోత్తరపదము విశేషణ మగునట్లుగాఁగాని, వర్ణించినచో, ఏకావళి:—అతనిగన్నులు కర్ణాంతరవిస్తారములు; కర్ణములు దోస్తంభ లంబమానములు; దోస్తంభములు జానుపర్యంతములు. ఇక్కడ పూర్వము లైనకన్నులను గుఱించి యుత్తరము లయినకర్ణములకును, కర్ణములనుగూర్చి దోస్తంభములకును, దోస్తంభములనుగూర్చి జానువులకును విశేషణత్వము చెప్పఁబడినందున నేకావళి యైనది. ఈప్రకారముగానే రెండవది యూహించుకొనునది.

౧౫. మాలాదీపకాలంకారము:— దీపకాలంకార లక్షణమును, ఏకావళీలక్షణమును, రెండునుగూడఁ గలిగినచో మాలాదీపకము:— లక్ష్మి కరుణచే నీకటాక్షములయందును, నీకటాక్షములచేత విబుధులయందును జేరెను. ఇక్కడ వర్ణ్య మైనరాజకటాక్షములయందును అవర్ణ్య మైనవిబుధులయందును లక్ష్మీనివాసత్వ మనునేకధర్మము చెప్పఁబడినందున దీపకలక్షణమును, విబుధు లనునుత్తరపదమునకుఁ గటాక్షము లనుపూర్వపదము విశేషణమగునట్లుగాఁ జెప్పఁబడినందున నేకావళీలక్షణమును పట్టినవి.

౧౬. సారాలంకారము:— పూర్వపూర్వమునకంటె నుత్తరోత్తర ముత్కృష్ట మయినదిగా వర్ణించినచో సారము:— లోకములోఁ దేనె మధుర మయినది; అమృత మంతకంటెను మధుర మయినది; కవివాక్య మమృతముకంటె మధుర మైనది. ఇక్కడ తేనెకంటె నమృతమునకును, అమృతమునకంటెఁ గవివాక్యమునకును బూర్వపూర్వమునకంటె నుత్తరోత్తరమునకు గుణోత్కర్షము వర్ణించుటవలన సారాలంకార మయినది.

౧౭. యథాసంఖ్యాలంకారము:— క్రమసంఖ్య గలవానిని తరువాతఁ గ్రమసంఖ్య గలవానితో నన్వయించునట్లు వర్ణించినచో

యథాసంఖ్యము:— ఓయీ! నీవు పుత్రులను మిత్రులను శత్రులను, బోషింపుము భూషింపుము దూషింపుము, ఇక్కడ "పుత్రులను బోషింపుము మిత్రులను భూషింపుము శత్రువులను దూషింపుము" అని యథాసంఖ్యముగా ననఁగా మొదటిది మొదటిదానితోను, రెండవది రెండవదానితోను మూడవది మూడవదానితోను అన్వయించునట్లు వర్ణింపఁబడినందున యథాసంఖ్య మయినది. క్రమాన్వయమును బట్టి దీనిని కొందఱు క్రమాలంకార మందురు.

౫౧. పర్యాయాలంకారము :— ఏకానేకాశ్రయరూపము, అనేకాశ్రయరూపము, అని పర్యాయాలంకారము ద్వివిధము.

(౧). ఒకవస్తువునకుఁ గ్రమముగా ననేకాధారములను వర్ణించినచో మొదటిపర్యాయాలంకారము:— ఆమెముఖకాంతి పద్మమును విడిచి యిప్పుడు చంద్రుని జేరుచున్నది. ఇక్కడ ముఖకాంతికి మొదట బగలు పద్మాశ్రయమును తరువాత రాత్రి చంద్రాశ్రయమునుగా, ననేకాశ్రయములు చెప్పుటవలనఁ బర్యాయాలంకార మైనది.

(౨). ఒకవస్తువునందుఁ గ్రమముగా ననేకాధేయములను వర్ణించిన రెండవపర్యాయాలంకారము :— పూర్వము ప్రవాహమున్నచోట నిప్పు డిసుకతిన్నె కానఁబడుచున్నది. ఇక్కడ నాధారమగునొక్కస్థలమునందే ప్రవాహమును పులినము ననెడియనేకాధేయవస్తువు లున్నట్లు వర్ణింపఁబడినందున రెండవపర్యాయాలంకారమయినది.

౫౨. పరివృత్త్యలంకారము:— ఒకదాని నిచ్చి మఱియొకదానినిఁ బుచ్చుకొన్నట్లు వర్ణించినచోఁ బరివృత్తి. అల్పము నిచ్చి యధికమును స్వీకరించినట్లుగాని, అధికము నిచ్చి యల్పమును స్వీకరించినట్లుగాని, సమవ్యయముచే సమస్వీకరణము చేసినట్లుగాని,

మూఁడువిధములుగాఁ జెప్పవచ్చును :— రాజు తానొక్క బాణమును విడిచి శత్రువుల యపారరాజ్యలక్ష్ములను గ్రహించుచున్నాఁడు. ఇక్కడ రాజు బాణ మను నొక్కవస్తువు నిచ్చి యనేకము లయిన రాజ్యలక్ష్ములను స్వీకరించినట్లు చెప్పఁబడినందున మొదటి పరివృత్తి యయినది.

౫౩. పరిసంఖ్యాలంకారము:—ఒకవస్తువు నొకచోట నిషేధించి మఱియొకచోట విధించినయెడలఁ బరిసంఖ్య:— స్నేహక్షయము దీపములఁ గలుగవలెను గాని కామినుల మనస్సులందుఁ గలుగ రాదు. ఇక్కడ స్నేహక్షయము స్త్రీలమనస్సులయం దుండఁగూడ దని నిషేధింపఁబడి దీపములయం దుండవలెనని విధింపఁబడినందునఁ బరిసంఖ్యాలంకారమయినది. స్నేహక్షయ మనఁగా ప్రేమ తగ్గుటయు, చమురు తగ్గుటయు, నని తెలియవలెను.

౫౪. వికల్పాలంకారము:— సమబలము గలరెండువిరోధకార్యములలో నేదైన నొకటి చేయవలె ననివర్ణించినచో వికల్పము:— ఇప్పుడు నీవు శిరస్సు నైనను ధనుస్సునైనను వంచుకొని శత్రున కభిముఖముగాఁ బోవలెను. ఇక్కడ యుద్ధమును సంధియునను సమాన బలము గలరెండువిరోధకార్యములలోఁ దలవంచుకొని సంధి కయినను విల్లు వంచుకొని యుద్ధమున కయినను నేదో యొకదానికిఁ బోవుట చేయవలె నని వర్ణించుట వలన వికల్ప మయినది.

౫౫. సముచ్చయాలంకారము:— అది ద్వివిధము.

(౧) విరుద్ధములు కానిబహుకార్యము లేక కాలమునందుఁ బ్రాప్తించినట్లు వర్ణించినచో మొదటిసముచ్చయము:— యుద్ధభూమియందు నీశత్రువులు నొచ్చియు విచ్చియుఁ జచ్చియుఁ బలు తెఱఁగులవా

రయిరి. ఇక్కడఁ బరస్పరవిరుద్ధములు కాని నొచ్చుట విచ్చుట చచ్చుట యనుకార్యము లేకకాలమునందు సంప్రాప్త మయినట్లు చెప్పఁబడినందున సముచ్చయాలంకార మయినది.

(౨). ఒక కార్యమున కొక్క కారణమే చాలి యున్నను ననేక కారణములను జెప్పినచో రెండవసముచ్చయము — అతని మదము నకు ధనమును యౌవనమును కులమును రూపును విద్యయు హేతువు లయినవి. ఇక్కడ మదమును జేయుటకు ధనయౌవనాదులలో నొక్క కారణమే చాలియున్నను ధనాదికారణములను బెక్కింటిని జెప్పుట చేత సముచ్చయ మయినది.

౫౬. కారకదీపకాలంకారము:—క్రమముగా ననేకక్రియల కేక కర్తృకారకాన్వయము కలుగునట్లు వర్ణించినచోఁ గారకదీపకము:— అతఁడు తన యింటిని విడువ లేక నాలుగడుగులు నడుచును దిరిగి చూచును మరల వచ్చును నిట్టూర్పులను విడుచును. ఇక్కడ నడుచు చూచు వచ్చు విడుచు ననుబహుక్రియ లేకకర్తతో నన్వయించునట్లు చెప్పఁబడినందున కారకదీపక మయినది.

౫౭. సమాధ్యలంకారము:—ఒకకారణముచేతనే కార్యారంభ మగుచున్నను మఱియొక్క కారణముచే నారబ్ధకార్యమునకు సౌలభ్య మగుచున్నట్లు వర్ణించినచో సమాధి:— చోరుఁడును వేగిరపడుచుండె నింతలో సూర్యుఁడు నస్తమించెను. ఇక్కడ చౌర్యకార్యా రంభము నకు దొంగయొక్క వేగిరపాటే చాలి యున్నను సూర్యాస్తమాన మను కారణాంతర మాకార్యమునకు సౌకర్యము కలిగించినట్లు వర్ణిం చినందున సమాధి యయినది.

౫౮. ప్రత్యనీకాలంకారము:— బలవంతుఁ డగు శత్రువును జయింప లేక తత్పక్షమువానిని దిరస్కరించెనని వర్ణించినచోఁ బ్రత్య

సీకము:—ఇందీవరము తన్ను మించిన కన్నుల గెలువ లేక కన్నుల చెంత నున్న చెవులఁ గ్రిందు పఱుచుచున్నది. కలువ తన్ను జయించు నేత్రమును జయింప శక్తిలేక నేత్రముల దాపుచేరిన కర్ణములను లాఘవపఱిచినట్లు చెప్ప బడినందున ప్రత్యనీక మయినది. నల్లకలువ కర్ణభూషణ మయి చెవిపయి నున్నందునఁ జెవిని క్రిందుపఱిచి నట్లు చెప్పఁబడినది.

౫౯. కావ్యార్థాపత్త్యలంకారము:— ఒక యుత్కృష్టవస్తువే సాధింపఁబడు చున్నప్పుడు తక్కువవస్తువును సాధించుట యెంత యని వర్ణించినచోఁ గావ్యార్థాపత్తి:—ఓకాంతా! నీముఖముచేతఁ జంద్రుఁడే జయింపఁబడుచుండఁగా నింకఁ బద్మ మెంత? ఇక్కడ దుర్జయుఁ డగు చంద్రుఁడే ముఖముచే జయింపఁ బడుచుండఁగా కైముతికన్యాయమున సుకర మైనపద్మవిజయ మెంతటికార్య మని చెప్పఁబడినందున కావ్యార్థాపత్తి యైనది.

౬౦. కావ్యలింగాలంకారము:— మొదట నొకదుష్కరమయిన యర్థము నుపపాదించి, అది సంభవింపఁ దగని దయి సమర్థింప వలసి యుండఁగా, వాక్యార్థమును గాని పదార్థమునుగాని హేతువునుగాఁ జేసి దానిని సమర్థించినచో గావ్యలింగము. దుష్కరార్థమును వాక్యార్థముచే సమర్థించినయెడల వాక్యార్థహేతుకము:— ఓకాముఁడా! నేను నిన్ను జయింపఁగలను; నామనస్సులో ఫాలాక్షుఁ డున్నాఁడు. ఇక్కడ దుష్కరమయిన కామజయ ముపపాదింపఁబడి, (మన్మథదేహదాహము చేసిన) ఫాలాక్షుఁడు మనస్సులో నున్నాఁడను వాక్యార్థముచే నది సమర్థింపఁబడినందున వాక్యార్థహేతుక కావ్యలింగ మయినది. దుష్కరార్థమును బదార్థముచే సమర్థించినయెడల, పదార్థహేతుకము:— సమాన్వితుఁడ నయిక్రోధనిగ్రహము చేసెదను. ఇక్కడ దుష్కర

మయిన క్రోధనిగ్రహ ముపపాదింపఁబడి, అది శమాన్వితుఁ డను పదార్థముచే సమర్థింపఁబడినందునఁ బదార్థహేతుక కావ్యలింగ మయినది.

౬౧. అర్థాంతరన్యాసాలంకారము — ప్రస్తుత మయినవిశేష మును సమర్థించుటకయి యప్రస్తుత మయినసామాన్యమును జెప్పి నను, ప్రస్తుత మయినసామాన్యమును సమర్థించుటకయి యప్రస్తుత మయినవిశేషమును జెప్పినను, అర్థాంతరన్యాసము. విశేషమును సామాన్యముచే సమర్థించుట :- రామకార్యమునకయి హనుమంతుఁడు సముద్రమును లంఘించెను; మహాత్ములకు దుష్కర మేమి యున్నది? హనుమంతుఁడు సముద్రమును దాఁటె నను ప్రస్తుత విశేషాంశమును జెప్పి దానిని సాధించుటకయి మహాత్ములకు దుష్కర మేమి యున్న దనుసామాన్యాంశమును జెప్పినందున మొదటి యర్థాంతరన్యాస మయినది. సామాన్యమును విశేషముచే సమర్థించుట :— మహాత్ము లను జేరిన యల్పులును గౌరవము నొందుదురు. పుష్పమును గూడి దారము తల కెక్కదా? ఇక్కడ మహాత్ములను జేరినయల్పులు గౌరవము నొందుదు రనుసామన్యాంశము చెప్పఁబడి, దానిని సాధించుట కయి పుష్పమును గూడి దారము తల కెక్కదా యను విశేషాంశము చెప్పబడినందున రెండవ యర్థాంతరన్యాస మయినది.

౬౨. వికస్వరాలంకారము—ఒకవిశేషార్థమును సమర్థించుట కయి సామాన్యము గ్రహింపఁబడి మరల నాసామాన్యమును సమర్థించు టకు మఱియొకవిశేషము చెప్పఁబడినచో వికస్వరము :— ఆ రాజు నెవ్వరును జయింప లేరు. మహాత్ములు సముద్రమువలె నసాధ్యులు సుమా. ఇక్కడ రాజు నెవ్వరును జయింపలే రనువిశేషము గ్రహింపఁ బడి దానిని సమర్థించుట కయి మహాత్ము లసాధ్యులను సామాన్యము

చెప్పఁబడి గుణసామాన్యమును మరల సాధించుటకయి సముద్రము వలె నను నుపమానరూపమైన విశేషము చెప్పఁబడినందున వికస్వర మయినది.

౬౩. ప్రౌఢోక్త్యలంకారము — క్రియాధిక్యమునిమిత్త మయి హేతువు కాని దానియందు హేతుత్వమును గల్పించినచో ప్రౌఢోక్తి:— ఆ మెశిగోఁజనులు యమునాతీరతమాలవల్లికలవలె నీలములుగా నున్నవి. తమాలవల్లికలనీలత్వమునకు యమునాతీరమునం దుండుట కారణము కాకపోయినను తమాలవల్లికలయందు నీలత్వాతిశయమును జెప్పుటకయి నల్లనినీరు గలయమునాతీరమునం దుండుట హేతువుగాఁ జెప్పఁబడినందున ప్రౌఢోక్తి యయినది.

౬౪. సంభావనాలంకారము— ఈలాగున నయిన పక్షమున నిట్లగునని ప్రకృతకార్యసిద్ధికొఱకు నూహించినచో సంభావన:— ఓ రాజా! వర్ణించెడువాఁడు శేషుఁ డయ్యెనా నీగుణములను పూర్ణముగా వర్ణింపఁ గలుగును. ప్రకృతకార్య మైన గుణవర్ణనముకొఱకు వర్ణించెడువాఁడు శేషుఁ డయ్యెడుపక్షమునఁ గార్యసిద్ధి యగు నని యూహింపఁబడినందున సంభావన యైనది.

౬౫. మిథ్యాధ్యవసిత్యలంకారము — ప్రకృతమునకు మిథ్యాత్వమును సూచించుటకయి మిథ్యాభూత మైన దానిని కల్పించినచో మిథ్యాధ్యవసితి:— ఆకాశపుష్పమును ధరించినవాఁడు వేశ్యను వశ్యనుగాఁ జేసికొనును. ఇక్కడ వేశ్యను వశ్యురాలినిగాఁ జేసికోఁ గలుగుట మిథ్యయని చూపుటకయి మిథ్య యైనయాకాశ పుష్పధారణము కల్పింపఁబడినందున మిథ్యాధ్యవసితి యైనది.

౬౬. లలితాలంకారము— ప్రకృత మైన నాయకాదిధర్మియం దున్న ప్రస్తుతవృత్తాంతమును జెప్పక [illegible]

మును వర్ణించినచో లలితము:—ఆసుందరి జలము పోయినతరువాత సేతువు గట్టఁ దలఁచు చున్నది. తన్ను బతిమాలి వచ్చిననాయకునిఁ గసరి పోనాడుకొని యతఁడు పోయినతరువాత ప్రార్థించి తెచ్చుట కయి ప్రయత్నించు చున్నదన్న ప్రకృతవృత్తాంతమును వర్ణింపక తత్సదృశ మైనగతజలసేతుబంధనవృత్తాంతమును వర్ణించినందున లలిత మయినది.

౬౭. ప్రహర్షణాలంకారము — సర్వేంద్రియసుఖానుభవము కలిగించెడు భావము ప్రహర్షము. అట్టి హర్షప్రద మయిన యర్థము యొక్కసిద్ధి ప్రయత్నము లేకయే సంభవించినట్లు వర్ణించినచో మొదటిప్రహర్షణము: – ఆతఁ డేసుందరిని గోరి పిలిపింపఁ దలచి యుండెనో యాసుందరియే దూతికగా వచ్చెను. ఒకపురుషుఁడు కోరిన సుందరి ప్రయత్న మక్కఱ లేకయే దూతికగా వచ్చి లభించునట్లు చెప్పఁబడినందున మొదటిప్రహర్షణ మైనది. కోరినయర్థమునకంటె నధి కార్థము సిద్ధించెనని వర్ణించినచో రెండవప్రహర్షణము:—వెలుతురు నిమిత్తము దీప మెగఁద్రోయుఁగానే సూర్యోదయ మాయెను. ఇక్కడ పదార్థప్రకాశనముకొఱకు దీప మెగఁద్రోయఁగా దీపముకంటె నధిక ప్రకాశము గల సూర్యుఁడు దైవవశమున నుదయించెనని చెప్పుటచేత రెండవప్రహర్షణ మయినది. అర్థసిద్ధికొఱ కుపాయాన్వేషణము చేయు చుండఁగానే తదర్థసిద్ధి యయ్యెనని వర్ణించినచో మూడవప్రహర్ష ణము:—అతఁడు పెన్నిధిని గోరి నిధ్యంజనౌషధీమూలమును ద్రవ్వు చుండఁగాఁ బెన్నిధియే కానఁబడెను. ఇక్కడ నొకపురుషుఁడు ధన నిక్షేపమును గోరి దానిని పొందుటకు సాధన మయినద్రవ్యాంజనౌషధి యొక్క వేరును త్రవ్వుచుండఁగా నక్కడ ధననిక్షేపమే లభించెనని చెప్పబడినందున మూడవప్రహర్షణ మయినది.

౬౮. విషాదనాలంకారము:— ఈప్సితార్థసిద్ధికొఱకు యత్నము చేయుచుండఁగా దైవవశముచేతఁ దద్విరుద్ధ మయిన యనిష్టార్థప్రాప్తి యైనట్లు వర్ణించినచో విషాదనము:— దీప మెగసనద్రోయ యత్నించుచుండఁగా దీప మాఱిపోయెను. ఇక్కడ దీప మెగసనద్రోచి యెక్కువ వెలుతురును కలిగింప యత్నించుచుండఁగా దీప మాఱిపోయి మును పున్న వెలుతురుకూడఁ బోయి యనిష్టప్రాప్తి యయినట్లు వర్ణింపబడి నందున విషాదన మయినది.

౬౯. ఉల్లాసాలంకారము:— ఒకరిగుణదోషములచే నితరులకు గుణదోషములు కలిగినట్లుచెప్పినచో నుల్లాసము. అది నాలుగు భేదములుగలది.

(౧). ఒకరిగుణముచేత మఱియొకరికి గుణోత్పత్తిని వర్ణించినచో మొదటి యుల్లాసము:— ఆపతివ్రత తననీట స్నానముచేసి తన్నుఁ బవిత్రురాలినిగాఁ జేయు నని గంగానది తలఁచుచున్నది. ఇక్కడ పతివ్రతగుణముచేత గంగకు గుణోత్పత్తి యైనట్లు చెప్పఁబడి నందున మొదటియుల్లాస మయినది.

(౨) ఒకరిదోషము చేత మఱియొకరికి దోషోత్పత్తిని వర్ణించినచో రెండవయుల్లాసము:— ఓ రాజా! అరణ్యమార్గముల నడిచెడు నీశత్రుకాంతలు తమ కుచములయం దుంచిన కాఠిన్యమును పాదములయం దుంచ లే దని బ్రహ్మను నిందింతురు. ఇక్కడ స్త్రీలచరణములయందలి యకాఠిన్యదోషముచేత బ్రహ్మకు నిందాదోషము చెప్పఁబడినందున రెండవయుల్లాస మయినది.

(౩) ఒకరి గుణముచేత మఱియొకరికి దోషోత్పత్తిని వర్ణించినచో మూఁడవయుల్లాసము:— త్యాగశీలుఁ డయినసజ్జనుని బొందకుండుట ధనముయొక్క యభాగ్యము గాని సజ్జనునిదోషము గాదు.

ఇక్కడ సజ్జనునిగుణముచేత ధనమునకు దోషము చెప్పఁబడినందున మూఁడవయుల్లాస మయినది.

(౪) ఒకరిదోషముచేత మఱియొకరికి గుణోత్పత్తిని వర్ణించినచో నాలవ యుల్లాసము:— ఆదుష్టరాజు సేవకులను జంపకుండుటయే వారికిఁ బరమలాభము. ఇక్కడ రాజుయొక్క దుష్టత్వదోషముచేత పరిజనులకు చావు లేకుండుటయే గుణముగాఁ జెప్పఁబడినందున నాలవయుల్లాసమయినది.

౭౦. అవజ్ఞాలంకారము:—అవజ్ఞాలంకారము ద్వివిధము.

(౧) ఒకరియొక్క గుణముచే మఱియొకరికి గుణము కలుగనట్లు వర్ణించినచో మొదటియవజ్ఞ:— బొక్కెన సముద్రమున మునిఁగినను కుండెడు నీటినే గ్రహించుచున్నది. బొక్కెనకు బహుజలసమృద్ధమయిన సముద్రమును జేరినను దానిగుణము కలుగక యల్పజలమే వచ్చిన దని చెప్పుటచేత మొదటియవజ్ఞ యయినది.

(౨) ఒకరియొక్కదోషముచేత మఱియొకరికి దోషము కలుగనట్లు వర్ణించినచో రెండవయవజ్ఞ:— కమలము ముడుచుకొన్నమాత్రముచేతఁ బూర్ణిమాచంద్రునకు లోపమేమి? ఇక్కడ పద్మముయొక్క దోషముచేతఁ జంద్రునకు దోషము కలుగనట్లు చెప్పఁబడినందున రెండవయవజ్ఞ యయినది.

౭౧. అనుజ్ఞాలంకారము — దోషమునం దేదో గుణ మున్నదను హేతువుచేత నాదోషమునే కోరినట్లు వర్ణించినచో ననుజ్ఞ:— ఈశ్వరభక్తిని కలిగించు గుణముండుటచేత నేనాపదలనే కోరెదను. ఇక్కడ నాపద లనుదోషమునం దీశ్వరుని మఱువకుండఁ జేయుగుణముండుటనుబట్టి యాయాపదలనే కోరినట్లు వర్ణింపఁబడినందున ననుజ్ఞ యైనది.

౭౨. లేశాలంకారము—అనుకూల మగుటనుబట్టి దోషమును గుణముగాఁ జెప్పినను, ప్రతికూల మగుటనుబట్టి గుణమును దోషముగాఁ జెప్పినను, లేశము:— మధురవాక్యములు లేని సకలపక్షుల కును స్వచ్ఛందవిహారము కలుగుచుండఁగా, ఓచిలుకా! నీ కీపంజర బంధము కలుగుట నీవాఙ్మాధుర్యముయొక్క ఫలమే కదా? ఇక్కడ మొదటివాక్యమునందు స్వచ్ఛందవిహారానుకూల్యమునుబట్టి దోషమయిన వాఙ్మాధుర్య రాహిత్యమును గుణముగాఁ జెప్పుటచేతను, రెండవవాక్యమునందు స్వేచ్ఛావిహారాభావ ప్రాతికూల్యమును బట్టి గుణ మయిన వాఙ్మధురిమమును దోషముగాఁ జెప్పుటచేతను రెండువాక్యములును వరుసగా ద్వివిధ మయిన లేశాలంకారమునకు నుదాహరణము లయినవి.

౭౩. ముద్రాలంకారము — ప్రకృతార్థబోధకము లయిన పద ములచేతనే ప్రకృత మయిన సూచ్యార్థసూచనమును వర్ణించినచో ముద్ర:— ఆటవెలఁది గీత మందంబుగాఁ జేసె, మృదుపదాళితోడ మెచ్చువుట్ట. ఆటవెలఁది యనఁగా వేశ్యయు నాటవెలఁది యను గీత పద్యమును గనుక, ఆటవెలఁది (వేశ్య) మృదుపదములతో గీతము (పాట) ను మెచ్చుపుట్టున ట్లందముగాఁ జేసె నను ప్రకృతార్థ ప్రతిపాద కము లయిన పదములచేతనే ప్రకృతమందు సూచ్యమయినయాట వెలఁది యను గీతపదమును మృదుపదములతో మెచ్చుపుట్టున ట్లంద ముగాఁ జేసె నన్న యర్థముయొక్క సూచనగూడ వర్ణింపఁబడినందున ముద్రాలంకార మయినది.

౭౪. రత్నావళ్యలంకారము — ప్రకృతార్థమున కప్రకృతా ర్థతాదాత్మ్యము తోఁచుటకయి ప్రకృతార్థబోధకపదముల చేతనే ప్రసిద్ధక్రమమును వదలకుండ నప్రకృతార్థమును నిర్దేశించినచో

రత్నావళి:—నీవు చతురాస్యుఁడవును పురుషోత్తముఁడవును సర్వజ్ఞుఁడవును నయి వెలయుచున్నావు. ఇక్కడ వర్ణ్యమయిన రాజున కప్రకృతము లయిన బ్రహ్మాదులతాదాత్మ్యము తోఁచుటకు నేర్పుగలమాటలు గలవాఁడవును పురుషశ్రేష్ఠుఁడవును సమస్తమును దెలిసినవాఁడవు నను ప్రకృతార్థములను బోధించెడు చతురాస్య పురుషోత్తమసర్వజ్ఞపదములచేతనే క్రమముగా బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరు లను నప్రకృతార్థము నిర్దేశింపఁబడినందున రత్నావళి యయినది.

౭౫. తద్గుణాలంకారము — ఒకవస్తువు స్వగుణమును విడిచి యన్యగుణమును పొందినట్లు వర్ణించినచో తద్గుణము — ఓకాంతా! అధరకాంతిచే నీముక్కుముత్యము పద్మరాగమణి యగుచున్నది. ఇక్కడ నాసామౌక్తికము తనధవళకాంతిని విడిచి యధరోష్ఠము యొక్క రక్తకాంతిని పొందినట్లు వర్ణింపఁబడినందున తద్గుణ మయినది.

౭౬. పూర్వరూపాలంకారము—ఇది ద్వివిధము.

(౧) స్వగుణమును విడిచి యన్యగుణమును స్వీకరించినవస్తువునకుఁ గారణాంతరముచే మరల స్వగుణము వచ్చినట్లు వర్ణించినచో నొకపూర్వరూపము:—ఓరాజా! శివుని గళకాంతిచే నల్లపడిన శేషుఁడు మరల నీశుద్ధకీర్తిచేఁ దెల్లపడుచున్నాఁడు. ఇక్కడ శేషుఁడు స్వకీయమైన ధావళ్యమును విడిచి శివునికంఠ నీలిమను పొందినవాఁడై మరల రాజుయొక్క యశఃకాంతిచే ధవళిమ నొందినట్లు చెప్పఁబడి నందున పూర్వరూపమైనది.

౨. వస్తువునకు నాశనము కలిగించిన తరువాతను పూర్వస్థితియే యున్నట్లు వర్ణించినచో రెండవపూర్వరూపము: — ఆకాంత రతివేళ సిగ్గుచే దీపము నార్పినను కాంచికారత్నములచేత వెలుతురట్టె యుండెను. ఇక్కడ కాంతికారణ మయిన దీప మార్పఁబడినను

గాంతి పోక యొడ్డాణమునందలి రత్నములచేత దీప్తి పూర్వ రూపము ననే వెలుఁగుచున్నట్లు చెప్పఁబడినందున పూర్వరూప మయినది.

౭౭. అతద్గుణాలంకారము — అన్యవస్తువుయొక్క గుణమును పొందఁ దగిన కారణ ముండియుఁ బొందనట్లు వర్ణించినచో నతద్గుణము:—ఓ రాజా! నీకీర్తిధావళ్యముచేత శివునికంఠ మైనను దెల్ల నగునుగాని నీశత్రుల దుష్కీర్తి తెలుపు గాదు. ఇక్కడ శత్రుల దుష్కీర్తి రాజుయొక్క యశోధావళ్యమును జేరి తెల్లఁబడఁ దగి యుండియు తద్గుణమును పొందనట్లు వర్ణించినందున నతద్గుణ మైనది.

౭౮. అనుగుణాలంకారము — పూర్వము స్వతస్సిద్ధముగా నున్న గుణమునకు మఱియొకవస్తువు యొక్క సంయోగము వలన గుణాధిక్యము కలిగినట్లు వర్ణించినచో ననుగుణము:— చెవులఁ జేర్చిన నీలోత్పలములు తత్కటాక్షలబ్ధిచే మఱింత నైల్యమును పొందుచున్నవి. ఇక్కడ నల్లగలువలయొక్క స్వతస్సిద్ధనీలగుణమునకు కడకంటి చూపులచే మఱింత నలుపు కలిగినట్లు చెప్పఁబడినందున ననుగుణ మైనది.

౭౯. మీలితాలంకారము—గుణాదిసామాన్యముచేత భేదము కనఁబడనట్లు వర్ణించినచో మీలితము: — నీసహజారుణము లైన చరణములందు లత్తుకపూఁత కానరాకున్నది. ఇక్కడ నరుణగుణ సామాన్యముచేత పాదములయందు లాక్షారసాలంకారము భేదముగాఁ గానఁబడునట్లు వర్ణింపఁబడినందున మీలిత మైనది.

౮౦. సామాన్యాలంకారము — సమానధర్మము గలరెండు వస్తువులలో నేది యేవస్తువో తెలిసికొను భేదము లేనట్లు వర్ణించినచో సామాన్యము:— తామరకొలఁకులోఁ జొచ్చిన యాకాంతల ముఖములే తెలియరాకున్నవి. ఇక్కడ సమానధర్మమునుబట్టి యుపమానోప

మేయము లయిన పద్మముఖములకు భేదమే కానరానట్లు చెప్పఁబడి నందున సామాన్య మయినది.

౮౧. ఉన్మీలితాలంకారము — రెండువస్తువులకు సాదృశ్యము వలన భేద మగపడనప్పుడు కారణాంతరముచే భేదము తెలియ వచ్చి నట్లు వర్ణించినచో నున్మీలితము — ఓ రాజా! నీకీర్తి మగ్నమైన హిమవద్గిరిని దేవతలు శైత్యముచేతఁ దెలిసికొన్నారు. ఇక్కడ యశోధావళ్యముచేత నభిన్న మయినహిమపర్వతము వే అయిన శైత్యధర్మముచేఁ దెలిసికోఁబడ్డట్టు వర్ణింపఁబడినందున నున్మీలిత మయినది.

౮౨. విశేషాలంకారము — సమానధర్మము గల రెండువస్తు వులలో నొకదాని కొకానొక కారణముచేత విశేషము కలిగినట్లు చెప్పినచో విశేషము:— తమ్మికొలఁకులలో నోలలాడు స్త్రీలముఖము లును పద్మములును జంద్రోదయము కాఁగా తెలియవచ్చెను. ఇక్కడ భేదము కానరాకుండు పద్మముఖములలో నొకటియైన పద్మ ములకుఁ జంద్రోదయకారణమున ముకుళనమను విశేషము కలిగినట్లు వర్ణింపబడినందున విశేషాలంకారమయినది.

౮౩. గూఢోత్తరాలంకారము — ఒకరడిగిన ప్రశ్నకు మఱి యొకరు స్వాభిప్రాయగర్భితముగా నుత్తరము చెప్పినట్టు వర్ణించినచో గూఢోత్తరము — ఓకాంతా! ఈనది నిక్కడ దాఁటవచ్చునా? ఓపథి కుఁడా! ఇక్కడ గాదు. ఆవేతసీనికుంజ మున్నచోటికిఁ బొమ్ము. నేను జూపెదను. ఇక్కడ నది యెక్కడ దాటవచ్చు నని పథికుఁ డడిగిన ప్రశ్న కొక యువతి మన కచ్చట సంగమానుకూలస్థల మనుస్వాభి ప్రాయము గర్భమం దుండునట్టుగా ప్రబ్బపొదకడ దాఁటవచ్చు నని యుత్తర మిచ్చినట్లు వర్ణింపఁబడినందున గూఢోత్తర మయినది.

౮౭. చిత్రోత్తరాలంకారము — ప్రశ్నాభిన్నోత్తర రూపమనియు, ఉత్తరాంతరాభిన్నోత్తరరూపమనియు, చిత్రాలంకారము ద్వివిధము.

(౧) ఒక డడిగినప్రశ్న కాప్రశ్న చేసిన వాక్యముచేతనే యుత్తరము చెప్పినట్లు వర్ణించినచో ప్రశ్నాభిన్నోత్తరరూపము:— నాతి! దూరమే యిల్లు? అడుగు లాతె. నాతి దూరమేయిల్లు; అడుగులాతె. ఇక్కడ "నోనాతీ యిల్లుదూరమా కాళ్ళు కాలుచున్న" వని యర్థమిచ్చుప్రశ్న కావాక్యముచేతనే "యిల్లు నాతిదూరమే (నమీపమే) ఆ అడుగులే" యని యుత్తర మిచ్చినట్లు చెప్పఁబడినందున ప్రశ్నాభిన్నోత్తర రూపచిత్రోత్తర మయినది.

(౨) భిన్నవిషయకము లయిన రెండు ప్రశ్నల కొక్కవాక్యము చేతనే యుత్తరము చెప్పినట్లు వర్ణించినచో నుత్తరాంతరాభిన్నోత్తర రూపము:— సోమయాజులు స్వర్గమున నెవ్వతెను గలయఁ గోరుదురు? శుభకార్యములయందు స్తంభముల కేమి గట్టుదురు? రంభను. ఇక్కడ భిన్నవిషయకము లగు వయి రెండు ప్రశ్నలకును వరుసగా దేవవేశ్యయు కదళీస్తంభము నను నర్థ మిచ్చెడు రంభ నను నొక్కయుత్తరమే చెప్పఁబడినందున నుత్తరాంతరాభిన్నోత్తర రూపచిత్రోత్తర మయినది.

౮౮. సూక్ష్మాలంకారము—ఒకరు నేత్రాది చేష్టచేత స్వాభీష్టమును దెలుపఁగా మఱియొక రది తెలిసికొని తదనుగుణస్వాభిప్రాయ సూచకచేష్టా విశేషమును జూపినట్లు వర్ణించినచో సూక్ష్మము:— నాయకుఁ డోకసుందరిని ప్రేమతోడఁజూడ్కి-ని జూడఁగా నాకాంత శీమంతమణిని దనకురులచేఁ గప్పెను. ఇక్కడ నాయకుఁడు తా నాకాంత నభిలషించిన యభిప్రాయమును కన్నులతోఁ దెలుపఁగా

నాకాంత తాపటయుం దున్నరత్నములు తనశిరోజములతోఁ గప్పి సూర్యుఁ డస్తమించి చీఁకటి పడినతరువాత రమ్మను నిజాభిప్రాయము చేష్టచేత సూచించినట్లు వర్ణింపఁబడినందున సూక్ష్మాలంకార మయినది.

౧౬. పిహితాలంకారము — పరునివ్యాపారమును తదీయలక్షణములచేఁ దెలిసికొని తెలిసినట్లు చెప్పక సాభిప్రాయచేష్ట చేసినట్లు వర్ణించినచో పిహితము:— పతి ప్రాతఃకాలమున నింటికి రాఁగా భార్య పరుండుటకయి పాన్పు వేసెను. ఇక్కడ రాత్రియంతయు భర్త పర సతిని గలసి మేలుకొని యుండె నన్న వృత్తాంతమును తచ్ఛరీరమందలి కుంకుమాదిచిహ్నములచేఁ దెలిసికొని దానిని బయలఁ బుచ్చక రతి శ్రమచే నలసి రాత్రినిద్ర లేకుంటివి గాన సుఖనిద్ర చేయు మనెడి యభిప్రాయము స్పష్ట మగునట్టుగా శయ్య యమర్చినట్లు వర్ణింపఁబడి నందునఁ బిహిత మయినది.

౧౭. వ్యాజోక్త్యలంకారము—ఆకారచిహ్నములయొక్క కారణము చెప్పఁదగి యుండనిచో గారణాంతరమును గల్పించి చెప్పి నిజ మయినకారణమును దాఁచినచో వ్యాజోక్తి— ఓచెలీ! గృహారామము నందుఁ దిరుగుటచేత నామేనఁ బరాగ మెట్లు నిండెనో చూచితివా! ఇక్కడ నొకయువతికిఁ జోరరతివలన దేహమున దుమ్మంటుకొనఁగా నిజ మయినయాకారణము చెప్పఁదగినది కానందున తోఁటలోఁ దిరు గుటచే నొడలధూళి గ్రమ్మె నని కారణాంతరమును గల్పించి నిజ మయిన హేతువును మఱుఁగుపఱిచినట్లు వర్ణింపఁబడినందున వ్యాజోక్తి యయినది.

౧౮. గూఢోక్త్యలంకారము — ఒకరినిగూర్చి పలుకఁదగిన వాక్యమును బరులకుఁ దెలియకుండుటకయి మఱియొకరినిగూర్చి పలికి

నట్లు వర్ణించినచో గూఢోక్తి — ఓవృషభవరా! క్షేత్రస్వామి వచ్చుచున్నాఁడు. ఈపరక్షేత్రమును విడిచి వేగముగాఁ బొమ్ము. క్షేత్రమనఁగా భార్యయు పొలమును గనుక పొలములో నన్యవనితతో సంభోగించుచున్న పురుషునిఁగూర్చి భర్తవచ్చుచున్నప్పుడు కావలి యున్నదూతిక పలుకవలసిన వాక్యమును బరులకుఁ దెలియకుండుటకయి పొలములో మేయుచున్న యెద్దునుగూర్చి క్షేత్రస్వామి వచ్చుచున్నాఁడు గాన శీఘ్రముగా క్షేత్రమును విడిచి పొమ్మని చెప్పినట్లు వర్ణింపఁబడినందున గూఢోక్తి యాయినది.

[illegible]. వివృతోక్త్యలంకారము — శ్లేషచే గోపనము చేయఁబడిన గూఢార్థము కవిచేఁ గంఠోక్తిగా వివరణము చేయఁబడినచో వివృతోక్తి:— ఓవృషభవరా! పరక్షేత్రమును వేగవిడిచి పొమ్మని సఖున కొకచెలికాఁడు సూచనగాఁ జెప్పెను. ఇక్కడ పరక్షేత్రమును విడువు[illegible]చో[illegible] శ్లే[illegible]షమయిన గూఢార్థము సూచనగాఁ [illegible] బడినందున వివృతోక్తి యాయినది.

[illegible] కారము. — ఒక[illegible] పనిని జేయుచు నాప్తులు కాని వారు వచ్చినప్పుడా రహస్యము వారికిఁ దెలియకుండుటకయి యొకానొకక్రియచే వారికి భ్రాంతికలుగఁజేసి వంచించినట్లు వర్ణించినచో యుక్తి:— ఓ యువతి చిత్రపటమునఁ బ్రియుని వ్రాయుచునప్పురా లోకి[illegible] నాతనిహస్తమునఁ జెఱకువిల్లు వ్రాసెను. ఇక్కడ నొకానొక యువతి రహస్యముగాఁ దన ప్రియునిరూపము వ్రాయుచు [illegible] నాప్తురాలు కానిదొకతె యచ్చటికి రాఁగాఁ దన రహస్యమా యనాప్తురాలికిఁ దెలియకుండ వంచించుటకయి చేతియందు ధనుస్సు వ్రాసి చిత్రలిఖితుఁడు మన్మథుఁ డనుభ్రాంతి కలిగించినట్లు వర్ణింపఁబడినందున యుక్తి యయినది.

౯౧. లోకోక్త్యలంకారము:— లోకప్రవాదము ననుకరించిన మాటలను కూర్చి వర్ణించినచో లోకోక్తి:— ఓచెలీ! నాలుగయిదు దినములు కన్నులుమూసికొని గడపుము; నీభర్త సుఖముగావచ్చును. భర్త గ్రామాంతరము పోయినసఖిని గూర్చి యొక చెలికత్తె నాలుగయిదుదినములు కన్నులుమూసికొని గడపుమన్నలోకోక్తి నమర్చి చెప్పినందున లోకోక్తి యయినది.

౯౨. ఛేకోక్త్యలంకారము — లోకోక్తి నర్థాంతరగర్భిత మగునట్లుగాఁ గూర్చి వర్ణించినచో ఛేకోక్తి:— పాముకాళ్ళు పాముకే తెలియును. ఇక్కడ పాముకాళ్ళు పామునకే తెలియు నన్న లోకోక్తి ప్రియునిగూర్చి నాయికచే నీమాయలు నీకే తెలియునుగాని యన్యులకుఁ దెలియ వనునభిప్రాయము గర్భిత మగునట్లుగాఁ జెప్పఁబడినందున ఛేకోక్తి యయినది.

౯౩ వక్రోక్త్యలంకారము — ఒకఁ డొకవాక్యమును ఋజుబుద్ధిచేతనే పలుకఁగా మఱియొకఁ డావాక్యమునకుఁ గోపాదికారణములనుబట్టి శ్లేషచేతఁగాని కాకుస్వరము చేతఁగాని యర్థాంతరమును గల్పించి వంకరమాట యాడినట్లు వర్ణించినచో వక్రోక్తి:— ఓకాంతా! కాకులు కూయుచున్నవి. యిప్పుడు పగలగును జుమా. ఓనాథా! కోటి నోములునోచిన నాకుఁ బగలు గాక స్నేహ మెట్లగును? ఇక్కడ పగలనుమాట ఋజుబుద్ధితో దివాభాగ మను నర్థమునందే నాయకునిచే నుపయోగింపఁబడినను కోపముచేత నాయిక దానికి విరోధము లను నర్థాంతరమును కల్పించి వక్రభాషణ మాడినట్లు వర్ణింపఁ బడినందున వక్రోక్తి యయినది.

౯౪. స్వభావోక్త్యలంకారము — జాత్యాదులయం దున్న యథార్థధర్మములను రసికజనహృదయరంజకముగా నున్నవి యున్నట్లు

వర్ణించినచో స్వభావోక్తి:— ఆలేడి చెవులు నిక్కించి బెదరిబెదరి చూచుచు గొరిసెలతోఁ దల గోఁకుకొనుచున్నది. ఇక్కడ లేడియొక్క స్వభావచేష్ట లున్నవి యున్నట్లు వర్ణింపఁబడినవి గనుక స్వభావోక్తి యయినది.

౯౫. భావికాలంకారము — వెనుక జరిగినవృత్తాంతమునుగాని ముందు జరగఁబోవువృత్తాంతమునుగాని మహాశ్చర్యకరము లగుటచేఁ బ్రత్యక్షముగా నిప్పుడు జరుగుచున్నట్టు వర్ణించినచో భావికము:— దేవాసురు లిప్పుడు నాకన్నులయెదుర యుద్ధము చేయుచున్నారు. ఇక్కడ భూతకాలమునం దెప్పుడో జరిగిన దేవదానవయుద్ధము తన కిప్పుడు కన్నులఁ గట్టిన ట్లున్న దనునర్థమునఁ బ్రత్యక్షముగా నిప్పుడే జరుగుచున్నట్లు చెప్పఁబడినందున భావిక మయినది.

౯౬. ఉదాత్తాలంకారము — శ్లాఘ్య మైనట్టిగాని శౌర్యాది సంపత్సమృద్ధిమంత మయినట్టిగాని చరిత్ర మన్యమున కుపలక్షణము గాఁ జెప్పినచో నుదాత్తము:—ఆకిరాతార్జునులు పోరాడిన కొండచఱి యను జూచినాఁడను. ఇక్కడ నుపలక్షణ మనఁగా నానవాలు. ఈయుదాహరణమునందు శ్లాఘ్యమై శౌర్యాదిసమృద్ధిమంత మయిన శివార్జునయుద్ధచరితము కొండచఱియ కుపలక్షణముగా ననఁగా నాన వాలుగాఁ జెప్పఁబడినందున నుదాత్త మయినది.

౯౭. అత్యుక్త్యలంకారము — అత్యద్భుతమును నసత్యమును నగుశౌర్యాదార్యాదులను వర్ణించినచో నత్యుక్తి:— ఓరాజా! నీవు దాతవై యుండఁగా యాచకులు కల్పవృక్షము లయినారు. ఇక్కడరా జిచ్చిన యపరిమితధనముచేత యాచకు లెల్ల ధనాఢ్యులయి యడిగిన వారి కెల్లఁ గల్పవృక్షములవలె నిచ్చువా రైనారని యత్యద్భుతము

గా మిథ్యాభూత మయినయౌదార్యము వర్ణింపఁబడినందున సత్యుక్తి యయినది.

౯౮. నిరుక్త్యలంకారము — యోగికార్థము గలశబ్దముల కవయవార్థమువలన నర్థాంతరకల్పనము చేసి వర్ణించినచో నిరుక్తి:— ఓచంద్రా! మమ్మిట్లు బాధించు చుండుటచేత నీవు దోషాకరుఁడ వగుట నిశ్చయమే. ఇక్కడ విరహబాధచే వెన్నెలకాఁకకుఁ దాళ లేని యొకసతి రాత్రిని జేయువాఁ డనుయోగికార్థము గలదోషాకరశబ్దమున కవయవార్థమునుబట్టి దోషములకు స్థానభూతుఁడ వనునర్థాంతరమును గల్పించినట్లు వర్ణింపబడినందున నిరుక్తి యయినది.

౯౯. ప్రతిషేధాలంకారము — చెప్పఁబడినని షేధము ప్రసిద్ధమైన దయియుండి యర్థాంతరగర్భితముగా ననువదింపఁబడినచోఁ బ్రతిషేధము:— ఓశకునీ! ఇది నీవు నాఁడు పాచికలతో నాడినజూదము కాదు; ఇప్పుడు వాఁడిబాణములతో నాడెడుజూదము సుమీ. ఇక్కడ యుద్ధము జూదము కాదన్నని షేధము ప్రసిద్ధముగాఁ దెలిసినదే యైనను శకునికి జూదమునందే కాని యుద్ధమునందు నేర్పు లేదను నర్థాంతరమును సూచించుటకు నకులునిచేఁ జమత్కారముగా ననువదింపఁబడి నిషేధింపఁబడినందునఁ బ్రతిషేధ మయినది.

౧౦౦. విధ్యలంకారము—అర్థాంతరగర్భిత మయి చమత్కారహేతు వగునట్లుగా సిద్ధమైన వస్తువును దిరిగి విధించినచో విధి:— ఈవసంతకాలమునఁ బంచమస్వరముతో నొప్పుచుండుటచేతఁగోకిల కోకిల యయినది. ఇక్కడ కోకిలకు కోకిలత్వము సిద్ధమయియుండఁగా బంచమస్వరశాలిత్వముచే సర్వజనమనోహార మగుచున్నదన్న యర్థము గర్భీకృతమయి చమత్కారజనక మగునట్లుగా మరల కోకిల కోకిల యగునని విధించుటవలన విధియైనది.

౧౧౧. హేత్వలంకారము — (౧) కార్యముతోఁ గారణమునకు సంబంధమును వర్ణించిచో హేతువు:— ఆచంద్రుఁడు విరహిణీజనులను భయభ్రాంతులనుగాఁ జేయుటకే యుదయించెను. ఇక్కడ చంద్రోదయ మనుకారణమునకును విరహిణీభయ మనుకార్యమునకును సంబంధము వర్ణింపఁబడినందున హేతు వైనది.

(౨) కార్యశీఘ్రత్వాదిసూచనకై కార్యకారణముల కభేదము వర్ణించినచో (రెండవ) హేతువు:— ఓరాజేంద్రా! నీకటాక్షములే కవీంద్రులకు లక్ష్మీవిలాసములు. ఇక్కడ రాజుయొక్క కటాక్షమాత్రముచేతనే కవులకు సంపత్సమృద్ధు లగుచున్న వని చెప్పఁదగియుండఁగాఁ గార్యశీఘ్రతా సూచనమునకై కటాక్షములే సంపద్విలాసము లని కార్యకారణముల కభేదవర్ణనము చేయఁబడినందున హేతు వైనది.

నీతిచంద్రిక, విగ్రహము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము
రాజమహేంద్రవరము

1951

 [వెల రు 1-0-0

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్‌నందు ముద్రింపబడినది

నీతిచంద్రిక, విగ్రహము.

పరబ్రహ్మణే నమః

క. శ్రీకళ్యాణగుణుఁ డఖిల
లోకారాధ్యుఁడు సాధు § లోకావనదీ
క్షాకలితుఁడు నిత్యుఁడు జగ
దేకగురుఁడు దేవదేవుఁ § డిచ్చుత శుభముల్.

గీ. మొదల వాగనుశాసను § మదిఁ దలంచి
సోమయాజిని భాస్కరు § సోము నెంచి
భీముఁ గొనియాడి శ్రీనాథు § వినుతి చేసి
తక్కుఁగలయట్టివిబుధులఁ § దవిలి కొలుతు.

ఉ. చిన్నయసూరి ధీయు లెదఁ § జేరిచి సారెకు గారవింపఁగా
మున్ను రచించి మించె నగ § ము న్వచనంబుగ నీతిచంద్రికన్;
సన్నుతి కెక్క దాని కిది § సాటి యటంచు బుధు ల్మనంబులం
దెన్నఁగ నిప్డు నేను రచి § యించెదఁ దక్కినయుత్తరార్థమున్.

ఉ. పేరిచి సావకాశముగ § విగ్రహ మీయది వ్రాయఁ బూని నే
నారసి పెక్కు లాంధ్రకృతు § లంతటఁ బోక హితోపదేశమున్
భారతపంచతంత్రములఁ § బల్మఱునుం బరికించి వానిలోఁ
గోరికయౌకథల్గొనియుఁ § గూర్చితిఁ గొన్నిటి నూతనంబుగన్.

గీ. దీన సామాన్యముగఁ దొంటి § తెలుఁగుకవులు
వాడియున్నట్టి పదవాక్య § పద్ధతులనె
యేర్చి కూర్చినవాఁడఁ గ § వీంద్రులకును
[illegible]గా నందముల రుచి § యించుకొఱకు.

క. ఎంద్రైన నిందుఁ దొల్లిటి
చందంబుల రచన లున్న ♦ సైరించి మోదం
బొందింప కుండ నీనుల
వందన మొనరింతు నార్య ♦ వర్యుల కెల్లన్.

శ్రీరస్తు

నీతిచంద్రిక, విగ్రహము.

ప్రథమభాగము

అనంతర మానవేంద్రనందను లమందానందకందళితహృద యారవిందు లయి, విష్ణుశర్మం గని, యిట్లనిరి. "దేవా! తావకం బగు సేవావిశేషంబున, నిరవశేషంబుగ మిత్రభేదంబును వినంగని, మనంబున ఘనంబగు మోదంబు నొందితిమి. ఇంక విగ్రహంబుం గూడ ననుగ్రహించి, మమ్ముఁ గృతార్థులం జేయ వేఁడెదము. వేగిర మీనవకథాసుధారసంబు వెల్లిగొలిపి, యాఁకొన్న మావీనులకు విందు సేయుఁడు." అనిన నాయవనీసురసత్తముం డాదరాయత్తచిత్తుం డయి, యిట్లు వినిపింపందొడంగె.—

తొల్లి, తుల్యబలవిక్రమంబు లగు మయూరమరాళంబులకు సమీకంబు చేకుఱినతఱి, నొక యరిష్టమును నమ్మి, యాహంసమ్ము పరాజయమ్ము నొందెను. మీకక్కథ వక్కాణించెద; చక్కఁగా వినుండి.

కర్పూరద్వీపమునందుఁ బద్మకేళి యనుకొలను గలదు. అందు హిరణ్యగర్భుం డను మానసౌకస్స్వామి వాసము చేయుచుండును. అందలి జలవిహంగమంబు లాయంచలరాయనిం దమ కందరకు దొరఁగాఁ జేసికొని, వాసిగని యుండును. ఆపరమహంసావతంసముఁ డాశలజయించి, నైజతేజం బెల్లకడల వెలుంగ, నొక్కనాఁడు

నూర్యుండు పూర్వపర్వతశృంగం బలంకరించిన యనంతరంబ నిజాప్త ద్విజనికర పరివేష్టితుండయి, రాజయోగంబు మెఱయఁ బుండరీకా సనంబున సుఖాసీనుం డయ్యు, నిండుకొలువుండఁ గతిపయ మాసంబులకు మున్ను దేశాంతరం బరిగి మరలి యరుదెంచిన దీర్ఘముఖుండను బక ముఖ్యుఁడు, వాకిట నిలిచి, ప్రతీహారులవలనఁ దనరాక యెఱిఁగించి పుచ్చి, సముచితప్రకారంబునఁ గొలువు సొచ్చి, వినయవినమిత గాత్రుండయి, దండప్రణామంబుఁ గావించిన, రాజును సాదరాహ్లాద మేదుర నిరీక్షణంబుల నాతని నీక్షించి, "రమ్ము కూర్చుండు" మని, చేయి చూపి, దాపునఁగూర్చున్నయతని కిట్లనియె. "ఓయీ! దీర్ఘ ముఖా! నేమమా నీకు? బహుకాలంబునకు నేఁడు నీజాడఁ జూడఁ గంటిమి! విదేశవాసాయాసక్లేశంబున, భృశంబును జెన్నుదఱిగి నట్టున్నవాఁడవు. ఇంతతడవు నేయేదేశమ్ములఁ గ్రుమ్మరుచుంటివి? ఏయేసీమల నేయేవిచిత్రంబులు నేత్రంబుల కపూర్వపర్వంబు లొన రించె? ఎక్కడను మిక్కిలి యక్కజంబులు లేవుగా? నీమోము పోలఁకువ దిలకింప, నెప్పట్టుననో యొక గొప్పవిశేషం బున్నట్టు పొడకట్టుచున్నది. నీవేగినచోట విశేషంబు లేలపుట్టకపోవును? వరగ నెఱిఁగింపుమా; విందము." అనిన, జేనిమొగంబున దృష్టి వఱపి, యాతం డిట్లనియె.

"ఏలిక పాలనంబు నేయునేల నేమూలం గుశలం బణుమా త్రంబును గుంటువడ దన, సార్వకాలము దేవరపాదము లాశ్రయించి సన్నిధానంబు నన మెలంగు నస్మదాదులను, 'నేమమా' యని వేఱ యడుగనేల? ఇఁక దేశాంతరమం దున్ననాఁటి నాకుశలమో, శశ విషాణప్రరోహంబు. అది యంతయు దేవర కీర్తనద్యుతియే తెలుపుడు నేయుచున్నది. అది యుండనిండు. నాఁ డట్లు స్వామిపాదంబుల

యాదేశంబు గాని, చనిన దాదిగా నీయూదేశం బననేల? అశేషాశావకాశమ్ములుఁ గ్రుమ్మరి, క్రమ్మఱి, భాగ్యవశమ్మున సమ్ముఖమ్ముఁ జేరఁగంటిని. అంతరాంతరంబుల, నే నెడనెడఁ గాంచినవింత లసంఖ్యాకంబులు గలవు. అవియన్నియు నెన్న, నేండ్లును బూండ్లును బట్టు. నిలకడమీద విన్నపంబు చేసికొనియెద. త్రోవను సేవకుం డొక్కయపరాధంబుఁ గావించుకొని వచ్చినవాఁడు. మహూర్తమాత్రంబు మార్గఖేదం బపనయించి, యీమూలాగ్రంబుగఁ గార్యనివేదనం బొనరించెదు. దేవరదివ్యచిత్తంబున లెస్సగా నవధరింపవలయును. అని యుర మొప్పఁగన్నులతో వేడినిట్టూర్పు నిగిడించి, క్షణ మూరకుండి, యుల్లన నిట్లనియె.

జంబూద్వీపంబున వింధ్యం బను ధరాధరంబు గలదు. ఆగిరివర శిఖరంబున గహనవిహగంబులకెల్ల వల్లభుండయి, చిత్రవర్ణుం డను శిఖావలతల్లజుండు కాపురముండును. తదంతిక కాంతకాంతారంబున, నతనియనుజీవు లగుఖగంబులు కొన్ని, నన్ను బహుయోజనాధ్వగామిం గాంచి, యాతిథేయసత్కారంబు లాచరించి, యమృతకల్పంబు లగు పరిపక్వఫలంబులొసంగి, మెసంగి విశ్రమించియున్న నన్నుం జూచి, కుశల ప్రశ్నపూర్వకంబుగా నిట్లనియె. "ఓబకోత్తమా! యేదేశంబు భవజ్జననంబునకుఁ దావలంబై, పుణ్యంబువహించినది? ఏయేదేశములను నీవియోగవ్యథపాలు చేయుచు వచ్చి, యిప్పు డీదేశము నలరించుచున్నాఁడవు? ఇంకను నీపాదము లేదేశమును బవిత్రము గావింప నున్నవి? ధర్మపరిపాలనంబు గ్రాల మీనేల నేలుచు, నిను బోటిశుచిమూర్తుల సేవకులనుగాఁ బడయునంతటిభాగ్యము వహించి, సత్పురుషశిరోమణి యనిపించుకొనుచు, మీరాజ్యము నలంకరించుచున్న రాజరత్న మెవఁడు? మాయందఱకర్ణంబులు, భవదీయ

వృత్తాంత శ్రవణకుతూహలాధీనంబులయి వేచియున్నయవి. ప్రయాణ త్వర యొకింత గుదియింప వలనుపడునేని, నిమిషమాత్రం బిందు నిలిచి, నీయుదంతంబు సాంతంబుగా వానికిం బ్రసాదింపుము. నావుడు నే నిట్లు వాక్రుచ్చితిని

"కర్పూరద్వీపంబును, మును విని యుండుదేకదా? నే నాదీవికి దేవర యగుహిరణ్యగర్భుం డను చక్రాంగపుంగవుని యనుంగుభృత్యుం డను. మా రాజు బలపరాక్రమంబుల లోకప్రసిద్ధంబులు; కాన, నాతం డొకవేళ మీకు శ్రుతపూర్వుండై యుండనోపు. అందఱు నన్ను దీర్ఘముఖుం డందురు. ఆజాలపాదనాయకుండు నన్ను బ్రాణంబు ప్రాణంబుగా మన్నింప, సన్నిధానవర్తినై, మెలఁగుచుందును. అట్లు సుఖైకభాజనంబనై యుండి, యొకనాఁడ దేశవిషయంబులం గల విశేషవిషయంబుల నీక్షింప నపేక్ష వొడమి, మాయొడయనివీడుకోలు వడసి, యావుడమి వెడలి, కొండ నాఁగ, కాన నాఁగ, దేశమ్ములు గాని దేశమ్ము లెల్ల సంచరించి, తత్తద్విశేషంబులకు డెందంబున నానందించుచు, వచ్చి వచ్చి, యదే పనిగ నేఁ డీదీవిం జొచ్చితి. ఇచ్చటివిశేషంబు లెల్లఁ జూడ నాయుల్లంబు కడువేడుకపడుచున్నది. పక్షివరులారా! యీదినశేషంబు, మీసమక్షంబున, నీదీవివినోద వీక్షావిహారంబునఁ గాలక్షేపంబు చేసి, రాత్రియు మీతోడఁగూడ; నిష్టకథాగోష్ఠి నడపి, యెల్లిప్రొద్దున మాసీమ కేఁగెద." అనవుడు నావిహంగంబులు ప్రహృష్టాంతరంగంబు లయి, "యట్ల యగుంగాక" యని, గమనపరిశ్రాంతి కొంత శాంతి పొందినపిమ్మట, నన్ను మున్నిడుకొనిపోయి, యాధాత్రిం గల విలోకనపాత్రంబు లగు చిత్రంబు లెల్ల నాకుం గ్రమంబునఁ జూపి, యాపిదప నన్ను మగుడఁ దమ మునికిపట్టునకుం దోకొని, వచ్చి, యచ్చేరువ నివ్వాల దర్భల నిలిపి,

లోనితము జేనిం గానిపించి, యిట్లనియె. "ఓయండజకులమండనా! మీభువనంబును మాభువనంబును లెస్సగాం జూచితివి గదా. ఏది, యీదీవులరెంటిలో, నీకంటికింపుగ సొంపున మిగుల నింపుచున్నది? ఏవాఁడు మనతేఁడు పెద్దఱలోఁ దద్దయుఁ బెద్దతీకంబు వహించి మించును? అభిజనాభిమానంబును, సమమానంబును మాని, నీమానసంబునఁ గలయది తప్పక చెప్పుము." అనినఁ, బ్రాహోసభాసుముఖుండనయి నేనిట్లు పలికితిని:—

"నెచ్చెలులారా! మీరు, కూపకూర్మంబులవలె, సదా యిందుండి, దేశాంతర వృత్తాంతంబులఁ గలనైనఁ గని విని యెఱుంగమిం జేసి, యీలాగున జేలతనంబునఁ బలుకుచున్నారు. మీడెందంబులఁ గ్రందుకొన్న సందేహంబు వాపికొన, మిక్కిలి యక్కఱపడి యడిగితిరి. కాన, మైత్రిం బురస్కరించి, యున్నది యున్నట్లు వాక్రుచ్చెద, ఆలింపుఁడు. నిజముగా మాదీవికి మీదీవికి హాస్తిమశకాంతరము గలదు. మాయావాసంబు జనశరణ్యాభువనంబు; మీనివాసము మహారణ్యము. ఇఁక రాజుల నడుగుదురేని—మారాజేనికిని, మీరాజేనికిని, బర్వతంబునకుం బరమాణువునకుం గలవాసి. మాయధీశ్వరునికి నిలయము కేవలము పద్మాకరము; ఆహార మమృతము; అనుచరులు నిరంతరము సరసులసంగతి నుంపుకవికులంబులు: మానిభునివైభవము సమగ్రముగా నెన్న వేవోళ్ళవాఁడును నేరఁడు. మునవాని యిఁక వాకొనఁ గలవారము? పట్టిచూడ, మీదొరఁదుం డవియున్నియు వివరీతంబు లయి యున్నవి, నిలయంబు నట్టడవి; అశనమో, కాయలు గడ్డలు; భృత్యులంటుగా, యనవరతము కుజనులసంగతిం దనుగు పలుగాకిమూఁకలు. ముందేతికంకణమున కద్దమేల? ఇట్టిమీప్రభువు

శిఖచెంతఁ జేరి, చెట్లు గట్లు నీరీతిఁ బరితపింపనేల? కాయగసురు లేఱు కొని తిని మననేల? మిమ్ము గన్నప్పటినుండియు, నాహృదయంబున కిదియు విచార మగుచున్నది. ఏమి సేయవచ్చు? ఇం యంతయు మిమ్ముఁ బుట్టించిన దైవంబుదోషంబు గాని మీదోషంబు గాదు. లోకములో సజ్జనులతోడి సఖత్వంబు సంభాషణమాత్రసిద్ధంబు; కావున, మీరు నాకిపుడు పరమాప్తు లయితిరి. సత్పురుషులైనవారు పరుల కష్టంబులైనఁ జూచి సహింపఁజాల రఁ, నాప్తుల యాపద లెట్లు చూచి సైపఁగలరు? ఈదేహమును ధరించుటయుఁ బరోపకారార్థమె యగుటను, మీకొక్క హితోపదేశంబు చేసెద. నాపలుకులు కుఱుచ సేయక, చెవులం జొనుపుఁడు. బుద్ధిమంతులరు, మీకు విస్తరించి చెప్పఁ బనిలేదు. బాగుపడఁ గోరెదరేని, గీఁము మేలాడక, వైశంబ పయనంబయి, రేపకడ నాతోడఁగూడ మానేలకు రండు. అకడ మీకనన్యాపేక్షంబుగ వలయునట్లు జీవనము నడుచును. మారయొడ యుండును, సర్వజనసంస్తవనీయుండు; పరమకృపానిరతుండు; ఆశ్రితనుల భుండు; మిమ్మందఱఁ దనపరివారంబులోనివారిఁగా మన్నించును. అతని పాలంబడి, మీకుబోలినలీల మెలఁగం గాలం బచ్చుటఁ బుచ్చవచ్చును. దీనికిం దగినయుత్తరం బంగీకారంబ. ఒండుతలఁపుఁదక్కి, ప్రయాణంబై రండు. ఆడుచుం బాడుచుం బోవుదము." అనిన, రోగార్తులకుఁ బథ్య పదార్థంబులుం బోలె, నాహితవచనంబులు, రుషారోగపీడితంబు లగు నావత్సుల శ్రవణంబుల కసూయాజనకంబు లయిన, ముఖంబులఁ గోపంబులు ముడివడ, శుష్కహాసితంబు తెచ్చుకొని, కన్నుల మిడుఁ గుఱులు రాల నన్నుఁ దూష్ణీంభావంబున నీక్షించుచు నావత్సులెల్ల, నోరికి వచ్చినట్లు నన్నును దేవరను గొన్ని నిక్రుష్టవాక్యంబు లాడెను.

మొఱగినమాత్రంబున, నేలినవారిగౌరవంబున నొక్కతక్కువయుఁ గలుగదు. అవి తమనైజగుణంబులే వెడల నాడుకొన్నవి. పాములకుఁ బాలు వోయ విషవృద్ధి యగునట్లు, వివేకశూన్యులకు హితవాక్యంబులు గఱప దుర్మదం బెక్కును. సర్పంబుల కొక్కనోర నెగాని, ఖలులకు నిలు వెల్లను విషంబే యని, మనీషులు నుడువుదురు. కావున క్షుల్లకజనంబులకుఁ బాడిఁ గఱపఁబోవుట నోటిచాపలంబు గాని వేఱు కాదు; అట్టి హితోపదేశంబువలనఁ జలంబు బలియుం గాని, లవంబును గుణం బలవడదు. కాఁబట్టి, బుద్ధిమంతుఁ డెల్లవిధంబుల వివేకలోకంబునకే బోధింప యత్నపడవలయును. కానినాఁ డసితాననంబులకుఁ దెలుపఁ బోయిన చెవులపోతురీతిని, దప్పక ముప్పుఁజెందును. ఆకథ యాకర్ణింపుఁడు.

మాల్యవంతంబుపొంత సంతతపరిణత ఫలకలిత తరుషండ మండితం బగువనం బొండు గలదు. అచ్చటిగోలాంగూలజాలంబు, మండు వేసవి నొక్కవాసరమధ్యంబున, మెండుగఁ దృషార్దితంబయి, బయలు వెడలి, కడుదవ్వునఁ బొడఁగన నగు మృగతృష్ణాప్రవాహం బాలోకించి, నదీప్రవాహం బని భ్రమియించి, మించినయెండ వేఁడిమి నడుగు లొక్కమొగిఁ బొక్క మిక్కిలిదూరము నడచి, యెక్కడను నిక్కంపు వారి పూరంబు గాన నేరక, యారక డస్సి, యుస్సు రనుచు నడు గామడగా నాచాయ నున్న యొక్కన్యగ్రోధపాదపచ్ఛాయాశీతలంబగుసికతాతలంబున కల్లన నొడళ్లు సేర్చి, జటాఝూటంబులూఁతగా గూరుచుండియుండఁ, గొండప్రముచ్చొక్కటి తక్కటివానితో నిట్లనియె. "చూచితిరా! మలినముఖులారా! మన మిపు డెంతదూర మరుదెంచి నారమో! మనయావాసంబున కీవనుమతీజరాజంబు యోజనంబుండు

నొసను తలంపున, నదెయిదె కాసారంబు డాసెద మని, యాసాసలం దత్తఱిమి నడిచితిమి. నడచినకొలందిని జలంబు లంతకంతకు దవ్వగు చున్నట్లు నాయనకుం గన్పట్టుచున్నవి. ఇప్పటిచొప్పు పరికింప, నడుగు తీసి యడుగిడుజాడ వొడగానరాదు. మధ్యందిన దినకరాతిప్రతప్తోష్ణం బునం గాళ్లులు కాలి చాల బొబ్బ లెక్కినవి; నాలుక తడియాఱి పిడచవాఱుచున్నది. నేఁడీదప్పి కెట్లు దప్పువారము? ఏమి సేయుదము?" అని మిగుల సగలం బొగులుచుండ, నావటకుటకోటరాభ్యంతరంబున వసియించు శశకం బొకం డాదీనాలాపంబు లాలించి, స్వాంతరంగంబు కరుణాతరంగితం బగుడు, మనసు పట్టలేక, విధిప్రేరణంబునం దొఱ్ఱ వెడలి వచ్చి, యఱుత నిలిచి, కర్ణంబులు తిక్కించి యిట్లనియె. "ఓబుద్ధిహీనులారా! మీరాయెండమావులం గని కాంబోలు, నీటి తావులని యాసపడుచున్నవారు. అవి మరీచికలుకాని వీచికలుగావు. ఇదిగో—నాచెయిచాయం దిన్నఁగఁ జూడుఁడు. అల్లదె—యాపల్లం బున, ననతి దూరంబున వారిజాకరం బొకండు గలదు. అందరిగి, మీపెందగం దీర్చికొండు; పొండు." అన, నొక యసితాననంబు ప్రహసితాననం బై, కాలానల జ్వాలలీల మండిపడి. పటపటం బండ్లు గీటుచుఁ, గుటిలభ్రుకుటి యయి, చదలున నదరులు సెదరం జూచుచు లేచి, కప్పరపాటున నాకుందేటిమీఁదికిఁ గుప్పించి యుఱికి, దానికడకాళ్లు తనకేలం గీలించి, పైకెత్తి చూపి,—"వింటిరే? యీశశాధముండు నోరఱుగ మనల నెన్నికాఱు లఱచెనో. మన మెల్లరము 'బుద్ధిహీనులమఁట! తా నేమో మనకు బుద్ధులు దిద్దెడి పాటి మహాబుద్ధిమంతుండఁట! మనకుం దన కున్నపాటి వివేక మున్నదే? మనకుం జక్కట్లుదిద్దఁ దాఁగాక మఱియెవ్వ రున్నారు? ఎమి దీని త్రుళ్లు?" అని, నిందాగర్భంబుగాఁ దోడిమసికోఁతులతోడ నాడుచు,

గెలిగొనుచు, నిర్దాక్షిణ్యచిత్తంబున నాచెవులపిల్లిని బిట్టుగ నేలంగొట్టి కాలం జమరి, కృతాంతనికాంతంబున కతిథిం జేసి, యవియున్న యుం గదలి జలాశయంబునకుం బోయి, తోయంబు లాపోవం ద్రావి, యథేష్టంబుగం జనియె కావున, నెంతమాత్రము మూర్ఖుల కుపదేశింపం బూనరాదు. అట్లు పూనువానికి నూనక కీడుమూడును.

అట్లు దూఱి యప్పత్తు లెల్ల నగ్న నూకనీక్షణంబుల నీక్షించుచు, సరోషపరుషాక్షరంబుల మఱియు నిట్లనియె, "ఓరీ! దుర్మతీ! నీవు మతిభ్రమ గప్పి, మాకడ గోరంతలు కొండంతలుగాం జదువం జొచ్చితివి. అంతతో నైన నిలువక, నిర్భయంబుగ మాదేశమ్మును మమ్మును నూరక మీఱ నాడితివి. నీవు పాపవర్తనుండవు, నీబుద్ధి పోనిచ్చుకొందువే? ఏవారలంగాని వారినింబట్టుకొన్న నైసర్గిక దోషంబులు విడువవు. నీవును పక్షపాతిలోలబుద్ధివై నీమనంబువెలితి యందఱకుం దేటపఱచితివి. సర్వజనసమాదరణీయుండు చిత్రవర్ణుండు నీకాదరణమాత్రుండు గాక పోయెంగా! విపరీతచేతస్కులకుం బూజ్యులే యుక్తిగతులగుదురు. నీవు నితరం బెఱుంగక, యెక్కుడువారల ధిక్కరించెదవు. నీకింతదురాగతంబు కొఱగాదుసుమీ. మింటంబొఱు మొయిలుం జూచి పాఱుసహజభీరువునా నాన లేక, మాకడ నేమో గొప్పపౌరుషశాలి యని, యింతతడవును వర్ణించితివి! అట్టి మీరాజహంసంబున కెవరు రాజ్యాధికారం బొసంగిరి? అతండు రాజ్యభారంబు భరియింప నెట్లు సమర్థుం డగును? ఏవారు దేనిం బూనవర్తులో, వారు దానిం బూనం బొసంగి యుందురు. అట్లు గానిచో, హాస్యాస్పదు లగుదురు. మీహిరణ్యగర్భుండా ను మ్మొవదలవలనం బాచి, యేలంజాలువాండు? మొగిలినీరునమ్మి, చెఱువునీరు పాఱం జల్లించునంతటి బుద్ధిమంతుం డిం దెవ్వాండును లేండు. మీరాజువంటి

వారు వేవురైన, మారాజున కెత్తు వత్తురే? చాలుఁ జాలు. ఈపాటి నీమాట లుడుగుము. మాకుఁ గాదు—నీకే మే మొక్కహితోపదేశంబు చేసెదము. తగవరివై తేని, మాపలుకు సేయుము. మారాజు మీరాజుబోఁటివారి నూఱువుర రక్షింప దక్షుండు. మామాటఁబట్టి నీవును మీయెకిమీఁడును గూడ మాతేని నాశ్రయించి బ్రదుకుండు" అని యీపలుగుపులుగులు దేవరం దూఱునప్పు డేమిచెప్పుదు? నాకు నాకసంబును భూమియు నొక్కగ్రుక్కను మ్రింగవలె నన్నంత కోపంబు వచ్చినది. ఐన నే నప్పటి వెనుకముందరలేమి విచారించి, చేయునది లేక, యీ కన తెల్ల నుల్లంబునన దిగఁద్రావి, పొరలి పొరలి వచ్చు పరుషోక్తుల నాలుకతుదకు రాకుండఁ గ్రుక్కి, కొంత శాంతం బవలంబించి, మది కలంగియు గాంభీర్యంబు తెచ్చుకొని, యిట్లంటిని. "ఆ! ఏటిమాటలివి! మీ రందఱుం జేరి యుపచారపూర్వకంబుగాఁ బ్రార్థించి యడిగిన, లోకంబుతోడిపాడిగా నాకుం దోఁచినది పలికితిని. మీ కది మనస్సువచ్చి చేయుదు రేని మేలు; చేయకుండినం గడుమే లయ్యె. అంతియ కాని, యింతమాత్రంబునకె కోపమెత్తి, యిట్టి తెఱంగుమాలిన పలుగులు నోర వెడల నిచ్చుట మీయట్టియుచితజ్ఞులకు ధర్మ మగునె? మారాజుగౌరవంబు పేర్కొన మీ రేపాటివారు? ఏల నిర్నిమిత్తంబుగ నసాధారణ గౌరవోదారుం డగుమాతేని నోరికొలఁదు లాడి, వలవనిపాపంబు కట్టుకొనియెదరు? లోకంబున సాధునిందకంటె మిక్కిలిపాతకం బెద్ది? వృథాప్రయాసంబు; ఇట్టినోరిచే లేల? నాబుద్ధి విని, యికనైన మృదుమార్గంబు పట్టుఁడు. లోకంబున నెట్టిదిట్టలకును వాతివాఁడితనంబు చేటులఁ బుట్టింపక పోదు. ఎవ్వరును ఱాల రువ్వినవానిఁ బూలరువ్వరు! కాన, నేనును మిమ్మొక్కటి నడుగవలసివచ్చెదును. మారాజుమాట పిమ్మటఁ జూచు

కొందము. ఏదిట్ల మీనట్టువపిట్టను బక్షిరాజ్యంబునకుఁ బట్టము గట్టెనో మొట్టమొదట దాని నుడువుండు," అను నానోటిమాటలు నోట నుండఁగనె, కట్టలుక నొకపలుగాకికాకి కనుగీట, వేగ నాసైగఁ గైకొనిన గాకము లెల్లఁ జెల్లురేఁగి, చివ్వకుం జేఁ జాఁచుచు, లాఠిచో శాంతంబునట్ల యువమానంబగుచోటఁ బరాక్రమంబ పురుషులకు భూషణం బగుటం దలపోసి, నేనును వెనుకదీయక కలని కాయితం బయి, ప్రతిఘటించి నిలిచితిని. అనవుడు సస్మితాస్యుండై, శక్రాంగ పుంగవుండు కొంగ కిట్లనియె. "ఎవ్వఁడుక్రొవ్వునఁ బరనిజశక్తులకొలంది గణింపక, మొక్కలుదువారల డీకొన నుంకించునో, యాకట్టిఁడిమత్తుఁ డిక్కట్టులకెల్లఁ బుట్టినిల్లగును. తొల్లి యొకకపోతంబు పోతరంబున నంతరం బెఱుంగక, సాహసంబుతో నెదిరి మడిసెను. నీ కాకథ జెప్పెద వినుము.

పాండ్యమండలంబున మధుర యను పురవరంబు గలదు. ఆపీటికోవెల నాశ్రయించి, యొకపారావత మిథునము వాసము చేయుచుండును. ఆఖగయుగ్మం బొక్కనాఁడు ముఖమండప సమీపంబున దేవాలయములో నేల వ్రాలి చెఱ లాడుచుండ, నొక్క శ్యేనంబు వాని దవ్వుదవ్వుల నీక్షించి, చేరవచ్చి దుర్గసమాశ్రయ బలంబునఁ బట్టఁజాలవికాక, యప్పటికి నోడువుదప్పి. 'వంటయింటి కుందేళ్ళివి యెందేఁగఁగల' వనియెంచి, నాఁటి కింతేనియుం జనియె. అదియంతయు తెప్పలిడక చూచి, వెఱచి, పారావతి పతికిట్లనియె. "చూడరుగదా? ఇప్పుడొక్కజాలి, జాలిమాలి, మనలం బట్ట నీపట్టున కేతెంచి దుర్గబలంబుల మనలం జెనకరామికిఁ దలయూఁచి, మహాకోపంబున మనవైపునకు చూడ్కి నిగిడించుచుం జనియెడు. పుణ్యావశంబున నిప్పటి కాశకాద నాప మృత్యుదేవతవాతం బడక

బ్రదికితిమి. అది ముందెప్పుడును మనమీఁదనే కన్నువేసి యుండును. ఇఁక నీచోటు వాయకుండిన, నెన్నఁడో మన మాయోరణంబు బారి కగ్గ మగుదుము. ఏవారిఁగాని బలవద్విరోధంబు లగ్గుగాదు. ఈతావు తరలి, వేగ నీవేగ సేగి తలంగుదము. తాత త్రవ్వించిన తటాకంబని పొంగి బ్రుంగం గగదుగదా? అందుల కొప్పుకొన్నను, ఇది పెద్దలార్జించిన కాణాచియుఁగాదు. నిలయంబు వదలలేక, యిందుండి మిన్నక లయం బంద నేల? ఇంక నీనేగికి వేగిర ముఱవగు వెరవు పరికింపక మసలరాదు. మసలితిమే నునుఱులు తోఁటఁగవలసి వచ్చును. కావున, మునుముట్ట మొలఁకువ పడవలయును. ఏమిబుద్ధి!" అని, కన్నుల నీరుపెట్టుకొని, గద్గదవచనయై యుమ్మలించు తనబోటిమాటలు గీటు వంబుచ్చి, మగపులుంగు మొగంబున కలంతినగవు చెలువు గొలుపఁ దన చెలువ కిట్లనియె. "ఏల యీలాగున వలవనివెఱవు గట్టుకొని, నాలా వెఱుఁగక, కర్తయు త్తలపాటు చిత్తంబునకు హత్తించెదు? ఉన్నయూరును గన్నతల్లియు నొక్కరూపన వినవే? సాటివానిపోటున కోపాటించి, గృహంబు పాడఱఁజేసి పాఱినఁ దోడివారు మనలంగని నగరే? దానిచే నగుపాటు దక్క నొక్క కార్యంబు లేదు. దైవంబు తప్పఁజూచిన, మనయత్నంబు లన్నియు నీటివ్రా లగును. వెరవులు వేయును నొసలివ్రాలు తుడువనేరవు. దేహికి సుఖదుఃఖంబు లీశ్వరేచ్ఛాయత్తంబులు. సుఖమ్ములు రమ్మని తెచ్చుకొన్న వచ్చి, దుఃఖమ్ములు పొమ్మని త్రోచివైచినఁ బోవునే? మఱియొక్కటి వినుము ఎట్టి విక్రమ ధురంధరులు నొకట్టెకుటఁ దలచూప నోడుదురు. ఈతుచ్ఛంబగు డేగ యెంత? ఆసాళువంబును నొక్క ఖగంబకాని దయ్యంబుగాదు. నీమది నాయధమాశశానసంబున కింత భీతిల నేల? అదియు శకుంతంబ; నేనును శకుంతంబను. ఎక్కడ నేనియు వ్రజంబు

నకు వజ్రంబు తక్క పగునె? ఏల యూరక కొఱమాలిన పిరికి తనంబుఁ గఱపెదవు? అక్కఱటిపక్కి నిక్కంబ మనదిక్కునకు వచ్చె నేని, నేనొక్క ముక్కు పోటునం గీటడంచెద నొండె; కులిశసఖంబు లగు నిశాతనఖంబులఁ జించి చెండాడెదనొండె. ఆర్యులు కార్యములు దమశౌర్యములఁ బ్రకటింతురుగాని, మాటలం బ్రకటింప నొల్లరు. నాకిప్పు డూరక నీతోడ వాగ్వాదమేల? నీవుచూచి మెచ్చుతఱియును వచ్చును. నావచనములు విశ్వసించి, యేవంత యేవంతయు లేక, నిశ్చింతమ్ముగ నుండుము. మన కిప్పుడు వచ్చిన భయమేమియు లేదు; అని, యూఱడించిన నాపులుఁగుచెలువ చెలువునిమాటకు మాఱాడ వెఱచి, లోనియూరటంబున కూరటఁగానక, డెందంబున డోలాందోళ నంబు నొంద, మొగము వెలవెలపాటులనగవున నడంచి, యూర కుండెను. అంత నాడేగయుఁ బగచాటె, మఱునాఁడు రేపాడి వెడలి వచ్చి, యాలయప్రాసాదంబుమీఁద నిర్గమద్వారంబువలనికిం దృష్టి సారించి, పొంచి చూచుచుండెను. అప్పు డక్కలరవంబు లరుణోద యంబున, నెప్పటియట్ల సంచారార్థంబు మందమందగమనంబుల దిక్కుల కరుగ వెడలుడు, నాఁటితోఁ బావురపుసతికిం బతితోడి ఋణానుబంధంబు తీఱుటం జేసి, యయ్యాఁగుజు, పోతుబకదారి నుక్కణ ముక్కునం గఱచికొనిపోయి, నాఁటితోనంబునకుం దానిఁ బోలి ముద్దఁగాఁ జేసికొని, యాప్యాయనంబుగ నావడియెు! ఆకలరవాంగనయుఁ బులినోరికండ జాఱిపడ్డట్లు చావునకుం దప్పి, దేవళంబుం దూఱె. ఎంతవారికిఁగాని, యాత్మకృతదోషఫలం బవశ్యభోక్తవ్యంబ కదా. కావున, బలవంతునితో నొంటమిఁగొంట దుర్మరణంబునకే కారణం బగును.

మఱియు నెంతటిబల్లిదులకును వాక్పారుష్యంబు మేలుగాదు

దానివలన సర్వకార్యంబులును విఫలంబులై చనును. గొడ్డంట నఱికిన తరువైన మరలఁ జిగిరించుంగాని, మాటల విఱిగిన మనను తిన్నఁబడ నేరదు. మున్ను వాగ్దోషంబునంగాదె యొకగర్దభంబు మర్దింపఁబడియె. నీకాకథ వాక్రుచ్చెద నాలింపుము.

కరిపురంబున విలాసుం డను రజకుం డొకండు గలఁడు. ఆమడివేలు చేరువగ్రామమునుండి క్రొత్తగా నొకగాడిదను విలిచి తెచ్చి, దాని బలిపింపవలె నను తలంపునఁ జక్కనియుపాయం బొక్కండు వెదకి, పొడగాంచి, యాగాలిగానిమేన నొక్కపులితోలు గ్రేలం గప్పి యప్పుడప్పు డరణ్యప్రాంతసస్యక్షేత్రంబుల రాత్రులు త్రోలుచుండును. క్షేత్రరక్షకులును విభావరిం బులికళాసంబులోనిదాని దూరమునుండి విలోకించి, చిత్తమున వ్యాఘ్ర మను భ్రమ గప్పి, యప్పుడ భయోత్కంపంబున డాయ నోడి, యూడనిఁబాదుదురు. కాఁబట్టి నిరంతరాయముగా నిచ్చలుఁ బచ్చగందని పయిరు కడుపార దొరుకుచుంటం బట్టి, కఱవాఱ మేసి పోసరించి, యారాసభంబు యథేచ్ఛముగాఁ గ్రుమ్మరుచుండును. ఇట్లు కొంతకాలము కడచినపిమ్మట నొక్కనాఁడు, క్షేత్రస్వామి యొక్కఁడు ఱాగుండియవాఁడు తన పయిరు నిచ్చలుఁ బొలివోవుచుంటకు మనంబున దుఃఖించి, దూరము విచారించి, యెట్టకేలకు మనంబు గట్టిపఱచుకొని, నెట్టన సాహసించి, దుర్గమం బగు ప్రయత్నంబునఁ బొలంబు సొచ్చి, ధూసరకంబళంబు మెయినిండం గప్పుకొని, యప్పొలంబునవలతిఱె నొకవృక్షంబు క్రీనీడ నధిజ్యశరాసనుండయి కనుమోసములేక పొంచి కూర్చుండి యుండెను. అప్పు డెప్పటియలవాటుచొప్పున ఖరంబు చేను చొచ్చి, యచ్చేరువ బూదివన్నియగొంగళిలో నున్న పొలముకాఁపును వే ఱొక్కగర్దభంబుగా వగచి, కాలపరిపాకం బగుటను వాని కభిముఖంబుగాఁ

గూయుచు డాయవచ్చెను. ఆకూఁత విని పొలముకాఁపు కలరూపు తెలిసి, దరహాసచంద్రికా సుందరవదనేందుండయి, "యీకిగ్గాడి గాడిదా యిన్నాళ్లను మాయుందఱకన్నులను గప్పినది!" అని నిర్భయుంబుగ డాయఁబోయి, యాబాలేయము నవలీల నొక్క కోలం గూలనేసి, కృతాంత దర్శనంబునకుం బుచ్చి, కృతకార్యుండయి చని నాటఁబట్టి కరము సుఖంపడియుండె.

కావునఁ బలుకం బల్లద మెప్పుడుం దప్పక గొప్పఱొప్పమిఁ బుట్టించును. శ్రేయస్కాముం డది యుడిగి, యడఁగి మడఁగి యుంత వలెను. అది యట్లుండె; తదనంతరవృత్తాంతంబు వినిపింపు మనిన, హంసంబునకు బకోటం బిట్లనియె.

అట్లు వాని పరుషభాషణంబులకు రోషించి యుద్ధసన్నద్ధుండ నయి నిలిచిన నన్ను వీక్షించి, యాపక్షు లిట్లనియె. "ఓరీ! స్వామి ద్రోహీ! యింటఁగుడిచి యింటివాసము లెన్నిక యుడిన వడువున, మాదేశమునఁ గ్రుమ్మరుచు మాస్వామినే యాక్షేపింపఁ జొచ్చితివి. కావున, నీవు సద్యోవధార్హుండవు; పాపకర్ముండవు; నీయెడ నించు కయిన దయఁ జూడఁదగునె? కుడిచి కూర్చుండి యుబుసుపోక, నోరి క్రొవ్వున నింత తెచ్చుకొంటివి. చేసికొన్న దనుభవింపకతీఱదు. మ మ్మెవరిఁగా జూచితివి? శౌర్యాలంకారుం డగు చిత్రవర్ణుని బంట్లను మ మ్మెఱుంగవే? ఇప్పు డెట్టును నీప్రాణంబులు పుచ్చుకొనక విడువము. నిమిష మడిచిపడకుండ నిలువుము. నీవడుబోములు చూపెదవు." అనుచుం గవిసి, దురాగ్రహాగ్రస్తంబులై యాఖగంబులు నఖరముఖ విదారణంబుల బక్షతాడనమ్ముల నన్ను నొంచి, మఱియు నిట్లనియె. మీరాజు మరాళంబు మిగుల మెత్తనివాఁడు. అట్టివానికి రాజ్యాధి కారపూజ్యత యొక్కడిది? సంతతక్షముండైనవానిం గని, భృత్యులు

వెలిపరి యొల్లిదంబుగఁ జూతురు. క్షమా తేజంబు లాయాయి యెడలఁ బ్రయోగించుట రాజధర్మంబు. అట్టిరాజే ప్రజానురంజకుం డగును. సంతత తేజుం డగుటయు శ్రేయంబు గాదు. తేజంబు కనఁజూపిన వాని శత్రుప్రాయుగా భావించి, జనసామాన్య మహిపాత్రుగా నెంతురు. కావున, నిలాపాలనంబుఁ బూనువాఁ డవసరోచితంబుగ క్షమా తేజంబులు రెండును వెలయించుచు, పిరశాంతాదిగుణంబుల, సరఘాసమాశ్రిత మధుకోశంబు చందంబున నధృష్యుండును నభిగమ్యుండును నయి చూపట్టవలెను. ఏకాంతమృదువగు వాఁడు కరస్థమగు నర్థము నేని రక్షించుకొన సమర్థుండు గాఁడనఁ, బ్రజాపాలనదక్షుండయి రాజ్య భారంబు భరియింప నెట్లు శక్యుం డగును? అప్పాలఁ బడియుండు తెలి పిట్టయా రాజనామంబుఁ దాల్ప నర్హుండు? దానిఁ బూనువాఁ డెంతటి వాఁడు కావలెను! అట్టి దుర్బలుని పాదసేవకుండవయి నీ వేమిభాగ్య మనుభవించితి వని, నిన్నుఁ గాంచు హితుండవుఁబోలె నా కీ వెడబుద్ధులు గఱపవచ్చితివి! లోకము నెవ్వరైనఁ బ్రబలునిం జేపట్టుదురు! గాని దుర్బలునిఁ బొంతనుం బోనైన నొల్లరు. ఆశ్రయించినను, ఫల చ్ఛాయాసమన్వితం బగు మహావృక్షమునే యాశ్రయింపవలెను. ఒకవేళ దైవికంబుగ ఫలంబులు లభింపకపోయినను, ననివార్యంబగు దాపపీడ నేఁడు మాపనోపునా? సింహప్రసాదంబున నజంబును వనంబున నిర్భయంబుగఁ జరియించుటఁ గానమె? అట్లు, ప్రబలులం జేరినలాఘవాస్పదునకును గౌరవం బబ్బును! ద్వేష్యులును సర్వజగన్మాన్యు లగుదురు; ఇతర కార్యులు ప్రశంసనీయు లగుదురని యుగ్గడింప నేల? ఎప్పుడును హీనుని మాత్రము చేరరాదు. చేరినచో, మునుగల గౌరవము సైతము పోవును. శౌండికకరంబున నున్న పాల ముంత నేని కల్లుముంతయే యందురు. నీచసేవ కేవలము శ్వవృత్తి

వడిన యాయాసం బెల్ల నిష్ఫలం బగుటయుకాక, దాన మనోభీప్సితం బెప్పుడును సఫలంబు కాదు. హీనవమానసదాశ్రయులకుఁ గొన్ని యువ సరంబుల దోసంగులును బొసంగుసు; అట్టివారి జన్మంబు లెప్పుడును దుఃఖభాజనంబు లగును. ఎప్పుడైనఁ దప్పిదారి, యించుక యభీష్టఫల సిద్ధి యయిన నది తుదముట్ట నేరదు. అల్పజలాశయంబుఁ జేరిన విసా రంబునట్టుల, యల్పు నాశ్రయించువాఁడును వానితోడన తీఱును; అట్లు తీరకమున్నను, నాగండకమున కెట్లు వానికి నట్లు గండములు మెండుగా నుండును. అల్పులతో క్షణమాత్రంబును నిలువను, సం భాషింపను, బోలదు. సజ్జనసాంగత్యంబున సర్వార్థసిద్ధులంబోలె, దుర్జనసంగమంబున సకలానర్థములును బ్రాప్తము లగును. ఆధారా ధేయభావంబునం జేసి యాదర్శంబున ద్విరదం బన్నవయయి కనుపట్టు నటుల, యలంతులఁ జేరినవలంతులును నలంతులయి కానఁబడుదురు. కాన, హీనసేవ యావంతయుఁ గర్తవ్యంబుగాదు. పొట్టకయి యట్టి హీనుని కాళ్ళుపట్టుకొని, కష్టపుజీవనము జీవించుటకంటె, మానవంతు నకు నిశ్చంచలం బగు నిశ్చయంబున నడవిలో నుండి, వన్యాహారం బుల సుఖముగాఁ గాలము గడపుట సర్వలోకసమ్మతమైన పక్షము; లేదా, కీర్తిధను నొక్కనిపాదభక్తుఁడ నని పేరుపెట్టుకొని, తక్కువ పాటులేక బ్రతుకుట యంతకంటె నుత్తమపక్షము. మఱియు లోక ములో రాజునాశ్రయించుట, కష్టకాలంబులఁ దమ్మాతం డపాయం బులవలనం బాపి కాపాడునని కాదా? అట్టిరక్షణ మా రాజువలనం గలుగకపోయెనా, వానితోడి ప్రయోజన మేమి? అట్టి పరవృధుఁడు లేకపోయినను, వ్యవదేశంబున నైన బ్రతుకవచ్చును. తొల్లి శశ ములు వ్యపదేశంబునం గాదే, యభిమతార్థసిద్ధిఁ బడసి నితాంత సౌఖ్యం బనుభవించె? ఆకథ సపాకల్యముగా వినిపించెదము వినుము.

పూర్వ మొకప్పు డనగ్రహనిగ్రహంబు సంభవించి, జలాశయంబు లెల్ల జలశూన్యంబు లైన, దైన్యంబున గహనంబునం గల మతంగజనివహంబులు యూథనాథు పాలికిం బోయి, సకరుణంబుగా నిట్లనియె. "స్వామీ! యేమని చెప్పుదుము? ఈనికటంబున మే మజస్రంబును స్నానపానంబులు సేయుతటిని, యీయేటివఱపుచే నిదాఘంబగుడుఁ బ్రబలాతపతాపంబున జంబాలమాత్రావశిష్టం బయ్యె. అల్ప కాసారంబులగతి తడవ నేల? తావకచరణసేవకులముగాఁ గాఁజాలియు, ననతిక్రమణీయం బగుమాయభాగ్యంబుకతంబునఁ దృష్ణాతిరేకంబున మాకిట్లాకులపాటు పాటిలవలసిన కాలంబు సంప్రాప్తమయ్యెను. ఇట్టిదుష్కాలంబు ప్రాప్తమగునని కల నైనం దలఁచి యెఱుంగము. ఏకాలమున నేమివచ్చునో యెవ్వఁ డెఱుఁగును? అహా! కాలంబుఁ బోలుదానిఁ, గాలంబుఁ దక్క నింకొక్క దానిం గానము గదా? ఇత్తఱి మమ్ము భవదీయప్రసాదోపజీవుల నీపిపాసం గాసిలకుండ నేది, యీబారిఁ గడవఁబెట్టు దేవరచరణంబులుదక్క నన్యంబు శరణంబుఁ గానము. మేమందఱము మామనఃపరితాపంబు నివేదించి, దేవరకృప నాశ్రయింప వచ్చితిమి. వేళంబ దీనికిం దగిన నదుపాయంబు చింతింప వలయు. అనన్యగతికులమగు మమ్మింక ముంచినం దేల్చినను దేవరదే భారము." అని యూరకున్న, యూథనాయకుండును సంక్షుభితం బగుహృదయంబునఁ, గార్యభారమగ్నుండై కొంతొకవడిచింతించి, యొక్కజంఘాలునింబిలిచి, నీవిప్పుడతిత్వరితగతిం బోయి, "యీకుఱంగల నెందైన మధురశంబరపూరితం బగుసరోవరం బారసి, మాకడనున్నట్ల చనుదెమ్ము. అట్లుసేయఁ బ్రాలుమాలి యూరకరాక, నీయనువర్గంబులపోక సుమీ." అని పంచిన, వాఁడును వినయనయ భయంబులు హృదయంబునం గదుర, తేనియానతిని శిరసా

వహించి తత్‌క్షణంబునఁ గదలి మనోవేగముతో నేగి, విపినం బెల్ల వెదకి, తుద కచ్చేరువ నొక్క మడువు పొడగని, హర్షోత్కర్షంబునఁ బఱతెంచి, యూథపతి కిట్లనియె. "దేవా! నేవకుం డీవనమధ్యంబున నిర్మలజలపూర్ణహ్రదం బొక్కటిచూచి, యిదిగో సఫలప్రయత్నుండయి వచ్చె; ఇంక భృత్యులతోడఁ గూడి దేవర విచ్చేయ నవసరంబు. మనవారెల్ల నాప్యాయనంబుగఁ బానీయంబులు గ్రోలఁ గాంచిరి." అన; సామజస్వామియు, గడుం బ్రమోదించి, యతని నభినందించి, గజవ్రజంబుల వెంటఁబెట్టుకొని మడువుకడకు నడచి, జలమ్ముల డిగి, తోయమ్ము లాకంఠమ్ముగఁ గ్రోలి, కంఠదఘ్నమ్ము లగునంబువులం దేలి, యోలలాడం దొడంగెను. అప్పుడు, యాతాయాతగజవ్రాత పదతలాఘాతమ్ములం జదిసి సమసినశశకవిసరమ్ముల నాలోకించి, శోకానలసంతప్తస్వాంతుండయి, శశకేంద్రునిమంత్రి రోమకర్ణుఁడు బెగ్గలంబగ్గలింపరోజుచుఁ బారుతెంచి, నిజాధీశ్వరునిశిలీముఖునిఁ గాంచి, వినయవినమితోత్తమాంగుండయి నమస్కరించి, తమవారికిఁ బాటిల్లిన ముప్పుచెప్పఁబోయి, డగ్గుత్తికపడి, కొంతవడియూరకుండి, యెట్టకేలకు నెలుంగుతెచ్చుకొనియిట్లనియె "దేవరవారుకంటిరో కానరోకాని, గజవిసరములచే మనశశములకుం బ్రళయము ప్రాప్త మయ్యెను.—

అనుడు, నాదారుణ భాషణము శ్రవణములం దూఱి హృదయదారణము గావింపఁ, గరగుప్తకర్ణుండై 'హరిహరీ' యని కన్నులు మూసికొని, కొంతసేపు చిత్రాయమానగాత్రుండయి ఱిచ్చవడి యుండి, మంత్రిప్రయత్నంబునం దెలిసి, దీర్ఘనిశ్వాసపురస్సరముగా నలుదెసలుం జూచి, యల్లన లేచివచ్చి, కార్యచింతాపరత్వమున నమాత్యులంగని శిలీముఖుండిట్లనియె. "మంత్రులారా! యీ యేఁడు వేసవివేఁడిమిఁ బోఁడిమిచెడి, యెల్లవంకలవంక లింకంబాఱిన, మీఱిన

దగ, వెల్లిదమున నుల్లములు పల్లటిల్ల, వదనములు వఱువట్లువట్ట, వేదండతండములు సడగొంకపిండువడువున వెడలి, పుడమి యీనిన చందమున నెల్లెడలఁ దామ యయి, మెందుకొని యున్నవి. ఇప్పుడు వానియడుగుల యడుగునం బడి మడిసిన మనచెవులపిల్లులసుద్ది వినిన యప్పటినుండి నాయుల్లము పెల్లు తల్లడిల్లుచున్నది. పిపాసాపరాయత్త చిత్తము లగు నీమత్తదంతావళసంతానముల నాక్రాంతము నంబుపానార్థము వచ్చుచుఁ బోవుచు నుండ నిచ్చితిమేని, యచిరకాలమున మన కులంబెల్లఁ బ్రాణములు గోలు వోయి, నామమాత్రావశేషం బయి యుండవలసి వచ్చును. ఇప్పటికే కించిదూనముగాఁ బొలిసి, పారావారమ్మఁ బురుడించుబలంగమ్ము గోష్పదాకృతి యయ్యె. ఇంకఁ దడసినఁ, గార్యంబు తప్పును. బలహీనులము కావున, మనకు వాని మాఱుకొనుపాటిబలిమి లేదు. ఏమిసేయువారము? ఎట్లయిన నీవారణంబులబారికిం దగు ప్రతీకారంబు సత్వరంబుగ నారయం జను." అన, శోకవిస్మయపరీతస్వాంతులయి యెద్దియుం దోఁచక, మంత్రులన్యోన్యముఖావలోకనంబులు సేయుచు, మన కియ్యెడ దైవంబకాని వేఱొండు శరణంబు లేదని వగఁగూరి, మొగంబులు తెలివితప్పి యుండ, నాదర వినయసంభ్రమంబులు ముప్పిరిగొన నాతఱి విజయుం డను ముసలి కుందేలు శిలీముఖున కిట్లనియె. "ఓమహాప్రభూ! దేవరదివ్యచిత్తంబున నిది యొకపనిగా నెంచి చింతింపవలదు. దేవరదయ గలుగ, నా కీయమిత్రుల నోర్చు టెంతపని? లోకంబునఁ బ్రజ్ఞాసాధ్యంబులు కాని కార్యంబు లేవియు లేవు. దేహబలంబు లేనివాఁడయ్యు, శేముషీమంతుం డెంతఘనకార్యంబు నైనఁ దృణప్రాయంబుగ నిర్వహింప సమర్థుండై యుండును. దేశకాలజ్ఞులమై యనారతము దేవరయోలగంబునం గొలువుసేయుమముబోఁటివారి కీనాగమ్ములఁ దోలఁగఁ

ద్రోలుట యొకదుష్కరము గాదు. స్వామి కనుగిలిపినం జాలు ఏలినవారని యోగబలంబున, నశ్రమంబున నెంతటికార్యంబు నైన ననివార్యంబుగా సాధించుకొని, నీలెంకలలెంక రాఁగలండు." అని యనిపించుకొని చనువాఁడయి యాజ్ఞయే యనఁ గుందేళ్ళరాయం డును నాతనిఁ బ్రీతిశీతలంబగు నాలోకనంబునం జూచుచు, నంగీకార పిశునమందహాసనకందళసుందరం బగు మొగంబు వంకించి, "నరగ నరిగి కర్జంబు సఫలంబు చేసికొని రమ్ము. నీతలంపునకు దైవం బను కూలం బయ్యెడు" మని దీవించిన, 'మహాప్రసాదం' బని వనివిని, మార్గంబున నిట్లు చింతించెను.—ఆదంతిరాజు మహాజంతువు; నేను గడు నల్పజంతువను. ఆగారుం డారసించి నా కెట్లు మాటలాడఁ దలకూడును ? తలకూడెఁబో, కార్యసంఘటనం బెట్లు సాధ్యమగును? నే నందనిమ్రానిపండ్లు కోయం దలపెట్టితి. నాకోరిక యీడేఱునో యీడేఱదో గదా ! — అని చింతాడోలాయమానమానసుండయి, కడకుఁ బరమోపాయంబొక్కటి బుద్ధికిం దవిలినఁ జక్కఁగాఁ బరికించి, యది మనసునకు సరిపడ్డ తరువాతఁ గదలిపోయి, 'స్పృశించుచునె ద్విపంబును, నాఘ్రాణించుచునె యురగంబును, బాలించుచునె నృపాలుండును, నవ్వుచునె దుర్జనుండును, హింసింతు' రని విచక్షణులు పలుకుదురు.—కాన, నేనీనగాగ్ర మెక్కి కరిరాజుతో ముచ్చటించెద నని నిశ్చయించి, వేగ నాగిరిశృంగం బధిరోహించి, రాగమనంబు ప్రతీక్షించుచుండె. అపగిదిం గొంతతడ వాతనిరాక కెదురుచూచుచుండి, దంతినాయకునితో మదువున కేతెంచి పానీయంబులు గ్రోలి మరల యిరవున కరుగుచున్నవానితోఁ గొండ కొమ్మున నుండి యిట్లనియె. 'ఓ మాతంగపుంగవా! నీకు సమస్తంబును శస్తంబగుఁగాక! ముహూర్తమాత్రంబు నిలిచి, నావచనంబులు విని పొమ్ము"

నావిని యూపలుగొమ్మల మొగమ్ములతోఁడు మొగమ్మొత్తి చూచి, “నీవెవ్వఁడవు? మాతోడ నేమికార్యము గలిగి మాటలాడ వచ్చితివి? కాలవిలంబనంబు సేయక నీయుదంతం బంతయు నొకటి రెండు మాటల నుడువుము” అనిన, విజయుం డిట్లనియె. “ఎవ్వని పేరు విన్న నహిత చక్రంబులు నిచ్చనుఁ దల్లడిల్లుచుండు, నాకు వలక్షైకాధినాథుండగు రాజదూతను నేను; దూత యయినవాఁడు విరోధి యనిరోధ క్రోధంబునఁ గృపాణపాణి యయి ప్రాణంబులుగొన గమకించుచున్న నైనఁ, బ్రాసంబు వాసివాయోడక యథార్థంబె వచియింప వలయుం గాన, నానిశాన్నాథుండు తానుగ నీతోడ నాడుమని నాకుం గఱపి పుత్తెంచిన వార్తలు కొన్ని గలవు: వచించెద. వాని సావధానముతో నవధరింపుము.—మదీయాజ్ఞాపరిపాలితం బగుటం జేసి, యీసరోవరం బెట్టి భీమబలులును నాయనుమతంబు వడయక కదియ శంకింతురు. మీరు నన్నుఁ బూరికింగొనక, నేటితే పోట లేక యీకొలను సొచ్చి, కలగుండు వఱచితిరి. అంతియకాక, పథంబున నస్మదీయ పాదభక్తుల శశంబులనేకంబులరూపుమాపి, నాయెడ మహాపరాధంబుగావించితిరి. బుద్ధిగలిగి బ్రదుకఁదలంతురేని, యీక్షణంబ మడుంగువిడిచియొండుకడకు నడచునది. ఇదిమొదలెన్నండును నామదలఁగొనక కొలఁకుఁ జొరకుండు నది. ఎఱిఁగి యెఱుఁగములం జేసి, మీరింతదనుకం జేసిన నేరంబు సైరించితి. ముందు నాపనువుచేసి, మొక్కలంబు మాని ప్రాణంబులు గాచి కొందు. అట్లుగాక యింకను మదాంధకారంబునఁ గన్నుగానక మదీయాజ్ఞోల్లంఘనంబుఁ గావింపఁ బాలుపడుదురేని, మిమ్ముందఱ నస్మదీయప్రతాపానలంబున కొక్కటఁ బూర్ణాహుతిఁ జేసెద. మీఁద మీకుంబోలినగతిఁ జూచుకొందు.—అని రోషాతిభీషణుండయి, సంవర్త సమయభీషణ హుతాశనకీలపోలిక మండిపడుచున్న వాఁడు. కాలాతి

పాతంబుగాకుండఁ, బరమకృపానిరతుం డగు హిమకరుని శరణుసొచ్చి, తదనుగ్రహంబునకు భాజనంబ వగుము. ఆతనియానతి మన కందఱకు నవిలంఘనీయము. మాకుఁ బ్రాణములు చేఁ దగునేని, యాయనయాజ్ఞ నన్యథాకరించునది." అనుడు, దంభోళిపాతతుల్యంబు లగు నావాక్యముల హృదయంబు వగిలి, బెగడు గదిరి, కంపంబు సర్వాంగీణంబై తొలయ, వివశం బగు డెందంబు నెట్టకేలకు నూలుకొల్పి, గద్గదిక నెలుంగు దగులువడఁ గుంజరపతి చెవులపోతుం గని యిట్లనియె. "క్షుద్రులము మే మామహామహుని కోపంబున కెంతవారము? తనయు లెం దయిన బుద్ధిదోషమున నెదురుపడి యాజ్ఞ మిగిలినఁ, దండ్రి యది మనసునఁ బెట్టునే? ఆశీతాంశునకు బుధుఁడొకఁడును మే మొకరముఁ గాము. మే మజ్ఞానకృతంబున మి మ్మాయానపెట్టి కడునవజ్ఞఁ జేసితిమి. మాచేసినయావ్యతిక్రమమ్ము క్షమియింప నీవే మామారుగా క్షపాకరుం బ్రార్థింపుము. ముందెప్పుడు నీతటాకంబు చెంతలం జేరము. దీనిం బ్రాణభయమునం బలుకు కార్యవశంపు మాటనుగాఁ బాటింపఁబోకుము. ఏనిన్ని మాటలవాఁడంగాను. ఇంక నీపలుకుఁ ద్రోచిన, నీపాదములకుం దప్పినవార మగుదుము. మారాజు సమ్ముఖమ్మున మామీఁద దయ పుట్టునట్టుగా నెట్టు ప్రసంగించెదవో నీ దేభారము. మదీయవిజ్ఞాపనము విని వాఙ్మాత్రంబున నీవు మాకీ యుపకారము తప్పక చేయవలయును. మఱవకుమీ పోయివత్తుము." అనిన, శశకం బిట్లనియె. "ఓయూధనాథా! మానాథుం డగు సుధాంశుండు సన్మార్గవర్తి; దయాసుధానిధి; శరణాగతభరణైకబిరుదాంకుండు; భక్తు లెంతలెంతలు తప్పులు చేసినను, సను తాప పడి రేని నెరను లెన్నక మన్నించును. తలం కొందకుము. నీవారును నీవును గావించిన యపగడంబు లెల్ల నిస్సంశయముగా లోఁగొనును. ఈ

సరోలలామం బాయున పేరను చంద్రసరస్సనాఁ బరఁగు చున్నది. మ మ్మాతండు దీనికిం గావలిపెట్టె, నిచ్చోట నున్నవారము. మే మందఱ మాయన భృత్యులము. ఆదయాళుండు మ మ్మనవరతము హితప్రాణంబులుగాఁ జూచుకొని, పుత్రవాత్సల్యంబునం బ్రోచు చుండును. శశంబులం గలిగి యుంటనే, యాశశధరునకు శశి యను నామము జగంబునఁ బ్రథితం బయ్యె. ఇప్పు డాతం డతిదూరం బగు గగనపథంబున వర్తించుచుండును. మన కాప్రదేశంబు బహుతర ప్రయాసగమ్యంబు. ఆతఁ డెడపదడప నీమడుగునకు వచ్చి చూచి పోవుచుండును. ఈనిశాసమయమున నీసరోవరంబునకు విజయము చేయఁ గలవాఁడు. సమ్ముఖమున రాయబార మేటికి? అప్పు డాతని పాదసందర్శనంబు చేసికొని, మీయపరాధంబు సర్వంబును నివేదించి తదీయానుగ్రహంబు వడసి, చనుటమంచిది. అందాఁక నిందు నిలువుము." అని, యొడఁబఱిచి, ప్రొద్దు వాలినపిమ్మట గజరాజును వెంటఁ బెట్టుకొనిపోయి, సంజవేళకు జలాశయంబు జేరి, కొలనిజలంబుల ననిలవశంబునం గదలుచున్నదగు నిశాకరప్రతిబింబంబుఁ జూపి, యిట్లనియె. "అదె చూడుము. కుముదబాంధవుండు క్రోధరసం బుట్టిపడ నెట్లు కోపప్రకంపమానాంగుఁ డయి యున్నవాఁడో. ఇది నీవు సంభాషింప నవసరంబుగాదు. కనుక తీఱిన వెనుక సమయము చూచి, నీచందం బీచందమామకువిన్నవించి, నీదెసఁ బ్రసన్నహృదయుం గావించెద. ఇక్కడ నీవు మఱేమియుఁ ద్రవ్వక, గ్రక్కున మ్రొక్కి నీయిక్కకుం జనుము. కడమపని నామీఁద విడువుము." అని సమయోచితముగాఁ బలికి, యేనుఁగును మ్రొక్కించి వీడుకొలిపి, విజయుండును దనజన్మంబు సఫలంబయ్యెఁగదాయని యలరి, వికసన్ముఖుండయి చని, శిలీముఖమునకు నమస్కరించెను. కార్యనివేదనం బొన

రించునంతకు మానసంబు పట్టఁజాలక, విస్మయసూచనలోచనఁడొచులు నిట్టవాడువ నిట్టనియె. "కార్యము గోట మీటుకొనివచ్చుట నీముఖ వికాసంబె చెప్పక చెప్పుచున్నది. అమోఘసంకల్పుండవు ? నీతలం పెన్నఁడయినఁ బొల్లగునే ? నీయంతటిహితుండు కలుగఁబట్టికదా, నేఁడు మే మందఱము మృత్యువక్త్రగతులముగాక, బ్రతుకు గంటిమి. నీఋణంబు మేము పదివేలజన్మంబు లెత్తి యయిన నీఁగఁగలమె ?" అని మఱియు బహువిధంబుల నాతనివిన్నాణంబుఁ బ్రశంసించుచుండ, రాజున కభిముఖుం డయి విజయుండు సవినయంబుగా నిట్లనియె. "ఆశ్రితపక్షముచే దేవర యిట్లానతిచ్చెదగు, గాని నిక్కంబునకు దేవరప్రశంసనేయఁ దగినంత శక్తియుక్తుండను గాను. అవామకుల మగుమాదృశులకును, బ్రశంసకు నెంతదూరము? ఒకవేళ మాశక్తి శక్తిగలిగిన, నదియు మీసేవవలననేకదా? దేవరయాజ్ఞ కన్యథాత్వం బెలగలుగును? కార్యంబు వండించుకొని వచ్చితి." అని తనవృత్తాంతం బాద్యంతంబును విజ్ఞాపనం బొనరించి, పారితోషికంబు వడసి, విజయుం డపరిమిత సంతోషంబునం బొదలియుండె. అది దొరంకొని లంబ కర్ణంబులెల్ల నతివేల సమ్మోదమ్మునం దేలుచు, సుఖంబు పడియుండె. కావున, రాజు లేకున్నను నెపమ్మొ వెట్టియయిన సుఖంవవచ్చును.

అనుడుఁ దదీయ వచనశ్రవణానంతరంబున నుద్దీపితం బగు పాటోపంబు లోలోపలన యడంచుకొనుచు, మనోవికారం బేమియుఁ దోఁపనీక, నేనిట్లంటిని. "ఆర్యజనమిత్రుండగు నా హంసకుల పవిత్రుండు వీరాధివీరుండు; నిజప్రతాపదీపాంకురనిరస్తసమస్తవైరివీర దుర్వారగర్వాంధకారుండు; విక్రమాఢ్యు నొరు నాతనిఁ జెప్పి చెప్ప వలెను; పిఱికితనం బాయన యున్న యూరనైన లేదు; ఆతం డించుక

మీ యూరక పుట్టనిబొట్టలకుం జేళ్ళు పెట్టెదరుగాని, యాతండు నలుపో తెలుపో, యెఱుంగరు. భవాదృశులు ప్రాజ్ఞులే యిట్లు భావ్యంబులు కానిపలుకులు పలుకుచుండ, నింక నజ్ఞులగతి యేమనవచ్చును? పరాక్రమగుణంబున నాతం డొక్క కర్పూరద్వీపంబునకె కాదు, త్రిలోకాధిపత్యమునకైనం దగినవాఁడు. ఇంక నాతనిం జేరుగ్రుచ్చి యేమైన నన్న, నపచారం బగును. మీప్రల్లదంబు లుడిగి యూరకుండుండు." అన, నాయండజంబులు మండిపడి, నన్నుఁ దెగటార్పఁ గృతనిశ్చయంబు లయి, తమతేఱి యెఱుకమీఁద మఱి పరిమార్చు తలంపునఁ బెడతెక్కలు విఱిచికట్టి, కొట్టి కంఠగతప్రాణుం గావించి, హతదంష్ట్రమహాభుజంగంబుభంగి రోఁజుచున్న నన్నుఁ బ్రసభాచరణంబున దుష్టభూయిష్ఠం బగుసభాస్థలికిం గొనిపోయి, తమ రాజు ముందటఁ బెట్టి, సభాస్తారు లందఱు విన నిట్లనియె. "స్వామీ! యేము భవదాజ్ఞాధీనకృత్యులముగాన, నెఱిఁగినయర్థము చెప్పక తప్పివుచ్చి మాయంతన రొకటి చేయుట భృత్యధర్మంబు గాదని, యీమత్తునివృత్తంబు దేవరకు నివేదించి భవదుక్తమార్గంబున నడవఁ జనుదెంచితిమి. ఈమొక్కలీఁడు, సమయుటకు సమయంబై, యుచితానుచితవివేకంబు లేక, ధర్మస్వరూపుల రగుదేవరయెడఁ గొడిములు గడియింపఁ దొడఁగినవాఁడు. "అన్యదోషకారి తనకిల్బిషంబునఁ దానకాలిపోవు; చచ్చిన వానిఁ జంపనేల? యనరాదు ఒకప్పుడు దైవంబును దోసకారులకె తోడు చూపును. ఈమూర్ఖబకంబు మనసీమం దిరుగుచుఁ దేకువమాలి, యేలినవారిపాదంబులనె యధిక్షేపించుచుఁ, బలుకరానిపలుకులెల్లం బలికె. కావున, నీబకాధముం డవశ్యవధ్యుం డయ్యెను. కలహాశీలుండగు నీతనిఁబొలియింప మేము సంజాతనిశ్చయులమై యున్న

వారము. ముక్కుపోడువంగా లేనిముంగోప మదియెన్న ?॥? వీనిమీద లేశంబును దయ తలంపవలదు. ఆజ్ఞయైన వీనిఁ గడతేర్చెదము.' అని యన్నియు నేకవాక్యతగాఁ బలికిన నాలించి, వాని వారించి, భయాదీనమానసుండనై మూఁకుమొగముపెట్టి వడవడ వడఁకుచున్న నన్నుఁ గరుణాతరంగితాపాంగుండై కాంచుచు, చిత్రవర్ణుండు 'ఏఁ డెవఁడు ? ఏ దేశమునుండి వచ్చుచున్నవాఁడు? తెలుపుఁడు.' అన, నవియు 'హిరణ్యగర్భుండను రాజహంసంబు ననుచరుండఁట ; కర్పూరద్వీపమునుండి వచ్చినవాఁడు' అని విన్నవించుసమయంబునఁ, బరిసరవర్తి యగునా శిఖండిప్రకాండునిమంత్రి దూరదర్శియనుగ్రద్ధ నన్నుపలక్షించి, 'మీ యధ్యక్షుని సమక్షంబున ముఖ్యామాత్యుఁ డేవాఁడు ?' అని యడిగిన, నేనిట్లు చెప్పితిని. "వివిధవిద్యావిశారదుండగు సర్వజ్ఞనామక చక్రవాకప్రశస్తుండు. ఆతండుసర్వధర్మములను మూలముట్టుగ నెఱుంగును ; సత్య శౌచాది సద్గుణ గరిష్ఠుండు ; స్వదేశసంభవుండును, ఉపధాశుచియు, అఖిలార్థసంవేదియు, అభ్యస్తసమస్త వ్యవహారుండును, సుప్రసిద్ధుండును, సర్వజనసమ్మతుండును, ధైర్య శౌర్య ధుర్యుండును, ప్రతిభావంతుండును, ధర్మాధర్మ విశారదుండును, స్వామికార్యైకతత్పరుండును, నగువాఁడు మంత్రిపదంబున కర్హుఁ డని నీతిశాస్త్రవేత్తలు చెప్పుదురు. దైవానుగ్రహంబున నీసకలసద్గుణములును నాజకృపదొరయందుఁ బొందుపడియున్నవి.' అని చెప్పునవసరంబున, నాయాస్థానంబుననున్న యరుణముఖుం డనుకీరంబు మయూరరాజున కిట్లనియె. "దేవా! యవధరింపుము. కర్పూరద్వీప ప్రముఖాంతరీపంబులెల్ల నీజంబూద్వీపాంతర్గతలఘుద్వీపంబులె కావున, నాకవ్వారవ్వు దీవియు దేవరవారిద యయియుండును. దాన, నామానసౌకస్వామియు నానుగాదనక స్వామియానకు లోనై మెలఁగఁదగినవాఁడు. నేఁ

డాదిగా నేఁడేఁడును దేవర కరిపెట్ట నాజ్ఞాపింప, హిరణ్యగర్భునిపాలి కొక్క వేగరిని వేగఁ బుచ్చుట ప్రధానానుష్ఠేయమైన కార్యము. వీతిహోత్రుండు కాష్ఠంబులఁ దృప్తి పొందనిచందంబున, భూకాంతుండు రాజ్యంబునఁ దనివిచనక యుండవలెను. అసంతుష్టుం డగు భూసురునట్లు, సంతుష్టుండగు పార్థివుండును జెడును. కావున, మహీకాంతుండు సంతతోత్సాహవంతుండై, యార్జవంబుననంగాని, యనార్జవంబుననంగాని, దుర్జయులగువగఱ నిర్జింపవలయును. అంతియగాక, వేఱొక్క ధర్మసూత్రముగలదు; సావధానమతివై యాకర్ణింపుము. 'రాజ్యంబు వీరభోజ్యంబు' అని ధర్మశాస్త్రమర్మపారగులు వచింతురు. కాన, సముచితసైన్యసమన్వితులరై కదలి, దేవర చేవ మెయి వానిని నావరించుట యర్హకృత్యము. అతండు మంచిమాటలం జక్కఁబడెనేని మేలయ్యెడు. అట్లుగాక, కాదు కూడదని దేవర పలుకు సేయక యనాదరణము చేసెనేని దత్ఫలం బాతండు చేసేతం గుడువఁగలాఁడు. మఱియు ప్రార్థనాభంగంబు సేయక, యొకదూతం బనిచి యెదిరిహృదయం బెఱుంగుట యపరిహార్యకార్యంబు.' అనిన వికాసహాస భాసురాననుండై, చంద్రకేంద్రుండును. "అవు; అది కార్యంబు" అని తలయూఁచె. ఔరా; 'రాజ్యమదాంధుండును, బాలుండును, ధనగర్వితుండును, సున్నదుండును, శక్యాశక్యవిచారంబు సేయక యలభ్యంబుల లభ్యంబులఁగాఁ దలంతు' రనుకోవిదులపలుకుల కేల యన్యథాత్వంబు గలుగును? రాజ్యలోభంబెకదా, యీరా దుర్విచారంబులకెల్ల మూలంబు. కోటరస్థానలంబు కుజంబుంబోలె, హృదయస్థతృష్ణానలంబు మనుజు దగ్ధంబుచేయును. ఆశయే సర్వానర్థంబులకు నాకరంబు. అట్టియాశను దిగనాడి, ప్రాప్తలాభముదితహృదయుండై యుండువాఁడె కృతార్థతముండు. అప్పుడు దేవర

యుక్తిఁ గారణవక్తృతావిశేషంబు తలంచి, నాకుఁ బ్రాకృతనువు లెల్లరొకో యనుబుద్ధి జనించె. అది యట్లుండ నిండు. ఆ విషాద మంబు లగు దుష్టాలాపంబులు మనస్తాపంబు సేయు, నన్ను నేన యుపశమించుకొని, రాజువంక మరలి "నే నొక్కటి విన్నవించెద; కోపంబు లేదుగదా' యనిహెచ్చరించి. యాయనచే లేదనిపించుకొని, మితహితోక్తుల నిట్లంటిని. "లోకంబున నెందైన నొరుల సొమ్ములు రమ్మన్న వచ్చునె? ఏల, యఘటమానంబగు కార్యంబునందు, నిరర్థకప్రయాసంబు వడియెదరు? చెప్పెడివా రొకవేళఁ జెప్పినను, వినెడువారికైన వివేక ముండవలెనుగదా! అట్లుగాక, 'దున్న యీనినదన, దూడను గట్టుమన్న' మతిపస యొక్కటి రచ్చకెక్కుంగాని, దాన నభిమతకార్యకరణంబు చేకూఱనేరదు. అఖిలవిదుండవు; నీవెఱుంగనిధర్మాధర్మంబులు గలవే? దుర్దాంతరిపుస్ఫురణహరణపరిణతుం డగుహిరణ్యగర్భుండు, వారువీరుంబోలె నస దనితలంపవలదు. విక్రమంబున నాతం డతిలోకుం డని స్మరణకుఁ దెచ్చుకొని, పిమ్మట నొక్కత్రోవ ద్రొక్కుము. కాలనియోగప్రేరితుండై, నిజజీవితనిస్పృహత్వంబునఁ గడువూఁదఁదీఱఁ బ్రేలినయంతనె రాజ్యంబు రాఁబోదు. మదిమదినుండి, యేల నిర్నిమిత్తంబ చెట్టుగొట్టి పై వేసికొనెదరు? తదీయప్రభావం బెంతవారికి నపరిభావ్యంబు. మీమీ పంతంబు లెల్లఁ దదీయభ్రూభంగపర్యంతంబులుగాని, యామీఁదం జెల్లవు. ఆతనికడవారును నుగ్రరణకోవిదులు; మీరభిమానంబు మాని, మారొండయునిం గడవ నాడక, ప్రాణపరిత్రాణంబు చేసికొండు. లోకంబున వచనమాత్రంబునన యాధిపత్యంబు సిద్ధించునేని, మత్ప్రభుం డగుహిరణ్యగర్భునకును నీనేరెడుదీవియందు స్వామ్యంబు గలదనవచ్చును. ఈ చెప్పెడిమాటలతోడ నేను ప్రయో

జనము! ఈచాలెడువారికెల్ల నోరికి మాఱు లేదుగనుక, నేలినవారి మెఱుమెచ్చునకై యోలగంబున వలసినట్లెల్ల వదరవచ్చుంగాని, తమ దుర్వ్యవసాయంబునం గార్యపాకంబు తప్పి, స్వామి కొక్కయొప్పమి వచ్చినప్పుడు దానికిం దగుప్రతీకారంబుం గానక, విస్మయపరీతచేతస్కులై మిన్నుచూచుటదక్క నొక్కటి శక్యంబుగాదు. చిత్రవర్ణునకు మాకర్పూరద్వీపమునం బ్రాజ్యరాజ్యాధికారంబు గలదో, హిరణ్యగర్భునకు మీతాలుదీవిని నెఱదొరతనంబు గలదో, యెట్లు నిర్ణయింపనగును!" అనినం జిఱునవ్వునవ్వి యవ్విషధరభుగ్వల్లభుం డిట్లనియె. "త్వరయేల? యుద్ధంబునన యెల్లయర్థంబులును నిర్ధారణంబులగును. ఇప్పుడుపోయి, నీయేలిక నాలంబున కాయితంబు చేయుము. ఇదే నీతోడ మాదూతుఁడు నేతెంచెడు. క్షణమాత్రంబు నిలువుము." అని పలికి, మంత్రిమొగంబు చూచి యిట్లనియె. "మంత్రివరా! మనకిపు డొకదూతకార్యంబు ప్రభూతం బయినది. దక్షతయుం, గార్యవాదిత్వంబును, బ్రగల్భతయుం, బరమర్మజ్ఞతయు, సద్వచోగౌరవంబును, గలవాఁడు సందేశహరకృత్యంబున కత్యంతార్హుండు. హిరణ్యగర్భునియొద్ద కీకొక్కెరతోడఁగూడఁ బనుప, మనవారిలో నేరుపరి నొక్కనిం జేరుకొమ్ము." అనిన శుకంబు మొగంబు చూపి, దూరదర్శి యిట్లనియె. "ఈయరుణముఖుండె మీయెన్నినట్టి సర్వలక్షణసంపన్నుండు; కాలము చెల్లినవాఁడు; గుణజ్యేష్ఠుఁడు; మనకుం బరమవిశ్వాసి. కావున, దూతభావంబున కితండె యోగ్యుండు. ఈతనిం బనుపఁజను." అనిన వినయంబుమీఱ నాకీరం బిట్లనియె. "దేవా! నాయెత్తుపిత్తమ్ముం గ్రుమ్మరించినను, నీమదోన్మత్తుని తోడఁగూడి యడుగువెట్ట నోడంబడ నేరను. సర్వవిధంబుల ననీ్న కార్పణ్యదోషాపహతస్వభావం బగు దుష్టబకంబుతోఁ బంచుట యించు

కయుఁ గళ్యాణదాయకము గాదు. దేవరమాటకు మాఱుపల్కితి నని కాఁకసేయక, నామాటలు తేటపడ విని, మీఁద దేవర యిచ్చ వచ్చినట్టు చేయవచ్చును. ఈ టక్కరికొక్కర ముం దఱుగుటయె మిక్కిలి యుక్తము. వీనివెనుకనె నేనునుం జనియెద. సర్వధర్మ విదులు దేవరకు ధర్మములు సెప్పనంతటివాఁడఁ గాను; నానేరము సైరింపుఁడు. దుర్జనునితోడం గూడి నడచుట యెడరు తొడరుటకె కారణం బగును. మన మీతనిగుణము లెల్ల మనవారివలనఁ గథ లుగా విన్నవారము. కొంతదారి సాఁగనిచ్చి, యచ్చట నన్నుఁబొడ వడఁగించిన నెద్దిదిక్కగు? అదియుఁగాక, నసఁగూడి నార తలకెక్కిన ట్లెక్కువవారిం జేరినతక్కువవారికి గౌరవమును, నినుమును గూడిన వేఁడివేల్పునకు సమ్మెటపెట్లబ్బినట్లు హీనునిఁగూడిన మాననీయునకు లాఘవంబును, గలుగుట సహజము. గౌరవలాఘవంబు లెందును సంసర్గాధీనంబులె కావే? ఖలులు సలుపు దుర్వృత్తంబుల ఫలంబు తప్పక సన్నికృష్టు లగు సత్పురుషులం బొరయును. తొల్లి యొక్క వాయసముతో సావాసము చేసి, హంస హింసింపఁబడియె. ఆ కథ యాకర్ణింపుఁడు.

ఉజ్జయినిపజ్జ తెరువుప్రక్క నొక్కగొప్ప పిప్పలవృక్షము గలదు. ఆపాదపంబుమీఁద నొక వాయసంబును హంసంబును గూండ్లు కావించుకొని, వాసము చేయుచుండును. అట్లుండ భీష్మం బగునొక్క గ్రీష్మవాసరంబున, నధ్వనీనుం డొక్కరుండు మిక్కిలి యధ్వపరిశ్రాంతుం డయి, యెక్కడినవి ల్లక్కడ నిడి, త్రోవ కేవం దనరు నారావినీడ నిద్రించుచుండఁ, గొండొకవడికి ఛాయ తొలంగి, యరుణకిరణములు తెరువరిమోమునం బడఁదొడఁగె. అయ్యాది వీక్షించి, వనస్పతిస్థితచక్రాంగంబు దయాంతరంగం బయి, గఱులు

విచ్చి యుచ్చొట్టుక్రింద నిదురించు పాంథుని మొగమున కెండసోఁకకుండఁ బట్టె. అప్పుడప్పథికుని సౌఖ్యంబు కన్నుఁ గుట్టి, చూపోవక, యశ్వద్ధంబు మీఁది పికవర్ధనంబు స్వభావదౌర్జన్యంబున వాని యాననంబునం బురీషోత్సర్గంబు చేసి, యాచోటువాసి యాకసంబున కెగసి, మాయ మయిపోయెను. ఆచెన్నఁటికాకి తనదౌష్ట్యం బందఱకు నెఱిఁగించెఁ గాని, దాన నేమి కట్టుకొనియె? ఏదియు లేకున్నను, దుర్జనులకుఁ బరపీడయే పరమలాభంబు గదా? అంత, నాజాలపాద శ్రేష్ఠమునకుం గాలావధియైన, నాయధ్వగుండు మేలుకాంచి, యుప్పరము విలోకించి తనయాస్యమున రెట్టవైచిన దాతెలిపిట్టయే యని యెంచి, కోపావేశమున నప్పట్టున మోపెట్టి పెట్టియున్న విల్లు దిగిచికొని, యొక్క భల్లంబున నేపాపము నెఱుంగని యాయంచతల ద్రొల్ల నేసిన, నది బాంధవ రాజహంసా వళిదృష్టి నీఱు సేయుచు నేలఁగూలి, ప్రాణములు విడిచె. కంటిరిగదా కాలవక్రతప్రకారము? దైవకృతమునకు మాఱు గలదే? అపరాధి యగు గాక ముండఁగా, ననపరాధియగు హంసము హింసింపఁబడియె! "పాపీచిరాయు" వనుపండితుల మాట కేనాఁటికైన బొంకు గలుగునే? ఎట్టును, జెడుగులతోడిసంగాత మిడుములకే మూలంబగును.

తదనంతరము నేఁ జిలుకవల నవలోకించి యిట్లు పలికితిని. "సంగడీఁడా! నాకు మాస్వామి హిరణ్యగర్భుఁ డెట్టివాఁడో నీవు నట్టివాఁడవె; లోకములోన మహాత్ముల కందఱు నాత్మ సమానులు గాక, పెఱవారొకరు గలరె? ఆత్మ పరభేద బుద్ధిఁ గల్పించుకొంట మంద బుద్ధులకుం గాని, మహాబుద్ధుల కట్టి భేదభావములేదు, ఆత్మవత్సర్వ భూతాని యను నీతి దలంప వలదే? నామనంబు లోఁతు గానక, వలవని కొలలు కట్టెదవు. నిమిష భంగురంబగు శరీరము

నమ్మి, నీయునుఱు పోసికొని, యెవ్వఁడు శాశ్వతనరక కూపంబునఁ బడి వెతకుడువఁ గడఁగును! నాయెడ నీకుఁ బ్రత్యయ మేల పుట్టదు? సత్పురుషుల తోడి మైత్రి సాప్తపదీనం బన వినవే? ఫలభంగములు సేయుట నీకు నైజంబ కాన, నీవెల్లర నట్లుగాఁ దలంచెదవు. నీవెడ కఱదలుడిగి, పయనము తూఁగింపుము. అనినఁ బకపక నవ్వి, శుకం బిట్లనియె. "నీవు దర్దురస్వర దర్వీకరంబవు; నీయెడ నెవ్వరికైన నమ్మిక పుట్టునే? ఏది యెట్లయిన, నాత్మరక్షణోపాయం బేమఱి యుండఁ గూడదు. నీవిప్పటిపగ మనంబునఁ బెట్టుకొని పైకిఁ గానరానీక, దారి సాఁగనిచ్చి, యొక్క విజనప్రదేశంబునఁ గికురవెట్టి, నన్ను మట్టు పెట్టుట కిన్ని యెన్నుచున్నాఁడవు. ఇంతతడవు మమ్మును మాయెడ యనిని నోరికసిదీఱ దూఱి, యింతలో, నేనోరుపెట్టుకొని మరల నెయ్యంబు నెఱపెదవు? నీవు పరమధూర్తాగ్రగణ్యుండ వౌట నీవాల కమే చెప్పుచున్నది. 'అతివినయము ధూర్తలక్షణ' మనియ కదా సుధీజనులు పలుకుదురు. ప్రియంబులు నామోదజనకంబులు నయ్యుఁ, గుజనవచనంబు లకాలకుసుమంబులుంబలె, నవసానంబున ననర్థదాయ కంబులై పరిణమించును. నీ దుర్జనత్వము వాగ్వ్యాపారముచేతనె ప్రత్యక్షీకృతం బగుచున్నది. చిత్రవర్ణ హిరణ్యగర్భుల మహోగ్రవిగ్ర హంబునకు నీవచనములె కదా నిదానములు. అల్పుఁడు గిట్టనివానిఁ గోల్పుచ్చుట కయి యెన్ని పన్నుగడ లైనం బన్నును. ధారుణిపయిం జిరకాలము జీవింపఁగోరువా రానుడుల కెడ మీరు. మున్నొక మువ్వన్నె మెకం బొక బకంబును బలవంతంబునంగాదె యంతంబు నొందించె. నీకాకథ వినిపించెద సమాహితమతివై యాలింపుము."

జంబూద్వీపంబునఁ గామ్యకం బను లోకైకరమ్యం బగు వనంబు గలదు. అందు, నిరంతరపరిఫుల్ల వనమల్లికావల్లికా మతల్లికా వెల్లిత

నికుంజపుంజరంజితం బయి, కుసుమవిసరపరిమళ మిళితగళిత మకరంద బిందుసందోహాస్వాదనాగత మిళిందబృందసుందరం బై నికటవిటపివిటప చ్ఛటారటచ్ఛకుంతసతతానాక్రాంత తతరవాక్రాంతదిగంతరాళంబయి, పొదలు పొదరుటడవి యొక్కటి యుండును. దానినడుమ, నాయతచ్ఛాయానిరస్త సమస్త తీవ్రగభస్తిగభస్తిచయం బగునొకకుజంబుక్రింది యారమ్ములో, దీర్ఘకాలమునుండి పుండరీకం బొకండు నివసించుచుండును. ఆచెంగట, జువ్విచెట్టుమీఁద గులాయంబు నిర్మించుకొని, యొకకొంగ కాపుర ముండును. ఆశార్దూలం బొక్కనాఁ డొక్కయురణంబును మరణంబు నొందించి, దానిపిశితంబు మెసవుచుండ, దైవయోగంబున నూత్న్మకీకసం బొక్కటి దళనమధ్యంబునఁ జిక్కుకొని మిక్కిలి వ్యథపఱుపఁజొచ్చెను. పులి, దాని వెలువరించుకొను తెరవు దొరకక, శిరంబు ధరణీతలంబున వ్రేలవైచుకొని, పొరలుచుఁ, దీవ్రవేదనానలంబున మలమల మఱుఁగుచు, దిక్కులుప్రతిశబ్దంబులీన నంగలార్చుచుండెను. ఆయార్తస్వరంబున నంతరంగంబు గరంగి, ప్లక్షవృక్షంబు మీఁదిబకోటంబు వ్యాఘ్రంబుం గనుంగొని, కరుణమీఱ నిట్లనియె. "ఓశార్దూలకులోత్తమా! నీవీయరణ్యంబునఁ జిరకాలమునుండి పొడగనుచున్నాఁడను. మున్నెన్నఁడుగాని యిట్లు వావిడిచి కస్తి పడినవాఁడవుగావు. ఇప్పటి నీచొప్పుచూడ, నాకత్యద్భుతమగుచున్నది. నీవాపోవుటకు నిమిత్తమేమి? తెలుపుము. అనినఁ గొంతచింతాశల్యంబు వాసి, ప్రమోదమగ్నమానసం బయి, నాలుకతొట్రుపడఁ బులి యిట్లనియె. "ఓదయామయా! నాయభాగ్యమేమని చెప్పుకొందును? నిన్నరేయే నొకతగరుం దెగటార్చి, నంజుడు గుడుచుచుండ, నాపాపకర్మమేమోకాని యొకయెముక నారదనంబుల సందునం దగులుకొనియె. దానిఁ దీయునుపాయంబు దోఁపక

యప్పటి నుండియు నిప్పగిదిం దెప్పరం బగు వెతఁ గుడుచుచున్నవాఁడను. ఇంక నన్నీయపాయంబువలనం దలంగి రక్షింపఁజాలు నగుణాఢ్యు లెవ్వరు గలుగుదురోకో యని వ్యాకులపడుచుండ, నాపాలిటి భాగ్యదేవత యన్నిటికి నీసన్నిధానం బనునాధారంబు గల్పించినది. అరసి చూడ నీవు బక మాత్రంబవె? నన్నుఁ బ్రతికింప మూర్తిమంతం బయి నిలిచినబహుజన్మకృత సుకృత ఫలస్వరూపంబవు గాక, నాకింక నీవు దక్క నన్యంబు శరణ్యంబు లేదు. నాకు దిక్కైనను గాకున్నను నీవ. నామనోరథంబు వ్యర్థంబుసేయక, సదయహృదయుండవై ప్రాణదానంబుచేసి, పుణ్యంబుఁ గట్టుకొమ్ము. నాకింతమాత్రము నీచేత నైనయీయుపకారంబుఁ జేసితివా, యావజ్జీవము నీమేలు మఱచి పోను. జాగేల? ప్రపన్నుండ నగుచున్నవిపన్నుం జేపట్టుము.' అని యతికరుణంబుగా బహువిధదీనాలాపంబులు పలికినఁ, బట్టరానిదయ పుట్టి, చెట్టు దిగివచ్చి, యాకొంగ తనగొంతు క్రొల్పులినోరఁ జొనిపి, యాయస్థిశకలంబు మెలపున నూడఁబెఱికె. అది మొదలుకొని, యా ద్వీపియుఁ గొక్కెరయు బద్ధసఖ్యంబున నుండి, సౌహార్ద సౌఖ్య మనుభవించుచుఁ, బ్రత్యేకముఁ గడుపుం బ్రోచుకొనుచుండెను. అట్లు కొంత కాలముండి, యొక్కనాఁ డాచాఱలమెకం బెక్కడ నాహారంబు చేకూఱమి, నంగద నలంగుచు, నంతర్గతంబున నిట్లు చింతించెను. 'నేఁ డెంత దుర్దినమో! ఒట్టుపెట్టినట్టు లెంతతిరిగిన నొకకబళమాత్రం బైన మాంసం బీవడకు దొరకలేదు; ఇంకనుం జిక్కుజాడ గానరాదు. ఇనాళ్ళయినది; మున్నెన్నఁడైన నిటుచి పుట్టనిదినంబు గలదే? దైవంబు ప్రతికూలం బైనయప్పుడు పౌరుషం బేమియుఁ గొఱగాదు గదా! ఏమి సేయుదు? నేఁ డీయెరియు జఠరాగ్ని కిటవగునెర యరయకున్న, మిన్నక యసువు లీవలసివచ్చును:— "మాహింస్యాత్సర్వ

భూతాని" యను ధర్మంబు గలదు. అయినను దనప్రాణంబులు నిల్పి మిమ్మటంగదా సర్వధర్మములును. "శరీరమాద్యంఖలు ధర్మసాధన" మన మనుపినమే? తానుగలిగినం, బదివేలు గలుగును. కావున, ధర్మ పథంబుం దప్పుద్రొక్కియైనం, దన్నుందాం గాపాడుకొనుట పరమ ధర్మంబు. ఒకొకొకప్పుడు బుడమినైనను విడువంజనును "ఆత్మార్థం పృథివీంత్యజే" త్తని నీతివేత్తలు వాక్రుత్తురు. నేనిప్పు డొక్క యుపా యంబున నీకహ్వాంబు కాయంబున కపాయంబు కల్పించి, మృత్యు ముఖంబునకుం దప్పి ప్రాణంబులు నిల్పికొనియెద. ప్రాణంబులు దక్కినం దక్కిన పాతకంబు లేపాచితంబులనైనం బాచికొనవచ్చును" అని నిశ్చయించి, తద్ద్రోహచింతనానుకూలంబగు నుపాయంబు చింతించి, పూర్వప్రకారమ్మునం గ్రమ్మఱం దల నేల వ్రేలవైచి, తొంటికంటె నినుమడిగా గుహాలు మాఱుమ్రోతుం గుహానావిలాపంబు సేయం జొచ్చెను. ఆవిలాపం బాలించి ప్రాణంబులు గలంగంబాఱి, యప్రతీ కారం బగు శోకంబున బమ్మరవోవు, గ్రమ్మఱం దెలివొంది మిత్రం బగు బకంబు నిర్మలాంతఃకరణంబుతోం జేర వచ్చి సమాదరణ పూర్వకంబుగా నిట్లనియె. 'చెలికాండా? నేండేల యీలాగునం జింతా స్తిమితమూర్తివై మగుడం దల్లడకుడుచుచున్నవాండవు? నీమనికితంబు నాకడదాంపురము సేయనేల? నీకు నే నొకవింతవాండనే? గొబ్బున నీయుమ్మలంబునకుం గారణం బెఱింగింపుము. ఇత్తఱి, మదాయత్తం బగు కార్యం బొక్కటి గలిగిన, నీనిమిత్తమై నాప్రాణంబుల నైన నిచ్చెద.' అనిన, బెబ్బులి యంతరంగంబున నుబ్బి, యాననంబున దీన భావం బభినయించుచు, నెలుంగురాలుపడ నిట్లనియె. "నేను గృతం బెఱుంగనివాండంగాను. సందేహాము లేదు; ఈదేహాము నీవు పెట్టిన చెట్టు. మీంద నేజీవించుటయు నీయాధారముననె. నీ విప్పు డిచ్చిన

వరంబు మఱచిపోక చెల్లించి, సత్యపరస్వాతి వగుము. ఓప్రాణసఖా! ప్రాణప్రదాత యగు మహోపకారి కింతవఱకుం బ్రత్యుపకారము సేయ నద నౌదవక పోయెఁగదా యని, నా హృదయంబున నాకే లజ్జ వొడముచున్నది. లోకమున నెంతటివాఁడును 'నేను బలవంతుఁడ; నా కితరులతోడి దేమి?' యని విఱ్ఱవీఁగరాదు. బలవంతులకును బల హీనులవలన ప్రయోజనంబులు నిచ్చలు నపేక్షణీయంబులై యుండును. నీవు నాఁడట్లు ప్రాణాంతంబుఁ జెందకుండ నన్ను నిలిపితివి. బల్లిదుండ నయ్యు, వ్యర్థునికై వడి నేను దానికి బదులుసేయఁ జాలకుంటిని. కట కటా! నాబ్రతు కింకఁ గాల్పనే? ఏమో యీశ్వరమాయ యెట్లుంగ! అది యట్లుండ, వెండియు నేఁడు నిసాయంబె నాకు స్వప్రహాణీయం బయి యున్నది. చూచితే కాలగతి? కాల మెంతవారికి దుస్తరంబు గదా? అది యట్లుండె. ఇప్పటి నాదురవస్థ వినుము. తొల్లింటిచంద మున నే, నాదంతంబులయంతరంబున నేఁ డొక్కయెముకముక్క చిక్కు వడి, మిక్కుటంబుగ బాధించుచున్నది. నాయట్టిసత్వసంపన్నున కుప కారం బొనరించి, యింతతడవు నీ వుదరపోషణంబునకై యిటునటుఁ జనుచుండఁ గన్నులు పెట్టుకొని చూచుచు, నిన్నాళ్లు సైఁచిననాతప్పు మన్నింపుము. నీయనుఁగులోన యింకఁ దొంటియట్ల నిన్నాహారార్థం బిందునందుఁ దిరుగులాడనియ్యను. నేఁటితో నీకష్టము గట్టెక్కెను. నాహృదయంబున గలయది నిక్కముగా నదియించితి. నామాట విశ్వసింపుము. ఇదే మిత్రకార్యము సమకూర్ప సమయము వచ్చినది. కాలవిలంబనము సేయక, మిత్రరక్షణతత్పరుండవై నావక్త్రబిలంబు సొచ్చి, చెచ్చెర నీయంగద నార్పుము." అని నెనరుదవులఁ బలికిన నాబకోటంబు గాటం బగు సంతోషంబున, వ్యాఘ్రంబున కిట్లనియె. 'మిత్రరత్నమా! యిది యెంతపని? విషాదంబు మానుము. ఇట్టి

పాటులు లోకమున నీతలనె పుట్టెనే? విధి త్రిప్పులకు లోనుగాక కడ తేఱినవా రెవరు? నాచేతిలో నున్న యీమాత్రపుఁ బనికి, నన్న్యనట్లు నన్నును నీ వింతదూరము వేఁడికొనవలయునా? ఉత్తమచరిత్రునకు మిత్రమనోరథపూరణంబుకన్న నవశ్యకర్తవ్యం బొక్కటి గలదే? నేఁడుగా నాతనువెత్తినఫలంబుఁ గాంచఁగంటిని? నాపుణ్య మేమి చెప్పుదు? చూడు మే నిదె నిమిషమాత్రంబున నిన్నీయాపదవలనం బాపి, ప్రాణసమానుం డగు మిత్రుని బుణంబుఁ దీర్చికొనియెద. ఇది నీయట్టి శక్తిసంపన్నునకు రాఁదగినయాపద కాదు' అని పలుకుచుం దానినోరఁ జొరబాఱుచుఁ బసిదిండి కఱుక్కున మెడం దెగఁగొఱికి యాక్షణంబ యాబకంబును భక్షించెను. దురాత్ము లాత్మంభరిత్వంబునకై మిత్రద్రోహంబునకైనఁ బాలుపడుదురుగదా! కాఁబట్టి దుష్టులు పలుకునిష్టాలాపంబులు చెవిఁ బెట్టరాదు. తప్పిదారి చెవిఁ బెట్టితిమా, బెట్టిదంబగు చెట్టు పుట్టక మానదు.

అని మఱియు నాచిత్రవర్ణునికొలువుడుకాండ్రు పెక్కండ్రు రోషదూషితులై నన్ను దిసంతులు గొట్టుచుఁ, బెక్కులు దురాలాపంబులు పలికిరి. అవియెల్ల నుల్లంబునం బట్టి, ప్రత్యర్థి నంతకు చెంతకుఁ బుచ్చునంతకు నెంతయు దేహదాహంబు నేయుచుండును. నే నశక్తుండఁ గావున, లాఘవాస్పదుండనై భంగంబు మ్రింగి, యెవ్వటి కొవ్వున నందరిలో నేనని తలయెత్తి తిరుగుచుంటిని. నే నొక పౌరుషశాలినే? ఈయవమానంబు మానసవంతుం డోర్చునట్టిది కాదు. అచేతనమయ్యును, సూర్యకాంతము తపనుపాదములు సోఁకినంతనే ప్రజ్వరిల్లునను, జేతనుం డగునభిమానవంతుఁ డెట్లు హితకృతతిరస్కారంబుఁ జూచి సైఁచును? అయిన, నాభంగపాటు స్వామికి నివేదింపవలె ననునభిలాషపాశంబు, ప్రాణంబుల వెడలనీక బొండితో బంధించి

నన్నీకడ కీడిచితెచ్చెను. ఆహా! విధిచేయిద మేమనవచ్చును? నాకు గొండంతబలంగంబు గలిగియు లేనివాఁడనై, కానిదేశములలో దిక్కు మాలినవక్షినై నిలిచితిని. అది యట్లుండె. నీయట్టిజనరక్షకునియడు గులు పట్టంగలిగియు, విధివశంబున నొప్పనివారి ముందఱం గొలువులో నన్నిరోంతమాటలకు వీను లొగ్గవలసివచ్చెను. గతవృత్తంబులకు విచారపడ నవ్యోదుకార్యము లేదు కాని, మఱచినను మఱువు నకురాక, యాకష్టపాటు నాహృదయంబున నాటుకొని, మనశ్శల్యంబయి యలయించుచున్నది. నాకిన్ని శ్రమ్మనేల? కానివారిచే గాసిం బొందుమని విధి యట్లు వ్రాసియుండ, నెవ్వఁడు తప్పింపనేర్చును? ఇది దేవరమొగంబునం దెలిపి, మనంబు నొగిలించుట కింతయు నాస్వాంతంబు దురపిల్లెడును. అచ్చో జిత్రవర్ణుండించుక యక్కటికంబు వహించి, వైదేశికుండ నని నన్ను మన్నిగొన మదిగొల్పక, విడిచి, పుచ్చె. స్వామిపాదపద్మంబులు మరలసందర్శించుభాగ్యంబు కరంబు కల్గుటంబట్టి, యీసంగ్రామవార్తాహారత్వంబు నహించి, యిట్లేతెంచ గాంచితిని. మార్గాయాసనిమిత్తంబునం జిత్తంబు స్వాయత్తంబు కాకున్నయది; అందులకుతోడు, విషాదవేదనాదోదూయమానమానసుండ నయి యున్నవాఁడను. ఇంక మిక్కిలి విన్నవింప నేఱను. స్వామికి వార్తావిశేషంబులు నివేదింపవలయు ననుత్సాహమును, స్వామిసన్నిధాన నివసనాభిరతియు, నవలంబంబులుగా నింతతడవు నిలువం గలిగితిని. ఎఱింగినంతవఱకు మొఱంగక జరిగిన సర్వవృత్తాంతమును దేవరకువిన్నవించి, కృతకృత్యుఁడ నైతిని. ఆచంద్రకేంద్రుండు నన్ను వీడ్కొల్పునపుడు 'నీవెనుకనే కీరంబుం బుత్తు ముందు పొమ్మని పంపెను. అదియు నింతకుం జనుదెంచు చుండును. ఇంకం గర్తవ్యాంశంబు దేవరచిత్తమునకే విదితంబు, పోయివచ్చెద." అనిన

హిరణ్యగర్భుండను నాతనిఁ గృపాకటాక్షవీక్షణంబులం జూచుచు నిట్లనియె. "దీర్ఘముఖా! దైవతంత్రం బైనపని కార్తిఁజెంద బని లేదు. సమస్తముఁ దెలిసినవాఁడవు; నీకు నేఁ జెప్పవలయునె? నీవు మిక్కిలి ధైర్యశాలివె, యిట్లు పేరమాటలేల యాడెదవు? ఆచిత్రవర్ణుఁడు సమిత్రామాత్యపుత్రంబుగా జావఁదలంచి కాఁబోలు, నీయట్టిసాధువున కపకారంబు దలంచె. ఏమయిన నేమి? ఇంతటితో మునిఁగిపోయిన దేమియు లేదు. లేప చని, యాపాపఁమేపరిదొరయన లేపంబు మాపుదము. ఊఱడుము. సర్వజనసత్కారార్హుండ వగు నీవంటివానికా, యిట్టిపాటులు పాటిలవలె?" అని శ్రవణరసాయనముగాఁ బలుకుచు విషాదాపనోదము సేయుచున్న ఱేనియనుజ్ఞ వడసి దీర్ఘముఖుండు కొంత మనసునందుఁ గొఱకొఱమాని, విశ్వసించుచు నిజాగారంబునకుం జనియె. ✓

అంత నక్కడ దీర్ఘముఖునిఁ బనిచినవెనుకఁ బర్హీంద్రుం డరుణముఖుఁ జేరఁజీరి, హిరణ్యగర్భుని కొలువులోఁ బలుకవలయుపలుకులెల్లఁ దేటపడఁ గఱపి, 'నీ వివియన్నియు నీళ్ళు నమలక దిటంబున నోలగమునఁ బలుకవలయుఁ జుమీ' యని పుచ్చి యంత మంత్రికేకాంత మిచ్చి, తద్వచనానుస్మృతిని మేఘవర్ణుం డనుకాకమును రప్పించి, బహుమానపురస్సరముగా నిట్లనియె. 'మనకిప్పు డక్కడప్పురవుదీవి నావరింప యత్నము కలిగి యున్నది. దానికి నీతోడుపాటవశ్యము గావలసి యున్నది. ఈకార్యంబు కడముట్ట నిర్వహింప భవదన్యుండు సమర్థుండు లేఁడు. కావున సర్వప్రయత్నముల నీవీపనికి వేగు నడపవలయును. నీవు ప్రచ్ఛన్నవేషమునఁ జని, యేలాగుననైన హిరణ్యగర్భుని చెలిమికలిమి కుపాయంబు గావించుకొని వేషభావల నచ్చిక పుట్టున ట్లటమటించుచు, నందుఁ జనవరివై యుండి, యాను

కూల్యప్రాతికూల్యంబుల తెఱంగెఱింగి, మనకార్యసిద్ధి యెవ్విధంబున నగు నవ్విధంబీవ సంఘటించి, కార్యనిర్వాహకుండ వగుము. నీవచ్చట తేనిదండనుండు సేనికనయిన దోమనయిన నెడసి పోనాడుకోక, కూడఁ గట్టుకొని, వారి వారిమనసు కనిపట్టి తిరుగుచుండుము. వారి కించుక వెగటు దోఁచనేని, దగునవసరంబున నీమీఁద నేమేనియు నావగింజలు తాటికాయలుగా నేలిక చెవులం బోసి, యెగఁబోసి, నీవలన నొక్కకొలఁది గామిఁ గల్పించి, నిన్నాతనిమది కెడఁజేయుదురు. దానంజేసి, సకలో ద్యమఘ్నంబు లగుపిఘ్నంబులు దొట్టి, మనప్రయత్నమెల్ల నాఱడి పోవును. కార్యము మించినవెనుక, నేమనుకొంటిమి పో యేమి కార్యము! రాజులచిత్తంబులును క్షణక్షణంబులు; ఎప్పు డెవ్వగిది నుండునో తెలిసి మెలఁగుట కడుబ్రేఁగు. కావున నయ్యా జియ్యాలు పెట్టుచు, నైనదానికిఁ గానిదానికి నడ్డమువచ్చి పైఁబూసికొనక, వాలుపయి నడచునట్లు మెలఁకువ గలిగి మెలఁగవలయును. రాజదయ గలిగినన్నాళ్ళునునందఱు మిత్రులే యగుదురుగాని, యది యింత గొఱఁత వడిన మిత్రులే యమిత్రు లగుదురు. వనంబులు దహించు దహనునకు మిత్రుఁడగు మారుతుండ, దీపంబున నన్నువయయి యున్నప్పుడు మారుతుండు గాఁడే? కావున, నీవేవారికి వేఁడిదాఁకు నట్లుగాఁ జరింపక, రాజు క న్నెఱింగినవాఁడవై, యాతనిచిత్తవృత్తి ననుపర్తింపవలయును. ఎందును నీవెఱుఁగని నయానయంబులు లేవు. అచట నీమనసుగూడినవారికైన, హృదయ మీకుము; మఱచిద్రమైన నిచ్చటమాట లచ్చట వాక్రువ్వకుము; నీవు బుద్ధిమంతుఁడవు. ఒరుల చేతఁ జెప్పించుకొనునర్థంబు లేదు. పొమ్ము. మేము నిత్యము నీరాకయే కాచి యుండుము. వెనుక మఱచెదవు సుమీ." అని పనిచి, చిత్ర వర్ణుండు స్వకార్యంబునం బ్రవర్తించుచుండె.

అంత నిచ్చట దీర్ఘముఖుండు కొలువు దాఁటినపిమ్మటఁ, గోక మ్మించుక హసించి హంసప్రకాండునితో నిట్లనియె. "చిత్తగించితిరా! మనబాలిశుండు పరదేశ మరిగి యేమి కొనివచ్చెనో! 'తాఁజెడ్డకోఁతి వనమెల్లఁ జెఱిచిన' దన్నట్లు, దుర్జనుండు తానుజెడుట చాలక, తన వారికింగూడ పీడనికీఁడు దెచ్చిపెట్టును. అందున క్రీముక్కడి కొక్క రమె తార్కాణంబయి కానఁబడుచున్నది. కారణము లేకయే కలహ మునకుఁ గాలుద్రవ్వుట క్షుద్రునిలక్షణము. పండినవృక్షంబుచందం బున, సజ్జనుండు వంగి యుండును. మూర్ఖుండు, శుష్కకాష్ఠంబుంబలె, భేద్యుం డగుంగాని, నమ్రుండు గానేరఁడు. పండితమాన్యు లెఱుక లోకపదివే లుపచరించినను, వారినిబట్టిన నైజదోషంబు లీషన్మా త్రంబును విడునవు. నూఱువాఱులు నీరంబులం గడిగిన, నంగారం బులమలినత్వంబు వాయదు." అని మఱియుందూఱుచుండ, వారించి కలహంసనాయకుండు నిజామాత్యున కిట్లనియె. "ఇప్పు డీయుపాలం భనవచనంబులతోడఁ బ్రయోజన మేమి? ఇదియంతయుఁ గాలప్రా ప్తంబుకాని. హితకార్యధూర్వహుం డీతని యెడ నీఁగ కాలంతయు నవకార్యంబులేదు. లేనిది పైఁబెట్టరాదు; కాలవిపర్యయమ్ముల నుద్య మమ్ము లెల్లఁ బ్రతికూలంబు లగును. ఈతండు మనవదయ వాక్యసంభావనకుఁ బ్రాతుండుగాని గర్హాణార్హుండు గాఁడు. నీవును బహువిలోకివి; లోకంబున నీకుఁ దెలియనిది లేదు; పోయిన దాని మరలఁ ద్రవ్వుట చర్విత చర్వణంబు; దాన సారం బేమియుఁ గనుపట్టదు; అందులకయి వందురుటయు గతజలసేతు బంధనంబు. కాన, దానిమాని, ప్రస్తుత కార్యవిచారంబునకు గోచరంబగునంతయు గార్యమాత్ర మెఱింగింపుము." అనిన నాజక్కవలరాయం డారాయంచ

"బుద్ధిమంతు లగువారు వర్ణాకారప్రతిధ్వానంబుల వలనను, నేత్రవక్త్రాది వికారంబుల వలనను, బరులమనోగతంబు లూహింప సమర్థు లయి యుందురు కావున, మంత్రరక్షణం బత్యంతావశ్యకంబు. అభిగుప్త మంత్రులకు సర్వార్థసిద్ధులును సుకరంబులగును." అనుడు, నమ్మాటల వెంబడిని యొడయనిచూపు దీప్తైకాంత కాంక్షంబయి, నలుగడల నిగిడిన, నాచూడ్కితోడన యాయెడకుం గడునెడ గలుగ నడుచు నందలి మానసీయుల వెంట నంటి, తక్కటివారును దూర దూరముల కేగిరి. అంత మంత్రి మఱింత చెంతకు జని, యేలిక మోమునం జూపు మోపి, యిట్లనియె. 'దేవా! యవధరింపుము. నాబుద్ధికిం జూడ, నిప్పటి కవ్వగవానిపాలికిం బ్రణిధి నొక్కని బనుచుట యుచితంబుగాం దోంచుచున్నది. పదింబదిగ విమర్శింపక, పదరి కర్జంబు పూనుట కార్యజ్ఞునిలక్షణంబు గాదు. వైద్యకర్మంబున కనాలస్యంబు నట్ల కార్యనిశ్చయంబున కాలస్యంబకరంబు శ్రేయంబు. ఒకానొకచో నల్పకార్యంబు సాహసారబ్ధంబైనం గావచ్చుం గాని, మహాకార్యంబు సాహసక్రియాసాధ్యంబు గాదు. సువిచారపూర్వారబ్ధ కార్యంబునకు, దైవంబును ననుకూలం బగును. అంతియ గాక. యెదిరితలంపుం బదిలంబుగా నెఱుంగక, యొక సాహసంబునకుం జొచ్చుటయుం గానిపనియె. క్షితితలాధ్యక్షుం డాత్మచ్ఛిద్రంబుల బయలంబడకుండం గాపాడుచు, విపక్షపక్షచ్ఛిద్రంబుల భద్రంబుగా మున్మున్న చారదృష్టిని వీక్షింప వలయును. దూరస్థు లయ్యును, గార్యంబు లనిశంబును గొట్టికాండ్రచే గనుచుంటం బట్టియే, పృథ్వీకాంతులు చారచక్షు లనం బరంగుదురు. స్వపర రాష్ట్రమ్ముల కార్యాకార్యమ్ముల నవలోకింప రాచవారికి వేగులేకదా లోచనములు? ఎవ్వని కాలోచనంబులు పూజ్యంబులో, యామానవనాథుం డనయంబును నయనంబులుండియు, నంధ కల్పుం

డగును. ఇప్పు డరుగుచరునితోడఁ గూడ, నయోపాయజ్ఞుండును, విశ్వాస పాత్రుండును, నగు వేఁగులకానిఁ గూడఁ బుచ్చ వలయును. ఆతండు సర్వధా యప్రమత్తుండయి, విరోధిపీటఁ బుట్టు విశేషంబు లెప్పటి కప్పుడు మన చెవుల వేసి, వేసఱక గుప్తప్రకారంబునఁ జను చుండవలయును. ఇమ్మహాకార్యంబు నిర్వహింప మన దీర్ఘముఖుండ శక్తుండు. ఆతండు స్థలజలసంచరణ చణుండు; ఆకార వికారాదులఁ బరులభావంబు లూహింపఁ జతురుండు; నీటిలోఁ జాడలు దీయు నేర్పున నీతినిఁ జెప్పి వేఁగులకానిఁ జెప్పవలెను; ఈతనితోడ నీడగువాని నీసభ నొండొక్కనిఁ గానము. ఎల్లభంగులఁ జరకృత్యంబున కితండ యర్హుండు. ఈతనికి బానటయై చను నీతని యనుజుండు ధవళాంగుండు దగినవాఁడు. ఆతండును బరేంగితజ్ఞానచతురుండు. పరులు తెలియ రాదు గాన, నిది యంతయు గుప్తంబుగాఁ గావించుట శ్రేయోదాయ కము. సిరుగు పడుతటిన యొఱుకఁ బడునట్లు, రాజకృత్యంబును ఫలకాల మునను యొఱుకఁ బడవలయును. మఱియు, మూఁడుతుం జేరువ నునిచి కొని, యేమఱియుండు నాతండు ప్రమత్తత్వంబు దీర్ఘవృత్తంబు కొన కొమ్మన్న శయనించి కనుమోడ్చువానికైనయగును. కావునఁ, బరివా రంబునెల్ల రాజద్వారంబుననుండ శాసింపవలయును. ఇట్టిసమయంబుల భూపాలుండెట్టివారిని నమ్మక, వైరినివారణంబునకుపాయంబు రోయుచు నెల్లప్రొద్దు నాత్మరక్షాపరుండయి, జాగరూకత కలిగి యుండవలెను. మంత్రరహస్యంబును బయలఁబడరాదుగాన, నిజరక్షాయత్న మెట్లట్ల, మంత్రరక్షా యత్నము నేమఱకుండునది. మంత్రంబు మూఁడవ నోటంబడిన, సర్వకార్యంబులు భగ్నంబులయి పోలియును. ఇదియం తయు నెఱింగి, ధరావరుం డాత్మమంత్రిద్వితీయుండై, యెంతవారికిం గర్ణగోచరంబు గాకుండ మంత్రకార్యంబు నిర్వహింప వలయు.

అదియు, రాజులకు విజయమూలంబు. అట్లుగాక తక్కిన రహస్యంబు కర్ణపరంపరం బ్రకటంబగును. మంత్రవిభేదంబువలనం గలుగు నిక్కట్టులు చక్కఁబడుట మిక్కిలి యక్కజ మని సర్వజ్ఞులు వలుకుదురు. నాకుఁ దోఁచినంతవట్టును స్వామికి విన్నవించితిని. సర్వజ్ఞులు, దేవర యెఱుంగనిధర్మంబులు లోకంబున లేవు; ధర్మతత్త్వమ్ము లెల్ల స్వామికిఁ గరతలామలకమ్ములు. దేవర దివ్యచిత్తంబునకు వచ్చిన పని ననుష్ఠింతము.” అనినఁ గృపావలోక మందహాససుందర వదనుం డయి, వరటాధినాథుం డిట్లనియె. “బాపురే! నీవు నామనంబునం గలయదియె, చెట్టునంబుడికినట్టు వచించితివి! నీవు దీర్ఘాయుష్మంతుండ వయి మందువుగాక! నీవలన నెంతయు సంతసిల్లితి. నీవాక్యములయందు గ్రాహ్యంబులు కానివియుఁ గలవే? మనకుఁ బ్రణిధియు నుత్తముండు దొంకెను. నిశ్చితకార్యమునకు జాగేల? శుభస్య శీఘ్రము” మ్మనిన, సవినయముగా మంత్రి యిట్లనియె. “దేవా! యి ట్లప్రయత్నముగ సర్వానుకూలుం డగు చారుండు లభ్య మగుట, భావిజన్యవిజయ సూచకంబయి కానఁబడుచున్నది. సంకల్పసిద్ధులగు దేవరకే యుద్ధంబున జయంబు నిశ్చయంబు.” అని ప్రశంసించు నవ సరంబునఁ, బ్రతీహారుం డొక్కరుండు ప్రవేశించి, ప్రణామంబు గావించి, యిట్లనియె. “దేవా! దేవర దర్శనార్థంబు జంబూద్వీపము నుండి యొండొక శుకంబు వచ్చి, తలవాకిట నిలచి యున్నది. లోనికిం గొనిరా సెలవే?” అనిన, దొర మంత్రివలనికిం జూడ్కి నిగిడించుచుఁ, దదభిప్రాయం బెఱింగి, చక్రవాక వల్లభుం డిట్లనియె. “నీవిప్పు డేగి, యుచ్చిలుకం దగుచోటఁ గూరుచుండఁ బెట్టుము. తేనియానతి మైనప్పుడు లోనికిం గొంచురమ్ము. పొమ్ము.” అనిన, మనంబున భయభక్తులు పెనంగొన వెనుక వెనుకం జని, కీరంబును

గని యిట్లనియె, "మాదొరవారిత్తఱిం దమధీసచివులతో మంత్రావాసంబున నేకతి ముండి, కార్యపర్యాలోచనము సేయుచున్నవారు. వారిప్పుడ వచ్చి బయలికొలు విత్తురు. అప్పుడు పోయి వారిచరణములు సందర్శింపవచ్చును. అందాఁక నిందు వసియింపుము" అని యుచితాసనంబువెట్టిన, నద యందు వసించి యుండె. అంత, సమరసముల్లాసంబు మొగంబునకు వికాసంబు నింప, మంత్రిమోముచూచి మరాళేంద్రుం డిట్లనియె. "ఆహా! సుభటనివహముదావహంబును, భీరుభయావహంబును నగు నాహవంబు సంప్రాప్తమైనది. దురంబునఁ బితేందికి నడుగువెట్టని బిరుదుమగలకుం; దమగాత్రంబుల సాఫల్యపాత్రంబులఁ గావించుకొనను, చిరంతన మగు కీర్తి గాంచను, మంచి యవసరం బొడఁగూడినది. శాణవిఘృష్టమణియును, నర్థిసాత్కృతధను లగు దానఘనులును, రణనిహతు లగు శూరవితతులును, గృశత్వంబునంగాదె కడుశోభింతురు. కావునఁ బితికికండ లేని దండిమగలనెల్ల భండనమున కాయితం బయి యుండ నియమింపుము. ఉత్సాహంబు వాటింపుము." అనిన, మందహాసరోచుల మొగంబునఁ దెలివి తొలంకాడ, నాజక్కవయోకిమిఁ డిట్లనియె. "దేవర వాక్రుచ్చిన దంతయు శూరజనశ్లాఘనీయంబ కాని, వేఱుగాదు. అయినను స్వామిదగ్గర నాకుం గల చనవరితనం బొక్కహితంబ విన్నవింప నుల్లంబును బెల్లుగఁ బీడించుచున్నది. దేవరమాట కడ్డమాడెనని కోపము సేయక, లెస్సగా దివ్యచిత్తమున నవధరింప వలయును. తొలుదొల్తఁ గలహమునకుఁ గాలుద్రవ్వుట, యెవ్వరికి ననర్థదాయకంబు. ఇట్టి యార్యగర్హితం బగు పనిని, మిముబోఁటి మేటిమగ లేటికిఁ బాటింతురు? ఉపాయములలో నెల్ల దండోపాయం బధమోపాయంబని, యనయమును నయవిదులు పలుకుచుందురు. ఏమి సేయఁ

బోయిన నేమగునో! జయాపజయంబులు నిర్ణయింప నెవ్వరిసామ్ము? విద్వేషివిజిగీషు లగు మనీషు లాహవంబు శుభావహంబుగామి, సామ దానభేదముల నేదాన నేని దమకార్యముల సాధింపఁ బాటుపడుదురు. అం దెందునఁ దీఱకున్నఁ దుదకుఁ గడయుపాయమునకుం గడంగుదురు, కడపట నెటువో నెటువచ్చునో యని, యప్పుడును సంప్రాప్త మనోరథు లగుదనుకఁ, బాలలోఁబడ్డ బల్లివిధంబునఁ దల్లడిల్లుచుందురు. ఇందలి మనవార లందఱు శూరాగ్రేసరు లని మఱియరాదు. బవర మొదవక మున్ను మదిమది నిండ్లకడ నుండ నెల్లవారును శూరులే యౌదురుగాని, సమరమున మద మొదవ నెవు రెదిరినతఱి; బెదరి చెదరక మది కుదురఁ బెట్టుట మెట్టిదిట్టలకుం గట్టిది. పరాక్రమ క్రమాసాధ్యములగునట్టి కర్జములు పెక్కు లల్పోపాయసాధ్యములయి యుండును. అనితరసాధనోత్థాప్యంబు లగుమహోపలముల మహోన్నతపదముల కెక్కించుట యుపాయము చేతనకాదే? యుక్తకాలకృతోద్యోగమువలనఁ గృషి సఫలం బగునట్లు, ప్రయత్న మల్పమయినను, సముచితసమయం బౌదవుదనుక వేచి యాచరించిన నయవ్యవసాయమును, సహస్రగుణాధికం బయిన ఫలము నిచ్చును. అట్టు కాని నాఁడు, పడ్డపాటంతయు నిష్ఫలంబయి వృథావస్థయగును. దూరభీరుతయు, నాసన్నశూరతయు, మహాత్ములకు సహజగుణములు. అల్పులయం దీగుణములు విపరీతము లయి యుండును. వేమఱుశపథములు పలుకుటయు, నంజలులు, నభివాదనములు, సామప్రియవాక్యములు, గాపురుషులకుస్స్వాభావసిద్ధములు. ఇఁక మిథ్యావచనములన్న, వెన్నతోఁ బెట్టినవి. మహాత్ములు విపత్కాలములయందును దమధీరత్వము విడువరు. ఆపత్కాలముల ధైర్యమును, సంపదలయందుఁ దాలిమియు, రాజసభలయందు సరసవచనరచనాచాతుర్యమును, రణరంగముల విక్ర

మంబును, మహానుభావులకుఁ బ్రకృతిసిద్ధములు కావె? మఱియుఁ జిత్రవర్ణుండు మహాబలవంతుఁడును బలవత్సహాయసంపన్నుఁడును నగుట, మన మిప్పు డాతనిఁ దొడరఁ గడంగుట గహనదహనముపయి మిడుత లురువడి నుఱుక నడరుట. ఎట్టిబెట్టిదుండుగాని తన్ను డీకొను వానివీఁకఁ బోకార్పఁ దొడంగుంగాని, యడఁగియుండువానిపయిఁ దన వడి నిగిడింపఁ దొడఁగఁడు. నదీరయంబు నిలిచిపోలుచు నిలాజంబుల నున్మూలింపఁ బూనుఁగాని, వంగి యడుగంటి యున్న పిల్లుఁ బెల్లగింపం బూనదు. క్షమాసమానంబు లగున దోపాయంబు లొండు లేవు కావున వేగిరపాటు చేటు వాటిల్లుటకు మూలం బగును. మన కిప్పుడు దుర్గనిర్మాణోద్యమం బత్యంతావశ్యకంబు. దుర్గస్థుం డగునొక్కనికి, వెలివారి నూఱువుర నైన నోరువ సుకరంబయి యుండును. దుర్గవిషయుం డగుగోత్రావరుండు, శాత్రవాసాధ్యుండయి, పరిభవాస్పదుండు కాకుండును. ఇంక నదుర్గవిషయుం డగుధరావల్లభుండో, ధరచ్యుత మనుష్యప్రతిముండయి, పరాభవంబునకుఁ దావలంబగును. మనము నిర్మింపఁబోవుదుర్గంబును నరాతివర్గంబునకు దుర్గమం బయి, యప్రభేద్యం బయి, లోపల నిర్మలజలసమృద్ధం బగుకొలఁకు నొక్కటిఁ గలిగి యుండవలయును. వచనీయంబు సర్వంబును వచియించితి. ఇంక దేవర సర్వక్రియాకలాపనిర్వహణధురీణులు కావలయును. దుర్గంబు సంసిద్ధం బగువఱకు, దూత నిచ్చోటికి రప్పింప నొప్పదు. కావున, దడవుసేయక ముందఱ నీపనికిం బనుపవలయును." అనిన, హిరణ్యగర్భుండును మంత్రివదనంబుఁ జూచి, "కాలయాపనంబు సేయక దుర్గనిర్మాణపరిణతుం డగువాని రావించి, యాజ్ఞాపింపు" మనవుఁడు, 'నాఁగా' కని యాకోకనాయకుండు తత్క్షణంబ యొకపరిచారకు నంపి సకలానల్పశిల్పకలాకుశలు వీరవరాభిధానసారసప్రశస్తు

నాయెడకుఁ బిలిపించి, సగౌరవంబుగా నిట్లనియె. "ఓయీ! సారసవరా! ఈయవసరంబున నీవలన మాకొక యవసరంబు గలిగి, పిలిపించితిమి. మాకు నీయంతటిహితుండు గలుగుటకు నీచే నైన యీకార్యంబున కక్కఱవచ్చుటయే ఫలంబు. మన కిత్తఱి నౌకదుర్గంబు కావలసివచ్చినది. ఈపని యనితరసాధ్యం బగుటంజేసి, యీభారంబు నీవయినను మోవవలసి వచ్చెను. ఇది నీకుఁ బరమప్రయోజనంబు. స్వామియానతి యాదలం దాల్చి, యతిత్వరితంబుగ నౌకదుర్గంబు నిర్మింపుమా. నీనేరిమిపేరిమి చూతము." అనిన నగ్గలంబగువినయంబు తోఁపఁ బ్రణామంబుఁ గావించి, యాబెగ్గురుపక్షి యిట్లనియె. "దేవరకు నాయెడఁ గలవత్సలత్వంబున నీమాననీయవాక్యంబు లానతిచ్చెదరుగాని, నే నంతటిశక్తియుక్తుండను గాను. నాకొండొకపని యనుగ్రహింపుఁడు. నేను మీపాదచ్ఛాయం బడియుండి, మిమ్ముఁ జూపట్టుకొని, చాటునఁ బొట్టఁబోసికో వలసినవాఁడనుగాని, స్వతంత్రించి యొకపని పయి వేసికొని సంబళింపఁ జాలినవాఁడను గాను" అనుచో మరాళతల్లజుండు కించిదుల్లసితవదనుం డగుచు, సారసపతి కిట్లనియె. "నీప్రజ్ఞావిశేషంబు సర్వంబును, మాసర్వజ్ఞుండు వాక్రువ్వ విన్నవారము. నీకిప్పని త్రోఁచిపుచ్చనం బోవదు. ఇది యనన్యవిషయం బయిన కార్యంబు. మాకడ నున్న యీయందఱిలో నీవు సమర్థతముండ వని నిశ్చయించి, పని పంచితిమి. ఇంక వృథాకథ లెన్నక, క్రియాపరుండవు గమ్ము" అనిన, తేనిమాటకు మాఱాడ నోడినట్లు మెత్తన నియ్యకొని చని, చయ్యనఁ జనుదెంచి, నమస్కరించి వీరవరుం డేలిక కిట్లనియె. "స్వామీ! భవత్ప్రసాదంబున, మనకు వలయు దుర్గం బొక్కటి యారసివచ్చినాఁడను. మననగరోపకంఠంబున, నౌకయహార్యగహ్వరం బున్నయది. అయ్యది విశాలాంత

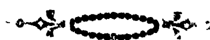
రాళంబయి, ప్రత్యర్థిజనదుస్సాధ్యంబయి, యత్యంత రమణీయంబై యుండును. అందు నయనానందకరంబైన విమల కమలపూర్ణ కమలాకరంబొక్కటి మిక్కుటముగఁ గ్రాలుచుండును. ఆయది దేవరచిత్తమునకు వచ్చెనేనిఁ జెచ్చెర నాయత్తం బొనరించెదను." అనిన, మెచ్చి వసదనంబు లొసంగి, యారాయంచదొర వలుమాఱు పెగ్గడ విన నాబెగ్గురు నగ్గించి, యిట్లనియె. "మాకు నీవంటిబంటు గలుగుట మాభాగ్యముగాదే? నీవలనం గడుఁబ్రమోదించినారము. దుర్గపాలనాధికారంబును, నీకె యొసంగినవారము. మన్నియోగంబులందు లేశంబును బ్రమాదంబునం బొరయక, స్వకృత్యం బేమఱక కనుగలిగి కాచుకొని యుండునది. నీకు శుభ మగుఁగాత పోయిరమ్ము." అని సెలవొసంగిన, నుదీర్ణపూర్ణ హర్షుండయి 'మహాప్రసాదం' బనిచని, వీరవరుండు తన్నియోగ ప్రకారంబున నాహారనిద్రల కెడము లేక, రేయింబవలును దుర్గరక్షణంబె నిత్యకృత్యముగాఁ గనుపెట్టుకొని యుండెను.

అనిన, రాచకొమారులు తదనంతర వృత్తాంతశ్రవణకుతూహలాయచిత్తచిత్తులై, విష్ణుశర్మంగని, యనంతరవృత్తం బెట్టునడచెఁ జెప్పుమని యడుగుటయు,—

ప్రథమ భాగము.

సమాప్తము.

నీతిచంద్రిక, విగ్రహము

ద్వితీయ భాగము

....o0o....

పరమదయాళుండైన విష్ణుశర్మ, యాదరశీతలేక్షణంబులం గాంచుచు, వీరవరుండు కొలువు విడిచి చనిన యనంతరమునం జెల్లిన వృత్తాంతంబంతయు, నృపతిసుతులకు నిట్లు చెప్పం దొడంగెను.

అంతలో ద్వారపాలకుం డొక్కండు క్రమ్మఱ నరుదెంచి, యంజలి ఘటియించి నిలిచి యిట్లనియె. "దేవా! యేలినవారిపాద సందర్శనాభిలాషంబున, సింహళ ద్వీపమునుండి నీలవర్ణనామక వాయస నాయకుండు వచ్చి, బహిర్భాగంబున నిలిచి యున్నవాఁడు. ముదలయేని, సన్నిధానంబునకుం దోడుకొని వచ్చెద." అనిన, మనంబున నలరి, చక్రాంగపుంగవుం డంగంబు వొంగ మంత్రి కిట్లనియె. "కాకంబు కరంబు ప్రాజ్ఞంబు, శక్తిసంపన్నంబు, రాజు మందప్రజ్ఞుల వేవురం జేర్చుట కంటెం, బ్రాజ్ఞు నొక్కని గడించుకొంట లాభంబు. సింగంబునుం గాదని, కౌలేయకంబుల వేయింటిం గూర్చుకొన్న నేమి ప్రయోజనము? మనవారిలో, నీగుమికానికి సమానుండు బలవంతుం డుండిన, వ్రేలుమడంచి యొక్కని నెఱింగింపుము. యుద్ధోద్యోగసమయంబుల శూరసంగ్రహం బవశ్యకర్తవ్యంబు. కాన, సర్వప్రయత్నంబుల మన కీతనితోడుపాటభ్యర్థనీయము. మనకిట్టి యావిజేయుని సహాయం బొదవిన, నెవ్వం డయిన మనలం జుట్టవ్రేలం జూప నోపునే! నీవును విచారించి చెప్పుము,"

అనిన, మందహాస విద్యోతవదనుండయి, సర్వజ్ఞుం డిట్లనియె, "మనోవాక్కాయకర్మంబులు నేనెప్పుడు స్వామికి హితంబె కాంక్షించు చుండుటంగాని, కొంతకుమాని నాకుం దోఁచినది విన్నవించెద. దేవర చిత్తంబున వేఱుగా భావింపఁబోకుఁడు. కార్యవేగం బెలినవారిచిత్తం బున కుచితకార్యవివేకంబుఁ దోఁపనీకున్నట్టున్నయది. శ్రోత్రవాని సాహాయ్యంబునఁ బ్రత్యయంబు నిడి కడిఁదిమార్గుఁడు బరిమార్త మంట, శునకవాలంబు పట్టుకొని కడలిఁగడవఁ గడఁగుట. అదియునుం గాక, కాకంబు స్థలచరంబు; మనము జలచరంబులము. ఈతండు మనతోడం గలియువాఁడు కాఁడు. సమానుఁడు గానివానితోడిపొత్తు విపత్తునకుఁ గారణం బగును. కావున, మన మీయరిష్టమును జేకొనుట యరిష్టమును దైకొంట గాని, వేఱు గాదు. దేవర యిఁక నీతలంపు వేసి పెట్టవలయును. తీఁ వాఁరి మాని గాతివారిఁ గోరుట, యమృతంబు దిరస్కరించి కాలకూటంబుఁ గ్రోలఁ దలంపుగొంట. ఈప్రత్యక్షవిపత్తు పక్షి యెట్లు సంగ్రాహ్యం బగునో. దేవరయే చక్కఁగా విచారింప వలయును. ఎవ్వఁ డాత్మపక్షంబుఁ బరిత్యజించి పరపక్షంబపేక్షించునో వాఁడు నీలవర్ణ సృగాలంబుపోలికఁ గాలధర్మంబు నొందును. ఏలిక కాకథ విన్నవించెద నవధరింపుఁడు."

ఒక్కతామసీనిశీథంబున శవకబళనలోలం బయి, సృగాలం బొక్కటి నగరోపాంతంబున విచ్చలవిడిఁ బెఱలాడుచుఁ, జీకువాలు కతంబునఁ బ్రమాదంబడి, నీలపాచనభాండంబునంబడి, వెడలనేరక నిరంతరచింతం బనిపివనిఁ, కొంతవడికి డెందంబు కుందు డిఁదువఱిచి కొని, మాఱుచింత లేక వేగువఱకు విచారించి, వెరవొండరసి యెడఁ దకు సరిపఱచుకొని, తెల్లవాఱి భాండస్వామి యేతెంచునంతకు, నూర్ధ్వచరణంబును విస్ఫృతాననం ను నిష్కాసితదంతంబును నయి,

కన్నుల తేలగిలవైచి, యూపిరి బిగఁబట్టి, గిట్టినయట్టుల పడియుండెను. అంత, నాసీలికాఁపు వచ్చి చూచి, విస్మయశోకాక్రాంతుఁడై, యావంచకంబు పంచత్వంబు నొందెనని తలంచి, వసిసిం గూడ వెడలించి, ఫేరువు నూరికి దూరంబుగఁ బాఱవైచె. అంత నామానిసి యచ్చోటు వాసి చనినవెనుక, మూసినకన్నులల్లన విచ్చి, యచ్చెరువడి యాపాదమస్తకము తన మేనినీలిడాలు విలోకించుకొనుచు, జంబుకంబు తనలోఁ దా నిట్లుచింతించెను. 'నాయదృష్ట మెంతయు మంచిది కాఁబట్టి, నేఁడు నాకు యాదృచ్ఛికంబుగ నేతాదృశం బగు నుత్తమవర్ణంబు లభ్యమైనది; నాకాలంబులోన మాన్యుఁడనైతిని. ఇంకను, జ్ఞానహీనుని చందంబునఁ బ్రాభవశూన్యుండనై, నిరర్థకజీవుండనై యుండనేల: ఇట్టిసర్వోత్కృష్టవర్ణంబు సమకూరినప్పుడే మేలుం బడయంజాలకుంటినే, నింక నాక్రచ్చులు సాధించుకొనుట యెన్నఁడు? నా యాత్కృష్ట్యంబు లోకంబులకుం బ్రకటింప నిదియ యదను.' అని విచారించి, కార్యంబు వారసి, తోడిఫేరవంబులఁ జేరఁజీరి యిట్లనియె. "విన్నారా? నిన్నరేయి నన్నొకదివ్యపురుషుండు స్వర్గంబునకుం గొంపోయి, ప్రసాదమందస్మితవిశేషం బగుకటాక్షంబు నాపయింబొలయించుచుఁ, దనయనుకంప పెంపున సర్వగీర్వాణసముక్షంబునఁ బూజ్యం బగు ప్రాజ్యారణ్యరాజ్యంబునకు సర్వంబునకు నన్నధ్యక్షునిఁగాఁ జేసి, యీ యుత్తమవర్ణంబు నాకుఁ బ్రసాదించె. సంశయంబువాయ నా యొడలు వొడగాంచితిరిగదా? ఇఁక వినవలసినది విస్పష్టముగా వినుండు. ఇది మొదలు, మీరందఱు మదీయాజ్ఞానుసారంబుగఁ గింకర్వాణులై ప్రవర్తింపవలయును. మఱియు నేఁడుసుకి, యీకాననంగల జంతుసంతానంబెల్ల నాయానకు లోనై మెలంగవలయును. మీరిప్పుడ వెడలి, యీమేటివార్త సకలాటవులం దేటపడం జాటుఁడు." అని వీడుకో లిచ్చిన,

సృగాలజాలంబులు దానిమేనివిశిష్టవర్ణం బవలోకించి, రోమాంచకంచుకిత గాత్రములయి, యించుకయు ననుమానింపక, యాచరిత్రము, విస్రంభపాత్రముగా నగచి, వినయభయసంభ్రమంబు లుల్లంబుల మల్లడిగొన సాగిలంబడి మ్రొక్కి, చని యక్కానసంబు దశదిశలం గల సకలజంతుజాతంబున కాతనివృత్తాంతంబు చిత్తంబుల కెక్కునట్టు పౌనఃపున్యంబుగ వాక్రుచ్చి, వచ్చి. నిర్వ్యాజవినయంబున నహర్నిశంబును భక్తి సేయుచుఁ, బ్రదక్షిణప్రాప్తానురాగంబు లయి, వంచనలేక యవంచకంబు నజస్రంబును సేవించుచుండెను. అది మొదలుకొని, యంధపరంపరా వ్యవహారంబున భ్రమియించి, వనంబున వసియించు సింహశార్దూలాదిమృగజాలంబు లాసృగాలంబున కాజ్ఞానువర్తులై, మహోపహారంబులు సమర్పించుచు, నాతనిమన సెక్కడ నొచ్చునో యని యనుసరించి సంచరించుచుండెను. ఇట్లా గోమాయువు, హస్త్యశ్వాద్యుత్తమసత్త్వంబులు పరిజనపదమునం గుదిరి యవిరతమును దనమాటలో మెలఁగుచుఁ గొలుచుచుంటంబట్టి, తొట్టిన గర్వాతిరేకంబునఁ దనజాతి మొగంబుల మొగంబైనఁ జూడనొల్లక, వానియందెల్ల నతిమాత్రనిరాదరంబై యుండె. అందుచే, నాశివాసముదయములు విషణ్ణహృదయములయి తమ ప్రమాదమునకు నిర్వేదము నొందుచు, వ్రేలు మొగములువడి తమలోఁ దలపోఁతలకుం జొచ్చి, రహస్యముగ నొక్కనాఁ డొక్కచక్కిం గూడుకొనియుండ, నందొక్క వృద్ధక్రోష్టువు తనవారి నెల్లఁ గలయం గనుంగొని యిట్లనియె. "ఇది యంతయు స్వయంకృతాపరాధము. కాలకర్మవశులమై బుద్ధిమాంద్యంబున మనమే యీతని కీప్రభుత్వసంపదఁ గలుగఁజేసితిమి. అందుచే నీతనికిఁ గాకియుఁ గోకిలమును నొక్కటిగా నున్నవి. ఎంత మేలుచేసినను, మనమీతని కేమైన హితులమైతిమే? మత్తచిత్త వృత్తులకుఁ జేసిన

మేలు నమ్మగుటయే కాక, చేసినవారికి గోరములును ప్రాప్తము లగును. విమర్శ దూరమైనవానికడ నిలుచుట, మహదినేరము. ఇంత కాల ముద్దనున్న తప్పునకు, ననిశము వీనిచే నవమానవాక్యములం బడివడి యెమ్ములెల్లఁ జిల్లులఁ బడ్డవి. ఇప్పుడు కార్యము తప్పినది. వీని నిన్నాళ్ళును భాండంబునట్లు తలఁ మోచితిమి. ఇంకఁ దఱి వేచి, కటికి నేలం గూలవైవకున్న, మనకుఁ బ్రాణాంతంబు వచ్చు. ఆపత్పరిహారార్థముగా నేనొక్క యుపాయము సెప్పెద. అది మీమదులం బట్టు కొలిపి, యీపుట్టిన కలంకఁ దొలంగఁబెట్టుఁడు. ఈమృగధూర్త కాథముండు రాజ్యమదాంధకారంబు కన్నులం గప్పుకొని, క్రిందును మీఁదునుం దెలియఁ జాలకున్న వాఁడు! ఒద్ద నున్నవారి నైనఁ గనఁడు. మనమెల్ల వీనిమృషావచనమ్ములు నిక్కమ్ములని నమ్మి, తెలివిలేక మోసపోతిమి. నక్కయెక్కడ నాకలోకమెక్కడ? రాజ్యంబునకుఁ బట్టంబు గట్టు టెక్కడ? ఇది యంతయు నదృష్టశ్రుతపూర్వము. ఏలాగుననో దీనికీసిలిరం గలపడిన, సిగ్గెన్ని మాయలీటక్కరి నక్కయే పన్నినది. దీనికి మూలంబు తెలియఁగమిపి, మన మిట్లు వితాకు గదిరియుంటిమి. ఈనుతకరిబూమెలు చెవి నిడి మానంబుఁ గోలుపోయితిమి. ఒక్క మనమే యన నేల? పంచాస్యాదులును నీముక్కడి నక్కచేత నవమానితంబు లయ్యెను. ఇంత వఱకు మనమే వివేకుల మనుకొంటిమి; మన మృగేంద్రాదు లంతకు ముందే వివేకులు. కడచినగాథల ద్రవ్వనేల? మన చిత్తమాంద్యమే మనల నింతకుఁ దెచ్చినది. ఇఁకను మేలుకొనకున్న, దానిచేష్ట లెప్పుడు నప్రతిహతంబు లయి సాగుచుండును. ఇప్పు డాతండు పట్టిన దెల్ల బంగార మగుచున్నదని, మన మాతని నంత పెద్ద సేయువలదు. అగుకాలంబున నర్థంబులు దుర్బుద్ధికైన సిద్ధించును. కాని కాలంబున సుబుద్ధులకును సిద్ధింపవు

అయినను, ఋజుమార్గులై యాపదలం బొరయక, చిరకాలజవాలు సౌఖ్య భాగు లగుదురు. తనకుఁ గాలంబు నిండి, యాతండాత్మవినాశ హేతు వగు దౌరాత్మ్యంబున, హర్యక్ష ప్రముఖుల యెడఁ గుటిలవర్తనుం డయ్యెను. 'చెట్టుచెడుకాలంబునఁ గుక్క మూతిపిండె' యన్నట్లు చేటుకాలంబు కడు నికటంబైన, వీని కీదుర్బుద్ధి ఘటిల్లెఁ గాఁబోలు! 'వినాశకాలే విపరీతబుద్ధి' యను నార్యులవచన మేల వృథ వోవును? పొత్తి పురువు తెలుఁగును, నీఫేరువును దన్నుఁగట్టఁ ద్రాళ్ళు తానె తెచ్చుకొన్నది. మృగీయ హారులు గిరులు దీనిఁ గొలుచు చున్నవని యును మనకు నెఱుఁగనిదేదు. మర్మజ్ఞులయెడ మానావమానంబు లెంతవారికి శుభాశుభంబుల నావహింపక మానవు. కావున మర్మ జ్ఞులమైనయున కీయొప్పువివాసఁ బరాభవించుట యఱచేతిలోని పనియై యుండును. మన మనోవేదనాపనోదార్థంబుగా దీని కొక మందు చెప్పెద. మీరెల్లరు దత్తావధానులరై వినుండు. ఇప్పుడు మనమెల్లను గూడి, వీని కభిముఖులమయి కూసిన, జాతిస్వభావంబునం జేసి తానును గూసెడును. అనన్న యించుక యెత్తింగెనేని, యప్పు డిప్పుండరీకాదు లలో నెవ్వడైన నిద్దుష్టుని దిష్టాంతంబు నొందింపక పోడు. ఈశ్వర సంకల్పంబును ననుకూలంబై వచ్చిన, శత్రునిరాసం బనాయాసంబుగఁ జేకూడును. ఇంతకన్న నిరపాయంబైన పరమోపాయం బొక్కటి లేదు." అనిన, నావాక్యములు వీనుల కమృతోపమానము లయిన నిర్భరప్రమదంబునం బొదలి కదలి, దివసావసాన సమయంబున నాభూరి మాయువు దిక్కు మొగంబయి, తదీయరాజ్యావసాన సామీప్య సూచ కంబుగా వఱదులఱచెదునో నా, నానక్కలెల్ల నెదురువడి కూయఁ జొచ్చెను. ఆకూఁత చెవిసోకుఁడు, నక్కలరాయండును దురతిక్రమం బగు జాతిధర్మంబుఁ గడవ నేరక, విధి చోదితుండయి, శ్రవణ విదారణ

దారుణారావంబుఁ గావించె. ఆరొద చెవిఁబడ్డతోడనె, తత్పార్శ్వం
బున నున్నయొక్కబెబ్బులి యది నక్కయోగదా యని యెంచి, కోపా
వేశంబున దంతసందష్టదారుణాననం బయి లేచి, మెఱుంగు మెఱసిన
తెఱంగునఁ జెంగున మీఁదికుఱికి నెత్తుపఱదలు వాఱ గొంతుక్రోవి
యుట్టకుం బాపి, తనదారిం బోయెను. అంతకుమున్న నిలువలేక పరు
వెత్తుదానిమేని ప్రాణంబులతోడనె, బంధుజనమ్ములమనుమ్ముల యమ్మ
లమ్ములును బరుగువాఱె.

"కావునఁ, బరపక్షం బెందును భయావహంబు. ఈకాకమును జేరఁదీయుట నామతముగాదు. ఇంతకుం గార్యంబు భవద్భావాధీనంబయి నడుచును." అని పలుకు మంత్రివాక్యము లాకర్ణించి, హంసస్వామి యిట్లనియె. "మనకు నేఁటచేపట దారుణరణంబు సంప్రాప్తంబు కాఁగలదు. అప్పుడు శూరజనసంగ్రహణంబు సముచితాపేక్ష్యంబయి యుండును. రోయఁబోవుతీవియ దైవయోగంబునఁ గాళ్ళంబెనఁ గొన్నతీరున, నీశూరవరుండు కోరినకోరికగా మనకు లభ్యమయ్యెను. సిరిరా, మోగా లొడ్డ నేల? మనపాలిటిపుణ్యాస్వరూపంబు సన్నిహితంబైన ట్లీతనిప్రాపు దొరకినది. అశుభము లట్ల శుభములు స్వప్రయత్న సిద్ధంబులు. 'అయాచితోపపన్నంబగు మేలుఁ బరిహరింపఁ గూడదు.' మానము జలచరంబుల మీఁతందు స్థలచరుం డందు వేని, వజ్రమును భేదింపఁ దలంపు గొన్నవాఁ డనన్య భేద్యంబగు నద్దాని వేఱొండు వజ్రంబుచేతనె భేదింపవలసి యుండుంగాన, స్థలచరుఁడగు చిత్రవర్ణుని దోరింపఁగోరు మనకోరిక స్థలచరుండగు నీనీలవర్ణు తోడ్పాటులేక చేకూఱ నేరదు. మనము వెరలులమై యాబలియుని చెలిమి నొల్లక పీడనాడితిమేని, యలుక రొలసి యల్ల శిఖితల్లజుం గలసిన నసల పలవని వానిం గలసం గెలుచుట కరంబు

భరం బగును. వాంఛితార్థంబును గడముట్ట నేరదు. పిమ్మటఁ జేయించిన కార్యంబునకు వగగొంట నిర్వాణదీపతైలదానం బయి, యత్నవైఫల్యంబెకాక మనోవేదనాకరంబును నగును. కాఁబట్టి, సర్వవిధంబుల మన కీసంకటంబు పరిగ్రాహ్యంబు. ఇంక లేనిపోనిశంకలు మాని, యీప్రయోజనం బంగీకరింపుఁడు." అనిన, మంత్రియు నించుక యనుమానించి, మిక్కిలి విన్నవించిన రేనిమనసు నొచ్చునో యని హృదయానురంజకంబుగా నిట్లనియె. "సర్వధర్మమర్మజ్ఞానమాననీయులు, దేవరకుం దెలియనికృత్యాకృత్యంబులు లేవు. కార్యగతుల తెఱంగులు దేవరవారికన్న మిన్నగా నారయువారును లేరు. లెస్సగా విచారించి, కార్యంబు దేవరచిత్తవృత్తి యెత్తెఱంగున వర్తించు నత్తెరున నాచరింపవచ్చును. నా యెఱింగినంతవట్టును నేనువిన్నవించితి. ఈ వఱకే ప్రణిధి నిర్ణయింపఁబడియె; దుర్గంబును సంసిద్ధం బయినది. ఇంక జంపు నడపక, దూతను రావించి, యేతెంచినప్రయోజనంబు విమర్శించి పంపఁజను." అనిన రేఁడు 'నట్లకాని' మ్మనుడుం, జక్రవాకంబు బయ్యలికొలువుం బ్రవేశించె. అంతకుమున్న యొకమీఁదును జనుదెంచి, యాస్థానం బలంకరించి యుంటం జేసి, పరిజనంబు లల్లనల్లనఁ బరతెంచి, యధ్యక్షుండు యథాప్రధానంబుగా సంభావింపఁ, దమతమ నెలవులం బొలిచిరి. అప్పుడు ప్రెగ్గడ ప్రతిహారు నొక్కనిఁ జీరి, "నీవేగి వేగిర మాకీరంబును గాకంబును నేలిక చెంతకుం గొనిరమ్ము.' అనుడు, 'మహాప్రసాదం' బనిచని, ప్రతిహారి తెలుపుడుచేసినఁ, గాకకీరంబులు కొలువు సొత్తెంచి, హిరణ్యగర్భకరనిర్దిష్టాసనంబులం గూర్చుండె. అంతఁ గుశలప్రశ్నంబుఁ గావించి నిజాగమనప్రయోజనం బడిగిన నొడయని కభిముఖుండై, దరవిరహితంబుగా శుకం బిట్లనియె. "దేవా! నావచ్చినకార్యం బవధరింపుము. "జంబూద్వీపాధినాథుం

డగుచిత్రవర్ణ నామబర్హీంద్రుండనువ, మీతోడ మాటలాడఁ బని గలిగివచ్చితి. ప్రయోజనాంశంబు తిరుఁడవై యాకర్ణింపుము. అవసరం బగునేని విన్నవించెద; హృదయుం బేకాగ్రంబు గావించి, యాతం డాజ్ఞాపించినపలుకులకుం జెవి యొగ్గుము. 'మీకవ్వారపుదీవి లోనుగాఁ గలచిఱుదీవులెల్ల నీనేరెడుదీవిక్రింది యులంతిదీవు లగుటంజేసి, యీను మాని వానియేలిక లందఱు మాకుఁ గరం బర్పింప నర్హులు. కావున, నీవును మానప్రాణంబుల కాసింతువేని, యాను గాదను వివాదంబు మాని, మానేలకు వేళమవచ్చి, యస్మచ్చరణంబుల శరణు వేఁడి, నేఁ డాదిగా నేఁడేఁడును దప్పక కప్పం బప్పనము చేయుచుండునది. సామవచనంబుల నీమనంబు కూడియాడుట కొడంబడ దేని, నేనిదె కదనంబున నీమదంబు పదమదంబు చేసి పుడమి వడయ నడతెంచు చున్న వాఁడ. వాఁడిమగండవై నిగుడునది.' అని మీకెఱిఁగించి, మీ వాక్యంబుల తెఱం గెఱింగిరమ్మని నన్నిచ్చటికిం బుచ్చె. నాకిక్కడఁ గడుందడయఁ దీఱదు సత్వరంబుగఁ బ్రత్యుత్తరం బొసంగి, సెల వొసంగుము. ఆకేకిలోకాధ్యక్షుండు దుర్వారవైరివారగర్వనిర్వాప ణాఖర్వశౌర్యధుర్యుండు; నిగ్రహానుగ్రహసమర్థుండు. కాన, నాశిఖ వరుమఱువు సారుము: ఆతనిబుద్ధిఁ గైకొనక నిరాకరించితేని, నీకీర్తి కల్పకాలంబునను సమాప్తియొదవును.'' అనినం దోఁకత్రొక్కిన త్రాఁచుచందంబున సముత్థితుండయి, వళక్షపక్షీంద్రుండు, రోషా వేశంబునఁ బెదవు లదర, నద్భుతరసాక్రాంతం బగుస్వాంతంబుతో, మేఘగంభీరభాషణంబుల నిట్లనియె. "ఎట్టెట్టూ! నేఁ డేమేమీ శ్రోత్రలు వింటిమి!" అని కొలువు కలయంజూచి "ఆహా! వింటిరే? నేఁ డెట్టిచిట్టలు పుట్టెనో! ఒక్కకూళనెమ్మిపిట్టకు, నవ్యాజతేజోవిరాజ మానంబయి క్రాలుజాలపాదోత్తమంబు పాదాక్రాంతంబయి యరి

వెట్టవలయునఁట! ఔరా! ప్రతాపోక్తులు! అట్లైన, సింగంబులు ప్లవంగంబుల యడుగులం బడి, శాశ్వతపరిచర్య చేయవలయుం గాఁబోలు! చిత్రవర్ణుఁ డలవి యెఱుఁగలేక, చుట్టుకొన్న యజ్ఞానతిమిరంబున, నశక్యవిధానంబునకుఁ బాటుపడుచున్న వాఁడు. తొల్లి వాండ్రను వీండ్రను గొందఱ జయించితినని తలక్రొవ్వి, యిక్కడ నట్లే గెలందిన పోవు నని తలంచెంగాని, హిరణ్యగర్భునిప్రతాపాగ్నికిఁ దన ప్రాణములు వెచ్చపెట్టక బ్రతికిపోలేమి యింతయుఁ జింతింపఁ డయ్యె." అని, యనివార్యక్రోధభీషణుం డయి పలుకుచున్న జేనివంకఁ జూడఁజాలక, భయార్తమూర్తులై సభానదులెల్లఁ బరస్పరముఖావలోకనంబులు సేయుచుండ, నామరాళనేత యనుభావంబున కనురూపముగా రిత్తకోపంబు తెచ్చుకొని, దండ నుండు బలిభుజుండు కోపంబు రూపంబు దాల్చినపోలిక లేచి, యాచిలుకకై వెలలుచు, సవినయముగా దొర కిట్లనియె. "కాలపాశబద్ధుండై, యీపాలసుం డోగంబున దేవరం దన్నును విచారింపక, మందమేలంబున నోరికి వచ్చినట్లెల్ల కర్ణకఠోరంబుగఁ బ్రేలుచున్న వాఁడు. ఎంతగుండెగల వాఁడు గాకున్న, నిట్లు మొఱకడమ్ములు వచరింప నోపునే! వీనిం దూతయని దయఁ జూడఁగూడదు. ఈయధముం డత్యంతంబు వధార్హుండు. ఏను, దేవరసేవకుండ నుండ, నేలినవారికి శ్రమయేల? మాఱు పలుకకుఁడు; నేఁ గడఁగి యీచెడుగు నిప్పుడ కడముట్టించెద; మదీయవిజ్ఞాపనము వృథాకరింపక, ముదల యీవలయును." అనుచుం గదలి, ఫలాశనముకడ నిగుడుచు, నెడసాచ్చి యచ్చక్రవాకవల్లభుం డిట్లనియె. "నిలునిలుము; సాహసోద్యోగంబు వలదు: ధర్మంబుఁ బదటఁ గలవకుము. దూతప్రాణంబుల కలుగుట పాడిగాదు. పాడి తప్పిన నడవడిగొనుదయనికడ నొడమె వెడలునని, నెఱి నెఱి నెఱిఁగిన

గఱుచలవలన విందుము. త్రికరణశుద్ధిగా భూతజాతంబులయెడ నెగ్గు దలంపమి శీలంబు నాఁబడు; సమస్తంబునకు శీలంబు మూలంబు; శీలంబువలన ధర్మంబు నెగడును; ధర్మంబువలన సత్యంబు గలుగును; సత్యంబువలన వృత్తంబు చొప్పడును; వృత్తంబువలన బలంబొాల యును; బలంబువలన సిరి యొదవును; దానివలన సర్వకార్యసిద్ధు లును సంఘటిల్లును. ఆవు నావునుం గ్రుమ్ములాడి, నడిమిలేఁదొయ్య కాళ్ళు విఱిచినట్టు, రాజును, రాజునుం బోట్లాడి దూత కెగ్గుసేయ దగ్గ ఱునురే? ఏతిఱి నేతిఱికి సర్వానర్థంబులును సిద్ధంబు లగును. దూత యెప్పుడు నవధ్యుండు. ఆతండు తనయవధ్యభావంబుఁ దలంచి, పలుక వలసినట్లెల్ల వాయోడక పలుకుంగాని యెన్నఁడైన మోమోడి స్వాప కర్షంబును బరోత్కర్షంబును బ్రకటింపఁజాలఁడు. అతనిమాటలు తప్పుగాఁ బట్టఁబోకు. దూతపలుకుల కలుకఁ బూనుటకంటె నవివే కము లేదు, కోపము మూర్ఖులకు ముక్కునని యుండు; క్రోధి, కార్యాకార్యజ్ఞతఁ గోలుపోయి, యవధ్యులనైన వధియించును; తుద కాత్మఘాతమునకైన శంకింపఁడు. కోపము పాపముల కెల్లను మూలము. కావున, క్షమాజలములం జేసి మతిమంతుఁడు క్రోధాన లము నార్పవలయునని, సూక్ష్మదృక్కులైనమహాత్ములు పలుకు దురు. క్షమయే సర్వకార్యములకు సమృద్ధి కారణము. కోపము కొని యాడుట లగ్గుగాదు. క్రూరకర్మము యోధధర్మం బగునే?" అని మందలించి, నీలవర్ణునిఁ గొంత ప్రశాంతస్వాంతుం జేసి, సంరంభం బుడిపిన నుదీర్ణతరనిశ్వాసుండై, యాతండు కుంభనిక్షిప్తభుజంగంబు భంగి రోఁజుచు, నిలువంబడి యుండె. అంతఁ దద్వచనామృతాస్వాద నంబునం దేఱి, ప్రశమితక్రోధుండయి యున్న రాజునకు మంత్రి యిట్లనియె. "దేవా! తడవయ్యె. ఈతనికిత్తముందు ప్రత్యుత్తరము

వార్చియున్నవాడు. ఇఁక నిలువఁగూడదు. మీ మనోనిశ్చయము చందం బానతిచ్చి, చెచ్చెరఁ బుచ్చవలయు." అనినఁ, గలహంసా వతంసుండు శుకంబుపంక మరలి యిట్లనియె: "ఓరీ! యరుణముఖా! వినుము వాక్యం బస్మదీయంబు. నీవేగి నీరాజును బొడగన్నతోడనె, నోరోడక సభామండపమున నందఱు విన నాపలుకులుగా నిట్లనుము. 'నీవు రాజ్యమదంబు ముదిరి మాదేశం బొక్కట నాపోశనము గొనఁ దలఁపు గొన్నవాఁడవు. హిరణ్యగర్భునిముక్కున నూర్పు గలుగ, నీ నేల నేలఁగలుగుట నీకశా దల్ల నొసటఁగన్నున్నవాని కైన మెయి మెయిం గలుగ నేరదు. నీవు నాబల శౌర్యములకు మార్కొడ్డుట, ఖద్యో తంబు ఖద్యోతమండల ప్రభాపటలంబుఁ గడవఁగడఁగుట. ఒక్కచిత్ర వర్ణుండె కాఁడు, కోటిచిత్రవర్ణు లొక్కట నెత్తివచ్చినను, సంవర్త మార్తాండమండలము మొందున విపక్షదురధిక్షేపం బయినప్రతా పంబున వెలుంగు హిరణ్యగర్భుని రణాంగణంబునఁ దేఱిచూడ శక్యంబు గాదు. నీవు నిక్కంపుఁబొరుషశాలివేని, యాలంబుచేసి మానేల నొడిచికొనుటయే మగతనంబు. అప్పుడుగా నీమగంటిమి మెచ్చుకొందుము! ఎందును నినుబోఁటి శూరమానులమాటలె కోటలు దాఁటుంగాని, కాలు గడపదాఁటదు. పనికిరాని యీ శేరజ పుంబీరంబులు గట్టిపెట్టి, పోటుబంటవై పోరితంబునకు డాయుము. మృత్యువుం గృతకృత్యుఁ జేసెద. లేనా నీపడుచుమాట లవలఁబెట్టి, జితోస్మి యనుము. అనిన న్విడిచెద." అని తెగనాడి, యివి యున్నియు మీయేలికపాల నభుకుమాని వాక్రువ్వవలయుంజుమీ." అని మఱిమఱి చెప్పి, "మీరాజు నాజకిం గొనిరమ్ము, పొమ్ము." అని పసదనం బొసంగి, స్వాదుఫలదానంబున సంతృప్తుఁ జేసి, వీడుకో లిచ్చిన, నచ్చిలుకయు రాజున కున్ముఖంబయి, "మీకడ నేమియుఁ

దప్పనాడనుగదా ? నావాక్యంబులం గలవచస్ఫాలిత్యంబులెల్ల మఱవ వలయు; నావల్లఁ జాల శ్రమం బయ్యెను. పోయివచ్చెద; నాతోడ నింకేమేనియుఁ జెప్పవలయునది గలదే?" అని సవినయంబుగా వీడ్కొని, వని వినియెను.

అట్లాకీరంబు బయలుదేఱి, కతిపయప్రయాణంబున నిజ దేశంబుఁజేరి, దుర్గమార్గపరిశ్రాంతిక్లాంతశాంతించిన వెనుకఁ గొలువు కూటంబునకుం బోయి, పేరోలగం బున్నమయూరరాజుం గాంచి, ప్రణామంబు గావించుచు, నాతండు కరుణాతరంగితంబులగునపాం గంబు లరుణముఖునిపయిం బొలయించుచు, సాదరంబుగా నిట్లనియె. "ఓయరుణముఖా! కర్పూరద్వీపమునకుం బోయి యొకయొచ్చెంబుఁ దొరయక మరలి సేమంబున వచ్చితివా? నీవచ్చుటనే కదలనికంబంబ వైతి వదియేమొకో యని, మనమ్ము తామరపాకునీరుక్రియఁ దల్లడిల్ల ననిశంబు నీమార్గమె చూచుచు, నిమిషంబొక్కకల్పంబుగా దినములు పుచ్చుచున్నారము. మాచేసినభాగ్యంబుకతంబున, నేడుతిన్నఁగా నిన్నుఁజూడఁగాంచి మాకన్నులం చల్లనయినవి. అచ్చటి వార్తావిశే షంబు లేవియుఁ గడమవడకుండఁ దెలుపుము" అనిశుకంబిట్లనియె. "నాఁడుస్వామియానతిమాళిఁదాలిచి, హిరణ్యగర్భుపాలి కేగి, మాట లాడి, యాతఁ డనుప నిప్పుడ వచ్చితి. ఆదీవిమానోజ్జ్వలకం బేమని విన్న వింతును? ఎక్కడఁజూచిన నప్సరస్సమన్వితంబును సుమనోవిరాజితం బును నయి, మాఱటస్వర్గంబునాఁ జూడ్కికి వేడ్కఁగొలుపుచున్నది. హిరణ్యగర్భుండును నాత్మరక్షయం దప్రమాదుండయి, యభియాతుల వేయుకన్నులంజూచుచుండును. ఆలంకంగలవిహంగంబులెల్ల, నసూనం బగునభిజనాభిమానంబు గలవయి, తమరాజు నవ్యాజానురాగమునం గొలుచుచుండును. అస్మదాదు లాయొప్పులో శతాంశంబును జెప్ప,

శక్తులుగారు. నేర్పినవఱకుం జెప్పుమనన్నను, అందులకుం బెక్కుదినం బులు పట్టును. ఆకథ దవ్వల నుండనిండు. నే నేగినప్పుడు, హిరణ్య గర్భుండు లోపలికొలువులో నిజామాత్యద్వితీయుండై మంతనం బుండి యుంటం జేసి, మదాగమనాభిధానంబులు విజ్ఞాపనంబు సేయుండని ద్వారికుల నెందఱ నెన్నివిధంబుల నర్థించిన, 'మంచిది చెప్పెద ముండు' మనుచుంటయె కాని, యెవ్వరుం గాలుకదల్పం జాలినవారు గారు. తరువాతఁ గొంతసేపున కొకరెండువిడుతలు కొందఱు లోనికిం బోయివచ్చి, 'యిపుడు సమయంబు గాదు. కొంచెము తాళు' మనుచుం జాగు చేసిచేసి, యం దొక్కరుండు లోపలినుండి వచ్చి, 'యేలిక సెలవైనది ర' మ్మని నన్నుఁ బిలుచుకొనిపోయెను. అయ్యవసరంబున నయ్యేకిమీఁదు సంతత సేవాసమాయాతశకుంతజాతంబులవరవుడంబు లంగీకరించుచు, నాంతరంగికులమనవికిఁ జెవి యొగ్గుచునుండి, యాలో నన్నుఁ జూచి, సముచితాసనంబునఁ గూరుచుండ నియమించి యాగ మనకారణం బడిగెను.'' అని, తాఁ గొలువు సొచ్చు టాదిగా హిరణ్య గర్భుం డాద నియోగించినమాటలు తుదిగా నడచినసర్వవృత్తాంతం బును నానుపూర్వంబుగా విన్నవించి, మఱియు నిట్లనియె. "ఆతండు నన్నిచ్చటికంపుచో, నన్నలవోకగాఁ జూచుచు, నవసానంబున 'నీరాజు నాజికిఁగొనిరమ్ము పొ' మ్మని వేగిరించె. ఆతఁ డరాతుల కసాధ్యుండు; అనుపోష్యులును భటులును యుద్ధశౌండులు. అయినను మనకొదవ లన్నియు దీర్చి గెలు పొసంగ, మనమేఘవర్ణుండు గలఁడు. అవసరోచితంబు లగువర్తనంబుల దేనిమనసున కెక్కఁ బ్రవర్తిం చుచుఁ, బ్రసాదంబునకుఁ బాత్రభూతుండై, యాతం డచ్చట నీలవ ర్ణాహ్వాయంబున రాజునకు విస్రంభభాజనంబై యున్నవాఁడు. వెఱవ నేల! భారంబు దైవంబుమీఁదఁ బెట్టి, 'ధర్మోజయతి' యని యుద్ధం

బున కుద్యోగింపుడు.” అనినఁ, గొలువు కలయం గనుంగొని, చిత్ర వర్ణుం డిట్లనియె. “వింటిరే? చెవులార మీ రెల్లరు. హిరణ్యగర్భుని గరువపుంబలుకులచందంబు. ఔ నట! జితోస్మియనిన, నన్నువిడుచువాఁడఁట, ఈవాక్యం బొక్కటియె నాహృదయంబునకు శల్యభూతంబై నొవ్వ దనికించు చున్నది. ఏనాఁడైన మదకుంభికుంభవిదళనపటిష్ఠ నిష్ఠురనఖముఖం బగు కేసరి ఘాసంబు గ్రాసంబు సేయఁ బొలుపడునె? చిత్రవర్ణుం డొరున కొక్కనికి, నీపుణ్యమని దోసిలి యొగ్గి మనుట కల నైనం గలుగనేర్చునే? ఇత్తఱి సమరంబుకంటె నుత్తమకృత్యంబు నామది కొక్కటి చూపట్టదు. పరరాజ్యజిగీషుత్వంబు కన్నను, నన్నాతం డాడిన తులువమాటలు కలనికి మిక్కిలి త్వరపెట్టు చున్నవి. నాపేరు విన్నఁ, బొఱుపాములైనం గదల వెఱచు. అట్టినన్నా తెలిపిట్టల మన్నీఁ డాగివేరంబున వీని వారినింబోలె వెఱపింపఁజొచ్చె. ఆహా! అంత్యకాలం బాసన్నం బయి, దుష్ప్రలాపంబులు సేయుచున్న వాఁడు! ఎవ్వాఁడు వైరంబు తుదముట్ట సాధింపఁజాలఁడో వాని జన్మంబు నిరర్థకంబు. పౌరుష శాలికిఁ దనంత వాఁడు పగవాఁ డుండినఁ, బగ తెగునంతవఱకుం గంటికి నిద్దుర రాదు; నోరికి కూరెం బింపుగాదు; ఇతరసౌఖ్యంబులు మననునం జొరమి వేర చెప్పనేల? కావున, మనమిప్పుడ జైత్రయాత్ర వెడలి, పగవాని నిర్జించుట కర్జంబు. మీవంటి సహాయ సంపన్నత్వము గలుగ, నాకొక్క హిరణ్య గర్భుం డెంతవాఁడు? ముల్లోకంబులు నొక్కట నెత్తివచ్చినను, సరకుగొనను. అతం డింటనుండెఁ దలముతిప్పిన గర్వమున మనల మాటలం గెలుచుచున్నవాఁడు. మన మాయుధముని ప్రధనంబున నిధనంబు నొందించి, నో ర డంతము. సరివాఁడొకఁడు కొలువులో ములుకులవంటి తులువమాటలు పెక్కులు ప్రేలెనన

విని ప్రతిక్రియ గావింపక యూలువుగలవాని కెటులు తాళ మనసు వచ్చు ? మన మొకవేళ దయఁ దలఁచి యోరిచి యూరకుందుముపో, లోకులు మానలఁ జాలనివారనరే ? లోకాపవాదము పడశక్యమగునె ? ఆహావంబు శుభావహంబు గాదనియు జయాపజయంబులు దైవాధీనంబు లనియుఁ దలంచితిరేని, వినుండు. ఈ దేహంబులు బుద్బుద ప్రతిమంబులు ; మృత్యుకృత్య మిదమిత్థ మని నిశ్చయింప రాదు ? పుట్టినవాఁ డవశ్యము గిట్టవలయును ? సదనమునఁ గదలని గదములంబడి యొడలు విడువక, పగతుండు వెగడుపడునట్టి దిట్ట తనంబు వాటించి, యాలంబునం గూలుమేలు పురాతన జననకృత సుకృత పరిపాకమునంగాని చేకూఱ నేరదు. బహూక్తు లేల? కలనం బొలియఁగనుట స్వర్గమార్గంబుఁ గనుట. ప్రసంగ వశంబున నింతయుఁ బలుకవలసి వచ్చెంగాని, వివేకధనుల రగుమీకు ధర్మంబు లుపదేశించు పాటివాఁడంగాను. తద్దయుం బ్రొద్దుపోయెడు జాగేల? మీమీసైన్యంబుల నాయితంబు చేసికొని రండు; పొండు. అని చేసి, మనమాదాయసిరిఘారింతము విత్తములుపురుషారంభాయత్తములు.” అన, మంత్రిదూరదర్శియిట్లనియె. “దేవా! యింటగెలిచిపుటిరచ్చగెలువ వలయును. మనలోనిమాట విచారింతము. ఇప్పుడు మనయరుణ ముఖుండు చెప్పినవాక్యములచొప్పు పరికింప, సంగ్రామం బుత్తమ కర్మంబుగా నాబుద్ధికిం దోఁపదు. మిత్రామాత్యసుహృద్వర్గంబులు దృఢభక్తియుక్తులయి యుండి, విపక్షునికడవారు విపరీతులై యుండి రేని, భండనం బప్పుడు కర్తవ్యంబు. మఱియు విగ్రహంబునకు ధర ణియు హిరణ్యంబును నను రెండును ముఖ్యఫలంబులు. అవి తద్దయు నిశ్చితంబు లైనపిదపఁగదా, కదనంబునకుఁ గడంగవలయును? అంతియకాక, పడిపడిం దొడర ననన్యసామాన్యపరాక్రమమాన్యం

డైనహిరణ్యగర్భుండంత యశ్రమసాధ్యుండె! మనతలఁచున ట్లాతఁ డలంతులఁ బోవువాఁడు గాఁడు. అతఁడు పెద్దయుఁ బ్రజారంజకుండై యున్నవాఁడు. సేవకులును గేవల వీరవ్రతశౌండులు. వైరిబలంబు విచారింపక, మూఢుండు సాహసంబునకుం జొచ్చి, హరిబారిం బడు హరిణంబుకరణి మరణంబు నొందును. కావున, నీసాహసిక్యంబు మానవలయు" అన, మంత్రిమాట చెవిఁ దూలక, యులుకవోడమి రయుడయుండిట్లనియె. "నీవాక్యంబులు చూడఁ జిత్రాతిచిత్రంబులుగా నున్నవి. నీవు కేవల వయోవృద్ధుఁడవు. తల తెల్లనైనంతనె మెఱుక కలుగు నెట్లు? ముదుసళులు దమ కనుకూలంబుగాఁ జదువుకొనుటఁ దక్క, వేఱొక్కటిఁ గానరు. జ్ఞానవృద్ధులబుద్ధులు గదా, సభ్యుల కెక్కును? నే నెట్లును బరరాజ్యాక్రమణంబునకుం గృతనిశ్చయుండనై యున్నవాఁడ. ఇఁక మదీయోత్సాహభంగంబుగా మాకడ నీ నేర్చిన వెల్లను వల్లింపకుము. ఓపితివేని, విజయానురూపంబులగుసల్లాపంబులు నలుపుము. అట్లు నలిపినను, నీవు మాకు మహోపకారంబు చేసిన వాఁడ వగుదువు." అనుచు నెఱుకుదూఱఁ బలికిన, విషణ్ణుం డయ్యుఁ బ్రసన్నుండుంబోలె, దుర్వారం బగుపరిభవవికారం బేమియుఁ వెలిఁ దోఁపకుండ నవ్వుముసుంగు వెట్టి, మానసంబున లేనియుత్సాహంబు తెచ్చుకొని, దాక్షాయ్యనాయకుం డిట్లనియె. "మాకెల్లరకు దేవర మూలకంద మగుటం జేసి, దేవర మేలు గోరి యింతపట్టును నిష్కపటముగా వచియించితిని. చెవికిఁ జేఁదుగా నున్నను, స్వామిహితం బిదఁ గోసుభృత్యుండు తనకుఁ దోఁచినహితము నిశ్శంకముగ వాక్రువ్వవలయును. అట్లుగాక, కొందఱు యథాజాతులు స్వామిచిత్తము నొప్పింపనేల యని, మెఱిఁగినదానినైన నడచిపుచ్చి, మనసుకక్కుఱితి నిచ్చకముగాఁ బెదవులు గదలువ కూరకుందురు. అట్టివారు తప్పక స్వామి

ద్రోహులై, యిహపరలోకదూరు లగుదురు. సర్వధర్మజ్ఞులు, దేవర యెఱుఁగరా నీతినిర్ణీతుల తెఱంగు? మే మెల్లరము స్వామితోటిసుఖ దుఃఖముల కియ్యకొని, యనన్యశరణ్యులమై స్వామియాజ్ఞయరిదున్న వారము. దేవరనియోగంబన్న, మాకలంఘ్యంబు. సత్యసంకల్పులు, దేవర కిన్నంచును నొక్కఁడొంటి రాదు. స్వామియానతించేసి, చమూసమూహంబు లాహవదోహలంబు లయి యేతెంచి యున్నవి. దండయాత్ర కిది మంచిసమయము. శత్రువు ముక్కఁడియని ప్రయత్న మల్పము చేయరాదు. చిన్నపామునైనఁ బెద్దకఱ్ఱతోడనె కొట్టవల యును. కాఁబట్టి, సర్వసైన్యసమేతముగా నడచి, యాకస్మికముగఁ బోయి, యేమఱించి పయింబడితిమేని, బగఱబలంబుల నేలఁ గలు పుట సుకరఁ గరము సుకరం బగును. కాలయాపనము చేసిన, వా రందఱుం గూడుకొని, నెయ్యురతోడుపాటుఁగూడఁ బడయుదురు. అప్పుడు వారి దొరిచుట కరంబు దుష్కరంబగును. కావున, వేవేగ సమిత్రసంతానమును మిత్రనముల్లాసమునుగా దండు వెడలుదము. కార్యము తఱిఁదప్పక చేయుట లగ్గు. 'ఆలస్యా దమృతం విష' మ్మని కదా, యుష్మాదృశు లైనపెద్దలు పలుకుదురు." అనుడుఁ బ్రెగ్గడ మాటల కలరి, దండముల నడపింప మొనగాండ్రకు నాజ్ఞయిడి, నెమ్మి సామి సేనాసమేతముగా దాడి వెడలి, నిత్యప్రయాణముల మల యంబుం జేరి, యాచేరువఁ బాళెంబు దిగి యుండె.

పదపడి హిరణ్యగర్భుండు కొలువున్నయెడ, మున్ను చిత్రవర్ణు పాలి కేగినదీర్ఘముఖుండు చనుదెంచి, పథశ్రమమునదూఁగాడుచు నిలువంబడి, జోహారు వొనరించి, తేనియనుమతిని దావునకుఁ జని, వక్తవ్యాంశము విన్నవింప సంకోచించి, నలువంకలుఁ బాఱఁజూచుడుఁ, దలం పెఱింగి యచ్చటిమేఘవర్ణాదు లవలికిం జనిన, తేనియాసనమ్ము

నని మూపు నిలిపి, మఱికొంత చెంత జరిగి మెల్లన నిట్లనియె. "ఓపక్షి కులసార్వభౌమా! చిత్రవర్ణునిసభం బుట్టిన విశేషములు విన్నవించెద; పరాకులేక యాకర్ణింపుఁడు. కడ కక్కడ నీయెడకు దాడి వెడలుట నిశ్చయింపఁబడి, చిత్రవర్ణుండు సముజ్జ్వలన్నైజతేజమున మలయధరాధరోపత్యకన్యానలతోడ వీడు విడిసి యున్నవాఁడు. ప్రతిక్షణమును దుర్గం బేమఱకుండునది. మఱియు నొక్కయాశ్చర్యం బవధరింపుఁడు. మున్నా రాజుచేతఁ బ్రత్యాఖ్యాతం బైన యొకకపోతముతోడఁ జెలికారంబు వాటించి, రాజమంత్రతంత్రము సమస్తము నాకళించినాఁడను. చెప్పిన నమ్మెదరో నమ్మరో కాని, మనవీట నెవ్వఁడో చిత్రవర్ణప్రేషితగూఢపురుషుం డొక్కరుఁడుం డున్నవాఁడని విన్నవాఁడను. ఇప్పలుకు చెప్పినంతలో నప్పారావతంబు కార్యాంతరవ్యాసంగమున నొండెడ కేగుటం బట్టి, దిజ్మాత్రంబె కాని, సవిస్తరముగా నాతఁ డెవఁడో యెట్టివాఁడో యడిగి తెలిసికొనం జాలనైతి. అతనితోడి ప్రసంగానుప్రసంగముల వేతొకప్పుడు మఱియొక రహస్యంబును నెఱిఁగినవాఁడను. తదీయమంత్రి, రాజు తనమంత్రంబు దెస ననాదరంబు సేయుటంజేసి, యుపేక్షాపరుండయి, యున్నవాఁడఁట! ఇదియు మన ఫలావాప్తికిఁ గొంత యనుకూలంబుగాఁ దోఁచుచున్నది. నావాక్యములయం దేది యయిన, దేవరకార్యంబునకుం బ్రయోజనకారి యగునేనిఁ, గైకొనునది. మొన్నరాత్రి చిత్రవర్ణుని పరిచరులు కొందఱు చీఁకటిచాటున నన్నుఁ దారసించి, పూర్వపరిచయంబున, నాపలుకుబడియు మొగముచాయయుఁ దలంచి, యాతండల్లనాఁటి దీర్ఘముఖుండొను నాఁటను సంశయంబుతోఁ గొంతపడి పొట్టుపొరలయి, గుజలు గుజలువోయి దాయఁ జూచిన, నేనా కి లెఱింగి, తడసినఁ గార్యహానింబు తప్పునని యెంచి, యుచటఁ

గాలునిలుపక మేను నిమువెంద్రుక పెట్ట లేచి యది యేమని యడుగుకలకలరవంబుతో నేమియులే దిప్పుడ మరలి వచ్చెద నని పులిమిపుచ్చి, దక్కినవారిం గనుమూసి, యిచ్చటి కొక్క యంజను జనుదెంచితి, మనధవళాంగుఁ డచ్చటనే యున్నవాఁడు” అని తావిన్నదియుఁ గన్నదియు సవాకల్యముగా వినిపించి యూరకున్న, క్షణమాత్ర నిమీలిత నేత్రుండై కొంత చింతించి, కుశాగ్రబుద్ధి గావున నహితకృతద్రోహం బూహించి, మంత్రి రాజున కిట్లనియె. “ఆలించితిరా! మన దీర్ఘముఖుని వచనంబులు, నెవ్వఁడో నెమ్మితని దూతవేషధారి యొక్కరుం డిందున్నవాఁడని, చూచాయగా నెఱుక పడుచున్నది. ఒకవిధంబున నాగూఢ పురుషుఁడీ నీలవర్ణుండే యైనం గావచ్చును. ఆకారణ పూజ్యుం డగు నీపలుగాకి కాకి నీకడ నునిచికొనుట యనుచితంబు. వీనిని నిపుణంబుగాఁ బరికించి వేగ వెలార్పవలయు. ఈతనిరాకకు మూలము చాలఁ గలిగియుండును. అదియంతయు మీకడ నాకు వాకొననేల? తుదమాట చెప్పెద వినుండు. ఈతని మనమువ్వు డోప్పరికించిన, నుపేక్షితం బయిన యామయంబువగిదిఁ బ్రాణంబుపయి వచ్చును. వేఱొకవిచారంబు మాని, నామాట చెవిఁదూర్పుఁడు. పరులఁజెఱుప వేఁడి, యరులు పలుపోకలం బోవుదురు: వారాత్మైకకార్యాయత్తులు; మాయా శీలురు. వారిమాటల కెల్లఁ జోటిచ్చినఁ, జేటు వాటిల్లును. ఈతండు వట్టి కలపనగంప. ఈతనిమాట లేమియు నిజము సేయకుఁడు. నిక్కముగా నీతండు సింహళద్వీపమునుండి వచ్చినవాఁడు గాఁడు. చివ్వెడి గట్టుకొన్నట్టు లీతని నొద్దఁ బెట్టుకొననేల? స్వకార్యార్థము శాత్రవుం డెంతయు నిచ్చకం బచ్చుపడ ముచ్చట లాడి, మచ్చిక చేసికొని, నచ్చికపుట్టించి, కడకుం బ్రతారించి ద్రోహించును. అట్టివానిపొత్తున

కిచ్ఛగించుట, దండధరుపొత్తు చిత్తంబునం గోరుట. అట్టిఁడు, గోముఖ వ్యాఘ్రంబులాగున, సమస్తవ్యవహారంబుల సాధువర్తనుండుంబోలెఁ జూపట్టును. అజ్ఞునసఖ్యము ముఖ్యముగా సజ్జనుం దుజ్జగింపంజను. కానినాఁడు చిరంజీవి యను కాకమ్మును నమ్మి నిహతమ్ములైన ఘూకమ్ములట్లు, కడలేనిహానిఁ జెందును. దేవర కాకథ వివరించెద నవధరింపుఁడు."

పుండరీక గండక వేదండాది సకలమృగకులశరణ్యం బగు దండ కారణ్యంబున, బహుళఫలదళవిలసితం బగు వటవిటపి యొక్కటి గలదు. అయ్యది పరిసరతరునికరంబుల తోడి పెచ్చుపెరిగిన మచ్చ రంబున మిన్నుముట్టఁ బన్నిదంబు నడచి, యోడిన తోడిమ్రాఁకుల నాలోకించి కిలకిల నగుపగిది శాఖ లాకసం బొఱయుఁ, బలుదెఱం గుల పులుంగుల కలకలంబులు సెలంగ, గరం బభిరామం బయియుండు. ఆభూజరాజంబున, లోకభీకరంబు లగుకాకిమూఁక లనేకంబులు దన్నుఁ గొలువ, సత్వనిర్జితసుపర్ణుం డగు మేఘవర్ణాభిధానుండు బలిభు గ్వల్లభుండు కాఁపురం బుండును. వాయసావాసం బగు వటకుటంబు నకుఁ గొంతచెంత, నులూకమందిరం బగు సుందరవసుంధరాధరకంద రంబుదనరును. ఆగహ్వరంబున, దుర్దమరిపుమర్దనుండగు నుపమర్దనుం డను నులూకలోకాధ్యక్షుం డొక్కరుండు, తనకొలంపుఁబులుంగు ముత్తం బులుపెక్కులు దన్ను సేవింప, నివసించి యుండును. ఆపతంగపుంగవుం డొక్కనాఁటి నిశీథంబున నమాత్యాదులతోడ మంతనంబు సలిపి, యప్పుడ సేనాని రప్పించి, యుత్సాహపోషణంబు లగు భాషణంబుల వీరావేశ మెసకొల్పి, మొన లేర్పఱించి, యనేకంబు లగునసీకంబు లతో ఘూకఘూంకృతులు పొదలఁ గదలి, విరోధులు కాకులు వసి యించు మఱ్ఱిచెట్టుఁ జుట్టుముట్టి, నిద్రాముద్రితనేత్రంబులై గాత్రం

బులు మఱచి కూరికియున్న వాయసంబులఁ గాంచి, సంతసించి, మించిన కోపాతిరేకంబున ఘూకంబుల డీకొల్పెఁదు, నవియు శాఖోపశాఖలవెదకి, శాతముఖంబు లగునఖంబుల నడచియు మహోగ్రంబు లగుచండతుండాగ్రంబులఁ బొడిచియు నచంచలంబు లగుగరుడంచలంబులఁ జఱచియుఁ గొన్నింటి తెక్కలు మొక్కవఱచి, కొన్నింటిఁ బ్రక్కలు వ్రక్కలించి, కొన్నిటి ముక్కులు చెక్కలు వాపి వివిధంబు లగువధంబులఁ బ్రకటికాలంబులోన, ననేకకాకలోకంబును యమలోకంబున కనిచిన, సమావృతాంతరిక్షం బగున్యావటవృక్షంబు విగతధ్వాంక్షంబగుట వీక్షించి, కృతార్థీకృతలోచనుండై, యుపమర్దనుండు సంతోషప్రాంకురాలంకృతసర్వావయవంబులతో, నిజపరిజనకోలాహలనినదబధిరీభూతరోదోంతరాళంబుగాఁ గ్రమ్మరి, పింగళేక్షణంబుల మెఱుంగులు తుఱంగలింప నిజనివాసంబునకుం జనియె. అంతఁ బ్రభాతం బగుడు, రేయి వాయసారాతులరాయిడిం బడక యొక్కెడ నొడ లోముకొనిన మేఘవర్ణుండు లేచివచ్చి, రాత్రి కలాయాంతరనిద్రాణకరటకులంబునకు సంభవించిన యకాలప్రళయంబు చూచి, గుండెలు వగిలి కొంతవడి చింతాసాగరంబున మ్మనింగి యుండి, కొంత నివ్వెఱ తోఁఱగి, లోకాంతరగతు లయినతనతనయులం బేరుపేరువరుసలం దలంచి నిట్టూర్పు నిడిగించుచుఁ, గడువుశోకమునఁ దలంబగుకొందలంబునం గుందుచుండ రాతిరి గూబలపాలు గాక చిక్కినపెగ్గడ లొక్కచక్కం గూడుకొని, తమమందభాగ్యత్వంబులకుం దూర వగచుచు, రాజానుం బ్రాణంబులు తప్పించు కొంట విని యాతనిసరన కరుదెంచి, దీనంబు లగునాననంబులతోడ నడుగులంద్రెళ్ళి, కంటికినేలకు నేకధారగా రోదనంబుపేయుచు నిట్లనిరి. "దేవా! తెల్లవాతిమరల నేలినవారి చరణంబులీలీరున సందర్శింపం

బడసితిరా, మాయుండఱు నయనంబులుభాగ్యంబులుచేసె. మాప్రాక్తన పుణ్యంబుఫలించె; నేఁడుగా దైవము గలుగుట పరిజనంబులు వేవురు గలిగియు, రాజులేనిరాష్ట్రం బరాజకంబగు కతంబునఁ జిక్కులు పెక్కుం డియుఁ దేజంబుంగాంచనిసోమవిహీనయామినిచేకువడిఁ, దమోవృతంబయి కన్పట్టును. ప్రధానులు లేని యధినాధుండునుఁ బ్రాణంబులఁ బాసిన బొందిచందంబునఁ, గాంతి దఱిగియుండును. దైవవశంబున స్వామియు నేమును నీ రేయొకబన్నమునకు లోనుగాక, నప్రాణులమై మగుడఁ బుడమిపై నడుగిడఁ గలిగితిమి. పగవారిం గూడి దైవంబును మనకుఁ గీడుఁ దలంచె. ఇది యవశ్యభావి యైనయర్థం బెట్లు తప్పింపనగును? నిష్కారణముగా నీయట్టినధర్మునకుఁ జేసినయపకారం బాక్రూరకర్ము లకుఁ దోడనే చూపకపోదు. ఇప్పుడు మనప్రాణములు దక్కినవంతియు చాలును. ఇంకఁ బగ నెన్నటికైన, మెల్లఁగా సాధింపవచ్చును. కాలంబు మన కీవేళ మేలు కాకున్నయది. కాలము మీఱి నడవ నెవరి తర మగును? ఆయుః ప్రమాణము నిండి, మనవారు పేరు గలవారు పెక్కండ్రి ట్లనామధేయంబులగు దివాధంబులచే నిద్రావశాత్మురై మానప్రాణంబులు గోలుపోయిరి. దైవవైపరీత్యం బయినప్పుడు పగవఁ బనిలేదు. మే మప్పుడ యలసి కన్నొకింత మూసితిమి. అంతలో నాక స్మికముగ గణనాతీతము లగుపగఱబారు లరుదెంచి, కనుమూయుగా వీరిగొంతుకలు కోసిపోయెను. మేమే మేలుకనియున్న, నొక్కఁడు మీబంట్ల నిట్లువఱచి నామ మడఁగ కుండెనె? ఇప్పుడేమో మా దుర దృష్టంబునఁ బరాభవంబు నొందితిమికాని, దేవరకటాక్ష లవంబు గలుగ, మున్నెన్నఁడు నిట్లయిన వారము గాము. దేవరయంత వానికిం బరాభవము నంభవించెను. ఇది మాచేసికొన్న భాగ్యము గాఁబోలు! పగతురు మనల మిగిలి నొగిలించుట కంతరంగంబున

నెగు లొందకుము. 'అత్యుగ్రభయః పతనహేతు' వని యూర్యులు వచియింతురు గావునఁ, బెరిగెడివాఁడే విఱిగెడివాఁడు. నేఁడు శత్రు నిరాసంబున ధర్మోస్త్విం' యనుకొని విఱ్ఱవీఁగు దాయ త్రేపేమి మూఁడ నున్నాఁడో, యేరెఱుఁగుదురు? పతితముఁ గంటికి ఱెప్పవలెఁగాచుచుఁ బ్రోచుచుండ దేవరబుద్ధి విని, స్వామియే కనువెలుఁగుగా వెంటఁ జరియించు తలంపున, మేమందఱము మీకడకుం జనుదెంచి నారము. నీయట్టి ఘనుని కరుణారసవృష్టి కలిగినంగదా, మాహృదయ తాపము చల్లారును. ఇన్నినాళ్ళును నందఱౌన్నాన్న బ్రదికి, తుదకుఁ బౌరుషము చెడినప్పుడు శరీరధారణార్థం బొక్కనీచవృత్తికి లోనగుట, రోఁతల కాలయము కానేల? ఈఁతకు మిక్కిలిలోఁతు లేదు. కానసాహసించి, యసహాయ శూరులమై, జనులు మనమీఁదఁ జాలమివెట్టఁ జోటు లేకుండ, నాయురవసానపర్యంతమును బోరి, యధ్రువంబులగు దేహం బులచే ధ్రువం బగుకీర్తి నార్జింతము. మనకాలము మంచి దయి నప్పుడు నిగిడి మగుడ నాచెడుగులఁ గడముట్టింతము. విమతుండు బలవంతుండు గావున, నింతే మనభాగ్య మనుకొని, యూతని నాశ్ర యించి బ్రదుకుదము. ఇప్పటికి విప్రకృష్టదేశం బరిగి, యందణఁగి యుండి, పదంపడి పోలినట్లు చూచుకొందము. ప్రత్యర్థుల కసాధ్యం బగుదుర్గంబు నాశ్రయింతము. బల్లిదు నొక్కనిఁ జేరి, వైరి నిరాసం బనాయాసముగఁ గావింతము." అని తమకుఁ దోఁచిన ట్లనేకు లనేక వాక్యములు పలుకుచుండ, వారికలకలంబులు వారించి, చిరంజీవియను మంత్రి యిట్లనియె. "దేవా! దేవరయమాత్యు లెల్లఁ బెల్లుసమర్థులు; ఒక రొకర తమధీబలమున లోకము లెల్ల నఱచేతిలోనికిం దేఁజాలిన వారు; నీతిశాస్త్రమున వారిని మీఱినవా రేరును లేరు. ఇంక స్వామి సానుగ్రాఁతిశయంబో. సమక్షంబున వాఁకువఁవలసినది కాదు. నంతా

పంబు పేరిమిని, మనసునకు సమాధానంబు లేక యితర వ్యాపారముల నెఱుంగకుంట నిప్పుడేమో కాని, యించుకంత మది కుదురఁబెట్టి యాలోచించిన, దేవరకుం దోఁచని కార్యాంశంబులు లేవు. ఎట్టిబుద్ధి శాలులును దేవరతో సహస్రాంశంబును బోలఁజాలుదురే! ఇది మా కెల్లరకు ననుభవగోచరంబు. అది యట్లుండె, స్వామి నన్ను నొక మానిసిఁగా నెంచి మిగుల మన్నింత్రుగాన, మిన్నకుండఁబట్టక చిత్త చాపల్యంబున నాకుం దోఁచినయర్థంబు నేనును విన్నవింపఁ గడఁగె దను. భవదీయ మతి నతి విశదంబుగా నొనరించి, యాలింపుము. దురంబున నురగారి నయిన నుఱిని శూర వారంబునెల్లఁ జంపుకొని, కోఱలు వెఱికిన భుజంగంబులభంగి భంగపడి యున్నవారము. ఇత్తఱి మన మెత్తుపడి యుంటంజేసి, యహితుం బొడిచి యొకువఁ గడిమి చాలదు. సమయ మొడఁగూడుదాఁక లాఁతిమీఁదఁ గన్నిడి, నిశ్చం చలముగ నుండి, తఱివేచి, బకముపోలిక సరి నొక్కట గ్రుక్కఁ గొందము. నాబుద్ధి కిప్పటికి సమాశ్రయం బొక్కటియే యుత్తమ కార్యముగాఁ గనుపట్టుచున్నది. పగవాఁడు మిగులఁ బొగరు గవిసి యున్నవాఁడు కాన, దీనదశనొంది డిందుపడియున్న మన కాతని పొందెల్లు సంఘటిల్లు నని చింతిలవలదు. తావ కాజ్ఞాబలమునను, వీరికెల్ల నాదెసం గల యనుకంప పెంపునను, దైవానుకూల్యము గూడ గోరంత కలిగెనే నెంతదుష్కరకార్యము నైన బ్రేల్మిడి సఫలంబు గావించుకొనివచ్చెద. నన్నుఁ బనిగొనుండు. ఓపితిరేని, మీరెల్ల నా కొక్కసాయము చేయుఁడు. ఈక్షణంబ మీరందఱు నెందయినఁ జని, యల్లనల్లం గొనివచ్చి, నా మేను రక్తసిక్తంబు గావించి, తదయక ఋష్యశృంగంబునకు వెడలి, యచ్చోట నప్రమత్తులరయి యుండుఁడు. తక్కిన కార్యభారం బంతయు నాపయిం బెట్టి, మీరు నిర్విచారంబుగ

సుఖయింపుఁడు. ఎల్లవిధంబుల శోభంబాపాదించెద.” అని మృదుమధుర భాషణంబుల స్వాభిలాషంబు తెలియంగఁజేయించిన, మొగంబులం దెలి వొంది, వాయసంబు లప్పుడ కడలకు వెడలి, సందుల గొందుల నెమకి, మూషిక ప్రముఖక్షుద్రజంతుసంతానముల దారుణత్రోటీ విదారణముల మారణము గావించి, వలయునంతక్రొత్తనెత్తురు కొంచు వచ్చి, యచ్చిరంజీవిశరీరంబునం బూసి, నీవు సిద్ధసంకల్పుండవు. నీ కసాధ్యం బెందును లేదు పొమ్మని సాగనంపి, యాచోటు వాసి చనియె. అంత నాచిరంజీవియు ‘డాఁగఁబోయినఁ దలారియిల్లగు నో’ యని ప్రాణంబులు పిడికిటం బట్టుకొని, మెల్లఁగా నడచి ప్రొద్దు గ్రుంకునంతకు దివాభీతంబు లుండుకొండగుహఁ జేరి, వైరికి వినంబడున ట్లీరెలుంగు గద్గదకం బగుచు, గుహాముఖంబునఁ గూసె. ఆకూఁత చెవి సోఁకినఁ దదరిపడి, కోటఁ డొక్క డాచక్కికిం బఱతెంచి, కాకిం బట్టి కొనిపోయి, యుపమర్దనుముందటఁ బెట్టిన, నాతండును విస్మయవికచ విలోచనంబులం జూచుచు ‘నీ వెవ్వనివాఁడ వేల యిట్లయితి’ వని యడిగినఁ జిరంజీవియు దైన్యం బాననంబున నటింపుచుచు, మాయ యచ్చుపడ, డగ్గుత్తిక వెట్టి యిట్లనియె. “చెప్పనోరాడ దేమని చెప్పుదు నావార్త! నేను మేఘవర్ణుని ప్రధానమంత్రిని; చిరంజీవి యనువాఁడను. నేఁటి వేకువ, మేఘవర్ణుండు నిజప్రధానులం బిలిచి కార్యాలోచనం బడిగిన, నేనాతనిదుర్నయం బెఱింగియుఁ దోఁచినహితంబు చెప్పి చూతముగాక యని, యిట్లంటిని. “ఉపమర్దనుండు లావు గలవాఁడు గావున భక్త్యేకసాధ్యుండు: ఆతని పాదంబులు వట్టి మనుట లగ్గు. నీవు రాజ ననుదురభిమానంబు మాని, యవశ్యంబుగఁ దద్దర్శనంబు చేసి, నామాట విని యక్కరుణాకరుశరణంబు సొరుము.” అను నప్పు డేమిసెప్పు? నావలుకు లాపాలసునికిఁ గోపానలంబున కాజ్యధారా

ప్రవాహోపమంబు లైన, భగ్గున మండిపడి, యాక్షివిక్షేపంబున ననాదరంబు నూపుచు, మంత్రుల నాలోకించి 'వీఁడు విశిష్టపతుపాతి యై యొక తెఱుంగక యున్మత్తప్రలాపంబులు సేయుచున్న వాఁడు: దయఁ జూడక వీనిం బొనివి విధియింపుఁడు.' అనిన, వారును గుక్కలట్లు నావయిం గవిసి, ముక్కలంబొడిచి, కాళ్ళంగ్రుమ్మి, నెత్తురులం దొప్పఁదోఁగి సొమ్మవోయి యున్న నన్ను మృతుఁగా వగచి, దిగవిడిచి తమయిచ్చం బోయిరి. వుడమిపై నట్టి రాజోత్తము లుండఁ బట్టియేకదా, 'రాజ్యాంతే నరకం ధ్రువ' మనుపండితోక్తి యెల్లెడ లను బెల్లుగఁ విలసిల్లెను. నేమను గొండొక నడికిం దెలిసి, నలు వలంకులుఁ గలయ విలోకించి యొందు నెవ్వరిం బొడగానక, చిదరినమది తుదకుం బదిలించుకొని, విస్పృష్టస్వజనబంధుజనుండ నగుటం జేసి, యీ యవస్థ సర్వంబును దేవరకుం గానిపించి మాఱి ప్రాణంబులు విడుతు ననుతలంపు వొడమ, గళద్రక్తసిక్తాంగంబులతో నిట్లరుగు దెంచితిని. ఇంక నాకు దేవరయే యేమగడ. శ్రద్ధాధానునకు విద్యాదానంబును, క్షుధార్తున కన్నదానంబును, వ్యాధిమథితున కౌషధ దానంబును, భీతున కభయదానంబును, దానంబుల నుత్తమదానంబు లని యార్యు లందురు. రాజుల కార్తరక్షణంబును బోలుధర్మంబు నొండు లేవు. 'దుర్బలస్య బలం రాజా' యన వినవే? దేహ మాత్యల్పము స్థిరము గాదు: అట్టి యస్థిరం బగుకాయంబుకొఱకుఁ, బరకృతావమాన సహిష్ణు మానవమాననుండనై యుదాసీనం బుజ్జగించి, యెట్లు నరివాలో మగలఁ దల యెత్తుకొని మెలంగ నేర్తును? ఎవరిని రక్షింపఁగోరి నే నీబ్రతుకు బ్రతుక వాంఛింతును? నేను సర్వసంగవిముక్తుండ నయి యున్నవాఁడను. స్వామాత్రపోషకుండ నగు నా కిఁక నీమేనితోడి పొత్తు వలదు. ఇంతవఱకును మేఘవర్ణుని కొఱగామి స్వామికి నివేదింపఁ

ప్రాణంబులు పట్టికొని యున్నవాఁడను. నాకింబాటిల్లిన యీదురవస్థ యంతయు దేవర కటాక్షింపఁ గలుగుటంబట్టి, చరితార్థుండ నైతిని. ఇఁక నెట్లయినం గడుమేల. నేనీయెడఁ బ్రాణమాత్రావశిష్టుండనై, పగ నీఁగుశక్తి లేక, కాలంబున కెదురుచూచుచు, జీవచ్ఛవంబనయి యున్నవాఁడను. ఆపాపకర్ము లప్పుడు నాప్రాణంబులు గొనక కొంత కొఱంత పెట్టి పోయిరి. మీరైనఁ దక్కినకొఱంతఁ దీర్చి, పుణ్యంబు గట్టుకొండు—సుకృతి నయ్యెదను. తొల్లి నేనెప్పుడును భవత్సందర్శనంబు చేయవలయు ననియే కోరుచుందును. ఎంత పొరలినను, దైవానుకూల్యంబు లేనికార్యంబులు సిద్ధింబొందవుగదా? నేఁటి కది యీనెపంబున నైన సిద్ధించినది, మహాభాగ్యవంతులకుఁ గొండఱకుఁ గాక, మీయట్టి వారిసేవ యందఱకుం దొరకొనునె? మఱియు నే ననవరతము దేవరచరిత్రమే యాతని యోలగంబున వేనోళ్ళ సంస్తవ మొనరించుచుందును. అందుల కాతండు కటకటంపడి, మిమ్ముఁ గడవనాడుచుందును. ఆకథలు త్రవ్వినకొలఁదిని, చెక్కు లూరుచుందును — పోయినవి పోనిండు. నేనాతనికి నేఁటివఱకుం జేసినమేలంతయు నొక్కపూఁటలో వఱదఁ గలసిపోయెను. అందు దేవరకుం గోటితమాంశం బైన నాచరించిన, నింతకు నామనోరథంబు నిండదే? అని కర్ణకలాపంబులుగాఁ గరటంబాడు దయనీయాలాపంబుల మెత్తనైన రాజచిత్తంబు నారసి, మంత్రు లిట్లనిరి 'సామీ! యేమో పలుకుచున్నామని యనాదరంబు సేయక, మామనవి చేకొనుఁడు. ముందఱఁ గీడెంచి మేలెంచవలెను. వైరంబు లామరణాంతంబులు గాని,' యింతట నంతటం దెగునవి కావు. ఈతనిచరితంబు ప్రత్యక్షపరిచితం బయినది ప్రాపడిపోయెనె? రాజు తనవంక వారినే నమ్మి నమ్మక యుండవలెనన, లోఁతివానిఁ జెప్ప నేల? ఈతండు తృణ

చ్ఛన్నకూపంబువంటివాఁడు; వీనిని విశ్వసింపఁ గూడదు. మనము మతిఁ దప్పి విశ్వసించితిమేని, వీనిం జేర్చినఫలం బవసానంబున, వంశ ఫలంబురీతి సమూలవినాశంబు సేయక మానదు. సందియము లేదు; వీఁడు మనలం జెఱుపవేఁడి, వైరులకుఁ దాపికాఁడయి వచ్చి, యెంకు లేనిపలుపోకలమాయలు పచరించుచున్నవాఁడు. వీని న్మన కడ నునుచుకొనుట, దూసిం జిచ్చు దాఁచినయట్లయ్యెడు కొండంత. దూదికిం గొండంత నిప్పేల? మనల నేలపాలు సేయు వీఁడొక్కఁడ చాలును. విపక్షుండు క్షుద్రుం డయ్యును గాలక్రమంబునం బెరిఁగి, వృక్షమూలమునందలి వామలూరువు వృక్షంబుంబోలెఁ, జెఱుప సమర్థుం డగును." అని మంత్రు లెంద ఱెత్తెఱంగున నాతనిపొత్తు హత్తించుకొనుట విపత్తునకే మూలం బని యొత్తిచెప్పినను, వానిం దనచిత్తంబున హత్తింపక, విధి మూఁడి, యుపమర్దనుండు తనపట్టిన చలంబు విడువక, శరణాగతపరిత్రాణంబున కెనయునుత్కృష్ట ధర్మంబు లే దుడుగుం డని వారల వారించి, యాబలిభుజరక్షణ కరణంబునం గృతనిశ్చయుం డయి, వారల కిట్లనియె. "జాతిమాత్రంబు చేతన యీతని లాతిఁగాఁ దలంపవలదు. ఈతండు సాధుజనాగ్రగణ్యుఁడు; కలనైనం బరుల కాపదఁదలఁచువాఁడుగాఁడు; సత్యంబు కానివాక్యం బీతనిరసనతుదకు రాదు; జగంబున నీతనికిసమానుండు మానధనుండు లేఁడు. ఈతని వాక్యంబులే యీతనిగుణమ్ముల నెఱింగించుచున్నవి. మన పుణ్యపరిపాకంబున నీచిరంజీవితోడి పరమసౌహార్దలాభంబు దొరకినది. మన కీతండు కడువిశ్వసనీయుండు; ఇందు నందు ననక మనమందిరంబున నెందైన నడ్డంకిలేక తిరుగఁదగినవాఁడు. నేఁడు మొదలు పూర్వవైరంబు విచారింపక, మీరెల్లరు నీతని నతిమాత్ర గౌరవంబునం జూచుచుండుసది." అని యానతిచ్చి, తనకభయప్రదా

నం బొసంగి ప్రశంసించు చున్న రాజున కభిముఖుం డయి, భయ భక్తులు మెఱయఁ జిరంజీవి యిట్లనియె. "సాధు! సాధు! పరదోషకథా విముఖుల రగు దేవర గుణంబులు గొనియాడ నే నెంతవాఁడ? భవత్సందర్శనమాత్రంబున, మామకవిలోచనంబులు భాగ్యంబులు వహించె; భవదీయవచనామృతాస్వాదనంబున, శ్రుతిద్వయంబును తృప్తివహించినది. స్వామిసందర్శనంబు దొరకొననివానిజన్మ మేల? సర్వజగజ్జైత్రులరు మిత్రులగుటంబట్టి, నాజన్మంబు కృతార్థత్వంబు నొందె. మీ కారుణ్యంబు గలిగినం, దృణమయిన మేరు వగును. పగ వారికైన నొచ్చిననోరం బలుకనొల్లవు. అది దేవరబోఁటిగుణగ్రహణైకపారీణు లగుధరాభారధౌరేయులకుఁ గొందఱకుం జెల్లెఁగాక యందఱకుం జెల్లునె? స్వామివంటిదయాళురు కొందఱు గలుగంబట్టి కదా, యీస్థిరతిరంబై నెగడుచున్నది. అక్కడక్కడ రాజ్యపరిపాలనంబు సేయువారు లెక్కకు మెక్కుడుగలరు; దేవరం జూచి, మఱి వారిం దలపెట్ట సిగ్గు వొడముచున్నది. మత్స్వరూపస్వభావంబులు దెలియక, వీరందఱు నాపై నింద గడించెదరు. హితాహితనిర్ణయంబు సేయు మహాప్రబుద్ధులకుఁ గాక, సామాన్యముగ నందఱకుం బయి పయి నున్నదియే? నావల్ల కల్ల గోరంత కలిగెనే, నిప్పుడకా దెప్పుడయిన నేలిక చిత్తంబునకు వచ్చినట్లు చేయవచ్చును. నిఖిలహేయ భాజనం బయి క్షణభంగురం బయినయీకాయంబుఁ గల్పస్థాయిఁగా నమ్మి, యెట్టి కష్టాత్ముండయిన విశ్వాసఘాతుకత్వంబున కొడిగట్టుకొనునే? దైవంబు దయమాలి నలువురిలో నన్నిట్లు తల వంచుకొనం జేసెఁగావున, నీరీతి నిన్నికఱకుమాటలకు వీను లొప్పగింపవలసి వచ్చెను. ఆబాల్యము నేఁ గాంచినగౌరవంబంతయు, నిప్పుడు స్వప్నలబ్ధపదార్థంబుచందం బయ్యె. నన్నెవ్వ రెట్లనుకొన్నను, దేవర

యాజ్ఞ కడుగుదాఁట నోడుదుఁగాన, నేలికపాలఁ దల దాఁచుకొని యిచ్చట భవద్గర్భవానగుప్తింగనములు పుచ్చెదను.” అని యిచ్చకంబు లాడుచు, నిమిషంబుకు తేని నడబాయక, యాతనిచూపు లేచాయ నిగుడునో యని నిర్నిమేషంబుగ సమ్ముఖమ్మునం గొలిచి యుండుచు, దినదినంబును వింతవింతగా నవసరోచితంబు లగువినోదంబుల బ్రమోదంబు రెట్టించి, యంతకంతకు మొదలింటికంటె శతగుణంబుగా రిత్తయుపచారంబుల నుపమర్దను మనమున కెక్కునడపడిం బ్రవర్తించుచుఁ, గరమ్ము నమ్మకము పుట్టించి, యెల్లెడల నడ్డు లేక క్రుమ్మరుచుఁ, జిరపరిచయంబునఁ జిరంజీవి తత్త్రదహస్యవర్తనమ్ములును దర్గబలాబలమ్ములును నిమ్ముగా నెఱింగి, తత్తియారసి, యొక్కనాఁటి పగటివ్రాఁట బహుస్వనమ్ము లాద మఱచి సుఖసుప్తంబు లయి యుండ గుహావాకిలి వెడలి వచ్చి, యచ్చేరువ మొదవుపదువులు గలతావుల కరిగి, యొరువు కొంత చరణంబుల నిఱికియుఁ గొంత ముక్కునం గఱచికొనియుఁ గొనివచ్చి, గుహాముఖంబునం దాపి, రెండవకంటివాఁ డెఱుఁగకుండ మేఘవర్ణుపాలికిం బోయి నమస్కరించి యిట్లనియె. “దేవా! మనము సేయునధ్యవసాయంబంతయు నేఁడు ఫలితంబునకు వచ్చినది. అంతకంతకుం బెరుఁగు దేవర మన్ననఋణంబు నేఁటికిం దీర్పఁ గంటిని. స్వామిమనోరథపూరణంబు పాదింపఁ బడసి, నాయొడలెత్తిన ఫలంబుఁ గాంచఁ గలిగితిని. మీరందఱు నేకనిశ్చయు లయి, నాకుఁ జేదోడై నడవవలయును. నే నాయుపమర్దనునిచెలిమి కలిగించుకొంటకై పడరానిపాట్లెల్లం బడితి. కట్టా! దాయలపంచం బడి యేఁ బడినయిడుమ లిన్నియన్నియని యెన్నఁదీఱునె? ఉపమర్దనుండు తనపావంబు పండి, సులభంబుగ నావలం దగులువడి, నా కన్నపానాదు లిడి పరామర్శింపఁ దనవారి

నియమించె. వా రెల్లఁ దొలుత నాపొడ కనబడినవు డెల్ల నన్ను గుటుకు మనకుండ మ్రింగవలయు నని యుండిరి. అప్పుడు వారిపొట్టు నోఁతలకు లోఁబడి, వా రింద మని యిచ్చినదే భుజించుచు, నోరు కట్టుకొని శరీరశోషణంబునకయిన నోర్చి, యసంభవం బయిననాఁడు జలప్రాశనంబె చేయుచు రాజుతోడన్ననఁ జెప్పుకొ కాలంబు ప్రతీక్షించు చుండి, కడకు వారియనుగ్రహంబునకు సహితము పాత్రుఁడ నయితిని. ఎందును గార్యంబు సఫల మయిన, నేపూర్వప్రయాసంబును నేల గణనకు వచ్చు? కాలుచేతిత్రొక్కులంబడి, యివు డుపమర్దనంబు రాజ్యానుసంధానం బేమఱి, నాతోడిదలోకం బని యున్నవాఁడు. నాపొందు వలదని, యమాత్యు లెందఱో నోరఁ గాయ లిడక బోధించిరి. వారి హితవచనంబు లన్నియు, రోగికిఁ బథ్యాహారంబు లట్లు, యాతనికి రుచింప వయ్యెను. వేయేల? కడమాట నుడివెద; వినుండు. వారి సంతోషకాలము నేఁడు ముగిసివచ్చినది. ఇవుడు మీతోడ నూరక మాటలాడుచుం గూరుచుండుటకు నాకు లేశమును నవకాశము లేదు. వారినందఱఁ గనుగ్రొమి, నే నిటు చనుదెంచితి. మాతిసిల్లు వెల్లువవోవు. తక్కిన నాయక్కడిగాథ లన్నియు సవిస్తర ముగా ముందు విన్నవించెద. ప్రస్తుతకరణీయంబువినుండి. గుహ లోవల నులూకంబు లీలోకంబు మఱచి, నిద్రావివశంబు లై యుండ నాకుం గనుమొగుడక లేచి వచ్చి, యచ్చుట్టుపట్టుల నుండుతొట్టు వట్టుల కేగి వనులపెంటఁ బట్టుకొని వచ్చి, గవివాతం బెట్టి, మిమ్ముం బిలుచుకొనిపో వచ్చితిని. అందగ్ని రగిల్చి కాల్చి, నిద్దురవోవు కౌశి కంబులఁ బెద్దనిద్దుర పుచ్చ వలయు. ఇవ్వుడ మనవా రందఱుం గదలి, రవులుకొఱకచ్చులు చంచువులం గరచికొని, నాపిఱుంద నరు దేరవలయు." అని కఱపి, తా నొక్క మండుకాష్ఠంబు ముక్కునం

జిక్కఁబట్టి, పురోగామి యయి గ్రోవవెట్టినఁ, జెలిపిట్టలును నట్టు లాతనివెంట వెంట ననుగమించె. అంత నాకకుంతంబు లనంతాధరంబుం దఱిసి, దరివాతం దార్చినమొఱుపునకుం గొఱవులు దఱికొల్పి మొఱకల విసరుడు, నర్చిష్మంతుండు కరటవిసరపక్షపవమానజాజ్వల్యమానకీలాజాలంబుల నాభీలంబుగఁ గవియించి, ధూమస్తోమంబు లెసకొల్ప గుహయెల్లఁ దామసమై పేర్చినయుచ్చులవేడి కోడి, లేచి పేచకంబులు నిదురమంపున నఱచుచు వెఱచఱచి పఱచి, యెట్లును గుహవెడలుతెరవు దొరకక, రాజుకడం జేరి, ప్రభు వని చూడక యిట్లనియె "దేవా! వైరి యగునీచిరంజీవిం జేరఁ దీయవలదు; కీడుమూఁడు" నని మే మెల్లఁ బలుదెఱంగులఁ జెవి నిల్లుకట్టుకొని పోరిన మామాటలు పాటిగాఁ గొనక, పెడ చెవులం బెట్టి, నీమదిఁ బట్టుకొన్న యున్మాదంబు మానవైతివి. అనన్యాధిష్ఠితం బగు పదమున నిష్కంటకముగా నుండి, యనపహార్యం బగు నైశ్వర్యంబుఁ గుడువ నేరక, నిర్హేతుకముగఁ గూలఁ దన్నుకొంటివి. మఱియుఁ గానక కన్నసంతానంబును, నెందునుం బడయరానిబంధుజనంబును, ప్రాణసమానం బగుమిత్రవర్గంబును, నూరక గ్రుంగుకొంటివి. మాపలుకు వినక, విరోధికిఁ దా విచ్చినఫలము చేనేత ననుభూతం బయ్యె. ఇప్పు డయిన, నహంకారపంక మింకెఁగా!" అని యుపమర్దనుం దూఱుచు, మూలమూలలు దూఱుచు, మంట లొడ ళ్ళంటినఁ గమరి, ఘూకనికరంబు లెల్ల నిలువున విగతాసువు లయి, కాళ్ళు కుప్పవడ నేలఁగూలి, వేఁడివేలుపుచే భక్షింపఁబడియె. ఇట్లహితులెల్ల నిహతు లయి, నిమేషమాత్రంబున గుహయంతయు నేనుఁగు తిన్న వెలఁగపంటివలె నైన నలరి, హృదయంబుల ముదంబు వదనంబుల వెల్లివిరియఁ, గరటంబు లెల్లఁ గూడఁబడి, చిరంజీవిని జుట్టుకొని యిట్లనియె. 'ఓయీ! చిరం

జీవీ! నీవు కలుగఁబట్టికదా, యిబ్బారిం గడవఁగాంచితిమి. అక్కడ నుండి నీవు క్రమ్మఱ వచ్చి మాకంటఁ బడుపర్యంతము, మమ్ము మే మెఱుంగము. మాయందఱప్రాణంబులును నీవ; నీవులేకెక్కడ మా కొక్కనిమిషమయిన వేగునె? నీ మేధావిశేషంబునంగదా, నిశాదర్శి యొక్కఁడయినఁ గడమపడకుండఁ గడతేఱె. ఇపుడు మామనంబులం గలనెగు లాఱె. అనన్యాదృశసుకృతంబున మాకు నీవంటి చెలిమి కాఁడు దొరకె. ఇఁక మాకేమిటకొఱవ?” అని శ్రవణానందంబుగాఁ జిరంజీవిం బ్రస్తుతించి, యాతనిచేఁ బ్రతినందింపఁబడి, కొంతసేపు వాయసంబు లెల్ల సల్లాపసౌఖ్య మనుభవించుచుండె. అనంతరము వాయసేంద్రుఁడును బరమానందభరితుఁడయి వైరివీ డెల్లఁ జూఱాడి, కాకకాకారవముఖరిత హరిదంతరంబుగా నిజనివాసంబునకుం జని, సుఖం బుండె,—

కాఁబట్టి గిట్టనివాని నొద్దఁ బెట్టుకొంట పెట్టిదంపుంజెట్టఁబుట్టించును. దేవరయేకన్నులం జూచదరోకాని, నాకీకాకమ్ములను నమ్ముట సర్వవిధమ్ముల ననర్థదాయకమ్ముగాఁ గన్పట్టుచున్నది. దేవర యాతని తేనెమాటలకు మోసపోయి, యాతని తోడ్పాటున కువ్విళ్ళూరుచున్నట్టు తోఁచుచున్నది. సత్యమారయ, నితఁడు చక్కెరపూఁత పూసిన విషముగాని వేఱుగాదు; శీతలప్రవాహంబు కూలసాలనిర్మూలనానుకూలంబగుట దేవరచిత్తంబున భావింపవలయును. ఏవిధమునఁ జూచిన, నీనీలవర్ణుండు గర్హణీయుండయగుంగాని సంభావనీయుఁడుగాఁ గానిపింపఁడు. ఈయన నేయుసాయంబు పేరు దైవం బెఱుంగు; అపాయంబు సేయకున్నం జాలును. విన నేర్చితి రేని, నాకుఁ దోఁచినహితం బొక్కటి చెప్పెదఁ జిత్తంబున జేర్పుఁడు. ఆవల విననీ వినకపోనీ హితంబుగోరి యాఁడుమాట కిశోరుం డయిన మెచ్చుఁగదా? కూర

కర్మం బనిచూడక వీని నీయెడ మట్టు పెట్టుఁడు; వీఁడు తెగిన మన మనఃపీడయంతయుం దెగును. అని పలుకుమంత్రిమాటలకుఁ జిఱునవ్వు నవ్వి రాజిట్లనియె "నీ వాడినదంతయు సత్యము. అయినను క్రొత్తగావచ్చినంతమాత్రముననె విశ్వాసపాత్రంబు గాఁడని నిశ్చయించుట తగదు. ఈతఁ డింతవఱకును మనకుఁ గించిద్ద్రోహంబైనఁ జేయఁడు. ఒక్కనిగుణంబు లిట్టివని గుణవ్యవహారంబుల నెఱుంగ వలయుంగాని, జాతిమాత్రంబుననె నిర్ణయింపరాదు. ఒకానొకవేళ నాగంతుకులును హితు లగుదురు; సన్నిహితులే యహితు లగుదురు. శరీరజం బగురుజ యహిత మగుటయుఁ గాటఁ గలిగి యౌషధంబు హితమగుటయుఁ బాటింపవలదే? కొందఱు తొలుత హితులయట్ల కనఁబడి, కడపట నహితులగుదురు. మఱికొందఱు మొదల నహితుల మాడ్కిఁ జూపట్టియుఁ, గార్యావసరంబుల హితులగుదురు. ఈతఁడు మనకొక్కకీడు సేయువాఁడుగా నాబుద్ధికిం బొడకట్టఁడు. మనకపకారంబె తలంచినవాఁడేని, నాఁడట్లుకొలువులోఁ బలుకంబిలుకుమార్పఁ దలఁపడు నెట్లు? మనదేశం గలవాత్సల్యంబె కారణంబుగా మనకుపకారంబుసేయ వచ్చినవాఁడుగాని, వేఱొక్కపాపం బెఱిఁగినవాఁడు గాఁడు; పరమ ధార్మికుఁడు; సత్యసంధుఁడు. పరీక్షాపూర్వకంబుగాఁ గొన్నాళ్లీతని మనకడ నునిచికొని, యీలోపల నెద్దియైన నీతనియెడ నీయెన్నిన యపగుణం బించుక గాననైన, నేమి చేసినను లోకంబు మెచ్చుం గాని, వేగిరపడి ధర్మంబు కట్టిపెట్టి యకారణంబుగ నితని నొకకీడునకు లోఁబఱిచితిమేని, లోకులు మనల నీ యనరె? మఱియు మనకుఁ బ్రత్యక్షవిపక్షుఁడువాఁ డని కదా, యీపక్షిని నమ్మఁగూడ దనుట. కార్యార్థియగువాఁ డొక్కొకతఱి శత్రువునైనం గలపికొని మెలంగ వలయును. ఆవల బావరియగుదాయ మనమీఁద దాడి వెడలి యున్న

వాఁడు. మన మిప్పు డీతనిం బోనాడునవసరంబు గాఁదు. మన ప్రయోజనంబు తీఱుదనుక మన మీతని నేస్తంబున కొడంబడవలయును. విమతులకు హితులైనవారిం గని మతిమంతుండు వికసన్ముఖుండై, పల్కు నవనీతకోమలంబును హృదయం బాయసనిష్ఠురంబును నై, మాట లాడవలయును. 'చెలిమి మైఁ జేఁదు మేపింపవచ్చుంగాని, బలిమి నెయిం బాలు ద్రావింపరాదు.'. అనులోకోక్తి వినలేదా? విపక్షునియెడఁ గార్యంబుపొంటె మిత్రభావంబు నెఱపియు, మనమ్మున నమ్మక, యప్రమత్తుం డయి యుంట బుద్ధిమంతులలక్షణం బని మేధావులగు వినికి గలవారు చెప్పుదురు. మనకెలసంబు తీఱునందాఁక నీనీలవర్ణుని విశ్వసించినట్లు నటించి, లోన నమ్మక యుందము. కంటకంబునఁ గంటకోన్మూలనంబు చేసి యాముంటెఁ గూడఁ బరిహరించులాగున, నీతనిప్రాపున నావిరోధిని మర్దించి మన కార్యంబు గడపికొని, పిమ్మట నీతని విడనాడుదము. పూర్వ మొకమూషికంబు తనకర్జంబుకొరకుఁ గేవలము విపక్షపక్షమువానితోడ మార్జాలనాధుని తోడఁ జెలిమి కలిగించుకొని, కార్యాంతంబున విసర్జించెను. నీకాకథ వినిపించెద, వినుము.

పంచవటంబుప్రాంతంబున, నొక్క మఱ్ఱివృక్షము తొఱ్ఱిలో రోమశుం డనుబిడాలము వాసము చేయుచుండును. ఆచెట్టుక్రిందిలాఁగ లోఁగిలిగాఁ జేసికొని, పలితుం డను నెలుకొక్కఁడు వసించుచుండును. ఒక్కనాఁటిరాతిరి కిరాతుం డొక్కఁ డక్కడ కరుదెంచి, యాచెట్టుచుట్టు నురులొడ్డి పోయెను. ఆయొద్దు పెఱుంగమింబట్టి, వేగుజామునఁ గనఁ చీఁకటి యుండ, మార్జాలం బాహారంబునకుఁ జనఁబోయి యాయురిం దగులుకొనియె. అదికాంచి సంతోషించి, మూషికంబు తోడును వాఁ పెఁ గ వా యని నిర్గరంబుగఁ గలుఁగు వెడలివచ్చి, యచ్చే

రువం జెఱలాడుచుండఁ, జంద్రకుం డనుకొలకంబొక్కటి యాచక్కటి కేతెంచి నిలిచెను. దానిపొడ వవలోకించి, కాళ్ళు గుదివడ, నోడలు వడవడవడంక, నల్లంబు జల్లనఁ, బుల్లవడి యొల్లంబోయి, యల్లనఁ గొంతవడికిం దెలివి తెచ్చుకొని, బిలేశయంబు తనలోఁ దా నిట్లనియె. 'హా! ఏమి సేయుదును? ఈదేహ మిన్నినాళ్ళును బెంచి, కడ కీక్రించుగూబపొట్టఁ బెట్టవలసి వచ్చెను! దైవమా! నీకంటికిం బేల గింజయుఁ బెద్ద దయ్యెన? ప్రాణంబులు గొనందలంచి, నాపాలివిధి నన్నిటకుం దెచ్చెఁగాఁబోలు! తప్పింప నెవ్వనికి శక్యమగును? అడవిలోపల ఫలమూలమాత్రంబున దేహయాత్ర నడపుచు, నొరుల కెన్నఁడు నెరగు తలఁచి యెఱుఁగనినాకును, ముదిసిముప్పుకాలంబున నపాత్రపుఁజావు చావ విధి లిఖియించెన! ఆమూలదైవముచేతలకు మేరగలదే? నిమిషంబుక్రింద నీపిల్లిపీడ నేఁటితో విరుగడయ్యెఁగదా యని, హాయిగా నుండఁ జింతింప, నింతలో నా కీయకాలమృత్యు వెక్కడనుండి యాసన్న మాయెను? దీని కేమిసేయుదు? ఎందుఁ జొత్తు? అని విలపించి, గుండియ లవిసి బెండువడి, మగుడ ధైర్యం బవలంబించి, యిట్లు చింతించెను. 'బుద్ధిమంతుఁ డగువాఁ డప్పు డుప్పతిల్లిన ముప్పు తప్పించుకొనఁదగిన వెర వరయవలయుంగాని, యధీరత్వంబున నోరు దెఱచి, యుప్పరంబు విలోకించుచుఁ గలఁత నొంద రాదు. ఇప్పుడు నా కీమార్జాలనాయకుం డొక్కఁడేయాశ్రమణీయుం డయి కనుపట్టుచున్నవాఁడు. ఏదో యొకమాయోపాయంబు పన్ని, యాతనియనుగ్రహంబునకుఁ బాత్రుండ నయ్యెద.' అని కొంతసే పూరకుండి, యించుక కార్యం బూహించి, నఖరాయుధంబున కభిముఖుం బయి నడచుచు మూషకం బిట్లనియె. 'ఓబిడాలకులోత్తమా! నీకిదె నమస్కారము. తడవులనుండి మన మిద్దరము నీవృక్షము నాశ్ర

యించి యేకోదరులవలె నున్నవారము. అట్టిమనలో మనకు భేద భావంబు వహించి యుండుట కార్యంబు గాదు. నాకు నీవుగాని, నీకు నేనుగాని, యేనాఁడును నొకయపకారంబుఁ దలంచి యెఱుఁగము. నీకు నాకు నితరేతరద్వేష హేతువు వే తేదియును లేదు. మనము కల కాలము బ్రతుకఁబోము. ఉన్నట్లుండ నెప్పుడో కాలుఁడు నోర వ్రేసి కొని పోవును. ఈయున్న రెన్నాళ్ళయిన, మన మన్యోన్య మిత్రభావం బునం బొదలుచు, నొకరికార్యంబుల కొకరవుట యుచితంబు. నీ పీయురిం దగులుకోలు నాలోచనగోచరం బయినంతనుండియు, సహా వాసదోషంబేమి చెప్పుదును? నిప్పులం బొరలించినట్లు నా యుల్లం బెరియుచున్నది. ఇచ్చకంబు గాదు. ఈమనశ్శుద్ధి యీశ్వరుం డెఱుఁ గును. వేయేల? ని న్నీమృత్యుపాశంబువలనం దలఁగువరకును, నాహృదయంబు కుదుటఁ బడియుండదు. అయినను, ఋణ్యామునకుఁ బోవఁ బాప మెదు రయ్యె' నన్నట్లు, నీబ్రతుకునకై కడంగ నాబ్రతు కున కెక్కడ మోస మెదవునో యని, నాయుల్లం బొకపట్టునఁ దెగు వకుం జొరఁ బాఱఁ జాలకున్నయది. అది యట్లుండ, నదిగో నొక పాపిష్ఠఘూకము నన్ను వాత వ్రేసికొన నుంకించి, నక్కాడుచు వ్రాలఁ గొండవలె నిన్నుఁ బొడగాంచి, కదియ శంకించి, శిరఃకంపంబు చేసి, చిత్తం బురియాడ వెచ్చనూర్పుచున్నది. నీకారుణ్యంబు గలిగిన, నా యాపద నిస్తరించి నీ కీవిపత్పయోధి కవధిఁ జూపుదును. ఎరవుగాఁ జూడక, నన్ను నీవానిఁగా మన్నింపుము." అనుడు, నుల్లంబునఁ బెల్లు సంతసిల్లి, హాస్తాచ్ఛాదితశ్రోత్రుండయి వృషదంశకోత్తముం డిట్లనియె. "హా! కారుణికోత్తమా! నీబ్రతుకునకు మోస మెదవునం చెంత మాటాడితివి! ఊరక యుపకారంబు నేయవచ్చిన నీవంటినోరుమాలిన జంతువుం బొట్టకై పొలియించి, నే నేమి కట్టుకొందును? దేనికి వెఱవ

కున్నను, బాపంబున కైన వెరవ వలదె? నేనిప్పుడు నిరాశ్రయుతా దశను బ్రుగ్గి, కాటికిఁ గాళ్ళు సాఁచుకొని యున్నాఁడను. ఇట్టిచో నెట్టికట్టిఁడి యైన, ధర్మేతరుండయి నీతిబాహ్యం బైన కార్యంబున కొడఁబడునె? ఒరు లేయవి యొనరించినఁ దనమనమున కప్రియ ముగునో, యాయవి తానొరులకుఁ జేయకునికయే, సర్వశాస్త్రసారం బైన పరమధర్మము. నేనును బాల్యమునుండియు నినుబోఁటియెుుక కలవారిశిక్షలనె పెరిఁగినవాఁడనుగాని, తెలిశవమాలిన నడవడిం బ్రవర్తించినవాఁడఁ గాను. మిత్రుఁడా! నీయాలోకంబున నాతమో నిచయంబులు పటాపంచ లయ్యెను. నే నెప్పుడు నీపొందునకే మున్నను గ్రుక్కిళ్ళు మ్రింగు చుందును. నేఁటికది యీనిమిత్తంబున సిద్ధించినది. నీచెలిమి యబ్బిన ధన్యుండు సర్వజనమూర్ధన్యుఁడు గాఁడె? భవత్సందర్శనంబున వేవు రాప్తులువచ్చి మ్రోల నిలిచిన ట్లున్నది. లోకంబున మంచివారికి సజ్జనదర్శనంబునకంటెఁ బరమలాభంబు కలదె? నీపరోపకారచింతకు నాస్వాంతం బెంతయు సంతసించె. ఎవఁడు చేసినధర్మంబు వానిఁ గాచును. కావున, మతిమంతులు కాలుచె య్యాడుతఱినే ధర్మమునందు బుద్ధి నిలుపవలయును. ఆవల జవసత్వంబు లుడిగి, యస్థిచర్మావశేషావయవంబులతో ముదిమి గదిరి యున్నప్పుడేమి సేయుటకును బురుషుండు సమర్థుండు గాఁడు. అంతియ కాక యాయువును, వాయుచలితదీపకళికయుంబోలె, క్షణభంగురంబై యుండును. అది విచారించి, ధర్మకార్యం బెల్లి చేయవలయునది నేఁడును, మాపు చేయవలయు నది తేపును, జేయుచుండవలయును. 'ధర్మస్యత్వరితాగతి' యను పురాణవచనమును బాటింపవలదె? దుఃఖ సముద్రంబున మునుంగఁబోఁతి, నిరాధారంబుగ నున్ననాకు నీవొక తెప్పగాఁ దారసించితివి. అహా! యేమి నాభాగ్యము! ఆడఁబోవుతీర్థ

పొదు రయ్యేను! నేను నీతోడు వేఁడికొన వేగిరపడుచుండ, నింతలో నయాచితంబుగ నీవే నన్నుఁదరింపఁ దలంపుఁగొంటివి. నీవంటిపుణ్య కర్ముండు లోకంబున నొండొక్కరుండు గలఁడె? నీకీఘూకమాత్రం బున కీలాగున భయపడ నేల? నాప్రాణము రక్షించితేఁ జాలును. భవదిష్టంబే నవశ్యంబుగఁ గావించెద. గుండెబెదరు దీఱి నాసరన కరుదెమ్ము. నాప్రాపు గలిగి యుండ, నిన్నీనీచపేచకంబు చెనకి మయిమయింబోవ నోపునె? నీకొక్కయాపద రాకుండ నాప్రాణ మడ్డము వైచెద: చెచ్చెరవచ్చి, యీయుచ్చుప్రచ్చువనిఁ బూనుము. అనిన, నాయుందురువు డెందంబున నానందించి. వల్లెయని, మెల్లన నాచీలి సమీపంబునకుం జనియె. అదిచూచి, మనను నిరాశ చేసికొని, యులూకంబు తనవచ్చినత్రోవఁ బట్టి తిరిగిచూడక మరల తన యిరవున కరిగెను. అంతఁ బోయయు జాగిలమ్ములు పెక్కులు ప్రక్కలంబలసి చనుదేర, జముదూతవలె నేతెంచుచుండెను. మార్జాలం బామెఱుకును దూరమునుండి కాంచి, గుండియ రాయివడి, యంగ మాకంపింప, నెలుక కిట్లనియె. “చెలికాఁడా! మనము మాటల సందడిని మఱచి, యేమఱి యుంటిమి. చూడు మదిగో — నాపథంబున వ్యాధుండు దండహస్తుండై రెండవ దండధరునోజం జనుదెంచు చున్నవాఁడు. ఆక్రూరకర్ముండు నాకంటఁ బడ్డప్పటినుండియు, నాప్రాణంబులు నామేనలేవు; చిత్తంబు స్వాయత్తంబు గాక తత్తరించుచున్నది. ఇంక నాబ్రదుకెల్లను నీచేతిలోనిదయి యున్నయది. పుట్టి బుద్ధియెఱుఁగుట మొద లెన్నఁడును మున్నిట్టి కష్టములకు లోనైనవాఁడఁ గాను. కాలవిలంబనాసహిష్ణుత్వంబున జలదరించుచున్న నన్ను భయవిహ్వలు నానృశంసుబారిం బడకుండ వేగ విడుగర నేయుము.’ అనిన, మూషకంబును నురిచేరులు కొఱుకుట నటించుచు, ‘నోడ

కోడకు మీఁది విడిపించెద' నని లుబ్ధకుండు సమాసన్నుఁడగు నంతకుం
గడపి, వాఁడును గడునికటం బగుడు, వడివడిం ద్రాఁడు తెగఁ గొఱికి,
రొక్క పరుగునంబోయి, తనబొరియం జొరఁబాఱె. లబ్ధ మనోరథం
బగునోతువును ముంగలఁ జెంచుంగాంచి, దరమర్దితం బగు హృదయం
బున, నాక్షణంబ వృక్షసమారోహణం బాచరించె. శిథిలప్రయత్నుం
డయి నిపాముంచు, విషాదనంబున నురి పొరిపోవుటకు నాసికా శిఖా
గ్రంబునఁ గరతర్జని మోపి యబ్బురపడుచుఁ దనయిచ్చం జనియె.
అంత నాప్పుమదంశకంబు మ్రాను దిగివచ్చి, మొలుకం జేరుకొని
యిట్లనియె. మిత్రుఁడా! పరోపకార కారణంబున, నన్నిట్లన్నిటం
జాలియున్న సంగడికానిం బడసియు, సౌహార్ద సౌఖ్యం బనుభవింప
నొల్లక, యేల చేలతనంబున ఫలవిముఖుండ వయ్యెదవు! ఇంకొక
తడవ నీవచోమృతంబు నాచెవులకుం జవి చూపుము. నేఁడు మొద
లుగా నాసిరి యనుభవింప నీవును భాజనంబ వైతివి. నీవు వెలిగా
నొక మంచిపదార్థంబు గుడువ నామన సొగ్గకున్నయది. నా కెల్ల
చుట్టంబులును బక్కంబులును నీవ. నాయిల్లు నీయిల్లుగా భావించు
కొని, నేఁడును త్రేపును నీవవశ్యము మద్గృహంబున నన్నపా
నాదిపూజనంబులు గయికొని, నా భవనమ్ము పావనమ్ము చేయు
నది. ఇదిగో మదీయంబు లగు నర్థంబును జీవితంబును భవదధీనం
బులు. ఇంక నన్ను నీవానింగా నెంచుకొనుము. ప్రాణరక్షణం
బొనరించి మించిన మహోపకారిం బ్రియపూర్వకంబగు గాఢాలింగనం
బున నయిన గారవింపక, కృతజ్ఞతాలేశం బెట్టికట్టెఁడి నయిన మది
కుదిరియుండ నిచ్చునే! ఇప్పుడు నీగాఢ పరిష్వంగసౌఖ్యం బొసంగక
వేఱు సేయుట, నెయ్యునిదెస కూర్మి కఱసేయుటగాని యొండుగాదు;
వేవేగ వివరంబు వెడలివచ్చి, నన్నక్కునం గదియించి మన్నింపుము."

అనిన బిలంబులోనుండి మూషకం బిట్లనియె. ఒకప్పుడు ప్రయోజనం బపేక్షించి విపక్షుని తోడి సఖిత్వం బంగీకరించియు, బుద్ధిమంతుం డేమఱి యుండఁడు. ఇప్పుడు నీవొనరించు తఱితీపునకుం జిక్కి, చొక్కి, యుండుట నాకు బ్రదుకు తెరువు గాదు. నీవింతదనుకం బాశంబునం జిక్కికొని మిక్కిలిబడలి పేరాఁకలి గొనియున్న వాఁడవు; ఉదరంబు వెన్నంటు కొని యున్నది; కన్నులు గుంటలు పడ్డవి; నీ కిప్పుడు ఛలిది వలసి నెయ్యంబు కరంబు నెఱపు చున్నాఁడవు. నీమాయ మాటలకు లోఁబడి, ప్రాణంబులు గోలుపోదునే; నీ నెయ్యంబునకును నీకును వేయినమస్కృతులు. ఇంక నీవిక్కడ మఱేమియుఁ జిదిపి చంపక, యీపట్టిభ్రమలు మాని నీదారిం దలయెత్తక పొమ్ము. ఇంతకుముందఱ యాలుబ్ధకుపాశంబువలన వెలువడియు, మరల నింతలో నీకు రాశాపాశంబులఁ గట్టువడఁ గోరెదేల?" అని తెగనాడి, కలుఁగు వడ . క యెలుక సుఖం బు . డె. అంత నామాటల మనసు విఱిగి, చీలియు హస్తగతం బగు ధనంబు నోనాడుకొన్న కరణి సంతాపించుచుఁ జనియె.

"కాఁబట్టి శత్రువుతోడఁ గూడి మనవలసిన యవసరంబు నుండును. అప్పు డేమఱి యుంటమాత్రము కానిపని. ఈప్రయోజనంబునకు మఱేమియు విచారింపఁ బనిలేదు. ఇఁక నీవు మాటాడకు, మీఁతని చేరిక కొమ్ము" అని, మఱియుం గలశంకలన్నిటికిం బరిహారంబులు సెప్పి మఱియు నిట్లనియె. "విరోధి వరూథినితోడఁ గూడి, మలయపర్వతమ్ము నెత్తమ్మున విడిసియున్న వాఁడు. ఇట్టియెడ మనలో మనము త్రొక్కులాడుట పగతుని కార్యసిద్ధికి నుపకారంబు. కావున నీచనఁటి వివాదంబు మాని, కార్యైకతత్పరుండ వయి, ముందుగాఁ బ్రస్తుత కరణీయంబు విచారింపుము." అనినఁ ......

ు తనలోఁ దా నింతసేపు చింతించి, రాజునకు మంత్రి యి
ట్లనియె. "చిత్రవర్ణునిచేతఁ బ్రఖ్యాతుం డయి, యాతనిమంత్రి
పేక్షాపరుం డయియున్నవాఁ డని వినియున్నాము గదా! ఇది
క్కటియె మనకార్యసిద్ధి కత్యంతప్రయోజనకారి. అంతియకాక,
కశుండును, బ్రమాదియు, యోధావమంతయుఁ బగతురకు సుఖ
్య లగుదురు. ఈచెప్పిన లక్షణంబు లన్నియు నిప్పుడు చిత్రవర్ణుని
దుఁ గన్పట్టుచున్నవి. ఆతనివాహినీనాథుఁడును మార్గాయాసపర
తై, ప్రమాదు లయి యుందురు. దీర్ఘపర్యవరిశ్రాంతంబును
త్పిపాసార్దితంబును నయి, సైన్యంబు దైన్యంబు గదరి యుండును.
ర్ఘప్రకాండుం డింతవఱకు నస్మద్దుర్గావరోధంబు గావింప
నుత్తుండయి, తన్నుఁదా నెఱుగకున్నవాఁడు. కావున, సభిమాతులఁ
రాభూతులఁ జేయు నిది మంచిసమయంబు. సద్యఃప్రదివనమార్గంబు
రోధించి, విరోధివరూథిని వధియింప మనసారసాదుల వేగ నియ
ంప వలయు. మాకు బుద్ధి యేమి? అనిన, నమ్మాటలకుం బ్రసు
కాంతరంగుం డయి, కార్యత్వరానముత్సాహదోహలిత హృదయుం
న రా జిట్లనియె. "మనవా రిత్తఱి వైరిం దాంకించి బీరం
లు తోరంబులుగాఁ బోరిన వచ్చు నా గౌరవముగానియందుల
ంగాని యాయాకారగౌరవంబు గౌరవముగాదు. దురంబున నర
యిగొనక, మీరందఱుఁ బ్రాణాత్యయపర్యంతంబుఁ బోరునది.
లవిలంబనంబు సేయక యందఱిమన సొక్కమై నడువుండు." అని
ానతిచ్చె. ఆమాటలాడుటయె తడవుగా, సేనాపతియు మహో
్సాహంబునఁ బృతనాపుంజంబులతోడ నడచి, కమునడచినబడలిక
డప్పు తూఁగాడఁ బోడిమి చెడియున్న వరబలంబులపయి నేమఱు
టునఁ బడి, వేఁడిమి చూపి, పక్షహననంబులఁ దూలించి, శాతనఖ

చంచుపాతనంబుల నొంచి, పాలికలన నెత్తురుమడుగులు గట్టించి, పలువన్నెల రూపుచూపినం జిత్రవర్ణుండు విపక్షపక్షపక్షిపక్షనఖతుండాఘాతమ్ముల నేలం గూలి కీలెడపిన జంత్రపుబొమ్మలుంబోలెఁ గాలు కాలం బెనఁచికొని చాఁపకట్టువడి యున్న నిజసైనిక నికరంబుల విలోకించి, నిర్విణ్ణుండయి, బహిర్లిఖితచిత్రాకారంబు పగిదిం గొంతవడి చేష్టలు దక్కియుండి, మగుడ నెట్టకేలకుఁ బరిజనప్రయత్నంబునఁ దెలిసి, దారుణరణకరణస్మరణంబు చిత్తంబు నుత్తలపెట్ట, దూరదర్శిం గాంచి, సవిషాదంబుగా నిట్లనియె. "ఇప్పగిది నొప్పనివారివలన మన దళంబులకుఁ దెప్పరంపు ముప్పు వాటిల్లుచుండఁ, గానివానియొప్పున నొప్పరికించి చూచుచుండుట నీయట్టిదిట్ట కుచితంబె? నీయుపేక్షానిర్ఘాతంబె వీరిపరిక్షయంబునకు హేతుభూతం బయినది. మనసైన మన సైనికనికాయంబులోఁ గాయంబు గాయంబు గానివాఁడు మందునకైనఁ గానరాఁ డయ్యెడును. మా యదృష్ట మిట్లుండ, నిన్నిట్టట్టనుట నేరము. అయినను, మనమున శోకచెట్ట పుట్టిన, నిందుఁ బ్రసిద్ధులరు మీరకావున నది మీకలనె నిలుచుంగాని, మీరప్పూడు తప్పించుకొందమన్నఁ బోవునది కాదు. కృతమతి వగు నీమంత్రము పెడచెవులం బెట్టి, వాక్పారుష్యంబు చూపిన నాపాపఫలము తోడనె కట్టి కుడిపినది. భవదంతఃకరణంబునం గరుణఁ జొనిపి, యింతదనుక నానోర వెడలినప్రల్లదంబు లెల్ల మఱచి నన్నుఁ జల్లనిచూపునం జూడుము. లేదా, యీదండులం దోడుకొని వింజపుఁగొండకు మార్గంబువెట్టుము. నాగతిదైవంబెట్టు కావింపఁ దలఁచె నట్లయ్యెడు—నామే నున్నది, ఈవింధ్యాటవి యున్నది. అంతేకాని, రాజనసి యీబలంబులు వొలియఁజూచి సహింపఁజాల. అకారణంబ, డప తూఁటువడ సందడించునలబలం బిప్పు డలబలంబు

లేక, స ద్దడఁగియున్నది; నాయూరంతబలఁగఁబును నల్పావశిష్టం బయి, కాడువడియున్నది. వీరింగూడ, నెల్లు చూచిచూచి వైరుల వాతఁ ద్రోయుదును? ఇదె పుణ్యమును పాపమును నీవయిం బెట్టితిని. ఇఁక, నేఱిచినను నేఱకున్నను గూఱిచికొని రావలయును. న న్నీయపారవిపత్పారావారంబున ముంచినం దరిఁజేర్చిన నీదె భారము." అని న్యాయనిష్ఠురంబు లాడి, కరుణ పుట్టునట్లు మడిసినదండంబుల దడవి తడవి కురరివలె విలపించిన, మనము కరఁగి దూరదర్శియుఁ దాంటికోపం బెల్ల దిగఁ ద్రావి, ప్రసన్నముఖుం డయి రాజున కిట్లనియె. "దేవా! దేవరయవార్యశౌర్య విజృంభణంబున దుర్గం బాక్రమించి, లబ్ధవిజయులమై సమస్తవస్తువులం జూఱఁగొని, యచిరకాలంబునకు భవదుక్తప్రకారంబుగా వింధ్యాటవికే చనుదము. సుఖదుఃఖంబు లెంతవారికి ననుభావ్యంబులు కావే! ప్రాగ్జన్మకృతకర్మాధీనంబు లైన వీని నెవరు పొందకుండఁగలరు? ఆయువు మూఁడి యీఁచన్నవారికై శోకంబు మాని, కార్యపరుండవు గమ్ము. ఈహతశేషపరిమిత బలంబులతోడ నపరిమితవృతనావృతుం డగు నహితు నెట్టు నిహతుం గావింపఁ దలకూడు నని చింతిలవలవదు. లోకంబున నుపాయశాలికి, లోఁకువగానియర్థంబు లేదు. దేవర నిజముగాఁ దలఁచినఁ గలన నీయులఁతిమూఁకల గెలువ నెంతసేపుపట్టును? నాసామర్థ్యంబు నేఁ జెప్పవచ్చిన, హాస్యాస్పదంబై చూపట్టును. మఱియు నాత్మప్రశంస యనర్థంబు; నన్ను నే నెన్న నేల? నా బారిం బడ్డవారు ముందఱ నాచే నెంద తెట్లయ్యెదరో, నీవ యెఱింగెదవు. తక్కినవీలెంకల బలశౌర్యంబులును దలంప లోకసామాన్యములు గావు. ఏనుంగుంబోలె నీబలము నీవెఱుంగవు. నీ వించుక యులిగిచూచిన, నీముందఱ హంసలుగింసలు నిలువఁ గలవె? మన

మండలమును గూడి తెరువు లరికట్టి, యెట్టివారికిఁ జొరవ యీక, లోనివారిం గడుపుచిచ్చున లోఁపలన దరికొనునట్లు సేయవలయు. మన వారిం దొలుత దుర్గద్వారం బవరోధింప విధింపుము. దీర్ఘ సూత్రత విజయసిద్ధికి హేతువుగా వివేకిలోకంబుచే గణియింపంబడు. అయ్యుదియు నిర్యోడ సిద్ధం బయ్యెను. ఇంకఁ గార్యసిద్ధికిఁ సందియం బెయ్యది? సముత్సాహంబు వాటించి, దళవాయిని రణవిహారణ క్రీడకుం దీవరింపుము. జయశ్రీ వరింపుము." అని యాతని యనుభావంబునకుఁ బ్రోద్బలంబుగాఁబలికిన, జేఁడును నంతరంగంబునం బొంగి నింగిముట్టె.

అంతట మున్ను పంపఁబడిన రెండవప్రణిధి ధవళాంగుండు రయంబునం బఱతెంచి, హిరణ్యగర్భుం గానిపించుకొని, నమస్కరించి యిట్లనియె. "స్వామీ! యవధారు. ఆపాఁపమేఁపరిదొర యెఱకల మెఱుంగులు తుఱంగలిగొనం దనచేరువతో నీచేరువం జనుదెంచుచున్నవాఁడు. భగ్నమనోరథుండయి యాతండు తనమంత్రికడకుం బోయి వేలాగుల బతిమాలి. యతిప్రయత్నంబున నాతనిం బ్రసన్నుం గావించుకొని, తనమంత్రోపష్టంభంబున విజృంభించి, యాతనివచనంబులె మహావలంబంబుగా నస్మద్దుర్గావరోధంబు సేయ నిశ్చయించె. ఇఁక నవశ్యానుష్ఠేయం బైన కృత్యంబుపయిం దలఁపు నిలుపుము." అనవుఁడు, జక్రాంగపుంగవుండు రథాంగంబు మొగంబుఁ జూచి, "సర్వజ్ఞా! మీఁదఁ జేయవలయుపని యేమి? చెప్పుము." అనిన నాజక్కవల మేలుబంతి యిట్లనియె.

"మనవీరుల సారాసారంబులు విమర్శించి, తత్తదర్హసంభావనంబుల గారవింపవలయు. దానంజేసి, యుత్సాహసాహసంబు లినుమడించి ప్రాణము లైన డాఁపక పోరుదురు. దానముకంటెను సన్మా

సంశి వేయుమడుంగు లెక్కఁడు; సన్నాసంబె సర్వార్థసాధకము. దక్షులగు భృత్యుల యథార్థసంభావనములందనుపచుకంటె రాజులకొవ్వది చేటు లేదు. కాఁబట్టి నావలుకఁల నడ్డచేయక, యాదరింపవలయును." అనిన, హిరణ్యగర్భుండును మనమున గడుసలరి నిజసైనిక నికరముల రావించి, బహూకరించి, యుత్సాహం బెక్కించి, దురమునకుం బురికొల్పె. అంత దూరదృశ్యమాన వైరివాహినీసందోహముం గాంచి, మించిపోయినట్లు పఱతెంచి, నీలవర్ణుండు రాజునకు నమస్కరించి, యిట్లనియె. "దేవా! సేవకునిఁ గృపాకింకరం బగు కటాక్షాంకురంబున నీక్షించి, యీచిన్న విన్నపం బవధరింపవలయు. నామాట యనదుగాఁ జూడ వలదు. అల్లదె ప్రత్యర్థి యుద్ధార్థియై దుర్గద్వారమువలనికిం డాయుచున్నవాఁడు. ఆతండు మనదుర్గనిర్గమమార్గం బవరోధించెనేని, మనమెల్లఁ గాళ్ళు తెగినపగిది నిందుండి పేరులేక క్రుందవలసి వచ్చును. పనుపవచ్చును రాదనుశంక మాని, నన్ను నీయిచ్చవచ్చినపనికిం బుచ్చుము. స్వామియాదేశం బయ్యెనేనిఁ, బోరికిం దారసించిన యీశారికావారమ్ములను గీరమ్ములను నే నొకచీరికిం గొనను. ఇవి గరువమున నాడు కండకావరపుమాటలని తలంపకుము. నేఁ బ్రథనమునకుం జొచ్చినఁ, జచ్చియు విచ్చియు నరాతులెట్లు యథాయథలయ్యెదరో కనుంగొనుము. స్వామి నాకింతవట్టు మన్ననయీవలయు, దేవరఋణంబెల్ల వడ్డితోడఁగూడ నేఁడయామ్రుక్కడులచేఁ గ్రక్కించి, స్వామిఋణమువలన విముక్తుండ నయ్యెద. అంగీకారసూచకముగా నొకమాఱు భ్రూవల్లరి నించుక యల్లార్చుము." అనిన, మొగంబుననవ్వుగానినవ్వు నవ్వి, కోకలోకాధ్యక్షుండు రూక్షేక్షణంబుల నధిక్షేపించుచుఁ, గాకి కిట్లనియె. 'ఓ నాను: నీవన్ని [illegible] ఆయాన ముడిగి, యింతటితో నిన్నక్షుంధుము.

కృత్యాకృత్యపరిజ్ఞానంబు లేక, యూరక త్రుళ్ళుటయె కాని, బుద్ధి యావంతయు నెఱుఁగవు. నీ వెప్పుడుం బోరు పోరనియే పలువరించుచుందువు. నేఁటి కది తలకూడినది. నీవే నిష్కారణముగా నీవైరంబుఁ బెనిచితివి. దీన మాకందఱకుంగూడఁ బ్రళయంబు సంభవించుంగాని, నీయొక్కనితోడం బోవదు. అయోధ లగు మానుసులిండ్లకడ నెన్నియైన బీరంబులు పలుకుదురుగాని, మాఱుతుండు దారసంబై యీరనఁబునం బోరునప్పుడు వాగి నక్కళ్ళువడును. నాహితవచనంబు లవజ్ఞతగా నెక్కొంచుకోక, నీపోకడమాలినతనంబుఁ గట్టిపెట్టి, సాధుసమ్మతుండవగుము." అని, రాజువంక మరలి "స్వామీ! యీయజ్ఞులాని వృథాజల్పంబులు నిక్కంబులుగా వగచి, మానప్రాణంబులఁ గోలుపోవుట మేలుగాదు. వీఁడు గడుఁగ్రొవ్వి, నోరికివచ్చినట్లెల్ల వెడయఱవు లఱచుచున్నవాఁడు గాని, లేశంబును గార్యంబుఁ గానఁడు. కర మారసిచూడ, వీఁడు మిత్రవ్యపదేశంబునం బరఁగు శత్రుండు. నీకుఁ గల వివేక మంతయు నిప్పు డేయూరికిఁ బోయె? మాయికుల కెందును మాయపుభంగులే మందు గాని, ఋజుమార్గంబులు కొఱగావు. నీవార్యవృత్తంబునకుం జొచ్చి, యీతని కుష్కపచారంబులు కడుతీవులుగా నభివర్ణించెదవు. ఈదురాత్మునిదౌర్మంత్ర్యంబు చెవి నిడఁగూడ దను తలం పించుకయు నీబుద్ధికిం బుట్టదయ్యెను. మనయోధలు దుర్గంబు నిర్గమింతురేని, దుర్గాశ్రయణంబెల్ల నిష్ప్రయోజనంబై చెల్లును. అందులకై మనపడ్డప్రయాసపాటును నిష్ఫలం బగును. నీళ్ళలోనుండి యేనుంగుఁ బీఁకఁగు గావింపంజాలు నక్రంబు, బయటిభషకంబుచే భంగపడుట స్థానభ్రంశదౌర్బలంబునం గాదే! దుర్గంబు వెలువడునేనిం జివ్వలో మనగువ్వలు గవ్వకుం గొఱగావు: అనుకూలక్షణుం డగు నీలవర్ణుని చెఱుఁ గఱవులు

నీవీనుల కమృతకల్పంబులయి, మతికి హితంబులుగాఁ దోఁచు చున్నవి. మనవారికిం గాలంబు చేరు వాటం గాఁబోలు, నీమొద కీబూటకపుమాటలు వాటంబులుగా నాటుకొనియెడిని” అని మఱియు నేమో యనఁబోవుమంత్రిమాటల కడ్డంబు వచ్చి, హిరణ్యగర్భుండు తన నమ్మకపుటురిం దగులుటభావించి, వర్ధిష్యమాణరోషుం డయి కరటేంద్రుం డిట్లనియె. “శ్రీమహారాజా! నామాటలు బోటు సేయక, దేవర దివ్యచిత్తంబున నవధరింపవలయు. ఈసర్వజ్ఞుండు మేఁకవన్నెపులి. మన కవమానంబు వాటిల్లినను, దనప్రాణముల దాచికొనవేఁడి, యిప్పు డిన్నిపోకలం బోవుచున్నవాఁడు. ఈతఁడు మనకడ, నుత్సంగంబున నాశీవిషం బున్నట్టున్నవాఁడు. స్వకార్యైక ధురంధరు లగు నేతాదృశమిత్రుల దూరంబున విసర్జించుట కర్జంబు. ఈతండు పోరికి రాకుండుటయె యొఱవు. ఈతం డొక్కఁడు లేకు న్నను, మన కొక్కకొఱత రాఁబోదు. పన్నికలు దాఁచినంతన పెండ్లి చిక్కునా? దేవర ముందఱ బంతంబులు పలుకరాదుగాని, యెవ్వరు నేల? నీకుం గెలుపొసంగ నే నొక్కరుండఁ జాలుదును. నాయుత్కర్షంబు చూడఁజాలక, మీఁదుమిక్కిలి నాపై నొక్క దోషమి నారోపించి, దూఱనాడుచున్నవాఁడు. ఓహో! వీనుల కెంత రోఁత వినవలసి వచ్చెను! నిక్కంబు విచారింప, నివి యన్నియు న న్నాపుఁ డని మన్నించుదేవర నంట గాక, న న్ననుటయె? ఈతని బోఁటిబంట్ల కెట్లయిన నగుంగాని, శరీరంబునఁ బిఱికికండ లేనిబిరుదు మగలకుఁ బ్రాణంబు మానంబుకంటెను బెద్దకాదు; మానమే ప్రాణా ధికంబు. కావున, లోకమున మానధనులు మానహీనమయిన బ్రదుకు నొల్లరు. ప్రాణంబులనైన విడువనోపుదురుంగాని, మానంబు వీఁటిబుచ్చి లోకంబున భీరు వను పడి వడంజాలను. కుండ మూఁయు

మూంకుడు గలదుగాని యెందును నోరుమూయు మూకుడు లేదు. తటి వచ్చినప్పుడు ప్రాణంబులు దాఁచుకొని, యాబ్రహ్మకల్పాంతంబు నీఘుకనే మననిమ్ము" అని, మఱియు ననాదరసూచకం బగుచిఱు నవ్వుతో "అహహా! యీతనిమాటలు మెచ్చవచ్చును. మనగువ్వ లఁట! దుర్గంబు వెలువడిన, గవ్వకుం గొఱగావఁట! ఇట్లు చెప్పెడు వారు చెప్పినను జెవియొడ్డి వినువా రయిన నప్పకపోరు. అప్పుడ ట్లనంత బలగు పగరబలంబుల బలిమియెయిం దొడరి, నేలఁగలపిన మనబలునేన లిప్పటి వలపలనిమూఁకల కోపసంటకంబుఁ బరిహాసా స్పదం బగుసర్థంబు లేదు. పనికిమాలినయీశంకలఁ జాలించి, సేనల తోడ వెడలి, ఈనఱకే యఱ చచ్చి యున్నయీకొంచెపు మూఁకలం బొదివి, నదమదంబు సేయుము. నీవు నిమిత్తమాత్రుండవు: అంతియ కాని, దైవోపహతం బయి యీపరి యీపరియే యున్నది." అని మఱియుఁ జెక్కులు శూరాలాపంబులు పలికి, యామురాళరాజునకు మత్సరం జెక్కించెను. ఇట్లు నీలవర్ణునితోడ విధియును దన్నుఁ బ్రేరేప, "ఇది నీళ్ళలోని ముల్లు; ఇది యదియని కార్యనిశ్చయంబు సేయరాదు." అని యొక్కింతసేపు త్రొక్కటపడుచుండియు, నీల వర్ణునిమాటకు మాఱాడలేక, యాకలహంసపతంనుం దూరకుండెను. అంత నీలవర్ణుండును నట్టకేల కొడయని యర్థాంగీకారంబె వడసి, దడంబులఁ దోడుకొని, దుర్గంబు వెడలి యరిగి, పరబలంబులం దల పడియె.

అందుల నచ్చటివా రందఱు గుంపులుగూడి, రహస్యముగఁ దమలో గుజగుజలు వోవుచుండ, మంత్రి సేనానితోడ నిట్లనియె. "నీలవర్ణునితోడినేస్తంబు మానించుటకై, నేఁబొరలంగలయంతయుఁ బొరలితి. ఇఁకఁ బతితో నతివివాదంబు కూడదు; 'అతిసర్వత్రగర్హితే'

మ్మని పెద్దలు చెప్పుదురు. ఎంత చెప్పినఁ, దనమార్గంబు మానక, మన తేఁదు తాను బట్టినపిట్టకు నాలుగుకాళ్ళే యనుచున్నవాఁడు. మన కాడేక రాకుండఁ, జేతకయినంతవఱకు మనము నిలిపిచూచితిమి. మీఁద నీశ్వరసంఘటనం బెటులుండె నటులకాకమానదు. మనకుఁ గాలంబును గర్మంబును బ్రతికూలంబు లయియుండ, నాతనికి మంచి బుద్ధి యెట్టుపుట్టును? మనరాజునకుఁ గ్రొత్తవారే పెద్దయిష్టులు; మనమే లాఁతివారము.” అనుచుండి, యనతిదూరవర్తి యగుచక్రాంగ చక్రవర్తిం గాంచి, యొండొరుల నవలోకనసంజ్ఞల వారించుకొనుచు, రణసంభ్రమంబునం బరిభ్రమించు చుండిరి. అంత మరాళకులాధ్య క్షుండు, నిజపలక్షపక్షవిక్షేపణ జాతవాతవేగసముద్ధూత పాంసుజాతంబు భూనభోంతరాళంబుం బరోహించి యంతరిక్షంబలక్షితంబుగాఁ జేయు దురాగ్రహాగ్రహావేశంబున నొడ లెఱుంగక, సమగ్రసన్నాహంబున, నుత్సాహం బెసంగఁ జనుదెంచి, యింగలమ్మొ లొలుకునపాంగమ్ముల వైరివీరుల నీక్షించుచు, మొనవెనుకం బొలిచి నిలిచె. అప్పుడు హిరణ్యగర్భవాహిని సందోహంబు లన్యోన్యాహ్వాన వాదంబులును సింహనాదంబులును రోదసీకుహరంబులు నిండ వైరివీరులం దలపడి, ఘోరాఘోరిం బోరిన, సంగ్రామం బుద్దామంబుగాఁ జెల్లె. అందు దీర్ఘముఖాదులు తొంటిపగకై ప్రాణంబులకుఁ దెగించి, రోషావేశ వివశు లయి రిపుసేనఁ బాయవడం జొచ్చి, దారుణంబు లగుత్రోటి విదారణంబులను, నత్యంతకఠినపాతంబు లగు చరణ నఖాఘాతంబులను, నభియాతుల నొప్పించి, యద్భుతరసావహంబుగా మహాహవం బొన రించినఁ గించిదవశిష్టంబుగా నరాతిచమూసమూహంబు నష్టంబునొందె. అప్పు డప్పతంగకులదారుణ మరణంబుఁ (దాసును బతింకుండె కావఁ) [illegible]

కరుండు ప్రభ మొదలి పడమటికడలికడకు నడచి, మఱుంగుపడియె. ఆమునిమాపున నిరువాఁగుల పడవాళ్లును నాఁటికి బవరంబు చాలించి, తమతమబలంబులం ఉవిచికొని వీళ్ళు సేరిరి.

అట్లరిగి, యారాత్రి సుఖనిద్ర చేసి, మఱునాఁడు రేపకడ నుభయవాహినీపతులును నహర్ముఖోచితకృత్యంబులు నిర్వర్తించిన పిమ్మటఁ దమతమబలంబులఁ గలని కాయితంబు చేసి, పురికొల్పిన, నవి యనల్పక్రోధంబున నభ్యర్ణపూర్ణ చంద్రోదయ ఘూర్ణమానార్ణవంబులభంగిఁ బొంగి, యొండొంటిం దలకడచి తాఁకి, ఘోరంబుగాఁ బోరుచుండె. ఆభీమసంగ్రామంబునఁ బ్రొద్దు పొడవకమున్న వచ్చి యున్న మేఘవర్ణుండు, హిరణ్యగర్భరాజ్యగర్వాంధకారవినాశసూచకోల్క నానొక్కజ్వాలత్కాష్ఠంబు ముక్కునం గఱచికొని కపటపలాయనంబు నటించుచుఁ, దనవారు వేవురు వెంటనంటిరా దుర్గం బనర్గళరయంబునం జొచ్చి, చిచ్చింటింటం దరికొల్పి, చట్టుపల విసరుడుం బ్రజ్వలితశిఖుం డగుసమీరణసఖుండు, కరాళజ్వాలికాజాలంబుల దశదిశలం బఱపి, దుర్గంబెల్ల నాక్రమించిన, బహువిహంగంబులు విహాయసంబున కెగసి, పక్షంబులు కమలిన నుడివడుచు ముడింగిపడి, హుతాశనున కశనంబు లయ్యె. కల్పాంతకల్పం బగుననలవిహారంబునకుఁ దలంకి, హతశేషము లయినపక్షు లంతరిక్షంబున కెగయ గమకింపఁ, బోనీక కాకులెల్లం బొదివి త్రోటీఘాతమ్ములఁ జరణప్రహారణమ్ములఁ దద్విహంగఝూటమ్ముల నిరాఘాటమ్ముగఁ గెడపి, పుడమికిం బలిచేసి 'దుర్గంబుపట్టువడెఁబట్టువడె' నని యార్చి పేర్చిన కోలాహలము రోదోంతరాళము నిండిన, కెండువడి విమతకృతం బగుపావకోపప్లవంబునకు వగచి; లోనినగౌకములు కాందిశీకము లయి, యాహావమున కోహటించిపాఱి, కంఠగతజీవనము లగుచు జలంబులంబడి, తమప్రాణముల

దక్కించుకొనిరి. తక్కిన కొన్ని స్వభావమునకు భయము తోడ్పడ గుండియలు జల్లుమని, కళ్లువడి, యేగఁ గాళ్లురాక, పగతురచరణ నఖాఘాతనిపాతితములై, స్రవన్నిర్ఝరము లగుగోత్రములుం బోలె, నెత్తురువఱదలువాఱుగాత్రములు మెఱయ, నిశ్చేతనము లయ్యెను. అట్లు క్షణమాత్రమున దుర్గం బెల్ల మల్లెపట్టినపోలముచందం బగుట విని, బయటివారును వెఱవేఁకిఁగొని, కాలుచేయాడక, పిడు గడిచిన వడువునఁ గూలఁబడి బిమ్మిటి గొనియుండ, నేమఱుపాటునం జుట్టు ముట్టి, పరబలము లసంఖ్యములు నిశితముఖము లగు నఖములం గ్రుచ్చి, నిర్ఘాతపాతములంబోని తుండాఘాతముల నొప్పించిన, నిలు వున విగతాసువులై రక్తసిక్తాంగంబులతో రణాంగణం బలంకరించిరి. కొందఱు రణభీరువులు రాజుం బగవారినడుమ దిగవిడచి, నిలిచినచోట నిలువక, చూచినవంకఁజూడక, కళవుల కుఱికి, యొకఁడు పోయిన త్రోవ నొకఁడు వోవక, చెట్టొకఁడుగా నొదిఁగిరి. మఱికొందఱు కాలుతక్కువవారు పాఱంజాలక వెనుకచిక్కి, విరోధియోధచరణ ప్రహారమూర్ఛాపరవశులై, త్రోటిభేదనముల సంధులు ప్రిదుల మురిసి వ్రాలిరి.

ఇట్లు నిహన్యమానము లగుసైన్యములు నిలువఁజాలక, దైన్యమునఁ జెల్లాచెదరై పఱచిన, నాయాపత్కాలమున రాజహం సము స్వభావమందగతి యగుట నబ్బారి గడవనేరక, సారసద్వితీయం బై యుండి, పొరలి పొరలి వచ్చుకన్నీటివఱదం దనధైర్యసేతువున నుడుపుచు, సేనానిదిక్కు మొగం బయి యిట్లనియె. 'వీరవరా! చూచితివిగదా, నానిమిత్తమున మనవారల కెందఱ కిట్లు ప్రాణాంత కారియైన యాపద సంప్రాప్తమయ్యెనో? వారందఱతివిక్రమము లిఁక జనము లద్భుతములుగాఁ జెప్పుకొందురు. ఈగడియకు నీవును

నేనును నూపిరితో నున్నారము. ఉత్తరక్షణమున నెట్లయ్యెదమో తెలియదు. నాకై యంతలేసిపాటు లట్లు కాఁగా, నింక నీపాడుశరీరమా నన్ను రక్షించునది? ఈపేలవర్ణుని నమ్ముటఁగదా, కార్యమింత మోస మయ్యెను. ఆమాయమాటలు చూచి, యీతఁడేమో విశ్వాసపాత్రుం డని భ్రాంతిపడి, తప్పుచేసి యీగతిఁ దెచ్చుకొంటిని. కడ కీదురాత్ముండు నమ్మించి భంగపఱచెను. అప్పుడీతనిఁ జేరదీయవలదని మీరెంద ఱెంద ఱెన్నెన్నివిధములనో నూఱిపోసితిరి. ఏమికాలకర్మదోషమో యప్పు డావచనము లేమియు నాచెవికిం జవి గావయ్యెను. అప్పటి నాడెందంబు చందంబు తలంప, నిపుడు నాకే విస్మయ మగుచున్నది. విధి మూఁడిన వానికి హితులవాక్యము లెట్టు రుచించును? మీ రెల్లరు వలదువలదని వేవిధములఁ జెప్పినఁ, జెవిని బెట్టక యాకట్టిడికాకిని గోరి తెచ్చుకొన్న నాపాపఫలం బనుభవింపక తీఱునె? ఇంతకును దైవసంకల్పం బిట్లుండఁ, బౌరుషం బేమి సేయనోపును? హా! దైవకృత మేమనవచ్చును! నాఁడట్లు వేవు రెప్పుడు నోలసి కొలువ వెలయునాకుఁ, బిలిచిన నోయనువాఁడును లేకుండఁ జేసె. వారందఱు ముందుగాఁ ద్రోవ తీసిరి; క్షణ మెక్కువ తక్కువగా మనము నాదారినే వారిఁ జేర నున్నారము. మనసర్వజ్ఞుం డాడినమాట లన్నియు నేఁడు తథ్యంబు లయినవి. అతండు తలంప నీలోకములోనివాఁడే? ఇఁక నాతనివిషయమై యెట్టి పాపపుమాట చెవిని బడునో? నీవు నాకుం గూర్తువేసి, యాలోనన చని, యొక్కయుపకారము చేయుము. దైవోపహతుండ నగునన్ను రక్షింపఁ బూను నీయెత్తికో లెట్లును నఫలము గానేరదు. నేఁటితో నాయూస విడిచిపెట్టి, నాకడంక కడ్డకా ల్వేయక, మదీప్సితంబుఁ దుద ముట్టించి, కృతకృత్యుండ వగుము. నీవు వేగమ ఏసు చొచ్చి, సర్వ

జ్ఞానుమతంబున మత్పుత్రుఁ జూడాకర్ణు విహంగరాజ్యంబున కభిషిక్తుం గావించి, యాశుభవార్త దే[illegible] నాచెవిని వేయుము. అతఁడైనఁ బ్రాణములతోడ నుండి రక్కొనెనా మనయాపద నెన్నటికైన నీఁగఁ గలవాఁడు. దైవంబు మనలసిద్ధఱఁ దిన్నఁగాఁ జూచినఁ, బునర్దర్శనం బయ్యెడును. లేదా, యింతే మనయదృష్ట మనుకొని, యిదే కడసారి చూ పనుకొమ్ము; పొమ్ము'' అను జేనివచనములు కర్ణశూలాయమానంబులయి హృదయంబుఁ గలంచినఁ, గొంతవడి దిగ్భ్రాంతి వడి, యతిప్రయత్నంబునం దెలిసి, గ్రుడ్లనీరు గ్రుక్కుకొనుచు, నెలుంగు గద్గదికం దగులువడ నిట్లనియె. "దేవా! యిట్టి దుస్సహవచనంబులు దేవరనోర వెడలఁదగవు. 'చూడాకర్ణుని విహాగరాజ్యంబున కభిషిక్తుం జేయుమని యెంతమా టానతిచ్చి'! ఆచంద్రతారార్కంబుగ నీసర్వంసహాచక్రంబు సర్వంబును దేవరవారే యేలవలెను. నేను సేనానినై యుండ, దేవర నెవ్వరైనఁ, జట్టనవ్రేలఁ జూపనోపుదురే? వేయేల? మదీయ మాంసాసృగ్విలిప్తమార్గంబునంగాని, దాయ కేలిన వారి డాయఁదలకూడదు. క్షమావంతుండును, దాతయు, గుణగ్రాహియు నగుదొర దొరకుట, మహాభాగ్యంబునంగాని గలుగదు. శుచియు, దక్షుండును, ననురక్తుండును నగుభృత్యుఁ డొదవుటయు దుర్లభంబె. అట్లు భాగ్యవశంబున లభ్యం బైనప్రభురత్నంబు నట్టి మందభాగ్యుఁ డైనఁ బెడవాయఁ జూచునె? నాకు స్వామితోడిద లోకంబు; దేవరచరణంబు లెడవాసి క్షణంబును మననేర. ఎంతటి వాఁడును మృత్యువుఁ గనుఁబ్రామలేఁడు. ఎన్నటికైన నీదేహంబు నేలపాలు గావలసినదే. అస్థిరం బగుశరీరంబునకై సుస్థిరం బగుకీర్తిం గోలుపోనేల? భృత్యుఁడు స్వామికార్యహతప్రాణుఁ డయ్యెనేని, బుణ్యలోకంబులు చూరగొనునని యార్యు లందురు. ఎప్పుడైన

విడువవలయునీశరీరంబు, నిప్పుడు విడుచుటయేమి భారము? స్వామ్యర్థపరిత్యక్తజీవుఁడనై సుకృతి నగుదును. సంపదలు గజకర్ణాంతవిలోలంబులు ; తనువులో, శరన్మేఘతటిత్తరళంబులు ; ఇఁకఁ దారుణ్యమందుమా, వారితరంగచంచలంబు; నిన్నఁ జూచినవాఁడు నేఁడు గానరాఁడు. ఉన్నను జన్నను, జేసమాత్రము పోక నిలుచును. దేవరవారు సర్వథా రక్షణీయులు; సప్తాంగములలోఁ బ్రధానాంగము రాజు; ప్రకృతివర్గం బెంత బలవంతం బయ్యు, రాజవిహీనంబై జీవింపనేరదు. ధన్వంతరి వైద్యుఁడైన, నాయువు మూఁడినవాని నేమి సేయనోపును? అంభోజంబుంబోలె, నినునియభ్యుదయసంక్షయంబుల లోకంబంతయు వికాససంకోచంబులం బొరయుచుండును.'' అనునంతలోఁ జిత్రవర్ణుని సేనాపతి తామ్రచూడుఁడు తనపుంజుపోఁతుతో రాజహంసనుహింసించు తలంపునం దారసించె.

అప్పుడు కుక్కుటమరాళంబులకు దారుణప్రవిదారణం బొదవి, పొదలుమదంబులం బొడివి పరస్పరజయకాంక్షలం బోరుచుఁ, బిఱిందికిం జరగి మరల నరుదెంచి యెగిరి చరణంబుల నొండొరుల నదరంటం జఱచుచు, నఱచుచుం బఱతెంచి చంచువు చంచువునం బెనఁచి యితరేతరాకర్షణంబుల మించి మేనులు చించుచు, వాఁడిగోళ్ళొడళ్ళ గాఁడఁ దాఁచుచు, నెత్తురులం జొత్తిల్లి, ఱెక్కలుగల మలలమాడ్కి నింగి కెగసి వక్షంబులు ప్రక్షతంబులు చేసిన బోరనం గారుధారాళరుధిరాసారపూరంబు ధారాధరనిపతితపయోబిందుసందోహంబు ననుకరింప, నొండొరువులకు వట్రపడక పెద్దతడవు పెనంగి, ధరణీతలంబునకు లంఘించి కొంతసే పీడంబోక పోరాడి యంతకంతకుఁ బరిశ్రాంతసత్త్వుండగుచు వచ్చునంచలతేనిం గని సత్త్వాధికుం డగుకృకవాకువల్లభుండు మేలు చేయియయి, మెఱుఁగు మెరసిన తెఱఁగున హిరణ్య

గర్భమీఁది కుఱికి మొఱకల శిరమ్ము మోఁదిన, నమ్మోఁదుకంటెను ముంగలి వారినగవృశిఖవోలె మనం బెరియింప, నటాసముత్పాటన కుపితం బగు కంఠీరవంబు నేపునఁ గోపంబు ముప్పిరిగొనఁ దఱివారిఁ గొంచదఱిం బోరిగొని, యంతలోఁ జరణాయుధంబు క్రమ్మఱఁ దన్నిన ప్రముగ్గతిలి, దిగ్గన సంబళించుకొని లేచి, భ్రుకుటీప్రకటీకృతరోషుం డయి, కడంకలు సుడివడఁ గడిమి పెంపు వోనాడి, దండతాడితదర్వీ కరంబునోజ రోఁజుచు, శ్రమంబునం డీలుపడియుండ, వీక్షించి సార సాధ్వత్సుండు వీరవరుండు రోషానూయావిలమానసుండై కడంగి, యదరు లుమిసెడు చూపుల్ లాతనిపై నిగిడించు నుం గవిసి నిజఖరతర నఖరప్రహారంబులఁ జరణాయుధంబు నెట్టకేలకు ధరణికొరఁ జేసి, బాసట యై దారిచేసినఁ దెఱపిగాంచి యాయుంచలరాయుండు వెఱపెల్లునం బ్రాణార్తుండయి పాఱి, నీరంబులం దూఱె. అట్లు తమయుద్యమం బెల్ల వీసరపోవుటయుఁ, బ్రతినావతి నిహతుం డగుటయు, నీక్షించి విపక్షిపక్షులెల్లఁ గోపాటోపంబునం జుట్టుముట్టిన, పరకునేయుక యాసారసతల్లజుండు సంవర్తవేళాప్రవర్తిత దారుణసంహారవిహారుం డగు మాఱట సమవర్తియుంబలె నుదగ్రమహోగ్రహావ్యగ్రుండయి, యనేక శకుంతంబుల నంతకాంతికంబున కనిచి, చూప ఱగ్గింపఁ జిత్ర వర్ణవాహిని నేటి కెను రేఁదినట్లు వీరవిహారంబు సలిపి, విపక్షుదుర్ని రీక్ష్యుండయి, రణక్షోణి యెల్ల నిపతితవసామాంసభారంబు లగు శోణిత పూరంబులు వఱపి, మఱియు బిఱువోవక జముఁ డాడించు జంత్రపు బొమ్మలట్లు పయిపయిం గవియు పింగళి బలంబులఁ బీనుంగుపెంటలు గావించి, మాఱులేక మలయుచుండ, హతశేషపక్షికులంబు వికలం బయి విఱిగి నుఱిఁగి తనమఱుఁగుఁ జొచ్చుటయుఁ, గేకినాయకుం డెల్ల దలం బెల్లుగఁ ద్రెళ్ళి మృతంబులు మృతకల్పంబులు నై యున్న స్వకీ

యానీకినీజనంబులకు విచారపడి, సేనలం బురికొల్పి, యొక్క పెట్టు దానును సమాత్యుండును బెగ్గురుపయిం బడి బడలించిన, జేవదలి గియుఁ బౌరుషంబు వాటించి, శాస్త్రవసహస్రంబులం దునిమి, వికత పత్త్రుం డయి తూఁగాడుచు నరకన్ను వెట్టి, కొలప్రాణంబులతో వీర వరుం డుండ, శిఖండీంద్రుండు పురివిచ్చి వచ్చి యాత్మపక్షత్రోటి ప్రహారణమ్ముల మొత్తిన, వికృతంబుగా నొఱలుచు వికతజీవుండయి వీరశయనంబున శయినించె. అది చూచి చిత్రవర్ణుం డమందానందం ధ బునం బొదలి, సింహనాదంబు చేసె.

అంభో
ఇట్లు చిత్రవర్ణుండు విజయోల్లాసభాసురుండయి, యరిదుర్గంబుఁ
ప్రవేశాసస శించి, రాచనగరుల్లెల్లఁ గొల్లగొని, యుల్లంబుల వెల్లివిరియు సంత
సంబు పతి మొగంబునం బ్రబ్బి యుబ్బి, జయజయశబ్దంబులు భూనభోం
తరంబు గనం నిండ, నిజామాత్యభృత్యవర్గంబులం దోడుకొని, నిత్యప్రయా
ణంబుల అప్ప నిజరాజధానిం జేరి, యత్యంతయత్నలబ్ధం బయిన విజయంబు
సార్థకంబుదం గా నపారసంతోషంబున వసుంధరాపాలనంబు సేయుచు
సుఖముం డెను.

అనిరటి
విష్ణుశర్మ విగ్రహము సమగ్రముగా ననుగ్రహించి,
ప్రజాప్రళయంబు కారణం బగు రణంబునకుఁ గాలు ద్రవ్వక, నొవ్వక,
మీరును చు నేమిమీఱఁ బ్రజాపాలనంబు సలుపుం డనిన, రాజపుత్రు
లింతంత వ వరాని సంతసంబునం బొదలి విష్ణుశర్మను బహుభంగులం
గొనియాడిరి.

ద్వితీయభాగము ముగిసెను.

విగ్రహము సంపూర్ణము.

నీతిచంద్రిక, సంధి

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

[వెల రు 0-8-0

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్‌నందు ముద్రింపబడినది

నీతిచంద్రిక, సంధి.

TO

Edward Parr Metcalfe, Esq., M. A.,

PRINCIPAL, PROVINCIAL COLLEGE,

RAJAHMUNDYR.

THIS LITTLE VOLUME

IS

MOST RESPECTFULLY DEDICATED

BY

HOR

? SINCERE ESTEEM.

పీఠిక.

•••○◉○•••

చిత్రపదము.

శ్రీకరు నవ్యయు నాద్యున్
లోకదయావనశీలున్
శోకవిశోషణు నీశున్
బ్రాకటభక్తిని గొల్తున్.

తేటగీతము.

ఆంధ్రభాషను బద్యకావ్యములు పెక్కు
మున్ను లోకోపకారకంబుగ రచించి
నట్టి నన్నయాదుల నెదయందుఁ గొలిచి
వచనకావ్యంబులను వ్రాయువారిఁ దలఁతు.

ఉత్పలమాల.

ఇంతకుమున్ను నేను రచియించినవిగ్రహతంత్ర మెల్లచో
నెంతయుఁ గష్టశైలి రచియింపఁగఁబడ్డ దటంచుఁ బల్మరున్
వింతగనాకు లేఖలను బెక్కురు వ్రాయుచునుంటఁ జేసి య
త్యంతము వ్రాసితిన్ సులభమాగతి దీనిని సంధితంత్రమున్.

తేటగీతము.

పలుమఱు హితోపదేశంబు భారతమును
బంచతంత్రంబుఁ బరికించి, వానిలోన
వలయుకథలను గొని దీని వ్రాసినాఁడఁ
గ్రొత్తగాఁ గొంత యుందందుఁ గుదురుపఱిచి.

చి త్ర ప ద ము.

పెద్దలు వేఁడెద దీనన్
దిద్దఁగ దోషము లున్నన్
విద్దియ చాలనినన్నున్
దద్దయుఁ గూర్మిక్షమింపన్.

నీతిచంద్రిక

సంధి

తదనంతర మారాజకుమారు లాదరణతో గురువున కిట్లనిరి. "స్వామీ! మీ యనుగ్రహంబు కతంబున, విగ్రహమును సమగ్రము గా నాకర్ణించితిమి. దయచేసి యింక సంధిని సవిశేషముగ ప్రసాదించి మాకుం గర్ణరసాయనంబు గావింపుఁడు." అనవుడు సర్వజ్ఞుండును సమస్త నీతిశాస్త్ర మర్మజ్ఞుం డగు విష్ణుశర్మం డిట్లని చెప్పఁదొడఁగె:—

అమాత్యద్వితీయ భీమసంగ్రామంబున [illegible]ంబు లగు మయూర మానసౌకంబులకు గృధ్రచక్రవాకంబులచేఁ క్షణమాత్రంబున సంధి చేయఁబడియె. ఆవిధంబు వినిపించెద వినుఁడు.

ఆరీతిని దారుణం బగు ప్రవిదారణంబునఁ దన సైన్యం బెల్ల మారణంబు నొందినఁ జింతాక్రాంత స్వాంతుండై పరిశ్రాంతుండు మంత్రిం జూచి "సర్వజ్ఞా! ఎవఁడు మనదుర్గంబున నగ్గి పెట్టిన దుష్టాత్ముఁడు? పగఱచేఁ బంపంబడి యెవ్వరయినఁ బ్రచ్ఛన్నవేషు లయి మనదుర్గంబు నివాసంబుగా నుండి మనల మోసపుచ్చి, చిచ్చంటించి పోరుగదా!" అనిన వినయావనతుండయి చక్రవాక ప్రశస్తుం డిట్లనియె.

"దేవా! దేవరవారికి నిష్కారణబంధువై యుండు నీలవర్ణుం డిప్పుడే మొఱ్ఱో సపరివారంబుగాఁ గానరాకున్నాఁడు. నాకుం జూడ నిది యంతయు నావిశ్వాసఘాతకుని చేష్టితము యని తోఁచుచున్నది. దేవర యమాయకత్వమే దేవర నింతకుం దెచ్చినది. పుట్టుపూర్వ

ములను విచారింపక యవిశ్వసనీయు లగు నభినవాగతులయెడ హృదయంబు సదయంబు గావించి నమ్మినపాపఫల మనుభవింప నేఁడు కాలము వచ్చినది." అనిన రాజును క్షణమాత్రంబు స్వాంతంబునఁ జింతించి—"ఇది యంతయు మా దురదృష్టము. మా యదృష్ట మిట్లుండఁగా నొరుల ననవలసిన పని యేమున్నది. ఈవిషయంబున దైవప్రాతికూల్య మొక్కటియె కాని మంత్రులదోషంబు లేశంబును లేదు. మనుష్యప్రయత్నముచేఁ గార్య మెంత చక్కఁగా సంఘటింపఁ బడినను, దైవయోగమున చేతం జెడిపోవును. నిటలలిఖితాక్షరంబులు తుడిచివేయ నెవ్వరిచే నగును." అని యూరకుండెను.

అపుడు సవినయంబుగా మంత్రి యిట్లనియె—"లోకములోఁ బండితులు గానివారు తమ కొక్కవిపత్తు సంప్రాప్త మయినప్పుడు, దైవమును నిర్దింతురు; కాని యాత్మకర్మదోషంబుల నెఱుంగఁ జాలరు. అపథ్యానురాగు లగురోగుల లాగున నృపాలురును హితతంత్రు లగు మంత్రులమతి నతిక్రమించి యాత్మవంచకు లయి యభినవప్రియులం బురస్కరించుకొని కార్యంబు మునిగినవెనుక గర్వము సర్వముం దూలి యప్పు డదృష్టముం బేరుకొందురు. సుహృదులును హితకాములును నగుసచివుల వాక్యంబులాదరింపనివారు సహవాసి హితోపదేశంబు వినక చెడినదీర్ఘసూత్రుండను విసారంబుతీరున వినాశంబు నొందుదురు. అక్కథ వక్కాణించెద నవధరింపుండు."

ఒక్కయేటిమడువున దీర్ఘకాలమునుండి, దీర్ఘదర్శి, ప్రాప్తకాలజ్ఞుఁడు, దీర్ఘసూత్రుఁడు, నని మత్స్యంబులు మూడు కూడి వసియించుచుండును. అట్లుండఁ గొండొకకాలంబునకు వేసవి సమీపించుడు, దీర్ఘదర్శి తక్కటిమీలరెంటిని జేరఁజీరి యిట్లనియె — "మిత్రులారా! మీరునుం జూచుచున్నారుగదా! ఆదినమున కాదినము

వేసంగి మిగుల నాసన్న మగుచున్నది. ముందు నిక్కముగా నీళ్ళవుడు బొత్తిగ నింకినని మన కొకచోటికిం బోవ శక్యము కాదు. కాఁబట్టి యిప్పుడే యీయేటి నుండి వెడలి యగాధజలంబులు గల జలచర బహుళంబగు మఱియొక్క మడువుం జేరుదము. అనినఁ బ్రాప్త కాలజ్ఞుం డిట్లనియె. భవిష్యదర్థంబునందుఁ బ్రయాసంబుం గానము; కాఁబట్టియె బుద్ధిమంతు లగువా రెప్పటి కేది ప్రాప్తమగునో యప్పటికి దానికిం దగినట్లు కార్యము ననుష్ఠింపఁ జూతురు; కాని ముందెప్పుడో యొప్పమి రాఁబోవు నని యిప్పుడే చిత్తంబున నత్తవిచారంబు పెట్టుకొని యుండరు. ఇట్టి మనకు మహార్ణవంబువంటి మడువున నుండఁగా నిప్పుడే యింతవంత యేల? అంత పుట్టినప్పుడు పోలిక తెలియంగఁ చూచుకొందము.” అనిన దీర్ఘసూత్రుఁ డేమియు నాలోచన పాలువోవక యూరకుండె. అంతయు న్విచారించి దీర్ఘదర్శి యింక నిందు నిలుచుట కార్యంబు కాదని మున్ముందఱ మెలంకువ పడి జలసమృద్ధం బగు మఱియొక్క మడువుం బ్రవేశించె. ఆవెనుకం గొన్నాళ్ళు గడచిన నెండలు మెండగుటఁ బూఁట పూఁటకు జలంబు లింకఁ జొచ్చిన, జాలరులు వచ్చి యూఁతలు, చిక్కములు, మీలపుట్టికలు మొదలగు వానితోడ నీరంబులఁ జొచ్చి, మీనంబులం గలఝషంబుల నెల్లఁ బట్టి త్రాళ్ళం గ్రుచ్చుచుండఁ బ్రాప్తకాలజ్ఞుం డొక్కవెర వూహించి యందొక్క త్రాటు నోరం గఱచికొని గ్రుచ్చినట్లు లంటిపట్టుకొని గ్రుక్కుమిక్కనక యుండెను. అప్పుడు దీర్ఘసూత్రుండు దబ్బరిం గడచునుపాయంబుఁ గానక “యేమి చేయుదు నెందుఁ జొత్తు” నని తత్తఱించుచు నిందు నందు మిట్టిమిట్టి పడుచు దుముకులాడుచుండం జూచి యాకైవర్తు లావాలుగను లగుడంబున నడిచి మడియించిరి. అంత నాధీవరులు మీల వేఁటఁ జాలించి వారిచరంబుల మొదళ్ళ

నంటెననూఁటిని గడుగ మీలగుదుల జలంబుల జాడించునప్పుడు మీనంబులయందున నిగుడవాఁడలం ద్రాడు గఱిచి పట్టుకొని గిట్టినట్టులు కదలమెదల కున్న ప్రాప్తకాలజ్ఞుఁడు మెల్లఁగాఁ ద్రాడు విడిచి గంభీరవారిం బ్రవేశించి ప్రాణత్రాణంబు గావించుకొనియె. కాఁబట్టి మిత్రులహితవచనంబులు వినని వాఁడు దీర్ఘసూత్రుని విధంబున నంతంబుఁ జెందును. మఱియు దీన నింకొక విశేషంబుకూడఁ గలదు. ముందుగా ననాగతము లగుకార్యంబుల నూహించి మెలఁకువ పడువాఁడు దీర్ఘదర్శి విధంబున నాపదం బొరయక సుఖించును; అప్పటికిం దోఁచినట్టు వెరవు పరికించి ధైర్యముతోఁ గార్యము నిర్వర్తింపఁ జూచువాఁడు ప్రాప్తకాలజ్ఞుని తెఱంగునఁ బరమసంశయాస్పదం బయినబ్రదుకుం గాంచును; భవిష్యదర్థంబునుఁ గానక సమయోచితం బగునుపాయంబునుఁ దోఁచక యూరకుండువాఁడు దీర్ఘసూత్రునికైవడిఁ దప్పక యప్పుడ ముప్పుఁ జెందును.

అనుచున్నఁ డొంపనివారిపేటం బుట్టువింతల నారసి రాఁ గ్రమ్మఱఁ బంపఁబడిన ధవళాంగుండు చనుదెంచి యంచలరాయనిం గాంచి నమస్కరించి యిట్లనియె. "స్వామీ! ప్రతిక్షణంబును దుర్గశోధనంబు కర్తవ్యంబని మున్నే విన్నవించుకొని యున్నాఁడనుగదా? దేవర నావచనంబులయెడ ననాదరంబు చేసి యావనిం గావింపరైతిరి. అట్లుమఱి యుండుటవలనిఫల మిప్పు డనుభూతం బయినది. గృధ్రానీతం బయిన మేఘవర్ణుం డనువాయసముచేతనే మనదుర్గదాహంబు చేయఁబడినది. అతఁడె మీపాల నీలవర్ణుం డనఁ జనవరియై యుండినవాఁడు. ఆప్రకారము—అనుసంతలో నాతనిమాట కడ్డము వచ్చి తల యూఁచి నిశ్వసించి మరాళవల్లభుం డిట్లనియె. "ఔనౌను; ఉపకారంబువలనంగాని ప్రణయంబువలనంగాని కానివాని విశ్వసించి

నాతఁడు వృక్షాగ్రమున నిద్రించువానివలెనే యధఃపతితుం డగును. సందియము లేదు. తదనంతరోదంతంబు చెప్పుము." అనుడు బకం బిట్లనియె. "ఆప్రకారము సర్వదాహంబు చేసి దాయుచ్చిన మేఘవర్ణుని జితశత్రుండు సగౌరవంబుగా బహూకరించి, ప్రసాదమేదురంబుగా మంత్రివంకఁ జూచి యిట్లనియె. — "కృతకృత్యుఁ డయిన భృత్యునికృత్యం బూరక పోరాదు. అట్టిదె మనోవాక్కుల సంతోషించు ప్రతిఫల మసఖ్యము కలుగవలయును. కావున యీ మేఘవర్ణుని నే యాకర్పూరద్వీపరాజ్యంబున నభిషిక్తునిం జేయుదము" అని చెప్పునప్పుడు పోరిచ్చొప్పు తీర్పునం గాని పరధ్యానముతో విచారించుచున్న రాజుం జూచి మంత్రి చక్రవాకంబు: "ప్రణిధి యేమో ముఖ్యాంశంబు మనవి యొనరింపఁ బోవుచున్నాఁడు. దేవర వరాకు లేక సావకాశముగా నాకర్ణింపవలయును." అనుడు రేఁడు; "ధవళాంగా! మేము చిత్తగించుచునే యున్నారము. ఏదీ? తరువాతి వృత్తాంతమును వినిపింపుము." అనవుడుం బ్రణిధి యిట్లు విన్నవించుచున్నాఁడు.

అంత నామాటలకుఁ బ్రధానమంత్రి యైన దూరదర్శి యిట్లనియె: "దేవా! ఇప్పు డేలినవారు సెల విచ్చిన దంత యుచితం బని నేఁ దలంపను. ఈతనికి మే లొనరింపఁ దలంపుఁ గొంటి రేని, ప్రసాదాంతరము చేయుటయె యెంతయు నర్హ కార్యము. చూడామణిస్థానమునం బాదుకర నిడఁగూడనట్టు, మహాత్ము లుండఁదగినపదంబునందు నీచుల నెప్పుడును నిలుపరాదు. నీచస్థానయోగ్యునిం దెచ్చి యతిశయస్థానమునందు నిలిపినభూవిభుండు, కాళ్ళం దొడుగఁ దగిన పాదుకలం దల ధరించినవానివలెఁ బరిహాసపాత్రుఁ డగును. లోకములో దేవర యెఱుఁగనిది మఱి యెవ్వ రెఱుఁగుదురు? పూజించినను నవ

వమానించినను గూడ నపకారంబు చేయుచుండుట యల్పులకు నైజ గుణము; శిరంబున ధరించినను గాలం ద్రొక్కినను భుజగంబు బడలు పడం గఱచును గదా? నీచులు శ్లాఘ్యానందంబుం బొందుదురేని ఒకానొకప్పుడు మేలు చేసినవారికే ద్రోహంబు చేయఁ జింతింతురు. మున్నొక కాలసర్పము వణిజునిచేఁ బ్రతికింపఁబడియు, నాతనికే యపకారంబు చేయఁ జూచెను. దేవర కాకథ వాక్రుచ్చెద నవధరింపుఁడు.

హిమవంతంబు ప్రాంతంబున నొక కాంతారంబునఁ గాలితెరువున నొక బేహారి చనుచుండెను. ఆయెడ నాయడవియందు దావపావకుండు గడు నడరి పలుగడలుఁ బట్టి యొక్కపట్టున నొక్కపెట్టునఁ బెక్కుచెట్లం గాల్చుచుండెను. అట్లు వెంటనె మంటలు మింట నంటఁగా నానడుమ నొక్కకాలవ్యాళంబు చిక్కుకొని యెక్కడకుం బోవఁ ద్రోవఁ గానక యాకాసం జను చున్నవాణిజునిం గని పేరెలుంగున నిట్లనియె. "ఓయార్తజనశరణ్యా! ఈయరణ్యంబు పలుదెసలుం గ్రమ్మి ముమ్మరమ్మగఁ జుట్టుకొన్న యీయొరగలింబడి ప్రాణంబులు గోలుపోవలసి వచ్చెఁగా యని రక్షణోపాయంబు తోఁపక దైవంబుం బ్రార్థించుచుండఁగా నాపాలిటిదైవంబు చందంబున సమయమున సన్నిహితుండయినాఁడవు. శరణాగతభరణంబున శిబిచక్రవర్తిని దలఁపింపం దగు నీయంతటిలోకోత్తరుని శరణొందితిని. ఇఁక నాకేమి కొదవ; జాగు సేయక వేగ వచ్చి ప్రాణదానంబు చేసి పుణ్యమునం బొమ్ము. నే విన్నవింపఁగల దంతయు విన్నవించితిని. పిమ్మట దమచిత్తము నాభాగ్యము. అని మఱియు దీనాతిదీనంబు లగువచనంబులఁ బ్రార్థింప, నాతఁడు దుష్టజంతువు వ్రంతసహితము చూడఁజాలక యగణ్యకారుణ్యంబున డాయఁబోయి లోపల మిలమిల మెదలుచు నరణ్యరోదనంబు చేయుచున్న జింహాగముం గనుగొని, తనచేతికఱ్ఱకొనకుం జెను

త్రాటితో నొకసంచిని త్రేలం గట్టి, యాకత్తి మొదలు చేతఁబట్టుకొని యుపాయముగా సంచిని బొరియలో జాఱ విడిచెను. తోడనే యాపన్నం బగు నాపన్నగంబు సంచిలోఁ దూఱి చుట్టచుట్టుకొని యుండెను. అంత నాపణ్యాజీవుండు మెల్లఁగా సంచిని బయటఁ దీసి యాశీవిషము నొకచోట విడిచి పెట్టెను. త్రొక్కఁ బోయిన గుడి విఱిగి మీఁదఁబడినట్లు తోడనే యాత్రాఁచు బుసకొట్టుచు లేచి, మనష్యులు పాములం గంటఁ బడినతోడనే చంపుచుందురు. కాఁబట్టి యట్టి మార్గంబున కెల్లను మృత్యుప్రాయులైన వారిని దొరకినపుడు దొరింపక విడువ రావని పలుకుచు, నాలుక లార్చుచుం గవిసి యాతనిపైఁ బడి కఱవఁ బోయెను. అందుల కాతం డడలు గడలుకొని నడఁకుచుఁ బరిసరధరాధరదరీద్వారంబులు మాఱుమ్రోయ నఱచుచు సంచి నొకమూలం బాఱవైచి దర్వీకరము వెనుకయుఁ దాను ముందును గాఁ బఱవఁ జొచ్చెను. ఆచేరువ పొదలో నిదురించుచున్న గోమాయు వాయలుకడు విని యులికి పడి లేచి వచ్చి, ఫణికిని వణిక్ఛిరోమణికిని నడుమ నిలిచి యిట్లనియె. "ఓయురగరాజమా! ఏల యూరక రోఁజుచు నీపాఱుఁబోతువెంటం బడి పరుగెత్తుచున్నాఁడవు? ఇంచుక నీవు నిలిచి నీవార్త నాతోడఁ జెప్పుము. నాచేత నగు సాహాయ్యం బున్నం జేసెదను" అనినం గృష్ణాహి తన యావద్వృత్తాంతంబును బూసగ్రుచ్చినరీతిని వినిపించెను. అది విని యక్కజం పడినట్లభినయించుచు నక్క యిట్లనియె: "ఓమిత్రమా! ఇప్పుడు నీవు చెప్పినచరిత్రము విస్రంభపాత్రముగా నేఁ జింతింపను. ఈసంచి యెక్కడ? నీదేహ మెక్కడ? దీనిలో నీవు దూఱుట యెక్కడ? నీవు చూడఁబోయిన పెద్దబారెఁ డున్నావు; సంచియో పట్టుమన్న జేనెఁడు లేదు. నీవిందు మరలఁ జొచ్చి చూపువఱకును

నీమాట సత్యమని విశ్వసింపఁ జాలను.” అనుచు నానాగుఁబా మవ్వాడ సంచిం బ్రవేశించి, తొల్లింటియట్టుల చుట్టఁ జుట్టుకొని లోపల నిమిడి యుండెను. వెంటనే యాసృగాలము, మోమున వైవర్ణ్యంబు మిగులఁ బెదవులు తడుపుచు నిలుచున్న యావణిజునకుఁ గ్రన్ననఁ జేసి యాసంచిమూతిని గట్టిగా దారముతో బిగింపు మని చెప్పెను. అతఁ డాప్రకారము చేసి, తనచేతిబడితతో సంచిమీఁద నాలుగుమోఁదులు మోఁది దందశూకమును స్వర్గలోకమునకుం బుచ్చి, జంబుకంబుం గూడి తనదారిం బోయెను.

కాఁబట్టి క్షుద్రులు తమ కుపకారంబు చూపినవారికే యప కారంబుఁ దలంతురు. అంతియ కాక, మూర్ఖులయెడం జేసిన యుపకారంబును నిసుకయందు రచించినముద్రయుం బోలెఁ జాల కాలంబు నిలువదు. మార్జాలంబును ధర్మకర్తఁగా భావించి సేవింపఁ బోయినశశకపింజలములకుం బోలెఁ దమకెవ్వాడు కీడు మూఁడునో యని యెంచి, ప్రజలును నల్పునిం గొలిచి యుండ నోడఁబడరు. మీకాకథ వాక్రుచ్చెద నాలింపుఁడు.

వింధ్యాటవిలో నొకవృక్షకోటరంబునఁ జిరకాలమునుండి కపింజలంబను పక్షియొకటి కాపురంబుండును. ఒకనాఁటి సూర్యాస్తమ యసమయంబున మొయిలు మొత్తమ్ములు వియత్తల మెల్లఁ గాలు క్రమ్ముకొని కడవలం గ్రుమ్మరించిన ట్లొకజడివాన కురిసెను. ఆవర్షం బునం దడిసి తడసి యాపులుంగు వేళకుఁ దొఱ్ఱఁ జేర లేక పోయెను. అప్పుడు దీర్ఘకర్ణం బనుశశం బొక్కండు భృశంబును వానను నాని యాశకుంతం బుండుతరుకోటరంబు చేరి, కమ్మదిగా నందు సుఖ నిద్ర చేయుచుండెను. ఇంతలోఁ గపింజలము తనవివాసస్థలికి న్వెదకు కొనుచుఁ జిమ్మచీఁకటిలో వచ్చి లోన నిదురించు కుందేటిం గని

యవలించి కోపంబు గదుర నిట్లనియె. "ఓరీ! శశాధమా! నే నింటలేనిమొద వచ్చి నీవు కావరంబున నాగృహం బాక్రమించుకొని నిశ్శంకముగా శయనించు చున్నాఁడవు. ఇఁకనైన నాలస్యంబు చేయక నాయిల్లు నాకు విడిచి యవలికి లేచి పో. మాను పోకుంటివా నీప్రాణములు నీవి కావు." అనిన గరువంబున శశం బి ట్లనియె. "చాలుఁ జాలు. నీబెదరింపుమాట లింతటితోఁ గట్టి పెట్టుము. దీర్ఘకర్ణునిముందఱనా బీరంబులు పలుక వచ్చితివి! వాపీకూపంబులును, దటాకంబులును, దరువివరంబులును నెవ్వరు ముందుగా నాక్రమించుకొందురో నాఁటికి వారివి గాని యెల్లకాలముఁ బ్రత్యేకముగా నొకరిసొత్తులు గావు. మా టాడక పో పో. పో నొల్లవే నెయ్యాడ లైనం దగవునకు రా పోదము" అనిన "వ్యవహారమునకు ర మ్మన్నచో రానన వచ్చునా? ఈరాత్రి పుచ్చి వేగినం బోదము. అందాఁక గొంచె మోపిక పెట్టుము." అని యాకొనవరాత్రి నట్లో వేగించి తూరుపు తెల్లవాఱుడు శశంబును లేపి, దానితోఁ దగవునకుం బోదము నరుగు మని నాలుగడుగులువెట్టి, యాపిట్ట మావివాదముఁ దీర్పఁ గలవాఁ డెవ్వఁ డనిన దీర్ఘకర్ణుం డిట్లనియె "నర్మదానదీతీరంబున దధికర్ణుం డనుమార్జాలవల్లభుం డొకండు గలఁడు. అతఁడు బహుకాలవృద్ధుఁడు; బహువ్యవహారదర్శి; శాంతమూర్తి; సధర్ముఁడు. అతఁడే మనచిక్కు వదలింపఁ దగినవాఁడు." అనినఁ గాఁ బోలు నని యొడఁబడి యాకపింజలము కుందేటితోడఁ గూడఁ గాల్దెరువునం జని చని మిట్టమధ్యాహ్నమున నాజీర్ణోతు వుండు తావుం జేరెను. ఆహా! కాలంబు చేసి వయినఁ దల లుత్తరించుకొని పోవుచోటికే పాదంబు లెంతదూర మయినను, శరీరధారుల నీడ్చుకొని పోవును గదా; ఆ గ్గాశశకపింజలములు గమ్యస్థానంబుఁ జేరి, పురోభాగమున వృద్ధ

మార్జాలునిం గాంచి, కపటధార్మికుఁడును కేవలజఠరపూరకుం డును నని నెఱుంగక యిట్లనియెను. "ఓ మార్జాలనాయకా! మాకిం నాకు స్థలవివాదం బొక్కటి పుట్టి దానిని ధర్మ స్వరూపుల రగు స్వాములసమ్ముఖమ్మున దీర్చుకోవలెనని బహుదూరము నుండి యాస పడి వచ్చినవారము. మమ్ముఁ దడవు కూర్చుండఁ బెట్టక నిష్పక్షపాతముగా వేగిరము మావ్యవహారంబు తీర్చి మమ్ము మాత్రోవను బంపివేయుము." అనిన నా కపటపిల్లి యిట్లనియె- 'అయ్యలారా' మీరేమో దూరమునుండి చెప్పుచున్నారు. జరాభారం బునఁ జాంద్రాయణాదివ్రతంబులు సేయుటచేఁ గృశించి యింద్రియ పటుత్వము తగ్గియున్నవాఁడఁ గాన నా శ్రవణంబులు దూరమునుండి మీవాక్యంబులఁ జక్కఁగా గ్రహింపనేరకున్నవి. మీరిరువురుం జేరవచ్చి చెవి చెంతఁ జేరి మీమీవివాదాంశంబులఁ దేటపడ నుడ్వ స్పష్టముగ నందుఁ దెలియబడునది. మాకనుష్ఠానసమయంబు సమీపించు చున్నది; మాధ్యాహ్నికంబు లొనరించి నాధర్మములు చేసికోవలెను. అయినను దగవు తీర్పఁ గలవా రెందఱెందఱో యుండ మీరు వారి నేరింగాదని. నే నేమో నిష్పక్షపాతముగాఁ దీర్చువాఁడ నని విని కడుదవ్వులనుండి వచ్చియున్నవారు. అట్టి మిమ్మూరక పంపుట మము బోఁటితపస్వులకు ధర్మంబు గాదు. ఈలోకములోనే యెల్లకాలము నుట్టి కట్టుకొని యూఁగులాడఁ బోము. కాలధర్మము నొందినప్పుడు ధర్మమొక్కటి దక్క నీలోకములోని వేవియుఁ గూడ రావు. కాఁబట్టి యతిధర్మమును మాత్రము వేయియాపదలు వచ్చినను జెడనాడు కోక కాపాడుకొనుచు రావలెను. ఇది యెంతయు సత్యము. సత్య మెప్పుడును దప్పరాదు. సత్యమే సర్వశుభములకు మూలము. సత్యము నకుఁదోడు భూతదయయు నుండవలెను. భూతదయయే సమస్త ధర్మ

ములకు నలంకారము. తన దేహమున నొక్కకంటకము సోకినంతనె యెంతనొప్పి కలుగునో యెల్లదేహధారుల శరీరవేదనయు నట్టిదే కదా యని యెఱింగి తత్త్వజ్ఞు లెప్పుడును హింసకుం గడుదవ్వుగఁ జరియింపు చుందురు. క్రూరకర్ము లీయర్థం బెఱుంగక దయయు ధర్మంబును విడిచి దేహయాత్రామాత్రమునకై పరోపతాపంబు చేయుచుఁ బాలు పడుదురు. "న్యాశ్రితత్రాణసమోనహిధర్మః" యని వేదములు ఘోషించును గదా! కాఁబట్టి యాశ్రిత రక్షణమునకు సమాన మగు ధర్మము మఱియొకటి లేదు. విషాదం బగు లోభంబును పుట్ట మొదట మొదలంట నిర్మూలింప వలయును. ఎంత సంపాదించినను ప్రాణావసాన సమయంబున లోకములోని దేదైనఁ దాఁ గట్టుకొని పోవునే? ఓమార్జాలా! పాపభూయిష్ఠ మయిన యీ కలికాలంబున నీవెందఱ వశవర్తులం గావించుకొని యెందఱిచే నెన్ని దుష్కార్యములఁ జేయించుచున్నావు? ఓహో! నీపేరు తలంపునఁ బాఱినంతనె నాగుండెలు పగులుచున్నవి! అని యవ్వృద్ధబిల్లి చల్లని మాటలతో నల్లన ధర్మోపన్యాసంబులు సేయుచుండ నా శశకపింజలములు విశ్వాసముతో బిడాలమును డాయం బోయి రెండును రెండు చెవులలోను దనతన వ్యవహారమ్మును జెప్పుకొనుచుండ, పిట్టకగవు పిల్లి తీర్చె నన్న ట్లాజరన్మార్జాలరాజంబు కాళ్ళతో నారెంటిని జిక్కంబట్టి యొక్కట మెడలు కొఱికి చిత్రవధం బొనరించెను. ప్రాణ ప్రయాణ వేళ శశకపింజలములు: "అయ్యో! ఒక్కరాత్రి కవ్వారు పరున్న నేమి యని యూరకుండక లేనిపోని వివాదంబు పెట్టుకొని తగవుపకుం బోవుచ మనదుర్బుద్ధి యొకటి పుట్ట సుఖముగా బ్రదుక లేక నేఁడివ జామునఁ బడిపోయినట్టు లేచి యింతదూరము పరుగెత్తుకొని వచ్చి, యూహలుని నాశ్రయించి పీసమిథ్యా వాదములు విని వృథా భ్రమ

వడి దుర్మరణంబుఁ దెచ్చుకొంటిమి. పోరు నష్టి పొందులాభము నన్న లోకోక్తికి యెన్నఁడైన వ్యర్థ మగునా? వినాశకాలము సమీపించినప్పు డెవ్వరియాలోచనలు నేల పనికి వచ్చును? తానొకటి తలఁచిన దైవ మొకటి తలఁచును. 'లలాటలేఖా నపునః ప్రయాతి' యన వినమే!" అని చింతించుచుఁ బ్రాణములు విడిచెను. మార్జాలమును యథేష్టం బుగ రెండుమూఁడు దినము లాహారంబు వెదకికొనక్కఱలేక వానిని భక్షించుచుండెను.

అప్పుడు చిత్రవర్ణుండు దూరదర్శిం జూచి, "మంత్రివరా! నీవు చెప్పినట్లు మేఘవర్ణుని కప కారాంతమునే చేయుదము. కాని మున్ముందు చేయ వలసినపని నొక దానిం జెప్పెదను వినుము. మనచే నశ్రమంబున జయింపఁబడిన కర్పూరద్వీపమునకు మరల నీమేఘ వర్ణునినే పంపుదము. ఈతండు చని యారాజ్యమునం గల యుత్తమ పదార్థముల నెల్ల నిరాయాసంబున నిచ్చటికిం గొనిరాఁ గలఁడు. అప్పు డాతెచ్చినవానిలోఁ గొన్నియపూర్వవస్తువుల మనయాప్తులకుం బుత్తము; కొన్ని మేలి వస్తువులు ప్రకృతివర్గంబున కొసఁగుదుము; మిగిలిన వానిని యథేచ్ఛముగా మన మనుభవింపఁగలము. అవయిని నిష్కంటకముగా మనమే యెల్లకాలము జలనంబు లేకుండ నాదీవి దొరతనంబు జెల్లింపఁ గలము. అను రాజువచనంబులు విని నవ్వి దూరదర్శి వినయ విధేయత్వంబులు కాన్పింప మెల్లఁగా నిట్లనియె. "దేవా! అనాగత కార్యంబులం దలఁచి సంతోషింపరాదని నయ విదులు వలుకుదురు. మనోరథ రాజ్యపాలనంబున నానందించువాఁడు కడపటఁ జేలసిందికుండం బగులఁ గొట్టుకొన్న మేదిసీ దివిజునివలెనే విషాదంబునొందును. ఆకథ వినిపించెదను. వినుండి.

అయోధ్యానగరంబున దేవశర్మ యను బ్రాహ్మణుఁ డొకఁడు గలఁడు. ఆమహీసురుఁడు మహావిషువత్సంక్రాంతినాఁడు మఱియొక విప్రునియింట శ్రాద్ధమునందు నిమంత్రితుఁడై, యొక సక్తుపూర్ణశరావమును దానముగాఁ బరిగ్రహించెను. అందున కాతఁడు డెందంబున సమందానందము నొంది, యాసక్తుఘటముఁ గొని యిరవున కరుదెంచుచుఁ గడుపార శ్రాద్ధభోజనంబు చేసి యుంటఁ జేసి నడవఁజాలక యాయాసపడుచు బొజ్జ నిమురుకొనుచు మెల్లన మార్గంబున నొకకుంభకారుని గృహంబు చేరి యరుగు మీఁద దొంతరలుగా నిడిన కడవలకడఁ దనసీరుకాఁపువోవతిం బఱచి, తలకుఁ జుట్టినయంగవస్త్రము తీసి చుట్టుకునుగాఁ జేసి దానుపయిని సక్తుభాండంబు నిడి, సక్తురక్షణార్థంబు దక్షిణహస్తంబున దండంబు నొకదానిని ధరించి, యెడమచేయి తలగడగా నిడుకొని యాపంచె మీఁద శయనించి, కన్నులర మోడ్చి మితిమీఱిన కోరికలు కోరుచు నిట్లు చింతించెను. "ఈసక్తువును మంచివెల వచ్చినప్పు డమ్మి యొకపాఁడిమేఁకను గొనియెదను. అది యేఁటేఁట రెండేసిపిల్లలఁ బెట్టుచుండును. అవియు వానికిఁ బుట్టినవియు సంవత్సరక్రమమున బెరిఁగి కొన్ని హాయనములలో బహుసహస్రము లగును. అప్పుడు వాని నన్నిటిని విక్రయించి నూఱు పాఁడిమొదవులం గొందును. ఆధేనుశతమును గతిపయాబ్దములలోఁ బెక్కుదూడల నీనును. అవి యన్నియుఁ గాలక్రమమున మందలుమందలుగా వర్ధిల్లి, దొడ్లునిండి పోవును. ఆవల వానిలోఁ గొన్నిటితో విరివిగా వ్యవసాయము సాగించి, పొలములలోఁ బండిన పంటలలోఁ గొంత విక్రయించి లక్షసంఖ్యలధనము నార్జించెదను; మఱికొన్ని కోడెల నమ్మి సొమ్ము కూడఁ బెట్టెదను. అవిత్తములతో సత్త్వరి నేను గోటీశ్వరుఁడ నగుదును.

అపిమ్మట మాయింట నేమూలఁ జూచినను రొక్కము వెక్కసము గా మూలుగు చుండుట నెఱిఁగి యెల్లవారును నాకు 'మేము కన్య నిచ్చెదము మేము కన్యనిచ్చెద' మని యింటిచుట్టును దిరిగి పోవు చుందురు. అందులోఁ గులగుణరూపసమన్విత యగు నొక్కతన్విం బెండ్లి యాడెదను. ఆలలనవలన నాకు మారునిం బోలుకుమారుండొకఁడు కలుగును. వానికి సోమశర్మపేరే తప్పక పెట్టెదను. గృహకృత్య నిర్వహణాయత్తచిత్తంబున నాసుందరి నందను నెత్తుకొని నా ముందట విడిచి పోవ నోపంబు వట్టలేక వెనుకపాటునఁ బోయి యా మగువ నీలగుడంబున నే నాలుగడవు లడఁచెదను." అను సమయమునఁ గొంచెము నిద్రవచ్చి దెప్పలు వాల్చి నిజముగా భార్యవచ్చి ప్రోలసిలుచున్నట్టు కలవరించి, యాగ్రహంబునఁ దనకుడిచేత నున్న దండముతో నాపింకికుండను భిన్నభిన్నములుగాఁ గొట్టెను. కట్టివిసరుసప్పుడా దెబ్బలలోఁ గొన్ని యాచేరువ నున్న భాండ పఙ్క్తులకుం దగిలి కొన్నికుండలు పగిలి పోయెను. ఆచప్పుడు విని యుదరిపడి లోపలినుండి కుమ్మరివాఁడు పరుగెత్తుకొని వచ్చి యా వెడఁగుబాపనయ్యకు నాలుగుబహుమానంబు లర్పించి, పడిపడి నాపుడమి వేల్పును జావడి వెడల నడఁచెను. కాఁబట్టి యెందును రాఁబోవు కార్యంబులం దడవికొని, సంతోషించువాఁడు మున్నున్న దానిం గూడఁ జెడఁగొట్టుకొనుటయె కాక, పరివారిలో దూఱు వడయును.

అప్పుడు మయూరసార్వభౌముండు మంత్రిం జూచి యి ట్లనియె: "దూరదర్శీ! నీ వీపటికిను వచియించిన దంతయు నాద రణీయం బయి యున్నది. నీమాట చొప్పున మేఘవర్ణుని రాజ్యం బునకుఁ బట్టంబు కట్టఁ గూడమికి మేమును నొప్పుకొన్నారము.

ఇట్టి గర్వాగ్రదీప్తపరిపాలనంబునకు మనవారిలో జేరి నియోగింప వలెనో వాక్రుచ్చుము." అనిన సందేశంబు నాలించి, సగౌరవముగా దూరదర్శి యిట్లనియె.

"దేవా! మన మిప్పు డాహిరణ్యగర్భుని బరాజయంబు నొందింపం గలుగుట మాయోపాయముచేతం గాని, విక్రమపౌరుషంబుచేతం గాదు. అతండు మహాసత్త్వసంపన్నుండు; ప్రజారంజకుండు; అసమానమానమహితుండు. కావున నీయుద్యమంబున కోర్చి యాతం డూరకుండువాండు కాండు. ఇప్పట్టుండి యెప్పుడో యే మఱుపాటున మనపయిం బడి పగ దీర్చుకొన సమయంబుకొఱకుం బ్రతీక్షించుచుండును. అతనిమంత్రియు ననన్యసామాన్య శేముషీమంతుండు; సర్వంకషప్రజ్ఞగలవాండు; సౌజన్యధన్యుండు; ప్రతాపదీపితుండు. కాలచోదితుం డయి వెనుక నతం డాతనిమంత్రంబు దివ నానాదరంబు సేయుటంజేసి యీమేఘవర్ణున కందుం జేరంగలిగెను గాని, హిరణ్యగర్భుం డిప్పు డాతనిమంత్రంబునే నమ్ముకొని ప్రవర్తించెనేని యింతకుముందు మన మెక్కడ నుండవలసినవారమో దేవరయే యూహింపం దగి యుండును. వెనుక నొకసారి నమ్మి భంగపడి యున్నవాం డవుటంజేసి తొంటియ ట్లేమఱి యుండక యిక జాగరూకతతో మంత్రివాక్యములనే వేదవాక్యములనుగా మన్నించుం గాన, ముందు మనయాట లేమియు నాతనికడ సాగవు. ఇంతియ కాక రాబోవునది వర్షాకాలము. జలపక్షు లగుటంజేసి యాతనిపైనిక నికాయంబున కది యాలంబున కనుకూలకాలంబై చూపట్టును. స్థలపక్షు లగుమనపక్షమువారికో వర్షాకాలదినంబులు దుర్దినంబులై యయి కానంబడును. కాబట్టి హిరణ్యగర్భునితోడ సంధి గావించుకొని యాతనిరాజ్యం బాతని కొసంగుట సముచితకార్యము. హిరణ్య

గర్భుని సంగరంబున జయించితి మన్నప్రతిష్ఠ యీవఱకే వచ్చి యున్నది. దానం జేసి యిఁక దేవరకీర్తి లోకంబున శాశ్వతంబుగ నెల కొనఁ గలదు. అంతకన్న మనకుఁ గావలసిన దేమి? హిరణ్యగర్భుండు దేశకాలానుకూలంబు తెలియ గెలిఁగి మరల సంగరంబునకు రాక తక్కఁడు. పరమర్మభేదనోపాయధౌరేయుం డగుసర్వజ్ఞునిబుద్ధిసంప దకుఁ దోడు సహాయసంపదం గూడఁ బడసి దసంబుసతోడ దాడి వెడలి మనలం దోడరు మరాళరాజున కాజి యిచ్చి నొచ్చి యోడి, దిగ్దేశ ముల వ్యాపించిన యశస్సును గోలుపోక నిలుపుకొనుట యుక్తము; నేఁ జెప్పవలసినది చెప్పితిని. ఇంక దేవరయిష్టము." అనినఁ బకపక నవ్వి బలదర్పంబున నాతనిమాటలు పాటింపక శిఖిఁడీంద్రుం డిట్లనియె.

నీవేమో లోకములో లేనియూహలనెల్ల నల్లి నేర్పు మెయి న్నిరాధారముగా నా కాశహర్మ్యము నిర్మింపఁ జూచుచున్నాఁడవు, కాని యది యుక్తిమారుతంబు తాఁకునకుం గదలక నిలువ నేరదు. సంగ్రామంబున సర్వంబును బోఁగొట్టుకొని ప్రాణమాత్రావశిష్టుఁ డై యోడి పాఱినహిరణ్యగర్భుం డెక్కడ? సంగ్రామవిజయగర్వో న్నతి న్నాలుక లేక మలయుచున్న చిత్రవర్ణుని నాశింపు భండనంబుం దాఁకి మానప్రాణంబులు గోలుపోక నిలిచి గెలుచు టెక్కడ? ఈమాట లెవ్వరయిన విన్న నవ్వుదురు. బాహుబలంబున నార్జించు కొన్న నేల నాఁచికో లేక నిష్కారణముగాఁ జేవిడుచుట వీరధర్మంబు గాదు. రణవిజితుం డగుహిరణ్యగర్భుం డిప్పుడు నాచేతికోనివాఁడ. అతని నాతనిరాజ్యంబును నాయిచ్చవచ్చినట్లు చేయఁగలవాఁడను. నీ వింక వేయి చెప్పినను రాజ్యంబు విడువఁగలవాఁడను గాను. ఇంక నీవిషయమున నీవు నాతోడ నేమియుఁ జెప్ప వలదు." అని, వీర గర్వంబునఁ గొలువు విడిచి లోపలిమందిరంబునకుం జనియెను. అంత

మంత్రి మొదలగువారును దమతమ నెలవులకు నరిగిరి. నేనును దేవరకు వార్తావిశేషంబులు విన్నవింపఁ గ్రన్నన నరుదెంచితిని. అని ధవళాంగుండు సర్వంబును నివేదింప, రాజానుమతంబున సర్వజ్ఞుం డాతని కిట్లనియె "ధవళాంగా! నీవు మార్గాయాసంబునఁ గడు బడలి యున్నవాఁడవు. ఇప్పుడు గృహంబునకుం బోయి యాసట వాపికొని, పిమ్మట నెమ్మదిగా మఱియొకసారి దొరవారిని సందర్శించుకొమ్ము. నీకు మేము మిక్కిలి శ్రమ యిచ్చినారము. నీస్వామిభక్తికిని గార్యనిర్వాహకత్వంబునకును స్వామియు నేమును స్వాంతంబున నెంతయు సంతసించినారము. నీ విఁకఁ బోయి రమ్ము." అని వీడుకో లిచ్చిన, వాబకంబును మనంబునఁ గరంబు నయంబును భయంబును గదుర రేనికిని మంత్రికిని మ్రొక్కి తనయిక్కకుం జనియెను.

ధవళాంగుండు నిజమందిరంబున కరిగినయనంతరంబున హిరణ్యగర్భుండు మంత్రితోడ నేకత ముండి, కార్యాలోచనం బడిగినఁ గ్రొగ్గడ యిట్లనియె. మన మీవఱకే బవరంబున నోటువడి నాశ చెడియున్నవార మగుటంజేసి, యిప్పు డావిరోధి నయాదినీజాలంబు నెక్కటిం వాఁకి వీఁక చెడక నిలువఁజాలము. బలశాలి యగు విరోధిని సాధింపఁ గలవు గొన్నవాఁడు. అంతకంటె బలవంతునితోడ జెలికారంబు నాటించి యామేటిమగనిం దనవైరిమీఁదికిం బ్రేరేపవలయునని నీతివిద్యావిదులు పలుకుదురు. గంధగజం బుబ్బలితోఁ దగులుకొన్నప్పుడు గంధగజంబే లేవనెత్తవలెనుగాని యాపని యొక్క ముక్కిడిమృగంబు చేతఁ గానేరదు. సింహళద్వీపాధినాథుం డగు మహాబలాభిధానసారసకులపవిత్రుండు మనకుం బరమమిత్రుండు గలండు. అతనిపాలి కిప్పుడ దూతను బంపి, జంబూద్వీపంబుపయి దండు వెడలి మనకుం దోడు రాప వేఁడుకొనవలయును. ఇప్పటి కిదియ నాకుం జూడ నవశ్యకర్త

వ్యర్థంబుగాఁ దోఁచుచున్నది." అనిన రేఁడునుఁ గడు నలరి మంత్రిం గొనియాడి, తదుక్త ప్రకారంబున వేగంబ సుగుప్తంబుగా నొకలేఖ లిఖియించి, పదిలంబుగా ముద్రవైచి, విచిత్రుండను బకంబును రహస్యంబుగఁ బిలిపించి, యాలేఖ నతనిచేత నిచ్చి సింహళద్వీపంబునకుం బుచ్చెను.

అంత నచ్చటఁ జిత్రవర్ణుండు మఱియొకనాఁడు నిండుకొలువుండి నానావిషయంబులు ముచ్చటించుచుఁ, బ్రసంగవశంబునఁ గర్పూరద్వీపముమాట వచ్చి మేఘవర్ణునితో నిట్లనియె. "ఓయీ, మేఘవర్ణా! నీవు బహువారములు కర్పూరద్వీపమునుండి వచ్చితివి గదా? హిరణ్యగర్భుఁ డెట్టిగుణములు గలవాఁడో యాతనిమంత్రి చరిత్ర మెట్టిదో నీవు చక్కఁగా గ్రహించి యుందువు. కాఁబట్టి వాని నెల్ల మాకడ వివరింపుమా చూతము." అనినఁ గాకం బిట్లనియె: "హిరణ్యగర్భమహారాజు మహాశయుఁడు; సత్యసంధుఁడు; జాగరూకుఁడు. మంత్రి సర్వజ్ఞుండును సర్వవిధంబుల సమర్థుఁడు; ప్రజ్ఞదర్శనంబున నాతనింబోఁడ నీడగు ప్రయోజకుని నొండొకనిం గానము." అనినఁ జిత్రవర్ణుండు తల యూఁచి మందహాసపూర్వకంబుగా నిట్లనియె: "అంతటి మహాశయుం డగుటచేత నాహిరణ్యగర్భుఁడు నీచేత నంతసులభముగా వంచితుఁ డయ్యెను? ఏ దేదీ! ఇఁకఁ గొంత చెప్పుమా!" అనిన వాయసముఖ్యుం డిట్లనియె. "విశ్వాసముకతంబున నేమఱి యున్నవానిని వంచించుట యొక ఘనకార్యము కాదు. నమ్మకముచేతఁ దొడమీఁదఁ దల నిడుకొని సుఖముగా నిదురించుచున్నవానిని గొంతు కోయుట యొక పౌరుషమగునా? నల్లని వెల్ల నీళ్లును దెల్లని వెల్లఁ బాలును ననుకొను నమాయికులు తమవలెనే లోకములో నెల్లవారును సత్యవాదులును

సన్మార్గవర్తులును నిష్కపటులును ననుకొందురు. లోపల నుండు మాయలును మర్మములును నెఱుంగ రాకుండ నేర్పుమెయి సజ్జనులు చెప్పు తేనెమాటలకు మోస పోయి ప్రథమమున వారివలలం దగులుకొందురు. ఒకటి రెండుమాఱు లనుభవమయినమీఁదటఁ దరువాతివిషయములలో మిక్కిలి జాగ్రత్త గలిగి యుందురు. ఎవ్వరైనఁ గ్రొత్తగా వచ్చినవానిగుణంబు లిట్టి వని వానిమాటలనుబట్టి నిశ్చయించుకోవలెను గాని మనసులో నే మున్నదో లోపలఁ జొచ్చి చూడ లేరు గదా? పూర్వ మొకయజ్వనుఁడు కొందఱు ధూర్తుల చేత మోస పుచ్చఁబడ లేదా? దేవర కాకథ, వివరించెదను వినుండు.

బ్రాహ్మణుఁడు పరమఛాందసుఁ డొకఁడు తన యధ్వరార్థంబు నల్లమేఁక నొకదానిం గొని మెడకుఁ బగ్గ మగ్గలముగా బిగించి మించువేడుకతోడ నింటి కీడ్చుకొని పోవు చుండెను. త్రోవలో నొక చెఱువుగట్టుమీఁదఁ గూర్చుండి చూచి దుర్నయంబునఁ గొందఱు దుర్మార్గు లాయజంబును గాఁజేయువలెనని తలంచి తమలోఁ దా మిట్లు చింతించిరి. ఈధరామరుం డదె బలిసినమేకపోతుం గొనిపోవు చున్నవాఁడు. ఒక్కనిమ్మ మిచ్చి కొంద మన్నను మనకిట్టి ప్రాప్తినది సాధారణముగా దొరకదు. ఈవైదికశిఖామణి నేలాగునైన వంచించి యాభాగంబు నిప్పు డపహరించితిమని వారముదినముల వఱకుఁ బుష్కలముగా మన మనన్యాపేక్షంబుగ మాంసభక్షణంబు సేయవచ్చును. అనునెడ నొకధూర్తుఁడు నడుమ నడ్డము వచ్చి యిట్లనియె. "ఈబ్రాహ్మణుఁడు పిశాచమువలెఁ బట్టుకొని యేమటికి యామేఁకం గొంతున కురి పోసి దయాపరాగంబు లేక లాగుకొని పోవుచుండఁ, బట్టపగలు నట్టనడుపథిలో మన మిట్టు దీని నెత్తుకొని

పోయి ప్రజలకన్నులు గప్పఁ గలము? రాజభటులును భయంకరు లయి యమకింకరులవలె దండహస్తులై యూర నెల్లెడఁ దిరుగులాడు చున్నారు. మనల నొకవేళ దొంగల మని పట్టుకొనిపోయి, చండ శాసనుం డగురాజు నెదురం బెట్టినఁ గ్రూరశిక్షలకుం గుఱి కావలసి వచ్చును. దైవ మిచ్చినమాత్రము సుఖముగఁ గుడిచి కూర్చుండ లేక తల క్రొవ్వి యకార్యకరణంబునకుం జొచ్చితిమేని, మన కందఱకు నేకకాలంబునఁ గాలంబు చేరు వగును. ఈవ్యర్థప్రయత్నముచే మన కవమానం బగుట దక్క నభిమతకార్యసిద్ధి యొదవ నేరదు. నాబుద్ధి విని యింక నీప్రయత్నంబు మానుడు." అనినం బకవక నవ్వి బాల్యము నుండియు మోసపుఁబనుల నాఱితేఱిన యొకవృద్ధవంచకుం డిట్లనియె.— నీకు లోకానుభవంబు చాలమింజేసి బేలతనంబున బాల వాక్యంబులు పలుకుచున్నాఁడవు. నిజముగా నావంటి ప్రౌఢుఁడు దలఁచుకొన్న నీయుపాయకార్యంబు సాధించుట యెంత పని? ఫాలాక్షు నైనను మోసపుచ్చి యభిమతంబు తుదముట్టించును. చూడు మే నిది నీవు చూచుచుండ నాశక్తిచేత నీమేకపోతును గుక్కను జేసి తీసుకొని వచ్చి మీకందఱకుఁ గాంక్షలు దీఱ దీనిమాంసమున విందు చేసి మీచేత నిప్పుడె మెప్పించుకొందును. తొల్లింటికాలంబున నొకమర్క టంబు మకరంబును మోసపుచ్చి కాదె తనప్రాణంబులఁ గాపాడు కొనెను. మీ కక్కథ వక్కాణించెదఁ జక్కఁగా వినుండి.

పశ్చిమసముద్రతీరంబున నుండునడవియందు బలవర్ధనుఁ డను ప్లవంగపుంగవుం డొకండు వసియించుచుండును. అతండు వార్ధక్యం బున హీనసత్త్వుం డగుట చూచి జ్ఞాతులు సర్వముం దోఁచుకొని యూతని నిల్లు వెడలనడఁచిరి. బలవర్ధనుండును నడవులపాలయి పోయి పోయి, దపతీనదంబుతీరంబున ఫలభరితంబై యున్నయొక్క మేడిచెట్టు

నాశ్రయించి, తత్ఫలాహారంబున శరీరధారణంబు గావించుకొను చుండెను. ఇట్లు ఫలమాత్రమునఁ బ్రాణభరణము జేసికొనుచు నా యుదుంబరవృక్షముమీఁదఁ జిరకాలము నిర్విచారముగా నుండి, యొక్కనాఁడు వండ్లం దినుచుండ వలకేలం బట్టుకొన్నపండు ప్రమాద వశంబునం జాఱి నీరంబులం బడ బుడబుడశబ్దం బొక్కటి పుట్టెను. వానరమున కా నినదము శ్రవణానందముగా నున్నఁ దనమర్కట చేష్టలు బయల్పడ బలవర్ధనుం డవారిగ వారిలోపల ఫలములఁ బడ వేయఁ జొచ్చెను. దైవవశంబున నావేళన ఛాయకయి వచ్చి చెట్టు క్రింద నీడం బండుకొని యున్న క్రకచం బను మకరం బొకపండు కొని చప్పరించి జిహ్వాకింపుగా భక్షించి రుచి మరగి మఱియు నోరూర వానరము రాల్చుఫలములనెల్ల మెల్ల మెల్లఁగా నాలుక త్రుప్పుడుల్ల నారగింపసాగెను. ఇట్లు ఫలాపేక్షంజేసి యా మొసలి మునలి కోఁతితో మైత్రి చేసికొని, యిల్లును వాకిలియు మఱచి యాలుబిడ్డలం దలపెట్టక నెలలకొలంది నిచ్చటనే కాలక్షేపము చేయుచుండెను. అంత గృహం బున నాతనిగృహిణి దుస్సహం బగుపతివిరహంబునకుం దాళఁ జాలక పెనిమిటిం దలఁచుకొని యహోరాత్రములు నేత్రముల నీరు సంతత ధారగాఁ గాఱ నేడ్చుచు, నొక్కదూతిం బిలిచి ప్రాణనాయకుని విలంబనకారణం బారసి యాతని సుఖవార్తను జెవుల వేసి మేనం బ్రాణంబుల నిలువు మని బహువిధంబులఁ బ్రార్థించెను. ఆదూతికయు నతిరయంబునం గదలి వెదకుచు వచ్చి యా మేడిచెట్టునీడను గోఁతి తోడఁ గూడ నుండి వేడుకమాటలాడుచున్న క్రకచునింజూచి పోయి దీనాననంబుతో నామానిని యడుగులఁ బడి, "మగువా! నీమగఁ డొకకోఁతిముగుదం దగులుకొని మగుడ నెలవునకు రాఁజాలకున్నాఁ" డని, యున్నవి కొన్నియు లేనివి కొన్నియుఁ గల్పించి గుడనీరుగుక్కు

కొనుచు విలపించెను. పతి యొడఁ గల సతిం దవిలి యున్నాఁ డన్న పలుకులు ములుకులవలెఁ జెవిని బడినమాత్రమున నల్లము నల్లన నొల్లఁబోయి యల్లనఁ దేఱి వొంది యా ముసలి చెలువ చెలువుని నడతం దడవి మన మోయ వెచ్చ నొచ్చుచుండెను. ఇచటఁ గ్రకచుండును దూతిక యేతెంచి దవ్వుల స్రగిడి పోవుట దూరము నుండి పొడగని గుండెలు కటకటం గొట్టుకొన, అది సదనంబునకుం జని తనమీఁదఁ గామినితో నేమి నేరములు చెప్పునో యని యచట నిమిషమయినఁ గాలు నిలువక, వడివడి స్వంగతికాని వీడుకొని, యింటి కేగు నప్పుడు శూన్య హస్తములతోఁ బోఁగూడ దని చేడియకు నూడిదగా నిడఁ గొన్ని మధురతరపరిపక్వ ఫలంబులం గొని హుటాహుటిఁ జనియెను. ఈలో నామకరాంగన తన చెలుల వలనం బతి రాక మున్ముందఱ యెఱింగి, చెలికత్తెయలు నూరెలం జేరి విలపించుచుండ, మూసినకన్నులు తెఱవక పడి యుండి మూలుగు చుండెను. క్రకచుండును దార దారసించి కాంచి హృదయంబు పగిలి నోరుగద్దికం దగులు వడఁ బడఁతిం బిలిచి యలబ్ధ ప్రతివచనుండయి, తత్తరంబున నిది యేమని చెలికత్తియల నడిగిన నత్తరుణు లిట్లనిరి. "నీవు వెనుక మఱచి, పోయినపోకగాఁ బోయి యింటిమొద్దఁ జెడ్డ మేమయి నను సరేయనుకొని పలుదినములనుండి బొత్తిగా నిల్లు త్రొక్క చూడకుంటివి. నీవరిగినమఱునటిదినము మొదలుకొని నీభార్యకుఁ దీఱనివ్యాధి పట్టుకొని దినదినక్రమమున రోగము ప్రబలి నేటియుదయము నుండి మాట పడిపోయినది. తెవులు కనఁబడినది మొదలుకొని రాత్రియనక పగ లనక తిరిగి, కన్నకన్నవారి కాళ్లెల్లం బట్టుకొని సొమ్మునకు వెనుక ముందులు చూడక మేము మాచేత నయినపని లోకములో లేనిసిద్ధౌషధముల నెల్ల నొకటి కాదని యొకటిఁ బోయించితిమి. ఆఁడువార

మింతకంటె నేమిచేయఁగలము? చేసినయుపాయములెల్ల నేమూలఁ బడుచున్నవో కాని లేశ మయినను గుణ మగపడలేదు. మందులు పోసి పోసి విసిగి వైద్యులు కడచికిత్స యొకటి చెప్పిరి. కోఁతిగుండెకాయ నేయత్నముచేతనైన సంపాదించి దానిం బాలతో నాలుగుదినములు సాయంసమయమున సేవించుచు వచ్చిన రోగము నిశ్శేష మయి యీముదిత బ్రతుకఁగల దనియు, లేకున్న జీవితాశ వదలుకోవలసిన దనియుఁ దెలియఁ జెప్పిరి. చేఁగాఁ జెడఁగాఁ గారణములు గావు. మేము చెప్పవలసినది చెప్పితిమి. ఇఁక నీవెట్లుడి వానరహృదయము తెచ్చి భార్యం బ్రతికించుకొనెదవో మీఁద నీయిష్టము." అనినం గొంతతడవు నిశ్చేష్టితుఁడయి వితానము గదిసి యుండి, యేమియుం బాలుపోక యాకసమువంకఁ దేకించి పరిపరివిధంబులఁ జింతించి తల పంకించి, యెట్లును బోతీఱ దని నిశ్చయించి, వారికడ నోరు మెదల్పలేక కదలి చనుచు మార్గంబున నిట్లు చింతించెను. ఇంట భార్య చూడఁ బోయిన వచ్చెడు ప్రాణముతోను బోయెడుప్రాణముతోను నున్నది. వైద్యులో యసాధ్య మయిన యౌషధముం జెప్పిరి. సాధ్య మయ్యెఁబో నెయ్యునిం బొలియించునంతటిపని పుట్టును. బలవర్ధనుండు దక్క నాకు మఱియెక్కడ కోఁతి యెక్కడ జిక్కును? వానరహృదయ మెత్తెఱంగునఁ దెత్తును? లేక యీయవస్థలో నున్న నన్ను తాంగి నెట్లు మందు వేయక బలవంతముగాఁ జంపుకో నేర్తును? భార్య నిమిత్తము మిత్రద్రోహము చేయుట తగ వగునా? కాదని యొప్పరికించిన నిష్కారణముగాఁ బంధువంటి కాఁపురము కూలి పోవుచున్నది. మిత్రవధంబు దురితంబులలో నెల్ల దురితంబు; జాయ తన కాయంబులో నర్ధం బగుటం జేసి యాలిం గోలుపోవుట యాత్మవధంబు కంటెను బాతకంబు. లోకములోఁ దన్ను మాలినధర్మము లేదు

గదా! నాకున్నదృష్టి నీచారింప మిత్రుని ప్రాణంబులు గొని యొనఁ ప్రాణేశ్వరీప్రాణత్రాణంబు గావించి యిల్లు నిలుపఁ బెట్టుకొనుటయే యుచితము.” అని కృతనిశ్చయుం డయి పదియడుగులు నడచి యంతటిపాపంబున కొడిగట్ట నొకపట్టున మన సొప్పక డోలాందోళనంబు నొందఁ గ్రమ్మఱఁ గొంతవడి విచారించుచు నిలువఁబడి, కడకుఁ బాపనిశ్చయుండై, బలవర్ధనవధోద్యోగంబున నేగుదెంచిన చెలికానిం గని యావనచరవల్లభుం డిట్లనియె. “మిత్రమా! చిత్ర మయ్యెడును. కళత్రముం జూడ వేడుక వడి గడియ క్రిందటనె చని యింతలోనే యేల తిరిగి వచ్చినాఁడవు? నీరాకకుం గలకారణము తెలుపు ....” అనిన వానరంబు వక్రంబుగా నవ్వి యిట్లనియె. “నీచేత ననుజ్ఞాతుండ నయి మందిరంబునకుం జని నాసుదతిం గని యమందానందంబున నీవిచ్చిన స్వాదుఫలంబుల నొసంగిన నంతరంగంబునఁ బొంగి యాయంగన కొన్ని మెసంగి, వానిరుచి కచ్చెరువు పడి “యీపండ్లెక్కడివి? వీని నీకిచ్చిన పుణ్యాత్ముఁ డెవ్వఁడు? నీవివ్వాళ్ళదాఁక నెక్కడ మసలితివి? చెప్పు” మనిన, నేనిట్లు చెప్పితిని: ‘తపతీనదియొడ్డున నుండు మేడిచెట్టుమీఁద బలవర్ధనుం డను తరుచరసత్తముం డొకఁడు కలఁడు. ఆతఁ డనింద్యచరితుండు; స్నేహపాత్రుఁడు; నాకుం బరమమిత్రుఁడు. ఆదయాళుని యాదరణంబున సమస్తము మఱచి యాతనికడ నపూర్వసుఖం బనుభవించుచు నిందాఁక వదలి రాలేకుంటిని ఆమహామహుండు నన్ను సాంత్వనవచనంబుల వీడుకొలిపి యమృతోపమానంబు లగు నీఫలంబుల నిచ్చి నీయొద్దకుం బుచ్చెను.” అని నీ యుపకారకృత్యంబులు స్తుతిపాఠకుగతిం బొగడి నీసుగుణసంపదను సహస్రముఖంబులం గొని యాడితిని. నీచెలియ లాపలుకులు విని నన్నుఁ గినిసి ‘ఓయి! కృతఘ్నుఁడా! సుహృత్తముఁ డైన యావనచరోత్తముని నీతోడఁగూడ మన

భవనమునకుం గొని వచ్చి మనపాలిటివేలుపుం బోలెఁ బూజించి జన్మసాఫల్యంబు గాంచక యాచెట్టుమీఁద నొంటిం దిగ విడిచి వచ్చితివే? ఇప్పుడ పోయి యాకపికుల గ్రామణికి నా ప్రెయొక్కని ప్రెయొక్కడకుం దోడితెచ్చి మఱి నాతోడ మాటాడుము." అని పదరి నన్నిచటికిఁ బంపిన నిన్ను వెంటఁ బెట్టుకొని పోవచ్చితిని. నాప్రార్థనం బంగీకరించి వేగమ మదీయాగారంబునకు విచ్చేయుమా. పోదము!" అని యాకపటాత్ముండు మిథ్యావినయంబునఁ బలికిన నావానరవరుండు నెయ్యునిమాట కడ్డ మాడలేక యియ్యకొని యిట్లనియె; "క్రకచా! నాకు నీయిల్లు లాఁతియిల్లు గాదు; నీయాగారంబున కరుదెంచి నీవలని సత్కారంబులం బడయుటకు నాకేమియు నడ్డంకి లేదు. కాని, యొక్క ప్రతిబంధము మాత్రము కనఁబడుచున్నది. నేను వనచరుండనయ్యును నీవనంబులను చరియింపఁ గలను గాని మీరుండు వనంబులఁ జరింపఁ జాలను. మీగృహంబున కెట్లు రాఁ గలుగుదునో చెప్పుము." అనిన మకరంబు కరంబును మింటివంకఁ జూచి యాలోచించి యిట్లనియె. "నేనంత విచారింపక నిన్నుఁ బిలుచుకొని పోఁదలచినాఁడను గాను. నాయిల్లు నీకు రా రాని చోటు గాదు. మేముండినది యీయేటిలంకలోని యొకసుందర మందిరము. దానిచుట్టుపట్టుల ఫలవృక్షము లనేకంబులు గలవు. ఆదీవిమానోజ్జ్వలకం బేమని చెప్పుదును? అది భూతలస్వర్గంబు నాఁ జూడ్కికి వేడ్క గొలుపుచుండును. తేపును మాపును మామందిరంబున సపర్య గొనుచు సిచ్చ వచ్చినప్పు డెల్ల నందు విహారంబు సలుపుచుండవచ్చును. మార్గంబున నీకొక్క యుపాయంబు గలుగకుండ నిన్ను నావీఁపుమీఁద నెక్కించుకొని యుపాయముగాఁ గొని పోయి నాయావాసంబుం జేర్చి నీచెలియ లత్యంతతాత్పర్యంబున

నాసహించినశాకపాకంబులతోడి భక్ష్యంబుల నుపాయనంబు చేసెద. నీసోదరి మనరాక కెదురు చూచుచుండును. రమ్మా పోయివత్తము." అనిన మాఱుమాటాడక యాకీశలోకేశుండు నృత్యావతీర్ణుం డయి క్రకచునిపీఁపునందూఁకెను. దూఁకుటయె తడవుగా మకరంబు సుకరంబుగా వానరంబును వెన్నన నిడుకొని చనుచుఁ దెన్నునఁ దనలోఁ దానిట్లు పలుకఁ జొచ్చెను. "అయ్యయో! ఎంతదారుణకర్మంబు గావింపఁ జూచుచున్నాఁడను! ఒక్క యాఁడుదాని నిమిత్తము మిత్రముం దోరించి ఘోరపాతకంబు కట్టుకోవలసి వచ్చెఁగా! ఇఁక నేదుర్గతికిఁ బోవునో యెఱుంగను. ననువంటిదుష్టాత్ములెందైన నుందురే! దైవమా! నే నేమి నిందలపాలు గావలయునో" అని యారెలుంగున ననుకొనుచు ఖిన్నహృదయుండై చనుచుండఁ గపిపుంగుం డించుక గ్రహించి, "మిత్రుఁడా! ఇప్పుడు నీమోముజాడఁ జూడ నొండొకవిధంబుగా దోఁచుచున్నది. నీయందు ముందున్న యుత్సాహంబు గానరాదు. చిత్తంబు విచారాయత్తం బయి తత్తఱించుచున్నట్లు కనుపట్టుచున్నది. దేహములాధివ్యాధిజరాన్వితములు; గృహమున నాసహోదరి క్షేమమున నున్నది గదా?" యనెను. క్రకచుండు పలుకులఁ దడఁబాటు పడుచు 'నీ చెల్లెలు కొంచెము వ్యాధిబాధిత యయి యున్న' దనెను. అంతటి యల్పరోగమునకా నీ మొగ మింత చిన్నవోయినది? చీటికి మాటికిఁ దాలిమి దిగనాడుట మగపాడి గాదు గదా యని బలవర్ధనుండు పలికెను. 'ప్రబల వ్యాధిపీడిత యయియే యున్న' దని క్రకచుండు సందేహించుచుఁ బలికెను. అంత సత్రసమిశ్రితాత్ముండయి వానరాధ్యక్షుండు; 'వైద్యులం బిలిపించి వేగిరము దివ్యౌషధప్రయోగము చేయించినావు కావా?' యని యడిగెను. 'ఏమి

మాయరో యెఱుఁగను; వైద్యు లెంతమంది యెన్నిమందులను వేసినను గుణ మియ్య లేదు — నిన్నట్లు వీడ్కొని పోయి చూచు నప్పటికి నీచెలియలు యమయాతన పడుచున్నది; నాకుం జూడ నీ రోగము కుదిరి జీవించుటయె కష్టముగాఁ దోఁచుచున్నది' అని క్రకచుఁడు బదులు చెప్పెను. విని వనచరుఁడు 'ఇది యేమి? మిత్రుఁడా! ఇంత వెఱ్ఱిపని చేసితివి! ఇంట భార్య యిట్టియవస్థయం దుండఁగా మందును మాకును విచారింపక యింటి న్విడిచి మిత్రుని యొద్దకు రాఁ జిత్త మెట్లొప్పెను? యిందునకుంబిలువ నోరెట్లాడెను?' అని మందలించెను. 'ఘనవైద్యులు కొందఱు కోఁతిగుండెకాయతో మ దీయవలెనని చెప్పుచున్నారు. అందునిమిత్తమయి వచ్చితి' నని యాక్రకచుండు శోకవ్యాకులితహృదయుం డగుకతంబున మఱి పోయి తనగుట్టుబయలఁ బెట్టెను. ఆమాట విన్నతోడనె ప్రాణములు గిలఁగిఁ బాఱి మేను చెమర్పఁ గొంతవడి యామర్కటంబు దిగ్భ్రాంతినొంది యుండి యింతిలో డెందంబుకుందు డిందు పఱచికొని "అయ్యో! ఖర్వాటుఁడు సూర్యాతపమునకు సహింపలేక తాళవృక్షచ్ఛాయకుం బోవఁ దాఁటిపండు పడి తల పగిలినట్లు దైవోపహతుం డగువాఁ డెందుఁ బోయినను నాపదలు వెంట వచ్చును గదా! అడవిని విడచి మృగసంచారము సహితము లేని సముద్రతీరము జేరియు, మృత్యు ముఖప్రవిష్టుండ నైతిఁ గదా' యని వగచుచుఁ దచ్చికోల్పంబున నిట్లనియె: "క్రకచా! యెంతపిచ్చిపని చేసితివి! వానంహృదయంబు కొఱకు వచ్చినవాఁడ వామాట నించుక మిత్రునిచెవిని వేయవలదా? ముందె చెప్పిన నుదధి గడచి యింటను న్మోయిలేక మఱిచెట్టునం దవిలించి యుంచిన నాగుండెకాయ నప్పుడె కూడఁ గొని వత్తును గదా! నీమనోగతంబు నెయ్యునికడ న్మఱుఁగుపఱచు పని చేసితివి.

ఇట్టి నీవు నీకళత్రమునకు శత్రుఁడవుగాక మిత్రుఁడవే? మన కింత వఱకు నడచిన దంతయు వృథా త్రిప్పట యయ్యెను. అయిన నేమి? శీఘ్రంబ మరలి మేడిపొంత కరుదెమ్ము. గుండెకాయుంగొనివత్తము." అను మాయమాటలు నమ్మి మకర మావానరమ్మును గ్రమ్మఱ మేడికడకుం గొని తెచ్చి విడిచెను. ఇటఁ బ్రాణములు దక్కిన వని యామర్కట మొక్కవడి భూరుహంబు నెక్కి వెక్కిరించుచు, హృదయమును లేదు గిదయమును లేదు పో పొమ్మని క్రకచుని గద్దించెను. అది చూచి మొసలి మోసముం దెలిసికొని యేవలనను మోస మెట్టిదో యెఱుఁగని నన్నును నీముసలికోఁతి యిట్టె మోసపుచ్చెఁగా యని వగచుచుండఁ బ్లవంగ మిట్లనియె. "నీవు ప్రసాదపురస్సరముగా నెన్నెన్నియో యుపచారవాక్యంబులు పలికి నిటల తటఘటితాంజలివై నీయింటికి రమ్మని దేవురించుటం జేసి, పాపపు మోమోటమి నోరునొక్కరానన లేక మోస పోయితిని గాక నన్నుఁబ్రతారింప నీతర మగునే? ఓరి మూఢాత్మా? మాటదాఁటకవచ్చి చేపడిన వాఁడే తప్పించుకొనిపోయెనుగదా యని సంతాపంబునొందక యీపాటి నీదారిం బొమ్ము. ఒకకూర్మముచేత నక్క యంతటిది మోసపోయి నది. ఇక నీవనంగా నెంతవాఁడవు? వినవలతువే నాకథఁ జెప్పెద వినుము."

కర్ణాటక దేశమునందుఁ గావేరియను నదియొక్కటి ప్రవహించుచుండును. సాగరసంగమునకు సమీపంబునఁ దత్తీరంబున నొక్క వటమహీరుహము గలదు. ఒకనాఁటిమధ్యాహ్న సమయంబున నొక కమఠంబు జలంబులు వెడలి వచ్చి యచ్చెట్టునీడను సుఖముగా నిద్రించుచుండెను. అప్పుడు తత్ప్రాంతకాంతారంబున నుండు ఫేరవం బొక్కటి యాహేట నీరుపట్టు మాన్పుకొనం జనుదెంచి తీయసిపాసి

యంబు లావ్యాయసంబుగఁ బానంబు చేసి యాసమీపపాదపచ్ఛాయం బవళించి యున్న తాఁబేలుం గాంచి పరమసంతోషంబున మెల్ల మెల్లఁగాఁ దారుచుం బఱతెంచి యేమఱుపాటున దానివీఁపుమీఁదఁ దనపాదంబు నూఁది త్రొక్కెను. అంత నాతాఁబేలు మేలుకని కిలెటింగి కాలునుం గేలునుం దటాలున ముడుచుకొని తల పొట్టలో నిముడుచుకొని కదలకుండెను. క్షుధార్తం బగుమృగధూర్తంబును బడంబున దాని నదిమి పట్టి యిట్టట్టు పొరలించుచుఁ గోఱలు మొఱకలు వాఱఁ గొఱుకుచుఁ గూర్మంబు మర్మంబులు భేదింపఁజాలక చాలసేపు విడిచిపోవను మనసు రాక క్రిందనుమీఁదనుం బడుచుండెను. అక్కరణి నది మిక్కిలి చిక్కులు పడుచుండ నకూర్మం బెక్కరణి నైన నీ(ముక్కడినక్కను దక్కువెట్టి ప్రాణంబులు దక్కించుకొనదఁ గాకని తలఁచి యించుక యాలోచించి మాయ యచ్చుపడ నిట్లనియె. "ఓజంబుకోత్తమా! తత్త్వం బెఱుంగంజాలక యేల యీలాగున వృథాప్రయాసంబు పడియెదవు? నీవ్రెకవడి వేయేఁడులు కొఱికినను నాకెముడలు నీకుఁ గొఱుకుడు పడఁగలదే? నీవేవిధంబునను నను వధించి యాపోవ నామాంసంబు మెసవక యుపలఁ బోవని తలపోసి యీామనుగడ పయి నాసను గోసి యనాయాసమరణంబు నొంద నిశ్చయించుకొన్నాఁడను. విషములోనిబ్రదుకు; మాకెప్పుడును మృత్యువు శిరసుపై నాడు చుండును. కాఁబట్టి యాఁకొన్నమహానుభావునకు నీకొక్కచక్కనియుపాయం బుపదేశించెదను. వినుము: నన్నుఁ గ్రన్ననం గొనిపోయి నీరంబులం జేరిచి కొంతతడ వందు నాననిచ్చిన, నామేను వెన్నవలె మెత్తనయి నిమిషములో నీచిత్తమువచ్చినట్లగును. అప్పుడు కడుపార నామాంసంబుతో సుఖపారణ చేసి నీవలసినచోటికిఁ బోవచ్చును. అట్లు చేయుము." అనిన గోమాయువును మాయావాగురం

జిక్కుకొని యక్కపటవచనంబులు వేదవచనంబులని నమ్మి యదియు కార్య మ్మనుకొని తాఁబేటిని జేలుపోయి జలంబులం బడవైచియుఁ, గొంత మెలఁకువ గలిగి పట్టు విడువక గట్టిగాఁ దనముంగాళ్లు దాని వీఁపున నొత్తిపి వండ్లయూటలు ద్రావుచు దానిమీఁదనె కన్నిడి ముహూర్తమాత్రంబు నిలిచి మరలఁ గొఱికి చూచి దానిబొగును వండ్లకు సాధ్యముగాకున్నఁ గమఠంబున కిట్లనియె: "తడ వాయెను: నిన్ను జలంబుల నిడి యొడలు మెత్తపడినఁ గదునడిం గుడిచి నడవ వలెనని కాచుకొని యున్నాఁడను. ఏవేళకును నీమేను నానుజాడ గానరాకున్నది. ఏమి చెప్పెదవు?" అనినఁ గచ్ఛపం బిట్లనియె: "మిత్రుఁడా! నీవు నావచనంబులయందు గుఱి యుంచక వెన్నుమీఁద రెండుపాదములును దిట్టముగాఁ బెట్టియున్నవాఁడవు. నీరంట వలను వడకుండ వెన్నునకెల్ల సరిపోవ దారుణముగాఁ జరణంబుల నిలిపి యుండ, నామే నెట్లు నానఁగలదు? నీకోరిక నెట్లీడేఱఁ గలదు? ఇందు నాదోసంబు వీసంబును లేదు. నోటికసిచేత నీవే యింతతడవు వనవమ్మిక పడి చెడితివి. అయిన నిప్పు డేమాయెను? ఇంకనైన నామాట నమ్మి వెన్నుమీఁదిపాదంబు లెత్తి క్షణమాత్రము చేరువం గూరుచుండి చూచుచుందుము. ఇప్పుడ పులకంశంబులఁ బోలునా పల ఖండంబులతో విం దారగించి యనాయాసంబుగాఁ బోవచ్చును." అనిన నా సృగాలంబు కూర్మంబువాక్ప్రచయంబులు నిశ్చయంబులుగా నగచి తదీయోపదిష్టప్రకారంబున వెన్ను వయి నిడియున్న యడుగు దోయిని మెల్లఁగాఁ దీసెను. దీసినతోడనే ప్రాణంబుల దక్కించుకొని యక్కమఠంబు శరవేగమునం బఱచి లోతునీళ్ళం బడియెను.

అని చెప్పి యామర్కటము మఱియు నిట్లనియె. "ఓరీ! నుకరాధమా! మోసములకెల్ల నిధి యగువంచకమే యిటు వంచింపఁ

బడేగా, నీవంటిఘట్టుగ్రుడ్డు మోసపోవుట యొక యక్కజమా! చాలుఁ జాలు, నీతోడ మైత్రి చేసినందునకు ఫలము తోడనే కలిగినది. ఇంక నీమైత్రిని నీయొద్దనె యుంచుకొమ్ము. లోకవిఖ్యాతసత్త్వుండనయ్యు దైవవంచనచేత రాజ్యంబు గోలుపోయి ప్రాణ చెడి రిపులతోఁ బడలేక కళత్రప్రముఖజన్యసుఖవిముఖుండనై లేచివచ్చి నిలువ నీడయుఁ ద్రాగ నీరును గానక యేకాకినై యడవులు పట్టి తిరిగి తిరిగి కడ కీవృక్షంబుఁ జేరి స్వచ్ఛందాహారంబున నుదరపూరణంబు గావించుకొనుచుఁ గులగోత్రనామంబులు దాఁచుకొని మొన్నటిదాఁక కాలము గడువుచుండి, నీపెద్దతనంబు చూచి బుద్ధి భ్రమసి మిత్రవంచకుఁడవని తెలియంజాలక నీతోడిసఖత్వం బంగీకరించితిని. నీవును పాపాత్మురాలైన నీభార్య దుర్బోధచేతఁ జెడుబుద్ధి పుట్టి, కుటిలోపాయంబున నన్ను మట్టుపెట్టఁ దలఁచి, మాయింట విం దారగింతువుగాని ర మ్మని నచ్చికబుచ్చిక లాడిన నేనామర్మ మెఱుంగక నీమందిరమ్మునకుఁ దిరమ్ముగాఁ దల దాఁచుకొన నిశ్చయకుఁడ నయి నితాంతసంతోషంబున బయలుదేఱి మధ్యేమార్గంబున నాకారవికారాదులచే భవదీయం బగుమనోవ్యవసాయం బూహించి పూర్వపుణ్యావశంబున నీయుపాయంబు తోఁచఁబట్టి బ్రతికి, పులి నాకి విడిచినవానిఁగా భావించుకొను చున్నాఁడను. ఆఁడువారు మంచి యెఱుఁగరు; చెడ్డ యెఱుఁగరు; వట్టికుత్సితములు పన్ని తమపట్టినపట్టు సాధించుకొనఁజాతురు. నీవు నాతోడి చెలిమిఁజేసి యిల్లు పట్టుకున్న నన్నేలాగుననైనఁ జంపింపఁ దలఁచి యిది యంతయు నీభార్య పన్నిన పన్నుగడయయి యుండును. దేహములు బుద్బుదప్రతిమంబులు; పరువము ఫేనసదృశంబు; సంపదలు తటిచ్చంచలంబులు; అలంకారంబులు భిత్తిచిత్రంబులు; దారపుత్రాదులా శ్మశానగమనులుగాని యా

వయిని వచ్చువారు కారు; ధర్మ మొక్కటియే తోడ వచ్చి తన్నుఁ గాచునది. అట్లయ్యును నీవు తగవును ధర్మంబును దలపోయక పద్యఃపాతి యగు తనువును నమ్ముకొని కీర్తిశరీరము నిరసించి నిత్య బగు నవఖ్యాతి గడియించుకొంటివి. ప్రాణాధికుఁ డయిన మిత్రుని యిట్లు చేసిన పరమసాహసికునకు నీకు నితరులు తృణకణంబులు మీఁద నీ వేమిగతిఁ బోవువాఁడవో! నీయట్టిమిత్రద్రోహిం జూచు చున్న నఘం బొదవును. ఇఁక నీవు నాముందట నిలిచి నన్నుఁ గన లింపక, వేవేగ నీయింటిత్రోవఁ బట్టి పొమ్ము" అని మూర్ఖుని మొగమును జూడక దూరనాడి, నిరుత్తరుం జేసి యామొసలితోఁ నక్కడనుండి సాగనంపెను. క్రకచుండును నిష్ప్రభుండై దిక్కు-న చూచుచు దోయిడిచేతుల స్రగిడి నిజనివాసంబునకుం జనియెను.

కాఁబట్టి మోసముచే నెట్టిపని నైన సాధింపవచ్చును. నాయ దనుగ్రహించి మీరందఱు నాకొక్క సాహాయ్యమును మాత్రము చేయుఁడు. మీరందఱును ముందుగాఁ బోయి బ్రాహ్మణుఁడు చను మార్గమునందు దూరదూరముల నిలిచి, అతఁడు మీసమీపమున నుండి పోవునప్పుడు 'విప్రోత్తమా! కటికుక్క నేల కొనిపోవు చున్నా వని ప్రశ్న చేయుఁడు. ఇంతమాత్రము మీరు తోడు పడితి రా మిగిలినకార్యమును నేను జక్కఁ బెట్టెదను. అని యావృద్ధవంచకుఁడ వలికెను. మంచి దని యావనికి సమ్మతించి, తక్కినవా రందఱును బ్రాహ్మణున కగపడకుండఁ జని యాతఁడు వచ్చుదారిలో నందందు గూరుచుండి, యాతనిరాకం బ్రతీక్షించుచుండిరి. ఇంతలో బ్రాహ్మ ణుఁడును మేఁకపోతు నెత్తుకొని, మొదటివంచకుఁ డున్న తావునుండి పోవుచుండెను. అప్పుడు వాఁడు "అయ్యో! మీరు చూడఁ బోయి బ్రాహ్మణోత్తములుగా నున్నారు. ఈకటికుక్క నేల ముట్టుకొని తీ

కొని పోవుచున్నారు?" అని యడిగెను. అందున కాబ్రాహ్మణుండతి నేత్రాంతంబులఁ గెంపు గదుర, ఛీ ఛీ! త్రాగుఁబోతా! దురాగత భాషలు ప్రేలకుము. నే నధ్వరార్థము కొనిపోవుచున్న యీపవిత్ర మయిన భాగము నపవిత్ర మయిన శునకమునుగాఁ బలుక నీకు నోరెట్లు వచ్చినది? పో పో" మ్మని, యామాటలను లక్ష్యము చేయక తన త్రోవం బోవుచుండెను. మఱి నాలు గడుగులు సాగినతరువాత రెండవధూర్తుఁ డెదురువచ్చి మస్తకన్యస్తహస్తుఁ డయి నమస్కరించి, బ్రాహ్మణునివంకఁ జూచి, "స్వామీ! మీరు సర్వముం దెలిసిన వారు గదా? ఈనల్లకుక్క నెగ్గు లేక ముట్టుకొనుచున్నా రే" మని పలికి పోయెను. అందున కావిప్రుండు డెందమునఁ గొనించుక సందేహించి, వానిమాటకు మాఱు చెప్పక మేఁకం గొనిపోవుచుండెను. ఇంతలో మూఁడవవాఁ డెదురుపడి, "ఇది యేమి; బాపఁడా! ఇంత యక్రమమునకు లోఁబడినావు. నీవెత్తినది బ్రాహ్మణజన్మము గదా! అట్లయ్యును గులశీలముల నేటఁ గలిపి లోకు లెల్ల నవ్వఁ బట్టపగలు రాజవీథిం బడి యీయపవిత్ర మయిన వేఁపి నెచటి కీడ్చుకొని పోయెదవు? ఈరాజ్య మేమిపాపము చేసెనో కాని కులాచార ధర్మములు నిర్మూలము లయి పోవుచున్నవి." అని పదరెను. అంత నాయనంతామరుండు మఱి వికలత్వంబు నొంద శంకా మగ్నుండయి, "ఒకరు కారిద్దఱు గారు; కన్నవారెల్లరు దీనిని వేఁపి యనుచున్నారు. నాకొక వేళ మతిభ్రమ జనియింపఁ బోలు" నని చింతించుచు, ఉల్ల ముయ్యేల లాగున నూఁగ నిటునటుఁ జనఁ దోఁచక యనుమానించుచు నిలుచుండెను. మొదటినుండియు బ్రాహ్మణు నెడఁ బాయక వెంబడించి వచ్చుచున్న యావృద్ధవంచకుఁడు, తనప్రయత్నము ఫలోన్ముఖమునకు వచ్చెఁగదా యని సంతోషించి, బ్రాహ్మణునకు వినఁబడునట్లు

గాఁ జేయనున్న తోడు దొంగతో నిట్లనియె. "పాప మీ ముగ్ధ బ్రాహ్మణుని వెఱ్ఱివానిం జేసి యెవ్వరో యిట్లు కుక్క నొకదానిం గట్టి పెట్టిరి. చూచితివా యాతనిదురవస్థ?" అని, విప్రుని యకార్యకరణమునకు వ్యసన పడునట్లు పలికి వక పక నవ్వెను. బ్రాహ్మణుఁడా మాటలు విని, యిందఱేక వాక్యముగాఁ జెప్పిన దబద్ధము కానేర దని నిశ్చయించి, తన ప్రమాదమునకు లోపల నొచ్చుకొనుచు యజ్ఞ ఛాగము నచటనే విడిచి పెట్టి, మరల వెనుకకుం బోయి ధూర్తలందఱుఁ గొలంకు కెలంకునఁ జేరి నవ్వఁ దటాకములో స్నానము చేసి శుచినై తడిబట్టలతో నింటికిఁ బోయి, పాపపరిహారార్థము గాయత్రి జపించు కొనుచుండెను. ధూర్తు లా మేఁకపోతుం గొని పోయి, చంపుకొని తినిరి.

అని మేఘవర్ణుండు చెప్పిన విని, చిత్రవర్ణుండు మఱియు నిట్లనియె "నిమిషకాలము శత్రువుతోఁ గలసి యుండుట యెంతో ప్రాణాంతముగ నుండును. అట్టి స్థితిలో, నీవంత కాలము హిరణ్యగర్భునివీట నిర్భయముగా నుండఁ గలుగుట చూడ నత్యద్భుతముగా నున్నది. శత్రుమధ్యమునఁ జిరకాలము నీ వెట్లు గుండె గుదిరి యున్నవాఁడవో తెలుపుము." అనిన, మేఘవర్ణుండు సవినయంబుగా నిట్లనియె. "స్వామీ! కార్యార్థి యయి యున్న వాఁడు స్వప్రయోజనమును ముఖ్యముగాఁ జూచుకొని యెవ్వ రెన్ని బాధలు పెట్టిన నోర్చుకొని శత్రువును స్కంధమున వహించి మోచి యైన స్వకార్యము నుద్ధరించుకొనును. పూర్వ మొక వృద్ధసర్పము తనకార్యము నిమిత్తము కప్పలను మూఁపునం బెట్టుకొని మోసి, కడపటఁ దనమనోరథ మీడేర్చుకొన లేదా? దేవర కాకథఁ జెప్పెదను చిత్తగింపుఁడు.

కాంచీపురసమీపంబున నుండుజీర్ణోద్యానంబునఁ దడవుల నుండి మందవిషుఁడను విషధరవల్లభుఁ డొకఁడు వాసము చేయు చుండును. అతఁ డొక్కనాఁ డహర్ముఖంబున నాహారాన్వేషణార్థంబు సంచారంబు వెడలి యొక్కచోట భేకకలకలంబులు మిన్నుముట్ట గంభీరజలంబుల నలరారుసరోవరంబు పొడఁగాంచి యందుఁ బ్రవేశించి యామండూకంబుల నెల్ల భక్షించుమార్గము దొరకక, కొండొకవడి చింతించి యొక్కయుపాయం బూహించి తత్తీరంబున నేలపై ఫణంబు వాల్చి వ్యాధిగ్రస్తునివిధంబున మూల్గుచుఁ బడి యుండెను. అది చూచి జలపాదుం డనుమండూకస్వామి చేర వచ్చి యిట్లనియె; "ఓనాగకులావతంసమా! నీవు తలఁచుకొన్న మహాబలునంతటి వాని నయిన నొక్కగ్రుక్కను వాత వేసికొనఁగలవు. అట్టి నీ విత్తరిఁ గప్పలు కుప్పతిప్పలుగా ప్రోల దుముకులాడుచున్నను భక్షింప నొల్లక, ప్రాణములు కంటికొలుకులలోఁ బెట్టుకొని యేస్తు పడియుండుట యంతయు వింతగా నున్నది. ఇందులకుఁ గతం బెఱిఁగింపు" మనినఁ గాలాహి యిట్లనియె: "నాకుఁ బ్రాపించనదుర్దశ మీతోడ నేమని చెప్పుకొందును! నేనీవఱ కెన్నఁడును బొట్టకొఱకుఁ బరులను దేహి యని యాచించిన వాఁడను గాను. నేఁటికాలమునకు నాకు మీవంటివార ననుసరించి పొట్ట పోసికొనవలసినదినములు వచ్చినవి. వేయేల! ఇకముందు మీ రనుగ్రహించి భోజన మిడిన భుజింప వలసినవాఁడను, లేకున్నఁ బస్తుండ వలసినవాఁడను, నయినాఁడను. నిన్నటిదిన మర్ధరాత్రంబున నే నాహారేచ్ఛం ద్రిమ్మరుచుండ, నొకభూసురకుమారుఁ డాత్రోవను జనుచు దురదృష్టవశమున నాతలమీఁద నడుగు వైచెను. ఆయవమానమును సహింపలేక నేనును బుస్సుమని విషాగ్ను లుమియుచుఁ దత్క్షణంబ యావిప్రనందనుని కాలొడిసి కఱచితిని. ఆకాటు తిని విప్రార్భ

కుఁడు భయాతిరేకంబున గృహంబులోనికిఁ బోవం దంత్రికంతయుం దెలిపి పులుకుపులుకున నేడ్చుచు విష మెక్కి మూర్ఛిల్లి నోర నురుఁగులు గ్రక్కుచు నేలఁ బడి ఱెప్పలు దేలవైచెను. బ్రాహ్మణుఁడును గొడుకుం దొడలమీఁదనిడుకొని యస్తోక శోకమగ్నుఁడయి పరిపరివిధముల విలపింపఁ జొచ్చెను. అవ్వార్త విని బాంధవులు పలు దెఱంగుల దుఃఖశోషణంబు లగుభాషణంబుల నాతనికి ధైర్యము చెప్పి యూరడింప, ఆయర్ధరాత్రపువేళఁ జిమ్మచీఁకటిలో నురిమీఁద వెన్కకు నీడ్చు పాదములతోఁ బోయి విషవైద్యునిఁ బిలుచుకొనివచ్చి యాచిన్నవానిని వీఁడు మీవాఁడు గాని మావాఁడు కాఁడని వారిపాదముల మీఁదఁ బడవైచి, తదనుగ్రహంబున విషముక్తుఁడయి లేచి కూర్చున్న కొడుకును జూచి యంతరంగంబు హర్షోత్తరంగంబయిన 'వీఁడు మీరు పెట్టిన చెట్టని జీవనము లిచ్చినయాఘనుని వేనోళ్ళఁబొగడి వీడుకొలిపి, నామీఁదియాగ్రహం బడుగక యాబ్రాహ్మణుఁడు నన్నుద్దేశించి యిట్లనియె: "ఓపన్నగమా! పున్నమచందమామను బోలునీ యర్భకుని మోము చూచి, దయ పుట్టక నిర్హేతుకముగాఁ గాటు వేయ నీకు నోరెట్లాడెను? సదా రంధ్రాన్వేషణమే పనిగాఁ గుటిలగతిన్ వర్తించు పాపజాతికి నీ కెట్లు దయ పుట్టును? నిష్కారణముగా విప్రబాలకుం గఱచినయీదురితంబు నీదేహ మెల్లం జుట్టుకొని, నీయహంకారపంకములకున ట్లింతవరకును నీ కాహారముగా నున్నభేకముల నీతలను మోపించి దయామతి నవి యొసఁగిన యాహారము నే నీచేతం గుడిపించుఁ గావుత' మని రోషావేశంబున ఘోరశాపంబిచ్చెను. పాముల బాముల నేమందును? ఆశాపాక్షరంబు లశనిపాతంబువోలె నాకర్ణంబులఁ జొచ్చి హృదయభేదనంబు గావింప, నాయొడలు నావశము గాక కాళ్ళు లేనివానివలెఁ గదల లేక మెల్లమెల్లఁగాఁ బ్రాఁకుచు

మీకృప నాశ్రయింప వచ్చితిని. దైవోపహతుండ నయి మీపాలఁ బడిననన్నుఁ జేయి విడువక, మీవాహనముఁగాఁ జేకొని యాహార దానంబు చేయుచు రక్షింపు చుండిన, ఎప్పుడును మీపాదములకొలువు సేయు చుండును." అనుడు జలపాదుం డుప్పొంగి యారోహణకౌతూ హలంబు తన్నవివేకిం జేయ దుష్టోరగంబుమాయావాగురం దగులు కొని దానియునుకువ కీకొనియెను. అంత నమ్మందవిషుండును జల పాదుని నిజభోగమున వహించి, కొండొకవడి చిత్రప్రచారంబున నిందు నందుం ద్రిప్పి లేనిబడలిక తెచ్చుకొని రోఁజుచుఁ దల వ్రేల వైచి యూరకుండెను. జలపాదుం డంతయుఁ జూచి, నీవేల యిట్లు నడవఁజాల కున్నావని యడిగెను. మందవిషుండు: "స్వామీ! నిన్నటి నుండి కబళమాత్రం బయిన నాహారంబు లభింపమిం జేసి, శుష్కోప వాసంబున న్మాఁడుచు జవసత్వంబు లుడిగి జీవచ్ఛవంబనై యున్న వాఁడను. కటకియాఁకట నకనకం బడునా కిప్పు డాహారంబు దయ చేసినం గాక, వాహనకృత్యం బెట్లు నిర్వహింపఁ గలుగుదును? కడుపు నిండ మీఁదట మఱి నాచిత్రపదక్రమంబు దేవర చిత్తగింప వలయు." అనిన, నావాక్యంబులు నిజమ్ములని నమ్మి, యంతరంగంబు కరఁగిన వాఁడయి జలపాదుం డిట్లనియె: "ఓభుజంగపుంగవా! నే నొక్క మాట చెప్పెదను వినుము. మధ్యమధ్య నీవు నన్నడుగవలసిన పనిలేదు. కడుపుఁజిచ్చు దరికొనునప్పుడెల్ల వలసినన్ని మండూకంబుల భక్షింప నొక్కసారిగా నీకిదె యాజ్ఞయొసఁగినాఁడను. ప్రతిదినంబును నీయిచ్ఛ వచ్చినన్నిటిఁ గొన వచ్చును. ఇప్పుడు పోయి యథేప్సితంబుగ నాహా రంబు గైకొనివచ్చి, మరల వాహనకార్యంబునం బ్రవర్తిల్లుము." అనిన మహాప్రసాదం బని జలమధ్యంబునం బ్రవేశించి, కఱవు దీఱఁ జిఱుకప్పలఁ గొన్నిటిఁ గిచుకు రన మ్రింగి జఠరానలం బార్చుకొని

మండూకరాజు నెదుర నిలిచెను. ఈప్రకారము యథేచ్ఛము బ్రతిదివసమును వలసినన్నిటిని దిగ మ్రింగుచుఁ, దొలుత సన్నగాండ్రను బిదప బలవంతులను దదనంతరము మంత్రులనుగా దిన క్రమమున జలపాదావశేషంబుగా హ్రదంబు నిర్మండూకంబు గావించి, కట్టకడపట నాకప్పల ఱేనిని సహితము కూయిడం బట్టుకొని మేనిమాంసం బాప్యాయనంబుగ మెక్కి, యిప్పటికి నా వ్రతసమాప్తి యయ్యెఁగా యని సంతోషించుచు, ఆకొలను వెడలి యొండొకచోటికిం జనియెను.

నేనును మందవిషునిచందంబుననే యవమానంబున కోర్చుకొని, ప్రతిపక్షకార్యవిఘాతం బొనరించి స్వకార్య ముద్ధరించితిని. బగ్గున మండుదవానలంబు వృక్షాగ్రంబులం గాల్చి విడుచుం గాని, వానిని నిర్మూలము గావింపఁ జాలదు; శైత్యశీల మయ్యును నదీజలంబు తటస్థితవసుమతీజంబుల మూలంబులతోడఁ బెల్లగించును. కాఁబట్టి మంచిమాటలతో సాధింప వచ్చువానిని బరాక్రమశక్తిచే నైన సాధింపరాదు. అయినను హిరణ్యగర్భుఁడు సంధికిం దగినవాఁడనియె నామతము. అని చెప్పి మేఘవర్ణుండు మిన్నకుండెను.

అంత మంత్రి దూరదర్శి చిత్రవర్ణునివంకఁ దిరిగి యిట్లనియె. "దేవా! సర్వవిధంబుల నిప్పుడు హిరణ్యగర్భునితో సంధి చేసికొని యాతని రాజ్యంబున నాతనిని యథాపూర్వముగా నిలుపుట శ్రేయస్కరము. మొన్న నీనదుమఁ గర్పూరద్వీపమున నుండి యొక బకంబు సింహళద్వీపాధినాథుం డగు మహాబలునికడకుం బంపఁబడియె నని చారులవలన నేఁటి యుదయమునను విన్నాఁడను. విచారించి చూడ హిరణ్యగర్భుం డచ్చటికి దూత నంపుట, మనతో యుద్ధము చేయ సారసరాజును సహాయంబు వేఁడుటకై యుండును. మన యూహాలు

నిజమయ్యె నేని, మహాబలుండును బూర్వ మొకసారి మనచే నవ మానితుం డయి యున్నవాఁడౌ కావున మహానంతోషముతో హిరణ్య గర్భునకుఁ దోడుపడు ననుటకు సందియము లేదు. వారిరువురుం గలిసి కొని మనమీఁద దండు వెడలుట పొసంగునేని, ప్రస్తుతస్థితిని బట్టి విచారింప మనము వారిని గెలువఁ గలుగుట దుర్ఘటము. కాఁబట్టి హిరణ్యగర్భునితో సంధి చేసికొనుటయె యుత్తమపక్ష మని నాకుఁ దోఁచుచున్నది."

అనిన మందహాససుందరాననుం డయి చిత్రవర్ణుం డిట్లనియె. "హిరణ్యగర్భుఁ డెప్పు డాల మిచ్చి మనచేఁ బరాజితుఁ డయ్యెనో యప్పుడె రాజ్యాధికారపూజ్యతం గోలుపోయి మనకు సేవక ప్రాయుఁ డయ్యెను. అట్టివానిం బూజించి తెచ్చి మరల రాజ్యపీఠంబునం బ్రతి ష్ఠింప వలసినంత యక్కఱ మన కిప్పు డేమి కలిగినది? అంత కలిగి నప్పుడు పోలినట్లు చూచుకొందము. 'ఈనఁ గాచి, పొలమును నక్క లకుఁ బెట్టినట్లు, బాహుబలాధిక్యంబు పేరిమిని గష్ట పడి రణంబునం గెలుచుకొన్న రాజ్యంబును ఫలకాలంబున నొరునిపాలు సేయ నేల? ఈవిషయమున నక్రమముగాఁ బూనుకొని మహాబలుండు మనమీఁద ధ్వజ మెత్తినను నెత్తనిమ్ము. నాప్రతాపాలనంబు వేఁడిమి నాతఁ డిం కొకసారి బాగుగఁ జవి చూచెడుంగాక!" అనుచుండ నొకశుకంబు కోఁజాచుఁ గొలువుఁగూటంబుదిక్కునకుం బఱతెంచుచు దూరమున నుండి "దేవా! సింహళద్వీపరా జనేకానీకంబులతోడ న్వెడలి వచ్చి మనపట్టణ మాక్రమింప నూరిబయల న్విడియుచున్నాఁడు." అని కేక వేసెను. రా జావాక్యము విని యులికిపడి 'యేమి యేమి' యని యాత్రముతో నడిగెను. కొలువువారును ససంభ్రమములై రి. అంతఁ జిలుకయు సమీపమునకు వచ్చి రాజుదిక్కు మొగము చేసి నమస్క

రించి "దేవా! సింహళద్వీపరాజగు మహాబలుఁ డాకస్మికముగాఁ గోప కారణ మేమియు లేకయె మనమీఁద దండు వెడలివచ్చి, తనసేనల న్నగరంబుపటగడ న్విడియించు చున్నాఁడు. అకంబు మనరాజధాని న్సమీపించువఱకును, మనవారి కెవ్వరికి నాతని రాక తెలియ దయ్యెను. వారిం జూచి యిప్పుడూకావలివారలు రణసంభ్రమంబు నం బరిభ్రమించుచున్నవారు. నేను ఫలంబులు తేర వనంబు-కుం; జని ఫలంబులుకోయుచుఁ దొలఁదొలుత నొక్క వృక్షాగ్రమునుండి దూరమునమిన్నను మన్నను నేకము సేయుచు లేచినధూళిం బొడ గాంచితిని; డోలాందోళితమానసుండనయి దానికారణంబుకూహించు చుండ నింతలో గూఁతవేటుదూరమ్మున సైన్యకలకలంబు వినవయ్యె: వదంపడి బారులుతీరి మనప్రోలిదెసంజను దెంచుపత్తివారంబులనాలో కించితిని; తదనంతరము పురోయాయి యయివచ్చినయొక బకంబు వలన నది మనపీ డాక్రమింప వచ్చినసారసాధ్యత్తునిసైన్య మగుటం దెలిసికొని, దేవర కాసమాచారమును నివేదింప వాయువేగమునం బఱతెంచితిని.' అని మరలఁ జెప్పెను.

అప్పు డమ్మయూరరాజు రౌద్రరసమూర్తియై లేచి, కొలువు కలయంజూచి యిట్లనియె — "దూరదర్శీ! నిన్ననో మొన్ననోక దా మహాబలుండు మనమీఁద దాడి వెడలి వచ్చి బవరంబునం బరాభ వంబు నొంది సేనల నేలపాలు చేసికొని తాను మాత్రము ప్రాణంబు లతో నవులఁ బడి నిజదేశముం జొచ్చినవాఁడు. దానినంతను నింత లోనే మఱచి తాను నొకమానిసి ననుకొని ప్రబలత్వదుర్బలత్వంబులు తలంపక తగరువచ్చి కొండను దాఁకినట్లు మరల మనమీఁద నే మొగంబున వచ్చి దండు వెడలినాఁడు? చూచితివా యాతనికంద కావరము! మన మిప్పుడపోయి యీమత్తునిజనన్గంబు చేసి స్వాసె

న్యంబుగా యమపురి కతిథిం గావింతము. అవార్యశౌర్యధుర్యుండ నగునాముందఱఁ దృణకల్పుఁ డగునీపక్షి యెంతటివాఁడు? ఈతని సైన్య మెంత? మున్ముందఱ యీవచ్చినవీరవారంబు నెల్ల ఫేరవంబుల కాహారంబు కావించి వచ్చి, పిదప సింహళద్వీపమునకుం గూడఁ దాడి వెడలి యీసారి తప్పక యాతనిరాజధానిం గూఁకటివేళ్ళతోఁ బెల్ల గించి పేరు లేకుండ నేలమట్టము కావింతము." అనిన ప్రతిసయంబుగా మంత్రి యిట్లనియెఁ.

"ఇన్నాళ్ళవలెఁ గాదు. మొన్నటిపోరునఁ జేవ గలవారు పలువు రంతరించుటంజేసి మనసైన్య మిప్పుడు శూరశూన్యమై యున్నది. తామ్రచూడుండు పోయినతరువాత మనసేనలస్థితిగతుల నెఱిఁగి నడపి కార్యావసరంబున ధైర్యంబును శౌర్యంబును బాహువీర్యంబును మెఱయించి దళవాయితనంబు పూన నర్హుం డగునూహాపోహావిచ క్షణుఁ డొక్కఁడును నాకంటికిం గనఁబడకున్నాఁడు. అందుచే మన సైనికనికరంబులు బహునాయకత్వంబు గలిగి యున్నవి. ఎల్లకాలం బును సాహసంబు సాగిరాదు. శత్రు వొకప్పుడు లోఁబడినవాఁడె కదా యని తలంపం బనిలేదు; శిఖిశిఖాతప్తం బగుజలంబె పొంగిపడి యాయగ్నిం జల్లార్చుచుండుట లోకధర్మము. శకటగతచక్రంబు తెఱంగునఁ గాలగతులం గ్రిందు మీఁదును మీఁదు గ్రిందును నగు చుండును. కరనిహతకందుకంబునకుం బోలె భూమిపయిం బడినదేహ ధారుల కందఱకును బడుచుండుటయు లేచుచుండుటయు నైసర్గికము. నేనింతదూరము చెప్పుట నాప్రాణములు వంచించి కాదు. శర దంబుం బోలె ఘనగర్జితము చేయుటవలనం గార్య మెప్పుడును గానేరదు: మహాత్ములు సావధానముగా సాధకబాధకమ్ముల న్మంత్రి ముఖంబునఁ జక్కఁగా నాలోచించి, యర్థానర్థంబుల నూహించి,

మఱి కార్యనిశ్చయమున్ను జేయుదురు. రాజు తానెంత బలవంతుం డయినను, బలువురు రాజులతో వివాదము పెట్టుకోరాదు; పెట్టుకొనె నేని, నిశ్చయముగా దురంతము నొందును. సర్ప మెంత బలవంత మయ్యును, చలిచీమలచేతం జిక్కి యుక్కడంచుండ మనము చూచు చుండ లేదా? నిరర్థకవిరోధంబు సమర్థింపం జూడక దేవర యిప్పుడు నన్ననుగ్రహించి విగ్రహంబు మానవలయును. ఎవండు కార్యాకార్యవిచారమును మాని, క్రోధమునే ప్రధానము చేసికొని యొక పనికిం బూనుకొనునో వాండు మొదల విచారింపక నకులమును జంపుకొని పిదప విషాదము నొందినబ్రాహ్మణునివలెనే కడపటం బశ్చాత్తప్తుం డగును. దేవర కాకథ చెప్పెద నవధరింపుండు.

గౌడదేశమునందలి యొకయగ్రహారమున దేవశర్మ యనుపేరుగల వేదజ్ఞుం డగువిప్రుం డొకండు గలండు. అతనికిం గొంతకాలము సంతానము లేనికొఱత యొక్కటియే కాని వేఱుకొఱత లేక యుండెను. అతనిభార్య యగుయజ్ఞసేని సంతానము లేని దయి, పుత్రులం గని పెంచు తనయీడుచేడియలం గని ముచ్చట పడుచు, బిడ్డలనిమిత్తము యోగులని వేషములు వేసికొనువారినెల్లం గాళ్ళుం గడుపులుం బట్టుకొని యాశ్రయించి వారిచే వేళ్ళు వెల్లంకులు గట్టించుకొనుచు, ఱాయి గన్న ఱాతికి గుడి గన్న గుడికి మ్రొక్కుచు, ఎవ్వరేతీర్థము పేరు చెప్పిన నచ్చటికిం బోయి మునింగి వచ్చుచు, లోకములో లేనినోములు వ్రతములు పట్టుచుండును. ఇట్లు కొంతకాలము గడిచినపిమ్మట, నా యింతి యీశ్వరానుగ్రహమువలన, గర్భవతియై యొక్కపుత్రకుం గనియెను. లేక లేక కలిగినసంతాన మగుటం జేసి, తల్లిదండ్రు లాచిన్నవానిని బొమ్మమీందికాలు నేలం బెట్టనీక ప్రాణములకంటె నెక్కువగా గారాబమునం బెంచుకొను చుండిరి. ఒకనాం డాబిడ్డను బా

లిచ్చి నిదుర పుచ్చి, యుయ్యెలలోఁ బరుండఁబెట్టి మగనిని గావలి యుంచి యాజ్ఞ నేసి పొరుగువీధి నున్న తనపుట్టినింటికిఁ జూడఁబోయెను. నాఁడు పర్వదిన మగుటం జేసి రాజుదగ్గఱనుండి పార్వణశ్రాద్ధదాన మిచ్చుటకొఱకయి యాబ్రాహ్మణున కాహ్వానము వచ్చెను. సహజ దరిద్రుఁ డయిన యాశుద్ధశ్రోత్రియుఁ డప్పు డిట్లు చింతించెను. "రాక రాక నేఁటికాలమునకు భూపతికి నాయం దనుగ్రహము వచ్చి, సాహిత్యపరు లనేకు లుండ వారిం గాదని నాకే దాన మియ్యఁ దలఁచి వర్తమాన మంపెను. నన్ను భాగ్యవంతునిఁ జేయవలె నను తలంపుతో నేలిక పిలువనంపినప్పుడే, నా పాలిటి యభాగ్యదేవత సమయమున కీయసందర్భము తెచ్చిపెట్టినది. ఇఁకఁ బుట్టినింటనుండి నాభార్య వచ్చు నెప్పుడు? నేఁ బోయి దానము పట్టు టెప్పుడు? రాకున్న నేమి పోవుదు నన్న నిందాఁకఁ గంటికి ఱెప్పవలెనుండి కాపాడుకొనుచున్న పిల్లవానికడం గాపుండువారు లేరు; పోక మానెద నన్న భూపాలుఁ డాదానము నన్యుల కిచ్చివేయును. నాకొక్క యుపాయము కనుపట్టుచున్నది. బహుదినములనుండి కన్నబిడ్డవలెఁ బెంచుచున్న నకులమున్నదిగదా? ఈపెంపుడుముంగిని నాముద్దుఁబట్టికి రక్షక ముంచి కదిలిపోయి దానమును స్వీకరించి యింట నున్నట్టె పరుగెత్తుకొని వచ్చెదను." అని నిశ్చయించి, ముంగిసను ససంకేతముగాఁ జెప్పి యార్భకునకుఁ గావలి పెట్టి, రాజమందిరమునకుం బోయెను. దాననిమిత్త మేగిన రెండుగడియలును బ్రాహ్మణునకు శరీర మొక్కటియె రాజమందిరమున నుండెనుగాని చిత్త మంతయు నింటిమీఁదను గొమారునిమీఁదనె యుండెను. ఇంతలో నొకకృష్ణసర్పము మిద్దెమీఁదినుండి యుయ్యాలచేరులగుండ బాలుఁడు నిద్రపోవుచున్న పాన్పుమీఁదికిఁ బ్రాఁకి వచ్చుచుండెను. దానిని

ముంగిస చూచి యొక్కయెగు రెగిరి మెడపట్టుకొని కొఱికి ముక్కలు చేసి క్రిందఁ బడ వైచెను. అంత నాబ్రాహ్మణుఁడును రాచనగరం గానువిసములు గ్రహించి, కొడుకుమీఁదిప్రేమ తన్నుఁ ద్వరపెట్ట నేలమీఁద మడమలు మోపక డోలాయమానమానసుం డయి మహావేగముతో వచ్చుచుండెను. బభ్రువునుం దన స్వామియడుగులచప్పుడు విని, పాము నెత్తు రంటికొన్న నోటితో మార్గము పొడుగున రక్తబిందువులు జాఱ వీధిగుమ్మముదగ్గఱ కెదురేగి, సంతోషముతో నాబాపనికాళ్ళవ్రేళ్ళం బడి పెనఁగఁ జొచ్చెను. రక్తవిలిప్తముఖం బగునకులంబును జూచి గుండెలు తటతటఁ గొట్టుకొన, భీతిపరీతచేతస్కుం డయి యాపాఱుఁడు తనకొమారునిని యా నకులంబు చంపి వచ్చెనని యెంచుకొని, పెంచిన విశ్వాసమయిన లేక నాముద్దుఁ బట్టి నెత్తురుఁగందు నెల్లు గఱచితి వని దురహంకారంబున చేరువ నున్న దుడ్డుకఱ్ఱను హస్తమున నంకించి నకులమును మోఁదెను. ఆమోఁదు శిరంబునం దగుల గ్రుడ్డు వెడలఁ బెట్టి, నేలం బడి విలవిలఁ దన్నుకొనుచు నొక్కపెద్దయఱ పఱచి నకులము ప్రాణము విడిచెను. అట్లాముంగియనుఱుఁ గొని యాభూసురుఁడు నందనుని కయి ప్రలాపించుచు లోపలికిం జని తలిమంబునఁ జెక్కుచెమర్పకుండ నిదురించుచున్న బాలకునిఁ గని, ప్రమోదమానమానసుం డయి, వదంపడి కోలానమీపంబున ఖండఖండము లయి పడి యున్న నల్లత్రాఁచును జూచి చోద్యపడి, కలయూవు తెలిసికొని శోకోద్రేకమ్మున నురమ్మును శిరమ్మును హస్తతలమ్మున మోఁదుకొనుచు నెందు నెవ్వరికిఁ గలుగని కలుషము తన కొదవెఁగా యని పెద్దతడవు రోదనము చేయఁ జొడఁగెను. కాఁబట్టి యేకార్యమును సావకాశముగా విమర్శింపక త్వరపడి చేయరాదు.

అని దూరదర్శి చెప్పిన విని యించుక యనుమానించి, శిఖండి ప్రకాండుం డిట్లనియె. 'మంత్రివరా! నీవిప్పుడు చెప్పిన దంతయు నాదరణీయముగనే కానవచ్చుచున్నది. కాని శత్రు వొక్కఁడు మనపట్టణముమీఁద దండు వెడలి వచ్చి దాని నాక్రమింప నుపక్రమించు చుండఁగా దీర్ఘాలోచన చేసి కార్యనిశ్చయంబు చేయవలయు నని జాగు చేయు చుండుట పాడిగాఁ గనుపట్టదు. మన యాలోచన కుదురు నప్పటికిఁ బురము దొద్ద పోవచ్చును. కాఁబట్టి ముందుగా నేకీతి నయిన నాతనిం బాఱఁదోలు సాధనము చూచుట ముఖ్యకర్తవ్యము. ఇప్పుడు వచ్చినయాపదను దొలఁగించుకొన్నతరువాత హిరణ్యగర్భుని సంగతి చూచుకొందము. నాకుంజూడ వీరవారంబుం గూరుచుకొని పోయి వైరిం దారసించి పౌరుషంబు నెఱపుటకన్న వైరవారణంబునకుం దగినయుపాయం బన్యం బున్నట్టు కనుపట్టదు. అయినను నీబుద్ధిప్రచారంబునకు గోచరమయిన దేమయినం గలిగినఁ దెలుపుము. ఆలోచించి సర్వసమ్మతమయిన పక్షము నవలంబింతము. అనిన దాక్షాయ్యనాయకుం డిట్లనియె.

"మనము హిరణ్యగర్భునితోడం బోరి గెలుపు కొన్నవార మయ్యును, మన గెలు పొక గెలు పని సంతోషింప రాదు. ఏల యనిన—మనపాలం గల యోధవారంబులోఁ బేరు గలవారు పెక్కండ్రాలము చేసి స్వర్గస్థు లయిరి; ఉన్నవారిలోను బలువురు కాయంబుల నిండ గాయంబులు గలవా రయి పోరికిం బనికి రానివా రయిరి. ఇట్టి యశక్తులను వెంటఁ బెట్టుకొని పోయి, మేమే శూరుల మని సాహసంబున వైరిం దలపడుదు మేని మనవారు శరీరంబు కాన పడక తోఁపినంతవట్టు పోరాడినను దుదను బరాభవంబు నిశ్చయము. ఈ మహాబలుం డిప్పుడు మనమీఁద దాడి వెడలుట, హిరణ్యగర్భుని

మంత్రి యైన సర్వజ్ఞుని ప్రేరణము చేతం గాని స్వబుద్ధిచేతం గాదు. తనతోంటి విరోధంబు సాధించు కొనవలయు ననునుద్దేశంబును దానికిం గొంత తోడుపడి యుండ వచ్చును. అయినను దనమిత్ర మనోరథం బీడేఱు నేని ఈతండు సంతుష్టుం డయి తనపురికి మరలం గలవాం డగుట సందియము లేదు. మన మిప్పుడు హిరణ్యగర్భుని సమాధాన పఱుచు కొనుయత్నంబు చేయుటయె ప్రధానాపేక్షేయ మయిన కార్యము. కాంబట్టి మున్ముందు యీహంసస్వామిపాలికి మనదూత యరుగవలయును; అట్లరుగుదూత కార్యసంఘటనం బొనర్చుకొని మరల మనలం జేరుటకు లోపలనె యీమహాబలుని దళముల వలన నొకటి పుట్టకుండ నీక్షణంబ సారసరాజు నొద్ద కొక రాయబారిం బంపుదము. ఇట్లు చేసిన సకలము ననుకూలముగా నడచును.'' అనిన రాజును నానని యీకొనియెను. అప్పుడే రాజానుమతంబున మంత్రి యరుణముఖుని రప్పించి మహాబలునితోడం బలుకవలయు పలుకుల నెల్లం దేటపడం గఱపి, కార్యంబు పొత్తు పఱచుకొనిరమ్మని పంచిన, నాతండును వినయవేషంబునం జని నగరంబు పఱగడ నొక్క వనంబున నున్నస్కంధావారంబుం దఱిసి, సేనారక్షకులకుం దనవచ్చిన కార్యంబు చెప్పి యెల్ల సైనికులును మూంకలు గట్టి తన్నుం జూచు చుండం దన్మధ్యంబున నొక్కచోం జందనతరు సమీపంబున లతాగృహంబున వసియించి యున్న మహాబలునిన్ ద్వారపాలకుల వెంబడిం బోయి సందర్శించి నమస్కరించి, యాతనియాజ్ఞానుసారముగా సమీపంబున గూరుచుండి చేతులు జోడించి యిట్లనియె.

"దేవా! జంబూద్వీపాధినాథు లగుచిత్రవర్ణ మహారాజుల వారు కాముగ దేవరివారితోడ నాడు మన్న మాటల విన్నవించెద; అవధాన ములోం జిత్తగింపుడు. ఇరుగు పొరుగుల దేశముల కేలికల మయిన

మనము మనలో నిట్లు దుర్మత్సరంబు వాటించి మానవధర్మమును మఱచి లోకులు మనలం దల లెత్తి చూడ జగడము లాడు చుండుట యుచితము గాదు. మన మైకమత్యంబు పేర్మిని సోదరభావంబు గూరి యుందు మేని, ముల్లోకము లొక్కటై యెత్తి వచ్చినను గలన న్మనలఁ దేఱి చూడఁ గలవే? పూర్వమే వేళావిశేషముననో మన మనసులలోఁ గ్రోధాగ్ని పొడచూపి, మెల్ల మెల్లఁగా రాఁజి ప్రజ్వరిల్లి యుద్ధరూపమునం బయ ల్వెడలి యుభయపక్షములవారిం గొందఱ దహించి యిప్పటి కాఱినది; ఆఱి పోయినదాని న్మరల మండఁ జేయుచు మన మనస్సీమలఁ గోపంబులు గాపురం బుండ నిచ్చుట యుభయులకును క్షేమకరము గాదు. ఇకముందు మనమన్యోన్యస్నేహము నవలంబించి మీమాట మేమును మామాట మీరును జెల్లించుచుఁ గూడి మనుట మాయభిమతము. కర్పూరద్వీపాధీశ్వరుం డగు హిరణ్యగర్భుఁడు మన కిరువురకుఁ బ్రాణమిత్రుఁడుగా నుండఁ దగినవాఁడు. అతనిరాజ్యం బాతని కిచ్చితి మని తెలిపి, మాతోడ సంఖ్యంబు నెఱప నాతనినడుగ నేఁడ దూతను బంపు చున్నారము."

అని చెప్పి యూరకున్నఁ మహాబలుండును గొంతవడి చింతించి, తనబలంబులు మార్గాయాసంబునం బడలి యుంటఁ జేసియుఁ దనవచ్చిన కార్యం బనుకూలముగా ముగియుచిహ్నములు కానఁబడు చుంటం జేసియు సంధిచేసికొనుటయే యిప్పటికుచిత మని నిశ్చయించి, పూర్వవైరంబు మాని సంధి కియ్యకొనియెను. అప్పుడు మహాబలచిత్రవర్ణులకుఁ గపాలసంధి యయ్యెను.

తరువాతఁ జిత్రవర్ణుండు తనమంత్రితో నాలోచింప ~చిత గతిని హిరణ్యగర్భునిపేర నొకలేఖ వ్రాసి, తల్లేఖం గొని పోయి హంసస్వామితో. యుక్తక్రమంబున సంభాషించి కార్యంబు పొందు

పలుచుకొని రా నరుణముఖుండె తగినవాఁ డని యెంచి, అతనినె పయి నంబుచేసి క్రమ్మఱఁ గర్పూరద్వీపంబునకుఁ బంపి యాతనిపునరాగ మనంబున కెదురు చూచుచు దినము లెన్నుచుండెను. అతండును, గతిపయప్రయాణంబులఁ గర్పూరపుదీవిం జేరి, రాజధానిం బ్రవేశించి, ముందుగా మంత్రిసందర్శనంబు చేసి నిజాగమనకారణంబు తెలిపి, యాతండు తన్ను వెంటఁ బెట్టుకొని పోవ హిరణ్యగర్భుని రహస్య వాసంబుఁ జొచ్చి, యచ్చట నాప్తవర్గంబుతో నిష్టకథాప్రసంగంబులఁ గాలక్షేపంబు చేయుచున్న హంసాధ్యక్షుని వీక్షించి, నమస్కార పూర్వకంబుగాఁ దన్నెఱిఁగించుకొని, మితహితోక్తుల నిట్లనియె. "జంబూద్వీపాధినాథుండు చిత్రవర్ణుండు దేవర సుగుణసంపదను బలు వురు ప్రశంసింపఁ బూర్ణమనంబుతో నాకర్ణించి, దేవరతోడి మైత్రి నపేక్షించి నన్నిటకుం బుత్తెంచెను. నేఁడు మొదలుకొని యథాపూర్వ ముగా దేవరవారు కర్పూరద్వీపరాజ్యాధికారంబు మరల వహియించి, లోకోత్తరముగాఁ బ్రజాపాలనంబు గావించుచు మయూరస్వామి తోడి సౌహార్దసౌఖ్యం బనుభవింప నర్హులు," అని లేఖం జేతి కిచ్చెను. దానిం బుచ్చుకొని హిరణ్యగర్భుండు మంత్రితో నాలోచించి తగిన ప్రత్యుత్తరంబు వ్రాసి ధవళాంగునిచేత నిచ్చి, 'నీవీయరుణ ముఖునితోడ జంబూద్వీపంబున కరిగి చిత్రవర్ణుని సందర్శించి యర్హ సంభాషణంబుల నాతని నలరించి యాజ్ఞ బొచ్చి రమ్మని యానతి యొసఁగి, యరుణముఖుని నర్హసత్కారంబుల గారవించి చెప్పవలయు పలుకు లెల్లం జెప్పి, వీడుకొలిపెను.

అంత ధవళాంగుండును నరుణముఖుండును బయలు వెడలి, పరపసంభాషణంబుల మార్గాయాసంబు వీసంబును గాన రాకుండ నడచి, కతిపయదినంబులకు జంబూద్వీపంబు చేరి చిత్రవర్ణుండు నిండు

కొలువుండి యుండ నాతనిపాదసందర్శనంబు చేసికొని, సందేశంబు సమస్తంబును నివేదించి, కృతకృత్యు లయిరి. మహాబలుండును మిత్ర కార్యంబు సాధించుకొని చిత్రవర్ణుని మన్ననఁ బడసి, పరమానందభరితుండయి సైన్యసమేతంబుగా నిజదేశంబునకుం జనియెను. నాఁటి మొదలుకొని మహాబలచిత్రవర్ణహిరణ్యగర్భు లన్యోన్యమైత్రిం బొదలుచుఁ, బరస్పరక్షేమలాభంబులఁ బత్రికాముఖంబులఁ దెలిసికొనుచుఁ జిరకాలము సుఖముగా రాజ్యపాలనంబు గావించిరి.

అని విష్ణుశర్మ సంధితంత్రమునుససాకల్యముగా వచియించి, మీరును సర్వసర్వంసహాపతులతోను సంధి కావించుకొని, నైకమత్యంబు పెంపున సకలసౌఖ్యంబుల ననుభవింపుఁడనిన, రాజపుత్రు లెంతయు సంతసించి 'దేవరమూలమున నజ్ఞానాంధకారంబునుండి వెలువడి జ్ఞానభాను స్సందర్శింపఁ గంటి మని విష్ణుశర్మను నుతియించిరి. అంత సనయు లయిన నృపతనయులఁ దనవెంటఁ దోడ్కొని పోయి, సుదర్శనున కర్పించి, విష్ణుశర్మ యాతనిచే సకలసమ్మానంబులం బొంది, యొకయగ్రహారము బహుమానంబు వడసెను.

సంధితంత్రము, సంపూర్ణము.

తర్క సంగ్రహము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

 [వెల రు 0-4-0

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్‌నందు ముద్రింపబడినవి

తర్క సంగ్రహము

తర్క సంగ్రహము

క. శ్రీకళ్యాణగుణానీ
కాకరుఁడును సర్వసజ్ఞ నార్తిహరుండున్,
శ్రీకరుఁడును నగు దేవునిఁ
బ్రాకటతాత్పర్యయుక్తి భజియింతు మదిన్.

౧. — ద్రవ్యము, గుణము, కర్మము, సామాన్యము, విశేషము, సమవాయము, అభావము, అని పదార్థము లేడు.

౨. — పృథివి, అప్పు (నీరు,) తేజస్సు, వాయువు, ఆకాశము, కాలము, దిక్కు, ఆత్మ, మనస్సు, అని ద్రవ్యములు తొమ్మిది.

౩. — రూపము, రసము, గంధము, స్పర్శము, సంఖ్య, పరిమాణము, ప్రథక్త్వము (వేఱుపాటు,) సంయోగము, విభాగము, పరత్వము (దూరత్వము,) అపరత్వము, (సామీప్యము,) గురుత్వము, ద్రవత్వము, స్నేహము, శబ్దము, బుద్ధి, సుఖము, దుఃఖము, ఇచ్ఛ, ద్వేషము, ప్రయత్నము, ధర్మము, అధర్మము, సంస్కారము. అని గుణము లిరువది నాలుగు.

౪. — ఉత్క్షేపణము (ఎగజిమ్ముట,) అవక్షేపణము (దిగఁద్రోయుట,) కుంచనము (ముడుచుట,) ప్రసారము (చాఁచుట,) గమనము (నడక,) అని కర్మము లయిదు.

౫. — పరము, అపరము, అని సామాన్యము ద్వివిధము.

౬. — నిత్యద్రవ్యములయందుండు విశేషము లనంతములు.

౭. — సమవాయ మేకవిధము.

౮. — ప్రాగభావము (పూర్వమున లేకుండుట,) ప్రధ్వంసాభావము (నశించుటచే లేకుండుట,) అత్యంతాభావము (అసలే లేకుండుట,) అన్యోన్యాభావము, అని యభావము చతుర్విధము.

౯. — ద్రవ్యములలో గంధముకలది పృథివి. అది నిత్య, అనిత్య, అనిద్వివిధము. పరమాణురూపమయినదినిత్య; కార్యరూపమయినది యనిత్య. శరీర, ఇంద్రియ, విషయ, భేదములవలన ననిత్య మరలఁ త్రివిధము. మనుష్యులు మొదలగువారిది శరీరము; నాసాగ్రవర్తియయి, గంధగ్రాహక మయిన ఘ్రాణ మింద్రియము; మృత్పాషాణాదికము విషయము.

౧౦. — శీతస్పర్శముగలది యప్పు (జలము.) అది నిత్య, అనిత్య, అని ద్వివిధము. పరమాణురూప మయినది నిత్య; కార్యరూప మయినది యనిత్య. శరీరము, ఇంద్రియము, విషయము, అనుభేదములవలన ననిత్య మరలఁ త్రివిధము. శరీరము వరుణలోకమునం దుండును; జిహ్వాగ్రవర్తియయి, రసగ్రాహక మయిన రసన యింద్రియము; నదీసముద్రాదికము విషయము.

౧౧. — ఉష్ణస్పర్శముగలది తేజస్సు. అది నిత్యము, అనిత్యము, అని ద్వివిధము. నిత్యము పరమాణురూప మయినది; అనిత్యము కార్యరూప మయినది. శరీరము, ఇంద్రియము, విషయము, అను భేదములవలన ననిత్యము త్రివిధము. శరీర మాదిత్యలోకమునం దుండును; కృష్ణతారాగ్రవర్తియయి, రూపగ్రాహక మయిన చక్షు రింద్రియము; భౌమము, దివ్యము, ఔదర్యము, ఆకరజము, అను భేదములవలన విషయము చతుర్విధము. వహ్న్యాదికము భౌమము, విద్యు (మెఱుపు) దాదికము దివ్యము, తిన్న దానిని జీర్ణముచేయుటకు హేతు

వయి యుదరమునం దుండునది యౌదర్యము; సువర్ణాదిక మాక రజము.

౧౨. — రూపరహిత మయి స్పర్శముకలది వాయువు. అది నిత్యము, అనిత్యము, అని ద్వివిధము. పరమాణురూప మయినది నిత్యము; కార్యరూప మయిన దనిత్యము. శరీరము, ఇంద్రియము, విషయము, అనుభేదములవలన ననిత్యము త్రివిధము. శరీరము వాయులోకమునం దుండును; సర్వశరీరవర్తి యయి, స్పర్శగ్రాహక మైనత్వక్కు ఇంద్రియము; వృక్షాదికంపనహేతువు విషయము.

౧౩. — శరీరములోపల సంచరించువాయువు ప్రాణము; అది యొక్కటియే యయినను, ఉపాధిభేదములవలనఁ బ్రాణాపానాది సంజ్ఞలను బొందుచున్నది. [ప్రాణము, అపానము, వ్యానము, ఉదానము, సమానము. అను పంచవాయువులును పంచప్రాణము లనఁబడును.]

౧౪. — శబ్దగుణము కలది యాకాశము, అదియొక్కటి యయి, అంతటను వ్యాపించి నిత్య మయి యుండును.

౧౫. — అతీతము (భూతము) మొదలయిన వ్యవహారమునకు హేతు వయినది కాలము. అది యేక మయి సర్వవ్యాప్త మయి, నిత్య మయి యుండును (భూతము, భవిష్యత్తు, వర్తమానము, ఇవి యతీతము మొదలయినవి.)

౧౬. — తూర్పు మొదలయినవ్యవహారమునకు యోగ్య మయి నది దిక్కు. అది యేకమయి, సర్వవ్యాప్తమయి, నిత్యమయి యుండును, (తూర్పు, పడమర, ఉత్తరము, దక్షిణము, ఇవి తూర్పు మొదలయినవి.)

౧౭. — జ్ఞానాధికరణ (ఆధార) మయిన దాత్మ, అది పరమాత్మ, జీవాత్మ, అని ద్వివిధము. అం దీశ్వరుఁడును సర్వజ్ఞుఁడు నయినపర

మాత్మ యొక్కటియే; జీవాత్మ ప్రతిశరీరమునందును భిన్నమయి యుండును; అది సర్వత్ర వ్యాపించి నిత్యమయి యుండును.

౧౯. — సుఖదుఃఖాదులను బొందుటకు సాధన మైనయింద్రియము మనస్సు. అది ప్రత్యాత్మయందు నుండుటచేత ననంత మయి పరమాణురూపమై నిత్యమై యుండును.

౧౯. — చక్షు (కన్ను) ర్గ్రాత్రముచే గ్రహింపఁ దగినగుణము రూపము. అది శుక్లము, నీలము, పీతము, రక్తము, హరితము (ఆకుపచ్చ), కపిశము (కోతివన్నె), చిత్రము, అనుభేదములవలన సప్త విధము. అది పృథివియందును, జలమునందును, తేజస్సునందును, ఉండును. వానిలోఁ బృథివి యందు సప్తవిధముల నుండును; జలమునం దభాస్వరశుక్ల మయి యుండును; తేజస్సునందు భాస్వరశుక్ల మయి యుండును.

౨౦. — రసన (నాలుక) చే గ్రహింపఁ దగినగుణము రసము. అది మధురము, ఆమ్లము (పులుసు), లవణము, కటువు (కారము), కషాయము (ఒగరు), తిక్తము (చేదు), అనుభేదములవలన షడ్విధము. అది భూమియందును, జలమునందును, ఉండును. అందు భూమియందు షడ్విధము; జలమునందు మధురముమాత్రము.

౨౧. — ఘ్రాణము (ముక్కు) చే గ్రహింప, దగినగుణము గంధము. అది సురభి (పరిమళము), అసురభి (కంపు), అని ద్వివిధము. అది పృథివియందుమాత్ర ముండును.

౨౨. — త్వగింద్రియమాత్రముచే గ్రహింపఁ దగినగుణము స్పర్శము. అది శీతము, ఉష్ణము, అనుష్ణాశీతము, అనుభేదమువలనఁ ద్రివిధము. అది పృథివియందును, అప్పునందును, తేజస్సునందును,

వాయువునందును, అందు శీతము జలమునందును, ఉష్ణము తేజస్సునందును, అనుష్ణాశీతము పృథివీవాయువుల యందును నుండును.

౨౩. — పృథివియందు పాకజనితమైన రూపాదిచతుష్టయము (రూప, రస, గంధ, స్పర్శములు) అనిత్యము. ఇతరత్రస్థలములయందపాకజనితమయినది నిత్యానిత్యభేదమును గలిగి యుండును. నిత్యగతమైనది నిత్యము; అనిత్యగతమైన దనిత్యము.

౨౪. — ఏకాదివ్యవహారహేతువయినది సంఖ్య. అది తొమ్మిదిద్రవ్యములయందుండి, యేకత్వము మొదలు పరార్థమువఱకు నుండును. ఏకత్వము నిత్యమును, అనిత్యమును అయి యుండును. నిత్యగతమయినది నిత్యము; అనిత్యగతమయినది యనిత్యము. ద్విత్వాదికమంతట నిత్యము.

౨౫. — మానవ్యవహారకారణమయినది పరిమాణము. అది తొమ్మిదిద్రవ్యములయందు నుండును. అది, అణువు, మహత్తు, దీర్ఘము, హ్రస్వము, అని చతుర్విధము.

౨౬. — పృథగ్వ్యవహారకారణము పృథక్త్వము. అది సర్వద్రవ్యములయందు నుండును.

౨౭. — సంయుక్తవ్యవహారమునకు హేతువయినది సంయోగము. అది సర్వద్రవ్యములయందు నుండును.

౨౮. — సంయోగనాశకగుణము విభాగము. అది సర్వద్రవ్యములయందు నుండును.

౨౯. — పరాపరవ్యవహారాసాధారణకారణము పరాపరత్వము. అది పృథివ్యాదిచతుష్టయమునందును, మనస్సునందును, ఉండును. అది దిక్కృతము, కాలకృతము, అని ద్వివిధము. దిక్కృతమయిన పరత్వము దూరస్థమయిన వస్తువునందుండును; దిక్కృతమయిన

యపరత్వము సమీపస్థవస్తువునం దుండును. కాలకృత మయిన పరత్వము జ్యేష్ఠవస్తువునం దుండును; కాలకృత మయిన యపరత్వము కనిష్ఠవస్తువునం దుండును.

౩౦.—ఆద్యపతనమున కసమవాయికారణ మయినది గురుత్వము. అది పృథివీజలములయం దుండును.

౩౧.—ఆద్యస్యందనము (కాఱుట) న కసమవాయికారణ మయినది ద్రవత్వము. అది పృథివీజలతేజస్సులయం దుండును. అది సాంసిద్ధికము, నైమిత్తికము, అని ద్వివిధము. సాంసిద్ధికము జలమునం దుండును నైమిత్తికము పృథివీతేజస్సులయం దుండును. పృథివీసంబంధు లయిన ఘృతాదులయందు ద్రవత్వ మగ్నిసంయోగజము; తేజస్సంబంధు లైన బంగారము మొదలైనవాని యందును ద్రవత్వ మగ్నిసంయోగజము.

౩౨.—చూర్ణాదులు ముద్దయగుటకు హేతు వయిన గుణము స్నేహము. అది జలమునందుమాత్ర ముండును.

౩౩.—శ్రోత్రము (చెవి) చేత గ్రహింపఁ దగిన గుణము శబ్దము. అది యాకాశమునందు మాత్ర ముండును. అది ధ్వన్యాత్మకము, వర్ణాత్మకము, అని ద్వివిధము. ధ్వన్యాత్మకము భేర్యాదులయం దుండును; వర్ణాత్మకము సంస్కృతభాషాదిరూప మయినది.

౩౪.—సర్వవ్యవహార హేతు వైన జ్ఞానము బుద్ధి. అది స్మృతి, అనుభవము, అని ద్వివిధము. సంస్కారమాత్రజన్య మయిన జ్ఞానము స్మృతి; తద్భిన్న మయిన జ్ఞాన మనుభవము. యథార్థము, అయథార్థము అని యనుభవజ్ఞానము ద్వివిధము. ఆయాగుణములు కలదానియం దాప్రకార మయిన (ఆయాగుణములు కలవనెడి) యనుభవము యథార్థము—రజతమునందు రజతజ్ఞానము యథార్థము; ఇదియే

ప్రమ యనఁబడును. ఆయాగుణములు లేనిదానియం దాప్రకార మయిన (ఆయాగుణములు కలవనెడి) జ్ఞాన మయథార్థము—శుక్తి యందు రజతజ్ఞాన మయథార్థము; ఇదియే భ్రమ యనఁబడును.

3౫.—ప్రత్యక్షము, అనుమితి, ఉపమితి, శాబ్దము, అను భేదములవలన యథార్థానుభవము చతుర్విధము. ప్రత్యక్షము, అనుమానము, ఉపమానము, శబ్దము, అను భేదములవలనఁ దత్కారణము సహితము చతుర్విధము.

3౬.—వ్యాపారవంత మైన యసాధారణకారణము కరణము. అనన్యథాసిద్ధకార్య నియతపూర్వవృత్తి కారణము; ప్రాగభావప్రతియోగి కార్యము.

3౭.—సమవాయి, అసమవాయి, నిమిత్తము, అనుభేదములవలన కారణము త్రివిధము. పటమునకు తంతువులవలెను, స్వగతరూపాదులకు పటము (బట్ట) వలెను, దేనినుండి సమవేత (విడువని సంబంధముగల) కార్యము పుట్టునో యది సమవాయి కారణము. పటమునకు తంతు (దారముల) సంయోగమువలెను, పటగతరూపమునకు తంతురూపమువలెను, కార్యముతోఁగాని కారణముతోఁగాని యేకార్థమునందు సమవేతమైన కారణ మసమవాయికారణము; పటమునకు కుంచెవలెను, మగ్గమువలెను, తదుభయభిన్నమైన కారణము నిమిత్తకారణము. ఈ త్రివిధకారణములలో నసాధారణమైన కారణ మేదో యదియే కరణము.

3౮.—అందుఁ బ్రత్యక్షజ్ఞానకరణము ప్రత్యక్షము. ఇంద్రియార్థసన్నికర్షజన్యమైన జ్ఞానము ప్రత్యక్షము. అది నిర్వికల్పము, సవికల్పము, అని ద్వివిధము. ఇది యేదోయొకటి యనునట్లు నిష్ప్రకారక మైన

జ్ఞానము నిర్వికల్పము; ఇతఁడు డిత్థుఁడు, ఇతఁడు బ్రాహ్మణుఁడు, ఇది నలుపు, అనునట్లు సప్రకారక మైన జ్ఞానము సవికల్పము.

౩౯.—సంయోగము, సంయుక్తసమవాయము, సంయుక్తసమవేత సమవాయము, సమవాయము, సమవేతసమవాయము, విశేషణ విశేష్యభావము, అని ప్రత్యక్షజ్ఞానహేతు వయిన యింద్రియార్థసన్నికర్షము షడ్విధము. కంటికి ఘటము ప్రత్యక్ష మయినప్పుడు సంయోగ సన్నికర్షము; చక్షుస్సంయుక్త మైన ఘటమునందు రూపముయొక్క సమవాయమువలన ఘటరూప ప్రత్యక్షమునందు సంయుక్తసమవాయ సన్నికర్షము; చక్షుస్సంయుక్త మైన ఘటమునందు సమవేత మయిన రూపము రూపత్వమునకు సమవాయ మగుటవలన రూపత్వ సామాన్య ప్రత్యక్షమునందు సంయుక్తసమవేత సమవాయ సన్నికర్షము; కర్ణరంధ్రమునం దుండెడి యాకాశముయొక్క శ్రోత్రత్వము వలనను, శబ్దముయొక్క యాకాశగుణత్వమువలనను, గుణిగుణముల యొక్క సమవాయమువలనను శ్రోత్రమునకు శబ్దసాక్షాత్కార మయినప్పుడు సమవాయసన్నికర్షము; శ్రోత్రసమవేత మైన శబ్దము నందు శబ్దత్వముయొక్క సమవాయమువలన, శబ్దత్వసాక్షాత్కారము నందు సమవేత సమవాయిసన్నికర్షము; భూతలము ఘటాభావమును గల దనుచో చక్షుస్సంయుక్త మైన భూతలమునందు ఘటాభావము యొక్క విశేషణత్వమువలన, అభావప్రత్యక్షమునందు విశేషణవిశేష్య భావసన్నికర్షము. ఈసన్నికర్షములవలనఁ గలిగినజ్ఞానము ప్రత్యక్షము. దీని కింద్రియము కరణము కాఁబట్టి యింద్రియము ప్రత్యక్షప్రమాణ మనుట సిద్ధము.

౪౦.—అనుమితియొక్కకరణ మనుమానము. పరామర్శజన్య మైన జ్ఞాన మనుమితి. వ్యాప్తివిశిష్ట పక్షధర్మతాజ్ఞానము పరా

మర్శము—ఎట్లనఁగా, ఆపర్వతము వహ్నివ్యాప్యమైన ధూమమును కలది యనుజ్ఞానము పరామర్శము; దానివలనఁ గలిగిన పర్వతము వహ్నిమంత మనుజ్ఞాన మనుమితి: ఎక్కడ ధూమ ముండునో యక్కడ వహ్ని యుండు నను సాహచర్య నియమము వ్యాప్తి వ్యాప్యముయొక్క పర్వతాదివృత్తిత్వము పక్షధర్మత.

౪౧—స్వార్థము, పరార్థము, అని యనుమానము ద్వివిధము. స్వానుమితి హేతువు స్వార్థము-ఎట్లనఁగా, తానే పలుమాఱు చూచుట చేత వంటయిల్లు మొదలైనవాని యం దెక్కడధూమ ముండునో యక్కడ నగ్ని యుండు నని వ్యాప్తిని గ్రహించి, పర్వతసమీపము నకుఁ బోయినవాఁ డయి పర్వతమునందలి పొగను జూచి దానియం దగ్ని యుండునా యనిసందేహపడి, ఎచ్చటధూమముండునో యచ్చట నగ్నియుండు నన్నవాప్తిని స్మరణకుఁ దెచ్చుకొనుచున్నాఁడు; తదనంతరము పర్వతము వహ్నివ్యాప్యధూమవంత మని జ్ఞానము కలుగుచున్నది; దీనినే లింగపరామర్శ మందురు; అందువలనఁ బర్వతము వహ్నిమంత మనెడు యనుమితి పుట్టుచున్నది; అది స్వార్థానుమానము ధూమమువలన నగ్నిని దానే యనుమానించి, పరులకు బోధించుట కొఱకుఁ బంచావయవ మైనవాక్యమును బ్రయోగించినప్పు డది పరార్థానుమాన మగును—ఎట్లనఁగా,

(౧) పర్వతము వహ్నిమంతము;

(౨) ధూమవత్వమువలన;

(3) మహానసము (వంటయిల్లు) వలెనే యేది ధూమవంతమో యది యగ్ని మంతము;

(౪) ఇదియు నాలాగునన్నే;

(౫) కాఁబట్టి యిది (పర్వతము) యటువంటిదే (వహ్నిమంతము).

ఈవాక్యముచేఁ బ్రతిపాదిత మయినలింగమువలన రెండవదియు నగ్నిని బ్రతిపాదించుచున్నది.

౪౨. — ప్రతిజ్ఞ, హేతువు, ఉదాహరణము, ఉపనయము, నిగమనము, అనునయిదును నవయవములు. (౧) "పర్వతము వహ్నిమంత" మనునది ప్రతిజ్ఞ: (౨) "ధూమవత్త్వము వలన" ననునది హేతువు; (3) "మహానసమువలెనే యేది ధూమ వంతమో యది యగ్నిమంత" మనునది యుదాహరణము; (౪) "ఇదియు నాలాగు ననే" యనునది యుపనయము; (౫) "కాఁబట్టి యిది యటువంటిదే" యనునది నిగమనము.

౪3. — స్వార్థానుమితి యందును పరార్థానుమితియందును లింగపరామర్శమే కరణము; కాఁబట్టి లింగపరామర్శ మనుమానము.

౪౪. — అన్వయవ్యతిరేకి, కేవలాన్వయి, కేవలవ్యతిరేకి, అని లింగము త్రివిధము. వహ్ని (నిప్పు) ని సాధింపఁ దగినప్పుడు ధూమవత్త్వము (పొగ కలిగి యుండుట) వలెనే, అన్వయముచేతను వ్యతిరేకముచేతను వ్యాప్తికలది యన్వయవ్యతిరేకి—మహానసము వలెనే యెచ్చట ధూము ముండునో యచ్చట నగ్ని యుండు ననుచోటనన్వయవ్యాప్తి; మహాహ్రదమువలెనే యెచ్చట నగ్ని లేదో యచ్చట ధూమము లేదనుచోట వ్యతిరేకవ్యాప్తి, అన్వయమాత్రవ్యాప్తిని గలది కేవలాన్వయి; ఎట్లనఁగా, పటమువలెనే ప్రమేయత్వము (తెలిసికోఁ దగుట) వలన ఘటము పేరు పెట్టఁ దగిన దనుచోట, సర్వమునకును ప్రమేయత్వమును నభిధేయత్వమును (పేరు పెట్టఁ దగుట) నుండుట

వలన ప్రమేయత్వాభిధేయత్వములకు వ్యతిరేకవ్యాప్తి లేదు. వ్యతిరేకమాత్రవ్యాప్తిని గలది కేవల వ్యతిరేకి; ఎట్లనఁగా,

(౧) పృథివి యితరములకంటె భిన్న మయినది;

(౨) గంధవత్త్వము (వాసనను గలిగి యుండుట) వలన;

(3) ఏది యితరములకంటె భిన్నము కాదో యది జలము వలెనే గంధవత్తు (గంధము కలది) కాదు;

(౪) ఇది (పృథివి) యాలాగున (గంధము లేనిదిగా) లేదు;

(౫) కాఁబట్టి యిది వాని (ఇతరముల) వంటిది కాదు.

గంధవత్త్వము పృథివీమాత్రపక్ష మగుటవలన, ఏది గంధవత్తో యది తదితరములకంటె భిన్న మయిన దనుచో సన్వయదృష్టాంతము లేదు.

౪౫. — (అగ్ని నూహించుటకు) ధూమవత్త్వము హేతు వయినప్పుడు పర్వతమువలె సందిగ్ధసాధ్యవంతము పక్షము, అందు (అదృష్టాంతమునందు) మహానసమువలె నిశ్చితసాధ్యవంతము సపక్షము; అందు మహాహ్రదమువలె నిశ్చితసాధ్యాభావవంతము విపక్షము.

౪౬. — సవ్యభిచారము, విరుద్ధము, సత్ప్రతిపక్షము, అసిద్ధము, బాధితము, అని హేత్వాభాసము లయిదు. ఏకాంతికము (ఒకేయూహ గలది) కానిది సవ్యభిచారము. అది సాధారణము, అసాధారణము, అనుపసంహారి, అనుభేదమువలన త్రివిధము. అందు, సాధ్యాభావ సద్వృత్తి (సాధింపఁ దగినది లేకుండుట) సాధారణము; ఎట్లనఁగా, 'ప్రమేయత్వమువలన పర్వతమువహ్నిమంతము' అనుచో ప్రమేయత్వమువహ్న్యభావమును గలదియైనహ్రదమునందును గలదు (గాన సాధారణము). సర్వసపక్షవిపక్షవ్యావృత్తము (సపక్షమునకును విపక్షమునకును చెందనిది) అసాధారణము; ఎట్లనఁగా, 'శబ్దత్వమువలన

శబ్దము నిత్యము' అనుచో సమస్తనిత్యములయందును, అనిత్యముల యందును వ్యావృత్త మయిన (ఉండని) శబ్దత్వము శబ్దమునందు మాత్రమే యుండునది (గాన నసాధారణము). అన్వయవ్యతిరేక దృష్టాంతరహితము (అన్వయదృష్టాంతముగాని వ్యతిరేకదృష్టాంత మునుగాని లేనిది) అనుపసంహారి; ఎట్లనఁగా, 'ప్రమేయత్వము వలన సర్వమును ననిత్యము' అనుచో సర్వమునకును పక్షత్వము కలుగుటవలన దృష్టాంతమే లేదు (గాన ననుపసంహారి). సాధ్యాభావ (సాధింపఁ దగినదానిలేమి) వ్యాప్త మయిన హేతువు విరుద్ధము; ఎట్లనఁగా, 'కృతకత్వమువలన శబ్దము నిత్యము' అనుచో కృతకత్వమే (చేయబడుటయే) నిత్యత్వాభావ మగుటచేత ననిత్యత్వమునందు వ్యాప్త మగును. సాధ్యాభావసాధక మయినహేత్వంతర మిచ్చటఁ గలదో యది సత్ప్రతిపక్షము; ఎట్లనఁగా, 'శ్రవణసంబంధిత్వమువలన శబ్దము నిత్యము' అనుచో 'కార్యత్వమువలన ఘటమువలె శబ్ద మనిత్యము' (అనవచ్చును). ఆశ్రయాసిద్ధము, స్వరూపాసిద్ధము, వ్యాప్యత్వాసిద్ధము, అని యసిద్ధము త్రివిధము. 'అరవిందత్వమువలన సరోజారవిందమువలెనే గగనారవిందము పరిమళము గలది' అనుచో నాశ్రయాసిద్ధము. ఇచట గగనారవింద మాశ్రయము; అది లేనేలేదు. 'చాక్షుషత్వమువలన శబ్దము గుణము' అనుచో స్వరూపాసిద్ధము. ఇచట శబ్దమునకు శ్రావణత్వము (కర్ణగోచరత్వము) కలుగుటవలన శబ్దమునందు చాక్షుషత్వము (నేత్రగోచరత్వము) లేదు. సోపాధిక (ఉపాధిని గలది) మైన హేతువు వ్యాప్యత్వాసిద్ధము; సాధ్యవ్యాపకత్వ ముండఁగా సాధనవ్యాపకత్వము లేకుండుట యుపాధి. సాధ్యసమానాధికరణాత్యంతాభావా ప్రతియోగిత్వము (సాధింపఁ దగినదానితో సమాన మయిన యాశ్రయము గల యత్యంతాభావమునకు విరోధి

కాకుండుట) సాధ్యవ్యాపకత్వము, సాధనవన్నిష్ఠాత్యంతాభావప్రతియోగిత్వము (సాధనవత్తునం దున్న యత్యంతాభావమునకు విరోధి యగుట) సాధనవ్యాపకత్వము. వహ్నిమత్త్వమువలన పర్వతము ధూమవంతమనుచోట పచ్చికట్టెల సంయోగ ముపాధి; ఎక్కడ ధూమ ముండునో యక్కడ నార్ద్రేంధన (పచ్చికట్టెల) సంయోగమనుట సాధ్యవ్యాపకత్వము; అయోగోళము (ఇనుపగుండు) నం దార్ద్రేంధన సంయోగము లేనిందేసి యెక్కడ వహ్నియుండునో యక్కడనార్ద్రేంధనసంయోగ ముపాధి; సోపాధికత్వము వలన వహ్నిమత్వము వ్యాప్యత్వాసిద్ధము. దేనికి సాధ్యాభావము ప్రమాణాంతరముచేత నిశ్చిత మగునో యది బాధితము; ద్రవ్యత్వమువలన వహ్ని యనుష్ణమనుచో అనుష్ణత్వము (చల్లదనము) సాధ్యము (సాధింపఁదగినది); తదభావ మయిన యుష్ణత్వము (త్వక్) స్పర్శనప్రత్యక్షముచేత గ్రహింపఁబడును గనుక బాధిత మయినది.

౪౭. — ఉపమితికరణ ముపమానము. సంజ్ఞా (పేరు) సంజ్ఞి (పేరుగలది) సంబంధజ్ఞాన ముపమితి; సాదృశ్యజ్ఞానము దానికరణము. అతిదేశ* వాక్యార్థముయొక్క స్మరణ మవాంతరవ్యాపారము. ఎట్లనఁగా, ఒకఁడు గవయశబ్దార్థ మెఱుఁగనివాఁడయి, ఒకానొక యారణ్యక పురుషునివలన గవయమృగము గోవువలె నుండునని విని, వనమునకుఁబోయి వాక్యార్థమును స్మరించుకొని, గోసదృశ మయినరూపమును జూచుచున్నాఁడు; అటుతరువాత నిదిగవయశబ్దవాచ్యమయినదని యుపమితి పుట్టుచున్నది.

* ఒకచోటఁ జెప్పఁబడినదానిని సామ్యమునుబట్టి మఱియొకచోట నుపయోగపఱచుట యతిదేశము.

౪౮. — ఆప్తవాక్యము శబ్దము. యథార్థవక్త యాప్తుఁడు. పదసమూహము వాక్యము :— "గోవును తెమ్ము" శక్తికలది పదము ; ఈ పదమువలన నీయర్థము బోధింపఁదగిన దనియెడి యీశ్వరసంకేతము శక్తి.

౪౯. — ఆకాంక్ష, యోగ్యత, సన్నిధి, ఇవి వాక్యార్థజ్ఞానహేతువులు. పదమునకు పదాంతరవ్యతిరేకప్రయుక్తాన్వయాననుభావకత్వము (పదాంతరము లేక యుద్దేశింపఁబడిన యర్థము నిచ్చుశక్తి లేకుండుట) ఆకాంక్ష; అర్థాబాధము యోగ్యత; పదములు నవిలంబనముగా (జాగులేకుండ) నుచ్చరించుట సన్నిధి.

౫౦. — ఆకాంక్షాదిరహితమైన వాక్యము ప్రమాణము కాదు. ఆకాంక్ష లేకపోవుటవలన, "గోవు, అశ్వము, పురుషుఁడు, హస్తి" అను వాక్యము ప్రమాణము కాదు; యోగ్యతలేకపోవుటవలన, "అగ్నిచేత తడుపుచున్నాఁడు" అను వాక్యము ప్రమాణము కాదు; సాన్నిధ్యాభావమువలన, జామునకొకసారి "గోవును—తెమ్ము" అను సహోచ్చరితములు కానిపదములు ప్రమాణము కావు.

౫౧. — వైదికము, లౌకికము, అని వాక్యము ద్వివిధము. ఈశ్వరోక్తమువలన వైదికము సర్వమును ప్రమాణము; లౌకికమైన యాప్తవాక్యము ప్రమాణము; ఇతర మప్రమాణము.

౫౨. — వాక్యార్థజ్ఞానము శాబ్దజ్ఞానము: తత్కరణము శబ్దము.

౫౩. — సంశయము, విపర్యయము, తర్కము, అను భేదమువలన, అయథార్థానుభవము త్రివిధము. ఒక ధర్మియందు విరుద్ధనానాధర్మవైశిష్ట్యజ్ఞానము సంశయము :— (ఒక వస్తువును జూచి) స్థాణువుకాని పురుషుఁడుకాని (అనుకొనుట). మిథ్యాజ్ఞానము విపర్యయము :— శుక్తిని (ముత్యపుచిప్పను) జూచి రజతము (వెండి) అను

కొనుట. వ్యాప్యారోపముచేత వ్యాపకారోపము తర్కము:— వహ్ని లేకపోయెనేని, అప్పుడు ధూమమును లేకపోవును (అనుకొనుట).

౫౪. — యథార్థము, అయథార్థము, అని స్మృతియు ద్వివిధము. ప్రమాజన్యమయినది యథార్థము; అప్రమాజన్య మయథార్థము.

౫౫. — అందఱిచేత ననుకూలముగాఁ దెలిసికోఁ దగినదిసుఖము.

౫౬. — ప్రతికూలముగాఁ దెలిసికోఁదగినది దుఃఖము.

౫౭. — కామ మిచ్ఛ.

౫౮. — ద్వేషము క్రోధము.

౫౯. — కృతి ప్రయత్నము.

౬౦. — విహితకర్మజన్యము ధర్మము.

౬౧. — నిషిద్ధకర్మజన్య మధర్మము.

౬౨. — బుద్ధ్యాదు లెనిమిదియు (బుద్ధి, సుఖము, దుఃఖము, ఇచ్ఛ, క్రోధము, ప్రయత్నము, ధర్మము, అధర్మము) ఆత్మమాత్ర విశేషగుణములు.

౬౩. — బుద్ధీచ్ఛాప్రయత్నములు నిత్యములు, అనిత్యములు, అని ద్వివిధములు. ఈశ్వరునవి నిత్యములు; జీవునివి యనిత్యములు.

౬౪: — వేగము, భావన, స్థితిస్థాపకము, అని సంస్కారము త్రివిధము. వేగము పృథివ్యాది చతుష్టయమునందును (పృథివి, జలము, తేజము, వాయువు,) మనస్సునందును, ఉండును. అనుభవ జన్యయు స్మృతిహేతువు నయినభావన యాత్మయందు మాత్ర ముండును. మఱియొకవిధముగాఁ జేయఁబడిన వానికి మరల అదవస్థా పాదకము స్థితిస్థాపకము — ఇది చాపలు మొదలయిన పృథివీమాత్ర మునం దుండును.

౬౫. — చలనాత్మక మయినదికర్మము. ఊర్ధ్వదేశసంయోగ హేతు వుత్క్షేపణము; అధోదేశసంయోగ హేతు వపక్షేపణము; శరీర సన్నికృష్టసంయోగ హేతు వాకుంచనము; విప్రకృష్టసంయోగ హేతువు ప్రసారణము; అన్యముసర్వముగమనము. ఇది (చలనము) పృథివ్యాది చతుష్టయమునందును మనస్సునందునుమాత్ర ముండును.

౬౬. — నిత్య మయి యేక మయి యనేకములయం దుండు నది సామాన్యము. అది, ద్రవ్య, గుణ, కర్మలయం దుండును. అది పరము, అపరము, అను భేదమువలన ద్వివిధము. పరము సత్త; అపరము జాతిద్రవ్యత్వాది.

౬౭. — నిత్య ద్రవ్యములయం దుండు వ్యావర్తకములు విశేష ములు.

౬౮. — నిత్యసంబంధము సమవాయము. అది యయుతసిద్ధ ములయం దుండును; ఏ రెంటిలో నొకటి రెండవ దాని నాశ్రయిం చియే యుండునో యవి యయుతసిద్ధములు; ఎట్లనఁగా — అవయవావ యవులు, గుణగుణులు, క్రియాక్రియావంతులు, జాతివ్యక్తులు, విశేష నిత్యద్రవ్యములు, మొదలయినవి.

౬౯. — అనాదియు సాంతము నైనది ప్రాగభావము — ఉత్పత్తికంటెఁ బూర్వము కార్యమున కిది యుండును. సాదియు ననం తము నైనది ప్రధ్వంసాభావము — ఉత్పత్తికంటె ననంతరము కార్య మున కిది యుండును. త్రైకాలికసంసర్గాభావ మత్యంతాభావము — ఎట్లనఁగా భూతలమునందు ఘటము లేదు. తాదాత్మ్యసంబంధావచ్ఛి న్నప్రతియోగికము (తాదాత్మ్యసంబంధముచే వేఱుపఱుపఁబడిన పిరో

ధముకలది) అన్యోన్యా భావము:— ఎట్లనఁగా, ఘటము పటము కాదు.

౭౦. — సమస్త పదార్థములును పయిని చెప్పఁబడినవానిలోనే చేరియుండుటవలన పదార్థము లేడే యని సిద్ధ మయినది.

క. అన్నంభట్ట కృతంబయి
సన్నుతి గన్నట్టితర్కసంగ్రహమును దీ
ని న్నతి బాలురకొఱకున్
గ్రన్నన వీరేశలింగకవి తెనిఁగించెన్.

సత్యవాదిని

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

[వెల రు 1-0-0

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్ నందు ముద్రింపబడినది

సత్యవాదిని

సత్యవాదిని

THE FATHERHOOD OF GOD, AND THE BROTHERHOOD OF MAN.

ఈశ్వరుని పితృభావము; మనుష్యుని భ్రాతృభావము.*

ఓ భ్రాతృవరులారా!

సమస్త సంస్కారములలోను మతసంస్కారము ప్రధానమైనదనియు, మతము పరిశుద్ధమయినచో సమస్తసంస్కారములును దాని వెంబడినే యనాయాసముగా జరుగు ననియు, గతభానువారమునాఁడు చెప్పి యుంటినిగదా. తనకంటె నధికశక్తిసంపన్నతి గల దేవుఁడుగాని దేవతలుగాని యున్నా రనియు, తదుపాసనము చేయుచు తత్ప్రీతికరముగాఁ దాను వర్తింప వలయుననియు, తలఁచెడి మనుష్యుని యభిప్రాయము మత మనఁబడును. అనాగరికదశలో సృష్టిలోని స్వాభావిక పదార్థములనే పూజించుటయు, అల్పనాగరికదశలో తమ దేవతల పేర ప్రతిమలనుగూడఁ గల్పించి వాని నర్చించుటయు, అధిక నాగరికదశలో నీశ్వరుఁ డొక్కఁడని యెఱిఁగి యాతని మానసికముగా నుపాసించుటయు, సాధారణముగా తటస్థించుచున్నది. ఏకేశ్వరోపాసకులైన పరిశుద్ధాస్తికమతస్థులు దేవుఁడు సృష్టికర్త యనియు లోకరక్షకుఁడనియు, నిరాకారుఁ డనియు, సత్యస్వరూపుఁ డనియు, పరిశుద్ధుఁడనియు, దయాస్వరూపుఁ డనియు, విశ్వసించి సర్వ విషయముల

* ఇది 1906 వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెల మొదటి తేదిని రాజమహేంద్రవర ప్రార్థనాసమాజమునఁ జదువఁబడినది.

యందును తదాజ్ఞానుసారముగాఁ బ్రవర్తించుట పరమకర్తవ్యమని భావింతుము. దయామయస్వరూపుఁడయిన సర్వకర్త యగుటచే నీశ్వరుఁడు లోకపిత యగుచున్నాఁడు; ఈశ్వరసృష్టిలోనివారై తద్దయాపాత్రులైన సమస్త మానవులును నీశ్వరకుటుంబమయి పరస్పరభ్రాత లగుచున్నారు. కాఁబట్టి సత్యమైన పరిశుద్ధాస్తిక మతమునందు దేవుని పితృభావమును మానవుల పరస్పరభ్రాతృభావమును ముఖ్యసిద్ధాంతములు. ఈరెండుసిద్ధాంతములను గూర్చియు నే నీ సాయంకాలమునఁ గొన్నిమాటలు చెప్పఁబోవుచున్నాను.

పూర్వాచారము నొక్కపట్టున విడువలేకుండుట మానవస్వభావ మయియున్నది. అందుచేతనే జను లనేకవిషయములలో నాగరికాగ్రగణ్యులయి యే కేశ్వరారాధనమే పరమకర్తవ్యమని యెఱిఁగినవా రయ్యును అనాగరికదశలో వచ్చిన స్వాభావిక వస్తుపూజనమును నల్పనాగరికదశలో వచ్చిన ప్రతిమార్చనమును పలువురు పూర్వాచారబలముచేత పూర్ణముగా విడువఁజాలకున్నారు. కాఁబట్టి మతమును పరిశుద్ధము చేయవలె నన్నచో నేతద్విషయమున సంస్కార మవశ్యముగాఁ జేసికొనవలయును. మతసంస్కారము జరగనియెడల నీతివిషయములోను సంఘవిషయములోను తక్కిన సమస్తవిషయములలోను మితిమీఱినదురాచారము లుద్భవిల్లి ప్రజాసౌఖ్యమునకును దేశాభివృద్ధికిని భంగము కలిగించును. సమస్తమానవధర్మ శాఖోపశాఖలకును సంతోషరసమును బ్రవహింపఁ జేయుటకు మూలమైన మతజలాశయమే కలుషమయి యనర్థదాయక మయినపక్షమున సంసారవృక్షమునం దేశాఖ యారోగ్యస్థితిలో వర్ధిల్లి సుఖప్రదము కాఁ గలుగును? మనుష్యుని కాయమునకు మతమే ప్రాణము; మతము నిర్దుష్టస్థితిలో నుండనప్పుడు సంఘము జీవచిహ్నము లేనిబొందివంటిదిగా నుండును. సంఘ

శరీరమునకుఁ బ్రాణ మయిన మతము పరిశుద్ధ మయి యుత్సాహ వంతము కాదేని, సాంఘిక సంస్కారాదు లేవియు సఫలము లయి దేశ క్షేమకరములు కానేరవు. కాఁబట్టి దేశాభిమాన మాననీయు లగు మాన్యులారా! మీరు నిజముగా దేశక్షేమమును గోరువా రయిన పక్షమున, ఈశ్వరునిపితృభావమును వాక్కుచేతను మనస్సు చేతను క్రియల చేతను పూర్ణముగా నంగీకరించి యాతని నొక్కనినే ప్రీతి పూర్వకముగా భజించుచు నితరారాధనమును విడిచి పెట్టుఁడు. ఈశ్వరైకారాధనమునకును, ఈశ్వర పితృత్వ భావనకును, మన దేశ ములో గర్భశత్రువుగా నున్నది విగ్రహారాధనము. సర్వానర్థమూల మయిన విగ్రహారాధనమును మూలముట్టుగ నశింపఁజేసినఁగాని మన కీశ్వరపితృత్వసిద్ధి యలవడ నేరదు. కాఁబట్టి యేరూపమున నున్నను విగ్రహారాధనమును మనము విషసర్పమును జూచినట్లు చూచి ద్వేషించుచు సర్వవిధముల చేతను దాని నంతము నొందింప మన శక్తియుక్తులను వినియోగింపఁ బాటు పడవలయును. మనుజుఁ డేదిన మున విగ్రహారాధనపిశాచపీడనుండి విడివడునో యాదినమే యాతని జీవిత కాలములో నెల్ల మహాసుదినము; ఆదినమే యతఁడు పాపబంధ ములనుండి విముక్తుఁ డగుటకు కృతి ప్రారంభుఁ డయిన పుణ్య దినము; ఆదినమే యతఁడు సర్వేశ్వరసాంగత్యభాగ్యము నపహరించుచుండిన పీడని వీడను వదల్చుకొని తాను సుఖియయి యొక మహారిష్టమును రూపుమాపి దేశమును సుఖింపఁజేయ దీక్షవహించిన పర్వదినము. సత్యైకాదర పరాయణులారా! మీరీదినమునుండి ఈశ్వర రాజ్యా క్రమణ ద్రోహమున కొడిగట్టిన విగ్రహ మహారిపులపయి ధ్వజమెత్తి నీచాతినీచమయిన తద్దాస్యమునుండి మీయాత్మలను రక్షించుకొని యీశ్వర సేవాపరాయత్త చిత్తులరయి మీసహోదరు లయిన యుష్మ

ద్దేశీయుల యాత్మల నుత్తమోత్తమ మయిన యీశ్వరసేవకుఁ బురికొల్పుటకు సర్వవిధములఁ బ్రయత్నింపుఁడు. ఈవిగ్రహ పిశాచములు మిమ్మీశ్వర దూరులనుగా మాత్రమే కాక నీతిదూరులను గాను శాస్త్ర దూరులనుగాను మానుషస్వభావ దూరులనుగాను జేయుచున్నవి. వల్లభవైష్ణవధర్మము పేర జరగు వ్యభిచారములును, శాకమోక్తధర్మము పేర జరగుసురాపానాదులును, గంగార్చనముపేర జరగుశిశుహత్యలును, కాళికాపూజపేర జరగుజంతుహింసలును, విగ్రహ పిశాచముల దుర్బోధనలవలనఁగాక మఱి దేనివలనఁ గలిగినవి? ఇంతకంటెను నీతిమాలినపను లేవి యుండును? శైవవైష్ణవ ధర్మముల పేర నొండొరుల ద్వేషించి దూషించుకొనుటయు ద్వైతాద్వైతధర్మముల పేర నొండొరులను పొడిగిన్న పాపమునకై చాంద్రాయణ భూప్రదక్షిణాది ప్రాయశ్చిత్తములు చేసికోవలె ననుటయు విగ్రహ పిశాచముల దుర్బోధనలవలనఁ గాక మఱి దేనివలనఁ గలిగినవి? ఇంతకంటెను శాస్త్రరాహిత్యము మఱి యేముండును? వరాహ భైరవ నామములచే మనుష్యులను పందులకును కుక్కలకును మ్రొక్కునట్లు చేయుట విగ్రహపిశాచముల దుర్బోధనలవలనఁ గాక మఱి దేనివలనఁ గలిగినది? ఇంతకంటెను మానుషస్వభావమునకు విరుద్ధములైన పనులు మఱి యేముండును? మాటాడుటకు నోరు లేకయే యిటువంటి దుర్బోధనలం జేసి లోకమును వంచించుచున్న విగ్రహపిశాచములు నోరు తెఱచి మాటాడఁ గలిగినచో నెంత యెక్కువహాని చేయఁగలుగును! ఓసువివేకులారా! అపవిత్రమును ననర్థదాయకమును నయినవిగ్రహ పిశాచసేవను విడనాడి పవిత్రమును శ్రేయోదాయకమును నయిన యేకేశ్వరసేవ నంగీకరింపుఁడు. ఉత్తరక్షణముననే మీరు నీతియుతులును శాస్త్రసహితులును మానుషస్వభావ భూషితులును నగు

దురు. అప్పుడు లోకమందంతట నీశ్వరరాజ్య మేర్పడును; లోకములోనివారెల్లరును భ్రాతలయి పరస్పరానురాగము కలవా రగుదురు; ఎల్లమానవులును జాతిమతవైషమ్యవిరహితులయి దేవతుల్యు లగుదురు. "కాష్ఠలోష్టేషు మూఢానాం యుక్తస్యాత్మని దేవతా" యనున్యాయమునుబట్టి దేవుఁడు మూఢులకు కట్టెలలోను మట్టిగడ్డలలోను జ్ఞానుల కాత్మలోను నుండునని చెప్పి, మూఢజనబహుళమయినలోకముకొఱకు విగ్రహారాధన ముండవలయునని కొందఱు మిమ్ము భ్రమపెట్టఁ జూతురు. ఆమాట లణుమాత్రమును విశ్వసింపఁ బోకుఁడు. మనదేశమున కజ్ఞజనబహుళ మన్నయపఖ్యాతిని బోఁగొట్టి ప్రాజ్ఞజనబహుళమన్న ఖ్యాతిని తెచ్చుటకయి నిరంతరకృషి చేయుఁడు. విగ్రహారాధనము నవలంబించి యజ్ఞులతోడ సద్గోగతికి మీరు దిగక విగ్రహారాధనపాశములనుండి విడిపించి యజ్ఞులను విజ్ఞులను జేసి మీతోడ నూర్ధ్వగతికి వారి నెక్కింపఁ బ్రయత్నింపుఁడు. సామాన్యముగా విగ్రహారాధనము నుపదేశించెడు శైవవైష్ణవపురాణములు సహిత మీవిషయమున విశేషముగా నేమి బోధించు చున్నవో వినుఁడు—

శ్లో॥ "ఆత్మసంస్థం శివం త్యక్త్వా బహిస్థం యజతే శివం
హస్తస్థం పిండ ముత్సృజ్య లిహే త్కూర్పరమాత్మనః".

తనలోపల నున్నశివుని విడిచి వెలుపల (గుళ్ళలో) నున్నశివుని పూజించువాఁడు చేతిలోనున్నముద్దను పాఱవేసి మోచేతిని నాకువాఁ డగునని శైవపురాణ మైనస్కాందము ఘోషించు చున్నది.

శ్లో॥ "యో మాం సర్వేషు భూతేషు సంత మాత్మాన మీశ్వరం
హిత్వార్చాం భజతే మౌఢ్యాత్ భస్మ న్యేవ జుహోతిసః".

సకలభూతములయందు నాత్మస్వరూపుఁడనయి యున్న యీశ్వరుని నన్ను విడిచి మూఢత్వమువలన విగ్రహార్చన చేయువాఁడు బూడిదలో హోమము చేసినవాఁడగు నని వైష్ణవపురాణ మైనశ్రీమద్భాగవతము ఘోషించుచున్నది.

ఈశ్వరుని కళ్యాణగుణములలో నొక్కొక్కదానిని దెలుపుటకయి యొక్కొక్కవిగ్రహము ప్రతిష్ఠింపఁబడె నని విగ్రహారాధనపక్షమవలంబించి పలుక సాహసించెడు ధీమంతులమాట పట్టిబూటకముల మాట. ఏనుఁగుమోమును బానకడుపును గలగణనాథవిగ్రహముగాని కరచరణాదులు లేని జగన్నాథవిగ్రహముగాని యీశ్వరుని యేకళ్యాణగుణమును దెలుపును!

ఆస్తికమతముఖ్యసిద్ధాంతములలో మొదటి దయిన యీశ్వరపితృభావమునకు విగ్రహారాధనపిశాచము గర్భశత్రు వనియు దానిని మూలచ్ఛేదము చేయుట పరమకర్తవ్య మనియు నింతవఱకుఁ గొంత చెప్పి యున్నానుగదా! ఇఁక రెండవ దయిన మనుష్యభ్రాతృభావమునకును గర్భశత్రు వయినది మన దేశములో వర్ణపిశాచము మఱియొకటి యున్నది. విగ్రహారాధనపిశాచమును రూపుమాపుటకు మాన మెంత పట్టుదలతో పాటుపడవలయునో యంతపట్టుదలతోనే వర్ణపిశాచమును రూపుమాపుటకును మనము పాటుపడవలెను. ఈవర్ణపిశాచ మిప్పు డీదేశమున సంఘముయొక్క ప్రాణవాయువులను పీల్చివేయుచున్న భయంకరకాలసర్పమై యున్నది. ఈపెనుభూతము భరతఖండవాసులలో నైకమత్యమును స్నేహభావమును పూర్ణముగా చెడఁగొట్టి బహుశతసంవత్సరములనుండి దేశాభివృద్ధికి భంగము కలిగించుచున్నది. ఇది యన్యోన్యసోదరభావము గలిగి యుండవలసిన హిందూమహాజనులలో వైషమ్యమును పుట్టించి దేశక్షేమాభివృద్ధులకు భంగ

కరము లయిన సమస్తానర్థములకును మూలమయి యున్నది. పూర్వ కాలమునందువలె వర్ణాధిక్యము సత్ప్రవర్తనమునుబట్టి వచ్చునది గాక యిప్పుడు జాతిమాత్రముచేతనే కలుగునది యయి యున్నది. జ్ఞాన గుణసంపన్నుఁడయి లోకోపకారపరాయణుఁడయి భగవద్భక్తుఁ డయిన యుత్తమశూద్రునికంటె జ్ఞానహీనుఁడయి యవగుణపరిపూర్ణుఁ డయి యీశ్వరవిద్వేషి యయిన నికృష్టబ్రాహ్మణాధముఁ డధికగౌరవ నీయుఁడుగా పరిగణింపఁబడుచున్నాఁడు. ఆహా! ఏమి యీకాల మహిమ! ఏమి యీవర్ణప్రభావము! ఏమి యీయన్యాయకుధన్యత! బ్రాహ్మణుఁడు కూర్చుచున్న చాపమీఁదఁ గూర్చున్న శూద్రుని పిఱ్ఱలు కోసివేయవలెనఁట! ఇది స్మృత్యుక్తమయిన సద్ధర్మమఁట! ధర్మశాస్త్రములలోనెల్ల నుత్కృష్టమయినదని చెప్పఁబడుచున్న మనుస్మృతి యీవిషయమున విధించిన పరమధర్మమును చెవులు తనియునట్టుగా వినుఁడు—

శ్లో॥ సహాసన మభిప్రేప్సు రుత్కృష్టస్యాపకృష్టజః
కట్యాం కృతాంకో నిర్వాస్యః స్ఫిచం వాస్యావకర్తయేత్॥

బ్రాహ్మణునితో సహాసనమును గోరు శూద్రుని తుంటిమీఁద వాఁతవేసిగాని పిఱ్ఱకోసిగాని వెడలఁగొట్టవలయునని ధర్మశాస్త్రము విధించుచున్నది. బ్రాహ్మణపక్షపాతమునుబట్టి యెట్టి యధర్మ మును మహాధర్మమని ఘోషించుట కీధర్మశాస్త్రము లజ్జింపకున్నది. ఇటువంటి ధర్మశాస్త్రవచనములు పరమప్రమాణములుగా భావింపఁ బడుచున్న యీ దేశ మన్యాక్రాంత మగుటలోను పరస్పరద్వేషపూరిత మగుటలోను వింత యేమున్నది? వర్ణభేద మిప్పటివలె లేని పూర్వ కాలమునందు దానివలన దేశమునకుఁ గొన్ని యల్పలాభములు గలిగి

వను, ఇప్పు డట్టిలాభము లేనియు లేక యనంతము లైనయనర్థములు మాత్రమే కలుగుచున్నవి. ఇప్పటివర్ణభేదమువలన దేశమునకు కలుగు చున్నయనర్థములలో నొకటి యీశ్వరకుటుంబములోనివా రగుటచే నన్యోన్యసౌభ్రాత్రము కలిగి యుండవలసిన సోదరునకును సోదరునకును నేలుపాటు గలిగి పంక్తిభోజనములును సంబంధబాంధవ్యములును లేక పరస్పరద్వేషము ప్రబలి శత్రుత్వభావము చెందుట. రెండవది జాతిగట్టుబాటులే మనుష్యులను పాషాణహృదయులను జేసి మను ష్యులు దయాదాక్షిణ్యశూన్యులయి రాక్షసతుల్యులగుట! జన్మమును బట్టివచ్చిన దురభిమానగర్వముచేతను బ్రాహ్మణవంశోద్భవుఁడు తనసోదరుఁ డనఁదగిన యధమవర్ణమువాని పై గోడవిఱిగి కూలినను సాయము చేయఁజాలక తాను మైలపడుదు నని యంటనొల్లకుండుటకు సిగ్గు పడుటకు మాఱుగా గర్వపడుచుండుట రాక్షసకృత్యము గాక మఱి యేమగును? రాజసభలో నప్రమాణములుచేయుటకును కూటసాక్ష్య ములు పలుకుటకును శంకింపనివాఁ డయినను తాను బ్రాహ్మణుఁడ ననియో వైశ్యదేవపరుఁడ ననియో గర్వపడుచు భోజనసమయము నందు పాపభీతి కలవాఁడయి సత్యసంధుఁ డయిన యుత్తమశూద్రుఁడు తనకంట బడినంతమాత్రముచేత నాతని శపించుచు ముందరియన్న మును విడిచి లేచిపోవుటకంటె రాక్షసకృత్యము మఱి యే ముండును? అతిబాల్యవివాహములు, స్త్రీవిద్యాభావము, వితంతువివాహనిరోధము, దేశాంతరగమన నిషేధము, మొదలయిన సమస్త సాంఘిక దురాచార ములకును వర్ణభేదమే పట్టుకొమ్మ యైయున్నది. శాఖోపశాఖలుగాఁ బెరిగిన యీవర్ణవైషమ్యవిషవృక్షమును వ్రేళ్ళతోఁ బెల్లగించి వేసినం గాని దానిఛాయ వ్యాపించినంతదూరము మనదేశమునం దేసంస్కార బీజమును నాటుకొని మొలకయెత్తి వృద్ధినొంద నేరదు.

మనదేశమునందు వర్ణభేదము పూర్వకాలమునం దిప్పటివలె నుండినది కాదు. అప్పుడు, మనపూర్వులు పుట్టుకచేతఁగాక నీతిచేతనే గౌరవపాత్రు లగుచుండిరి. శ్రీ మహాభారతములో

శ్లో॥ నయోని ర్నాపి సంస్కారో నశ్రుతం నచసంతతిః
కారణాని ద్విజత్వస్య వృత్తమేవతు కారణమ్.

"పుట్టుక, ఉపనయనాదిసంస్కారము, వేదాధ్యయనము, సంతతి, ద్విజత్వమునకు కారణములు కావు; మంచినడత యొక్కటియే కారణము" అని యానుశాసనిక పర్వమునందును,—

శ్లో॥ నకులేన నజాత్యా వా క్రియాభి ర్బ్రాహ్మణోభవేత్
చండాలోపిహి వృత్తస్థో బ్రాహ్మణస్స యుధిష్ఠిర॥
శూద్రోపి శీలసంపన్నో గుణవాన్ బ్రాహ్మణోభవేత్
బ్రాహ్మణోపి క్రియాహీనః శూద్రాత్ప్రత్యవరోభవేత్॥

"కులము చేతను జాతిచేతనుగాక కార్యములచేతనే బ్రాహ్మణుఁడగుచున్నాఁడు. ఓయుధిష్ఠిరా! మంచినడవడి గలవాఁడు చండాలుఁడయినను వాఁడే బ్రాహ్మణుఁడు. శూద్రుఁడైనను సదాచార సంపన్నుఁ డయి గుణవంతుఁ డయినవాఁడు బ్రాహ్మణుఁ డగును; బ్రాహ్మణుఁ డయినను. క్రియాహీనుఁడు శూద్రునికంటె తక్కువవాఁ డగును" అని యారణ్యపర్వమునందును, శ్రీమద్భాగవతములో

శ్లో॥ శమోదమ స్తపశ్శౌచం సంతోషః క్షాంతి రార్జవమ్
జ్ఞానం దయా చ్యుతాత్మత్వం సత్యంచ బ్రహ్మలక్షణమ్॥

"శమము, దమము, తపస్సు, శౌచము, సంతోషము, క్షాంతి, అర్జవము, జ్ఞానము, దయ, స్వార్థపరిత్యాగము, సత్యము బ్రాహ్మణ లక్షణములు" అని సప్తమస్కంధమునందును, చెప్పఁబడి యున్నవి. ఓబ్రాహ్మణనామధారకులారా! ఈలక్షణములు మీయందుఁ గలిగిన

బ్రాహ్మణులుగని చెప్పుకొని గర్వపడుఁడు. ఈలక్షణములేవియు లేక పుట్టుబ్రాహ్మణులమని మాత్రము వృథా గర్వపడఁ బోకుఁడు. పూర్వోక్త లక్షణములుగల అధమవర్ణసంజాతులనయినను బ్రాహ్మణులనుగాను సమాజస్థులందరును భావించి గౌరవింపుఁడు. నిజమైనబ్రాహ్మణత్వము గుణములలో నున్నదిగాని పొట్టలోనుపుట్టుకలోనులేదు. పుట్టుకనుబట్టి మేము బ్రాహ్మణోత్తములమని విఱ్ఱవీఁగెడు నెచ్చెలులారా! మీపూర్వులచరిత్రను విచారింపుఁడు.

శ్లో॥ గణికాగర్భసంభూతో వసిష్ఠశ్చ మహామునిః॥

బ్రహ్మర్షులలో శ్రేష్ఠుఁడుగణ్యుఁడును శ్రీరామప్రముఖ సూర్యవంశరాజులకెల్లఁ బురోహితుఁ డయిన వసిష్ఠుఁడు వేశ్యకు పుట్టినవాఁడు.

శ్లో॥ జాతో వ్యాసస్తు కైవర్త్యాః శ్వపాక్యాస్తు పరాశరః॥

అని భారతాదిగ్రంథముల యందుఁ జెప్పబడియున్నది. వేదవిభాగముచేసి వేదవ్యాసుఁ డని పేరొంది, ప్రస్థానత్రయములో నొక్కటియయిన బ్రహ్మసూత్రములను రచించిన వ్యాసుఁడు పల్లెదానికొడుకు; వ్యాసునితండ్రి యయి కలియుగమునకు బరమప్రమాణ మయిన స్మృతిరత్నమును రచించిన పరాశరుఁడు మాలదానికొడుకు. ఈమహానుభావులందఱును పుట్టుకచేతఁగాక గుణముచేతనే మహర్షులయి పూజనీయులయిరి. వారివలెనే మీరును గుణసంపదను గడించుటకయి పాటుపడుఁడు. మన యాధిక్యమంతయు సద్వర్తనములో నున్నది కాని భోజనములోను జన్మములోను లేదు. జాతికంటె గుణము శ్లాఘ్యతరమని మీకెప్పుడు దృఢనిశ్చయము గలుగునో యప్పటినుండి దేశాభివృద్ధి యారంభమగును.

ఓభ్రాతృవరులారా! మీరు తోడివారి హీనస్థితికి దిగక వారి నున్నతస్థితికి తెచ్చుటకయి ప్రయత్నింపుఁడు. పూర్వోక్తములయిన

బ్రాహ్మణలక్షణములను విన్నారుగదా! మీరు బ్రాహ్మణలక్షణములను విడువక బ్రాహ్మణేతరులయిన శూద్రాదులను బ్రాహ్మణపదమెక్కించుటకు కృషిచేయుఁడు శుష్కోపదేశములచేతఁగాక కార్యములచేత "మేము నడుచునట్లు నడువు" డని లోకమునకుఁ బోధింపుఁడు. అప్పుడు మాత్రమే మీ యాభిజాత్యము లోకమునకుఁ దెలిసి మీమాటలయందు విశ్వాసము కుదురును. మన యీశ్వరునకును మన యాత్మలకును గర్భశత్రువు లయినవిగ్రహారాధనమును వర్ణవైషమ్యమును నశించునవఱకును పోరాటమును మానక యీశ్వరభక్తులై నిలువుఁడు. ఈశ్వరుఁడు మీకు తగినయుత్సాహమును బలమును ప్రసాదించుగాక!

పరిశుద్ధాస్తికమతము.*

భ్రాతృవరులారా!

నేఁడీపట్టణమున జరుగుచున్న యీయాంధ్రదేశాస్తికమహాసభకు నన్నధ్యక్షునిగా నియమించినందున కయి మీకుఁ గృతజ్ఞతాపూర్వకములైన వందనముల సమర్పించుచున్నాఁడను. మీరు నన్నునిచిన యీఘనపదమునకు నేనర్హుఁడనుగానని యెఱిఁగిన వాడనయ్యును, నామీఁదియాదరముచేత నన్నీసభాధ్యక్షత వహింపవలసినదని యాహ్వానసభాకార్యదర్శిగారు పునరుక్తముగాఁ గోరినప్పుడు నే నాయనమాటనతిక్రమింపఁజాలక యంగీకరింప వలసినవాఁడ నయితిని.

* ఇది 1906వ సంవత్సరము ఏప్రియల్ నెల 15వ తేదీని గుంటూరులో జరిగిన యాంధ్రదేశాస్తిక సభలోఁ జదువఁబడినది.

సభారంజకముగాఁ బ్రసంగింపవలసిన యిట్టి సమయమునందుఁ గొప్ప పరీక్షలయందుఁ గృతార్థుఁడయి నాకంటె సమర్థతరుఁడైన మంచి వక్తను సభాధ్యక్షునిగా నేర్పఱుచుకొని యుండినయెడల సభోద్దేశము లధికజయప్రదముగా నెఱవేఱుట కవకాశము కలిగియుండును. నేటి సభ కట్టిభాగ్యము పట్టినది కాదు. కార్యము మించినతరువాత వగచిన ప్రయోజనము లేదు. మీరు పొందిన ప్రమాదముయొక్క ఫలము నేర్పుతోను తృప్తితోను మీరనుభవించితీఱవలెను. కాఁబట్టి నేనేమో హృదయాహ్లాదకర మైనగొప్పధర్మోపదేశమును జేయుదు నని భ్రమ పెట్టుకొనక యాశాభంగమునకె మీరందఱు సంసిద్ధులయి యుండ వలెను. సభాధ్యక్షుతి వహించినవా రేదో కొంతసంభాషించుట యాచారమయి యుండుటచేతి నేనిప్పు డాస్తికసమాజ ధర్మములను గూర్చి నాయప్రౌఢవాక్యములతోనే యించుక సంభాషించి మీకు శ్రమకలిగించుచున్నాను. నాయుపదేశ కౌశలమునుబట్టి కాకపోయి నను నావృద్ధత్వమును దయనీయమైన శరీరదార్బల్యమును విచారించి యైనను సహించి నేఁ జెప్పఁబోవుదానిని దయతో నాలకింపుఁడు.

పరిశుద్ధాస్తికమతము నాంధ్రదేశములో నెట్లు వ్యాపింపఁ జేయ వలయునో యాలోచించుటకును తన్మతసిద్ధాంతములనుగూర్చి సంభాషించుటకును తెలుఁగు దేశముయొక్క బహు భాగములనుండి పరిశుద్ధాస్తిక మతావలంబులును తదభిమానులు నైన సోదరు లిప్పు డింతమంది వచ్చి యిచ్చట సమావేశమగుట దేశముయొక్క పురో వృద్ధికి శుభసూచకముగా నున్నది. పరిశుద్ధాస్తికమతము మన భరత ఖండమునందుఁ గొన్నిచోట్ల బ్రహ్మసమాజ మనియుఁ గొన్నిచోట్లఁ బ్రార్థనసమాజ మనియు నామద్వయముతో వ్యవహరింపఁ బడు చున్నది. దేవుఁ డున్నాఁడని యంగీకరించు నవి యెల్లను ఆస్తికమత

ములే యయినను, జనుల యజ్ఞానము మొదలయిన కారణములచేత బహుమతములయందు దేవునిగూర్చియు, దేవునకును మనుష్యునకును గల సంబంధమును గూర్చియు దేవుని విషయమున మనుష్యుఁడు నడుచుకోవలసిన ధర్మములను గూర్చియు నపరిశుద్ధములైన యభిప్రాయములును దురాచారములును వ్యాపించియున్నవి. ఇహపర సుఖభంజకము లైన యట్టియపరిశుద్ధతల నెల్లఁ దొలఁగించుకొని మతమును నిర్మలమైనదానినిగాఁ జేయుటచే దీనికి పరిశుద్ధాస్తిక మతమని పేరు వచ్చినది. ఆర్యులపవిత్రగ్రంథము లయినయుపనిషత్తులయం దీశ్వరుఁడు బ్రహ్మ మనునామముతో వ్యవహరింపఁబడుటచేత శుద్ధపరబ్రహ్మము నుపాసించువారి యీమతమునకు బ్రహ్మమత మనియు, వారి సంఘమునకు బ్రహ్మసమాజ మనియు, ఈసమాజమునకు మానసికప్రార్థనము ప్రధాన మయినందున ప్రార్థనసమాజ మనియు, పేరులు కలిగినవి. బ్రహ్మసమాజ మను పేరుచేతనే యిది యార్యమత వృక్షమునుండి పుట్టిన పరిశుద్ధశాఖ యనిస్పష్టమగుచున్నది. పరబ్రహ్మమునుగూర్చి,—

> "యః సర్వజ్ఞః సర్వవిద్ యస్యైష మహిమాభువి దివ్యే
> తద్విజ్ఞానేన పరిపశ్యన్తిధీరాఆనందరూప మమృతం యద్విభాతి."

ఎవ్వఁడు సర్వజ్ఞుఁడో సర్వవిదుఁడో భువియందును దివియందును గలవి యెవ్వని మహిమలో యెవ్వఁ డానందరూపుఁడును నిత్యుఁడు నయి ప్రకాశించుచున్నాఁడో యతనిని పండితులు జ్ఞానముచేత నంతటఁ జూచుచున్నారని ముండకోపనిషత్తును,—

> "స పర్యగాచ్ఛుక్ర మకాయ మవ్రణ
> మస్నావిరగ్ శుద్ధమపాపవిద్ధమ్."

అతఁడు సర్వవ్యాపి, తేజోమయుఁడు, నిరాకారుఁడు, నిరామయుఁడు, అస్నావిరుఁడు, శుద్ధుఁడు, పాపరహితుఁడు, అని యీశావాస్యోపనిషత్తును చెప్పుచున్నది. ఇటువంటి వాక్యములే యితరవిశేషములతోడ పెక్కులితరోపనిషత్తు లందును గానఁబడుచున్నవి. ఇట్టి యుపనిషద్వాక్యములను బట్టి దేవుఁడు నిత్యుఁడు, నిరాకారుఁడు, సర్వవ్యాపి, సర్వజ్ఞుఁడు, సర్వశక్తుఁడు, సర్వకారుణ్యుఁడు ఆనందస్వరూపుఁడు, పరిశుద్ధుఁడు, పాపరహితుఁడు, అని విస్పష్ట మగుచున్నది, పరిశుద్ధాస్తికులయినమనవా రుపాసించు దేవుఁడీ పరమాత్మయే,—

"యతోవా ఇమానిభూతాని జాయంతే యేనజాతాని జీవంతి
యత్ప్రయం త్యభిసంవిశంతి తద్విజిజ్ఞాసస్వ తద్బ్రహ్మ."

దేనివలన నీచరాచరభూతములు పుట్టుచున్నవో, దేనివలన పుట్టినవి జీవించుచున్నవో, ఆత్మలు దేనినిగూర్చి పొలుపొందుచున్నవో, అది బ్రహ్మమని తెలిసికొమ్మని తైత్తిరీయోపనిషత్తులోని భృగువల్లి యందుఁ జెప్పఁబడియున్నది. ఇత్యాదివాక్యములను బట్టి చరాచరములయినసమస్త పదార్థములును దేవునివలననే కలుగుచున్న వనియు, సమస్తజీవకోటులును దేవునివలననే జీవించుచున్న వనియు, సమస్తాత్మలును మరణానంతరమున దేవునియొద్దకే పోయి చేరుచున్న వనియు విశద మగుచున్నది. పై వాక్యములవలన నీశ్వరుఁడు సృష్టిస్థితిలయములకు కారణుఁడనుటయే గాక మనయాత్మలు సయితము నిత్యములయి మరణానంతరమున నుండు ననుటయుఁ దేలుచున్నది. ఈయుపనిషదర్థములే పరిశుద్ధాస్తికమతముయొక్క సిద్ధాంతములు. ఈసిద్ధాంతములను బట్టి సృష్టికర్త యగుటచే నీశ్వరుఁడు లోకపిత యనియు ఆయనచేఁ బుట్టింపఁబడిన మానవుల మయిన మనమందఱమును తత్పుత్రసదృశుల మనియు అందుచేత పరస్పరభ్రాతల మనియు, పితృభ

కలవారమయి యీశ్వరుని సేవించుచు సర్వవిషయములలోను, తదాజ్ఞానుసారముగా వర్తించుటయు తోడిమానవులయెడల సోదర భావము కలవారమయి వారిని ప్రేమించుచు వారిమేలుకొఱకు పాటు పడుటయు మనకు ధర్మము లనియు, నేర్పడుచున్నది. ఇందువలన నీశ్వరపితృత్వమును, మనుష్యభ్రాతృత్వమును పరిశుద్ధాస్తిక మతము నకు మూలతత్వములుగాఁ బరిగణింపఁబడినట్లు తెలిసికోవచ్చును. లోక ములో మనకు ప్రియతమము లయినపదార్థము లన్నిటికంటెను బ్రియు తరునిగా భావించి తదాజ్ఞ నణుమాత్రమును మీఱక యేపని చేసి నను పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థముగానే చేయుచు భక్తిచూపునప్పుడే మన కీశ్వరపితృత్వము లభించిన ట్లగును.

"తదేతత్ ప్రేయఃపుత్రాత్ ప్రేయోవిత్తాత్ ప్రేయోన్యస్మాత్
సర్వస్మాత్ అంతరతరం యదయమాత్మా"

ఏది యన్నిటికంటె నంతరతరమో యట్టిపరమాత్మ పుత్రునికంటెను ప్రియతరమయినది, విత్తముకంటెను ప్రియతరమైనది, యితరములైన యన్నిటికంటెను ప్రియతర మైనది, అని బృహదారణ్యకోపనిషత్తు బోధించుచున్నది. ఈశ్వరునియందు పితృభావము కుదురుటకు భక్తి పూర్వకమయిన మానసికారాధన మావశ్యకము. కుమారుఁడు తండ్రిని సమీపించునట్లు నిర్మలాంతఃకరణముతో పరమాత్మను సమీపించి తన లోపములను వాంఛలను నిష్కపటముగా నివేదించి, తన యపచార ములకు పశ్చాత్తాపపడి క్షమింపవేఁడుచు, తనకు ధర్మచింతను ధర్మా చరణస్థైర్యమును బ్రసాదింపఁ బ్రార్థించుటయే యీశ్వరారాధనము. ఇట్టి మానసికారాధనమే పరిశుద్ధాస్తికుల కీశ్వరసాంగత్య సంధాయక మగు సత్యవ్రతము. విగ్రహారాధన మీశ్వరపితృభావసిద్ధికి విఘ్న భూతము. ఈశ్వరసాంగత్య సౌఖ్యామృతము ననుభవింప నపేక్షించు

ప్రతిపురుషుఁడును నోరుచెఱిపి హృదయమును కలుషపఱిచి భక్తిబీజమును చంపివేసెడు ప్రతిమార్చనాత్మకవిషఫలమును రూపుమాప దీక్ష వహింపవలెను. ప్రతిమారాధనము నుపేక్షించినయెడల మన మసత్యసముద్రములోను, అజ్ఞానాంధకారములోను, మునిఁగి నిత్యపదవిని బోఁగొట్టుకొందుము.

"అసతోమా సద్గమయ తమసోమా జ్యోతిర్గమయ మృత్యోర్మామృతంగమయ."

అసత్యమునుండి నన్ను సత్యమును పొందింపుము, అంధకారమునుండి నన్ను తేజస్సును పొందింపుము. మృత్యువునుండి నన్ను నిత్యపదవిని పొందింపుము' అని బృహదారణ్యకోపనిషత్తున నున్నట్లు మనల నసత్యమునకును తమస్సునకును మృత్యువునకును హేతువగు విగ్రహపూజా పిశాచహస్తములనుండి విడిపించి రక్షించుటకయి సత్యస్వరూపుఁడును, స్వప్రకాశుఁడును, నిత్యుఁడును నయిన యీశ్వరుని ప్రార్థింతము.

మన కీశ్వరపితృత్వసిద్ధి యెప్పు డగునో యప్పుడే మానవసామాన్యభ్రాతృభావమును కలుగును. ఈశ్వరునిబిడ్డల మగుటచేత మన కెల్లపురుషులు నన్నదమ్ములును, ఎల్లస్త్రీలును అక్కచెల్లెండ్రును అగుదురు. అప్పుడు లోక మంతయు నేకకుటుంబమయి, యందలివా రందఱును స్వప్రయోజనపరత్వమును మాని, పరార్థపరత్వమును బూని యన్యోన్యశ్రేయోభివృద్ధికయి పాటుపడువా రగుదురు. ఇట్టి స్థితిని గలిగించుటకై పాటుపడుట పరిశుద్ధాస్తికుల పరమధర్మము. పరస్పరసోదరభావమునకు మన దేశములో నిప్పుడు గర్భశత్రువయి యున్నది వైషమ్యము. ఈయస్వాభావికవైషమ్యము మనలో విశేషభాగము మానుషస్వభావమునే మార్చివేసి, మనుష్యులను మృగతుల్యులనుగాను మృగములకంటెను హీనులనుగాను జేసినది. అధమ

వర్ణములవారివిషయమున నగ్రవర్ణములవారు చేసెడి యన్యాయ మటుండనిచ్చి యేకవర్ణమువారిలోనే నడచెడు పక్షపాతయుతమైన దుర్ణయమును జూడుఁడు. ఏకవేదమునే నమ్మచు నేకధర్మశాస్త్రమునే యంగీకరించుచు నేకదేశముననే వసించుచు బ్రాహ్మణోత్తముల మని గొప్ప చెప్పుకొనువారిలోనే వైశ్వదేవపరు డయి శుద్ధశ్రోత్రియుం డయినస్మార్తుఁడు కాకి వాలుచున్నను కుక్క చూచుచున్నను భుజించునుగాని వైష్ణవ బ్రాహ్మణుఁడు చూచినంతమాత్రముచేత తన యన్నము మైల పడినదని భుజింప నొల్లక విస్తరి విడిచి లేచిపోవును గదా? మేమందఱము హిందూమతావలంబులమే యని ప్రజ్ఞలు పలుకుచు దురభిమానదూషితు లగుచున్న మహానుభావు లీద్విజులు మ్లేచ్ఛునియెడలఁ జేసెడిదానికంటె స్వకులజునియెడలఁ జేసి ఘోరకార్య మేమో చెప్పుఁడు. యాత్రాపరు లైన బ్రాహ్మణులే మార్గమధ్యమున వ్యాధిబాధలచేత గ్రామము వీధులప్రక్కలను బడియుండి కులగోత్రములు తెలియమిచే నెవ్వరు నంటిముట్టి తోడ్పడకుండుటచేత కృశించి నక్కలచే జీవములతోనే యీడ్చుకొనిపోఁబడుచుండుటయుఁ గలదని చూచిన యన్యదేశీయులు వ్రాసియున్నారు. హిందూమతమున కింతకంటె నవమానకరమైన హీనకృత్యము మఱేమున్నది? పశుకృత్యము సహిత మింతకంటె నీచమైన దుండునా? పరస్పరభ్రాతృత్వ కల్పతరువును మూలచ్ఛేదము చేసెడు వేరుపురుగైన వర్ణవైషమ్యమును తాము విడుచుటయేకాక సకలవిధముల దాని స్వరూపనాశనమును జేయుటకయి పరిశుద్ధాస్తికు లందఱును బద్ధకంకణులు కావలెను. ఓ భ్రాతృవరులారా! దయాదాక్షిణ్యములు మాని మీరీశ్వరకుటుంబనాశనకారకుఁ డయినవర్ణవైషమ్యరాక్షసుని హతము చేయుటకయి కృతప్రతిజ్ఞులరు కండు. ఈశ్వరశత్రు నిరాసాభిలాషచేత కర్తవ్యధర్మ

మార్గ మించుక తొలఁగి వర్తించితిని. మన్నింపుఁడు. ఇఁక వక్తవ్యాంశ మునకు వత్తము.

ఈశ్వరసద్భావమును గూర్చియు, నాతని కళ్యాణగుణములను గూర్చియు మనుష్యుల యన్యోన్యసోదరభావమును గూర్చియు మను ష్యాత్మల నిత్యత్వమును గూర్చియు నుపనిషద్వాక్యముల నుదాహ రించుచుఁ బరిశుద్ధాస్తిక మతసిద్ధాంతములను సంక్షేపముగాఁ జెప్పి యున్నాను. ఇఁక స్వధర్మములను గూర్చియు ధర్మనియమమునకుఁ గల ప్రమాణములను గూర్చియు పుణ్యపాపములను గూర్చియు స్వర్గ నరక ములను గూర్చియుకూడ నించుక వచించి విరమించెదను.

శ్లో॥ మాతృవత్పరదారాంచ పరద్రవ్యాణి లోష్టవత్
ఆత్మవత్సర్వభూతాని యఃపశ్యతి సపశ్యతి.

పరదారను తల్లివలెను, పరద్రవ్యమును మట్టిగడ్డవలెను, సర్వ భూతములను తనవలెను, ఎవఁడు చూచునో వాఁడే నిజముగాఁ జూచు వాఁడని మనపూర్వులు చెప్పి యున్నారు. ఈయవి మనుష్యధర్మములు. ఈవిషయమున నిట్లు చేయవలసిన దని విధించిన యీశ్వరాజ్ఞ లన్నియు మనకు ధర్మములు.

"సత్యంవద" "ధర్మంచర" అని తైత్తిరీయోపనిషత్తు శిక్షా వల్లిలో గురువు శిష్యునకు 'సత్యము పలుకుము' 'ధర్మము నాచ రింపుము' అని యుపదేశించు చున్నాఁడు. ఈరెండును పరిశుద్ధాస్తికుల పరమధర్మములు. లోకములో సత్యమును మించిన ధర్మము వేఱొకటి లేదు.

శ్లో॥ నాస్తి సత్యసమోధర్మః నాసత్యాద్విద్యతేపరం
నహితీవ్రతరం కించి దనృతాదిహ విద్యతే.

సత్యముతో సమాన మయినధర్మము లేదు; సత్యమునకంటె శ్రేష్ఠ మయినది లేదు; అసత్యమునకంటె తీవ్రతర మయినది యీ లోకమున వేఱొకటి లేదు — అని పంచమవేద మనఁబరఁగిన శ్రీమహాభారతము సత్యోత్కృష్టతను ఘోషించుచున్నది. ఈశ్వరుఁడే సత్యస్వరూపుఁ డగుటచే సత్యము ననుసరించుట యీశ్వరు ననుసరించుటయే. మన కెన్ని కష్టములు వచ్చినను సత్యమును విడువరాదు. "నాన్రృతా త్పాతకంపర" మన్నయార్యోక్తి యసత్యమునకంటె నెక్కుడుపాతకము లే దని చాటుచున్నది. సత్యాదరము లేకున్న లోకములో నభివృద్ధియే కలుగదు. సత్య మెందున్నను గ్రహింప వలెను.

మాది మాపూర్వులు చేసినది యన్న దురభిమానమును విడిచి యసత్యము మన దయినను తెలియఁగానే త్యజించుచు సత్యము పరుల దయినను భజించుచుండవలెను. మనవన్న హేతువుచేత దురాచారములను మూఢవిశ్వాసములను హేత్వాభాసములను కల్పించి పొగడుచుండుటయు పరుల దన్న హేతువుచేత సదాచారములను సదుపదేశములను యుక్త్యాభాసములు కల్పించి తెగడుచుండుటయు దేశమును పాడుచేసెడు దురభిమాన మగునుగాని దేశమును బాగుచేసెడు స్వదేశాభిమానము కాదు. తనవారి యభివృద్ధి గాంక్షించెడు ప్రతి దేశాభిమానియు తనవారిలోఁ గలలోపముల నెత్తి చూపి వానిని దిద్దుకొనునట్లు చేయుచు నితరులలోఁ గలగుణాంశముల నెత్తిచూపి వానిని గ్రహించునట్లు చేయుచు దేశాభివృద్ధ్యర్థము నిరంతరకృషి చేయుచుండవలెను. గుణాగుణవిచారము లేక తమలోఁ గలదురాచార దురుపదేశములను సహితము పామరజనరంజనముకొఱకు తమ విద్యా బుద్ధుల వినియోగించి భూషించుచు నభివృద్ధికి భంగమును సంస్కార

మునకు విఘాతమును గలిగించెడు తెలిసినమూఢులే మనదేశమునకు గర్భశత్రువులు. పామరదూషణములు పాటిచేయక చెవికి చేదుగా నుండినను హితమును జూపి దురాచారవర్తులను రూపుమాపి సంస్కారము వ్యాపింపఁ జేయుట కయి తమకాలమును శక్తిని ధనమును వినియోగించువారుమాత్రమే దేశమునకు నిజమైనప్రాణ మిత్రులు. సత్యసమాదరమే సర్వదా పరిశుద్ధాస్తికుల నిత్యకృత్యమయి యుండవలెను. తొలుత నెన్నియంతరాయములు వచ్చినను కడపట సత్యమే జయించును. "సత్యమేవజయతే" యని ముండకోపనిషత్తు మొఱ యిడుచున్నది.

శ్లో॥ ఏవఏవ సుహృద్ధర్మోనిధనే ప్యనుయాతి యః
శరీరేణ సమం నాశం సర్వ మన్యద్ధి గచ్ఛతి॥

తక్కినవి సమస్తమును శరీరనాశముతోనే పోవుచుండఁగా మరణానంతరమున సహితము వెంటవచ్చెడుధర్మ మొకటియే నిజమైన మిత్రుడనియు,—

శ్లో॥ ధర్మఏవ హతో హన్తిధర్మో రక్షతి రక్షితః
తస్మాధర్మో నహంతవ్యో మానోధర్మో హతోవధీత్ ॥

ధర్మము తన్ను హతము చేయువానిని హతముచేయుచు, తన్నురక్షించు వానిని రక్షించుచుండును, గనుక ధర్మమును జెఱిచి తానుచెడకుండఁ వలెననియు పంచమవేదమైన భారతము ధర్మమును శ్లాఘించుచున్నది. ఈశ్వరాజ్ఞయే ధర్మమని యింతకుముందు చెప్పియున్నానుగదా ? ధర్మాధర్మనిర్ణయ మెట్లు చేయనగును, ఇది యీశ్వరాజ్ఞయనిమన కెట్లు తెలియవచ్చును, కృత్యాకృత్య నిర్ధారణమునకు ప్రమాణమేమి, యని సందేహము తోఁచవచ్చును. కార్యాకార్య నిర్ణయమునకు మన యంతరాత్మయే పరమ ప్రమాణము.

ఈశ్వరుఁడు మనహృదయఫలకమునందే మనధర్మశాస్త్రమును దివ్యాక్షరములతో లిఖించి యున్నాఁడు. మనయంతరాత్మ మంచిదని బోధించుదానిని జేయుచుండుటయే మనకు పరమధర్మము. అది యొక్కటియే పరమ కర్తవ్యము,—

శ్లో॥ యత్కర్మ కుర్వతోస్య స్యాత్ పరితోషోంతరాత్మనః
తత్ప్రయత్నేన కుర్వీత విపరీతంతు వర్జయేత్ ॥

ఏపని చేయుటవలన నంతరాత్మకు సంతోషమగునో యాపనిని ప్రయత్నముతోఁ జేసి దానికి విరోధమైనదానిని వర్జింపవలసినదని మనుధర్మశాస్త్రము విధించుచున్నది. అంతరాత్మ బోధించునట్లు సర్వదా చరించువాఁడే యీశ్వరాజ్ఞను జెల్లించువాఁడును స్వధర్మానుష్ఠానపరుఁడును సుకృతియు నగును. మనకోరికలెట్లున్నను మన యంతరాత్మయిదిమంచి యిదిచెడ్డ యిది చేయఁదగినది యిది చేయఁదగనిది యని నిరూపించి సదా కర్తవ్యము నుపదేశించుచుండును. తదాచరణమువలన లాభముగలుగునా నష్టము కలుగునా యన్నవిచారమునుమాని యీశ్వరాజ్ఞయు ధర్మమగుటచేత నంతరాత్మ విధించుదానిని ఫలనిరపేక్షముగా ననుష్ఠింపవలెను. అట్టియనుష్ఠానపరుఁడే పయినుండి యనంతములైన యాపదలు బాధించుచున్నను మన శ్శాంతిగలవాఁడయి యాత్మానందము ననుభవింపఁగలుగును. లోకములోని తక్కిన సమస్త విషయములలో నెట్లో యట్లే మతవిషయము నందును వృద్ధి స్వాభావికము. జ్ఞానాభివృద్ధియయి నూతనసత్యములు బయలఁబడుచుండు కొలదిని వానిని స్వీకరించుచుండవలయును. సత్యగ్రహణైక పరాయణున కపజయ మెప్పుడును గలుగదు. క్రమముగా నుపయోగింపక యుపేక్షచేసినచో కరచరణాద్యవయవము లేప్రకారముగా దుర్బలములగుచువచ్చునో యాప్రకారముగానే మన యంత

రాత్మయుఁ దన యుపదేశములను నిరాకరించుచు నుపేక్షచేయుచు వచ్చినకొలఁదిని దుర్బల మయి నిరుప యుక్తమగును. కాఁబట్టి మన యంతరాత్మ బోధనల ననాదరింపక యాచరణమునకుఁ దెచ్చుచు దానిని బలపఱుచు చుండవలెను. అప్పుడది తానుబలపడి సత్కార్యాచరణమున కయి మనకు బలమునిచ్చి మనల నీశ్వరపుత్రులనుట కర్హు లయినవారినిగాఁ జేయును. నేను శ్రుతిస్మృతులనుండి పలు మాఱు ప్రమాణవచనము లుదాహరించుచు వచ్చుటచేత నాయా గ్రంథములం దున్నవన్నియు నాచరణీయములగు నాయని కొంద ఱడుగవచ్చును,—

"యాన్యస్మాక సుచరితాని తానిత్వ యోపాస్యాని నో ఇతరాణి"

ఏవి మాసుచరితలో యవియే నీచేత ననుష్ఠింపఁదగినవి కాని యితరములు కావనియు, తైత్తిరీయోపనిషత్తు నందు గురువు శిష్యున కుపదేశించి యున్నాఁడు. గ్రంథము.లలోని యుపదేశములు గాని గొప్పవారియొక్క వాక్యములును పనులును గాని యెంతవఱకు మంచివిగానుండి యంతరాత్మ బోధలకు వ్యతిరేకము కాకుండునో యంతవఱకే గ్రాహ్యములును ననుష్ఠేయములు నగునుగాని యాపయిని గావు. అంతరాత్మబోధన మొక్కటియే మనకుఁ బరమప్రమాణము. దానిముందు తక్కిన వన్నియు నధమ ప్రమాణములు.

ఈశ్వరాజ్ఞ ననఁగా ధర్మము నుల్లఘించుట పాపము; ధర్మానుసరణము పుణ్యము. శారీరధర్మములను మీఱినప్పుడు దేహమునకు రోగాదిక మగుబాధ కలుగునట్లే, ఆధ్యాత్మిక ధర్మములను మీఱినప్పుడు మనసునకు దుఃఖాదిక మగు వ్యధకలుగును. ఏధర్మము నతిక్రమించినను, ఆపాపమున కర్హదండన మవశ్యముగా కలుగును.

ఈదండన యెప్పుడును మనలను పాపములనుండి మరలించి మనమేలునకుతోడు పడునదిగా నుండును. శారీరధర్మముల ననుసరించినప్పుడు దేహమున కారోగ్యాదిక మగుసౌఖ్యము కలుగునట్లే ఆధ్యాత్మికధర్మముల ననుసరించి నప్పుడు మనస్సునకు సంతోషాదిక మగుసుఖము కలుగును. ఏధర్మము ననుసరించినను, ఆపుణ్యమున కర్హబహుమాన మవశ్యముగా కలుగును. ఈబహుమానమెప్పుడును మనలను పుణ్యమునకు పురికొల్పి మనమేలునకు తోడుపడునదిగానుండును. పుణ్యము స్వాభావికము; పాప మస్వాభావికము. ఈశ్వరునకు పుణ్యము ప్రీతికరమయినది; పాప మప్రీతికరమయినది. మనకు పాపము పరమశత్రువు; పుణ్యము పరమమిత్రము. మన మెప్పుడును పాపముతో పోరాడి దానిని నాశముచేసి, హృదయ రాజ్యమున స్థిరముగా పుణ్యమును స్థాపింపఁ బ్రయత్నింపవలెను. మరణానంతరమున నాత్మసుఖస్థితియం దుండుట స్వర్గము; దుఃఖస్థితియందుండుట నరకము. ఆత్మ పాపముల నుండి విడిపింపఁబడుటముక్తి. మనుష్యుఁడు తాను చేసినపాపమునకు పరితాపపడి, యిఁకముం దట్టి పాపము నెప్పుడును జేయనని కృతనిశ్చయుఁ డగుటచేత పాపవిముక్తి నొంది పవిత్రుఁ డగును.

శ్లో॥ కృత్వాపాపం హి సంతప్య తస్మాత్పాపాత్ప్రముచ్యతే
నైదం కుర్యాం పునరితి నివృత్త్యాపూయ తేతు సః॥

“పాపముచేసి సంతాపపడి యాపాపమునుండి విడిపింపఁ బడుచున్నాఁడు; దానిని మరల చేయనని మళ్ళుకొని వాఁడు పూతుఁ డగుచున్నాఁడు” అని మనుస్మృతి చెప్పుచున్నది. పరిశుద్ధాస్తిక మత సిద్ధాంతములలో ముఖ్యమయినవానిని చేకొంటిని గాన నిఁక మన సామాజికుల కొఱకచిన్న విన్నపముచేసి ముగించెదను.

సామాజికు లగు సహోదరులారా! మీసమాజమున సంస్కారమునొంది బాగుపడవలెనని మన దేశ మాశపడుచున్నది. మీ రాశాభంగమును కలిగింపక దేశాభివృద్ధిని కలిగించుటకయి శక్తివంచన చేయక సర్వవిధముల పాటుపడుఁడు. సమాజప్రతిజ్ఞా పత్రమునందు చేవ్రాలుచేయుటచేతను, వారమున కొకసారి సమాజమునకు వచ్చి ప్రార్థనచేసిపోవుటచేతను, అప్పుడప్పుడు ధర్మోపన్యాసములుచేయుచు నుండుటచేతను, కృతార్థుల మయితి మని తలఁచుకొనకుఁడు. ఈవను లానశ్యకములే యైనను, మీరు చేయవలసినవి యింతకంటెను ముఖ్యము లయినవనేకము లున్నవి. ఇతరులను సంస్కరింపఁ బ్రయత్నించుటకు ముందు మీరు మిమ్ము సంస్కరించుకొనవలెను. సంస్కార మెప్పుడును తనతో నారంభము కావలెను. తన్నుఁదాను సంస్కరించుకో లేనివాఁడు లోకము నెట్లు సంస్కరింపఁ గలుగును? తన్ను సంస్కరించుకొనుట స్వాధీనమయినపని; ఇతరులను సంస్కరించుట పరాధీనమైనపని. పరాధీనమైనపని సాధ్యముకాక పోవచ్చును గాని స్వాధీనమైనపని యెవ్వరికిని సాధ్యముకాక పోదు. సత్యమిట్లయ్యును మన దేశములో నిప్పుడు తమయుపదేశము తమ కక్కఱకు రాని సంస్కర్తల సంఖ్య యంతకంత కధిక మగుచున్నది. ఎక్కడఁ జూచినను ప్రసంగములే; ఎక్కడఁజూచినను ధర్మోపన్యాసములే. ఉపదేశములలోఁ గొఱఁతలేదు; కొఱంత యంతయు నొక్క యనుష్ఠానమునందు మాత్రమే కనఁబడు చున్నది. అందుచేతనే వీరు శుష్కవాచాటులే కాని క్రియాశూన్యులని యిప్పటికి విద్యాధికుల మాటల యందు జనులకు విశ్వాసము తగ్గిపోవుచున్నది. మాటలుతక్కువచేసి కార్యము లెక్కువ చేసి చూపినప్పుడే ప్రజలకు మన మాటలయందు విశ్వాసము పుట్టును. జనులు సాధారణముగా మనము చెప్పినట్లు

చేయక చేసినట్టు చేయఁజాలుదురు. కాఁబట్టి లోకమును ధర్మమువంక నాకర్షించి మనమార్గమునకుఁ ద్రిప్పఁ దలఁచిన పక్షమున మనము వాక్శూరతతోడ కార్యశూరతను గూడఁ గనఁబఱుపవలెను. మిత్రులారా! మీకు మీమాటలయందును సత్యమునందును నిజమైన విశ్వాస మున్నయెడల మీరుపదేశించు సత్యమును మొదట స్వాచరణమునందుఁ జూపుఁడు; తరువాత పరుల కుపదేశింపుఁడు. "సత్యంచ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేనచ" సత్యమును తాను ననుష్ఠించి యితరులకు ప్రవచనము చేయవలసినదని వేదము విధించుచున్నది. అట్లుచేసినచో లోకము మనయాచరణమును జూచి మనయట్లు తా నాచరించును. జనులకు సదుపదేశమునుజేసి చేసిన యుపదేశమును స్వాచరణమునందుఁ బెట్టి తన్మూలమున వారి నందు నడపింపుఁడు. మీయుద్యమము సఫలము చేయవలసినదని నిర్మలహృదయముతో వినయపూర్వకముగా నీశ్వరుని వేఁడుఁడు. ఈశ్వరబలముచేత ప్రతిపక్షులనడుమ సత్యధ్వజ మెత్తుఁడు. ఈశ్వరభటులయి యజ్ఞానముతోను మూర్ఖత్వముతోను పోరాడి యంధకార బంధురములై యున్న హృదయ గుహాలలో నీశ్వర తేజస్సును ప్రవేశపెట్టుఁడు. ఈజ్ఞానాజ్ఞాన యుద్ధమునందు వెను కంజవేయక సదా ముందుకు నడుచుచు గాయములకు భయపడక మేనిలోఁ బ్రాణమున్నంతవఱకు జ్ఞానమునను సత్యపక్షమునను నిలిచి వీరభటులవలె విక్రమమును జూపుఁడు. శక్తియున్నంతవఱకును పోరాడి యలసి సొమ్మసిల్లినప్పుడు మీకుతోడయి నిలిచి యాశ్వాసించుడు మిమ్ములేవనెత్తి మీకు నూతనబలమును బ్రసాదించి గెలుపొసఁగును. సమస్తమునకును సర్వరక్షకుఁడైన సర్వేశ్వరునినే నమ్మి కృతార్థులరగుఁడు.

ఓదీనశరణ్యా! దీనులయిన మాపయి దయచూపి ధర్మాచర

ణామునకు మాకు స్థైర్యమును బ్రసాదింపుము. నీవుతక్క మాకు వేఱుదిక్కు లేదు. దురాచార పంకములోఁ దగులుకొని దానినుండి వెలువడుటకు శక్తిచాలక దుర్బలులమయి యున్నమాకు బలము నొసఁగి మమ్ము గట్టెక్కింపుము. నీప్రేమజలముతో మాహృదయము లను పరిశుద్ధ మొనర్పుము. మాహృదయము లెప్పుడును సత్యమునే యభిలషించునట్లు చేసి సత్యమార్గానువర్తనమునందు మాకు నిరంత రోత్సాహమును గలిగింపుము.

నీతిధర్మము. *

సకలచరాచరసృష్టికిని కర్తయైనపరమేశ్వరునకును సృష్టి వర్గములోనివారి మైనమనకును గలసంబంధములు గూర్చిన యభి ప్రాయము మతమనఁబడును. అట్టి యనివార్యసంబంధమునుబట్టి ఈశ్వరునియెడలను మానవకోటియెడలను మన మాచరింపవలసిన కర్తవ్యములు ధర్మములనఁబడును. మనలనుసృజించి రక్షించి శాసించు వాఁడగుటచేత నీశ్వరుఁడు మనకు పరమపిత; అద్వితీయుఁడయిన యీశ్వ రునిచే సృజింపఁబడి సంరక్షింపఁబడు వారగుటచే సమస్త మానవు లును పరస్పరభ్రాతలు. కాఁబట్టి యీశ్వరుని పితృభావమును మను ష్యుల భ్రాతృభావమును మతమునకు ప్రధానాంగములు. ఈ రెండంగ ములనుబట్టియె సమస్తధర్మములు నేర్పడుచున్నవి. లోకములో వేఱువేఱునామములతో వ్యవహరింపఁబడుచున్నను మనుష్యుని కను

---

* గత 1908-వ సంవత్సరము ఏప్రియల్ నెల 18-వ తేదిని బందరుపురమున [illegible] సభలోఁ జదువఁబడినది.

ష్టేయములయిన సమస్త ధర్మములును మతధర్మము లనియే చెప్ప వలసి యున్నవి. మన మేపనిని చేసినను పరమేశ్వరప్రీత్యర్థముగానే చేయుచుండవలెను. అట్లు చేయువాఁ డొక్కఁడే యీశ్వరపుత్రుఁడును భక్తుఁడు ననఁదగినవాఁడు; ఈశ్వర ప్రీత్యర్థముగా చేయక యన్యచింతతోఁ జేయువాఁ డీశ్వరశత్రుఁడును వంచకుఁడు నగును. తోడి మానవులయెడల భ్రాతృభావమును వహించి యన్యోన్య క్షేమాభివృద్ధుల కయి పాటుపడుచు నెవ్వరిని ద్వేషింపక యెవ్వరిని వంచింపక యెవ్వరికి నన్యాయము చేయక వర్తించుటయే యీశ్వరునకు ప్రీతికరము. ఈప్రకారముగా స్వార్థపరత్వము మాని పరోపకారపరాయణత్వమును పూని యీశ్వర ప్రీతికరముగా వర్తించుట కయి సత్యము న్యాయము ప్రేమము మొదలయినవి మన కీశ్వరుఁడు ప్రసాదించినపవిత్రపరమ సాధనములు. ఈదివ్యసాధనముల నాదరింపక యసత్యములాడుచు నన్యాయములుచేయుచు ద్వేషమును జూపుచు వర్తించువాఁ డీశ్వరప్రార్థన లెన్నిసారులు చేయువాఁడయినను ధర్మోపదేశము లెంత యెక్కువగా నొనరించువాఁ డయినను ఉపాసనమందిరముల కెంత తఱుచుగా నరుగువాఁ డయినను భక్తుఁడు గాక యీశ్వరద్రోహి యగును. కాఁబట్టి నిజముగా నీశ్వర భక్తుఁడు కావలె నన్నవాఁడు మొట్టమొదట సత్యమునం దాదరము గలవాఁడును న్యాయమార్గము ననువర్తించువాఁడును భూతదయాపరుఁడును కావలెను. అట్లయినవాఁడే యీశ్వరాజ్ఞానువర్తియు ధర్మరతుఁడు నయినభక్తుఁడు. లోకములో ధర్మబలమును మించిన బలము వేఱొకటి లేదు. "యతో ధర్మ స్తతో జయః" యని మనపెద్దలు పలికియున్నారు. జనులుసత్యసంధులయి దయాపరులయిన్యాయావలంబులయి ధర్మబలము గలవారయిననంగాని యేదేశమును ముందుకురాదు.

దేశమును వృద్ధికిఁ దీసికొనిరావలె నన్నచో జనులను నీతిపరులనుగాఁ జేయవలెను. నీతిపరులు గానివా రీశ్వరభక్తులు కాఁజాలరు. నీతి యీశ్వరునకు పరమప్రీతికరము; నీతి మతధర్మములలో నుత్తమ ధర్మము. మనుష్యులను సత్కార్యనిష్ఠులను జేసి నీతిపరత్వమునందును సాంఘిక సదాచారవర్తనమునందును ధైర్యవంతులుగాఁ జేసెడిశక్తి ధర్మమునందే యున్నది; ఈశ్వరభక్తి లేనివానిని విభాగజ్ఞానముగాని కీర్తి కామత్వముగాని దేశోపకారకృత్యములలో కష్టకాలమునందు ధైర్యోత్సాహములతో నడుచునట్లు చేయుటకు సమర్థము కాదు; ఈశ్వరభక్తిలేక యంతరాత్మ దుర్బల మగును; ఈశ్వరబలవిశ్వాసము లేక సాంఘికదురాచారనివర్తన ప్రయత్నము తలయెత్తదు. జనులలో మతధర్మము దుర్బల మయినపక్షమున పాపభీతి యనుగంటి సమస్తా నర్థములును సంభవించును. మతధర్మము పరిశుద్ధము కానిమొదల సమస్త స్వాతంత్ర్యములును చెడును. ఎవరిస్వాతంత్ర్యములు వారికుండు నట్లుచేసి యందఱిని సౌఖ్యసంతోషములను పొందునట్లుచేయుటయే మత ధర్మముయొక్క ముఖ్యకార్యము. పరోపకారము, న్యాయము మొదలైన వన్నియు స్వాతంత్ర్యసంరక్షణముయొక్క ఫలములే. మన స్వాతంత్ర్య ములనిమిత్తము మనముపోరాడి యితరుల స్వాతంత్ర్యములను మన్నింపక యుండుట నిజమైన స్వాతంత్ర్యసంపాదనముకాదు. నిజమైన స్వాతంత్ర్యా భిలాషమనుష్యప్రకృతియందు గౌరవము కలిగించి యెంతయల్పునికి నన్యాయము సంభవించినను దానిని మాన్పుటకపేక్షించును. అన్యాయ నివారణమునకు మతధర్మ మమోఘసాధనము. అట్టి ధర్మబలము లేక పోయినపక్షమున స్వప్రయోజనపరత్వము ప్రబలి పరార్థపరత్వము క్షీణించి జనులను మృగతుల్యులనుగా మార్చును. మతధర్మబలము చేతననేగా నీశ్వరభక్తివిశ్వాసముచేతనే దేశాభిమాన బీజమంకురించి

యుల్లెడల నల్లుకొనును. ఈభక్తివిశ్వాసముచేతనే వివేకులైనవాం డెల్ల తాను తనయొక్కయు తనకుటుంబముయొక్కయు మేలుకొఱకే సృజింపం బడ లేదనియు లోకముకొఱకుంగూడ సృజియింపం బడితి ననియుం దెలిసికొని పరోపకారార్థముగా పాటుపడం గడంగును. అట్టివాఁడు లోకమంతయు నేకకుటుంబ మని భావించి యీలోకకుటుంబములో నెక్కడ నెవ్వరికి నాపద వచ్చినను తనదానినిగా భావించుకొని నిజమైనదేశాభిమాని యయి దానిని వారించుటకయి తన సుఖమును సహితము త్యజించును. పరోపకారరూపమైన యీదేశాభిమానమును మనము బాల్యమునుండియు నభ్యాసము చేయవలెను. దేశాభివృద్ధిని గోరెడు నిజమైన దేశాభిమాని తనదేశమునం దేమి చెడు గున్నను దానిని రూపుమాపి దేశమును పరిశుద్ధపఱచుటకయి ప్రయత్నింపవలెను. అట్లుచేసినంగాని దేశముసుఖవంతమయి స్వాతంత్ర్యలాభము ననుభవించుటకు శక్తముకాదు. నిజమైన దేశాభిమానమునకు మాఱుగా ననేకులలో మన దేశమునం దిప్పు డొక విధమైన దురభిమానము వ్యాపించుచున్నది. ఈదురభిమానబలముచేత మన దేశమునందలి దురాచారములు సహితము సదాచారములుగా పొగడంబడుచుండుటయు నితరదేశములవారి సదాచారములుకూడ దురాచారములుగా తెగడంబడుచుండుటయుసంభవించి నిజమైన దేశాభివృద్ధికిభంగము గలుగుచున్నది. ఈదురభిమానముపరదూషణమునకును ద్వేషమునకును గారణమయి మతధర్మమునకు శత్రువయి దేశాభివృద్ధికి భంగకరమయి యనర్థదాయక మగుచున్నది. ఈయపూర్వదేశాభిమానులు మూఢజనుల మెప్పునకయి స్వదేశీయమైనదానినెల్ల బట్టువలె భూషించుచు విదేశీయమైన దానినెల్ల ద్వేషించుచు, దేశాభివృద్ధికయి యూతనశాసనలు గాక సత్యమును న్యాయమును ప్రేమమును

గావలెనని పలుకువారిని దేశద్రోహులనియు సత్కార్యభీరువులనియు దూషించుచున్నారు. ఇట్టివారు సత్యమతధర్మమునకు విరోధులు. ఇట్టి దురభిమానులవాగాడంబరమువలన మనదేశ మభివృద్ధి పొంది స్వస్వాతంత్ర్యలాభముల నొందఁజాలదు. దేశాభివృద్ధికి నిజమైన యీశ్వరభక్తులు కావలెను. పరిశుద్ధమైన యీశ్వరభక్తి గలవారు మాత్రమే స్వార్థపరిత్యాగులయి కార్యశూరులయి సత్యన్యాయకారణ్యాదులైన యమోఘసాధనములను గొని యీశ్వరధర్మధ్వజమును దాల్చి పోరాడఁగలుగుదురు. ఈశ్వరభక్తుల మన్న నమ్మకము లేక దురభిమానపూరితులైనవాక్శూరులు స్వార్థత్యాగము కావలసినప్పుడు మూలమూలల నొదుగుచు తమ పరదూషణ పాండిత్యము కష్టసమయములయందు తమకు తోడుపడకపోఁగా భీరువులయి యదృశ్యులగుదురు. ఇట్టివారి కార్యసాధకత్వ మంతయు పరదూషణములతోను దంభోక్తులతోను స్వశ్లాఘనలతోను ద్వేషప్రధానములైన పాటలతోను ధ్వజపటములతోడి యూరేగింపులతోను నిండి యుపన్యాసముల తోను మెఱుపులతోను పూర్ణమయి చినుకు లేనిశుష్క మేఘాడంబరమువలె క్రియాశూన్యమయి పర్యవసించును. నిజమైన దేశాభిమానమును భక్తియుఁ గలవాఁడు జనులు తన్ను మెచ్చురా యనునరింతురా యన్నచింతను మనస్సునందుఁ జొరనీక యిది దేశోపకారకమా యీశ్వరసమ్మతమా న్యాయానుకూలమా యనిమాత్రము విచారించి యీశ్వరప్రీతికరమును, ధర్మానుకూలమును, దేశక్షేమకరమునని దృఢపడినతోడనే జనులు దూషించినను భూషించినను త్యజించినను భజించినను గణన చేయక న్యాయమార్గమున నడుచుచు దేశోపకారముకొఱకు తనధనమును దేహమును కావలసినచో ప్రాణమునుసహిత మర్పింప వెనుకతీయకుండును. స్వార్థపరిత్యాగము లేని

సాధ్యారతను జూపువాఁడు నిజమైన దేశాభిమాని కానేరఁడు. తనకు సోదరతుల్యమైన జనసామాన్యముయొక్కఁ మేలుఁ గోరు దేశాభిమాన మాననీయుఁడు సమయము వచ్చినప్పుడు జనసామాన్య క్షేమముకొఱకు సంశయింపక తనదేహము నైనను సంతోషపూర్వకముగా ధార పోయుటకు సంసిద్ధుఁడయి యుండవలెను. ఇట్టి నిర్వ్యాజదేశాభిమాన మునకు దృష్టాంతముగా నొకచరిత్రాంశము నుదాహరింప ననుజ్ఞ వేఁడెదను.

ఇంగ్లండుదేశమునకు రాజైన మూఁడవయెడ్వర్డు పూర్వము ఫ్రాన్సుదేశముమీఁద దండెత్తి యనేకయుద్ధములు చేసి కడపట కేలే నగరమును ముట్టడించెను. ఆపురవాసులు సాధ్యమైనంతవరకు స్వపురరక్షణార్థము పెక్కుదినములు ధైర్యోత్సాహములతో పోరాడి తుద కాహారపదార్థాభావమువలనఁ జేయునది లేక తమపట్టణమును శత్రురాజునకుఁ లోఁబఱుపవలసినంత గస్థితికి వచ్చినవారై కొన్ని షరతుల నంగీకరించినయెడల పురమును స్వాధీనము చేసెదమని రాజునకు సందేశము నంపిరి. పురజనులు చూపినట్టి దారుణపౌరుష మునకును తనసేనలకుఁ గలిగిన వినాశమునకును తనకుఁ గలిగిన యత్యంతశ్రమయుక్తప్రయాసమువలనను రాజు క్రోధావేశపరవశుఁ డయి పురజనులయెడల దయ దలఁపక నెల్లవారిని తను ముట్టింప నిశ్చయించుకొని యుండెను. ఇట్లు సర్వజనసంహారము చేయఁజూచుటకు క్రూరకృత్యమునుండి మంత్రులు మొదలైనవారు ప్రార్థించి మానిపించినపిమ్మట పురజనులలో ప్రముఖులుగా నున్నవారాఱుగురు తమప్రాణముల నిచ్చుట కొప్పుకొనివచ్చి కోటతాళములు తనకు తెచ్చి యిచ్చినపక్ష మున తక్కినవారిప్రాణములను గాపాడెద నని రాజు పౌరులకు వర్త మాన మంపెను. పిడుగువంటి యీ యశుభవార్త రాఁగానే కోటలో

మున్న పౌరబృందములో గొప్పసంక్షోభ మారంభ మయ్యెను. మా ప్రాణసంరక్షణార్థమయి మీప్రాణములు విడువుడని పౌరులు తమ లోనివారి నెవ్వరి నాఱుగుర నడుగగలుగుదురు? తోడిపౌరులప్రాణములను కాపాడుటకయి తమప్రాణముల నిచ్చెద మని తమంత బైలు దేఱెడు పరోపకారు లెవ్వరుందురు? ఇట్లు క్షణకాలము దిగ్భ్రమ నొంది యేమిచేయుటకును పాలుపోక చింతించుచుండగా నాగుంపులో నుండి యొక గృహస్థుడు ముందుకువచ్చి పౌరరక్షణార్థమయి తన ప్రాణముల నిచ్చెదనని సంతోషపూర్వకముగా పలికెను. పరిశుద్ధ చింతతో పరోపకారార్థము స్వార్థత్యాగమునకు పూనిన పుణ్య పురుషుడు చూపిన నిదర్శనము లోకములో నెప్పుడును నితరులను దనవంక కాంక్షింపక ప్రత్యక్షముగా బోవును. అట్లు కోరివచ్చి ముందు నిలిచిన గృహస్థుని యొక్క సాహసము దేశాభిమానమును జూచి తత్క్షణమే యింకొందఱు పౌరులును తమప్రాణముల నిచ్చెద మని ముందుకు వచ్చిరి. ఆతనిని జూచి వెంటనే యింకొకడును, అనంతర మింకొకడును, ఇంకొకడును, ఈప్రకారముగా పరోపకారార్థమయి యాత్మప్రాణత్యాగమున కంగీకరించి నాఱుగురును నిముసకాలములో సంసిద్ధు లయిరి. అప్పుడు పౌరులలో ననేకులు తామే ముందుగా వచ్చి పరోపకారార్థ పరిత్యక్తదేహుల మయ్యెడుభాగ్యమును బొందలేకపోయితిమిగదాయని సిగ్గును విషాదమును గాంచ సాగిరి. దేశాభిమాన మన్న నిట్లుగదా యుండవలెను! ఇట్లాయాఱుగురు పుణ్యావతంసులును వినయావేశముతో రాజుకడకు వచ్చి తమ దుర్గముయొక్క తాళపుచెవుల నిచ్చిరి. తాను మొదట నుద్దేశించినట్లు రాజు వారిప్రాణములు తీయుటకు కృతనిశ్చయుడయి యుండెను; అట్లు చేయుట తగవు కాదని మంత్రులును యువరాజును జేసినహిత

ోధలన్నియు రాజుముంగట బూడిదలోఁ ద్రేల్చిన హోమములయ్యెను; ట్టి యవస్థలో గర్భవతియైయుండిన రాణి యింగ్లండునుండి భర్త ద్దకు వచ్చుట తటస్థించెను.

ఆమె స్త్రీజనస్వభావికమైన జాలిగుండెతో రాజు పాదముల మీఁదఁబడి, ఎవ్వరెన్ని విధములఁ జెప్పినను వినక తనపట్టును విడువకున్న యా రాజుయొక్క కఠినచిత్తము కరఁగునట్లు సజ్జనాగ్రగణ్యులైన యాపౌరజన ముఖ్యులయొక్క ప్రాణదానము నిమిత్తమయి దీనవచనములతో భర్తను వేఁడుచు నభయహస్త మిచ్చువఱకును పాదములపైనుండి లేవకుండెను. ధర్మపత్నిప్రార్థనచే నాతఁడు పౌరముఖ్య ప్రాణాపహరణదీక్ష వహించినవాఁడయ్యును ప్రియకాంతా ప్రార్థనమువలన తన యాగ్రహమును విడనాడినవాఁడయి యా ముగ్గురకును భర్తృ... దయచేసెను. అంతట రాణి తక్షణమే వారిని బంధమునుండి విముక్తులనుజేసి వారికి నూతన వస్త్రములను కట్టనిచ్చి తనవంటికిఁ బిలిపించి వారి నభినందించి పంపివేసెను. ఇందా పౌరజనముఖ్యులయొక్క చరిత్ర మెంత శ్లాఘాపాత్రమైనదో రాణి యొక్క సదయచరిత్ర మంతి శ్లాఘాపాత్రమైనదే. నిజమైన యీశ్వర భక్తిగలవారంగఱును శత్రుపక్షము వారినిఁ హితము ద్వేషింపక ప్రేమింపవలయును. అట్టి ప్రేమతోఁ గూడిన పరోపకారచింత గల వాఁడే నిజమైన భక్తుఁడును దేశాభిమానియు నగును.

ఇప్పటి దేశములలో పరద్వేషసహితమైన స్వరక్షణమే మిక్కిలి దెచే దేశాభిమానముగా పరిగణింపఁబడుచున్నదని యీవఱకే సూచించి యున్నాను. ఈదురభిమానప్రభావముచేతనే తన దేశము సర్వోత్తమ మైనదని గర్వించుచుండుటయు నితరదేశములు హీనము లైనవని గర్హించుచుండుటయు సంభవించుచున్నది. మనతెల్లవారలను

మనము తెలిసికొని సంస్కరించుకొనుచున్నంగాని మన కభివృద్ధి కలుగదు. దేశాభివృద్ధికి గర్వమును మించిన గర్వశత్రువు వేఱొకటి లేదు. దేశాభివృద్ధి కలుగవలెనన్నచో మనదోషముల నెఱిగి సంస్కరించుకొనుచు నితరులగుణముల నెఱిగి గ్రహించుచు నుండవలెను. పరిశుద్ధాస్తిక మతావలంబుల మని చెప్పుకొనెడు మన మెప్పుడును దేశాభిమానము పేరు చెప్పికాని మఱి యేమతక్రియపేరు చెప్పికాని యన్యులను ద్వేషింపఁగూడదు. మనము ద్వేషింపవలసిన దొక్క పాపము మాత్రమే. పరిశుద్ధాస్తిక మతానుసారముగా స్వదేశీయుని నైనను పరదేశీయు నైనను సోదరతుల్యునిగా భావించి యెల్లవారిని సమబుద్ధితో ప్రేమించి మన మాదరము చూపవలెను. మనవారనియు పరులనియు భేదభావమును వహించి పక్షపాతమును చూపకుండుట మనస్వభావమునకును మనసిద్ధాంతములకును భగవదాజ్ఞకును విరోధము. కాఁబట్టి పక్షపాతమునకు భంగముకలిగించెడు ప్రతి ప్రతిబంధమును నిర్మూలనముకయి ప్రయత్నించుట సర్వవిధముల చేతను మనకు పరమకర్తవ్యము. ఐకమత్యమును చెఱచి, వైషమ్యమును వృద్ధిచేసి, ద్వేషమును కలిగించి, పక్షపాతమును తొలఁగించెడు మహానర్థము మన దేశములోఁగల వర్ణభేదపిశాచము. ఈక్రూరపిశాచము మన దేశములో నిరంకుశముగా రాజ్యము చేయుచున్నంతకాలము స్వరాజ్యముగాని, ఈశ్వరరాజ్యముగాని, మఱి యేరాజ్యముగాని తలయెత్తదు. ఈపిశాచావేశబలముచేత మన దేశములో నైకమత్యము చచ్చినది; పరస్పరద్వేషము హెచ్చినది; సుగుణసంపద చచ్చినది; అనర్థపరంపర వచ్చినది. ఇట్టిన్ని యవగుణములు ప్రబలియున్నను మన దేశములో నీశ్వరరాజ్య మెట్లు వ్యాపించును! అమృతతుల్యము లైన పరిశుద్ధాస్తిక మత

దివ్యఫలము లెట్లు ప్రాపించును? ఈ పిశాచబలముచేత మతవిశ్వాసము హృదయమును విడిచి పొట్టకు దిగినది. అందుచేత మతిశ్వాసము లైన కారుణ్యము మొదలైనవి హృదయమునుండి తొలగిపోయినవి; మతకర్మము లని పేరు పెట్టుకొని వచ్చి రొండొరులతో భుజింపఁగూడ దనెడు సోదరభావ భంజకము లైన విషకీటకములు పొట్టకడ్డముగాఁ జొచ్చి కలఁగించుచున్నవి. కడుపే కైలాసమనెడు సామెతను బాపులు మత మంతయు భోజనములోనే యున్నదని చెప్పి నానా జాతులలోని పరస్పర భ్రాతృభావమును నామమాత్రావశేషముగఁ జేయఁ జూచుచున్నారు. సన్నిత మహావృక్షమును మూలచ్ఛేదము సేయఁజాలిన యీ మతసిద్ధాంతపు బీజము తనలో మొలకయెత్తకుండ జ్ఞానజ్యోతిచేత మాడ్చివేయుట పరిశుద్ధాస్తిక మతావలంబులకు ప్రథమ ధర్మము. వర్ణభేద పిశాచము మన దేశమాత కాచకుండని చెప్పఁగలేము. భారతపుత్రుల సమస్త విషయములలోను దాసులనుగాఁ జేసి సమస్త స్వాతంత్ర్యములను గోలుపోఁగొట్టినది యీ మొండిపిశాచమే. అన్యదేశప్రభుజాతివారు మనలను తిన్నగాఁ జూచుచుండ లేదని మనవారు మొఱ్ఱపెట్టుచున్నారు. రాజ్యాధికారగర్వితు లయి వారిలో ననేకులు మనయెడల సద్గౌరవము చూపకుండుట సత్యమే. అయినను వర్ణపిశాచప్రేరణముచేత నగ్రవర్ణములవార మనుకొను విఱ్ఱవీఁగెడుమనవా రధమవర్ణములవా రనఁబడెడి స్వమతమువారివిషయమునఁ జూపెడి యగౌరవమునుబట్టి చూడఁగా నన్యమతస్థులుచూపెడిది, పర్వతములో పరమాణువంత యైన నుండునా యని సంశయింపవలసియున్నది. మనవారు స్వమతస్థు లైన మాలమాదిగలయెడలఁ జూపెడి యన్యాయము మానవనామధారకుల కెల్ల నవమానకరముగా నున్నది. వాండ్రు మనవీథులలో నడవఁగూడదు;

వాండ్రబిడ్డలు మనబడులలో చదువఁగూడదు. గాడిద లైనను పంది లైనను మనదాపుననుండి పోవచ్చునుగాని మాలవాఁడుమాత్రము బాటకుదూరమునుండియైనను పోఁగూడదు. మనమతములో నున్నంత కాలము వానికెవ్వఁడును ముక్తిగలుగదు; గౌరవముకలుగదు. హిందు వైనమాలవాఁడు స్వమతమునువిడిచి బైలఁబడినఁగాని గౌరవపాత్రుఁడు కాఁడు. హిందువుగా నున్నమాలవాఁడు మాత్రమే యస్పృశ్యుఁడును అవాచ్యుఁడునగునుగాని యా చెప్పరానివాఁడే క్రైస్తవమతమునో మహమ్మదీయమతమునో యవలంబించి జానో ఖానో కాఁగానే తాఁకఁదగినవాఁడును మాటలాడఁదగినవాఁడును నగుచున్నాఁడు. మతములలో నెల్లఁ దనదే సర్వోత్కృష్ట మయిన దనిపొగడుకొనెడు హిందూమతస్థులకు స్వమతస్థు లయినమాలమాదిగల యెడలఁ దాము చూపెడియనాదరమును దలఁచుకొన్నప్పటికంటె నెక్కువ సిగ్గుపడవలసిన యవసరము మఱియెవ్వఁడు తటస్థించును? కోట్లకొలఁదిగా మన దేశమునం దంతటను వ్యాపించియున్న యీమాలమాదిగలే మన పూర్వు లయినయార్యులచే జయింపఁబడి దాసులుగాఁ జేయఁబడిన మనదేశపు మొదటికాపు లని తెలిసినవారు చెప్పుచున్నారు. అదియే నిజ మయినచో నిజమైనహిందూ దేశస్వాములు వారే యనియు ఆర్యసంతతివార మయిన మనము వారిదేశము నపహరించి చిరకాలమునుండి యనుభవించుచున్న యపహర్తల మనియు స్పష్ట మగుచున్నది. పంచముల నిట్లు పలుతెఱఁగుల బాధించు మన మేన్యాయమును జెప్పి జేత లగు పరదేశీయుల నధికస్వాతంత్ర్యముల నిండని వేఁడఁగలము? జితులయినవారియెడల న్యాయముగా వర్తించికదా విజితుల మయిన మనము మాయెడ న్యాయముగాఁ బ్రవర్తింపుఁడని యడుగఁగలము? ఇట్లు చెప్పుటచేత మనకర్హమైన స్వాతంత్ర్యములను మనము

పొందఁ బ్రయత్నింపరా దని నాయభిప్రాయము మంతమాత్రమును
గాదు. మనస్వాతంత్ర్యముల నిమిత్తమై పోరాడుచు మన మితరుల
స్వాతంత్ర్యములను కూడ మన్నించి యితరులయెడ నన్యాయము
చేయకుండుట ధర్మమని చూపుటకొఱకే యింతనొక్కి చెప్పితినిగాని
వేఱొకందునకుఁ గాదు. మన కర్హము లయినస్వాతంత్ర్యములను
మనము పొందఁగోరినను మనకు యోగ్యమగు గౌరవమును మనము
పొంద నపేక్షించినను పురుషులకుఁ గాని స్త్రీలకుఁ గాని యన్యులకుఁ
గాని యగ్రజాతులవారికి గాని యనుజాతులవారికి గాని మన
మియ్యవలసిన స్వాతంత్ర్యములను మనము చూపవలసిన గౌరవము
లను మనము చేయవలసిన న్యాయములను మనమిచ్చి చూపి చేయ
వలెను. అందఱిని సోదరభావముతోఁ జూచుచు నెవ్వరియెడల నన్యా
యము చేయక సర్వసమానత్వము నెఱుఁగుట పరిశుద్ధాస్తికమతావ
లంబుల మైన మన కర్తవ్యజ్ఞానసారమైన సదాచారధర్మము; జ్ఞానవిషయ
మునఁ గాని సాంఘికవిషయమునఁ గాని నీతివిషయమునఁగాని కళల
విషయమునఁ గాని కర్మలవిషయమునఁ గాని రాజ్యాంగవిషయములఁ
గాని మానవకోటియొక్క సౌఖ్యాభివృద్ధులకు సహకారు లయిన
సమస్తకృత్యములను మన కీశ్వరప్రీతికరము లయిన మతధర్మములే.
మన మిది యెఱిఁగి యున్న మానవకోటికే దేని యిహపరసుఖసాధకమో
దానివల్ల నభివృద్ధి చేయుటకయి యీశ్వరప్రీత్యర్థము పాటుపడ
వలెను. కార్యములచేతనే కాని క్రియ లేనిశుష్కవాక్యములచేత దేశ
మెప్పుడును బాగుపడదు ఉపన్యాసము లావశ్యకములే యయినను
మన దేశాభివృద్ధి కయి యిప్పుడుపన్యాసములకంటె కార్యపరు లధిక
ముగా కావలెను. సభాభవనములలో ప్రసంగములను ప్రతిజ్ఞలనుచేసి
శపథములు పలుకువారు మాత్రమే కాదు — కొందఱు సమస్తవిషయ

ములలోను సామాన్యజనములలో జ్ఞానాధిక్యము కలిగించుటకు బద్ధకంకణులు కావలెను; కొందఱు సాంఘికదురాచారములను వెల్లడించి సంఘసంస్కరణదీక్ష వహించినవారు కావలెను; కొందఱు సత్యసంధత్వాదులు బోధించుచు పరుల నధికనీతిపరులనుగాఁ జేయు కృతప్రతిజ్ఞులు కావలెను; కొంద ఱన్యదేశవిద్యాశిల్పయంత్రనిర్మాణములను నేర్చుకొని దేశములో నెలకొల్పి పాటుపడువారు కావలెను; కొందఱు మతధర్మోపదేశములు చేయుచు జనులలో పరిశుద్ధమతధర్మవ్యాపనము చేయ కృషిచేయువారు కావలెను. ఈవిధముగా నానాముఖములఁ బనిచేసిన గాని యొక్క విషయమున మాత్రమే కృషిచేసి తక్కిన విషయములయం దశ్రద్ధ చూపిన నిజమైన క్షేమలాభములు కలుగఁజాలవు. మొట్టమొదట మన స్త్రీపురుషులకును స్థిరమైన మతమును పరిశుద్ధమైనదానినిగాఁ జేయవలెను. మతము పరిశుద్ధమైనచో జనులు నీతిమంతులగుదురు, సాంఘికదురాచారదూరులును నగుదురు. ఈవిషయములయందభివృద్ధిపొందినఁ గాని ప్రజలు రాజ్యాంగస్వాతంత్ర్యఫలములను పూర్ణముగా ననుభవింప శక్తులు కారు. సంఘసంస్కరణాదులు మనచేతిలో నున్నవి; రాజ్యాంగసంస్కరణములు పరులచేతిలో నున్నవి; కృషిచేసినచో స్వాధీనములయిన మొదటివానిలో జయ మొందఁగలుగుట నిశ్చయము; పరాధీనమైన కడపటివానిలో జయ మొందఁగలుగుట సంశయము. కాఁబట్టి మనసంఘసంస్కరణాదులయందుఁ గూడ శ్రద్ధవహించి పనిచేయ మన విద్యాధికుల నత్యంతవినయముతో వేఁడుచున్నాను. స్వభావముచేత మన భరతఖండము సమస్తవస్తుసంపూర్ణ మయినది. ఆవస్తువుల నుపయోగ మెఱిఁగి వానిని వృద్ధిపఱిచి లాభకరములుగాఁ జేయుటకు మన వారిలో నేర్పు కావలెను; కష్టము కావలెను; ధైర్యసాహసములు కావలెను; నీతి

పరత్వము కావలెను; సకలవస్తుసమృద్ధి గల మనదేశములో వయి సాధనములు వృద్ధియయి జనులు కార్యనిర్వాహకులు కాఁగానే స్వదేశవస్తు సమాదరమును విదేశవస్తునిరాదరమును తమంతనే కలుగును. ఇట్టి కృషి జరుగక స్వదేశి విదేశి యని ఘోష మిడుచున్నంత మాత్రముచేత దేశమునకు నిజమయిన లాభము కలుగ నేరదు. జాతి మత ద్వేషములను మాని దురభిమానమును త్యజించి పరదేశ యాత్రలు చేసి పశ్చిమఖండవాసులలోఁ గల గుణాంశములను గ్రహించి యంత్రనిర్మాణాది కౌశలమును సంగ్రహించి స్వదేశమున నెలకొల్పఁ గలిగినప్పుడే దేశమునకు అమూల్యప్రయోజనము కలుగఁగలదు. పరమ దయాపరుఁ డయిన యీశ్వరుఁడు మనవారిని కార్యశూరులనుగాఁ జేయును గాక! ఓ భక్తవత్సలా! భక్తుల మయిన మా ప్రార్థనలాలించి మాకు దేశోద్ధారణవిషయమున కృషిచేయు ధైర్యోత్సాహములను గలిగింపుము. మే మెప్పుడు నీభక్తిని విడువకుండునట్లును నీకు ప్రీతి కరము లయిన సత్క్రియలయందే సదా మా కాలమును ధనమును దేహములను వినియోగించునట్లును సదా [illegible] మాకు ప్రసాదింపుము.

రాజమహేంద్రవర ప్రార్థనసమాజము.

ఈసమాజ మిక్కడ దాదాపుగా ముప్పదిసంవత్సరముల నుండి యుండియున్నది. అంతకాలమునుండి యుండఁగా నేఁటికాలమున కాసామాజికులలోఁ గొందఱు అనుష్ఠానపరు లగుట తటస్థించినది. అనుష్ఠానపరు లగుట యనఁగా తాము పరమప్రమాణము లని నమ్మిన

సిద్ధాంతముల ననుసరించి ప్రవర్తించువారగుట. అట్లయిన యనుష్ఠానపరులలో నేనొకఁడను. చెన్నపురిరాజధానియందుఁ గాని బొంబయి రాజధానియందుఁ గాని కాళీఘట్ట రాజధానియందుఁ గాని భరతఖండము నంతటి మఱి యేయితర దేశమునందుఁగాని బ్రహ్మసమాజము లనునామమునను ప్రార్థనసమాజము లనునామమునను బరఁగుచున్న సత్సమాజముల యొక్కయు ముఖ్యసిద్ధాంతములు రెండని చెప్పవచ్చును. అందొకటి సర్వలోకాధిపతి యైన యీశ్వరుఁడు లోకైకకర్త యను విశ్వాసము; రెండవది జాతివర్ణ మతభేదములులేక యీశ్వరసృష్టిలోని వారయిన సర్వమానవులును సోదరతుల్యు లన్న విశ్వాసము. ఈ రెండును దాననుష్ఠానపరుఁడు కాఁగలిగినను కాఁజాలకపోయినను భాగ్యోద్రిక్తము లయిన సమాజములలోఁ జేరిన ప్రతి సామాజికునియొక్కయు సగుణభావనలు. కేవలమొక్కప దేశమునకంటెఁ గార్యాచరణము శ్లాఘ్యతరమనుట నిర్వివాదాంశము గదా! తాను జేసిన యుపదేశము తనకే యాచరణమునకుఁ బనికిరాని పక్షమున మఱియొకనికిఁ బనికివచ్చును? అట్టి వంచకుని మాటయం దెవ్వరికి విశ్వాసము కలుగును? పరోపదేశసమయమునం దెల్లవారును పండితులేయయి యనుష్ఠానసమయమును వచ్చినప్పు డాపాండిత్యమును మూలఁబెట్టెదరని యీ కాలములో చెప్పినట్లు నడుచుకొనెడు సాహసికుఁడొక్కఁడు కలిగినను తదితరులు కాకపోయినప్పటికిని సామాజికులందఱైన నాతని గౌరవించి యాదరింప వలయును గదా? అట్లుచేయుట వాక్యానకైన కొందఱు బుద్ధిమంతు లాకార్యశూరులపై వేరపాటు గలవారనియు దూరాలోచన లేనివారనియు దోషారోపణలు చేయుచు సౌభ్రాత్రమును విడువఁజూచుట శోచనీయము గదా! ఒకవేళ వృద్ధత్వదోషమున మతితప్పి యన్నిటికి సాహసించి పరలోకమునకుఁ బ్రయా

నము కట్టుకొని యున్న ట్లూహింపఁదగిన నావంటివాని విషయమున నట్టి దోషారోపణము లొకవేళ నంతగా నింద్యములు కాకపోయినను బుద్ధిపటుత్వము గలనిండువయస్సులో నుండి విద్యాభ్యాసముచే దూరాలోచన గలవారగునట్టి యీలోకములో చిరకాలము వర్ధిల్ల నపేక్షించియున్న క్రియాపరుల విషయమున నట్టి యారోపణములు గర్హ్యములు కాకపోవునా? ఓసోదరులారా! మీలో నెవ్వరైన నట్టి యారోపణములు చేసెడివారున్నయెడల, ఈశ్వరు నాజ్ఞానుసార హృదయపూర్వకముగాఁ బ్రార్థించి మీపూర్వాపరాధశాంతులను స్మరణకుఁ దెచ్చుకొని మీసోదరులయెడలఁ బూర్ణస్నేహమును గనఁబఱుపుఁడు. వ్యాధిబాధచేతఁ గదలలేనివాఁడనయి కూరుచుండి వ్రాయుటకుసహితము శక్తుఁడనుగాక పరుండియే యీపంక్తులను వ్రాసి మిమ్ము వేఁడుచున్నాను. మమ్మవివేకులను వేగిరపాటుగలవారనుగా భావింపక సదయదృష్టితోఁ జూడుఁడు. సత్కార్యమునకుఁ బూనుటలోను సత్యము ననుష్ఠించుటలోను వేగిరపాటన నెట్టిది? కాలముగోలుపోవుటయన నెట్టిది? ఎప్పుడు సత్కార్యము తెలియునో దానికిఁ బూనుట కప్పుడే యుక్తసమయము; ఎప్పుడు సత్యము స్పష్టపడునో దాని ననుష్ఠించుట కప్పుడే యుక్తకాలము. తమతప్పును కాలముపైఁ ద్రోయుట యీశ్వరునియందును సత్యమునందును దమకుఁగలభక్తిహీనతకును గౌరవాభావమునకును గుఱుతు. నిజమయిన భక్తిపరుఁ డెప్పుడు నిట్టిమాటలనఁడు. కొందఱు మహానుభావులు సమయమువచ్చువఱకును తామేమో లోకోపకార ధురీణు లయినట్టును భక్తాగ్రగణ్యులయినట్టును నటించుచు లోకమును భ్రమింపఁజేయుచు శోధన వచ్చినప్పుడు తెర వెడలివచ్చి ప్రాపంచిక నాట్యరంగమున తమ స్వాభావిక వికృతవేషములతోఁ గనుపట్టుదురు. ఇట్టిమాటలు కార్యభీరు

లయిన యట్టి వేషధారులనోట వెడలవలసినవిగాని భక్తిలేశభూషితు లైన నిష్కపట హృదయులనోట వెడలవలసినవి కావు. భక్తలోకా భీష్టప్రదాత యైన యీశ్వరుఁడు పరిశుద్ధాస్తికులయినభక్తుల హృద యములయం దట్టికలఁపులు పొడమకుండఁజేసి, మానవదార్బల్యము చేత తాము ధర్మచరులు కాలేకపోయినను ధర్మచరుల నాదరించునట్టి సద్బుద్ధి వారి కందఱికిని బుట్టించునుగాక!

నేను వర్ణభేదమును పాటింపక సర్వవర్ణసమభావమును పూను టచే నా మాత్రమునకు సంఘసంస్కారమునకును ముఖ్యముగా వితంతు వివాహ సంస్కారమునకును నష్టము కలిగె నని కొందఱు భావించు చున్నారు. అది యించుకమాత్రమును సరికాదు. ఎప్పుడును లోకములో నేసంస్కారమును సయుక్తిన్యాయబలమునుబట్టి నిలచియుండును గాని యొక్క మనుష్యమాత్రుని జీవితమునుబట్టి ప్రబలదు. ఈశ్వరేచ్ఛ చేత నావంటి దుర్బలులును సహితము కొకానొకప్పుడు సంస్కార ప్రాబ ల్యమునకు కొంతనిమిత్తముగా నుండవచ్చునుగాని యాతని తోడనే యా సంస్కారము నశింపదు. ఎప్పుడును ప్రతీక్షింపని స్థలములనుండి ప్రబలులైన సంస్కారపక్షపాతులంబు లనేకులు బైలుదేఱి సహస్ర గుణము లధికముగా దానిని కొనసాగింపవచ్చును. ఈశ్వరఘటనలు దురూహ్యములుగదా! ఇంతయును వర్ణ వైషమ్యమును విడుచుటచేత నేను సంస్కారపరాయణత్వమును సంతమాత్రమును విడిచిన వాఁడను గాను; ఈశ్వరపుత్రిక లయిన హిందూసుందరు లందరును నూతన సంబంధమునుబట్టి నాకు మఱింతదగ్గరవా రయిన తోడఁ బుట్టువు లగుటచేత వారిస్థితిని బాగుచేయుటకయి మఱింత యెక్కువ పూనికతో పాటుపడుట నాకుఁ బరమకర్తవ్యముగా నేర్పడియున్నది. సామాన్యముగా స్త్రీలస్థితిని ముఖ్యముగా వితంతువులస్థితిని బాగు

పఱచు ప్రయత్నములో నీకమున్నంతవఱకు నా శక్తిని యుక్తిని నా కాయమును ధనాదాయమును వలసినచో నాజీవితమును ధారపోయుటకయి నేను సంసిద్ధుఁడ నయియున్నాను. వివాహమూడ నపేక్షించువారుగాని విద్యాలాభము పొందఁ గోరువారుగాని యథాపూర్వకముగా నేను కట్టించిన గృహమునందు వసించి స్వాభీష్టమును బడయుచుండ నచ్చును. అట్టివారు నాతోఁ గలసి భోజనము చేయని వంతులవరుసను స్వయంపాకమును గావించుకొని సుఖంచుచు నాయాతిథ్యసత్కారమును యథేచ్ఛముగా ననుభవింపవచ్చును. ఏకేశ్వరారాధనము నంగీకరించి విగ్రహారాధనమును త్యజించి జాతివైషమ్యాభావమును భజించుటచే సంస్కారపక్షమునఁ బనిచేయుటకే నాకర్హతలేదని యాస్తికశిఖామణు లయిన యపూర్వసంఘసంస్కార ప్రియులు కొందఱు ఘోషించుచున్నారఁట! వారు ఘోషించునట్లు వారియాదరణము క్రిందఁ బని చేయుటకును వారిసాంగత్య భాగ్యము ననుభవించుటకును నేనర్హుఁడను గాకపోవచ్చును. ఇటువంటి పరార్థపరులు లక్షమంది నన్ను త్యజించినను నాసేవ యంగీకరించుట తమ గౌరవమున కర్హముకా దని భావించినను, ప్రభువులకెల్లను ప్రభు వయిన సర్వేశ్వరుఁడు నన్ను త్యజింపక నాకభయహస్త మిచ్చి స్వదేశక్షేమార్థముగా నాసేవ నర్పించుటకుఁ బురికొల్పుచు నాకుఁ బ్రాపయి చెంత నిలిచియుండఁగా నాధర్మమును నిర్వహించుటకు నే నెట్లర్హుఁడను గాకపోదును; ఈశ్వరబలము లేక లోకములో నేసత్కార్యమును సంపూర్ణసాఫల్యము నొందనేరదు. సర్వశక్తుఁ డయిన యీశ్వరుఁడే నాకు ముఖ్యబలమయి యుండఁగా నశక్త మానవులతోడ్పాటు కొందఱికి లేకపోవుటవలన నాపని కేలభంగము వచ్చును? ఇప్పుడు ప్రతాపోక్తులు పలికెడి యీ యసహాయవాక్శూరులవంటి వారియొక్క

యౌదార్యమును ధైర్యమును నేను ముప్పదిసంవత్సరములనుండి చూచుచున్నాను. బూటకపుమాటలబుంగలైన మహావాక్యశూరులు పలువురు ప్రసంగములు కావలసివచ్చినప్పుడు సభాభవనములు మాఱుమ్రోయునట్లు మేఘగంభీరభాషణములతో మహాఘోషము చేసినను కార్యములు కావలసివచ్చినప్పుడేమూలను గానఁబడకున్నారు. ఇట్టి వాక్శూరులు కార్యశూరులునై సంస్కారదీక్ష వహించి దేశమును శతాబ్దములనాటి యగాధదురాచార పంకమునుండి యుద్ధరించుచుఁ దమపౌరత్వమును గనఁబఱచునప్పుడు పైనుండి చూచుచు నాకంటె నెక్కుడయానందమును బొందువా రింకొక్కరుండరు. ఈమహానీయుల కొకవేళ నాచేసెడియల్ప సేవకూడ సంగీకార్య మయినయెడల వృద్ధుఁడను దుర్బలుఁడను నైనను నాకీశ్వరుఁడు ప్రసాదించిన యల్పబలమును శక్తివంచనలేక వినియోగింప సంసిద్ధుఁడనయి యున్నాఁడను. మాటలకేమి! మూఢులముందఱను దురభిమానదూషితుల ముందఱను పోటుమాట లెన్నియైనను బలుకవచ్చును. ఈశూరాలాపముల సత్యమును కార్యమువచ్చినప్పుడు కనఁబఱచి నప్పుడుగదా యీవాగేకశూరులమగతనము తేట తెల్లమగును! మూఢజనసమ్మతముగాని యొకసంస్కారమునకుఁ బూనినచోఁ భూషించుమిత్రులు దూషించునప్పుడును, సేవించుసేవకులు బాధలు గావించునప్పుడును, ఆహ్వానపత్రికలు పంపు మతాచార్యులు బహిష్కారపత్రికలు పంపునప్పుడును, ఈశ్వరభక్తివలనఁ గలిగెడి యుపమానబల మొక్కటియే తోడు పడును గాని యదిలేనినాస్తికత్వాదు లేవియు తోడుపడవు. సంఘసంస్కారుల మయితిమని సంతోషపడెడి యోమిత్రులారా! వృథాగర్వాలాపములు పలుకక కార్యపరుల యెడల నిందక సహనము వహింపుఁడు. తమ సంస్కారము లేక సంఘసంస్కారముగాని మఱియే యితరసంస్కా-

రముగాని జయప్రదముగా సాగదని చిరకాలానుభవము వలన నేను దృఢముగా దలంచుచున్నాను. బాధపడుచున్న భ్రమలలోనే నేనును దగులుకొని యుండి మతవిషయము లయిన నావిశ్వాసములను గొన్నిటిని కార్యములలోం జూపక యాత్మవంచకుండ నయి వితంతువివాహ సంస్కారము చెడు నని కడచిన యిరువదియైదు సంవత్సరముల నుండి యీశ్వరవంచకుండ నయి ప్రవర్తించినాండను. ఇట్లు చేసినను వితంతువివాహ సంస్కార మిప్పు డించుమించుగా నారంభదశలో నున్నట్లే యున్నదిగాని యెక్కువయభివృద్ధిని బొందంగలిగినది గాదు. ఇప్పుడును పట్టపరీక్షలం గృతార్థు లయిన విద్యావివేక సంపన్నులు వితంతువివాహములను సంస్కార కార్యపట్టికలో నుండి తీసివేయ వలయు ననుచున్నారు; వితంతువివాహము లాడినవారిలో భోజనము చేసినవారికి స్వాము లిప్పుడును బహిష్కారపత్రికలు పంపుచున్నారు. శూరాలాపము లాడు సంస్కారప్రియు లిప్పుడును వెనుకటివలెనే భయపడుచున్నారు. ఇంతకాలము నా యౌవనమును బలమును ధనమును విద్యను బుద్ధిని వితంతువివాహపక్షమునకుం గొంత యుపయోగించియున్నాను. ఇంకముందును నా దేహములో నూపిరియున్నంతకాల మీపనిని విడువను; నాకంత్యదినములు సమీపించుచున్నవి. దక్షిణ హిందూస్థాన బ్రహ్మసమాజమునకుం బ్రధానాధ్యక్షుండగా నుండి యీశ్వరునియొక్క పరస్పరభ్రాతృభావమును ఘోషించుచు నాత్మవంచకుండను లోకవంచకుండను భగవద్వంచకుండను నయి దేహము త్యజించుట కిష్టములేనివాండ నయి యీ లోకసామాన్యసౌభ్రాత్రమున కీవృద్ధదశలో సాహసించినాండను! ఇహలోకయాత్ర నాకు నేటితోనే ముగియవలసియున్నను పరపంచకత్వము విడిచి సత్యము ననుష్ఠించి యీశ్వరసామీప్యమును గొంతయెక్కువగాం బొందంగలిగితిని

గదా యన్నంత సంతోషముతోను తృప్తితోను దేహమును చాలించెదను. ఈశ్వరుఁడు నాకు సంపూర్ణ మనశ్శాంతిని గలిగించునుగాక! నావంటివారి నిదర్శనమువలన లోకమునకు మేలుకలుగునట్లు చేయునుగాక! నామిత్రులు నన్ను మన్నించి నాయందు తొంటిసుహృద్భావమునే చూపుదురుగాక!

కం— వీరేశలింగము.

సన్మతము. 1-4-08.

••○••••

ఎల్లవారును తామవలంబించిన మతమే యుత్తమ మయినదనియు దానివలననే ముక్తి కలుగు ననియు చెప్పుచున్నారు. ఎల్లవారును తామనుసరించెడు మతము గాక యితరమతము లన్నియు హేయము లనియు నరక హేతువు లనియు ఘోషించుచున్నారు. గ్రామదేవతలయెదుట కోళ్లయొక్కయు మేఁకలయొక్కయు గొంతుకలు కోసి యానందించు జీవహింసాపరుఁడును తనమూఢమతమే సన్మత మనుచున్నాఁడు. తులసిపూసలతావళములు ధరించి లలాటము నిండ తిరుమణినామములు తీర్చి శంఖచక్రముద్రలతో బుజములు కాల్చుకొను వీరవైష్ణవుఁడును తనదే యుత్తమమత మనుచున్నాఁడు; రుద్రాక్షమాలలు దాల్చి మొగమునిండ విభూతి పూసికొని నాలుకకును బుజములకును శూలములు గుచ్చుకొని నిప్పులుత్రొక్కు వీరశైవుఁడును తనదే సర్వోత్కృష్టమత మనుచున్నాఁడు; సూర్యోదయము మొదలుకొని సూర్యాస్తమానమువఱకును కర్మలలో మునిఁగి తేలుచు నుపవాసాదులచే బాధపడు పరమచ్ఛాందసుఁడును తనదే

శ్రేష్ఠమత మనుచున్నాఁడు. ఇంక తీలాగున నేఁటి వారే సన్మత
మని సంస్తుతించుకొనుచున్నప్పుడు సత్యమైన సన్మత మేదో తెలిసి
కొనుసాధన మేమున్నది? ఒకవృక్షము మంచిదో చెడ్డదో దానిఫల
ములవలననే తెలిసికొనవలసినట్లు మతమహావృక్షమునుసయితము దాని
ఫలములవలననే సంశోధించి నిశ్చయింపవలసి యుండును. వృక్షము
యొక్క శ్రేష్ఠతను నిర్ణయించుట ఫలములయొక్క రంగును బట్టియు
గొప్పతనమును బట్టియు మాత్రమే కాక వానివలన దేహమునకుఁ గలి
గెడి యారోగ్యసౌఖ్యములనుబట్టి నిర్ధారణ చేయవలసి యుండును.
పండు మంచిరంగును స్థౌల్యమును గలదయినను దేహమున కనా
రోగ్యకర మయి బాధను కలిగించునది యగునేని, అట్టిదుష్ఫలముల
నిచ్చువృక్షమును వివేకి యయినవాఁడు సద్వృక్షమని చెప్పజాలఁడు
గదా! అప్రకారముగానే మత మహావృక్షము యొక్క ఫలములు ఇంద్రి
యాకర్షకములును బహుజనాదృతములు నయినంత మాత్రముచేత
నాత్మ కానందదాయకములును పుష్టికరములును గానియెడల తన్మత
మును సన్మత మని వివేకిలోకము పరిగణింప నేర్చునా! సన్మతకల్ప
తరు వెప్పుడును సర్వజనసంతతానందదాయకము లైన సత్ఫలముల
నిచ్చునది యయి యుండును. సర్వజనానందకరము లయిన సత్ఫలములు
సత్యము న్యాయము ప్రేమము మొదలయినవి ఇట్టి యమూల్యసత్ఫల
ములను లోకమునకు వెదచల్లు మతమహాకల్పవృక్షరాజమునకు
మూలము సత్యన్యాయదయాస్వరూపుఁ డైన పరమేశ్వరుఁడు. మధుర
ఫలభరిత మయినమహావృక్షము నాశ్రయించి సుఖించుపక్షులవలె
సమస్తకల్యాణగుణపరిపూర్ణుఁ డైన పరమేశ్వరుని కారుణ్యాతిశయము
చేత ననంతదివ్యఫలముల నొసఁగు సన్మతకల్పభూరుహము నాశ్ర
యించి నిత్యానందామృతరసపానసౌఖ్యము ననుభవించునట్టి మానవులు

కావలసినవా రీశ్వరసంతతి యనఁదగిన మానవకోటి. సకలజనులను ప్రేమించుచు రక్షించుచు సమభావమున సౌఖ్యానందములఁ బ్రసాదించు పరమేశ్వరుఁడు మన పరమపిత. తదీయసంతతియైన మానవకోటి పరస్పరభ్రాతృత్వముతో నన్యోన్యసుఖాభివృద్ధుల కయి పాటుపడుచు సమస్తకార్యములలోను లోకపితయొక్క యాజ్ఞ ననువర్తించుచు జగత్కళ్యాణమునందే యానందము నొందవలసిన సోదరీసోదరబృందము. పరమపితయైన యీశ్వరుఁడే తత్సంతతియైన మానవజాతిని స్నేహబద్ధముగా బంధించెను. ధర్మానుబంధమే మతము కావున నట్టి సత్యమతానుయాయు లైనవారికి లోకమంతయు నేకకుటుంబము. పురుషులందఱును సోదరరత్నములు; స్త్రీలందఱును సోదరీమణులు. జాతిద్వేషములు బూనక యెల్లవారియెడలను సౌభ్రాత్రము వహించి సర్వులను సమముగా భావించి ప్రేమించి స్వప్రయోజనపరత్వమును విడిచి పరార్థపరులయి వర్తించుటయే ధర్మము. అదియే యీశ్వరభక్తి; అదియే పుణ్యము; అదియే శాశ్వతసుఖదాయకము. దేశభేద మతభేదములనుబట్టి జాతిద్వేషములను వహించి జనులను పరులనుగా భావించి గర్హించుచు పరోపకారచింతను విడిచి స్వార్థపరుఁడయి వర్తించుట మనుష్యప్రకృతి కసహ్యమైన యధర్మము; అదియే యీశ్వరద్రోహము; అదియే పాపము; అదియే శాశ్వతదుఃఖదాయకము. ఈశ్వరేచ్ఛనే తనయిచ్ఛనుగాఁ జేకొని భగవత్ప్రీతికర మగునట్లుగానే సమస్తకార్యముల నాచరించుచు సర్వప్రయత్నములచేతను పాపమార్గమును పరిహరించుచు పుణ్యమార్గముననే సంచరించుచు తాను సుఖించుచు లోకమును సుఖింపఁజేయునట్లు మనుష్యుని నడుపుటయే మతము వలనఁ గలుగవలసిన ప్రయోజనము. తాను సుఖించుటకును పరులను సుఖింపఁజేయుటకును సత్యము

న్యాయము కారుణ్యము మొదలయిన సుగుణరాజములే పరమసాధన ములు. ఈసాధనకలాపమును [illegible] తమసాధనముగా వర్తించు మహానుభావులే సత్యసత్ప్రతులుగా [illegible]ను భూతదయాపరులును నయి నీతిమంతులు [illegible]. నీతిని ప్రోత్సాహపఱుపని మతము సత్యమతము కాదు; నీతిప్రోత్సాహకమయిన మతము సర్వార్థదాయకమయిన ధర్మమతము. నీతిబలముచేతనే దేశ మభివృద్ధి చెందవలెను; ఎప్పుడే దేశము న్నతస్థితికి వచ్చినను దేశ వాసులనీతిసంపద చేతనే కాని వేఱుకారణముచేతఁ గాదు. నీతిమంతుఁ డొక్కఁడే నిక్కమైన యీశ్వరభక్తుఁడు, ఆనందబాష్పములు విడుచుచు దినమునకు నేయిప్రార్థనలు చేయువాఁ డయినను నీతిమాలిన వర్తనము గలవాఁ డగునేని, ఆ యీశ్వరవంచకుఁడు భక్తుఁడు గాక భ్రష్టుఁ డగును. నీతియే యీశ్వరగుణభూషణము; సుగుణభూషణ ములలో కారుణ్యము శిరోభూషణము. పైని జెప్పినదానివలన సత్యమత మునకు ప్రధానాంగములు రెండని యేర్పడుచున్నవి. అందు మొదటిది యీశ్వరపితృభావనయు తద్భక్తియు నయి యున్నది; రెండవది సర్వజనభ్రాతృభావనయు తదుపకారము నయి యున్నది.

సర్వాభివృద్ధులకును మతమే మూలాధారము. ఈశ్వరభక్తి లేక సత్కార్యాచరణబుద్ధి పుట్టదు; సర్వజనసౌభ్రాత్రము లేక సత్కార్యాచరణము కలుగదు. నిక్కమైన జనసౌఖ్యమునకు మొట్టమొదట మతము పరిశుద్ధమయి శుభదాయకము కావలెను. అది నీతిబాహ్యమయి కలుష మయినయెడల సమస్తాభివృద్ధి భంజకమయి యశుభదాయకమగును. కాఁబట్టి స్వాభివృద్ధిని దేశాభివృద్ధిని గాంక్షించెడు పుణ్యపురుషులు మతమునందుఁ బ్రవేశించిన యపరిశుద్ధతలను దొలఁగించి దానిని నిష్కళంకముగాఁ జేయ పాటుపడవలెను. జనులందఱ

ఉను సత్యాదరము కలవారు కావలెను; ధర్మపరులు కావలెను; దయాళువులు కావలెను; సత్కార్యశూరులు కావలెను. మనము చేసెడి ప్రతిసత్క్రియను ఫలనిరపేక్షముగా ననఁగా, ధర్మ మనియు నీశ్వర ప్రీతికరమనియుఁ జేయవలెనే కాని దానివలనఁ గలుగఁ బోయెడు లాభనష్టముల నాలోచించి కాదు. మనకు ధర్మమును కర్తవ్యమును నగుపనిని బాధలెన్ని వచ్చినను గణింపక పరమేశ్వరప్రీత్యర్థముగా చేసి తీఱవలెను. అట్లు చేసెడిమనుష్యుఁడే నిజ మయిన యాత్మగౌరవమును భగవద్భక్తియుఁ గలవాఁడుగాని తదితరులు గారు.

సత్యమునం దాదర మెట్లో యట్లే భగవద్భక్తి గలవారెల్ల న్యాయమునందు సహితమాదరముగలవారయియుండవలెను. మనదేశమునందగ్రవర్ణములవారధమవర్ణములవారియెడలను, పురుషులు స్త్రీలయెడలను, ఎన్నెన్నియో యన్యాయములను జేయుచున్నారు. మాలమాదిగ లయిన పంచముల విషయ మటుండఁగా శూద్రులవిషయమున నడచుచున్న యన్యాయములను దలఁచుకొన్నను న్యాయదృష్టిగలభగవద్భక్తులకు తలవంపులుగా నుండును. సోదరులుగా నుండవలసిన మానవజాతిలో కొందఱు మఱికొందఱిని మృగములకంటెను హీనముగాఁ జూచుచు నవమానించుచుండుట మతమునకంతకు నవమానకరము, మానవజాతికంతకు నపకీర్తికర మయిన వర్ణవైషమ్య మహాకళంకము మతమునుండి తొలఁగింపఁబడువఱకును మనదేశము బాగుపడనేరదు; మనదేశస్థులు స్వాతంత్ర్యలాభముల ననుభవింపఁ జాలరు. మనదేశమందు స్త్రీలవిషయ మయి నడచెడి యన్యాయము లింతకంటెను ఘోరతరము లయి యున్నవి. పురుషుల కర్ధాంగులనఁ బడెడియబలలను విద్యావిహీనలనుగా జేసి, ఆడుకొనెడి దినములలోనే వివాహ మనెడి పర దాస్యము పాలుపఱచి బాలవితంతువుల నామరణమును దీఱనివ్యథ

కప్పగించి. పిల్లను కడగండ్లను దలచుకొన్న న్యాయబుద్ధియు నీశ్వర భక్తియుఁగల వివేకులు న్యాయవాదులు కంపమొందరా? వారికంట వెసలెపి మహాత్ములు లోకముచేతఁ జేర్పఁగలిగితిమా యెన్నియో మహాసముద్రము లేర్పడకపోవు. స్త్రీలను తమస్థితికిఁ దీసికొనిరాక యజ్ఞానాంధకారమున ముంచి దుస్స్థితిపాలు చేసెడి యపయశమును దొలగించుకొన్నంగాని మనవారిప్పటికిని నాగరికు లనఁదగినవారను భవించుచున్న శుభస్థితిని బొంద శక్తులుకారు. అబలలయిన, యాడువారి నేడిపించి సుఖింపఁ గోరువీరులు తాము బాగుపడనేర్తురా! ఈశ్వరభక్తిలేశముగల పురుషనామధారు లందఱును శోచనీయమైన యీపాపపంక మింకువఱకును నిదురపోకుందురుగాక !

ఇటువంటి యసంతములైన యన్యాయములను రూపుమాపుటకును ప్రజలయభివృద్ధిని పెంపు చెందించి వారిని సుఖులనుగాఁ జేయుటకును కారుణ్య మమోఘసాధనము. ఈ కారుణ్యమును వృద్ధి పొందించుకొనుచు పరోపకారకృత్యములయం దెంతయెక్కువగా వర్తించుచుండునో భక్తుఁ డంతయెక్కువగా నీశ్వరసామీప్యమును బొందుచు దేశమును పాపపంకమునుండి యుద్ధరించి విముక్తిమార్గమున నడపింప శక్తుఁడగును. దేశారిష్టకరములైన యిట్టికళంకముల వారింపఁగలిగినఁగాని మతము పరిశుద్ధమయి సన్మతమని పేరుపడయ నర్హము కాదు. పరమదయాళుఁ డైనపరమేశ్వరుఁడు నిర్దుష్టమయిన సన్మతమును దేశమునం దంతటను వ్యాపింపఁజేయునుగాక!

గృహము — భూతలస్వర్గము. 1 - 4 - 08

•••○●○•••

ఆదికాలమునందు మనుష్యులు మృగప్రాయులయి, మృగముల తోడిపాటుగా నరణ్యములందు వసించుచు, కందమూల పర్ణఫలభక్షణము చేయుచు, చెట్లనీడనో గుహాలలోనో విశ్రమించుచు, భార్యాది బంధము లేక యిచ్చవచ్చిన వారితోఁ గలియుచు, అనాగరికు లయి యుండెడివారు. కాలక్రమమున మృగప్రాయతతొలఁగి, సభ్యతకొంత గలిగి, వివాహానుబంధసంసారభారము మీఁద పడినతోడనే సుఖావాసమునకు గృహము కావలసిన యావశ్యకత సంభవించెను. గృహమేర్పడి గృహస్వామ్యము కలిగి నప్పుడు గృహము గలపురుషుఁడు గృహియు స్త్రీ గృహిణియు నయిరి; అప్పుడాపురుషుఁడు భరింపవలసినవాఁడగుటచేత భర్తయు స్త్రీ భరింపఁబడఁదగిన దగుటచేత భార్యయు నయిరి. అట్లు గృహయాజమాన్యము భార్యాభర్తలయందు సంక్రమించినందున పురుషుఁడు గృహపతియు స్త్రీ గృహపత్నియునయి సంసారచక్రమున కుటుంబపాలనమునందు గృహమునకు వారిరువురును రాజును రాణియునయి సంసారసుఖము ననుభవించుచు నానందింపఁ గలవారయిరి. స్త్రీపురుషులలో నన్యోన్యమైత్రియు పరస్పరానుకూల్యమును గలిగి గృహపాలన మైకమత్యముతో నిర్వహింపఁబడునప్పుడు సంసార మమృతతుల్యమయి సమస్తసుఖావహ మయి సకలసద్గుణోత్తేజకమయి యత్యంతస్పృహణీయ మగును; అప్పుడు గృహము భూతలస్వర్గ మగు ననుటకు సందేహములేదు. అనిర్వాచ్యానందము గృహమునందే యుదయించును; శుద్ధవర్తనము గృహమునందే యారంభ మగును; స్వప్రయోజనత్యాగము గృహమునందే పుట్టును; ఈశ్వరభక్తి గృహమునందే యంకురించును; పరోపకారబుద్ధి గృహ

మునందే జనన మొందును. ఇది యని యనవేల? మానవానంద సౌఖ్యఫలములకు మూలము లయిన సమస్తసద్గుణాంతలును గృహాల వాలములనే మొలకలెత్తి పెంపొంది బయలుదేరి కాలక్రమమున లోకమెల్ల నల్లుకొనును. ఇట్టిగృహముసందు పురుషునిపాలిటి భాగ్య దేవతయు, అర్ధాంగి యగుటచే సమసుఖదుఃఖభాగినియు, ఆరోగ్య భాగ్యకారిణియు, దుఃఖనివారిణియు, నయిన యిల్లాలు నిరంకుశాధి కారముతోం గాక యనురాగపూరితము లైన కటాక్షవీక్షణముల తోను ప్రేమాస్పదము లైన మృదుమధురవాక్యములతోను రాజ్యము చేయును. సహధర్మచారిణి ప్రేమానుపూర్వకముగాం జేసెడి యుప చారములును సరససల్లాపములును పరిశ్రమలును మఱచునట్లు చేసి యనిర్వాచ్య మైన హృదయానందమును గలిగించును; తప్పటడుగు లిడుచు వచ్చి గాని తొక్కుపలుకులు పలుకుచు వచ్చి వయిని ప్రక్కను బడి మురిపములుచూపు శిశువు ముద్దుమోములును వారి మంద హాసములును నేత్రానందముచేయును; పగలెల్లను బయిట పనిచేసి యలసిసొలసి సాయంకాల మిల్లు చేరవచ్చునప్పటి కెదురుగావచ్చి నవ్వుమొగముతో నిరువైపుల చేతులుపట్టుకొని లోపలికిం గొనిపోయి కిలకిలలాడు బిడ్డల గారాపుమాటలను, ఉల్లము చల్లచేసి మనఃక్లేశ మునుబాపి సంతోష మొసంగెడి ప్రియకాంతయొక్క సవినయోప చార వాక్యములును, సంగీతముకంటెను మధురతరములు శ్రావ్యము లయి శ్రవణరసాయనము లగును.

నిరంకుశబుద్ధిప్రచారులగు కవికుమారులువర్ణించిన స్వర్గమును పయినుండి క్రిందికిదింపి మనభూలోకగృహములయందు పెట్టిరేమో యనునట్లు పయివ్రాంతవలనం గనంబడినను, పరీక్షించి చూడంగా కవిశిఖామణులు కావ్యములయందు వర్ణించిన నరకమును క్రిందినుండి

వయిశత్రి యీభూలోక గృహములయందు పెట్టిరేమో యనునట్లు బహు గృహములు కానఁబడుచున్నవని కొంద అనుభవశాలులు పలుకవచ్చును. భూలోకనరకము లనఁదగిన గృహములు పెక్కులుగలవు గాని యవి యట్లుండుట స్వాభావిక గుణముచేతఁగాక యస్వాభావిక దోషముచేత తటస్థించినదని చెప్పవలసియున్నది. గృహముస్వర్గమువలె నుండక నరకమువలెనుండుటకుఁగల యస్వాభావికదోషమేది? నిజముగా గృహము భూలోకస్వర్గమువలె నుండుటకు గృహియు గృహిణియు నెట్టివారుగా నుండవలెను? అన్న యంశము విమర్శనీయముగానున్నది. లోకములో సుఖపడఁ దలఁచుకొన్న వారందఱు విద్యావివేకములు గలవారుగాను సత్యసంధులుగాను, ధర్మరతులుగాను, నీతిమంతులు గాను, భూతదయాపరులుగాను, ఈశ్వరభక్తి గలవారుగాను, సద్వర్తనులుగాను, ఉండుటచేత గృహస్థుఁ డట్టి సుగుణసంపద గలవాఁడుగా నుండవలెను. గృహి యట్టివాఁడు కావలసినచో నింక గృహిణి యెట్టిదిగా నుండవలెను?

భర్తకోడిపాటుగా మొట్టమొదట భార్యయు విద్యావతి యయియుండవలెను. కొందఱు బుద్ధిమంతులు తాము విద్యావంతులయ్యును భార్యలను మూఢురాండ్రనుగానుంచి వారు గుణవంతురాండ్రు కావలెనని కోరుదురు. సదసద్వివేకము కలిగించెడు విద్యలేనియెడల సుగుణము లెక్కడినుండి వచ్చును? అవురు మేఁత వేయక పాలియవలె నన్న నెట్లు పొసఁగును? కొందఱుమహానుభావులు చదువుకొన్న భార్య పరపురుషుల కుత్తరములు వ్రాయఁగలుగునని పలుకుచు మూఢవనిత గుణములను మెచ్చుకొందురు. కంటివాడు నృత్యముఁ జేయుచుండఁగా గ్రుడ్డివాఁడు సంతోషించినట్లు మూఢకాంతల కౌశలమును మూఢకాంతులు మెచ్చుకొని సంతోషపడనిండు. చదువుకొన్నవాఁడు

మాత్రము తన యర్ధాంగిని చదువెఱుఁగనిదానినిగా నుంచకుండును గాక! భార్యాభర్తల దిద్దఱిని యేకదేహ మనిచెప్పుటచేత నంధర్ధభాగ మయిన స్త్రీశరీరము విద్యాభావముచేత పశుశరీరముగాను, అర్ధభాగ మయిన పురుషశరీరము విద్యాప్రభావము చేత మనుష్య శరీరము గాను, ఉన్నయెడల నట్టిశరీరము పక్షవాతబాధితదేహమువలె బాధ పడక యెట్లు సుఖపడఁగలుగును? "విద్యావిహీనః పశుః" అన్న యార్యోక్తిని విననివా రెవ్వరు? పశువాస మైనగృహము మహా రణ్యముగాక మనుష్యశరణ్య మెట్లగును? మూఢాంగనలతో నిండి యున్న గృహములు భూలోకనరకము లగుట యొకవింత కాదు. చదువుకొన్నభర్తకు చదువుకోనిభార్యబాధ గలయింటికడ నుండునంత యసౌఖ్యము మఱియెక్కడనుండదు. అట్టిభర్త కిల్లేనరకము. బయట ప్రసంగములలో సింహమువలె నసహాయ శూరుఁడుగా నుండు విద్యాధికుఁడు మూఢభార్యాపిశాచావాస మైనస్వనివాసమునకు రాఁగానే తనప్రసంగములను తన్నును మఱచి యింటికడ నసమాన భీరువయి భయముచే వడఁకుచు పిల్లిపిల్లవలె మూలమూలల నొదిగి యుండవలసినవాఁ డగును. సభాభవనములో నెత్తిఁనోరు స్వభవన ములో నెత్తినపక్షమున మఱునాఁటినుండి బ్రతుకలేను. చదువు గల భర్తకును చదువులేని భార్యకును సద్విషయములయందు సంభా షణ ముండదు; సత్కార్యములయం దైకమత్య ముండదు.

సత్యమైనసౌఖ్య ముండదు; సంతోష ముండదు. ఏసౌఖ్యము లేకపోయినను తగవులాట లైనను లేకుండ బయలఁబడవలెనని కోరినా, యతఁ డింట నున్ననాలుగుగడియలును తన విద్యాధికవేష మును మార్చి మూఢవేషమును వేయవలెను. ఇట్టిగృహములు భూలోకనరకములుగాక స్వర్గము లెట్లు కాఁగలుగును?

విద్యావివేకశోభితు లయినసుహృన్గులారా! మీగృహములు భూతలస్వర్గములు కావలెనన్నకోరిక మీకున్నపక్షమున మీతోసమానముగా మీవామాంగులను విద్యావతులనుగాఁ జేయ సర్వవిధములఁ బ్రయత్నింపుఁడు. వారిని మూఢత్వములో ముంచియుంచి మీరెప్పుడును పైకి తేలఁజాలరు. అజ్ఞానసముద్రమునుండి విద్యాప్లవముచేత వారిని తేల్చిన మీరును తేలి దరిచేరఁగలుగుదురు; అట్లుచేయని యెడల మీరును వారితో మునిఁగి యడుగంటుదురు. మీరు బాగుపడఁ గోరితిరా వారిని బాగుచేయుఁడు. స్త్రీలబాగే పురుషుల బాగు; స్త్రీలయోగే పురుషులయోగు. వారి నజ్ఞానాంధకారమునుండి వెడలించి కన్నులు తెఱపించి వెలుతురులో పెట్టితిరా వారు మీతోడ నడచి యిహలోకయాత్రయందు సహాయులై రాం డ్రయి మిమ్ము నిత్యానందపదవికిఁ జేర్తురు. ఒక్కవిద్యాదానమును మీరు వారికి పూర్ణముగాఁ జేసితిరా, విద్యాప్రభావముచేత వారు సమస్తయోగ్యతలనుబడసి గృహములను నిజమైన భూతలస్వర్గములనుగాఁ జేయ సమర్థురాండ్రగుదురు.

పాపము — ఈశ్వరకారుణ్యము.

ఈ లోకము దుఃఖబహుళమైన దనియు దుఃఖముల కన్నిటికిని జన్మము కారణ మగుటచేత జన్మము లేకుండఁ జేసికొనుటయే పరమార్థమనియు, అదియే ముక్తి యనియు, మనవారు చెప్పుచున్నారు. జరామరణరోగాదులవలనఁ గలుగు దుఃఖములు మనదేహముల నాశ్రయించి యుండుననుటకు లేశమాత్రమును సందేహము లేదు. సర్వకారుణ్యుఁ డయిన యీశ్వరుఁడే లోకమును పాలించుచున్న

మొదల సృష్టిలో నిట్టిదుఃఖము లుండుట యెట్లు పొసఁగునని భావించి సంశయించి నాస్తికులయిన వారును పలువురు గలరు. సర్వకారుణ్యుఁడైన యీశ్వరుని రాజ్యములో నిట్టి దుఃఖము లుండుట పొసఁగునా యన్న యంశము విచారణీయ మైనదే. మనకు శరీరములు మాత్రమే యుండి శరీర సౌఖ్యములే పరమార్థము లయినపక్షమున మన సంసార దుఃఖములు నిజముగా నీశ్వరుఁడు సర్వకారుణ్యుఁడగునా యన్న సందేహమును గలిగింపవచ్చును. మనకు క్షణ భంగురము లైన శరీరములుమాత్రమేగాక నిత్యము లైనయాత్మలుకూడ నున్నవి. అందుచేత శారీరిక సౌఖ్యము లనఁగా నింద్రియసుఖములు తుచ్ఛము లయి యనిత్యము లైనవిగాను, ఆధ్యాత్మిక సౌఖ్యములు శ్రేష్ఠములయి నిత్యము లైనవిగాను, ఉన్నవి. ఈద్వివిధ సౌఖ్యముల లోను దేహసౌఖ్యమునకంటె నాత్మానంద మధికాదరణీయ మయి పరమార్థముగా నేర్పడుచున్నది. కాఁబట్టి వివేకు లైన వారు నశ్వరము లైన దేహసౌఖ్యములను త్యజించియైనను, అనశ్వరము లైన యాత్మానందము నొందుటకయి సదా ప్రయత్నించుచుందురు. లోకములో సాధారణముగా దేహసంబంధ మయినట్టిగాని యాత్మసంబంధ మయినట్టిగాని సౌఖ్యము లీశ్వరాజ్ఞననుసరించుటవలనను దుఃఖము లీశ్వరాజ్ఞనతిక్రమించుట వలనను గలుగుచున్నవి. దేహారోగ్యధర్మముల మీఱుటవలన వ్యాధులు సంభవించును; ఆధ్యాత్మిక ధర్మములను మీఱుటవలన మనోవ్యధలు సంభవించును. కాఁబట్టి వ్యాధులును వ్యధలును అస్వాభావికములును నాగంతుకములు నయి యున్నవి. సౌఖ్యానందములు స్వాభావికములును సుస్థిరములు నయి యున్నవి. మనము స్వభావముచేత సౌఖ్యము ననుభవించునట్లు చేయుటయే యీశ్వరుఁడు సర్వకారుణ్యుఁ డగుటను సహస్రముఖముల ఘోషించు

చున్నవి. అయినను లోకములో మనకు కష్టములు పెక్కులు గలవు. ఆకష్టములు నొప్పులు, తెవుళ్లు, చావులు మొదలైనవానివలనఁ గలుగుచున్నవి. ఇట్టిబాధలు మనదేహములకు సంభవించెడు వ్యాధులు మొదలైనవానివలన మాత్రమే కాక మనకు ప్రేమాస్పదులైన భార్యాపుత్రాదులు బంధువులు మిత్రులు మొదలైనవారికి సంభవించెడు రోగములు నొప్పులు మొదలైన దుఃఖములవలనను కలుగుచున్నవి. ఈదుఃఖములు మనము బాధపడుటకు మాత్రమే యుద్దేశింపఁబడినవిగాక కడపట వానివలన మనకు మేలు కలుగుకొఱకే యుద్దేశింపఁబడిన వగుటచేత నీదుఃఖములవలన సహిత మీశ్వరుని సదుద్దేశమును కరుణాళుత్వమును వెల్లడి యగుచున్నవి. నిప్పు ద్రొక్కినప్పుడు గాని ముల్లుగ్రుచ్చుకొన్నప్పుడుగాని కలుగు నొప్పి ముందు జాగరూకులమయి చూచి నడుచుటకు తోడుపడుచున్నది; వ్యాధు లారోగ్యధర్మములను మీఱకుండునట్లు చేయుటకయి తోడుపడుచున్నవి; ఇతరుల యాపదలు జాలి కలిగించి పరోపకారమునకు పురికొల్పుటకయి తోడుపడుచున్నవి.

శరీరసుఖములకంటె నాధ్యాత్మికసుఖము లధికాభ్యర్థనీయములనియు, స్థిరతరము లనియు, శరీరక్లేశములకంటె నాధ్యాత్మిక దుఃఖము లధిక హేయములనియు నధిక వేదనాకరములనియు, తెలిపియున్నాము. ఈశ్వరాజ్ఞారూపములైన యాధ్యాత్మిక ధర్మములను మీఱుట పాపమనియు, అనుసరించుట పుణ్యమనియు, వ్యవహరింపఁబడుచున్నవి. ఇహపర సుఖముల నపేక్షించు ప్రతిపురుషుఁడును ప్రతిస్త్రీయును పాపమునకు భయపడుచు సర్వప్రయత్నముల చేతను దాని పొంతకుఁ బోకుండునట్లు పాటు పడుచుండ వలయును. ఆపాపములు మనోవాక్కాయ కర్మలచేత స్వవిషయమునను భగవం

తునివిషయమునను చేసెడి యీశ్వరాజ్ఞోల్లంఘనము లయియున్నవి. శారీరక దుఃఖములకంటె పాపరూపము లయిన యాధ్యాత్మికదుఃఖములు ఘోరతరము లని సామాన్యజ్ఞానము గల యెల్లవారును నెఱిఁగియున్నారు. అందుచేతనే యనేకు లెన్నిదేహబాధలకయినను సహింతురుగాని వానిని తప్పించుకొనుట కయి పాపకార్యమున కడుగిడఁజాలరు. అనేకులు తమవారు దుష్కార్యములు చేసి యపకీర్తిపాలగుటకంటె మృతినొందుట మే లని తలంతురు.

ఇది మంచిది, ఇది చెడ్డది, ఇది చేయఁదగినది, ఇది చేయఁగూడనిది, అనుజ్ఞానము మనలోనుండుటచేత పుణ్యపాపభేద మేర్పడినది. ఈజ్ఞానమే లేకయుండినయెడల పుణ్యపాపభేదమేయుండదు. మనుష్యుఁడొకబాలుని జంపినయెడల నెల్లవారును వానిని పాపాత్ముఁడని భావింతురుగాని, యాబాలునినే యొకతోడేలు మ్రింగిన నెవ్వారును అది పాపము చేసె నని తలంపరు. సర్వజంతువులలో మనుష్యుఁడు శ్రేష్ఠుఁడని భావింపఁబడుట కతనికిఁ గల పుణ్యపాపజ్ఞానమేముఖ్యకారణము. ఇటువంటి సదసద్వివేకమును ప్రసాదించుటయే యీశ్వరుఁడు మనకు చేసినమహోపకారములలోనెల్ల నగ్రగణ్య మయినది. దీని మహిమచేతనే మనము సమస్తజీవరాసులకంటెను మహోన్నతుల మయి తలయెత్తుకొని నిత్యానందము ననుభవింపగలుగుచున్నాము. ఈవిభాగజ్ఞానమే మనము పాపుల మనుచింతను మొట్టమొదట మనహృదయములలో నుదయింపఁజేయున దయినను, పాపచింతయే మనలను నీతిపరులను జేసి శాశ్వతానందప్రద మయిన ముక్తిసౌధము నెక్కించుటకు ప్రధానసోపాన మగుచున్నది. అందుచేత పాపచింత మన కెంతమాత్రము నపకారి గాక మనయుత్తమగమ్యస్థాన మైన పరమపదమును జేర్చుటకు సాయమయి మహోపకారి యగుచున్నది. మనము

పాపులమును పతితులమును గానియెడల పుణ్యులమును పావనులమును గాఁగలుగుట సాధ్యము కాదు. పాప మనునది యొకటి యుండఁబట్టియే మనము పుణ్యపాపభేదములను దెలిసికొని, మనప్రయత్నముచేత పాపమును పరిత్యజించి పుణ్యపథమును భజించి యానందింపగలుగుచున్నాము. ఒకఁడు పాపకార్యమును జేయుటకు శక్తుఁడు కాకుండుటలో ఘనతయేమియు లేదు. ఘనతయంతయు పాపమును జేయుటకు శక్తుఁడయియుండియు తనకుఁ గల స్వాతంత్ర్యముచే పాపమార్గమునుబట్టక చరించుటలో నున్నది. పాపపుణ్యవిభేదమును దెలిసినవారయి ఇచ్ఛవచ్చిన దారి ననుసరించు స్వాతంత్ర్యము గలవార మగుటచేతనే యీశ్వరభటుల మనఁదగిన మనము మోహాంధకారబంధురరిపువర్గకంటకదుశ్చింతావిషసర్పసమావృతమైన పాపమహారణ్యమును ఛేదించి దారిచేసికొనుచు మహాపౌరుషముతో ముందుకునడిచి యీశ్వరసాన్నిధ్యము చేరి యనిర్వాచ్యనిరుపమానంద లాభమునొంది సుఖింపఁగలుగుచున్నాము. ఇటువంటి యసమానమోక్షసాధనమును మనకనుగ్రహించి నిత్యానందపదవికి దారియేర్పఱిచిన సదయహృదయుఁడు సర్వకారుణ్యుఁడు గాక మఱియెట్టివాఁడగును? పాప మును దానినొకటిని గలిగించిన పరమేశ్వరుని కరుణాళుత్వమువలననే మనము పాపభయమునుబట్టి యభయము వేఁడి యీశ్వరునియందుఁ జేరి తద్దాసులమయి యీశ్వరప్రీతికొఱకు తత్ప్రియములైన నీతియందును సత్యమునందును దినాదినాభివృద్ధి నొందుచుఁ గడపట పరిపూర్ణపరిశుద్ధతను గాంచి యీశ్వరసామీప్యమునొంది మోక్షసామ్రాజ్యమును చూఱగొనఁ గలుగుచున్నాము. పాపచింతలనుండియు పాపవాక్కులనుండియు పాపకర్మలనుండియు విముక్తుల మయి ముక్తిపదము నొందుటయే మనము కోరఁదగిన పరమార్థము. దానిని బొందుటకు పాపపరిజ్ఞాన

మును యథేచ్ఛానువర్తన స్వాతంత్ర్యమును పరమసాధనములు. మనయెడలఁగల నిర్హేతుకజాయమాన కరుణావిశేషముచేతనే యీశ్వరుఁడు మనకట్టి యమూల్యామోఘసాధనముల దయచేసియున్నాఁడు. ఆయమోఘసాధనములను యుక్తరీతిని మన ముపయోగించుకొనుచుందుమేని కాలక్రమమున పురోవృద్ధినొందుచు తుదను పరమార్థమును సాధించి యానందింతుము. అటువంటి నిత్యానందపదవిని బొందుటకు విశేషకాలము కావలసియుండును. ప్రతిపదార్థమును సూక్ష్మస్థితినుండి యంతకంతకు వృద్ధినొంది కడపట పూర్ణదశను గాంచవలెననుట యీశ్వరసంకల్పము. అత్యల్పబీజమునుండి యంకురించి కాలక్రమమున పెరిగి మహావృక్షమయి మఱ్ఱిచెట్టు వేలకొలఁది పక్షులకు పండ్లను, నూఱులకొలఁది మనుష్యులకు ఛాయను నియ్య సమర్థమగుచున్నది. మొట్టమొదట నొక చిన్నయూటనుండి యుదయించి యల్పజలముతో కాలువపాటి యేఱు కాలక్రమమున వృద్ధినొంది దేశదేశములవెంటఁ బ్రవహించి మహానదియై సస్యములపంటకును జంతువుల స్నానపానములకును మహోపయుక్తమగుచున్నది. ఈప్రకారముగానే మోక్షసామ్రాజ్యము నొందుటకును చిరకాలము పట్టును. ఒక్క కాలదీర్ఘతమాత్రమేకాక దానిని సాధించుటకు బహుకష్టములును పడవలసియుండును. ఏవిషయములోను కష్టములేక ఫలము కలుగదు. ఎక్కువఫలము నపేక్షించునా రెక్కువకష్టములను పడవలెను. కష్టములేక కలుగుఫలము సుఖదాయకము కాదు. నిత్యానందపదవి మనుష్యునకు పరమార్థమయినందున దానిని సాధించి సుఖించుటకయి మనుష్యుఁ డెన్నిశ్రమల నయినను పడవలెను. ఎన్నిశ్రమలనైనను సహించి పరమార్థము సాధించు బుద్ధిని శక్తిని సాధనములను ప్రసాదించిన పరమేశ్వరుఁడు పరమకృపాళుఁడు. లోకములో

పాపముండుటవలన నీశ్వరుని కరుణాళుశ్వమున కొంతమాత్రమును కొఅంతగలుగదు. ఈశ్వరానుగ్రహమువలన నెల్లవారును నిత్యానంద పదవిని పొందుటకయి నిరంతరకృషిని చేయుదురుగాక!

స్త్రీ విద్య.

ప్రహసనము.

[సుందరి, దమయంతి, సరస్వతి, అను బాలికలు ప్రవేశించుచున్నారు.]

దమ—సుందరీ! నీ విప్పుడు అలా విచారంగా వున్నావేమి? కళ్ళన్నీ వాచిపోయినవి. యేడిచినావా యేమిటి?

సుంద—సఖీ! దమయంతీ! యేమనిచెప్పను? రేపటినుంచి బడికి పోవద్దని మాఅమ్మ నన్ను నిర్బంధపెడుతూ వున్నది. అందుచేత యేడ్చినాను.

దమ—చదువు మాన్పించవద్దని పెద్దాయన మీ తాతగారయినా కూతురిని కాస్త కూకలువేసినారు కారటే?

సుంద—తాతగా రెవరే? నాకు తాతగారు లేనేలేరు.

దమ—మొన్న నేను మీకోసం మీయింటికి వచ్చినప్పుడు మంచం మీద కూర్చున్నాయన మీ తాతగారుకారటే? ఆయన మీ అమ్మతాతగారా యేమి?

సుంద—కారే.

దమ—యెవరూ కాకపోతే నీకాయన యేమవుతారే?

సుంద—(చిరాకుతో) యేమవుతారో నన్నడుగకు.

దమ—నిష్కారణంగా నామీద చిరాకుపడుతావేమే! —సరస్వతీ! నే నేమి తప్పుమాట అన్నాను? మాయింట్లో వున్న ముసలాయన యెవరంటే, సుందరి అలా చిరాకుపడుతుందేమే?

సర—ఆహాహా! నెల్లాళ్ళబట్టి సుందరితో స్నేహం చేస్తూవున్నావు నీ కాసంగతి తెలియదా? ఆయన సుందరికి భర్తగా రవుతారే. ఆయనపోరు మూలంగానే తల్లిసుందరిని చదువు చాలించుకోమంటూవున్నది.

దమ—ఆహాహా! సుందరీ! యేమి నీపుణ్యం! ఇంత చిన్నతనంలోనే నీకు పెద్దలసేవచేసి తరించేభాగ్యం లభించింది! నీ యీడుకూ జోడుకూ తగినభర్తను వరించినావు. నీప్రాణవల్లభుండే చదువువద్దని నిన్ను ప్రాణాలు తీస్తూవున్నాడా?

సర—పాపం! దాన్ని ఆక్షేపించ బోకే. అది యేమి చేస్తుంది? నీతండ్రిగారివలె దానితండ్రి దాన్ని అడిగి మరీ పెళ్ళిచేసినా డనుకొన్నావా యేమిటి? ఋణాలు తీర్చుకోవడానికి వెయ్యిరూపాయిలు పుచ్చుకొని దానితండ్రి సుందరిని సహస్రమాసజీవి కిచ్చి కన్యాదానం చేసినాడు. సుందరి బహుమంచిది. చదువుకున్నది కావడంచేత వినయమూ విధేయతా కలదయి యింకా పెద్దమనిషి కాకపోయినా పెద్దదానివలెనే యింటికాడ పెనిమిటికి సమస్తోపచారాలూ చేసి మరీ బడికి వస్తుంది.

దమ—అవును. సుందరి అందరివంటిదీ కాదు. బహు బుద్ధిమంతురాలు. తనవుపచారానికి లోపం లేకుండావున్నప్పుడు పిల్లది చదువుకుంటూ వుంటే ముసలాయనసొమ్మేమి పోయింది?

సర—సుందరిచదువు మాన్పించవద్దని మొన్న మాఅమ్మ వెళ్ళి దానితల్లితో చాలాదూరం చెప్పింది. తల్లి వట్టిమూర్ఖురాలు;

యెంతచెప్పినా వినకుండా వున్నది. "ఆడది చదివి చెడ మగవాడు చదవక చెడ" నని సామెతలు తెచ్చి, ఆడదానికి చదు వెందు కంటుంది? నాచిన్నతనంలో మేము యేమిచదువు చదివి మగడితో కాపురంచేసి బిడ్డలను కన్నా మంటుంది. మరీమరీ చెప్పితే అల్లుడుగారికి యిష్టం లేనప్పుడు పిల్లను నేనెట్లాబడికి పంపుతా నంటుంది?

సగు—ముసలాయనతో కూడా చెప్పి చూడలేకపోయిందా?

నగ— అవునీ జరిగింది. ఆడది చదువుకుంటే మగవాడిమాట వినదట! చదువు నేర్చిన ఆడుదానితోనూ వంటనేర్చిన మగవాడితోనూ యెగ్రహా నోప నేగరట! నోరెరుగని చిన్నతనంలో పెళ్ళిచెయ్యబట్టి కాని యిప్పుడయినట్లయితే చదువుకొన్నందుకు తండ్రిమాట వినక పొయ్యేదే నట! ఆ మునపూహాలు నేమని చెప్పను?

దవు—భర్తకూ తల్లికీకూడా యిష్టంలేకపోతే నీవు సుందరి [illegible] యెట్లా చదువుకుంటూ యున్నది?

సర—పెనిమిటి ఫాస్తెను డివేసి ఫనాసతారా వెళ్ళి నెల్లాళ్ళ క్రిందటనే తిరిగివచ్చినాడు. కాలేజీలో చదువుకుంటూవున్న అన్నగారి ప్రోత్సాహంచేత సుందరియింతవరకు చదువుకున్నది. చెల్లెలు చదువుకోవడం అతనికి యిప్పుడూ యిష్టంలేదు. బావమరిదితో చెప్పించడానికి నిన్న మాతండ్రిగారినికూడా మనయింటికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. అప్పుడు వారి యిద్దరికి పెద్దసంవాదం జరిగింది. పళ్ళూడి పోవడంచేతగాని లేకపోతే నమిలి మింగివేయవలె నన్నంతకోపము మాతండ్రిగారిమీద ముసలాయన కప్పుడు వచ్చింది. మాతండ్రిగారితోకూడా వెళ్ళడంచేత నేనాసంవాదమంతా విన్నాను.

దవు—ఆయన స్త్రీలకు విద్యకూడ దనడానికి యేమియుక్తులు చెప్పినారు?

సర—ఏమి శ్రోత్రియుకు లున్నవి? అన్నీ మాంత్రాలే వాటి పెడయుక్తులే, చదువుకుంటే పూర్తిగా స్త్రీస్వభావము పోతుం దట!

దమ—దానికి మీతండ్రిగా రేమి బదులు చెప్పినారు?

సర—మాతండ్రిగారు పకపక నవ్వి "నాభార్య బాగా చదువు కున్నది, దానికి ముప్ఫయియేండ్లు వున్నవి. యిన్నేళ్ళువచ్చినప్పటికి దానికి మీరన్న స్త్రీస్వభావం చెడి ముఖంమీద వెక్కిమీసమైనా మొలవలేదు. యిక ముందయినా గడ్డాలూ మీసాలూ వచ్చేజాడలు యేమీ కనపడడం లేదు. దానివద్ద వున్న సత్ప్రవర్తన, పరోపకారబుద్ధి గర్వరాహిత్యమూ మొదలైన సుగుణాలు చదువురాని మూఢుల వద్ద నాకెక్కడనూ కనపడడం లేదు. అది యెప్పుడూ నా మాటకు వ్యతిరిక్తంగా నడవదు; పిల్లలను చక్కబెట్టుకుంటూ వాళ్ళపద్ధతి బుద్ధులు తానే చూస్తుంది; గృహకృత్యములన్నీ తీరుస్తుంది; జిహ్వా కింపుగా పాకంచేసి వేళ తప్పకుండా భోజనములు యిస్తుంది, దాసజనుల జీతబత్తెములూ యింటివెచ్చాలూ తానే విచారించి నా కేభారం లేకుండా చేస్తుంది; అందుచేత మాయిల్లు భూతల స్వర్గంలాగు సర్వసుఖప్రదంగా ఉంటుంది. నాభార్య చదువుకోవడంచేత బాగుపడ్డ దేకాని యెంతమాత్రమూ చెడిపోలేదే!" అని చెప్పినారు.

దమ— నిజం చెప్పినారు. అంతటితో ముసలాయన బుద్ధి తెచ్చుకొని వూరుకున్నాడా? యింకా యేమైనా సోద మొదలు పెట్టినాడా?

సర—ఎందుకు వూరుకుంటాడు? వూరుకుంటే యిక మూర్ఖత్వం యేమిటి? లోకంలో యేరోగానికైనా మందున్నదిగాని మూర్ఖతరోగానికి మందు లేదు. చదువుకుంటే స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యం

వస్తుందనీ, స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యం కూడదని శాస్త్రాలు చెవుతూవు-వనీ, స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యం యిస్తే వారు పురుషులనుకూడా చెడగొడతారనీ, చదువుకున్న దన్నమాటేగాని మాతల్లివద్ద ఆచారవ్యవహారాలే లేవనీ, మడీమయిలా లేదని, తనకు వచ్చిన వెఱ్ఱిముఱ్ఱిచదువంతా యేమేమో చదివినాడు.

దమ—ఆయనగారు నెలల నుంచి తడపకుండా చేతులు తుడుచుకొన్న నేతిజిడ్డుతో కుళ్ళుకంపు కొడుతూవుండే ధావళీగుడ్డ మాత్రమే మడి దనీ, తెల్లగా వువ్వులాగు చాకలిది వుతికి తెచ్చిన తోవతీ మయిల దనీ, అనుకున్నాడు కాబోలును! ఆయన చెప్పిన ఆచారవ్యవహారాలు యిది తగిలిం దనీ అది తగిలిం దనీ రోజుకు ముప్పయిసార్లు మురికినీళ్ళలో మునిగి తడిబట్టలతో వుండి రోగాలు తెచ్చుకోవడమూ, అవుపంచితాలు తాగడమూ, పేడముద్దలు మింగడమూ, కాబోలును! మీతండ్రిగా రేమన్నారు?

సర—మాతండ్రిగా రిట్లన్నారు—“తాతగారూ! కోపపడక వినండి- పురుషులు తామేమో స్వతంత్రులమని తెలియక మాటలలో విఱ్ఱవీగడమేకాని నిజానికి పురుషు డెప్పుడూ క్రియలలో స్త్రీలకు దాసప్రాయుడే. స్త్రీ చదువుకొన్నదై మంచి దైన పక్షమున చెడ్డవా డయినా పురుషుడు సహవాసపుణ్యంచేత తానుకూడా బాగుపడుతాడు; స్త్రీ మూఢురాలై చెడ్డ దైన పక్షమున మంచివా డయినా పురుషుడు సహవాసదోషంచేత తానుకూడా చెడిపోతాడు. పురుషులను మనను వచ్చిన ట్లాడించేశక్తి స్త్రీలచేతిలో వున్నది. పురుషు లెప్పుడూ స్త్రీలు చేసిన ట్లవుతారు. విద్యావంతులైనను విద్యావిహీనలైన స్త్రీలతో సహవాసము చేసేవారు తత్తుల్యులయి మూఢాచారపరాయణు లవుతారు; విద్యాగంధము లేనివా రయినను విద్యావతు లైన

స్త్రీలతో సహవాసము చేసేవారు తత్తుల్యులయి సదాచారపరాయణు లవుతారు. ఏదేశ మెప్పుడు బాగుపడినా స్త్రీలమూలముననే బాగు పడవలెను. దేశమునందలి స్త్రీలస్థితినిబట్టియే దేశముయొక్క స్థితి బోధ పడుతుంది. కాబట్టి మన మెల్లప్పుడును విద్యామహిమచేత స్త్రీల నున్నతస్థితికి తెచ్చి తన్మూలమున మన మున్నతస్థితిని పొంద పాటు పడవలెను. స్త్రీకి విద్యచెప్పి బాగుపఱచి పురుషుఁడు స్త్రీతో తాను గూడ నూర్ధ్వగతికై నను బోవలెను; లేదా స్త్రీకి విద్యమానిపి మూఢురాలినిజేసి దానితో తానుగూడ నధోగతికైనను బోవలెను. అంతేకాని స్త్రీని మూఢత్వసముద్రములో ముంచి తాను పయికితేలి సుఖించెడు మధ్యమార్గ మెప్పుడును నుండదు. కాబట్టి నాప్రార్థన చిత్తగించి మీరు మరికొంతకాలము మీభార్యను చదువుకోనియ్యండి.

శ్లో॥ పితా రక్షతి కౌమారే భర్తారక్షతి యౌవనే
రక్షంతి స్థావిరే పుత్రాః న స్త్రీ స్వాతంత్ర్యమర్హతి.

అన్న మనువచనము నేను విననిది కాదు. తండ్రీ భర్తా పుత్రులూ స్త్రీలను రక్షించేవారే కాని లోకానుభవమునుబట్టి చూడగా సాధారణముగా శాసించేవారుమాత్రము కారు. నిజముగా పురుషులను శాసించి నడుపువా రెప్పుడును స్త్రీలే.

శ్లో॥ మాతా శాసతి కౌమారే భార్యా శాసతి యౌవనే
స్నుషా శాసతి వార్ధక్యే పుంసోనాస్తి స్వతంత్రతా.

అని శ్లోకం వున్నయెడల, సత్యాని కది యెక్కువచేరువగా వుంటుంది. ఈకడపటి శ్లోకార్థం వినండి—

గీ. మాత శాసించుచుండుఁ గౌమారమందు
భార్య శాసించుచుండు యౌవనమునందు

వచ్చి కోడలు శాసించు సార్థకమున
పురుషునకు లేదు స్వాతంత్ర్యగరిమ యెపుడు."

అని చెపుతూవుండగానే "హరిహరీ" అని చెవులు మూసుకొని తాతగారు దివాలున లేచిపోయినారు. బ్రహ్మ దిగివచ్చినా మూర్ఖులకు బోధించడం శక్యము కాదని నిరాశ చేసికొని మానాన్నగారూ నేనూ యింటికి వచ్చినాము.

దమ—చదువుమాట పోనీకాని తాతగారేమైన డబ్బు గలవారేనా?

సరి—వున్నదికాస్తా పెళ్ళిళ్ళకే పోయింది. 'బ్రాహ్మణస్యధనం భిక్ష' మన్నట్లు యిప్పుడాయనకు "సీతారామాభ్యాంనమః" తప్ప వేరే ఆధారం లేదు.

దమ—అలాగైతే భార్యఅయినా చదువుకొని పదిరూపాయలు తెచ్చి మొగుణ్ణి పోషిస్తుందే సుందరియిప్పుడారో క్లాసులో చదువు కుంటూవున్నది. చదువు మానసిస్తారంటే విలవిల యేడుస్తూవున్నది. ఇంకొక్క యేడాదిపాటు చదువుకోనిస్తే పరీక్ష ప్యాసవుతుంది.

సర—తాతగారికి మొదల భార్యచదువుకోవడమే అవమానమట! అపతిల పురోగ్యంచెయ్యడం అంతకంటేనూ తలవ పులట! వక్కముష్టియెత్తుకోవడమే మహాగౌరవమట! ఇంతటి బుద్ధిమంతులతో చెప్పవలసిన దేమున్నది? — సుందరీ! విచారించబోకు. నీ చదువుకు భంగం రాకుండా దేవుడు రక్షిస్తాడు. ఇంటికి పోదాము రా.

(అందరు నిష్క్రమించు చున్నారు.)

అద్వైతమత సంగ్రహము.

•oOo••

అద్వైత మనఁగా రెండవది లేదనుట; బ్రహ్మముతప్ప వేఱు పదార్థము లేదని యీమతసిద్ధాంతము. ఈమతస్థాపకుఁడు శంకరాచార్యుఁడు. ఆర్యావర్తములో లోకగురుఁ డని ప్రసిద్ధిగన్న యీమహానుభావుని వంశజన్మ కాలాదులను గూర్చి యింకను నిశ్చయముగాఁ దెలియదు. ఇతఁడు కేరళ (మళయాళ) దేశములోని కాలాడి యనునగ్రహారములో జననమొందినట్లు పలువురు వ్రాయుచున్నారు. చిదంబరములో పుట్టినట్లు ఆనందగిరి తన శంకరవిజయములోఁ జెప్పియున్నాఁడు. గాని యీమాట విశ్వాసార్హ మగునదిగాఁ గనఁబడదు. ఆదిశంకరులు నాఁడు మళయాళ దేశములోని నంబుదురి బ్రాహ్మణసంతతిలోనివారగుటకు సందేహము లేదు. ఈయన తండ్రిపేరు శివగురువు; తల్లిపేరు విశిష్ట. ఇతఁడు శివునియొక్క వరప్రసాదము వలన జననమొందినట్లు శంకరవిజయములలోఁ జెప్పఁబడి యున్నది; మధ్వవిజయమును మణిమంజరిని రచియించిన నారాయణాచార్యుఁడు తనమణిమంజరిలో శంకరుఁడు వితంతు వయినతల్లికి వ్యభిచారదోషము వలన సంభవ మయ్యెననియు కులమువా రాతని జాతిబహిష్కృతునిగాఁ జేసి రనియు వ్రాయుచున్నాఁడు. ఇది మతవైషమ్యము చేతఁ గల్పింపఁబడిన కథ యైనను గావచ్చును. అయినను తనయీడు చేడియలతోఁ గూడి యొక బాలవితంతువు శివాలయమునకుఁ బోయి వారు తమకు కొడుకుల నిమ్మని మ్రొక్కుకొనుచుండఁగాఁ దానును నట్లు చేసె ననియు, ఈశ్వరుఁడు భక్తిపూర్వక మయిన యాప్రార్థన నంగీకరించి పుత్రదానము చేసె ననియు, మళయాళ దేశములో నిప్పటికిని వాడుకగా నున్నది. వ్యాసాదుల జన్మములవలెనే మహాను

ర్యుల జన్మము లనేకములు దేవరహస్యము లయి యున్నవి. శంక రులవారు క్రీస్తుశకము 788-వ సంవత్సరమునందు జననమొందిన ట్లిప్పు డించుమించుగా నిశ్చయింపఁబడినది. ఈతని కేడవయేట నుపనయ నము చేయ యత్నించుచుండఁగా తండ్రి లోకాంతరగతుఁ డయ్యె నఁట. తల్లియే యుపనయనాదిసంస్కారములను జేయించి కొడుకు నకు వేదవేదాంగములను జెప్పించెను. ఈయనకు వివాహము కాలేదు. ఈతఁడు చిన్నప్పటినుండియు వైరాగ్యము కలవాఁడయి సన్యాసి కాఁగోరనుగాని తల్లి యనుమతింపకుండెను. ఒకనాఁడు తల్లియు తన యుఁడును నదికి స్నానము చేయఁబోయినప్పు డతనిని మొసలి పట్టు కొనె ననియు, ప్రాణాపాయసమయమునం దాతఁ డాతురసన్యాసాశ్రమ స్వీకారమునకుఁ దల్లిని వేడుకొనఁగా నామె యనుజ్ఞ యిచ్చెననియు, అంతట మొసలి యతనిని విడిచిపెట్టె ననియు, తరువాత విద్యారణ్యు లని ప్రసిద్ధిగన్న మాధవాచార్యులవారు తమశంకరవిజయములో వ్రాసియున్నారు. శంకరాచార్యులవారు నర్మదాతీరమునందలి యొక యాశ్రమములో నుండిన గోవింద భగవత్పాదుల వారివద్ద యత్యా శ్రమమును స్వీకరించి, యాయనవలననే వేదాంతశాస్త్రమును తది తరశాస్త్రములను గ్రహించెను.

అతఁడు గురుని యాజ్ఞానుసారముగా కాశీపురమునకుఁ బోయి యచ్చట సమస్త విద్యాప్రవీణుఁడయి ప్రసిద్ధినొంది, యనేక శిష్య బృందమును జేర్చెను. వారిలో ప్రథానుఁడు చోళదేశమునుండి వచ్చి చేరిన పద్మపాదుఁడు. ఈయన కాశీనగరమునం దుండిన కాలము లోనే యించుమించుగాఁ దనగ్రంథముల నన్నిటిని రచియించెను. శత కములు, అష్టకములు, ద్వాదశ మంజరులు మొదలయినవానిని విడిచి పెట్టెదు పక్షమున నీతఁడు రచియించినవానిలో ముఖ్యగ్రంథములు:

వేదాంతసూత్రభాష్యము, దశోపనిషద్భాష్యము, భగవద్గీతా భాష్యము — ఈతఁడు కాశీకాపురిలో నున్నకాలములో నొకసారి బదరికాశ్రమమునకుఁ బోయివచ్చెను. శంకరాచార్యులు కాశిలోఁ గొంత కాల ముండి ప్రతిమతబోధ చేసినపిమ్మట ప్రయాగమునకుఁ బోయెను. అక్కడ నున్నకాలములో నతఁడు మండనమిశ్రుని ప్రఖ్యాతిని విని యతని జయింపవలె నన్న యుద్దేశముతో నాతని వాసస్థానమైన (మగధదేశములోని) మాహిష్మతీపురమునకుఁ బోయి, తానోడిపోయెనుపక్షమున సన్న్యాసాశ్రమమునువిడిచి గృహస్థాశ్రమమును గ్రహించి మండనమిశ్రునకు శిష్యుఁ డగునట్లును, మండనమిశ్రుఁ డోడిపోయెనుపక్షమున గృహస్థాశ్రమమును విడిచి సన్న్యాసాశ్రమమును స్వీకరించి తనకు శిష్యుఁ డగునట్లును పందెము వేసికొని బహుదినము లాతనితో వాదించి యాతని నోడించెనఁట! అంత నతనిభార్యయైన భారతి తాను మండనమిశ్రుని యర్ధాంగి యగుటచేతఁ దన్నుఁ గూడ గెలిచినఁగాని పూర్ణజయము కాదని పలికి శంకరునితో వాదించి కడపట నపజయము నొందెనఁట! అప్పుడు మండనమిశ్రుఁడు సురేశ్వరాచార్యుఁ డనుపేరితో శంకరునకు శిష్యుఁ డయ్యెను.

శంకరుఁ డక్కడనుండి మహారాష్ట్రదేశముగుండ దక్షిణదేశయాత్రకై బయలువెడలెను. మహారాష్ట్రదేశములో కాపాలికమతస్థు లాతనిఁ జంపఁ బ్రయత్నించిరిగాని యీశ్వరానుగ్రహము వలన నతఁడు తప్పించుకొనెను. శంకరుఁడు ప్రాణాయామమునుబట్టి యొంటిగా సమాధినిష్ఠుఁ డయి యున్నప్పు డొక కాపాలికుఁడు చేత ఖడ్గమును బూని యాతనిని భైరవునికి బలిపెట్టవలెనని సమీపింపఁగాఁ బద్మపాదుఁడు చూచి పరుగెత్తి వానిచేతిఖడ్గము నూడఁబెఱికి దానితో వానితలను నఱికి గురువును రక్షించెనఁట! అతఁ డక్కడనుండి

తుంగభద్రాతీరమునకుఁ బోయి, యొక దేవాలయమును గట్టించి యా శారదాదేవిని ప్రతిష్ఠించి, యొక మఠమును గట్టించి యా శృంగగిరిమఠములో సురేశ్వరాచార్యులని పేరొందిన మండనమిశ్రుని నిలిపెను. మహారాష్ట్రదేశయాత్రలో హస్తామలకుఁ డనఁబడెడి యానందగిరి శంకరాచార్యులకు శిష్యుఁ డయ్యెను.

శంకరాచార్యుఁడు తనశిష్యుల నెల్ల శృంగగిరియందు వదలి మాతృసందర్శనార్థమై స్వగ్రామమునకుఁ బోయెను. అతఁ డక్కడ నున్న సమయమునందే తల్లి మరణము నొందుట తటస్థించెను. అప్పు డా గ్రామములో నున్న నంబూద్రి బ్రాహ్మణులు శవదహనాదికార్యములం దతనికి తోడుపడక పోవుటయే కాక స్మశానవాటికయందు దహనసంస్కారము చేయనీయక పోయిరి. అంతమాత్రముచేత శంకరుఁడు నిరుత్సాహి గాక, స్థూలకాయ యయిన తల్లి శవమును ముక్కలుగా కోసి తనయింటి దొడ్డిలోనికి గొనిపోయి యచ్చటనే యామె మృతదేహము దహనము చేసెను. ఇంతయు భావ్యబహిష్కృతము తన జీవితకాలములో స్వదేశమున గౌరవింపఁబడక పోవుటకు దీని నొకదృష్టాంతముగాఁ జెప్పవచ్చును.

అతఁ డక్కడనుండి మరల శృంగగిరి కరిగి శిష్యవర్గమును వెంటఁ గొని పాదచారి యయి స్వమతసిద్ధాంతముల నెల్లయెడల బోధించుచు పూర్వసముద్రతీరప్రాంతము పొడుగునను యాత్రచేసెను. ఆకాలమునందు పాండ్య, చోళమండలములయందు వ్యాపించి యుండిన శాక్తేయులు గాణాపత్యులు కాపాలికులు మొదలయినవారి మతములలో, గల క్రూరాచారములను వేదబాహ్యములని ఖండించుచు వారికీర్తిని తొలగింపఁ బాటుపడుచు మధుర మీనాక్షియొక్కయు కంచి కామాక్షియొక్కయు దేవాలయములలో నడచెడు దుష్టవామాచార

ములను మార్చి జగన్నాథమని సాధారణముగా జెప్పఁబడెడు పురుషోత్తమపట్టణమునకును బోయి యచ్చట గోవర్ధనమఠమును స్థాపించెను. తరువాత నతఁడు మరల నుత్తరహిందూస్థానమునకు బైలుదేఱి కాశికాపురద్వారమున నుజ్జయినికిఁ బోయి, యచ్చట నుండి ఘూర్జరదేశములోని ద్వారకకరిగి యచట శారదామఠమును స్థాపించి మరల నుత్తరమునకుఁ దిరిగి కాశ్మీరమునకును పోయి యచట బదరికాశ్రమమునందు బదరీనారాయణాలయమును గట్టించి వ్యాసమఠమును స్థాపించి, అస్సాములోని కామరూప (గౌహతి) మున శాక్తేయమతాచార్యుఁడైన యభినవగుప్తునితో వాదముచేసి యాతనినోడించి, యచ్చోటువిడిచి కేదారమునుఁజేరి కేదారనాథుని సేవించి యచటనే యతఁడు 838-వ సంవత్సరమునందు సిద్ధినొందెను. కైవల్యము పొందునప్పటికి ముప్పదిరెండు సంవత్సరముల ప్రాయమని పలువురు చెప్పియున్నను ముప్పదియెనిమిదేండ్లని యొకరు వ్రాసి యున్నారు. ఆయన సిద్ధిఁబొందిన సంవత్సర మిదియే నైయుండిన నలువది సంవత్సరములు జీవించి యుండవలెను. ఆయన క్రీస్తుశకము 798వ సంవత్సరమునఁ బుట్టి 830వ సంవత్సరమునందు శివసాయుజ్యము నొందెనని యింకొకరు వ్రాయుచున్నారు. తనకు సంభవించిన పరాభవమును సహింపఁజాలక ప్రతీకారకాంక్షతో నభినవగుప్తుఁడు శంకరాచార్యులపై క్షుద్రదేవతాప్రయోగము చేసెననియు, అందు చేత శంకరుని శరీరమునందు పొక్కులులేచినను దానినెఱిఁగి పద్మపాదుఁడా ప్రయోగమును మరలించి ప్రతిక్రియ చేసినందున స్వస్థత కలిగెననియు, అయినను నాతఁడు శీఘ్రకాలములోనే సిద్ధినొందె ననియు, వ్రాసి యున్నారు.

అద్వైతులు బ్రహ్మము, అవిద్య యను రెండుపదార్థములు కలవన్నను, తన్మతమున బ్రహ్మ మొక్కటియే సత్యపదార్థము. అద్వైతమును స్మార్తమత మనియు వాడుదురు. బ్రహ్మము సత్యజ్ఞానానందాత్మకము, నిర్వికారము, నిరవయవము, నిర్దోషము, విభువు. సత్యమనఁగా కాలత్రయముచే బాధింపఁబడఁ దగనిదిగాక నిత్యమైనది; జ్ఞానాత్మక మనఁగా నెఱుక (జ్ఞానము) తో నిండినది; ఆనందాత్మక మనఁగా సంతోషస్వరూప మయినది; నిర్వికార మనఁగా మార్పులు చెందినది; నిరవయవ మనఁగా భాగములు లేక యఖండమయినది; నిర్దోష మనఁగా లోపములు లేక పరిశుద్ధమయినది; విభు వనఁగా సర్వత్ర వ్యాపించి యుండునది.

అవిద్య అపారమార్థికము. సదసద్విలక్షణము, జడము, సవికారము, సావయవము, అనాది, సాంతము. అపారమార్థిక మనఁగా మిథ్యాభూత మయినది, సదసద్విలక్షణ మనఁగా సత్యమున బ్రహ్మము కంటెను, అసత్యమనగగనకుసుమాదికము కంటెను, వేఱయినది; జడ మనఁగా జ్ఞానశూన్యమయినది; సవికార మనఁగా రూపాంతరములు చెందునది; సావయవ మనఁగా అవయవసహిత మయినది; అనాదియనఁగా మొదలులేనిది; సాంత మనఁగా (బ్రహ్మజ్ఞానము కలిగినతోడనే) నశించునది. అద్వైతమతమునందు సత్యము పారమార్థిక మనియు, వ్యావహారిక మనియు, ప్రాతిభాసిక మనియు, త్రివిధము. త్రికాల బాధితముగాక యెప్పుడు నుండునది పారమార్థికము; వ్యవహారమునందు మాత్ర ముండి బ్రహ్మజ్ఞానముచేత నివర్తించునది వ్యావహారికము; త్రాటిని పామనుకొనునట్లు భ్రాంతి నివారణ మగువఱకును మాత్రము సత్యముగా తోఁచునది ప్రాతిభాసికము. అవిద్య పరమార్థమునందుఁ గాక వ్యవహారమునందు మాత్రమే సత్యమైనది.

ఈ యవిద్య సత్వరజ స్తమోరూపగుణత్రయాత్మక మయినది. మాయ యనఁబడెడి యీ యవిద్యకు ఆచ్ఛాదకశక్తి, విక్షేపకశక్తి, అని రెండు శక్తులు గలవు. దీనిచే నావరింపఁబడిన మనుష్యున కెట్లు స్వరూపజ్ఞానము చెడునో యట్లే యవిద్యయొక్క యాచ్ఛాదకశక్తిచే నావరింపఁబడిన బ్రహ్మమునకు స్వస్వరూపజ్ఞానము చెడును; అప్పుడు దాని విక్షేపకశక్తి చేత బ్రహ్మమునకు దేవమనుష్యతిర్యగ్జడాది భేదజ్ఞానము కలుగును. ఈభేదభావములన్నియు బ్రహ్మమున కవిద్య వలనఁ గలుగునవికాని పారమార్థికములు కావు.

శుద్ధచైతన్యము, మాయావచ్ఛిన్నచైతన్యము, అంతఃకరణావచ్ఛిన్నచైతన్యము, వృత్త్యవచ్ఛిన్నచైతన్యము, విషయావచ్ఛిన్నచైతన్యము అని బ్రహ్మరూపమయిన చైతన్యము పంచభేదములు కలదిగా నున్నది. శుద్ధచైతన్యము బ్రహ్మము; మాయావచ్ఛిన్నచైతన్యము ఈశ్వరుఁడు; అంతఃకరణావచ్ఛిన్నచైతన్యము జీవుఁడు; వృత్త్యవచ్ఛిన్నచైతన్యము జ్ఞానము; విషయావచ్ఛిన్నచైతన్యము ఘటపటాదికము. బ్రహ్మమునకు కడపటి నాలుగుభేదములును అవిద్యారూప లయిన యుపాధులచేతఁ గలుగుచున్నవి.

మాయావచ్ఛిన్నచైతన్య మయిన యీశ్వరుఁడే జగత్సృష్ట్యాది కర్తయు సర్వాంతర్యామియు నయిన సగుణబ్రహ్మము. ఇతఁడు ప్రాణిజాలముయొక్క తారతమ్యమునకుఁ గారణము లయినకర్మములు తనకు సహాయపడఁగా, అపరిమితశక్తియుక్త మయినమాయను వశపఱచుకొని, నామరూపాత్మక మయిన సమస్తప్రపంచమును సృజింపఁ దలఁచుకొని పంచీకృతములుకాని యాకాశాది పంచభూతములను మొట్టమొదటఁబుట్టించెను. వానిలో నాకాశమునకు శబ్దమును, వాయువునకు శబ్దస్పర్శములును, తేజస్సునకు శబ్దస్పర్శరూప

ములును, అప్పునకు శబ్దస్పర్శరూపరసములును, పృథివికి శబ్దస్పర్శరూపరసగంధములును, గుణములు. పృథివ్యప్తేజోవాయురాకాశము లనెడి యీపంచభూతములను గుణత్రయాత్మక మయిన యవిద్యయొక్క కార్యములగుటచేత నివియు గుణత్రయాత్మకములే.

సత్త్వగుణయుక్తము లయిన యీపంచభూతములచేత త్వక్చక్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణము లనఁబడెడి జ్ఞానేంద్రియపంచకమును, మనోబుద్ధ్యహంకారచిత్తము లనెడి యంతఃకరణచతుష్టయమును, కలుగుచున్నవి. రజోగుణయుక్తము లయిన యీపంచభూతముల చేతను వాక్పాణిపాదపాయూపస్థము లనఁబడెడు కర్మేంద్రియ పంచకమును, ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానము లనఁబడెడు పంచప్రాణములును, కలుగుచున్నవి. ఈపంచభూతముల చేతను జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియముల చేతను పంచప్రాణ మనోబుద్ధులచేతను లింగశరీర మనఁబడెడి సూక్ష్మశరీరము పుట్టి, పరలోకయాత్రకును సుఖదుఃఖములకును మోక్షపర్యంతము నుండును. తమోగుణయుక్తము లయిన యీపంచభూతముల చేతను పంచీకృతభూతములును, వానిచేత బ్రహ్మాండములును, చతుర్దశభువనములును, జరాయుజాండజస్వేదజోద్భిజ్జములును, కలుగుచున్నవి.

పంచీకరణ మనఁగా నాకాశాది పంచభూతములను ప్రత్యేకముగా రెండేసిభాగములుగా భాగించి, అందొక్కొక్క యర్ధభాగమును మరల వేఱువేఱుగా నాలుగేసి సమాంశములుగా విభాగించి యొక్కొక్కదాని యర్ధభాగముతో మిగిలినవానియొక్క యర్ధభాగములలోని యొక్కొక్క చతుర్థాంశము ననఁగా నష్టమాంశమును చేర్చుచు వచ్చినయెడల పంచీకృతభూతము లేర్పడును. ఆకాశముయొక్క యర్ధభాగమునకు పృథివ్యప్తేజోవాయువులయొక్క

రయొక్కొక్క యష్టమాంశములు చేర్చినచో పంచీకృతాకాశ మగును; వాయువుయొక్క యర్ధభాగములో పృథివ్యప్తేజో కాశముల యొక్క యొక్కొక్క యష్టమాంశము చేర్చినచో పంచీకృతవాయు వగును; తేజస్సుయొక్క యర్ధభాగములో పృథివ్యపోవాయురాకా శములయొక్క యొక్కొక్క యష్టమాంశము చేర్చినచో పంచీ కృతతేజ స్సగును; ఆపస్సుయొక్క యర్ధభాగములో పృథివీతేజో వాయురాకాశముల యొక్క యొక్కొక్క యష్టమాంశము చేర్చి నచో పంచీకృతాపస్సగును; పృథివియొక్క యర్ధభాగములో అప స్తేజో వాయురాకాశముల యొక్క యొక్కొక్క యష్టమాంశము చేర్చినచో పంచీకృతపృథివి యగును. జరాయుజము లనఁగా జరా యువు (మావి) వలనఁ బుట్టు మనుష్యపశ్వాదులు; అండజము లనఁగా అండము (గ్రుడ్డు) వలనఁ బుట్టు పక్షిసర్పాదులు; స్వేదజము లనఁగా స్వేదము (చెమట) వలనఁ బుట్టు మత్కుణయూకాదులు; ఉద్భిజ్జము లనఁగా భూమిని భేదించుకొని పుట్టు వృక్షలతాదులు.

ఆకాశగతుఁడైన సూర్యుఁడు ఘటకటాహాదులయందుఁ బ్రతి బింబించునట్లుగానే తేజోమయము నగు బ్రహ్మ మవిద్యాపరిణామము లయిన యంతఃకరణములయందుఁ బ్రతిఫలింప నేర్పడునదియే యంతః కరణావచ్ఛిన్నచైతన్య మయిన జీవుఁడు. శుద్ధచైతన్య మయిన బ్రహ్మము బింబము; అంతఃకరణమునందు తోఁచునట్టి చైతన్యము లగుజీవులు ప్రతిబింబములు. సూర్యబింబమునకును జలఘటాదులయందు తోఁచు ప్రతిబింబములకును భేదము లేనట్లే, బ్రహ్మమునకును జీవునకును భేదము లేదు; అనఁగా బ్రహ్మచైతన్యమునకును ప్రతిబింబితజీవచైత న్యమునకును అంతఃకరణరూప మగు నుపాధిభేదమే కాని స్వరూప భేదము లేదు. అంతఃకరణపరిణామరూపము లయిన వృత్తులయందు

ప్రతిఫలించు చైతన్య మగున జ్ఞానము ప్రత్యక్షానుమానశబ్దాది భేదములచే ననేకవిధము లయినది గా నెంచును అద్వైతు లనేకప్రమా ణ్యము నంగీకరించి, వేదవచనములచేతనమాత్రమే బ్రహ్మము నెఱుఁగనగు ననిచెప్పుదురు; వారికి శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసములన్నియుఁ బ్రమాణ ములే యయినను, ప్రస్థానత్రయ మనఁబడెడి యుపనిషత్తులును బ్రహ్మ సూత్రములును భగవద్గీతలును ముఖ్యప్రమాణములు.

ప్రపంచమునకు మాయ ప్రకృతి ఘటమునకు మన్నువలె పరి ణామ్యుపాదానకారణము; బ్రహ్మము సర్పమునకు భ్రాంతికి రజ్జువు లె వివర్తోపాదానకారణము. పరిణామి యనఁగా నొకరూపము నుండి వేఱొకరూపమును బొందునది. ప్రపంచకారణము లయిన కార్యముల నాశనము ప్రళయ మనఁబడును. అది నిత్యప్రళయము, నైమిత్తిక ప్రళయము, ప్రాకృతప్రళయము, ఆత్యంతిక ప్రళయము, అని నాలుగు విధములు గలది. అందులో నిత్యప్రళయము సుషుప్తి (నిద్ర) నైమి త్తికప్రళయము చతుర్ముఖబ్రహ్మనిద్రకుఁ గల ప్రళయము; ప్రాకృత ప్రళయము చతుర్ముఖ బ్రహ్మతోడ సర్వజగన్నాశనము; ఆత్యంతిక ప్రళయము బ్రహ్మసాక్షాత్కారముచేత నవిద్యారూప కారణరహిత ముగా లోకనివృత్తి. బ్రహ్మసాక్షాత్కార మనఁగాఁ దనకును బ్రహ్మ మునకును నైక్యప్రత్యక్షము. ఈయైక్య ప్రత్యక్షముచేత నానందమయ మగుస్వరూపప్రాప్తి కలుగును. బ్రహ్మజ్ఞానమువలనఁ బాపక్షయము కలుగఁగాఁ గైవల్యప్రాప్తి యగును.

బ్రహ్మైక్య జ్ఞానమునకు నిత్యానిత్యవస్తువివేకము, విషయఫల వైరాగ్యము, శమాదిషట్కము, ముముక్షుత్వము, అను నాలుగును సాధనములు. ఈనాలుగును సాధనచతుష్టయ మనఁబడును. బాహ్యాం తరదృశ్య మయినప్రపంచ మెల్ల ననిత్యమనియు, రూప నామ రహితమై

సర్వవిలక్షణమయి వెలుఁగుబ్రహ్మము నిత్యమనియు, ఎఱుఁగుట నిత్యానిత్యవస్తువివేకము. ఈవివేకము శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసనము లతోఁగూడిన వేదాంతవాక్యములచేతఁ గలుగుచున్నది. శ్రవణ మనఁగా నాచార్యునివలన న్యాయయుక్తము లయినయర్థములను వినుట; మనన మనఁగా విన్నయర్థములయందు విరోధశంకలు కలుగఁగా వానిని పోఁగొట్టుకొనుచు మానసికవిచారము; నిదిధ్యాసన మనఁగా ననాదివాసనచేత విషయములయందు ప్రవర్తించి యుండు మనస్సును విషయములనుండి మరలించి యాత్మయందు నిశ్చలముగా నిలుపుట. విషయఫలవైరాగ్య మనఁగా నిహలోక పరలోకసుఖముల యందపేక్ష లేకుండుట. శమము, దమము, ఉపరతి, తితిక్ష, సమాధానము, శ్రద్ధ — ఈయాఱును శమాదిషట్కము. శమ మనఁగా నంతరింద్రియనిగ్రహము; దమ మనఁగా బహిరింద్రియనిగ్రహము; ఉపరతి యనఁగా చిత్తమును చలింపనీక నిలుపుట; తితిక్ష యనఁగా ద్వంద్వము లేవి వచ్చినను దననిష్ఠను వదలక ఖేదమోదములను సహించి యుండుట; సమాధాన మనఁగా మనస్సు నేకాగ్రముగా నొకచోటనే నిలుపుట; శ్రద్ధ యనఁగా నాచార్యునియందును శాస్త్రములయందును విశ్వాస ముంచుట; ముముక్షుత్వ మనఁగా మోక్షము నం దిచ్ఛ.

పైవిధముగా నిర్గుణబ్రహ్మమును సాక్షాత్కరింపఁ జేసికో లేనివారు సగుణబ్రహ్మోపాసనము చేయవలయును. అట్టివారికి సగుణబ్రహ్మోపాసనముచేత మనస్సు స్వాధీనపడఁగానే నిర్గుణబ్రహ్మము తానే తోఁచును. సగుణబ్రహ్మోపాసకు లర్చిరాదిమార్గమున బ్రహ్మలోకము నొంది, శ్రవణాదులచే బ్రహ్మసాక్షాత్కారముఁ బడసి మోక్షము నొందుదురు. కర్మనిష్ఠులు ధూమాదిమార్గమున పితృలోక

మును జేరి, అక్కడ సుఖ మనుభవించి, పుణ్యపాపానురూపముగా మరల మనుష్యాదిజన్మముల నెత్తుదురు. పాపకర్మముల నొనరించు వారు ఘోరనాదినరకముల కేగి బాధ లనుభవించి, తిర్యగ్జడజన్మము లెత్తి నశింతురు. నిర్గుణబ్రహ్మోపాసకులు ప్రారబ్ధకర్మములను మాత్ర మనుభవించి, మిగిలినపుణ్యకర్మలను మిత్రులయందును పాపకర్మలను శత్రులయందును బెట్టి కైవల్యమును బొంది నిరతిశయానందము ననుభవింతురు.

విశిష్టాద్వైతమతసంగ్రహము.

••••○●○••••

విశిష్టాద్వైతము మనదేశమునందు వ్యాపించి యున్నత్రిమత ములలో నొకటి. శైవవిశిష్టాద్వైతము, వైష్ణవవిశిష్టాద్వైతము, అని ద్వివిధము. ఈయుభయమతములలో నొకరు శివుడు దేవు డనియు, ఇంకొకరు విష్ణుడు దేవు డనియు, నామభేదమును జెప్పు టయే కాని వీరిసిద్ధాంతములలో భేదము లేదు. బ్రహ్మసూత్రములకు నీలకంఠభాష్య మనుపేర బరగు భాష్య మొనర్చిన శ్రీకంఠశివాచా ర్యుడు శైవవిశిష్టాద్వైతమతస్థాపకుడు. బ్రహ్మసూత్రములకు శ్రీభాష్య మనుపేర బరగుభాష్య మొనర్చిన రామానుజాచార్యుడు వైష్ణవ విశిష్టాద్వైతమతస్థాపకుడు. ఇప్పుడిందు వైష్ణవవిశిష్టాద్వైతమును గూర్చి తెలుపబడును. రామానుజాచార్యుడు చెన్నపట్టణమునకు పడమట నిరువదిమైళ్ళదూరములోనున్న శ్రీపెరంబూదూ రనుగ్రామ మునందు యజుర్వేదియు స్మార్తుడు నైన కేశవసోమయాజికిని కాంతి మతీదేవికిని కలియుగాబ్దములు 4118 కి సరియైన క్రీస్తుశకము 1017 వ సంవత్సర పింగళనామ సంవత్సర చైత్రమాసమునందు జనన మొందెను.

ఇతఁడు తన పదునేనవ సంవత్సరమునందు తండ్రి పోవుటచేతను స్వగ్రామమునందే తండ్రివద్ద వేదవేదాంగములను చదువుకొని యనంతరమున విద్యాభ్యాసమునిమిత్తము కాంచీనగరమునకుఁ బోయి యాదవప్రకాశమిశ్రుఁ డను సన్యాసియొద్ద శాస్త్రములను జదువుకొనెను. యాదవప్రకాశుఁ డద్వైతియే యయినను శంకరాచార్యమతముతో నేకీభవింపక బ్రహ్మసూత్రములకు భాష్యాంతరమును జేసెను. శ్రీరామానుజాచార్యుఁడు తనగురువుయొక్క యభిప్రాయముతో నేకీభవింపక యాతని విడిచిపెట్టి, శ్రీరంగములో యామునాచార్యుఁ డను యతి విశిష్టాద్వైతమును బోధించుచున్నాఁ డని విని యాతనియొద్దఁ జదువుకొనుట కయి పోవునుగాని యతఁడు శ్రీరంగమును జేరులోపలనే యామునాచార్యుఁడు పరమపదమును బొందినందునఁ దచ్ఛిష్యులలో సమర్థశిష్యుఁ డైన మహాపూర్ణాచార్యుని (పెరియనంబి) యొద్ద మధురాంతకములో వైష్ణవము పుచ్చుకొనెను. అంతట గురువును శిష్యుఁడును గలిసి కంచికిఁ బోయిరి. కాంచీనగరమునందు శ్రీరామానుజాచార్యుఁడు తనగురువువద్ద విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతములను నేర్చుకొనెను. రామానుజాచార్యుఁడు గృహస్థాశ్రమమును స్వీకరించినవాఁడే యయినను తన పదునెనిమిదవయేట భార్యను సంసారమును విడిచి కాంచీనగరమునందు త్రిదండిసన్యాసి యయ్యెను. శ్రీరామానుజుఁడు శేషుని యవతారమనియు, నూటయిరువది సంవత్సరములు జీవించి కలియుగాబ్దములు 4238 కి సరియైన 1137వ హాయనాబ్దమునందు శ్రీరంగములో మృతినొందె ననియుఁ జెప్పుచున్నారు. సన్యాసి యైనతర్వాత రామానుజుఁడు స్వమతమును శిష్యులకు బోధించుచుఁ గొంతకాలము కాంచీనగరములో నుండి యక్కడినుండి తిరుపతికిఁ బోయి వేంకటేశ్వరుని యాలయములో వేదాంతప్రసంగము లనేకములు చేసి, తరువాత

దక్షిణహిందూస్థానమునందుఁ గల వైష్ణవదివ్యక్షేత్రముల నెల్ల సేవించి, కడపట శ్రీరంగమునకుఁ బోయి యచ్చట స్వమతసిద్ధాంతములను బోధించుచుండఁగా చోళదేశాధీశుఁ డయిన క్రిమికంఠచోళుఁ డాతనిని బాధించినందున నతఁ డచ్చటనుండి శిష్యసహితముగా మైసూరురాజ్యములోని ద్వారసముద్రమునకుఁ బాఱిపోవలసినవాఁ డయ్యెను. ఆ దేశమును జైనమతస్థుఁ డైన బల్లాలుఁడు పాలించుచుండెను. జైనులతో జరిగిన వాదములలో రామానుజుఁడు జైనుల నోడించినందున, బల్లాలరాజు వైష్ణవమతము నవలంబించి విష్ణువర్ధనుఁ డను నామాంతరమును వహించెను. అనంతరము రామానుజుఁడు రాజుయొక్క సాహాయ్యము చేత తిరునారాయణపురము (మేలుకోట) నం దొక దేవాలయమును గట్టించి యందు నారాయణునిఁ బ్రతిష్ఠించి, చుట్టుపట్ల వైష్ణవాగ్రహారముల నేర్పఱిచెను. అతఁ డక్కడ పండ్రెండు సంవత్సరములుండి శ్రీకంఠచోళుఁడు స్వర్గస్థుఁ డగుట విని నిశ్చయముగా మరల శ్రీరంగమునకుఁ బోయి, యక్కడ శ్రీరంగనాథునిపూజ వ్యాపింపఁ జేసెను. అటుపిమ్మట నతఁడు తిరుపతి, అహోబిలము మొదలగు దివ్యస్థలముల మీఁదుగా త్రోవపొడుగునను వైష్ణవమతబోధ చేయుచు మహారాష్ట్రదేశము చొచ్చి, యందుండి ద్వారకమీఁదుగా శిష్యబృందముతోడఁ గూడఁ బోయి ప్రయాగ, కాశి, మధుర, హరిద్వారము మొదలయినక్షేత్రములను సందర్శించి, హిమాలయపర్వతములలో నున్న బదరికాశ్రమమునకుఁ బోయి బదరీనాథుని సేవించి, అక్కడనుండి కాశ్మీరదేశములోని శ్రీనగరమున కరిగి యచ్చటి శారదాపీఠమునకుఁ దాను రచియించిన శ్రీభాష్యాదిపుస్తకములను సమర్పించెను. అక్కడిపండితులెంతో చర్చచేసి తుద కాపుస్తకములను శారదాపీఠపుస్తకసంచయమునం దుంచుట కంగీకరించిరి. అప్పటి

నుండియు రామానుజులవారు శ్రీభాష్యకారు లనునామముతోఁ బ్రసిద్ధులైరి. అతఁడు శారదాపీఠమును విడిచిన కురుక్షేత్రము, అయోధ్య, గయ మొదలగు దేశములకుఁ బోయి చూచి, వంగదేశములో గంగాసాగరసమీపమునం దున్న కపిలాశ్రమమును జేరి, అక్కడనుండి దక్షిణమునకు మరలి జగన్నాథముపోయి, ఆంధ్రదేశము మీఁదుగా శ్రీరంగమునఁ బ్రవేశించెను. అతఁ డింకొకపర్యాయము కూడ భరతఖండ మంతయు స్వమతబోధ చేయుచు సంచారము చేసి, అనేకుల నెల్లచోట్లను స్వమతావలంబులనుగాఁ జేసి, క్రమ్మఱ శ్రీరంగము చేరి యచ్చటనే వైకుంఠప్రాప్తి నొందెను. శ్రీనగరమునందలి శారదాపీఠమున కియ్యఁబడిన పుస్తకములు వ్యాసుని బ్రహ్మసూత్రములకుఁ జేయఁబడిన శ్రీభాష్యము, వేదార్థసంగ్రహము, గీతాభాష్యము అనుమూడు. ఇవిగాక వేదాంతదీపము, వేదాంతసారము, గద్యత్రయము, నిత్యగ్రంథము; అను మఱి నాలుగు గ్రంథములు కూడ రామానుజునిచేత రచియింపఁబడినవి. ఇతఁడు బోధచేసి వేలకొలఁది జనులను స్వమతమునఁ గలుపుకొనుటయేకాక విశిష్టాద్వైతమును బోధించుటకయి గృహస్థులయినయాచార్యపురుషులను డెబ్బదినలువురి నేర్పాటుచేసెను. అంతేకాని యితఁడు శంకరాచార్యునివలెను, మధ్వాచార్యునివలెను మఠములను స్థాపింపలేదు.

ఈమతమునందు చిత్తు, అచిత్తు, ఈశ్వరుఁడు, అని పదార్థములు మూడు. శైవవిశిష్టాద్వైతు లీమూటిని వరుసగా పశువు, పాశము పతి, అనుపేరులతో వ్యవహరింతురు. చిత్తనఁగా జీవాత్మ. అది జ్ఞానేంద్రియ మనోబుద్ధివిలక్షణ మయి, అజడ మయి, ఆనందరూప మయి నిత్యమయి, అణువయి, నిరవయవమయి, నిర్వికారమయి, నానాశ్రమ మయి, ఈశ్వరునకే లోఁబడినదయియుండును. జీవాత్ముఁడు బద్ధుఁడు,

ముక్తుఁడు, నిత్యుఁడు, అని మూఁడు భేదములను కలిగి యుండును. బద్ధుఁ డనఁగా జనన మరణాదిరూపసంసారము ననుభవించెడు మన వంటి జీవుఁడు; ముక్తుఁ డనఁగా భగవద్భక్తిచే సంసారము విడిచి మోక్షము నొందినజీవుఁడు; నిత్యుఁ డనగా నెప్పుడును సంసారబంధమే లేని యనంతగరుడ విష్వక్సేనాదులవంటి జీవుఁడు. ఈ ముత్తెఱఁగు లయిన యాత్మలును వేరు వేరు వేలు. అచిత్తనఁగా జ్ఞానశూన్య మయి వికారాస్పద మయి యుండునది. ఈయచిత్సంబంధము చేతనే బద్ధాత్మక విద్యాకర్మవాసనారుచులు కలుగుచున్నవి. శుద్ధసత్త్వము, మిశ్ర సత్త్వము, సత్త్వశూన్యము, అని యచిత్తు మూఁడు విధములు గల దందురు. శుద్ధసత్త్వ మనఁగా రజస్తమోగుణములు లేక కేవలసత్త్వ గుణము కలదయి, భగవదిచ్ఛచే గోపురప్రాకారరూపముగా నుండు నది; మిశ్రసత్త్వ మనఁగా సత్త్వరజస్తమోగుణము లను మూఁటిని గలది; సత్త్వశూన్య మనఁగా కాలము. ఇందలి మిశ్రసత్త్వము బద్ధు లను జ్ఞానానందములచేఁ గప్పుచు విపరీతజ్ఞానమును బుట్టించుచు నిత్య మయి మహదాదివికారములను బుట్టించునది యయి యీశ్వరు నకు క్రీడాసాధన మయి యున్నది. అచిత్తునకు ప్రకృతి, అవిద్య, మాయ, అనునవి నామాంతరములు. ఈశ్వరుఁడు నిఖిలహేయగుణ ప్రత్యనీకుఁ డయి, అనంతుఁ డయి, జ్ఞానానందస్వరూపుఁ డయి, కళ్యాణ గుణ పరిపూర్ణుఁ డయి, సర్వజగత్సృష్టిస్థితిలయకర్త యయి, నిత్యుఁ డయి, సత్యజ్ఞానస్వరూపుఁ డయి, విభువయి, సర్వజ్ఞుఁడయి, సర్వ శక్తుఁ డయి, జగత్తున కుపాదాననిమిత్త సహకారికారణుఁ డయి, యున్నాఁడు.

అహంకార మమకారము లవిద్య యనియు, పుణ్యపాపములు కర్మ యనియు, కర్మలచేతఁ గలిగెడు సంస్కారము వాసన యనియుఁ

విషయములయం దాసక్తి రుచియు నియు, చెప్పఁబడును. హేయగుణప్రత్యనీకుఁ డనఁగా వికారాది దోషగుణములకు విరోధిగా నుండువాఁడు. విభు వనఁగా సర్వవ్యాపి. ఉపాదానకారణ మనఁగా కుండలకు మన్నును నగలకు బంగారము నయినట్లు మూలాధార మయినది; నిమిత్తకారణ మనఁగా కుండలకు కుమ్మరివాఁడును నగలకు కంసలివాఁడును నయినట్లు హేతు వగునది; సహకారికారణ మనఁగా కాలము.

విశిష్టాద్వైతమతమునందు బ్రహ్మ మొక్కటియే సత్య మయిన తత్త్వము. బ్రహ్మ మెప్పుడును చిదచిత్తులతోఁ గూడియుండును. అతఁడాస్థితియందుమాత్రమే తెలియఁ దగినవాఁ డయినను, చిత్తుకంటెను అచిత్తుకంటెను భిన్నుఁ డయి తదాత్మకుఁ డయి యున్నాఁడు. చిత్తును, అచిత్తును, కూడ సత్యములే. బ్రహ్మమునకును చిదచిత్తులకును శేష శేషీభావము కలదు. శేషశేషీభావ మనఁగా బ్రహ్మ స్వతంత్రుఁ డనియు, చిత్తును అచిత్తును బ్రహ్మమునకు లోఁబడిన వనియు, తాత్పర్యము. చిత్తును, అచిత్తును, బ్రహ్మమును మూఁడును నొండొంటిని విడువక యవినాభావ సంబంధము కలిగియున్న వగుటచేత చిదచిత్తులు శరీరమువంటి వనియు, బ్రహ్మము శరీరివంటి దనియుఁ జెప్పుచున్నారు. మనశరీరమున కాత్మ యెట్లో యట్లే యజడము లైన జీవాత్మలకును జడమయిన ప్రపంచమునకును కూడ నాత్మ యగుటచేత బ్రహ్మము పరమాత్మ యనఁబడును. విశిష్టాద్వైత మనుసమాసము విశిష్టము, అద్వైతము, అను రెండువ్యస్తపదములచేత నైనది. విశిష్ట మనఁగా కూడినది యని యర్థము; అద్వైత మనఁగా రెండవది లేనిది యని యర్థము. పరబ్రహ్మము చిదచిద్విశిష్ట మయిన యద్వితీయ పదార్థ

మని బోధించునది యగుటచేత శ్రీభాష్యమునకు విశిష్టాద్వైతమను పేరు కలిగినది.

ఉపనిషత్తులలోఁ గొన్నిచోట్ల బ్రహ్మ మొక్కటియే సత్య మను వాక్యములును కొన్నిచోట్ల చిదచిదీశ్వరులు మూఁడును సత్యము లను వాక్యములును, కొన్నిచోట్ల చిదచిత్తులు పరబ్రహ్మమునకు శరీరమను వాక్యములును, బ్రహ్మము నిర్గుణమనియు విశేష ణము లనఁగా గుణములని చెప్పినంగాని పరస్పర విరుద్ధములుగాఁ గనఁ బడెడి యన్ని వాక్యములను సమన్వయముపఱచి సమర్థించుట సాధ్యము కాదని రామానుజాచార్యులు చెప్పుచున్నారు. అట్లయినచో నీశ్వ రుఁడు నిర్గుణుఁడని చెప్పెడి వాక్యములకర్థ మేమి కావలె నని శంక తెచ్చుకొని గుణములులేక పదార్థముండుట సంభవింపనేరదు గనుక, బ్రహ్మము సత్పదార్థ మగుటచేత గుణములుండి తీరవలయును గను కను, నిర్గుణుఁ డనుట కర్థము ప్రకృతికిఁ గలగుణము లనఁగా హేయ గుణములు లేనివాఁడని చెప్పెను. సత్త్వరజస్తమస్సులు మూఁడును ప్రకృతి గుణములు; బ్రహ్మమున నీగుణములు లేవు. ఈశ్వరుఁడు రూపమును బొందునని విశిష్టాద్వైతమతము; అతఁ డరూపుఁ డనియు నిరాకారుఁ డనియు వేదములలో నున్నది. ఈశ్వరుఁడు స్వభావము చేత నిరాకారుఁడే యైనను, సర్వశక్తుఁడగుటచేత లోకరక్షణార్థము తనయిచ్ఛ వచ్చినరూపములను పొందునని రామానుజుఁడు సాధించు చున్నాఁడు. తన్మతానుసారముగా నీశ్వరుఁడు పొందెడు శుద్ధసత్త్వ స్వరూపము లయిదు—౧. శంఖచక్రగదాదులనుధరించి వైకుంఠము నందు సర్వదా యుండెడుపరవిగ్రహము; ౨. ఉపాసకులైన దేవతలచే సేవింపఁబడుచు, ఆమోద భువనప్రమోదములనెడు విష్ణులోకము లలో సంకర్షణ ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధనామములతో నుండు వ్యూహ

విగ్రహము; 3. రామకృష్ణాద్యవతారరూపముల నుండెడు విభవవిగ్రహము; 4. మంత్రాది ప్రభావముచేత ప్రతిమలలోఁ బ్రవేశించెడి యర్చావిగ్రహము; 5. ధ్యానముచేసెడి భక్తులకు గోచరమయ్యెడి యంతర్యామి విగ్రహము. ఈరూపములలో నేరూపమున నున్నను లక్ష్మికూడ ననపాయినియై విష్ణువుతో నుండును. నిరాకారమయిన బ్రహ్మమునందు గుఱియుంచుట సాధ్యము కాకపోవుటచేత యోగుల ధ్యానమున కనుకూలపడుటకయి యీశ్వరుఁ డీరూపములను బొందుచున్నాఁడు.

అచిత్తు ప్రపంచమునకును జీవాత్మల శరీరములకును మృత్తు ఘటములకువలె నుపాదానకారణ మనియు, అది ప్రకృతి ప్రధాన అవ్యక్త మాయాదినామములచే వ్యవహరింపఁబడు ననియు, సత్వరజస్తమోగుణములు ప్రకృతి ధర్మము లనియు, పయిని చెప్పఁబడెను గదా. ప్రకృతి (అచిత్తు) నుండి మొదట మహత్తు పుట్టెను; మహత్తు నుండి యహంకారము పుట్టెను. అహంకారము వైకారికము (సాత్వికాహంకారము) తైజసము (రాజసాహంకారము), భూతాది (తామసాహంకారము), అని త్రివిధము. సాత్వికాహంకారము వలన నంతఃకరణ మయిన మనస్సును, త్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణ శ్రోత్రము లనెడు జ్ఞానేంద్రియము లయిదును, వాక్పాణిపాదపాయూపస్థ లనెడి కర్మేంద్రియము లయిదును, పుట్టెను. తామసాహంకారము వలన పంచ మహాభూతముల యొక్క సూక్ష్మరూపము లయిన పంచ తన్మాత్రలు పుట్టెను. శబ్దస్పర్శరూప రసగంధములు పంచ తన్మాత్రలు. ఈపంచ తన్మాత్రలవలన వరుసగా ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము, పృథివి, అను పంచభూతములు పుట్టినవి. రాజసాహంకార మీశ్వర సంకల్పమువలన సమస్తవస్తువులను గలిగించు

టకు స్వాత్త్వికతామసాహంకారములకు రెంటికిని తోడువడును. చిత్తనఁగా జీవాత్మ మోక్షపర్యంతము ప్రకృతితోడి సంబంధమును వీడక కర్మపాశబద్ధమయి యీశ్వరునికి లోఁబడినదయి యుండును ప్రకృతిలోని ప్రత్యణువును జీవుని గలదయి, తనయందుండెడి జీవునకు శరీరమయి యుండును. ప్రతిజీవుఁడును పరమాత్మను శరీరిని (అంతర్యామిని)గాఁ గలిగి యుండును.

శుద్ధ శూన్యమునుండి వస్తువొకఁడును కలుగ నేరదుగనుక నిత్యమయిన ప్రకృతినుండియే యీశ్వరేచ్ఛచేత సృష్టి కలుగుచున్నది. సమష్టిసృష్టి యనియు; వ్యష్టిసృష్టి యనియు, సృష్టి ద్వివిధము. పరబ్రహ్మముయొక్క సంకల్పానుసారముగా మహత్తు, అహంకారము మొదలయినవి కలుగుట సమష్టిసృష్టి. పంచతన్మాత్రలయొక్క కూడిక (పంచీకరణము) చేత కర్మానుసారము లయినరూపములు కలుగుట వ్యష్టిసృష్టి. సృష్టి (౧) సుర, (౨) నర, (౩) తిర్యక్, (౪) స్థావర రూపముల నాలుగు విధములుగా నుండును. సృష్టిని ప్రాకృత సృష్టి, దైనందినసృష్టి నిత్యసృష్టియని త్రివిధముగాఁ గూడఁ జెప్పుదురు. ప్రాకృతసృష్టి (మహదహంకారాదిరూప మయినసమష్టిసృష్టి) ప్రతి మహాకల్పము (బ్రహ్మజీవితకాలము) నందును నొక్కసారి జరగుచుండును. దైనందినసృష్టి (వ్యష్టిసృష్టి) ప్రతిబ్రహ్మకల్పము (బ్రహ్మదినము) యొక్కయారంభమునం దొకసారి కలుగుచుండును. నిత్యసృష్టి సమస్తస్థూల పదార్థముల యొక్కయు జన్మస్థితుల వలె కర్మఫలానుగుణముగా ప్రతిదినమును ప్రతినిమిషమును గలుగుచుండును. కల్ప మనఁగా కాలవిశేషము. బ్రహ్మకల్పము, మహాకల్పము, అని కల్పములు రెండు. ఒక్కొక్కకల్పములో ననేక మన్వంతరములుండును; ఒక్కొక్కమన్వంతరములో డెబ్బదియొక్క మహాయుగము

లుండును. కృత, త్రేతా, ద్వాపర, కలియుగములు నాలుగును చేరి యొకమహాయుగ మగును — కలియుగము 432000 సంవత్సరములు; ద్వాపరయుగము కలియుగమునకు ద్విగుణ మనఁగా 864000 సంవత్సరములు; త్రేతాయుగము కలియుగమునకు త్రిగుణ మనఁగా 1296000 సంవత్సరములు; కృతయుగము కలియుగమునకు చతుర్గుణ మనఁగా 1728000 సంవత్సరములు. ఒకమహాయుగములో 4320000 సంవత్సరము లుండును. మన్వంతర మనఁగా మనువుకాలము; మన్వంతరములు పదునాలుగు. బ్రహ్మకొక్కదినమైన బ్రహ్మకల్పములో పదునాలుగు మన్వంతరము లనఁగా సంధులతోఁ గలుపుకొని నూఱు మహాయుగము లుండును. మున్నూటయఱువది బ్రహ్మకల్పములును, అంతే ప్రమాణము గలమున్నూటయఱువదిరాత్రులును గలిసి బ్రహ్మకొక్క సంవత్సర మగును; అటువంటి సంవత్సరములు నూఱు చేరి బ్రహ్మయుష్కాల మయినమహాకల్ప మగును.

ప్రాకృతప్రళయము, నైమిత్తిక ప్రళయము, నిత్యప్రళయము, ఆత్యంతికప్రళయము, అని ప్రళయము చతుర్విధము. ప్రాకృతప్రళయ మనఁగా ప్రపంచ మంతయు నిప్పు డున్నస్థూలరూపమునువిడిచి సూక్ష్మరూపమును బొంది నశించుట. ఈప్రళయము మహాకల్పాంతమున జరగును. నైమిత్తికప్రళయ మనఁగా త్రిలోకములును దమ యిప్పటి రూపమును విడిచి యుండలిపస్తువు లన్నియు నాయాభూతములలోఁ గలియుట. ఇది ప్రతిబ్రహ్మకల్పాంతమునను జరగును. నిత్యప్రళయ మనఁగా ప్రతినిమిషమును మరణాదిరూపమున పదార్థములు నశించుచుండుట. ఆత్యంతికప్రళయ మనఁగా జీవునకు ప్రకృతితోడ సంబంధము విడిపోవుట. ఆ జీవుఁడు మోక్షము నొందినవాఁడు సంభవించును. ఈప్రకారముగా దృశ్యమంతయు నశ్యమగును. ఆయా

వస్తురూపములు నశించినను వానికి మూలాధారము లయిన సూక్ష్మాణువులు నశింపనందున ప్రకృతి నిత్యమయినది. జీవాత్మ దేహములోఁ బ్రవేశించుట జనన మనియు, దానిని విడుచుట మరణమనియు, చెప్పఁబడును. జీవాత్మ కొంతకాలము ఒక దేహములోనుండి తరువాత దానిని విడిచి యెప్పుడో యొకప్పుడు మఱియొక దేహములోఁ బ్రవేశించును. ఇట్లు ప్రవేశించుట జన్మాంతర మనఁబడును. జనన మరణ జన్మాంతరాదులు సవికార మయిన దేహమునకు సంబంధించినవేకాని నిర్వికార మయినజీవాత్మకు సంబంధించినవి కావు. స్వభావముచేత నిత్యుఁడును పరిశుద్ధుఁడు నయినజీవుఁడు కారణశరీరమును బొంది సుఖదుఃఖముల ననుభవించుటకు కర్మ కారణము. ఈకర్మమే జననమును మరణమును జన్మపరంపరను దేహధారణమును బొందుటకుఁ గారణ మగును. మంచిదికాని చెడ్డదికాని జీవుఁడు బుద్ధిపూర్వకముగాఁ జేయునది కర్మ యనఁబడును. ఈశ్వరునకు ప్రీతికర మయిన కర్మము సుకృతము; ఈశ్వరునకు ప్రీతికరముకాని కర్మము దుష్కృతము.

అవిద్య యనఁబడెడి యజ్ఞానమువలన జీవుఁడు కర్మమును జేయును. అన్యథాజ్ఞానము, విపరీతజ్ఞానము, అని యవిద్య (అజ్ఞానము) ద్వివిధము. ఒకవస్తువుగుణముల నింకొకదాని వనుకొనుట యన్యథాజ్ఞానము; ఒకవస్తువును మఱియొకవస్తువనుకొనుట విపరీతజ్ఞానము. జీవాత్మ మొదట శరీరమే తాననుకొనును: పిమ్మట జననము, మరణము, మొదలయినశరీరగుణములు, తన వనుకొనును. అవిద్యవలన రాగద్వేష క్రోధాదులు కలుగును: వానివలన జీవుఁడు కర్మలకు వశుఁ డగును. ఒకకర్మవలన వేఱొకకర్మ పుట్టును. ఈప్రకారముగా ప్రకృతిసంబంధమునుబట్టి కర్మపరంపర యనాద్యంతములు

లేని దయి చక్రభ్రమణమువలె తిరిగివచ్చుచుండును. ఈ తెంపు లేని కర్మప్రవాహము ప్రళయకాలమునందు సహితము నశింపక జీవాత్మతో నడచి యుండి సృష్టితోడఁగూడ మరల బయలు వెడలును. ఈశ్వరుఁడు తటస్థుఁడగుటచేత కర్మతో సంబంధము కలిగించుకొనక సాక్షియయి మాత్ర ముండును. అందుచేత జీవాత్ముఁడు తాను జేసినకర్మఫలముల ననుభవించు చుండును. పాపకర్మయొక్క ఫల మీలోకములో దుఃఖమును పరలోకములో నరకమును; పుణ్యకర్మయొక్క ఫలమీలోకములో సుఖమును పరలోకములో స్వర్గమును. స్థూలదేహమునుండి వెలువడిన సూక్ష్మదేహమువలనఁ గలిగిన యాతనశరీరమును బొంది జీవుఁడు పాపఫలమయినయాతన ననుభవించెడు లోకము నరకము. దాని కధిపతి యముఁడు. సూక్ష్మదేహమువలనఁ గలిగినభోగశరీరము నొంది జీవుఁడు పుణ్యఫలమయిన సౌఖ్యము ననుభవించెడిలోకము స్వర్గము. సాధారణముగా నూర్ధ్వలోకము లనెడి పుణ్యలోకము లారు: అవి భువర్లోకము, స్వర్లోకము, మహర్లోకము, జనలోకము, తపోలోకము, సత్యలోకము. నరకాదు లధోలోకము లనఁబడును. జీవుఁడు తన పుణ్యపాపఫలము లనుభవించువఱకును ఊర్ధ్వాధోలోకములయం దుండును. అనంతర మతఁడు తన కర్మఫలానుసారముగా మనుష్యపశుపక్ష్యాది స్థూలశరీరమును ధరించి, జన్మరాహిత్యమును బొంది ముక్తిపడయువఱకును జన్మపరంపరను బొందుచుండును. సామీప్యము, సాలోక్యము, సారూప్యము, సాయుజ్యము, అని ముక్తి నాలుగు విధములు గలది. ఈశ్వరుని సమీపమం దుండుట సామీప్యము; సమానలోకమం దుండుట సాలోక్యము, సమానరూపము నొందుట సారూప్యము; ఈశ్వరునితోఁ గలిసి యానంద మనుభవించుట సాయుజ్యము. ముక్తి

నొంది, జీవుఁడు మరల బద్ధుఁడు కాఁడు కాని లోకోపకారార్థము భూమిపయి నవతరించి తనపని తీరినతరువాత మరల మోక్షమునకుఁ బోవును. వైష్ణవులకు పరమపద మనఁబడెడు వైకుంఠము ముక్తిస్థానము. ప్రకృతితోడిసంబంధమును విడిచి, పుణ్యపాపకర్మలనుండి పూర్ణముగా విడివడుట మోక్షము. మోక్ష మనుపదమునకు కర్మబంధములనుండి విడివడుట యని యర్థము. అన్ని జీవులును కర్మక్షయమును జేసి మోక్షమును బొందవచ్చును. జీవుఁడు దేవాయన మనఁబడెడి యర్చిరాదిమార్గమునఁ బరమపదమునకుఁ బోవును. అవసానదశయందు జీవుఁడు సూక్ష్మ (లింగ) శరీరము నొంది, సుషుమ్నా నాడిద్వారమున బ్రహ్మరంధ్రములనుండి పైకి వెడలి, సూర్యమండలము జొచ్చి, యచ్చటనుండి పరమపదమును జేరును. కర్మయోగము, జ్ఞానయోగము, భక్తియోగము, ప్రపత్తియోగము, అని మోక్షమును బొందుట కుపాయములు నాలుగు. వేదాధ్యయనముచేత తత్త్వజ్ఞానమును బడసి, కర్మఫలాపేక్ష లేక వేదవిహితకర్మలను జేయుచు, జపహోమయజ్ఞదానతపఃప్రభృతులగు సర్వకర్మలను ఈశ్వరార్పణము చేయుట కర్మయోగము. యోగశాస్త్రమునందుఁ జెప్పఁబడిన యమనియమప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధ్యానధారణసమాధుల నెడి యష్టాంగములచేతను మనస్సు నీశ్వరునియందునిలుపుట జ్ఞానయోగము. యథాశక్తిని సర్వకర్మలను జేయుచు, యావజ్జీవమును నిశ్చలభక్తితో దేవునిసమస్తకళ్యాణగుణములను దలఁచుచు నీశ్వరు నుపాసించుట భక్తియోగము. పయిని జెప్పఁబడిన మోక్షసాధనములను మూటిని ననుష్ఠించుటయందలి తనయశక్తతను దెలుపుచు, తన రక్షణమున కీశ్వరకృప నొక్కదానినే నమ్ముకొని మరణపర్యంతమును దేవుని కల్యాణగుణస్మరణము చేయుచుండుట ప్రపత్తియోగము.

జ్ఞానులుమాత్రమే యొకటి మూఁడుయోగములు ననుష్ఠించుట కర్హులైనను, ఈకడపటిదైన ప్రపత్తి యోగము ననుష్ఠించుట కజ్ఞానులును చండాలురు మ్లేచ్ఛులు మొదలయిన యెల్లవారును నర్హులు. ఈచతుర్విధమోక్షసాధనములును కర్మను నశింపఁ జేయును.

సంచితము, ప్రారబ్ధము, ఆగామి అని కర్మ త్రివిధము. ఈవఱకనుభవింప నారంభింపక కూడఁబెట్టినది సంచితము, ఇప్పు డనుభవించుట కారంభింపఁబడినది ప్రారబ్ధము; భవిష్యత్కర్మల వలన ముందనుభవింపఁ బోయెడిది యాగామి. పయిసాధనముల చేత సంచిత కర్మ నశించిపోవును; ప్రారబ్ధకర్మ ఫలములనిచ్చి నిలిచిపోవును; ఆగామికర్మ ఫలకారి కాకుండును. తక్కినమార్గములచేత ప్రారబ్ధ కర్మముయొక్క పరిమితిని బట్టి యాజన్మమునందో మఱికొన్ని జన్మములను బొందియో మోక్షమును బొందవచ్చునుగాని ప్రపత్తి మార్గము చేత నాజన్మమునందే కర్మక్షయమును జేసికొని మోక్షమును బడయవచ్చును.

శ్రీవైష్ణవులలో వడగలు లని, తెంగలు లని, రెండు తెగలవారున్నారు. వడగలివా రనఁగా నుత్తరదిక్కువారని యర్థము. వీరు సంస్కృత వేదములయం దధికవిశ్వాసము గలవా రయి, కాంచీనగరమునందలి వేదాంతాచార్యులవా రుపదేశించిన రహస్యములలోని సిద్ధాంతముల ననుసరింతురు. తెంగలివా రనఁగా దక్షిణదిక్కువారని యర్థము. వీరు ద్రవిడభాషలో రచియింపఁబడిన దివ్యప్రబంధ మనఁబడెడు ద్రావిడవేదమునం దధికవిశ్వాసము కలవా రయి, శ్రీరంగము నందలి లోకాచార్యులవా రుపదేశించిన రహస్యములలోని సిద్ధాంతముల ననుసరింతురు. వడగలివారు తిరుమణినామములో ముక్కుమీఁద పాదముపెట్టరు; తెంగలివారు ముక్కుమీఁద పాదము పెట్టు

దురు. రామానుజాచార్యుల కంటెఁ బూర్వమునందు దక్షిణహిందూస్థాన మునం దుండిన యాళ్వారులచే ద్రావిడమునందుఁ జేయఁబడిన గ్రంథ ములు దివ్యప్రబంధ మనఁబడును. దానియందు పాశురము లనఁబడెడు నాలుగువేల పద్యములు గలవు: ఆళ్వారులు పన్నిద్దఱు; వారిలో మాలలు మొదలుకొని సర్వజాతులవారు నున్నారు. ఈయిరుదేశముల వైష్ణవులలోను పంచసంస్కారములు ప్రధానములు. తాపము, పుండ్రము, నామము, మంత్రము; యాగము, ఇవి పంచసంస్కార ములు. తాప మనఁగా నెఱ్ఱగాఁగాల్చిన యినుపముద్రలతో విష్ణువిశంఖ చక్రచిహ్నములను బుజములపై ముద్రించుట; పుండ్రమనఁగా లలాట మునందును శరీరముయొక్క మఱి పదునొకస్థలములయందును సుద్దతో నామములు పెట్టి వానినడుమ శ్రీచూర్ణ రేఖ నుంచుట; నామమనఁగా వైష్ణవులకు విష్ణుని పేరులనే పెట్టుట; మంత్రమనఁగా గురూపదేశ సమయమునం దాచార్యుఁడు శిష్యులకు విష్ణుషడక్షరి, నారాయణా ష్టాక్షరి, వాసుదేవద్వాదశాక్షరి, శరణాగతిమంత్రము, మొదలైన వాని నర్థసహితముగా నుపదేశించుట; యాగ మనఁగా నర్చించుట లేదో యొకవిగ్రహమును విధించుట. వైష్ణవులు పెట్టుకొనెడు సిలువు బొట్లు పండ్రెండును ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రము లనఁబడును.

ద్వైతమత సంగ్రహము

•••○○•••

ద్వైతమతము మనదేశమందు వ్యాపించియున్న త్రిమతము లలోఁగడపటిది. ఈద్వైతమతసిద్ధాంతమును స్థాపించినతఁడు మధ్వాచా ర్యుఁడు. అందుచేత నిది మాధ్వమతమనియుఁ జెప్పఁబడును. ఇతఁడు పరమాత్మ జీవాత్మలును, ఏకముగాక వేఱైనవని ద్విత్వమును

బోధించుటచే నీతనిమతమునకు ద్వైతమని పేరువచ్చినది. ఇతడు దక్షిణకన్నాటక(South Canara District) మండలములోని తులువ దేశములో ఉడిపికి సమీపమునం దున్న అనంతేశ్వర మను గ్రామము నందు మధ్యగేహభట్టనెడు బ్రాహ్మణునకు పుత్రుడై 'శాలివాహన శకము 1040 సంవత్సరములో విలంబి సంవత్సరాషాఢబహుళ చతుర్థి నాడు జనన మొందెను. ఈ సంవత్సరము క్రైస్తవశకము 1119 తో సమాన మగును ఇతడు శైశవమునుండియు మహాబుద్ధివైభవము కలవాడయి, పండితులతో తత్త్వవిషయములను గూర్చి వాదించుచు అసామాన్య మేధాసంపన్నుడయి యుండెనట. ఇతఁ డుపనయన మయినతరువాత దన తొమ్మిదవయేటనే యచ్యుతప్రేక్ష స్వామివలన సన్యాసాశ్రమమును స్వీకరించెను. పూర్వాశ్రమమునం దీతని పేరు వాసుదేవాచార్యుడైనను సన్యాసి యయిన తరువాత నితడు మధ్వాచార్యుడనియు, ఆనందతీర్థుడనియు, నామములను వహించెను ఇతడధిక ప్రజ్ఞ కలవాడయి యుండుటచేత నీతనిని పూర్ణప్రజ్ఞుడనియుం బిలుతురు. ఇతడు గంగాయాత్ర చేయవలె నని ప్రయత్నింపగా గురుడు తన ప్రియశిష్యునియందు గల ప్రేమాతిశయముచేత నాతని బోనీయక, తన యిష్టదైవత మయిన యనంతేశ్వరుని బ్రార్థించి తదనుగ్రహమువలన గంగానది యంతర్వాహినిగా వచ్చి యుడిపిలో నున్న సరోవరమునందు ప్రవేశించునట్లు చేసెననియు, మధ్వాచార్యుడును సర్వజనులును దానిలో స్నానముచేసి కృతార్థులయి గంగాస్నానఫలములను బొంది రనియు చెప్పుచున్నారు. ఆతటాక మిప్పుడు మధ్యసరోవర మని చెప్పబడుచున్నది. గురువు జీవించియుండగానే మధ్వాచార్యుడు స్వమతమును జనులకు బోధించుచు, అతడు సిద్ధిపొందినతరువాత నాతని మఠమున కధిపతి

యున్నాను. ఇట్లు మఠాధిపతి యయినతరువాత నతఁడు తన పదునేడవ సంవత్సరమునందు హిమాలయ పర్వత ప్రాంత మందలి బదరీ వనమునం దున్న వేదవ్యాసాశ్రమమునకు యాత్ర వెడలెను. అతఁ డక్కడ వేదవ్యాసులవారిచేత సత్కరింపఁబడి కొంతకాలముండి తత్త్వ విద్యను నధికముగా నేర్చుకొనె ననియు, వేదవ్యాసులవా రిచ్చిన మూఁడింటిని సాలగ్రామములను గైకొని యాతఁ డా యాశ్రమమునుండి వెడలి మరల యుడిపికి వచ్చె ననియు, చెప్పుదురు. నేపాళదేశము నందలి గండకీనదియందుఁ బుట్టెడి యొకవిధ మైన నల్లని గుండ్రరాళ్ళు సాలగ్రామము లనఁబడును. ఆ సాలగ్రామములయందు మహా మహిమ గలదని నమ్మి హిందువులు వానిని దేవతార్చన పెట్టెలోఁ నబెట్టి పూజించి, వానిని కడిగి సాలగ్రామతీర్థమును భక్తితో లోపలికిఁ దై పుచ్చుకొందురు.

సవ మధ్వాచార్యులవారు బదరికాశ్రమమునుండి వచ్చి స్వస్థానమును జేరినతరువాతఁ దాను దెచ్చిన యష్టసాలగ్రామములలో నాలింటిని సుబ్రహ్మణ్యములోను, ఒకదానిని ఉడిపిలోను, ఒకదానిని మధ్యతలములోను గల దేవాలయములలోఁ బెట్టెను. అంతేకాక యతఁడు ద్వారకానగరమునుండి మలబారుతీరమునకు వచ్చిన యొక యోడలో గోపీచందన మను మట్టిలోఁ గలిసి తనకు లభించిన కృష్ణ విగ్రహమును ఉడిపిలోని యొక దేవాలయమునందుఁ బ్రతిష్ఠించి యా పట్టణము నందును దానిసమీపమునందును మఠముల నెనిమిదింటిని స్థాపించెను. అతఁడు తాను సాలగ్రామములను కృష్ణ విగ్రహమును బెట్టిన దేవాలయములలోను స్థాపించినమఠములలోను దనశిష్యులను నిలిపి, తాను రచియించిన ముప్పదియేడు గ్రంథములలోను గల ద్వైతమత సిద్ధాంతములను బ్రజలకు బోధింప నియమించెను. తద్విరచిత గ్రంథ

ములలో ఋగ్భాష్యమును, దశోపనిషద్భాష్యమును, గీతాభాష్యమును, బ్రహ్మసూత్రభాష్యమును, భారతతాత్పర్య నిర్ణయమును, భాగవతతాత్పర్య నిర్ణయమును, కృష్ణామృత మహార్ణవమును, తంత్రసారమును, ప్రధానము లయినవి. అతఁడు డెబ్బది తొమ్మిది సంవత్సరములు జీవించి క్రీస్తుశకము 1198 వ సంవత్సరముతో సమమైన శాలివాహనశకము 1120 పింగళ నామ సంవత్సర మాఘమాసమునందు రెండవసారి బదరికాశ్రమమునకుఁ బోవలెనని బైలుదేరి వెళ్లెనుగాని తరువాత నాతనిజాడ తెలియరాలేదు. అతఁడిప్పటికిని బదరికావనమునందలి వేదవ్యాసాశ్రమమునం దున్నవాఁడని మాధ్వమతస్థులు నమ్ముచున్నారు.

మాధ్వమతస్థులకు విష్ణువు ప్రధానదైవతము అగుటచేత వీరు వైష్ణవు లనియుఁ జెప్పఁబడుదురు. విష్ణువు ప్రపంచమును జడ ప్రకృతిలో నుండి పుట్టించె ననియు, అందుచేత సృష్టికి విష్ణుఁడు నిమిత్తకారణుఁడును జడప్రకృతి యుపాదానకారణము ననియు, విష్ణువును ప్రకృతియు జీవుఁడును ఈమువ్వురును ఆద్యంతములు లేని నిత్య పదార్థము లనియు, అవి యన్యోన్యభేదభావము గల ప్రత్యేకపదార్థములే యైనను ప్రకృతియు జీవుఁడును స్వతంత్రమైనవి గాక విష్ణువునకుఁ బరతంత్రము లయి పూర్ణముగా లోఁబడి యుండునవి యనియు, జీవుఁడు ప్రకృతియొక్క సత్త్వరజస్తమోగుణములకు వశుఁడయి వివిధకర్మలను జేయుచు జననమరణ జన్మపరంపరావస్థలను బొందుచుండు ననియు, జీవుఁడు కర్తృత్వమును జెందువాఁడగు ననియు, ముక్తిని బొందుటకు విష్ణుభక్తి సాధన మనియు, భక్తి వలన విష్ణుప్రసాదము లభించి తన్మూలమున మోక్షప్రాప్తి కలుగు ననియు, మోక్ష మనఁగా సంసారబంధములనుండి విముక్తి నొందుట

యనియు, మాధ్వులు చెప్పుచున్నారు. ఇవియే ముఖ్యము లయిన మాధ్వమతసిద్ధాంతములు. ఈమతస్థులు ప్రత్యక్షానుమాన శబ్ద ప్రమాణములను మూటి నంగీకరింతురు. శబ్దప్రమాణములలో శ్రుతియు, స్మృతియు, పంచరాత్రమును, మూలరామాయణమును, మహాభారతమును, వానికి విరుద్ధముగా నుండని యితరగ్రంథములును, వీరిచేఁ బ్రమాణగ్రంథములుగా నంగీకరింపఁబడుచున్నవి.

విష్ణుఁ డొక్కఁడే దేవుఁడైనను, సృష్టిస్థితిలయార్థముగా నతఁ డప్పుడప్పుడు భూమిమీఁద నవతరించు చుండు ననియు, అతనియవ తారములకును నాతనికిని నభేద మనియు, ద్వాపరయుగమునందు కృష్ణుఁడుగా నవతరించినట్లే విష్ణుఁ డీకలియుగమున బుద్ధదేవుఁడుగా నవతరించె ననియు, బుద్ధుఁడు బోధించిన బౌద్ధాగమముకూడ వేద విహితధర్మములనే బోధించి ముక్తికి హేతు వగు ననియు, తెలియని వారు కొంద ఱపార్థములను యథేచ్ఛముగాఁ గల్పించి తన్మతదూషకు లయినను బుద్ధదేవుఁ డు విష్ణు'యవతార మగుటచేత నతఁడును నాతని సిద్ధాంతములు నాదరణపాత్రములే యనియు, వీరు చెప్పుచున్నారు. వీరికి ప్రధాన దేవత లక్ష్మి.

"సత్యం జ్ఞాన మనంతంబ్రహ్మ" అను శ్రుత్యనుసారముగా దేవుఁడు సత్యజ్ఞానానంతస్వరూపుఁ డని మధ్వాచార్యుఁడు చెప్పి యున్నాఁడు. జన్మనాశములు లేక శాశ్వతుఁడుగా నున్నందున సత్య స్వరూపుఁ డనియు, దేశకాలగుణబాధితుఁడు కానందున ననంతుఁ డనియు, వివరింపఁబడినది. సర్వవ్యాపి యగుటచేత దేశాబాధతుఁడు; ఆద్యంతములు లేకపోవుటచేత కాలాబాధతుఁడు; సర్వకర్తృత్వసర్వజ్ఞ త్వాదిగుణములు కలవాఁ డగుటచేత గుణాబాధితుఁడు. ఇతఁడు వేద ప్రమాణము నంగీకరించినవాఁ డయినందున శ్రుతులయందుఁ జెప్పఁ

బడిన నిర్గుణత్వాదివిశేషణములు దేవున కున్నట్లొప్పుకొనవలసినవాఁ
డయినను, వానికి సామాన్యార్థములను గ్రహింపక విశేషార్థములను
గల్పించెను. ఎట్లనఁగా, నిర్గుణుఁ డనఁగా గుణములు లేనివాఁడని
యర్థము కాదనియు, ప్రతిసత్పదార్థమునకును గుణము లుండి తీఱ
వలసి యుండుటచేతను గుణము లేవియు లేనిచో సత్పదార్థమే
యుండక పోవలసి వచ్చుటచేతను దేవుఁడు సత్పదార్థ మగుటచేతను
నిర్గుణశబ్దమున కర్థము మనుష్యాదిజీవులకుఁ బ్రకృతిసంబంధముచేతఁ
గలిగెడు హేయగుణములు లేవనియే కాని కళ్యాణగుణములు లేవని
కాదనియు, సమర్థింపఁ జూచెను. ఈప్రకారముగానే యద్వైత మతా
నుకూలముగా నున్న యితర విశేషణములకును విశేషార్థములు కల్పింపఁ
బడినవి.

ఈమతమునందు జీవులును జడప్రకృతియుఁ గూడ నీశ్వరు
నితో సమానముగానే నిత్యములు. అందుచేత నవి యీశ్వరునిచే
సృజింపఁబడినవి కావు. అయినను జీవులును జడప్రకృతియు నీశ్వరు
నికి లోఁబడినవి. నగకు బంగార ముపాదానకారణ మయినట్టుగా
సృష్టికి జడప్రకృతి యుపాదానకారణము; కంసాలి నిమిత్తకారణ
మయినట్లుగా దేవుఁడు నిమిత్తకారణము; వస్తువు కానిదానినుండి వస్తువు
కలుగదుగనుక బంగారము స్వర్ణకారునిచేతవలె జడప్రకృతి యీశ్వరుని
చేత నూతనముగా సృజింపఁబడినది గాక యీవఱకున్నదే యయి
యున్నది. జడమయిన ప్రకృతి స్వయముగా సృజనచేయ శక్తికలది కానం
దున దేవుఁడు పురుషరూపమున దానిలోఁ జొచ్చి సంక్షోభింపఁ జేయుట
చేత సృష్టిలోని యనంతపదార్థములు కలిగినవి.

సృష్టిలో మొదట త్రిగుణాత్మక మైనమహత్తు కలిగినది;
దానినుండి వైకారిక తైజసభూతాది యైనయహంకారము కలిగినది;

దానినుండి వృథివ్యాపస్తేజో వాయురాకాశతన్మాత్రలు కలిగినవి; అనంతరము జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియములుకలిగినవి; పిదప దేవతలు కలిగిరి; అప్పుడు తమో మోహమహా మోహతమిస్రాంధతమిస్రరూప మయి యవిద్య పుట్టినది; ఈయాఱును ప్రాకృతసర్గము లనఁబడును. ఏడవసృష్టి స్థావరములు; ఎనిమిదవది తిర్యక్స్రోత స్సనఁగా జంతు సృజన; తొమ్మిదవది అర్వాక్స్రోత స్సనగా మనుష్యసృజన: కడ పటిదగుపదవది యీశ్వరావతారములు.

జడపదార్థము చైతన్యరహితమైనది; ప్రకృతి యనఁబడెడు లక్ష్మి నుండి దానికి శక్తి కలుగుచున్నది. దేవునితోఁగూడ నది సర్వత్ర సర్వ కాలము నుండునదిగనుక దేవునివలెనే లక్ష్మియు నిత్యమైనదే. అది ప్రపంచమున కుపాదానకారణమయి జీవునకును సమస్త పదార్థముల కును దేహమయియుండు; అది యప్పుడు సత్వరజస్తమోగుణములను గల దగును.

జీవుఁడు జడముగాక చేతనుఁడయి, నిత్యుఁడయి, దేవునికంటె వేఱయి, దేవునికి లోఁబడినవాఁడయి యుండును. ఒకశరీరమునం దుండుజీవుఁ డింకొకశరీరమునం దుండెడిజీవునికంటె భిన్నుఁడు. జీవుఁడు బద్ధుఁడయి యున్నప్పు డనఁగా శరీరమును దాల్చి యున్నప్పుడు జడ ప్రకృతియొక్క పూర్వోక్తగుణత్రయమును బొందును. జీవులు ముక్తి యోగ్యులు, తమోయోగ్యులు, నిత్యసంసారులు, అని త్రివిధములవారు.

ద్వైతులు పంచభేదములను చెప్పుదురు. జీవేశ్వరభేదజ్ఞానము, జీవపరస్పరభేదజ్ఞానము, జడజీవభేదజ్ఞానము, జడేశ్వరభేదజ్ఞానము, జడపరస్పరభేదజ్ఞానము, అను పంచభేదజ్ఞానము ముక్తి కావశ్యక ముందురు. 1. దేవుఁడు జీవునికంటె వే ఱయినవాఁడు; 2. జీవు

లోకైకలోకరు వే అయినవారు; 3. జడము జీవునికంటె వే అయినది; 4. జడము దేవునికంటె వేఱయినది; 5 జడము లొండొంటికి వే అయినవి; ఇవి యన్నియు సత్యములు ఘటపటాదిరూపముల నున్న స్థూలాంశములు నశించినను వానికి మూలము లయిన సూక్ష్మాంశము లగు తన్మాత్రలు నశింపనందున ప్రపంచము సత్యమయినది. జీవునకు జననమరణము లనఁగా మనుష్యుఁ డొకయింటిని విడిచి వేఱొకయింటఁ బ్రవేశించునట్లుగా నొక దేహమును విడిచి వేఱొక దేహమునుబూని జన్మపరంపరను బొందుచుండుటయే కాని వేఱు గాదు. దేవుఁడు సర్వవ్యాపి యయి సర్వాంతర్యామిగా నున్నను, సర్వమునకు వే అయినవాఁడు. ఈశ్వరునకును జీవునకును, కలది వస్త్రములకును పురుషునకును గల సంబంధమువంటిది కాక వృక్షమునకును తద్రసమునకును గలిగినదానివంటి యవినాభావసంబంధ మయి యున్నది. కాఁబట్టి జీవేశ్వరులు కెన్నఁడును వీడనిసంబంధ మున్నను, జీవాత్మ పరమాత్మ లేకము గాక వేఱయినవిగా నున్నవి.

జీవునకు పరమార్థము ముక్తి, అనఁగా ప్రకృతిసంబంధముల నుండి విడివడి యీశ్వరునితోఁ జేరుట. కర్మక్షయము, ఉత్క్రాంతి, అర్చిరాది, అని ముక్తిమార్గములు మూడు. ఈమూఁడింటిని గడచిన తరువాత జీవుఁడు భోగ మనబడెడు చతుర్థదశను బొందును. కర్మక్షయ మనఁగా కర్మఫలము నశించుట. మనోవాక్కాయరూపమున కర్మము త్రివిధముగా నుండును. జీవునకు దేహముతోడి సంబంధముచేత త్రిగుణాత్మకము లయిన ప్రకృతిధర్మములు కలుగును; ఆధర్మములవలన కర్మలను జేయును. జీవుఁడు పొందెడు సుఖదుఃఖములన్నియు కర్మఫలములు; కర్మఫలము జన్మాంతరములకును లోకాంతరవాసములకును గారణ మగును. కాఁబట్టి మోక్షమునకు కర్మ

క్షయము ప్రథమకర్తవ్యము. కర్మక్షయ మయినతరువాత జీవుఁడు శరీరమునందుఁ గలడెబ్బదిరెండువేల నాడులలోను ప్రధానమయిన సుషుమ్న నాడిద్వారమున దేహమునుండి వెలువడుట ఉత్క్రాంతి యనఁబడును; అట్లు సుషుమ్న నాడిలోఁ బ్రవేశించుట యుత్క్రాంతిలయ మనఁబడును. జీవుఁడు సుషుమ్ననుండి బ్రహ్మరంధ్రములోఁ బ్రవేశించి యర్కుఁడనుండి యగ్నిలోకాదులనుండి పోవుమార్గ మర్చిరాదిమార్గ మనఁబడును; అగ్నియనఁగా నగ్నిహోత్రము. అర్చిరాదిమార్గమునఁ బోయి జీవుఁడు శాశ్వతానందము ననుభవించుట భోగ మనఁబడును జీవుఁడు యోగాభ్యాసమువలన దేహబంధములనుండి ముక్తుఁడయి సుషుమ్నలోఁ బ్రవేశింప శక్తుఁడగును; కర్మక్షయ మయినఁ గాని యట్లు ప్రవేశించుట సంభవింపదు. కర్మక్షయము భక్తివలనను విష్ణుప్రసాదమువలనను గలుగును. భక్తి యనఁగా నీశ్వరునియందు సంపూర్ణవిశ్వాస ముంచి పరమవిధేయుఁడయి సర్వవిషయములలో నీశ్వరప్రీతికరముగా నడుచుకొనుట. భక్తి కలుగఁగానే యీశ్వరప్రసాదమును గలుగును గాన ముముక్షుఁడు మొట్టమొదట భక్తుఁ డగుటకు నవదోషములను పరిహరింపవలయును. జీవేశ్వరులకు భేదము లేదనుట, దేవుఁడు నిర్గుణుఁ డనుట, దేవుఁడు దోషసహితుఁ డనుట, దేవునితో సమాను లితరులు కల రనుట, దేవునికంటె నధికులు కలరనుట, దేవుఁడు తన యవతారములకంటె వేఱనుట, అవతారపురుషులు దేవాంశకలవారు గాక నరమాత్రులనుట, భాగవతాపచారము చేయుట, దేవుని ప్రాభవమును నిరాకరించుట—ఇవి నవదోషములు. ఈనవదోషములను త్యజించి గుణములను భజించుటకు అంకనమును, నామకరణమును, భజనమును సాధనములు.

అంకన మనఁగా నారాయణుని యాయుధములను దేహము మీఁద ముద్రించుకొనుట. అది రెండు విధములు. మొదటిది విష్ణుని పంచాయుధము లయిన శంఖచక్రాదులను స్నానము చేయునపు డెల్లను గోపీచందన మను మట్టిలోను జలములోను ముంచి లలాటము రొమ్ము భుజములు మొదలయిన వానిమీఁద ప్రతిదినమును ముద్రలు వేసికొనుట. రెండవది యాచార్యపురుషుఁడు వచ్చినపుడు భుజముల మీఁద తప్తముద్రాంకణము చేయించుకొనుట యనఁగా లోహముతోఁ జేయఁబడిన విష్ణు శంఖచక్రముల నగ్నిగా గాల్చి వానితో రెండు భుజములమీఁదను ముద్రలు వేయించుకొనుట. నామకరణ మనఁగా కొడుకులు మొదలయినవారికి విష్ణుని పేరులు పెట్టుట. భజన యనఁగా భగవంతుని సంపూర్ణభక్తితో పూజించుట. సత్యము, హింసము, ప్రియము, స్వాధ్యాయము, దానము, పరిత్రాణము, పరిరక్షణము, దయ, స్పృహ, శ్రద్ధ—ఈపదియు భజన కంగములు. వీని నన్నిటిని త్రికరణశుద్ధిగాఁ జెల్లించిన పక్షమున, జీవుఁ డన్నమయము, ప్రాణమయము, మనోమయము, విజ్ఞానమయానందమయకోశములను విడుచుటకు శక్తుఁ డగును. ఈపంచకోశములలో మొదటిది స్థూలశరీరము తోను తక్కినవి సూక్ష్మ (లింగ) శరీరముతోను కారణశరీరముతోను సంబంధించినవి. ఆత్మ యొకదాని తరువాత నొకటిగా నీపంచకోశములను విడిచి మోక్షమును బొందును. ఏదో ఒకవిధ మయిన దేహము లేక జీవుఁడు భోగము ననుభవింప నేరఁడు గనుక, ఈదేహముల నన్నిటిని విడిచినతరువాత చిన్మాత్ర దేహమును బొంది యీశ్వరునిలో శాశ్వతానందము ననుభవించును. జీవు లందఱును ఏకరీతిముక్తిని బొందరు. సారూప్యము, సాలోక్యము, సాన్నిధ్యము, సాయుజ్యము, అనెడు చతుర్విధ ముక్తులలో వారువారు తమతమ కర్మానుసార

ముగా సర్వా త్మైనముక్తిని బొందుదురు. దీనిలో నొకదానికంటె నొకటి యుత్తరోత్తరము శ్రేష్ఠతరములు. సాయుజ్యమనఁగా జీవుఁ డీశ్వరునిలోఁ గలిసి స్వరూపనాశనము నొందుట గాక స్వస్వరూప జ్ఞానముతో నీశ్వరునిలోఁ గలిసియుండి జననమరణాదిరహితుఁ డయి శాశ్వతానందము ననుభవించుచుండుట.

ఉత్తమస్త్రీచరిత్రములు

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీసమాజము
రాజమహేంద్రవరము
1950

ఉత్తమస్త్రీచరిత్రములు

ప్రథమ భాగము.

విషయసూచిక

					పుట.
1. ఉత్తమమాత	...	...	...		3
2. గ్రేస్ డార్లింగుకన్య	...	...	...		18
3. జోన్ ఆఫ్ ఆర్కు	...	...	...		29
4. ఎలిజెబెత్ ఫ్రై దొరసాని	..	...	...		53
5. లేడి జేన్ గ్రే	...	...	...		73
6. మేరీకార్పెంటరు	...	...	...		100

ఉత్తమ స్త్రీ పవిత్ర [illegible]లు

"WOMAN AS MOTHER"

ఉత్తమ మాత.

ఓ సోదరీమణులారా! నే [illegible] సాయంకాలము "ఉత్తమమాత" ను గూర్చి కొంచెము చెప్ప బోవుచున్నాను. "ఉత్తమమాత" యన్న పదమే మీ [illegible] వినబడినవచ్చును. బిడ్డల తల్లులైన యుత్తమ [illegible]లకు "మేము [illegible] కామా? ఈవిషయమున మేము క్రొ[illegible] నేర్చుకొన వలసిన దేమున్నది?" అనియుం గొందఱను కొనవచ్చును. [illegible] వారికి సహితము ధర్మముకు పలుమారులు [illegible] మే. కాబట్టి నాయందు [illegible] సావధానముగా వినుడు.

"మాత" యన్నది [illegible] చిన్నపదమే యయినను దాని [illegible] యున్నది. అన్ని స్త్రీవాచకములయిన పదములన్ని [illegible] మిక్కిలి [illegible]. మాతృదశకంటె మహో[illegible] లోకమున స్త్రీకి [illegible]. "అమ్మ" యనుమాట సమస్తభాషలలోను మిక్కిలి శ్రేష్ఠ[illegible]. [illegible] మధుర మైనది [illegible] మొట్టమొదట నేర్చు కొనునది; మరణమునకు [illegible] నది. [illegible] యన్న చిన్న పేరున కర్థ[illegible] నెఱుగని సుగుణసంపద స్త్రీయందు గానవచ్చును. [illegible] స్త్రీ యొక్క ప్రేమ మఱి [illegible]కమును, [illegible]ము, ఫల[illegible]మును, అగును. [illegible] లోపల [illegible] యున్న యామె స్వాభ విక సద్గుణము

లన్నియు నప్పుడు వికాసము నొందును. నాఁడు మొదలుకొని స్త్రీజన స్వాభావిక మయిన యామెయబలత సుబలతగా మాఱును; ఆమెభీరుత్వము శూరత్వమగును. నిర్మలప్రేమము, నిరంతరసహనము, నిరుపమాన దృఢచిత్తత, బుద్ధివిశేషము, అప్పుడు ముందుకు వచ్చును. ఆమె మాతృవాత్సల్యము బయలుపడునపుడు గుణవిశేష మేదియుండును! తల్లిశిశువునిమిత్త మెంతశ్రమపడును! ఎన్నికష్టములు సహించును! ఎట్టిదుష్కరకార్యములకు సాహసించును! శిశువున కించుక రోగము వచ్చెనా తనసుఖమును పాటింపక రాత్రి యనక పగలనక దినముల కొలఁది ప్రతినిమిషమును విసుగు లేక మంచమువద్ద గనుపెట్టుకొని యుండి యెంతశ్రద్ధతో శిశువును గాపాడును! తల్లి తనబిడ్డప్రాణమును గాపాడుట కయి తనప్రాణము నిచ్చుటకైనను వెనుకదీయదు గదా! శిశువు విషయమయి యందఱును ఆశ వదలుకొన్నప్పుడును, ఆమె కాశ పోదు; ఎవ్వరికిని భయము తోఁచనప్పుడు, ఆమెకు భయము తోఁచును. ఆహా! మాతృవాత్సల్య మెంతటిమహిమ గలది!

మంచి దయినపక్షమునకు సంబంధమునందు తల్లియొక్క ప్రాబల్య మెంతయైనను మేలుచేయును. గృహమునకు శోభను, పరిశుద్ధతను, యశస్సును, శాంతిని నిచ్చునది తల్లి; గృహములోని యైకమత్యమునకును సంతోషమునకును మూల మగునది తల్లి. లోకములో మహనీయులైన మహాపురుషులయొక్క గొప్పతన మంతయు తల్లిమూలమున నే వచ్చుచున్నదని విద్వాంసులభిప్రాయపడి యున్నారు. బిడ్డలయందలి ప్రేమకును, బంధువులయందలి ప్రీతికిని, బీదలవిషయ మయిన దానగుణమునకును, ఇటువంటివే యనేకములయిన యితరసద్గుణములకును, ఆదికాలమునుండియు మన దేశపుస్త్రీలు సుప్రసిద్ధురాండ్ర యున్నారు. నాకంటె సమర్థతరు లయినవారు పలువురు వర్ణించియుండిన దానికంటె నే నిప్పు డాసుగుణముల నెక్కువగా వర్ణింపఁజాలను.

కేవలగుణవర్ణనముచేసి పొగడుటయు ఇచ్చట నాపని కాదు. పలుమారు పొగడుచుండుటవలన గర్వముకలుగుట మనుష్యులకు స్వభావము. గర్వమువలన [illegible] వృద్ధి [illegible]. కాబట్టి నేనిక్కడ మన స్త్రీలలోఁ గల లోపములను సహితము కొన్నిఁటిని దెలిపి, వానిని దిద్దుకొని [illegible] కు కొన్నిటిని [illegible]. నేను [illegible] దానిలో గల దోషమున్నచో గ్రహింపుఁడు. [illegible] దెలిపికొనుటయే వివేకుల లక్షణము. తాము [illegible] దిద్దుకొనుటయే తమ యభివృద్ధికి [illegible] వచ్చును.

ఇప్పుడు మన దేశములో [illegible] స్త్రీలలోఁ గల విద్యాభావము వలనఁ [illegible] కొన్నియనర్థములు పుట్టుచున్నవి. [illegible] నాజ్ఞపెట్టక పోవుటవలన [illegible] నున్నారు [illegible] యందలి యతిప్రేమచేత [illegible] వలన [illegible] సోమరులగుచున్నారు [illegible] చేత పాతివ్రత్య [illegible] పలువురు దృష్టాంతములు [illegible]. [illegible] యనర్థము లనేకములకు [illegible] విద్యా[illegible] బుద్ధిమంతులు ప్రధాన కారణముగ [illegible] నున్నారు. విద్యావివేకవతియైన స్త్రీవలన బహుశుభములు [illegible] విద్యాగంధములేని మూర్ఖురాలివలన బహుదుష్ఫలము సంభవించును. తల్లియేకదా గృహమునకు రాణి. అట్టి తల్లిగనే విద్యావిహీనురాలైనపక్షమున గృహపరిపాలనమున కెట్లు సమర్థురాలగును? [illegible] జ్ఞానముచాలనియిల్లాలు తనబిడ్డల నెట్లు జ్ఞానాధికులను జేయ జాలును? బిడ్డలను మంచి స్థితికిఁ దెచ్చుటయే తల్లియొక్క ప్రధానధర్మము.

బిడ్డలను దృఢగాత్రులనుగాఁ జేయుట, సద్వర్తనము గలవారినిగాఁ జేయుట జ్ఞానవంతులనుగాఁ జేయుట, ఈమూఁడును తల్లులకు ముఖ్యకర్తవ్యములని చెప్పవచ్చును. బిడ్డలు దృఢగాత్రులుగా నుండుటకు వారిజననమునకు కారణభూతులైన జననీజనకులు మొట్టమొదట దృఢశరీరులయి యుండవలెను. ఆ బాల్యవివాహము లత్యంతప్రబలముగానున్న యీ దేశములో నట్టిభాగ్య మిప్పుడు లభింపనేరదు. అయినను తల్లు లితరవిధములచేత నెట్లయినను సాధ్యమైనంత బలప్రదముగాఁ జేయవచ్చును. వాసగృహమును శుభ్రముగా నుంచుట, శుద్ధవాయుప్రసారము కలుగునట్లు చేయుట, స్నానపానములకు నిర్మలజలము నుపయోగించుట, ఆరోగ్యకరములగు నాహారపదార్థములను పెట్టుట, పరిశుభ్రమయిన వస్త్రములను గట్టనిచ్చుట, దేహవ్యాయామము తగినంత కలిగించుట, మొదలయిన విషయములలో తగినశ్రద్ధ చేసినపక్షమున శిశువులు దృఢదేహులగుటకు సందేహము లేదు. అన్యదేశములకంటె మనదేశములో శిశువు లెక్కువగా పురుటిదినములలోనే మరణము నొందుచున్నారు. అట్లు కాలమృత్యువువాతఁ బడక బ్రదికినవారును తఱచుగా దృఢగాత్రులు గాక వ్యాధిపీడితులయి దుర్బలశరీరులగుచున్నారు. దీనికి ముఖ్యకారణము పురుటిండ్లలో మంచివాయువును చొరనీకుండుటయే. ఇప్పటికిని పెద్దపట్టణములలో నాగరికులు మంచిస్థితిలోనున్నను సామాన్యముగా నివాసస్థలములలోని సూతికాగృహములు మిక్కిలియిఱుకైన చిన్నగదులుగా నుండును; వానిలో ధారాళముగా గాలివచ్చుటకు చాలినన్ని గవాక్షములేయుండవు; ఉన్నతలుపులైనను తెఱచియుంచక ముసలమ్మలు మూసివేయుదురు; చూడవచ్చినయమ్మలక్కలా చీఁకటిగదిలో గుంపుగుంపులుగా మూఁగియున్నగాలిని సహితము చెఱుపుదురు; ఆపయిని కుంపట్లు పెట్టుదురు. ఇట్లు శుద్ధవాయువునకు గర్భశత్రువులన్నియొక్కచోటఁ గూడినప్పుడా ప్రసూతికా గృ

హాములలోని మాతాశిశువులు బ్రతికి బయలంబడుట వింతగాని మఱి యొకవిధమగట వింతగాదు. దుర్గంధయుక్తమయిన యాగదిలో శిశువు గతించుట సంభవించినా, నిజమైనకారణము గనుంగొనలేక నోసటి వ్రాంత యట్లున్నదనియు, ఆయువు లేదనియు, పూర్వజన్మపాపఫల మనియు, ఎన్నెమ్మ సోకినదనియు, కల్పితకారణములను జెప్పికొని మనస్సమాధానము చేసికొందురు. స్త్రీ గృహములోని గదులలో పుట్టెడు పేడపురుగులను ఎన్నెమ్మలని [illegible]. స్త్రీలు విద్యావతులు లయి నంగాని యీయనర్థ మెట్లు [illegible]? విద్యనేరనివారు మంచితల్లు లెట్లగుదురు? మంచితల్లులు లేక దేశ మెట్లభివృద్ధి చెందును? దేశాభి వృద్ధి కేమి కావలయునని యొకరుప్రశ్న వేయంగా, మంచితల్లులు కా వలె నని పూర్వము నెపోలియన్ చక్రవర్తి యుత్తరము చెప్పెనంట! విద్యావతులు గాని మూఢమాతలు తమబిడ్డలకు విలువబట్టలను దొడు గం [illegible] గాని విమలవస్త్రములను [illegible]గంజూడరు; బయలదిరిగిన పయిని పిట్టలుపాలుననిగదులలో మూసి [illegible] బిడ్డలను మంచిగాలిలోం దిప్ప[illegible]డరు; ఆఱవనెల నన్నప్రాశము చేయుం పం జూతురుగాని పాలుత్రాగి [illegible]డరు. శిశువులకు [illegible] సంవత్సరములు దాక [illegible] ద్రవపదార్థము లయినగాని అన్నము మొదలగు ఘన పదార్థములు [illegible]ములు కావు. ఆఱవనెలనే యన్నప్రాశము చేసి పప్పుముద్దలు బలవంతముగా మ్రింగించుటయేకాక తల్లి భోజనము చేయునప్పుడు తల్లి యొద్దను తండ్రిభోజనము చేయునప్పుడు తండ్రియొ ద్దను తాముతినునది యెల్లమ్రింగంబెట్టుచు వచ్చినచో తిన్నదిజీర్ణింపం జేసికొనలేనిశిశువు లెట్లు దుర్బలులు కాకుండ నేర్తురు? ఇట్లు శిశువులు దుర్బలు లగుచున్నను విచారము నొందక విద్యాహీనులైనమానినులు తమకువలెనే తమ బిడ్డలకును దేహముల నిండ నాభరణముల నుంచం జూతురు. దేహమున కారోగ్యమే యమూల్యాలంకారముగాని లోహ

వుతోడవు లలంకారములు గావు. మాధురాంద్రమమాత్రమే తమన గలను జూచుకొని విశ్వము మఱచి గర్వపడుదురు. ఈవిషయమున మీకొక్క చిన్నకథ చెప్పెదను. ఇటలీదేశమునందు "కార్నీలియా" అను పేరుగల యొకయుత్తమమాత యుండెను. ఆమెను జూచుటకయి యొకశ్రీమంతుని భార్య యొకనాఁడామె యింటికిఁబోయి తననగలను జూచుకొని సంతోషించుచు గర్వముతో "ఏవీ? నీనగలు నాకుచూపుము" అని యడిగెను. "ఒకనిముషము తాళుము. చూపెదను." అనిపలికి, బడినుండి రాఁగానే దృష్టిసు రగాత్రిలయున తన యిరువురు బిడ్డలను గొనివచ్చి యామెయెదుట నిలిపి "ఇవిగో నాయమూల్యాలంకారములు చూడుము." అని చూపెను. అప్రభుభార్య తనయవివేకమునకు సిగ్గుపడి యింటికిఁబోయెను. ఈ దేశమున దలి సుందరీమతల్లులయునతల్లు లెల్ల తామిట్టి యమూల్యాభరణములను లోకమునకుఁ జూపఁబ్రయత్నింతురు గాక!

ఇంతవరకును బిడ్డల నారోగ్యవంతులుగాఁ జేయవలసిన ప్రథమ ధర్మమునుగూర్చి కొంత చెప్పితిని. ఇఁక వారిని సద్వర్తనము గలవారినిగాఁ జేయవలసిన రెండవమాతృధర్మమునుగూర్చి కొంత ముచ్చటించెదను. ఇదెనసుబట్టి దీనిని రెండవధర్మముగాఁ జెప్పినను గుణగౌరవమునుబట్టి దిదే ప్రథమధర్మమని చెప్పవచ్చును. తల్లులు నడచినట్లే పిల్లలునడతురు. తల్లిని జూచి పిల్లనుగ్గుకొనవలెనన్నమాటమెత మీరెందరును విన్నదేకదా! కట్టి పిల్లలను సద్వర్తనము గలవారినిగాఁ జేయుటకు ముందుగాతల్లులు తాముసద్వర్తనము కలవారు కావలెను. తల్లి శాంతస్వభావయు, మృదుభాషిణియు, సత్యవ్రతయు, అయినయెడల బిడ్డలు నట్టి యగుదురు. అట్లుగాక యామె కోపశీలయు, పరుషభాషిణియు, అసత్యవాదినియు, అయినచో బిడ్డలు సహితమట్టివారే యగుదురు. తల్లియొక్కదినవర్తనమే బిడ్డలకు దినపాఠముగానుండును.

ఉపాధ్యాయులు నూఱుగురికంటెను నొక్కసన్మాత యెక్కువవిలువ చేయును. తల్లి యజ్ఞానమువలనను దుర్వర్తనమువలనను పాడయినపుత్రిని వేవు రుపాధ్యాయు లయినను బాగుపఱుపఁజాలరు. తల్లిదురాగ్రహముకలదియైన బిడ్డలు కోపిష్ఠులగుదురు. తల్లి దుర్భాషలాడునదియైన బిడ్డలు తిట్టుఁబోతు లగుదురు; తల్లి కల్లలమారియైన బిడ్డలు కల్లరులగుదురు; ఇవి యవి యని వేఱుగఁ జెప్ప నేల? తల్లులయందేయే యవలక్షణము లుండునో బిడ్డల కాయాయవలక్షణములు పట్టుపడును. కాఁబట్టి బిడ్డల మేలుగోరుమాత లందఱును స్వప్రవర్తనవిషయమున మిక్కిలి జాగరూకురాండ్రయి యుండవలెను.

జనని తనశిశువునకు నేర్పవలసిన మొదటిసుగుణము విధేయత. విధేయతలేనిచో నితరసుగుణములు పట్టుపడవు. శిశువులు ప్రతివిషయములోను తల్లియాజ్ఞకుపరమవిధేయులై నడుచుకొనునట్లుచేయవలెను. తమమనసువచ్చినట్లుచేయఁగూడదనియు, తా మెప్పుడును తల్లిదండ్రులకు లోఁబడి వారు చెప్పినట్లు చేయవలయు ననియు, బిడ్డలుగ్రహించునట్లు చేయవలెను. ఆలోచన లేనిబిడ్డ లొకప్పుడు తల్లి చెప్పినట్లు చేయక తమయిచ్చవచ్చినట్లు చేయఁజూతురు. అట్టిసమయములయందు పిల్లల పంతము గెలువనియ్యక, ఆవశ్యకమైనచో దండించియైనను జనని తనయాజ్ఞాప్రకారముగా వారు నడచునట్లు చేయవలెను. ఒకసారి వారిమాట సాగనిచ్చినపక్షమున పిల్లలు తల్లులమాట వినక తిరుగఁబాటు చేయుచుందురు. తమమాటసాగదని పిల్లలొకసారి దృఢముగా తెలిసికొన్నయెడల తరువాత వా రెన్నఁడును తల్లిదండ్రులయాజ్ఞను మీఱక విధేయులయి వర్తింతురు. కొందఱు తల్లులుబిడ్డలు తమమాట వినరని చెప్పుదురు. అట్లయినచో నది స్వయంకృతాపరాధమే కాని వేఱుకాదు. తల్లి శిశువుల కొకయాజ్ఞ యిచ్చునప్పుడు వారది చేయఁదగినదియు, చేయక నిరాకరించినప్పుడు దాని

నిశ్చయముగా తెలుసుకొన్నందున, ఆయన యాజ్ఞకు లోబడియుండవలెను. వారది చేయనిచో నుపేక్షించి యూరకుండెదమనుకొన్న యాజ్ఞ నెప్పుడు నియ్యఁగూడదు. ఒకసారి చేయఁగూడదన్నపని వారప్పుడు మాని వేసి మరియొకసారి చేసినను తల్లియుపేక్షించి యూరకుండఁ గూడదు. అల్లరి పిల్లలకు మాటకుండు నవిధేయతను నేర్పుటకు నలవత్తరమయిన మార్గము లేదు. ఇట్టియుపాయము లవలంబించు తలిదండ్రులు పడిన కార్యమును మాన్పుటకు బదులువారు పరులకొరకుగాని బెదరి మాటగాని పనిచేయరు. ఇచ్చిన యాజ్ఞను వెంటనే పాటించి చేయునట్లు చేయవలెను. ఎందుచేత చేయవలెనని వారిని అడుగనియ్యఁగూడదు, ఆ యాజ్ఞను తల్లి యిచ్చుటకు వారి యిష్టముగాని యొప్పుటగాని కూడదు. వారు తన్నలక్ష్యముచేయక యాజ్ఞ చేయవలెనుగాని, చేయకపోయినచో నాయమ్మ కోపపడి కొట్టునని భయపడి చేయఁగూడదు. పెద్దవారగు స్త్రీల కిద్దఱకును సమానముగా విధేయులై యుండవలెను. ఈ విధేయత తల్లి శైశవమునందే నేర్పవలెనుగాని పెద్దవారైన నేర్పుట సాధ్యముకాదు. బిడ్డలకు విధేయత నభ్యాసము చేయించినచో సమస్తసుగుణములను సులభముగా నేర్పవచ్చును.

ఉత్తమురాలయిన తల్లి తానసత్యము నెప్పుడును పలుకకుండవలెను. లోకములో నసత్యమును మించిన పాపకార్యము వేఱొకటి లేదు. తల్లియెప్పుడును బిడ్డలను సత్యము పలుకుటకు ప్రోత్సాహపఱుపవలెను. అమెరికా ఖండములోని "యునైటెడ్ స్టేట్సు" అను మహోపకారముచేసి మహోన్నతస్థితికి దెచ్చిన జార్జివాషింగ్టను అనువాఁడు పసివాఁడుగా నున్నప్పుడెవరో యొకరు పోటుకత్తిని బహుమానముచేసిరి. ఆబాలుఁడు కత్తి దొరకినందున సంతోషముచేత తోఁటలోనికి వచ్చి చెట్లకొమ్మలను నఱుకుచు, తండ్రి ప్రాణప్రదముగాఁ బెంచుకొనుచుండిన యొక పూలమొక్కను మొదలంట నఱకివేసెను. తండ్రి ముఖ్యముగా వాడుక

చొప్పున తోటకుఁ బోయి చూచునప్పటికి తనప్రియమైనచెట్టు ఖండింపఁబడి చచ్చిపడియుండెను. అదిచూచి యాతఁడు ఖిన్నుఁడయి యాపని తన తోటవాండ్రెవ్వరో చేసియుందురని వారిమీఁద కోపపడుచుండెను. ఆసమయమునందు కత్తిచేతఁ బట్టుకొని యాబాలుఁ డక్కడకు వచ్చెను. "ఈచెట్టెవ్వరు నఱికినారో యెఱుంగుదువా?" అని యతఁడు కుమారుని నడిగెను. ఆబాలుఁడు క్షణ మూరకుండి తండ్రి కోపమును జూచియు భయపడక "నానోటినుండి యసత్యము రాదు. నేనే నఱికితిని." అని నిశ్శంకముగా పలికెను. అప్పుడు తండ్రి వెంటనే కోపమును శాంతపఱచుకొని "వెండిపూవులును బంగారుపండ్లును గల వేయిచెట్లకంటెను సత్యమెక్కువ విలువగలది" అని పలుకుచుఁబోయి కుమారుని కౌఁగలించుకొనెను. ఆబాలునిగొప్పయు సుగుణసంపదయందు తండ్రికి తీసిపోవునది కాదు. తండ్రి బాల్యముననే లోకాంతరగతుఁడు కాఁగా తల్లియొక్క శిక్షవలననే యాబాలుఁడు మహనీయుఁడయి మహోన్నతదశను బొందెనని చరిత్రకారులు వ్రాసియున్నారు. ఇట్టి తల్లిదండ్రులనేకులు కలిగినప్పుడుగదా దేశ మున్నతస్థితికి వచ్చును! బాలుఁడు తాను జేసిన తప్పిదము నొప్పుకొని పరితాపపడినచో దండింపక క్షమించి సత్యమును ప్రోత్సాహపఱుపవలెను. విద్యావిహీనులగువారయిన యవివేకులు కొందఱు తాము కల్లలాడి బిడ్డలకు కల్లలు నేర్పుదురు. బిడ్డలు తప్పుచేసినప్పుడు కప్పిపుచ్చఁజూచుట. వారితప్పులను మఱుఁగుపఱుపఁజూచుట, నేరము చేయనట్లు తండ్రితోఁ జెప్పుఁడని బోధించుట, వారిచే నొకకార్యమును జేయించుటకయి యసత్యములు పలుకుట, ఇవి బిడ్డలకు బొంకులు నేర్పెడుమార్గములు. ఇటువంటి పనికి మాలిన ప్రేమవలనను, బుజ్జగింపులవలనను, బిడ్డలు పాడగుదురు. ఇట్టి తల్లి బిడ్డలకు శత్రువుగాని ప్రేమ చూపునది కాదు. తప్పుచేసినప్పుడు దండించుటయే బిడ్డలయెడలఁ జూపవలసిన నిజమయిన ప్రేమము; అది

యే వారికి శ్రేయస్కరము. ముందు భ్రమింగించుటకయి చేదుమందు తీయమం దని బొంకి యొకసారి వంచింపఁగలిగినను, బిడ్డఁడు తోడనే సత్యమును తెలిసికొని తల్లి యెడ గౌరవముచెడినవాఁడయినిజము చెప్పినను నమ్మకపోవును. శిశు వొకయద్దమును ముట్టఁబోయినప్పుడు వల దని యాజ్ఞాపింపక ముట్టుకొన్నచో బూఁచి కఱచు నని వంచించి మాన్పించినచో వంచనమును శీఘ్రముగానే తెలిసికొని తల్లియెడల గౌరవము లేనివాఁడును అవిధేయుఁడును అగును. కాఁబట్టి యసత్యము లాడియు, వంచించియు, శిశువులచేతపనిచేయించుటకు తల్లులెప్పుడును ప్రయత్నింపరాదు. లంచములు చవిచూపియు చెప్పినపనిని చేయునట్లు బిడ్డలనొడఁబఱుపరాదు. ఒకపని చేయుటకయి యొకసారిపండో భక్ష్యమో యిచ్చినయెడల రుచిమరగినవారగుచు నేపని చేయవలసి వచ్చినను లంచ మడుగుచు, ఇయ్యనిచో చేయక నిరాకరించి యేడ్చుచు, అవిధేయత కలవారగుదురు.

కొందఱు మూఢవనితలు తమబిడ్డలు తప్పు చేసినప్పుడు ముద్దుచే దండింపక నవ్వుచు నూరకుందురు; కొంద ఱతిప్రేమచేత బిడ్డలను యథేచ్ఛముగా నడవనిచ్చి వారి తప్పిదములనే గ్రహింపఁజాలరు; కొందఱు గ్రహించినను, అవి చిన్నతనపుచేష్ట లని పలుకుచు నుపేక్షించి తప్పు చెప్పినవారినే నిందింతురు. ఇట్టివారందఱును దమ యుపేక్షవలన బిడ్డలు చెడిపోయి పెద్దవారగు దుష్టు లయినప్పు డాఫలము ననుభవించుచు ననుతాపపడవలసినవా రగుదురు. అనేకులు తమబిడ్డలు చక్కనివారయినప్పుడును, దుర్బలు లయినప్పుడును, పలువురు పుట్టి చచ్చినప్పుడును, ఏకపుత్రుఁడయినప్పుడును, గారాబముచేత నిట్టియుపేక్ష చేయుదురు.కొందఱిట్టివి స్వల్పాంశము లనుకొన్నను, వానివలనఁ గలుగు చెడుగుమాత్రము స్వల్పము కాదు. ఇట్టి స్వల్పాంశములే యభ్యాసములయి కాలక్రమమున పెరిగి దుర్వ్యాప్తికిదింపును. కాఁబట్టి స్వల్పాంశములలోసహితము

జాగరూకత వహించి తప్పొంత చిన్నదియైనను ప్రారంభములోనే నూన్పఁ బ్రయత్నింపవలెను.

తప్పెప్పుడు చేసినను, ఎంత చిన్నతప్పయినను, తగినశిక్ష చేయవలెను. చేసిన శిక్ష కఠినమయినదిగానుండక యపరాధనివారణమునకుఁ జాలినంత యల్పమయినదిగా నుండవలెను. ఒకసారిబిడ్డవంక కోపదృష్టితో చూచుటయే చాలియుండును; ఒకప్పుడొక చిన్నమాటయే చాలియుండును; ఒకమాఱు కొంచెము మందలింపు చాలియుండును; ఒకసమయమున నొకతిట్టుచాలియుండును; వీనిలోనేనివలనను బ్రయోజనములేక శిశువు చేసిన నేరమునే మరలఁ జేసినప్పుడు మాత్రమే యొకదెబ్బ కావలసియుండును. చేసిన నేరము బుద్ధిపూర్వము గాక ప్రమాదజనిత మయినపక్షమున దండింపనేకూడదు. బిడ్డల స్వభావమునుబట్టి కూడ దండనము వేఱువేఱువిధముగా నుండవలెను. సాధుస్వభావము గల వారికి మంచిమాటలే చాలును; దుష్టస్వభావము గలవారికి కొంచెము కఠినముగా ప్రవర్తింపవలసియుండును. నేరముల స్వభావమును బట్టియు దండనము మాఱుచుండవలెను. బంతితో సోదరునిఁ గొట్టినయెడల బంతిని లాగుకొనుటయే శిక్ష; అజాగ్రత్తవలన నొక వస్తువును పోఁగొట్టుకొన్నయెడల, మరల దానిని కొని యియ్యకుండుటయే శిక్ష; ఇంకొకరివస్తువును పాడుచేసినయెడల, వానివస్తువు నొరుల కిప్పించుటయే శిక్ష; పిల్లలొండొరులతో కలహమాడినయెడల, మరలఁ గలసి యాడుకొనకుండ దూరముగా తొలఁగించుటయే శిక్ష. అతిక్రూరత వలనను, అతిప్రేమమువలననుగూడ బిడ్డలు చెడుదురుగాన దండించుటలోను దయచూపుటలోను హద్దుమీఱకుండవలెను. బిడ్డలను పలుమాఱు దూషించుచుండను గూడదు; భూషించుచుండనుగూడదు. ప్రతి స్వల్పవిషయమునకును తిట్టుచున్నను మెచ్చుకొనుచున్నను వాని విలువ తగ్గిపోవును. అట్లని బిడ్డలెంతటి శ్లాఘాపాత్రమయినపనిచేసినను

మెచ్చుకొనఁగూడదని నాయభిప్రాయముకాదు. బిడ్డలేదియైనను మెచ్చఁదగిన విశేషకార్యమును జేసినప్పుడు మాత్రమే విశేషాదరమునుజూపి శ్లాఘింపవలెను. అట్టియట్టిసమయములలో జననియొక్కసారి కౌఁగలించుకొన్నను ముద్దు పెట్టుకొన్నను సత్కార్యాచరణమందది బిడ్డలకెంతో యుత్సాహకరముగాను సంతోషదాయకముగాను ఉండును. ఒకసుప్రసిద్ధుఁడగు చిత్రకారుఁడు తనతల్లిముద్దే తన్నంత వానిఁగాఁ జేసెనని వ్రాసియున్నాఁడు. చదువు మొదలగునవానియందు విశేషపరిశ్రమమును చాతుర్యమును జూపిన పక్షమున బిడ్డలకు బొమ్మలు పుస్తకములు మొదలగునవి బహుమానము జేయుట మంచిదిగాని మధురాహారములు, ఫలములు, సొక్కము ఇచ్చుట యంత మంచిది కాదు. లడ్డువలు మొదలగునవి తఱుచుగా నిచ్చుచు వచ్చినచో బిడ్డలు తిండిపోతులగుటయేకాక యారోగ్యహీనులుసహితమగుదురు.

ఎవ్వరియందును బక్షపాతము చూపక యందఱిని సమానముగాఁ జూచుచు తల్లి బిడ్డలకు న్యాయవర్తనము నేర్పవలెను. తమవస్తువులితరులు తీసికొన్నప్పుడు తమ కెంత దుఃఖము కలుగునో యట్లే యితరుల వస్తువులు తాముతీసికొన్నప్పుడు వారికిని నంత దుఃఖముకలుగునని బోధించి బిడ్డ లితరులవస్తువుల నాసింపకుండునట్లు చేయవలయును. బిడ్డ లొండొరులపై దయచూపునట్లును, స్వప్రయోజనపరత్వమును విడుచునట్లును జేసి శైశవమునందే పరోపకారబుద్ధిని బుట్టింపవలెను.

మాతృస్త్రీలలోఁ గలదుర్గుణ మొక్కటి యీసందర్భమునఁ జెప్పవలసియున్నది. కొందఱు వేడుకకొఱకు బిడ్డలకు తిట్లు నేర్పి, వారిచే నితరులను దిట్టించి యానందింతురు. ఇదియెంతయు దూష్యమయిన పని. బిడ్డలకు అమ్మను తిట్టు, నాయనను కొట్టు, అని బుద్ధులు నేర్పు తండ్రియు తల్లియు తాము వహించిన యాపవిత్రనామముల కగౌరవము

తెచ్చువారని వేఱె చెప్పవలయునా? యోగ్యులయిన తల్లిదండ్రు లెప్పుడును మోటుమాట తమనోట వెడలనియ్యరాదు; నోటినుండి పరుషోక్తి వెడలినచో బిడ్డలను మందలించుచు, ఒండొరులను తిట్టుకొన కుండునట్లు చేయుచు, వారాటలయందునసహితము మృదుత్వముతప్పిన మాటలాడుకొనకుండునట్లు చేయవలెను.

తన బిడ్డలను జ్ఞానవంతులుగాఁ జేయుట తల్లియొక్క మూఁడవ ధర్మము. తల్లి విద్యావతియైనఁగాని బిడ్డలను విద్యావంతులనుగాఁ చేయఁజాలదుగదా. మంచితల్లిబిడ్డలయొగ్గుపాలననుండియు సమస్తవిషయ ములలోను జ్ఞానమును గలవుచుండును. బిడ్డల శ్రేయస్సు గోరినతల్లి యీశ్వరభక్తియు పాపభీతియు మొదటినుండియు వారికిఁ గలిగించు చుండును. బిడ్డలను చనుబాలతోఁగూడ భగవద్గుణామృతమును త్రా గింపవలెనని యొకానొకరు వ్రాసియున్నారు. బాలురకు విద్యకూడదను వారు లేక పోయినను బాలికలకువిశేషవిద్యయక్కఱలేదనువారిప్పటి కిని విద్యాధికులలోనే కొందఱందుఁ గానఁబడుచున్నారు. విద్యాగం ధము లేనివారికిఁ బుట్టి వారిచేఁ బెంపఁబడినవారి కెంతచదువుకొన్నను చిన్ననాఁటి వాసన బొత్తిగా పోనేరదు. పురుషులకువలెనే స్త్రీలకును విద్య సర్వశుభప్రదమనుట నిర్వివాదాంశము గనుక స్త్రీలకు విద్యయా వశ్యకమని యిచ్చటఁ జర్చింపవలసిన పనిలేదు. బాలురకువలెనే బాలి కలకును విద్య సమానముగాఁ జెప్పింపవలెను. బాలునికి విద్య నేర్పుట వలన విద్యాసంపన్నుఁడొక్కఁడే కలుగుననియు బాలికకు విద్యనేర్పుట వలన విద్యాసంపన్నమైన కుటుంబము కలుగుననియు నొకబుద్ధిమంతుడు నుడివి యున్నాఁడు. ఒకవిధమునఁ జూడఁగా పురుషుల విద్యకంటె స్త్రీలవిద్యయే యెక్కువ యుపయోగకరమైనట్టు కనఁబడుచున్నది. విద్యాభావమువలననే మనలోని స్త్రీలిప్పుడు శిశువులను చక్కఁగా పెంచఁజాలకయు, సమయానుగుణముగా భర్తలకు హితము చెప్పనేరక

యు, సద్భావయములయందు కాలముపుచ్చఁ జేతఁగాకయు, జగడములతోను పరనింద కథలతోను పనికిమాలిన యుపవాసములతోను, నోములతోను, వ్రతములతోను, మూఢవిశ్వాసములతోను కాలము గడపుచున్నారని తెలిసినవారు చెప్పుచున్నారు. స్త్రీలు విద్యావతులయినచో నీదోసము లన్నియు తొలఁగి దేశము బాగుపడుననుటకు సందేహము లేదు.

గృహమునకు తల్లినే రాణియనియు, అందుచేత నామె సాధ్యమైనంత యధిక విద్యావతిగా నుండవలె ననియు, ఈవఱకే చెప్పియున్నాను. లోకములో నధికవిద్యావతులైన తల్లులుమాత్రమే యుత్తమ మాతలగుదురు. విద్యాగంధము లేనిమూఢురాలెల్ల గృహమునకు రాణియయి కుటుంబపరిపాలనము చేయఁగలుగును? శిశుపరిపాలనము ప్రజాపరిపాలనముకంటె సులభమయినపనికాదు. తల్లి శిశువులయొక్క గుణశక్తి సామర్థ్యములను గ్రహించి, వారిలో నేది ప్రబలమో యేది దుర్బలమో, వారి యాధిక్యము లేవో న్యూనతలేవో, వారి కేవిషయమున సాయముకావలెనో నే విషయమున అసహాయకార్యనిర్వాహకశక్తిగలదో, తెలిసి తగినట్లు నడపుట విద్యావతికిఁగాక యితరులకు సాధ్యమగునా?సన్మార్గ సాధుస్వభావముకలదయ్యును దృఢచిత్తతకలదిగానుండవలెను, వాగ్మాధుర్యమును మృదువర్తనమునుదయార్ద్రహృదయమును గలదయి బిడ్డలమనస్సులను దనవంక కాకర్షింప శక్తికలదిగానుండవలెను; ధర్మమును సరిగా గ్రహించి యోర్పుతో ననుసరించునదిగానుండవలెను; తానెప్పుడు లోఁబడవలెనో యెప్పుడు ప్రతిఘటింపవలెనో, ఎప్పుడు పట్టు విడువవలెనో యెప్పుడు బిగింపవలెనో యెఱిఁగినదయి తాను నేర్పుటలోను నేర్చుకొనుటలోను శ్రద్ధకలదయి యుండవలెను, త్వరపడక కార్యాంశమును చక్కఁగా నాలోచింపఁగలదిగాను, సునిశ్చితమయిన కార్యమును యుక్తసమయమున నేర్పుతో నడపఁగలదిగాను, కోపము నడఁచుకొని నిశ్చలచిత్తతఁ గలదిగాను, ఉండ

వలెను, బిడ్డల యాటలలో తానును శ్రద్ధ చూపుచు, ఆటలలోనే వినోదకరముగా పాటను నేర్పుచు, పాటను వారికి హృదయాకర్షకముగా! జేయవలెను; కసరక బిడ్డలు చెప్పినదానినెల్ల సత్యాదరముతో విని తగిన యాలోచన చెప్పుచు, వారిని మంచికిఁ బ్రోత్సాహపఱచుచు, పరోపకారబుద్ధి కలవారగునట్లు చేయవలెను, తినము దట బిడ్డలు తమమనస్సులను స్వేచ్ఛముగా విప్పి చెప్పునట్లు దయతో వర్తించి వారి విశ్వాసమునకు పాత్రురాలు కావలెను: బిడ్డలు తనయందు పరిపూర్ణవిశ్వాస ముంచునట్లు నేర్పి, తాను వారి విశ్వాసమున కర్హురాలగునట్లుగా వర్తింపవలెను. సమస్తవిషయములలోను బిడ్డలగౌరవమునువలెనే వారియనురాగమును సమాకర్షింపవలెను, అన్నిటికంటెను ముఖ్యముగా బిడ్డలయందవ్యాజప్రేమను జూపుచుండవలెను. ప్రేమయే సమస్తమును పవిత్రముచేసి, సమస్తవిషయములలోను విజయము కలిగించునది. తల్లియొక్క ప్రేమయే పిల్లలను సదాసుఖవంతులనుగాఁ జేయునది.

GRACE DARLING

గ్రేస్ డార్లింగు కన్య.

తీవ్రప్రభంజనము క్రూరముగా వీచుచు తరంగములు తాళ ప్రమాణములుగా లేచుచు నల్లకల్లోలముగానున్న సముద్రమునకంటె నధికభయంకర మయినది వేఱొకటి యెందియు లోకములోఁ గను పట్టదు. మహావాత్యాలు విజృంభించి సముద్రతరంగముల నాకాశపథమున కెగయించుచుండఁగా, కాలమేఘములు కాఱుక్రమ్ముకొని సూర్యరశ్మి నడఁచి యుఱుములతోను మెఱుములతోను సంతతధారగా జడివాన కురియుచుండఁగా, దారునిర్మితనగరములవలె నొప్పు మహానౌకలు సహితము స్వవశములు గాక ప్రపంచమారుతాధీనములై పూరిపుడకలవలె మహార్ణవమధ్యమున నిటునటు సంచలించుచుండఁగా బాల్యావస్థనుండియు సముద్రయాత్రలయందు దాటితేటి గాలివానల కలవాటుపడి యోడలుగడప సమర్థులయిన ప్రౌఢనావికులును సముద్రముపయి నడుగిడ భయపడుచుండఁగా, అటువంటి సంక్షోభసమయమునం దల్పవయస్కురాలయిన యొకయబల స్వప్రాణములను సరకుగొనక పరప్రాణరక్షణార్థమయి యొకచిన్న పడవలో నెక్కి సముద్రసంచారమునకు వెడల సాహసించెననుట యనేకుల కూహింపను విశ్వసింపను రాని యత్యద్భుతకథగాఁ దోఁపవచ్చును. అయినను గ్రేస్ డార్లింగనెడు కన్యకామణి యొకతె నిజముగానే యిట్టి ఘనకార్యమును నిర్వహించినది.

మనకథానాయికయైన గ్రేస్ డార్లింగు 1815 వ సంవత్సరము నవంబరు నెల 24వ తేదీని జననమొందినది. ఆమె తండ్రిపేరు విల్లియమ్ డార్లింగు. ఆమె యాతని కేడవబిడ్డ. ఇంగ్లండు దేశములోని నార్తంబ్రియా మండలమునకు తూర్పువైపుననున్న సముద్రమునందలి

పారన్ ద్వీపములలో నొకదైన "లాంగ్ స్టోన్" ద్వీపమునందుఁ గట్టబడిన దీపగృహమునకు రక్షకుఁడుగానుండెను. దీనిఁ జదువువారికిఁ గొందఱికి దీపగృహమన నేమో తెలిసియుండక పోవచ్చును. సముద్రమునందు ఓడలు నడుపువారికి రేవుస్థలము లేవో, తాము తప్పించుకొని దూరముగా పోవలసిన యపాయస్థలము లేవో, తెలుపుటకయి సముద్రతీరపట్టణములయందును ద్వీపములయందును స్తంభములవలె రాతితో మహోన్నతముగా నిర్మింపఁబడి, శిఖరములందు సముద్రముపైని బహుదూరము వఱకును గనబడునట్లుగా దీపములు వెలుగుచుండు యుద్ధపు కోటలవలె కట్టఁబడిన గోపురములు దీపగృహము లనఁబడును. చెన్నపట్టణము కలకత్తా మొదలయిన రేవుస్థలములకు బోవఁ దలఁచిన వారు దీపగృహములను జూచియుండవచ్చును. దీపగృహముయొక్క స్వరూపమీప్రక్క పటమునఁ జూపఁబడియున్నది—

ఈఫారన్ ద్వీపములు నిర్మానుష్యము లయిన వంధ్యప్రదేశములు ఇవి శిలామయములై చెట్టుచేమలు లేనివిగానున్నవి. ఈప్రాంతమునందలి సముద్రము మిక్కిలి యపాయకరమయినది. సముద్రమిక్కడ సర్వదా తరంగాకులమయి, పోటువేళ సంఖ్యయందిరువదింటికి బై నెక్కువగా నుండెడి యీద్వీపముల నడుమను వడిగాఁ బాఱుచుండెడి ప్రవాహములు కలదయి యున్నది. అనేక నౌకలిచ్చటమునిఁగి పోవుచు వచ్చినవి. నూటయేబది సంవత్సరములకుమునుపు నలువది ఫిరంగులుగల డచ్చివారి యోడ యొక్కటి యీదీవులలోఁ జిక్కుకొని నావికజనసహితముగా నడుగంటి నశించినది. 1782 వ సంవత్సరమున నమెరికాఖండమునుండి తిరిగి వచ్చుచుండిన వర్తకుల యోడయొక్కటి యిక్కడ ఖండఖండములుగా పగిలిపోయెను. 1823 వ సంవత్సరము జనవరి ఫిబ్రవరి నెలలో నాలుగైదోడ లీసమీపమున సముద్రముపాలైనవి. ఇట్టి యపాయములనుబట్టి యిచ్చటిదీపగృహము మిక్కిలి ముఖ్య

మయిన దయినందున; దానికి పాలకుఁడుగానుండువాఁడు సమర్థుఁడును బుద్ధి కుశలతయు జాగరూకతయుఁ గలవాఁడును నయియుండ వలసియుండెను. అట్టి యోగ్యతలన్నియుఁ గలవాఁడగుటచేతవిల్లియమ్ డార్లింగు దీనికి రక్షకుఁడుగా నియమింపఁబడెను. ఇతఁడు స్వకృత్యనిర్వహణమునందు నిపుణుఁడును జాగరూకుఁడయి యుండుటయే కాక యవకాశము చేసికొని తనబిడ్డల విద్యాబుద్ధుల విషయమునను శ్రద్ధాళువయి పాటుపడుచుండెను. అందుచేత నీతనిబిడ్డలందఱును సామాన్యముగా విద్యావంతులయి యుండిరి. మనకథానాయికయైన గ్రేస్ డార్లింగు సదా శాంతస్వభావమును ముఖవికాసమును గలదయి మితభాషిణియు పరోపకారశీలయు నయియుండెను; ఆమె మిక్కిలి సూక్ష్మబుద్ధిగలదయి చక్కగా వ్రాయుటకును చదువుటకును నేర్చినది; ఆమె యావఱకెన్నఁడును పడవను నడపుటలో తండ్రికి సాయముచేయ నలవాటుపడి యుండినదికాదు. గృహకృత్యములన్నియు నీమెతల్లియే చక్కపెట్టుచుండెడిది. ఇట్లుండఁగా నీమె నాకస్మికముగా లోకప్రసిద్ధురాలినిగాఁ జేసినవృత్తము 1838 వ సంవత్సరము సెప్టెంబరు నెల యేడవ తేదిని జరుగుట తటస్థించెను. అప్పటి కామెప్రాయ మిరువది రెండు సంవత్సరములు.

1838 వ సంవత్సరము సెప్టెంబరు నెల 5వ తేదిసాయంకాలము "ఫోర్ ఫార్ షైర్" అనుపూమనౌక హాల్ నగరమునువిడిచి బైలు దేఱెను. 'జాన్ హంబుల్' అనునతఁడు దానికి నాయకుఁడుగా నుండెను. ఆపొగయోడయందు విశేషముగా విలువగల వాణిజ్యపుసరకులును గదులు పుచ్చుకొన్నట్టియు పయినున్నట్టియు పథికులును నుండిరి. గదులలోనున్నవారిరువదియిద్దఱును పయినున్నవారు షుమారేబండ్రును పథికులు నలువది యొక్కరును, ఓడనాయకుఁడును భార్యయు నిరువురును, నావికులును యంత్రకారులును బొగ్గువేయువారును గలిసి

యిరువందు్రను, అందఱును జేరి యప్పుడా యోడలో నఱువదిమ్ముగ్గురు జనులుండిరి. రెండుసంవత్సరముల క్రిందటఁ నేకట్టఁబడిన దగుటచేతనోడ క్రొత్తదే కాని దాని యావిరి నీటిశాలలును యంత్రములునుమాత్రము మంచిస్థితిలో నుండలేదు. గురువారమునాఁటిరాత్రి యావిరినీటియినుప బానలనుండి నీరు కారఁ నారంభించెను; గొట్టములలో నీరెక్కించి యెంతప్రయాసపడినను, నీరందునిలువలేదు. నాటిరాత్రి 12 గంటల లోపలనే గాలి యధికమయి సముద్రమెంతో యెత్తునకులేచెను; 12గం టలగునప్పటి కది గొప్పగాలివాన యయ్యెను. ఆవిరినీటిబానలలోని నీరు కాఱిపోవుచురాఁగా యంత్రము పనిచేయక నిలిచిపోయి చక్రము లాడుట మాని వేసినందున ఓడ కర్ణధారునికి వశముగాక ప్రవాహమును గాలియు నీడ్చిన ట్లెల్లఁ బోవఁ దొడఁగెను. ఓడలోనుండిన యాత్రికుల యంతరంగములు భయాకులములయినందున నెల్లవారును దిగ్భ్రమ నొంది ప్రాణములమీఁదియాశ వదలుకొని గొల్లున గోలపెట్ట మొదలు పెట్టిరి. ధూమనౌక గట్టువంకఁ గొట్టుకొనిపోవుచున్నట్టు పొడకట్టినం దున నోడనాయకుఁడు మనసు చెదరనీయక ధైర్యమవలంభించి తెర చాప లెత్తించి మరలింపఁ బనిచేసెనుగానియాతనికృషివిఫలమయ్యెను. ప్రవాహము దక్షిణపువైపునకు బలముగాఁ బాఱుచున్నందున నిరాధార మైన యాయోడ దానిలోఁబడి కొట్టుకొనిపోయితుదకు విఱిగెడిభంగ ములలోఁబడెను. ఫారన్ ద్వీపములలోని దీపగృహముయొక్క వెలుతు రెదుట స్పష్టముగాఁ గనఁబడుచుండెను. అందుచేతఁ దా మప్పు డున్న స్థలమీదో యెంత యపాయకరమైనదో యెల్లవారికిని దెల్లమయ్యెను. ఓడనాయకుఁడైన హంబుల్ దొర యోడ నాద్వీపముల నడిమికినడప వలెనని కడప్రయత్న మొకటిచేసి చూచెనుగాని దానివలనను బ్రయో జనము లేకపోయెను. తెల్లవాఱుజామున నాలుగుగంటలవేళ భాగ్యహీన మైన యాయోడయొక్క ముందుభాగ మొకకొండమీఁదఁ దగులు

కొనఁగా వెనుకటిభాగ మలలలోఁ జిక్కున వెనుకకును ముందుకును నూఁగు నాడుచుండెను. ఈసమయమునందు స్వప్రయోజనపరులైన నావికులు కొందఱాత్మరక్షణార్థమై యోడకు వ్రేలగట్టియున్న పడవ నొక దానిని క్రిందికిదింపి దానిలో నెక్కి తప్పించుకొని తొలఁగిపోయిరి. ఓడను నేర్పుతో నడపి యాపత్సమయమునందు యాత్రికులప్రాణములు కాపాడ వలసినవారయిన నావికులు తమ్ము నమ్మి యాత్ర వెడలివచ్చిన యసహా యులగు పథికులను సముద్రమధ్యమున నోటియోడలో దిగవిడిచి తమ దేహములను నిలుపుకొనుటకయి పాఱిపోవుటయవమానకర మైనను లోకములో నెవరిప్రాణములు వారికి తీపియగుట భావించి వారి నిప్పు డంతగా నిందింపవలసిన పనిలేదు. వారు పడవను దింపుచప్పుడు చెవిని బడఁగానే గదిలోనున్న 'రూత్వ్యారిచ్చై' యనుపాంథుఁ డొకఁడు వేవేగ లేచి వస్త్రములు వేసికొనివచ్చి వెడలిపోవుచున్న యాపడవలో నెగ్లో దుమికెను. గదులలోనుండిన పథికులలో బ్రతికి బయలఁబడినవాఁ డితఁ డొక్కఁడే. అతనినిజూచి యాతని పినతండ్రియు పినతల్లియు నాతని వెంట బైలు వెడలివచ్చి పడవలోఁ బడవలెనని దుమికిరిగాని గుఱితప్పి నందున సముద్రములోఁబడి యాతని కన్నుల యెదుటనే యథోగతు లైరి! ఓడలోఁ బడియున్న పాంథులయొక్క దురవస్థ యిట్టిదట్టిదని వర్ణించుటకు భాషచాలదు. స్త్రీలయొక్కయు శిశువులయొక్కయు రోదనములును ప్రార్థనములును భంగములయొక్కయు ప్రభంజనముల యొక్కయు ధ్వనులతోఁ గలిసి మిన్నుముట్టుచుండెను. ఇటువంటి వ్యా కులసమయములో మహాతరంగ మొకటివచ్చి యమాంతముగా నోడ నంతను బైకెత్తియొకకొండమీఁదనురువడితోఁ గూలవేసెను. ఆదెబ్బతో నోడ నడిమికి రెండువ్రక్కలు కాఁగా వెనుకటిభాగము విశేషజనముతో మునిఁగి యడుగంటియదృశ్యమయ్యెను. గదులన్నియు నీభాగములోనే యుండెను. ఓడనాయకుఁడును భార్యయు నిందేయుండి మడిసిరి.

చాపకొయ్యలును యంత్రములును చక్రములును గల ముందు భాగ మింకను కొండలలో చిక్కుకొని నిలిచియుండెను. ఈహతశేష పోతము నంటిపట్టుకొని నిరాశుల గుచ జీవులు తొమ్మండ్రుగురు ప్రాణములు చిక్కబట్టుకొని నిలిచియుండిరి. వీరిలో నైదుగురు పాంథులు, నలుగురు నావికులు. ఆపాంథబృందములో సారా డాసన్ అను పేరు గల సుందరియు నొకతె యుండెను. ఆమె తన యిరువురు బిడ్డలను రెండుచేతులలోను బట్టుకొని యొమ్మున నొక్కదముకొని యుండెను. సాయము వచ్చునప్పటి కామె దేహములో ప్రాణము గాలిలోనిదీపమువలె సంచలించుచు నిలిచియుండెను గాని చేతులలోని బిడ్డలిరువురును శవములై బిట్టు బిగిసికొనియుండిరి. బొందిలో ప్రాణమున్నంతవఱకాశ వదలిపోదు. గనుక, ఆపన్నులైన యీతొమ్మండ్రును నాత్మరక్షణాశ నూతగొని ప్రాణము లఱచేత బట్టుకొనియుండిరి. పయి నింకను ప్రచండవాయువులు వీచుచుండినను, గాలివాన కొంచెము తగ్గినట్లుండెను; సముద్రము హాత్రము భయంకరముగా యింకను మహోన్నతముగా లేచుచునే యుండెను. ఇంతలో ప్రభాతము గు నలువంకలు కనబడ నారంభింపగా, ఏదిక్కునుండియు సాయమువచ్చుట యసాధ్యమని తోచినందున మందభాగ్యులైన యీహతశేషులకావఱకున్నయల్పాశ క్షీణించి యనుగంటకొచ్చెను. అయినను వా రెప్పుడును నెదురు చూడజాలని యొకదిక్కునుండి వారికప్పుడుసాయముతా సంసిద్ధమై యుండెను. ముఖ్యముగా నొక బీదబాలికయొక్క నిరుపమానధైర్య సాహసములచేత వారికి మరణోపద్రవమునుండివిముక్తి గలుగవలసి నట్లుగా నేర్పడియుండెను. విపన్నులైన యీపాంథులయొక్క యార్త నాదములు తెల్లవాఱుజామున గ్రేస్ డార్లింగుకన్యయొక్క చెవినిబడగా నామె వెంటనేపోయి తండ్రిని మేలుకొలిపెను. అయినను గాఢాంధకార బంధురముగా నుండిన యాసమయమే విధమైన తోడ్పాటుచేయు

టకును ననాధ్యమైనదిగా నుండెను. కాఁబట్టి వారు కొంతసేపు వేచి యుండి ప్రభాతమగుచున్నప్పు డార్తనాదమువచ్చినదిక్కునకు చూడ్కి నిగిడించి చూడఁగా; పగిలిపోయిన యోడభాగ మొకటి వారికంటఁ బడెను. వారు భూరదర్శనము గొని నిపుణముగాఁ బరీక్షింపఁగా వారి కాభగ్నపోతమునం దింకను బ్రాణములతోనున్నవారు కొందఱున్నట్లు గోచరమయ్యెను. ఇఁక వారిని రక్షించుమార్గ మెట్లు? గాలికొంచెము తగ్గిన ట్లున్నను సముద్రమింకను మహాతరంగాకులమయి యతిభయంకరముగానేయుండెను. ఆదినము మఱింత ప్రొద్దెక్కినతరువాత పగఁ పూఁట 'స్మిడిల్' అను పెద్దమనుష్యుఁ డియిదుపౌనుల (75 రూపాయల) నిచ్చెదనని చెప్పి ప్రార్థించి తీరమునుండి కొందఱు చేఁపలవాడ్రను సాయముగంప సర్వప్రయత్నములు చేసినను, సముద్రతరంగములను లక్ష్యము చేయక చిన్నదోనెలలో నెక్కి సదా చేఁపలవలె నీటిలోఁబడి మునిఁగి తేలుచుకొట్టుకొనుచుండెడుచేఁపలవాండ్రు సహిత మెవ్వరును ధనాశచేతనైనను పడవలోఁ బోవఁ దెగింపలేనప్పు డప్పటి సముద్రపుస్థితి యెట్లుండెనో యితరు లట్టిపనికిఁ బూనుకొనుట యెంత ప్రాణాపాయకరమో సులభముగా నూహించి తెలిసికొనవచ్చును. ఇటువంటి ప్రతిబంధములను పరిగణింపక యిట్టియపాయసమయమునఁ దోక చిన్నపడవలో సముద్రముపై వెడలసాహసించుటసముద్ర నూపకుశలులైన ప్రౌఢనావికులకు సహితము ప్రశస్తావహమని చెప్పవలసియున్నప్పుడు ముగ్ధయైన యొక్కయబలయే యట్టి సాహసిక కార్యమున కడుగిడినచోఁ జెప్పవలసిన దేమున్నది ? సముద్ర సంక్షోభము జూచి తెగువచేయుటకు మొట్టమొదట డార్లింగుదొర యించుక సంశయించెనట గాని తనకొమారితముందడుగిడఁగానే యతఁడునుప్రయాణమునకు సంసిద్ధుఁడయ్యెను. తల్లియొక్కతోడ్పాటుతో పడవయొకఁ నీటిలోనికిఁ ద్రోయబడఁగానే కూఁతురును దండ్రియు చెఱియొక

తెడ్డును చేతఁబట్టుకొని దానిలోనికి దుమికిరి. డార్లింగ్ కన్య యీ వఱకెన్నఁడును తెడ్డు చేతఁబూని పడవనడపి యెఱిఁగినదికాదని చదువరుల కీసందర్భమునఁ దెలుపవలసియున్నది. ఏది యెట్లున్నను లోపల నెల్లఁ దానయయి యుత్తరచింతల నెల్ల మఱపించిన యామెయొక్క దృఢమైన యాత్మరక్షణపలాయత్తచిత్తమే యామె మృదుహస్తముల కసాధారణబలమును గలిగించి క్షుబ్ధసముద్రముమీఁద పడవను గడప సామర్థ్యము నొసఁగెను. వారిట్లు తెడ్లు వేసుకొని కర్కశతరంగములతో లేచుచు క్రుంగుచు పడవ నడుపుకొనుచుఁబోయి యెన్నియో కష్టములు గడచి కొంతసేపటికి కెట్లో పగిలినయోడ యున్నకొండనుసమీపించిరి. కాని వారికన్నుల కప్పుడు ముందు గడచిన కష్టము లన్నిటికంటెను గొప్పదైన కష్టమొకటి యనివార్యముగాఁ గానిపించెను. ఓడతోనున్న వారిని రక్షించుటకయి తాము ముందుగా కొండమీఁద దిగవలెను. తా మెక్కివచ్చిన పడవను పగులకుండ కాపాడవలెను. అయలలతాఁకున కొండకు తగిలినపక్షమున తమ పడవ ముక్కముక్క లగుననుట నిశ్చయము. పడవగలిగినపక్షమునఁ దామావిపన్నులను రక్షింపలేక పోవుటయేకాక తాము నందు చిక్కుకొని చిక్కుపడవలసినవారగుదురు. ఇట్టివంటిస్థితిలో నపాయకరమును సాహసికమునైన యొక యుపాయముచేత పడవ కొండదగ్గరకుఁబట్టి తండ్రి యందులోనుండి కొండమీఁదికి దుముకగానే కూఁతురు తెడ్లువేసి పడవనుమహావేగముతో వెనుకకు లోఁతు నీటిలోనికి నడపి తన నేర్పుచేతపడవయచ్చట తేలి యాడుచుండునట్లు చేసెను. ఇట్లు శ్రమపడి తండ్రిబిడ్డలెంతో కష్టముమీఁద నోడపైనున్న తొమ్మండ్రను తమపడవలో నెక్కించుకొని సురక్షితముగాఁ గొనివచ్చి వారిని తమ దీపగృహమునఁ జేర్చిరి. డార్లింగుకన్య యావిపన్నుల ప్రాణములను రక్షించుటయం దెంత దయచూపినదో తరువాత నహిత మంతదయనేచూపి మూఁడహో

రాత్రములు సదా వారిని కనిపెట్టుకొనియుండి, వారికిఁ గావలసిన వాని నెల్లసమకూర్చి, వారిమనోవేదనలను చాలవఱకు శాంతపఱిచెను. ఆదంపతులును కొమారితయు నా యాపన్నులయెడలఁ జూపిన యాదర మింతంతయని చెప్పశక్యముకాదు. డార్లింగుకన్య తన పఱుపును బిడ్డలను గోలుపోయి విలపించుచున్న డాసన్ దొరసానికిచ్చి తా నొక కటికి బల్లమీఁద పరుండెను. తీరమునుండి యాయాపన్నులను రక్షించుటకయి తరువాత వచ్చిన పడవలోనివారుకూడ సముద్రముయొక్క క్రౌర్యమునుబట్టి యచ్చటనే నిలువవలసినవారయినందున డార్లింగు కుటుంబమున కప్పుడతిథులిరువదిమందివఱకు నయిరి.

ఘనకార్యము నెంతతక్కువవంశమువారుచేసినను ప్రజలహృదయముల నది యాకర్షింపకమానదు. నిర్జనమైన యప్రసిద్ధమైన యొక దీవియందున్న దీపగృహమునకు నాయకుఁడుగా నుండినవాఁ డుత్తమ వంశసంజాతుఁడును విద్యావేత్తయు నయియుండుట సాధారణముగా సంభవింపదు; అట్టివానికూఁతురు పేరులేని పేదది యయియుండునని వేరుగఁ జెప్పవలసిన పనిలేదు. కీర్తిగౌరవములు చేసిన ఘనకార్యములనుబట్టి వచ్చును గాని పుట్టుకనుబట్టియుస్థితినిబట్టియురావు. కాబట్టి యెంతహీనస్థితియందున్న వారయినను స్వశక్త్యనుసారముగా శ్లాఘ్య కార్యములను నిర్వహింపఁ బ్రయత్నింపవలెను. డార్లింగు కన్యయొక్క యీవృత్తాంతము జలమధ్యమునఁ జేయబడినదయినను వెంటనే జన మధ్యమున వ్యాపించెను. ఈమహాకార్యమునొకటితరువాత నొకటిగా వృత్తాంత పత్రికలెల్లను బ్రకటించియీకన్యకారత్నముయొక్క ధైర్య కారుణ్యములను సహస్రముఖముల శ్లాఘాపూర్వకముగా ఘోషింపఁ జొచ్చెను. ధనికులనక దరిద్రులనక పండితులనక పామరులనక వృద్ధులనక బాలురనక స్త్రీలనక పురుషులనకగొప్పవారనకకొలఁదివారనక యెల్లవారినోళ్ళలోను గొంతకాల మీమెపేరే యుండెను. ఆమెను

జూచుటకు నెల్లవారును కుతూహలపడుచుండిరి. పలువురు పనికట్టుకొనివచ్చి యామెను సందర్శించి పోవుచువచ్చిరి. ఇట్లామెను దర్శింప నపేక్షించువారు సామాన్యజనులు మాత్రమే కాక ప్రభువులలోను బలువు రుండిరి. అనేకు లామెను శ్లాఘించుచు లేఖలు వ్రాసిసర్వస్థలములనుండియు ధనాధికములైన బహుమానములను బంపుచుండిరి. నార్తంబరులాండుప్రభువును బ్రభ్వియు నామెను తండ్రిని తమ దుర్గమునకుం బిలిపించి యాదరించి యామెకు బంగారు గడియారమును బహుమానమొనర్చిరి. తన్నెవరైనను గొప్పవారు చూడవచ్చినప్పు డామె యాగడియారమును ధరించి సంతోషముతోం గూర్చుండుచు వచ్చెడిది. ఇట్లొక్కొక్కరుగా నంపిన పారితోషికములు గాక యొకసంఘము చేరి యామె యుపయోగము నిమిత్తము చందాపట్టికను బ్రచురించినప్పుడు 700 పౌనులు (10,500ల రూపాయలు) చందాలు పడినవి. ఇట్లామె పొగడ్తలెల్లయెడలను మిన్నుముట్టుచుండినప్పుడు, నాటకసంఘములవా రనేకు లామెచేసిన యీ ఘనకార్యమును నాటకరూపమున రచించి ప్రయోగించుట కుద్యోగించిరి. అట్టి నాటకమును వేడ్కోత్సవముగా నెప్పుడు చూతుమాయని జనులును నాత్రపడుచుండిరి. నాటకశాలాధికారులు కొందఱు తాము నాటకమును బ్రదర్శించునప్పుడు నాటకరంగమునకు వచ్చి కొంచెముసేపు ప్రక్కపడవలోం గూరుచుండినపక్షమున నెంతో సొమ్మిచ్చెదమని యామె రాకను మహోత్సుకతతోం బ్రార్థించిరి. ఇచ్చెదమన్న విత్తపుమొత్తములెంతచిత్తాకర్షకములుగా నున్నను, చేసిన ప్రార్థనలెంత యవిలంఘనీయములుగాం గానంబడిన, ఆమె స్తోత్రపాత్రములయం దెంతమాత్రమును నిష్టము లేనిదయి మానినీజనాలంకారమైననీతిని వహించి వారిప్రార్థనలనెల్లను తృణప్రాయముగా నిరాకరించెను. స్వభావముచేత నేయామె యత్యంత వినమ్రయు లజ్జాశీలయు నయిస్తోత్రప్రియురాలు గాకుండెను. ఎంద

ఎన్నివిధముల నామెను స్తుతిపాఠములతో శ్లాఘించినను, మనస్సులో గర్వపడుటగాని యాత్మస్తుతి చేసికొనుటగాని తాను జేసినకార్యము గొప్పదని భావించుటగాని యామెకుమాత్ర మెప్పుడును సరిపడినవిగా నుండలేదు. అనంతర మామె తల్లిదండ్రులతో మూడుసంవత్సరములు సుఖముగా కాలము గడపెను. ఈకాలములో నెందఱో యామెను వివాహమాడవలెనన్న యిచ్ఛను దెలిపిరిగాని తల్లిదండ్రులుసజీవులగు యున్నంతవఱకును దాను వారిని విడువనొల్లనని యామెవారిప్రార్థనల నన్నిటిని నిరాకరించెను.

ఈలోకములో మంచివస్తువు చిరకాలముండదని పెద్దలు చెప్పుదురు. సుకృతీగతాయువన్న లోకోక్తి మనము పలుమాఱు విన్నదే కదా. 1841వ సంవత్సరాంతమున నామెకు క్షయరోగ చిహ్నములు కనబడెను. అవి యంతకంతకు ప్రబలి తల్లిదండ్రులకును బంధువులకును మిత్రవర్గమునకును మిగుల దుఃఖమును గలిగించెను. ఈమె నెంతటి ఘనవైద్యులచేత నెన్నిచికిత్సలు చేయించినను గుణ మగపడలేదు. మరణమునకు ముం దామె స్వబంధువుల నెల్లఁ దనయొద్దకు రప్పించుకొని తన నామస్మృత్యర్థముగా వారికందఱికి నేదోయొకవస్తువిచ్చెను. ఇట్లు చేసి యామె 1842 వ సంవత్సరము అక్టోబరు నెల 20వ తేదీని బాంబరోనగరమున పరమపదము నొందెను. ఆమెశవమును స్మశానమునకుఁ గొనిపోవునప్పుడు తీర్థప్రజవలె లెక్కలేనిజనులు వెంటఁబోయిరి. ఒకరిజీవితకాలమత్యల్పమైన దైనను పరోపకార కార్యపూరితమయిన పక్షమున నదియే దీర్ఘమును సార్థకమును నైనది. ఉపకారశూన్యమైన జీవితము శతసంవత్సరపరిమితమయిన దయినను; అది యత్యల్పమును నిరర్థకము నైనదే. ఈయుత్తమాంగనయొక్క వృత్తాంతమును జదివెడుసుందరు లందఱును నీమెవలెఁ బరార్థపరత్వశీల లగుటకుఁ బ్రయత్నింతురుగాక!

JOAN OF ARC.-MAID OF ORLEANS.

"ఆర్లియన్సుకన్య" యనఁబడు జోన్ ఆఫ్ ఆర్కు.

ఏనూరుసంవత్సరములక్రిందట ఫ్రాన్సురాష్ట్రములోని విశేష భాగము ఇంగ్లండుదేశపురాజుల పరిపాలనమునకు లోఁబడియుండెను. ఫ్రాన్సులోని యొకభాగమగు నార్మండీదేశముయొక్క ప్రభువు విల్లియమను నతఁ డింగ్లండుదేశముమీఁదికి దండెత్తి విజయమునొంది దానికి రాజయినతరువాత నార్మండీదేశమును గూడఁ దనయధీనము లోనే యుంచుకొనెను. తదనంతరము రాజ్యమునకు వచ్చిన యతని సంతతివారు నార్మండీదేశమును తమ ముఖ్యస్థానముగాఁ జేసికొని యేదో మిష కల్పించుకొని యుద్ధముల నారంభించి ఫ్రాన్సురాజ్యము లోని యుత్తరదేశముల నాక్రమింపఁ జొచ్చిరి. ఫ్రాన్సుదేశపురాజయిన యాఱవ ఛార్లెస్‌యొక్క కూఁతు రింగ్లండుదేశపురాజయిన యైదవ హెన్రీకి వివాహము చేయఁబడెను. ఆఱవ ఛార్లెస్ ౧౪౨౨వ సంవత్సరమునందు మృతుఁడైనప్పు డాతని కుమారుఁడైనఁ ఛార్లెస్ దుర్బలుఁడైనందున రాజ్యభార మాతనియల్లుఁడైన యైదవ హెన్రీవహించునట్లేర్పాటు చేయఁబడెను. అయినను హెన్రి ఫ్రాన్సుదేశమునకువచ్చి రాజ్యాభిషిక్తుఁడు కాకముందే పరమపదము నొందినందున నింగ్లీషువా రతనికుమారుఁడైన యాఱవహెన్రియను బాలుని ఫ్రాన్సుదేశమునకుఁ దీసికొనివచ్చి పారీసునగరమునందు పట్టాభిషేకముచేసి యతఁడే ఫ్రాన్సుదేశమునకు రాజని ప్రకటించిరి. బాలుఁడైన హెన్రీ స్వయముగా కార్యనిర్వహణము కావించుకొనుటకు సమర్థుఁడు కానందున నాతనిపక్షమున బెడ్‌ఫోర్డుప్రభువును ఫ్రాన్సుదేశ సంస్థానములయొక్క రాజకార్యనిర్వహణమును నడుపుచుండిరి. ఫ్రాన్సుదేశములోని ప్రభువు లంతశ్ఛిద్రములచేత దేశాభిమానహీనులయి యన్యో

న్యద్వేషపరాయణులయి వైకమత్యము లేనివారైనను గొందఱు మాత్రము స్వదేశాభిమానమును రాజభక్తియు విడువక తమరాష్ట్రము నకు ఛార్లెస్సే న్యాయమైన యుత్తరాధికారియని యాతనిపక్షమవలం బించియుండిరి. ప్రబలుఁడైన బర్గండీప్రభు విఙ్గ్లీషువారిపక్షమును వహించియుండినందునను, ప్రధానదుర్గములును ముఖ్యపట్టణములును ఇంగ్లీషుసేనలచే నాక్రమింపబడి యుండినందునను, ఫ్రాన్సుదేశ మన్యాక్రాంతమయి యింగ్లీషువారిపాలనమునకుఁ బోవునట్లుండెను. అట్టి సందిగ్ధసమయమునం దాకస్మికముగా నొకకాపుకన్య ప్రభుభక్తి యుక్తియు దేశాభిమానమానసీయయునై బయలువెడలిపరాధీనము కాకుండఁ గాపాడి స్వదేశము నుద్ధరింపఁ గలిగెను. ధైర్యశౌర్యభక్తి యుక్తురాలయిన యాయుత్తమకన్యయే మనకథానాయిక. ఆమె పేరు జోన్.

జోన్ ఆఫ్ అర్కు౧౪౧౨వసంవత్సరమునందు జనన మొంది నెను. ఆమె తండ్రిపేరు జేకస్ అర్కు; తల్లిపేరు ఇసబిల్లా. ఈపేద దంపతులు డోమ్రిమీ యను పల్లెయందు వసించుచుండెడివారు. ఈ వధూవరులకు జోన్‌గాక మఱియొక కొమార్తెయు ముగ్గురు కుమా రులును నుండిరిగాని యాకొమార్తె బాల్యములోనే మృతినొందెను. భార్యాభర్తలు తమకున్నదానితోనే సంతుష్టులయి యీశ్వరభక్తియు న్యాయప్రవర్తనములు గలవారయి తమబిడ్డలను మంచిమార్గమునఁ బెంచుచుండిరి. జోన్ చదువుటకును వ్రాయుటకు నేర్చినదికాదు. ఆకా లమునందు మతాచార్యులకుఁ దక్క సాధారణముగాఁ బురుషులకే విద్యలేకుండినప్పుడు బీదబాలికకు విద్యలేకపోవుట వింతగాదు. ఆచిన్న దానికి తల్లి నూలువడుకుటకును కుట్టుటకును నేర్పినది; తండ్రి క్రైస్తవమతధర్మములను బోధించెను. ఆమె స్వభావముచేత నేమంచి దగు టను బట్టి బాల్యమునుండియు భగవద్భక్తియువినయాదిగుణసంపత్తియు

నయార్ద్రచిత్తవృత్తియుఁ గలదయి సదా పాపభీరుతయుం దిష్టముగల దయి యుండెను. ఆమె తనయీడుబాలికలతోడి యాటపాటలను విడిచి యుపాసనసహాయమునకు దేవాలయమునకుఁబోయి శ్రద్ధతో ధర్మోప దేశములను వినుచు భక్తిపారవశ్యము నొంది యానందించుచు, పొల ములోఁగలుపుఁ దీయుట పైరుకోయుట మొదలగుపనులలో నున్నప్పుడు సహితము తోడివారిని విడిచి కొంచెముసేపేదో యొక యేకాంతస్థల మునకుఁ బోయి యొంటిగాఁ బ్రార్థనచేసి వచ్చుచు నుండెడిది. ఆమె సదా లజ్జాశీలయు మృదుస్వభావయు మితభాషిణియు నయి యుండెను. ఆమె కొంచెము పెద్దదయిన తరువాత సహితమింట గృహకృత్యములను చక్కఁబెట్టుచు బయట పశువులను మేపుచు నశ్వారోహ ణము చేసి గుఱ్ఱములను నీళ్ళకుఁ గొనిపోవుచు నిరంతరము పాటు పడుచుండెను. ఆకాలమునందు యుద్ధములమూలమున జనులవిషయ మున నడుచుచున్న క్రౌర్యములను తనదేశమునకును రాజునకునుసంభ వించిన యన్యాయములను తఱచుగా వినుచు వచ్చుటచేత నామెమన స్సునందు పరితాపమును దేశాభిమానమును నుదయించినందున నామె స్వదేశోద్ధారణార్థమయి పలుమాఱు దేవునిఁ బ్రార్థించుచువచ్చెను. ఈచింతనే చిత్తమును విడువక సదా తలపించుచుండుటచేత నామెపదు మూఁడు పదునాలుగు సంవత్సరములప్రాయమప్పుడు దేవదూతలు త న్నావేశించి ఫ్రాన్సుదేశమును పునరుద్ధారణము చేయవలసినదని తన కాజ్ఞాపించినట్లామె స్వప్నాదిదర్శనములను బొందుచు వచ్చెను. అవి యన్నియు నీశ్వరుని యాజ్ఞలే యని యాచిన్నది నిశ్చయముగా నమ్మి నదగుట కణుమాత్రమును సందేహము లేదు.

'క్రివాంటు' 'వెర్న్యూ' అను స్థలములయందు జరిగిన యుద్ధ ములవలన ఛార్లెస్‌యొక్క యాశ పూర్ణముగా నిరాశ యయినట్లు కానవచ్చెను. ఆసమయమునందే మనకథానాయికయయిన యీజాను

చిన్నది తనకు దేవతాసాక్షాత్కారములయినట్లు భావించి యానందింప నారంభించెను. ఒకనాఁడామె తనతండ్రి పొలములోఁ గూరుచుండి యుండఁగా నెదుట నొక వెలుఁగు కానవచ్చి, యందుండి 'నీవు భక్తురాలవుగాను మంచిదానవుగాను నున్నయెడల దేవుఁడు నీకు మేలు చేయు' నని పలికిన ట్లశరీరవాక్కొకటి వినవచ్చెను. ఇంకొకసారి యామె పొలములో పశువులను మేపుచుండఁగా వెనుకటివలెనే వెలుఁగొకటి కానవచ్చి యందులోనుండి రెండు దివ్యసుందరవిగ్రహములు "నీవింగ్లీషువారిబంధమునుండి విముక్తి కలిగించి ఫ్రాన్సుదేశము నుద్ధరింపవలసిన" దని పలికినట్లు భావగోచరమయ్యెను. ఈరెండును మూఢభక్త్యావేశవివశురాలయిన యాకన్యయొక్క చిత్తభ్రమైకమూలకములే యయి యుండవచ్చునుగాని శుద్ధాంతఃకరణయైన యాకన్య కవి సత్యమైన యీశ్వరాదేశములే యయ్యెను. ఈకడపటి దర్శనమువలన హృదయముప్పొంగి యప్పుడామె వీరావేశపరవశయయ్యెను. అక్షణముననే యామె ఆ నవివాహితయయి యావజ్జీవమును కన్యగానే యుండునట్లును, దేవాధిదేవుఁడైన యీశ్వరుఁడు దీనాతిదీనయైన తన కనుగ్రహించినయాజ్ఞను జెల్లించుటకయి తనజీవమును ధారపోయునట్లును, కృతప్రతిజ్ఞురాలయ్యెను. ఈసంగతి తండ్రికిఁ దెలిసినప్పుడతఁడు తనకూఁతున కున్మాదము కలిగినట్లు భావించి ఆమెను దగుపవొరు విడుచుటకంటెఁ దనచేతులతో లోఁతునీటిలో నట్టేట విడిచెద నని పలికెను.

బెడ్‌ఫోర్డు ప్రభువు బర్గండీప్రభువుయొక్క సాహాయ్యమును బొంది ఛార్లెస్సును జయించుటకు గొప్పసేనను బంపెను. దానికి శాలిస్బరీప్రభువు సేనాధిపతిగా నుండెను. అతఁడు చిన్నకోటలను పట్టణములను స్వాధీనము చేసికొని "ఆర్లియన్సు" అను గొప్ప దుర్గమును ముట్టడివేసెను, ఈపట్టణము శత్రువుల పాలయినపక్షమున, ఛార్లెస్

తన రాజ్యమును విడిచి స్వపక్షజనసహితముగా నడవులపాలుగావలసిన వాఁడే. ఈపట్టణముయొక్క ముట్టడి 1428 వ సంవత్సరము అక్టోబరు నెలలో నారంభ మయ్యెను. ఈపట్టణము ముట్టడంపఁబడుననిముందుగానే తెలిసినందున రాజసేనలును పురజనులును దానినిగాపాడుటకయిసర్వ సన్నాహములును యుక్తసమయమునసే చేసికొని యుద్ధమునకు సంసిద్ధులయి యుండిరి. ముట్టడించిన యింగ్లీషుసైనికు లెంతధైర్యోత్సాహములతోఁ బయినిబడినను ముట్టడింపఁబడిన రాజభటులును పౌరవీరులును నిరుపమాన దేశాభిమానమహితులయి ప్రాణముల కాశింపక పోరాడి యహితులను బురము చొరనీక దూరమున నిలిపిరి. పురబహిర్ద్వారమునఁ గలిగిన యీఘోరసమరమునం దింగ్లీషుసేనానాయకుఁ డగు శాలిస్బరీప్రభువు నిహతుఁడుకాఁగా నాతనిస్థానమున సఫ్ఫోకుప్రభువు సేనాధిపత్యమును వహించెను.

ఈసమయమునం దామెకుఁ బూర్వరీతినే దేవతాదేశము లగుచునే యుండెను. అర్లియన్సుపట్టణముయొక్క ముట్టడిని విడిపించుట యొకటియు, ఛార్లెస్సును రీమ్సునగరమునందు పట్టాభిషిక్తునిగాఁ జేయుటయొక్కటియు, ఈరెండును దనకు దేవుఁడు విధించిన యాజ్ఞ లని యామెహృదయఫలకమునందు శిలాక్షరములవలె దృఢముగా నాటుకొనియుండెను. తనకొసంగఁబడిన యీశ్వరాదేశమునుగూర్చితల్లిదండ్రులతోఁజెప్పుటవలనఁ బ్రయోజనము లేదని యెఱిఁగినదయి, యామె సమీపగ్రామమునందు నివసించియుండెను. తన మేనమామయింటికిఁ బోయి యాతనికడ తనమనస్సును విప్పి తనకు విధింపఁబడిన కృత్యమునుగూర్చి వివరముగాఁ జెప్పెను. ఆచిన్నదానియొక్క నిష్కళంకచరిత్రమునుబట్టియు సత్యసంధతనుబట్టియు నవ్యాజదైవభక్తినిబట్టియు నామె మేనమామ యైన లాక్సార్టు శైశవమునుండియు నామెను ప్రాణాధికమైన ప్రేమతోఁ జూచుచుండెను. అందుచేత నాతఁ డామెచెప్పి

నదంతయు విశ్వసించి యామెసందేహమును దెలుపుటకయి సమీపపట్ట ణమయిన 'నాకాలియరు' నకుఁ బరిపాలకుఁడైన 'బాడ్రికోర్టు' దొరయొద్దకుఁ బోయెను. ఆపరిపాలకుఁ డాతనిమాటలను విని పరిహసించి "యాపిచ్చిపిల్లదానిని గెంపుచెంపకాయలు వేసిశీఘ్రముగాఁ దల్లిదండ్రులయొద్దకుఁ బంపివేయుము" అనిహితోపదేశము చేసి యాతనిని బంపివేసెను. విఫలమనోరథుఁడయి మరలి వచ్చి మేనమామ యచ్చట జరిగినవృత్తాంతమును జెప్పినను, ఆమెయింతమాత్రమును నిరుత్సాహురాలు గాక తానే స్వయముగాఁబోయి బాడ్రికోర్టును దర్శించి మాటాడెదనని నాకాలియరుపట్టణమునకు బైలుదేఱెను. మేనమామయు నామెవెంటఁ బోయెను. ఆమె యాపట్టణమును జేరినతరువాత విచారించి యొకదొడ్డ ...లిగృహమునందుఁ బ్రవేశించిమేనమామ వెంటరానప్పుడు ...నెక్కడకుఁ బోవలసి వచ్చినను గొంటిగాఁబోవక యాగృహిణిని వెంటఁ గొనిపోవుచు వచ్చెను. ఇచ్చటనే కాక మఱియెచ్చటకుఁ బోయినను ప్రతిగ్రామమునందును విశుద్ధచరిత్రురాలైన యొకయుత్తమాంగనను దనకు సహాయురాలినిగాను సంరక్షకురాలినిగాను జేసికొని యామెవెంట మెలఁగుచువచ్చెను. ఈపట్టణము చేరిన తరువాత మొట్టమొదట నామెకామండలపరిపాలకునిదర్శనము గొరకుటయే కష్టమయ్యెను. దర్శనములభించినతరువాత నాతఁ డామెవిన్నపమును నావధానముగాఁ జెవి యిచ్చి వినుట యంతకంటెను గష్టమయ్యెను. విన్నతరువాత నాతనిని తోడుపంపునట్లొప్పించుట కష్టములలోనెల్ల నధికకష్టమయ్యెను. ఆమెనిశ్చలభక్తియు నేకాగ్రచిత్తతయుఁగపటములేనినిర్మల వర్తనమునుజూచి పట్టణములోనివారందఱును నాకన్య నిజముగా నీశ్వరసాక్షాత్కారముగల భక్తురాలని నమ్మిరి. వారిలో ముఖ్యముగా ప్రముఖులయినగృహస్థులిద్దఱు తామామెకు సాయముచేయునట్లు పూనుకొని యాపురపరిపాలకునిచేత రాజునకొక

విజ్ఞాపనపత్రమును వ్రాయించిరి. ఆపరిపాలకుఁ డామెను రాజునొద్దకుఁ బంపుటలోఁ జేసిన సాయమునకైయు నొక్క ఖడ్గము నిచ్చుటతప్ప వేఱొదియు లేదు. ఆమె మేనమామయు నామెనిమిత్రుఁ డొకఁడును ఋణము చేసి యామె కొకయశ్వమును గొనియిచ్చిరి. ఆమెకుఁ దోడ్పడిన పురవాస్తవ్యులలో నొకఁ డామెప్రయాణవ్యయములను భరించెను. తా నప్పటినుండి పురుషవస్త్రములను ధరించునట్లీశ్వరాజ్ఞయైనదని చెప్పి యామె యిట్టివస్త్రములను ధరించెను. ఇట్లామె పురుషవేషమును దాల్చి యశ్వారోహణము చేసి యీశ్వరచిహ్నాంకితమైన ధ్వజమును భుజమున ధరించి రాజసందర్శనార్థము బయలు వెడలెను. ఈచరిత్రారంభమునందు వేయఁబడినది యీయామె యిప్పటిరూపమే.

ఈపట్టణమునకువచ్చినప్పటినుండియు నామెతో సహవసించిన యిద్దఱు సిద్ధమనుష్యులును మఱి నలుగురును నామె కంగరక్షకులుగా నామె వెంట బయలుదేఱిరి. అప్పుడాపట్ల ప్రదేశములన్నియు శత్రుమయములై యింగ్లీషుపక్ష మవలంబించినవయి యుండినందున శత్రువులచేతిలోఁ జిక్కుదుమన్న భయముచేత వారప్పుడు సాధ్యమైనంతవఱకు రాజమార్గములను గ్రామములనుతొలఁగి, మనుష్యులు సాధారణముగానడవని పెద్దడవులలోను మహారణ్యములలోఁ బడి పోవలసినవారయిరి. ఇట్లు ప్రయాసపడి కొంతదూరము పోయినపిమ్మట లోయిరునదిని దాఁటి రాజున కనుకూలురయి యున్న ప్రజలుగల దేశమును బ్రవేశించిరి. అప్పు డామె తా నార్లియన్సునగరమును విడిపించుటకును ఛార్లెస్సును సింహాసనాసీనునిగాఁ జేయుటకును దేవునిచేఁ బంపఁబడినట్లు బహిరంగముగాఁ జెప్ప నారంభించెను. అది మూఢవిశ్వాస మత్యధికముగా నుండిన కాలమగుటచేత నాచిన్నది చెప్పెడుకథ యెంతయద్భుతముగాను విశ్వాసానర్హముగాను గానఁబడినను సందేహపడక యెల్లవారును దా

మన దేశమును రక్షించుటకయి దేవునిచేఁ బంపఁబడిన దేవ

దూరి వచ్చుచున్నదని త్రోవపొడుగునను గుంపులుగుంపులుగా వచ్చి చూచి సంతోషించుచుండిరి. ఆసమయమునందు రాజు చినాన్‌కోట యందుండి, శత్రువులు తానున్న దుర్గమును ముట్టడింతురన్నభీతిచేత నార్లియన్ పురరక్షణయత్నమునువిడిచిపెట్టి తానుగహనదేశములకుఁ బాఱిపోఁదలఁచెనుగాని కొందఱు దేశాభిమానులప్రోత్సాహముచేతఁ గొంతధైర్యము వహించి యప్పటికి కచ్చటనే నిలిచియుండెను. ఇట్టిస్థితిలో జోన్‌కన్య చేరువగ్రామమును జేరి తాను వచ్చుచున్నవార్తను ముందుగా రాజునకుఁ జెప్పిపుచ్చెను. ఆమె చినాన్‌దుర్గమునకువచ్చుట కుత్తరువు వెంటనే పుట్టెనుగానియామెకుదర్శనమిచ్చుటమాత్ర మాలోచనలోఁబడెను. మంత్రులలోఁ గొందఱామె క్షుద్రదేవతోపాసకురాలైన మాయలమారి యని పలికిరి; కొందఱామె చిత్తభ్రమణముగల యున్మాదినియని పలికిరి, పలువు రామె యెట్టిదయినను మనకిట్టిసమయమునందు సన్నిధికివచ్చిన సాహాయ్యమును నిరాకరించుటయవివేకమని పలికిరి. కడపట నామెను గొన్ని ప్రశ్న లడిగి యుత్తరములను బడయుటకయి యొకసభ నియమింపఁబడెను. ఆమెను బరీక్షించి యాసభవారిచ్చినయభిప్రాయ మామెకనుకూలముగా నుండినందున జాలంముమానసుఁడయియుండిన యాచిఱుతరాజు తుద కామెకు దర్శనమిచ్చుట కంగీకరించెను. రాజామెను మోసపుచ్చవలెనన్న యుద్దేశముతో నామె తనదర్శనమునకు వచ్చినప్పుడు తానుసామాన్యవస్త్రములను ధరించుకొని దిగువను గూర్చుండియుండి తనయాస్థానములోని దొరలకుగొప్ప వేషములువేసివారినున్నతస్థానములయందుఁగూర్చుండఁబెట్టి యుండెనఁట. ఆమె తత్పూర్వము రాజుమొగమెప్పుడును జూచి యెఱుఁగనిదైనను వేషమాత్రముచేత భ్రమపడక తిన్నగారాజుకడకే పోయి యాతనికి మ్రొక్కి "ఓమహాప్రభూ! నీకును నీరాష్ట్రమునకున్ సహాయము చేయుటకు దేవునిచేతఁ బంపఁబడిన జోన్‌కన్యను నేను

రీమ్సునగరమునందు నీవభిషిక్తుఁడ వగుదువని ప్రకటించుటకు నేనా జ్ఞాపింపఁబడినదానను. ఇంగ్లీషువారితోఁ బ్రతిఘటించి యుద్ధముచేయు టకు నేను సంసిద్ధురాల నయియున్నదానను.'' అని ధీరస్వరముతోఁ బలికెను. ఆమాటలవలన రాజునకును సభ్యులకును నత్యద్భుతప్రమోద ములు కలిగెను. ఈయద్భుత విషయముండఁగా జనులవిశ్వాసమును బురికొల్పినవింత యప్పుడింకొకటి నడచెను. తనసమీపమునుండి యామె నడుచుచుండినప్పుడు సైనికుఁడొకఁడామెనుగూర్చి మోటుగా మా టాడఁగా, "ఓయీ! మృత్యు వతిసన్నమయియుండ నీకింత త్రుళ్ళు పాటుతగునా?'' యని యామె వానిని మందలించెను. ఆభటుఁడాదిన మున నే నదిని దాఁటునప్పుడు మునిఁగిపోయి మరణమునొందెను. ఈదైవఘటనమునుబట్టి యామె యనాగతము తెలిసినమహాత్మురాలని యెల్ల వారికిని నమ్మకము కలిగెను. ఆమెవర్తనమునునిపుణముగాపరిశీలించిన కొలఁదిని భక్త్యుత్సాహాదులయందు నిష్కళంకురాలని తేటపడినను యుద్ధతంత్రములయందుఁగాని రాజ్యాంగవ్యవహారములయందుఁ గాని విశారదురాలుకాదని మంత్రివర్గమున కభిప్రాయము కలిగెను. అందుచేత ఛార్లెస్ మరల సందేహాందోళితమనస్కుఁడయియామెసాహాయ్య ము నంగీకరించుటనుగూర్చి యాచార్యసభవారికి విజ్ఞాపనమును బం పెను. వారామె జన్మస్థలమైన డోమ్రిమీగ్రామమునకుమనుష్యులను బంపి యామె పూర్వవృత్తమును పూర్ణముగావిమర్శించియామెచరిత్ర ము కళంకరహితమయినదని తెలిసికొని రాజాపుణ్యకన్యయొక్క తోడ్పాటును నిస్సంశయముగా నంగీకరింపవచ్చునని శ్రీముఖమును బంపిరి. ఈ నూలోచనలతోను సందేహములతోను రెండుమాసములుగడచినతరు వాతఁదగినయేర్పాటులుచేసికవచమొకటియునొక దేవాలయమునందుఁ జిరకాలమునుండి మూలఁబడియుండిన పవిత్రఖడ్గమొకటియు తదభీష్టానుసారముగా జీసస్‌యొక్కయు తల్లియొక్కయు విగ్రహములు

వేయఁబడిన ధవళధ్వజ మొకటియు రాజా మెకిచ్చి యుద్ధయాత్ర కనుజ్ఞ యిచ్చెను. ఆమెప్రాయ మిప్పుడు పదునేడుసంవత్సరములు విశ్వాసార్హులయిన కతిపయవీరభటు లామె కంగరక్షకులుగా నియమింపఁబడిరి. ఆమె యశ్వారోహణము చేసి కవచాదులు ధరించి వీరభటుని వలెఁ బురుషవేషముతో సైలు వెడలఁగానే యూవలకు నిరాశులయి పలాయితులైన సైనికులందఱును నామె కీశ్వరసాహాయ్య మున్నదన్న సంపూర్ణవిశ్వాసముతో ధైర్యోత్సాహములుగలవారయి వీరావేశము నొంది మరల నామెచుట్టును జేరసాగిరి. ఇట్లు చేరిన వీరవార మత్యల్పకాలములోనే యూలాఱువేలవఱకును హెచ్చెను.

ఈవఱకును సేనానాయకులుగా నుండినవారే మీాసేనను నడపవలయునో లేక కన్యయే నడపవలయునో యని శంకగలిగినప్పుడామెయే నడుపవలయునని జనసంఘము పట్టుపట్టుటచేత లోపల నిష్టము లేనివారయినను సేనాధిపతులు పయికామెకు లోఁబడి యామె యాజ్ఞానుసారముగా నడపవలసినవారైరి. ఆమె మొట్టమొదటఁ జేసినపని సైనికుల వెంట వచ్చిన చెడునడతగలపడుచుల నందఱిని వెడలఁగొట్టివేసి, సైనికులనందఱిని తమదోషముల నీశ్వరునికి నివేదించి క్షమింపవేఁడుకొను నట్లు చేసి యుద్ధమునకు సంసిద్ధులను జేయుట. ఆమె బ్లాయిస్ పట్టణమును జేరి యక్కడనుండి యూర్లి యన్నపురమునకు ముట్టడివేసియున్న యింగ్లీషు సేనాధిపతులకు దేవుని యాగ్రహమునకు పాత్రులుగాక శీఘ్రముగా పట్టణమును విడిచి తొలఁగవలసినదని యాజ్ఞాపించుచు లేఖను బంపెను. ఇంగ్లీషు సేనానాయకు లామెయుత్తరమును తిరస్కారభావముతోఁ జూచినట్లునటించిరి. కాని యామె యమానుషశక్తినిగూర్చిన యద్భుతకథలనేకములీవఱకే వినియున్నందున నామె యీశ్వర సాక్షాత్కారబలమో యక్షుద్రదేవతావశీకరణశక్తియో కలయువిజేయురాలని హృదయములలో నమ్మియుండిరి. ఆమె యాపట్టణమును జేరునప్పటికి

చీఁకటిపడెను; గాలి ప్రతికూలముగా వీచుచుండెను; వాన జోరునఁ గురియుచుండెను. అటువంటి యసమయమునందు నదిని దాటుటకు సేనాధిపతు లిష్టము లేనివారుగా నుండిరి. ఆమె సర్వమును ననుకూలముగా నుండునని పలికి పడవలెక్కి తత్క్షణమే నదిని దాటుటకాజ్ఞాపించెను. ధ్వజపటమును జేతఁబట్టుకొని ముందుగా నామె యొకపడవలోనికి దుముకఁగానే సంశయింపక యామెవెంబడినే సైనికు లెల్లరును మహోత్సాహముతో పడవలవెక్కసాగిరి. ఇట్లుపడవలెక్కి యార్లియన్సుపురవాసులనిమిత్తమయి తెచ్చిన భోజనపదార్థములను గొని నదిని తరించి సైనికు లామె చెప్పిన ప్రకారముగ యడియలో సురక్షితముగా నావలియొడ్డున జేరఁగలిగిరి. ఆమె యీప్రకారముగా శత్రువులశిబిరములచెంతనుండియే తనసేనలతో నడచి వారిని తప్పించుకొనిపోయి 1829 వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెల 29వ తేది రాత్రి యెల్లవారునప్పటికి తపమున్నట్లుగా నార్లియన్సుపురమునఁ బ్రవేశించెను. ఆమె యట్లు పురప్రవేశముచేయఁగానే రక్షకురాలు వచ్చెనని పరమానందభరితులయి పౌరులందఱు నాగాలగోపాలము గొడ్డొరులను దోలుచికొనుచునడచి యామెను సందర్శింపవలెనన్న కుతూహలముతో నామెచుట్టును మూగిరి. అప్పటి కర్ధరాత్రి మయినను మార్గాయాసముచేతఁ గడు బడలి యున్నను విశ్రాంతి నొందఁగోరక యామె కరదీపికలువెలుఁగ ముందుగా దేవాలయమునకుఁ బోయి యచ్చట భక్తిపూర్వకముగా దేవునిఁ బ్రార్థించి కృతజ్ఞతాభివందనములు సమర్పించి,యటుపిమ్మట నాపట్టణములో నత్యంతపుణ్యశీల యని ప్రఖ్యాతిగన్న యొకయుత్తమ గృహిణిగృహమునకుఁ బోయి యామెయొద్ద శయనించెను.

మఱునాఁటి ప్రాతఃకాలమునందు నిద్రనుండి లేచినతరువాత నామె యుద్ధములకు సంసిద్ధురాలయి బయలువెడలెనుగాని జాలిగుండెగలది యగుటచేత నిష్కారణముగా ప్రాణహాని కలుగుట కిష్టము లేని

డెంబు లోఁబడవలసినదని శత్రుసేనాధిపతి కొకయుత్తరమును వ్రాయించి దాని కొక బాణాగ్రమునఁ గట్టించి వింట సంధించి శత్రుసేనామధ్యమునఁ బడునట్లు విడిపించెను. అంతేకాక తాను వంతెనపొడుగునను నడచుచు నుచ్చైస్స్వనముతో ముట్టడినివిడిచి తొలగిపోవలసినదని యింగ్లీషుసేనలకు వినఁబడునట్లుగాఁ గేకలు వేసెను. అయినను శత్రుసేనాధిపతు లిప్పుడును వెనుకటివలెనే యామెయుత్తరములను గాని మాటలనుగాని సరకుచేయక యవమానవాక్యములు పలికి యామెను బరిహసించిరి. పయికి వారెంతబింకమునుజూపినను లోపలవారు భయభ్రాంతులు గాకుండినవారు కారు. జోన్ కన్య తన విజయధ్వజమును పైకెత్తుకొని ధనుర్విముక్తమైన బాణమువలె సెంటులూపుకోటవైపు శత్రుసైన్యములమీఁదికి గుఱ్ఱమును దుమికించెను. సైనికులును ధైర్యోత్సాహములతోఁ బరుగిడ వైరివారమును దలపడిరి. మూఁడుగంటలకాలము ఘోరయుద్ధము జరిగినతరువాత నింగ్లీషువారు పరాజితులయిరి. జోన్ కన్య దయార్ద్రహృదయముతో నడ్డుపడి కాపాడినవారు నలువదియేబదిమంది గాక కోటలోని యింగ్లీషు సైనికు లందఱును సంహరింపఁబడిరి. మఱునాఁడు పండుగుదిన మగుటచేత యుద్ధము నిలుపఁబడినందున, జోన్ తనపక్షమువారితోఁ గలిసి యీశ్వరప్రార్థనలతోను భజనలతోను నాఁడు కాలము గడపెను. మఱునాఁటియుషఃకాలమున నెప్పటియట్ల తనజయపతాకముతో జయలక్ష్మిసాకారయయినట్లు సేనాముఖము నలంకరింపఁగా లాహైర్ మొదలగు ఫ్రెంచి సేనానాయకులు తమసైన్యములతో శత్రువుల కభిముఖముగా నడిచిరి. నాఁడు పగలంతయు మహాహవము జరిగి యెక్కడఁ జూచినను జోన్ సేనలకే జయము కలుగుచు రాఁగా సాయంకాల మగునప్పటికి బాస్టిల్ దుర్గ మొక్కటి తక్క శత్రువులకోట లన్నియు ఫ్రెంచివారి యధీనము లయ్యెను. ఆమె యారాత్రి పట్టణమునకుఁ బోయి సుఖనిద్రపొంది తెల్లవాఱుజామున మరల

యుద్ధయాత్రకు వెడలెను. జాస్టిల్ దుర్గమును సాధించుట యసాధ్యము గనుక స్వల్పసైన్యముతో దానిపై వెడలుట కర్తవ్యము కాదని హితముచెప్పి సేనాధిపతులామెను నిరుత్సాహపఱచినను, ఆమెయామాత్రమును వెనుకంజవేయక లగ్గలుపట్టి యాకోట సాధించుటకు నిశ్చయించి యాకోటవంక నడచెను. కోటముంగ దామె విగ్రహము కంటఁబడఁగానే ఫ్రెంచిసైనికులయొక్క దేహము లుప్పొంగిపోయెను; ఇంగ్లీషు సైనికులయొక్కగుండెలు పగిలిపోయెను. అది చదువుకొన్న వారును గూడ నేకరీతిగా మంత్రములనుమహిమలనునమ్మిన కాలమగుటచే, నామెకు క్షుద్రదేవతలతోడ్పాటు కలదనియింగ్లీషుసేనలలో నెల్లను నమ్మకము వ్యాపించెను. లగ్గలు పట్టుటకై స్వయముగా నేయామె నిచ్చెనయెక్కి కోటగోడమీఁదికిఁ బ్రాకుచుండెను. అప్పుడుశత్రువులచే విడువఁబడిన బాణమొకటివచ్చి కంఠమునందు గ్రుచ్చుకొనఁగా నామె పట్టువదలి జలపూర్ణమైన క్రిందికందకములో తలక్రిందుగాకూలెను. ఇంగ్లీషువా రామెను బట్టుకొనుటకుఁ బ్రయత్నించిరిగాని యింతలో నామెపక్షమువారు వచ్చి యామెను సురక్షితమైన స్థలమునకుఁ గొనిపోయిరి. గాయముయొక్క బాధచేత నామెకన్నులనుండి కొంచెము నీరు కాఱెనుగాని యామె వెంటనే ధైర్యమవలంబించి తనచేతులతోనే బాణము నూడఁ బెఱికికొని కట్టు కట్టించుకొని మరల రణరంగమును బ్రవేశించెను. తాను గాయపడుదు నని యామె యీవఱకే చెప్పియుండినందున సైన్యములో నిందుమూలమునఁ గొందలపాటుపుట్టలేదు. ఆమె యాకస్మికముగా మరలసమరతలమునఁ బొడచూపఁగానే ఫ్రెంచి సైనికుల యంతరంగము లద్భుతప్రమోదరసతరంగితములయి ద్విగుణితోత్సాహవంతము లయ్యెను. తాము కోటగోడనుండి కూలఁ ద్రోయుటచే నరచచ్చిన దనుకొన్నకన్నె కన్నులయెదుట మరలఁ బ్రత్యక్షమై కాఁగానే యింగ్లీషుసైనికులస్వాంతములుభయభ్రాంతము

లయి ద్విగుణీకృతనిరుత్సాహవంతములయ్యెను. భయజ్వరావేశవివశు లైన యీసైనికులుకొందఱు మృత్యువృతముఖములఁ బ్రేలఁగావివర్ణ లయి ప్రతిపక్షులపక్షమున దేవత లాయుధపాణులయి నిలిచి తమసేన లను గుత్తుమురుగా నఱకుచుఁ దమ మోలఁ గనఁబడుచున్నవా రని సంధి యెత్తినవారివలెఁ బ్రలపించుచుఁగాలుచేతులాడక వెఱ్ఱిచూపులు చూచుచు తడఁబడఁజొచ్చిరి. ఆసంక్షోభమునుజూచి యింగ్లీషుసేనా నాయకుఁడగు గ్లాడ్సుడేలు తనసేనలో నెల్లసూరాగ్రేసరు లనఁదగిన వీరభటులను వెంటఁగొని కోటలోపలఁ బ్రవేశించి పోరాడవలెనన్న చింతతో వంతెనమీఁదినుండి కోటగవనివంకఁ బోవుచుండఁగా, జోన్ కన్య యాతనిని తారసించి యింతటనైనను లోఁబడవలసినదనియాజ్ఞా పించెను. అతఁడామాటలను లక్ష్యముచేయక ముందువంక నడచు చుండఁగా, ఫ్రెంచివారు వేసిన ఫిరంగిగుండొకటి తాఁకి వంతెన విఱిగి దానితో సేనాధిపతియు వీరభటులును నదిలోఁ గూలి సంఘాతమరణ ము నొందిరి. ఇంతటితో సంపూర్ణజయము ఫ్రెంచివారికిఁ గలిగెను. హతశేషు లెదిరింపనైనను బ్రయత్నింపక కాలుచేతులుకట్టి యొప్పిం పఁబడినవారివలె ఫ్రెంచిసైనికులకు దాసులయి లోఁబడిరి. ఈమూఁడు దినములయుద్ధములోను నింగ్లీషుసైనికులు దాదాపుగా నేడెనిమిదివేలు మృతినొందిరి. ఇట్లు నిరుపమానవిజయశోభితయయి యామెస్వసైన్య ముతోఁ బురప్రవేశము చేయునప్పుడు పౌరుల జయజయనినాదములు మిన్నుముట్టెను; ప్రతిదేవాలయమునందును విజయసూచకములైన జయఘంటలుమ్రోగెను. ఆమె యిట్లుప్రజలసాధువాదములతో దేవా లయమునకుఁ జని సవినయముగా దేవునిఁ బ్రార్థించి కృతజ్ఞతాపూర్వ క వందనశతము లర్పించెను. ఇప్పటికి జోన్ చేసిన మొదటిప్రతిజ్ఞ నెఱ వేఱినది. ఈశ్వరునియెడల నవ్యాజభక్తివిశ్వాసములుగల యొకప్రాణి లోకములో నెంతటియద్భుతకార్యములను నిర్వహింపఁగలుగునో దీని

వలనఁ దేటపడెను గదా! ఈవిజయదినము మొదలుకొని జనులీమెను "ఆర్లియన్సుకన్య" యని పిలువఁజొచ్చిరి.

జోన్‌కన్య యార్లియన్సునగరముయొక్క ముట్టడిని విడిపించిన మఱునాఁడే తనప్రతిజ్ఞాశేషమును నెఱవేర్చుటకయి వైలు దేఱఁ బ్రయత్నముచేయ నారంభించెను. రీమ్సునగరమునందు ఛార్లెసును పట్టాభిషిక్తునిగాఁ జేయువఱకును తనకీశ్వరుఁ డిచ్చినయాజ్ఞను తాను చెల్లించునట్లు కాదని యామె దృఢముగా నమ్మియుండెను. అందుచేతఁ దనకుఁ గలిగిన గెలుపున కుబ్బకయు దాఁబడలికను గణనచేయకయు మెయి నెల పదవ తేదీనే యామె ఆర్లెన్సునగరమునువిడిచి గ్లాయిన్ పట్టణమును జేరెను. అక్కడనుండి యామె యెంతగీవముగాఁ బ్రార్థించుచు లేఖల నంపినను ఛార్లెస్సు త్రోవపొడుగునను బహుస్థలములింగ్లీషు సేనలచే నాక్రమింపఁబడియున్నందున తానున్నతావుకదలి రీమ్సునగరమునకు వెడల సాహసింపకుండెను. అది యట్లుండ నిచ్చట నార్లియన్సునగరములోని సేనాధిపతులు తాముకూడఁ గొన్నివిజయముల నొంది పేరు పడవలయు నని యింగ్లీషు సేనాధిపతియైన సఫ్ఫోకు ప్రభువుచే రక్షింపఁబడుచుండిన జార్గోదుర్గమును సాధించుటకయి సేనలతో వెడలి బహుదినములు పోరాడియు నేమియు చేయలేకపోయిరి. ఈవార్త తెలియఁగానే జోన్‌కన్య వారిసాయము నిమిత్తమయి వచ్చెను. ఆమె రాకవలన ఫ్రెంచి సేనలలో నుత్సాహ మపరిమితముకాఁగా నవలీలగా విజయము కలిగెను. అక్కడ జరిగిన ఘోరయుద్ధమునందు సఫ్ఫోకుప్రభువు పట్టుకొఁబడి కారాబద్ధుఁడుగాఁ జేయఁబడెను. ఇట్లు జార్గోదుర్గము లోఁబడఁగానే యితరదుర్గములను రక్షించుచున్న ఇంగ్లీషుసైనికులు శత్రువుల నెదిరించుటకైనఁ బ్రయత్నింపక యింతవఱకును మహాధైర్యశాలి యని ప్రసిద్ధిగన్న టాల్బాటనుతమసేనానాయకునితోఁ గలిసి పలాయితులయిరి. పాటో

తను గ్రామమువద్ద జరిగినమహాయుద్ధములో స్కేల్సుప్రభువు, హాంగరుఫోర్డుప్రభువు, తాల్బాటుమొదలైన ప్రసిద్ధులయిన ఇంగ్లీషుసేనానాయకులు జోన్నుకన్యకులోఁబడిరి. దైవమాయయేమోగాని యీయుద్ధమునం దింగ్లీషుసైనికులు రెండుమూఁడువేలమంది చంపఁబడినను ఫ్రెంచిసేనలో నొక్కఁడేహతుఁడయ్యెనఁట! జయము సంపూర్ణముకాఁగానే జోనుకన్యతనసైనికులనువారించి వృథాసంహారమునుమాన్పి గాయపడినవారిగాయములకు చికిత్సలు చేయుచు, ప్రాణోత్క్రమణదశయందున్నవారికీశ్వరభక్తిని గఱపి చిత్తశాంతిని గలిగించుచు, నుత్సాహముతోఁ బనిచేయఁజొచ్చెను. తరువాత నామె సల్లే యను స్థలమునందున్న రాజును గలిసికొని యీనూతనవిజయవార్తను స్వయముగాఁ దెలిపి, పట్టాభిషేకార్థము తత్క్షణమే బైలువెడలునట్లు రాజును బురికొల్పెను. ఛార్లెస్సు మనస్సులో భయమువిడువనివాఁడయినను, ఆమెకు మాఱుమాట చెప్పలేక జీన్పురమువద్ద పదిపండ్రెండువేల సేనలను గూర్చుకొని యామెవెంట రీమ్సునగరమునకుఁ బోఁ బ్రయాణమయ్యెను. అతఁడుజోనుకన్యయొక్కయమూల్యసాహాయ్యముచేత త్రోవపొడుగునను నున్నట్రాయిస్ మొదలగునపట్టణములననాయాసముగా స్వాధీనము చేసికొనుచుఁబోయి జూలయినెల 16 వ తేది సాయంకాలము జోన్కన్య యశ్వారూఢయయి తనప్రక్కను జనఁగా సురక్షితముగా రీమ్సునగరమునందుఁ బ్రవేశించెను. ఆమఱునాఁడే రాజుయొక్క పట్టాభిషేకమహోత్సవము మహావైభవముతో నడచెను. పవిత్రమైన యీసంస్కారముజరుగుచున్నంతవఱకునుజోన్కన్య తనధ్వజపటమును చేతఁబట్టుకొని రాజుప్రక్కను వేదికడ నిలువఁబడియుండెను. ఈవైదిక కర్మ ముగియఁగానే యాకన్యదేహము పులకింప కన్నులనానందబాష్పములుగార వినయముతో రాజుపాదములమీఁదఁబడి "ఓమహారాజా! ఆర్లియన్సునగరముయొక్కముట్టడి విడుటయు మీరిక్కడ పట్టాభిషిక్తు

లగుటయు నామూలమున జరగవలెననియుద్దేశించిన భగవత్సంకల్పము నెఱవేఱె, నేను ధన్యురాలనైతిని.'' అని విన్నవించెను. ఈశ్వరుఁడు తనకు నియమించినయాజ్ఞ పూర్ణముగా నెఱవేఱినందునఁ దానిఁకఁ దన యూరికిఁబోయి తొంటియట్లయుండుటకయి యామె యభిలషించెను. ఆమె యక్కడనున్న సమయములోనామెతండ్రియు మేనమామయు నచ్చటికివచ్చిరి. వారినిజూడఁగానే స్వగ్రామమునకుఁ బోవలెనన్నయభిలాషము మఱింత హెచ్చఁగా వారివెంట డొమ్రెమీగ్రామమునకుఁ బోవ ననుజ్ఞ యియ్యవలసినదని యామె రాజును బ్రార్థించెను. అయినను రాజామెవలన నింకను మేలును బొందవలెనన్న యాశతో నామె పోక కనుమతింపక పోయెను. అందుచేత లోపలఁ దన కెంతయిష్టము లేకపోయినను, ఈశ్వరుఁడు తన్నుఁ జేయుమన్నపని యంతే యని నమ్మినదైనను, రాజాజ్ఞ నుల్లఘింపఁజాలక యందు నిలువవలసినదయ్యెను. రాజు మూఁడుదినములు రీమ్సునగరమునందుండియచ్చటనుండి జోన్ కన్య వెంటరాఁగా సైంటుమార్కోసులదూరములోనున్న యొక పుణ్యస్థలమునకుజని దనకృతజ్ఞతను దెలిపి యీశ్వరునికి వందనములుసమర్పించుటకయి పోయెను. అతఁ డచ్చటనున్నప్పుడు జోన్ కన్యను బిలిచి కావలసినవరములను గోరుమని ప్రార్థించెను. ఆమె తనగౌరవము నిమిత్తమయి యియ్యఁదలఁచిన బిరుదులను బహుమానములను సమస్తమును నిరాకరించి తనగ్రామమువారి కప్పటినుండి పన్నులు లేకుండ ననుగ్రహింపవలసిన దని వేఁడెను. ఆమెకోరినట్లప్పుడనుగ్రహింపఁబడిన రాజశాసనము తరువాత నన్నూఱు సంవత్సరములవఱకు నవిచ్ఛిన్నముగాఁ జెల్లెను.

రాజిట్లు విజయయాత్రలు చేయుచు ఫ్రాన్సు దేశమునకు రాజధానియైన పారీసునగరమును సమీపించెను. జోన్ యుద్ధములయందు మునుపటివలెనే ధైర్యసాహసములనుసహనమును గనఁబఱచుచు నుండె

నను, తానీశ్వరాజ్ఞానుసారముగావర్తించుచున్నదాననని భావింపనిదయి యప్పటియుత్సాహమునుమాత్రము లేనిదయి యుండెను. రాజు సెంటు డెనిస్ దుర్గమునుండి తనపూర్వరాజధానిని బోయెను. రాజాదుర్గ మును విడిచి కదలనొల్లకున్నను జోన్ కన్య సేనలనునడుపుకొనిపోయి మొదటియగడితను దాటెను. అప్పుడా పట్టణము నింగ్లీషు సేనాధిపతు లును బర్గండీప్రభువును పదివేల సేనలతోఁ గాపాడు చుండిరి. ఆమె యగడితను దాటి కొంతదూరము సాగఁగానే ముందు జలపూర్ణ మయి దుస్తరమైన మఱియొకపరిఖ యింకొకటి కానవచ్చెను. ఆమె య క్కడనుండిపూర్వరీతినే పట్టణమునాక్రమించిరాజునకధీనముచేసి లోఁబడ వలసిన దని యింగ్లీషుసేనాధిపతుల కాజ్ఞాపించినను, వారామాటలను సరకుసేయక గేలి సేయుచు శరవర్షమును గురిపింప నారంభించిరి. అక్కడనుండి వెనుక మరలవలసినదని ఫ్రెంచి సైనికు లామెను బ్రార్థించిరి గాని యామె వెనుకంజ వేసినదికాదు. ఆమె కాలి కొక గొప్పగాయము తగిలినను బాధ దుస్సహముగానుండినను కాలుగదల పక యొకదిబ్బచాటున నిలుచుండి సేనలను ముందుకు నడవ నుత్సాహ పఱుచుచుండెను. చీఁకటిపడినతరువాత ఫ్రెంచిసేనానాయకుఁ డామె వద్దకు వచ్చి యామెను వెనుకకుఁ బంపివేసెను. ఈయపజయమువలన హృదయము చెదరినదయి యామె తా నిప్పు డీశ్వరాజ్ఞకువిరుద్ధముగా నడుచుచున్నందున ముందుగా దేవుఁడు తనకీయాపద్రూపమునహితో పదేశము చేయుచున్నాఁడని తలఁచి యిఁక ముందు యుద్ధసంబంధ మును వదలుకొన నిశ్చయించుకొనెను. ఆమె రాజసన్నిధినుండి తొలఁగి స్వగ్రామమునకుఁ బోవఁదలఁచెనుగాని రాజును తదాస్థానమునందలి ప్రముఖులును సమ్మతింపక యందేకొంతకాల ముండునట్లు బహువిధ ములఁ బ్రార్థించి యొడఁబఱిచిరి. అంతట రాజక్కడనుండి వెనుకకు మరలి బోర్జె పట్టణమునందు శీతకాలము గడచువఱకును నిలిచెను.

ఇక్కడనున్న కాలములో రాజామెకు ప్రభ్వీపట్టమును నామె కుటుంబ మునకంతకు ప్రభుపట్టీమును నొసంగి గౌరవించెను. ఇట్లెన్ని గౌరవములు వచ్చినను జోన్ తనపూర్వవేషమునుమార్చుకొనక, శుద్ధహృదయురాలై తనకాలము నీశ్వరసేవయందుఁ గడపుచుండెను.

ఇంగ్లీషు సేనలును [illegible] భువ[illegible] సేనలును వచ్చి [illegible] వారి దైన కాంపేనుదుర్గమును [illegible]. [illegible]ణమును విడిపించుట కయి కొంత సేనతో [illegible] ప్రులను కలిపెను. ఆమె యుద్ధమునం దనన్యసాధార[illegible]ణ్యమును గనఁబఱచి పోరాడినను, కడపట శత్రువులచేఁ బట్టుపడి కారాబద్ధురాలుగాఁ జేయఁబడెను. ఆమెపాటును జూచి తమప్రాణము[illegible] నిచ్చి [illegible]రాలిని విడిపింప వలసిన ఫ్రెంచి సైనికులు పౌరుషమును విడనాడి స్వప్రాణరక్షణార్థము పాఱిపోయిరి. అప్పు డింగ్లీషుసేనలలో ఫ్రెంచిరాజ్యమంతయుఁ దమకు లోఁబడినంత సంతోషము కలిగెను. ఆమె వచ్చునంతవఱకును తా మెక్కడఁ జూచినను జయము పొందుచుంటిమనియు, తమయాపదల కెల్ల నామెయే మూలమనియు, ఆమె దయ్యములసాహాయ్యమునఁ దమ్ము పరాజితులను జేయవచ్చినదనియు, ఆమెను మరల ప్రాణము లతో విడిచినపక్షమున తమముప్పు నిశ్చయ మనియు, ఇంగ్లీషువారు నమ్మి యామెయెడల నత్యంతక్రోధులయియుండిరి. అందుచేత నొకస్త్రీ యామెమంచి క్రైస్తవభక్తురాలనియు నీశ్వరప్రసాదముగలదనియుచెప్పి నంతమాత్రమున పారీసునగరమునం దాస్త్రీని బ్రతికియుండఁగా బట్ట లకు నిప్పంటించి కాల్చి చంపిరి.

ఆఱుమాసములు చెఱసాలయందున్నతరువాత జోన్ కన్య నా కాలమునం దింగ్లీషురాజయిన హెన్రీ యున్నటువంటిరుయాన్ పట్టణ మునకుఁ గొనిపోయిరి. యుద్ధమునందుఁ బట్టువడిన శత్రువీరుల నాదర ముతోఁజూచుట యాచారమయినను, ఇంగ్లీషువారు యుద్ధధర్మము

లనుపాటింపక నీతిమాలినవారయి జోన్ కన్యయెడల మిక్కిలి క్రూరతముగాఁ బ్రవర్తించిరి: ఆమె కాళ్ళకు సంకెలలు వేసి పగల్లెల్లను బంధించి యుంచుచు వచ్చిరి; రాత్రులు మొలకు బలమైన యినుపగొలుసును జుట్టి కట్టి కదల మెదల నవకాశము లేకుండఁ జేయుచువచ్చిరి. వారామె ప్రాణముల నేలాగునైనఁ దీయ నిశ్చయించుకొన్నందున, దయ్యములను వశపఱచుకొని యీశ్వరద్రోహిణి యయ్యెనన్న మహాదోషము నామెయం దారోపించి విచారణనిమిత్త మామెను మతాచార్యులయధికారమున కొప్పగించిరి. లౌకికవ్యవహారానుసారముగా విమర్శించెడుపక్షమున నామెయం దారోపింపదగిన నేరమేదియు లేదు. వారు చేయదగినదంతయుఁ గొంతవిడుదల సొమ్మును స్వీకరించియో శత్రువులచేఁ బట్టుపడిన తమవారికి పరివర్తనముగానో యామెను విడువవలయుట తప్ప వేఱేదియు నుండదు. ఈవిమర్శ పయికి న్యాయముగాఁ గనఁబడుటకయి పన్నినతంత్రమేగాని న్యాయాధికారులుగా నిర్ణయింపబడిన మతాచార్యపీఠమువా రావఱకే యామెకు ప్రాణాంతదండనము విధింప నిశ్చయించుకొని యుండిరి.

ఆమె నావఱకు రహస్యముగా పదునేడుసారులు విమర్శించినను, బహిరంగముగా విచారణచేయుటకయి 1431 వ సంవత్సరము ఫిబ్రవరినెల 21 వ తేదీని ధర్మాధికారులవద్దకుఁ దెచ్చినిలిపిరి. ఆమె పక్షమున వాదించుటకయి న్యాయవాదుల నెవ్వరి నంగీకరింపలేదు. ఆమె కప్పుడున్న బలమంతయు తాను నిర్దోషురాలనని దృఢముగా నమ్మియుండుటచేఁ గలిగిన ధైర్యబలమును పరమేశ్వరభక్తిబలమును ఈరెండుబలములును గలిసియుండుటచేత నణుమాత్రమును జంకక విపక్షులముందు నిశ్చలురాలయి నిలిచియుండెను, వక్రస్వభావులైన యాధర్మాధికారులామె నేదో యుపాయముచేతనైనను వంచించి ప్రశ్నలువేసి పడఁద్రోసి దోషురాలనిపింపవలెనని కుతంత్రములు పన్ని

కుటుకుక్తులు చూపి యేమేమో ప్రశ్నలువేసిరిగాని యామె చెప్పిన యుత్తరములలో దేనివలనను నామెయందు దోషారోపణము చేయుట కవకాశము దొరకలేదు. నీవు పురుషవేషము నేలవేసికొంటివని వా రడిగి నప్పు డామె యీశ్వరాజ్ఞానుసారముగా వేసికొంటినని యుత్తరమిచ్చెను. ఆమె యీశ్వరద్రోహిణి యని సిద్ధాంతము చేయుటకై యీయుంశ మే ప్రబలమయినట్లు విశ్వేకహీనులైన యామతాచార్యులదృష్టికప్పుడు కనుపట్టెను. విచారణసమయమునం దామెవర్తనమును జూచుచుండిన యొకయింగ్లీషువాఁడు "ఈయుత్తమకన్య యింగ్లీషుజాతి దయ్యెనా యెంతటి శ్లాఘాస్పదాలుగా నుండును!" అని పలుకుచు నాశ్చర్య పడెను. అప్పుడు ధర్మాధికారు లామెకు దయ్యాలమారితనము నా రోపించుచు పండ్రెండు నేరములు మోపిరి. పారీసునగరవిద్యాగురు పీఠమువారు వారితీర్పును స్థిరపఱిచిరి. ఆమె చెఱసాలయందుంచఁబడిన తరువాత సంవత్సరమున కనఁగా 1831వ సంవత్సరము మేయినెల24వ తేదిని మతాచార్యు లామె యపరాధినిగా నిర్ధారణముచేయఁ బడెనని బహిరంగముగాఁ దెలిపిరి. తరువాత వారము దినముల కొకమతాచా ర్యుఁడు ధర్మాధికారులచే నియమింపఁబడి యామెయున్న కారాగృహ మునకుఁ బోయి యాదినముననే యామె రుయూన్ పురియందలి యుం గళ్ళవాడవద్ద తగులఁబెట్టబడునట్లు తీర్పు చేయఁబడెనని చెప్పెను. తనకు విధింపఁబడిన యాక్రూరమరణదండనవార్తను వినఁగానే ధైర్య మును గోలుపోయి యామె దీనముగా విలపించెనుగాని శీఘ్రముగానే మరల ధైర్యమవలంబించి శాంతచిత్తయయ్యెను. ఆయుధపాణులైన యెనిమిదివందల యింగ్లీషుభటు లామెను కాచి రాఁగా నామె వధ్య స్థానమునకుఁ గొనిపోఁబడెను. ఆమె త్రోవపొడుగునను తనయాత్మ నీశ్వరసమర్పణము చేయుచు భక్తిపూర్వకముగా నొనర్చిన నిష్క ళంకప్రార్థనలను విని చూడవచ్చినవార నేకులు కంటఁతడిపెట్టి యేడుచు

సాగిరి; ఆమె కీర్తిచే కలిగించు నహంకారులగు యామె చావును జూచి సంతోషింపవలెనని వెలువడినవారు సహిత మనేకులు గుండెలు పగిలి నడిదారినుండి వెనుకకు మరలిపోయిరి. ఆమెవధ్యస్థానమునకుఁ గొనిపోఁబడునప్పటికే నిర్దయులైన మతాచార్యు లక్కడ కాష్ఠములను జేర్పించి చితి నమర్చి పెనుప్రజ్వలితాగ్నిహోత్రమును నెలకొల్పుటకు సంసిద్ధులయి తమ ద్వేషాగ్నికి బలిపెట్టఁదలఁచిన యా నిర్దోషురాలిరాకను వేచి యుండిరి. దుఃఖకరమగు నటువంటి క్రూరహింసాకర్మమును పెంచి చెప్పుట యుచితము కాదు. ఆమె చితిపై నెక్కి, వెనుకవైపున పాతిపెట్టఁబడిన నిలువుకొయ్యకు కట్టఁబడి నిలిచి, విస్పష్టమగు కంఠస్వరముతో తన దోషములను మన్నింప నీశ్వరుని ప్రార్థించి, తన యెడల నపరాధులైనవారి నందఱిని క్షమింప భగవంతుని వేఁడి, యీశ్వరేచ్ఛ నెఱవేఱును గాక యని పలికి యూరకుండెను. ఆమాటలు చెవినిబడఁగానే యామె సహవాసి పరిచితులు చూడవచ్చినవారు సహిత మనేకులు కన్నుల నీరుగార రోదనము చేయసాగిరి; ఆమెక్రూరవధను గన్నులారఁ జూచి సంతోషింపవలెనని వచ్చి యున్నతాసనముల నలంకరించియున్న దయాశూన్యులైన మతాచార్యులనేకు లచ్చటనిలువలేక బలివేదికను డిగ్గి వెడలిపోయిరట! మతపిశాచావేశపరవశులయి దయాధర్మదూరులయి యుండు మతాచార్యకిరాతులనుమించు ప్రత్యక్షరాక్షసులు లోకములో వేఱొకరుండఁజాలరు కదా! కాష్ఠమునకు నిప్పంటింపఁబడిన యల్పకాలములోనే త్రేతాగ్నులని చెప్ప దగిన విరోధులగు నింగ్లీషువారి క్రోధాగ్నియని మతాచార్యుల ద్వేషాగ్నియని ప్రజ్వలితమయిన కాష్ఠాగ్నియని నిర్మలచరితయగు నయ్యా సాధ్వీమణియొక్క యనిత్యదేహ మాహుతి యయ్యెను. ఈక్రూరహత్య ముగియునప్పటికెల్ల నెల్లవారి మనస్సులలోను తాము దేవదూతను నిష్కారణముగాఁ జంపి పాపము కట్టికొంటిమన్న విచారము కలిగెను. కొందఱామె దేహము

దహింపఁబడుటకు మాఱుగా తమ దేహములు దహింపఁబడిన మేలుగ నుండునని తలంచిరి. మూఢవిశ్వాసములను మతోన్మాదమును మనుష్యులమానుషస్వభావమును రూపుమాపి వారిచే నెట్టివంటి క్రూరకృత్యములను జేయింపఁజాలవు? అట్టివంటి యసమానుష శౌర్యమే యీకాలము నందుఁ జూపఁబడినపక్షమున శత్రువులు సహిత మామెను శ్లాఘించి పూజించి యుందురుగదా! ఈ హత్యకు కొడిగట్టిన స్వదేశీయులైన మతాచార్యులకును పరదేశీయులైన యింగ్లీషువారికిని నిది తీఱని యపకీర్తిగా నున్నది. పాపకార్యము మెప్పునకును జయప్రదము కాదు. స్వప్రయోజనార్థముగాఁ దమకు శత్రుత్వము చేసిన ఫ్రెంచిప్రభు వెదుర తిరుగుటచేతను శుంఠత్వముగాని యీ క్రూరహత్యవలనఁ గలిగినజనద్వేషముచేతను క్రమక్రమముగా నింగ్లీషువారు ఫ్రాన్సు దేశములోని తమ రాజ్యమున తనుసంల్పావశిష్టముగాఁ గోలుపోయి స్వదేశమునకు మరల వలసినవారైరి. అకస్మాత్తుగా శివలనఁ దానెంతయుమహోపకారమును నొందియుఁ దనయుపకర్త్రియైననిట్టి ఘోరము శత్రువులపాలైన వత్సరకాలము చెఱనలయుచుండ డిసప్పు తామెను విడిపించుటకయి ప్రయత్నింపక యుపేక్షించిన ఛార్లెస్ రాజు మిత్రద్రోహియుమహాపాపియు నని చెప్పవచ్చును. ఇట్లు ఛార్లెస్ రాజ్యలాభమునుబొంది చిరకాలము పాలనము చేసినవాఁడయ్యును మనశ్శాంతి లేక తుదకుఁ దన కొడుకే తనకు విషముపెట్టునన్న భీతిచేత నాహారమును విసర్జించి యిపస్తుపడి కృతఘ్నునకు కర్తమయిన యపఖ్యాతిచావే వచ్చెను. విమర్శచుని పేరుపెట్టి న్యాయమూర్తులనని ధర్మశాసముసఁ గూడు మండి యన్యాయముగా నిరపరాధినికి మరణదండనమును విధించిన పాపము మనస్సులను బాధింపఁగా మతాచార్యసంఘమువారు 1456 వ సంవత్సరమున మరల రోమునగరమునందుఁగూడి పునర్విమర్శచేసి వెనుకటితీర్పును త్రిప్పివేసి జోన్ నిరపరాధినియని తీర్పుచెప్పిరి. దోఁగలుపడిన యాఱునెలల

కుక్క మొఱిగినట్లు నిర్దోషిణి చంపఁబడిన యిరువదియైదు సంవత్స
రములకు గురుపీఠమువారు చేసిన యీతీర్పు 'నెంతేని మెచ్చుకోవచ్చును!
ఈసాధ్వియొక్క యత్యద్భుతకార్యములను వర్ణించుచుఁ దరువాత
కవులు ప్రబంధములను జేసిరి; విద్వద్గాయకులు నాటకములను గీతము
లను రచించి యాడి పాడిరి; దేశమందంతటను బహుస్థలములయం
దామెకు ప్రజలును ప్రభువులును ప్రతిరూపములనునిలిపిరి. రుయాన్
పురమునఁ దామె యగ్నిలో నాహుతి చేయఁబడిన వేదికయందు సుం
దరమయిన మందిరము కట్టఁబడి యామె గుణవర్ణనము శిలాక్షరము
లుగా నిగనిగలాడు పలకలపయిని చిత్రింపఁబడెను.

Mr. ELIZABETH FRY.

ఎలిజబెత్ ఫ్రైదొరసాని.

ఫ్రైదొరసాని 1780 సంవత్సరము మెయినెల 21వ తేదిన ఇంగ్లండు దేశమునందు జనన మొందెను. ఆమెతండ్రిపేరు జాన్ గర్నీ; తల్లిపేరు కేథరైన్ బెల్. ఆమెతల్లిదండ్రు లిరువురును ధనసంపన్నులయి సుప్రసిద్ధము లయినవంశములయందు జనించినవారు. తండ్రి మహా ధనసంపన్నుఁడు; తల్లి విద్యారూపగుణసంపన్నురాలు. ఎలిజబెత్తనునది పసితనములో జననీజనకులీమెకుఁ బెట్టినకన్యకానామము; ఫ్రైయనునది వివాహబంధమువలనఁ గలిగిననామము. తల్లిదండ్రులకుఁ గలిగినపండ్రెండుగురు బిడ్డలలో నీమె మూఁడవది. ఈమెకు తోడఁబుట్టినవాండ్రు నలుగురును తోడఁబుట్టినపడుచు లేడుగురును నుండిరి. బాల్యమునందీమె చురుకుఁదనమును సూక్ష్మబుద్ధియుఁ గలదిగానే యైనను విద్యయందంతగా శ్రద్ధవహించి పేరుపొందినదికాదు. శైశవమునం దీమె పుష్పములయందును సృష్టివైచిత్ర్యములయందును ప్రీతికలదయి, తల్లివెంట నుద్యానవనమునందుఁ దిరుగుచుఁ బుష్ప వృక్షలతాదులయొక్కయు పుష్ప పల్లవాదులయొక్కయు సౌందర్యమున కాశ్చర్యపడుచు మోదమునందానందించుచుండెను. ఉత్తమప్రవర్తనము గలదియు విద్యావతియు నైన తల్లియొక్కసుగుణసంపదనుబట్టి యీచిన్నది దయార్ద్రహృదయయయి బీదలయొక్కయు వ్యాధిగ్రస్తులయొక్కయు నిండ్లకుఁబోయి యుపచారములచేతను మంచిమాటలచేతను వారి నాదరించుచు వచ్చెను. ఉగ్గుపాలనాటినుండియు పరోపకారచింతను గలిపిన యీయుత్తమమాతను గోలుపోవలసినదురవస్థ పండ్రెండేండ్లయీడుననేయీబాలికకు సంభవించెను. ఇట్లు1792వ సంవత్సరమునందు మాతృమరణదుఃఖముసంభవించునప్పటికి తల్లికడుపునఁ బుట్టిన పండ్రెండుగురిలో నగ్రసంతానమునకు పదునేడేండ్లప్రాయమునుకనిష్టసంతానమునకు రెండేండ్లయీడునునుండెను.

ఈమెతండ్రి తనబిడ్డలు మంచివారును సమర్థులుగా నవలెనన్న యభిలాష
తో వారికి విద్యాబుద్ధులు నేర్పించుటయం దత్యంతశ్రద్ధవహించుచుండె
ను. ఈమె చిత్రలేఖనమునందును సంగీతమునను పాఠ్యమునను
మహాసమర్థురాలయ్యెను. ఈమెకంఠస్వరముకిన్నరస్వరమువలెనత్యంత
మధురమై వినువారివీనులకు విందుగొలుపుచుండెను. అశ్వారోహణము
నందుసహిత మీయామెకు నిరుపమానమైన ప్రవీణతకలిగియుండెను. ఈమె
తనయక్కలిద్దఱివలె సుందరి కాకపోయినను, పలుచని పొడవైన
శరీరమును పట్టువలె మృదువై సన్ననిశిరోజములును కలకలలాడుచునవ్వు
మొగమును గలదై మొత్తముమీద దయాశీలవనిపించునదిగానేయుండె
ను. ఈమె బాల్యావస్థలో తానుపట్టినపట్టుకాని గురువులు చెప్పినమాట
వినకుండెడు స్వభావము కలదిగా నుండెనట! పెంకెపట్టని యాకాల
ములో నెల్లవారును భావించి గర్హించినయాగుణమే పెద్దపెరిగిన తరు
వాత సత్కార్యాచరణమునందలి నిర్విరోధమైనపూనికగా మాఱి
యీమె కమూల్యగుణాలంకారమయి యెల్లవారలశ్లాఘనకును యోగ్య
మయ్యెను. పదునాలుగు సంవత్సరములప్రాయమప్పు డీమెకు వచ్చినయొక
గొప్పవ్యాధివలననే యీమెకు పరార్థపరత్వ మధికమయినను, 1798వ
సంవత్సరారంభమున వినఁదటస్థించిన యొక మతగురువుయొక్క ధర్మో
పన్యాసమువలన నీమె పునస్సృష్టియైనట్లు పూర్ణముగా మాఱిపోయెను.
పదునేడేండ్లప్రాయమునందుండినయీయామె యప్పుడు తన గ్రామములోని
బీదబిడ్డల విద్యాభివృద్ధినిమిత్తమయి యొకపాఠశాలను ప్రప్రథమమున
నొక్కపేదబాలునితో నారంభించెను. ఆపాఠశాలదినదినాభివృద్ధినొంది
యల్పకాలములోనే పెద్దదయి, ఆమె వివాహానంతరమున పితృగృహ
మును విడిచి భర్తృగృహమునకుఁ బోవలసివచ్చునప్పటి కెనుబది యే
డుగురు బాలురను బాలికలను గలది యయ్యెను. ఆపాఠశాలయందలి
పిల్లలు విద్యాబుద్ధులయందు వృద్ధిఁ బొందుటయేకాక యీయామెయంద

త్యంతానురాగము గలవారయి యామె వియోగమునకు తల్లినివిడువ వలసినబిడ్డలవలెఁ బరితపించిరి. అంత పెద్దపాఠశాల నన్యులసాహాయ్య మును గోరక యొక్కతెయు నామె యెల్లు సమర్థతతో నిర్వహింప గలిగినదో యాశ్చర్యకరముగా నున్నది.

ఈమె తనకు పందొమ్మిదవయేండ్లు నిండిన తరువాత 1800వ సంవత్సరమునందు ఆగష్టు నెల 19వ తేదిని జోసప్ ఫ్రైయనువానిని వరించివివాహము చేసికొనెను. ఇతఁడు గొప్పవాణిజ్యసంఘమునందు భాగస్థుఁడుగా నుండెను. ఈవధూవరు లిరువురును పరస్పరానురాగము గలవారయి, శరీరములు వేరైనను మనస్సొక్కటియై యైకమత్యముతోఁ గలిసిమెలసి వర్తించుచుండిరి. భర్తయందత్యాజానురాగము గలది యగుటచేత భార్య హృదయపూర్వకముగా భర్తకు విధేయురాలయి తదాజ్ఞానుసారముగా మెలఁగుచుండెను; భార్యయందు విశుద్ధప్రేమము గలవాఁ డగుటచేత భర్తయు భార్యమాటయం దాదరము గలవాఁడయి యామెమనసు కనిపెట్టి యనుకూలుఁడుగా ప్రవర్తించుచుండెను. ఇట్లు ప్రతివిషయమునందును దంపతులమనస్సు లొక్కటియయి యేకీభవించుచుండుటవలన గృహమునిరంతరసుఖ దాయకమయి భూతలస్వర్గమువలె నుండెను. ఆమె గృహవ్యయము లనుగూర్చి సరియైన లెక్కలుంచి, భోజనవ్యయములు, వస్త్రములు, తోఁటఖర్చులు, సేవకులజీతములు, ధర్మము మొదలగునవి వేఱు వేఱుగా పద్దులు వ్రాయుచు నేమియు దుర్వ్యయము కాకుండ నాదాయ వ్యయములను చక్కఁగా విమర్శించుచుండెను; సేవకులయం దనురాగముగలదయి వారిమనస్సులు నొప్పింపక వారివలన నేర్పుతోఁ బనులుగొనుచు వారిప్రేమకుఁ బాత్రురాలయ్యెను. విద్యావతులయిన యువతులు భర్తల కడఁగియుండరనియు గృహకృత్యములను నిర్వ హింపఁజాలరనియు ప్రలపించెడు మనయార్యావర్తములోని యపూర్వ

బుద్ధిమంతులీకాంతామణియొక్క పవిత్ర చరిత్రమును జదివినైనను విదుషీవిదూషకులుగాక బుద్ధి తెచ్చుకొందురుగాక!

భర్త వలన నీమెకు పదునొకండుగురుబిడ్డలు పుట్టిరి. బిడ్డలయం దీమె యపారప్రేమము గలదయి వారిసంరక్షణము నితరులకు విడిచి పెట్టక స్వయముగా తానే చేయుచు, కొంతయీడు వచ్చువఱకును రాత్రిందివములు వారి నెప్పుడు నేమఱక కంటికి రెప్పవలె సదా కాపాడుచుండెను. వారిలో నెవ్వరి కెంతచిన్నజబ్బు చేసినను వారి యల్పబాధను సహితము జూచి సహింపలేక శోకించుచు, కావలసిన యుపచారములను పథ్యపానములను తానే చేయుచు, వారు స్వస్థ పడువఱకును మనశ్శాంతిలేక పరితపించుచుండును. పిల్లలునుతల్లియె డల నపరిమితప్రేమగలవారయి, తల్లి యొక్కనిమిషము తమకంటఁ బడకపోయినపక్షమున మిన్ను విఱిగి మీఁదఁబడినట్టు లేమియుఁదోఁపక విచారగ్రస్తులయి యుండి దూరమునుండి యామెకంఠస్వరము వినఁబడఁగానే పట్టరానియానందముతో నెదురుగా పరుగెత్తుకొని పోయి తల్లిని కౌఁగిలించుకొనుచుండురు. ఇట్లీమెబిడ్డలయం దింతప్రేమ చూపునదిగా నుండినను, పిల్లల నల్లరిచేయనీయక వారి నెల్లప్పుడును నాజ్ఞాబద్ధులనుగానే యుంచుచుండెడిది. వారిని తనకిష్టములేనిపని నుండి మరలి చుటకయి యొక్క పరుషోక్తిసహితము నోటినుండి వెడలవలసిన యక్కఱలేక ప్రేమాస్పదములయిన కన్నులనుండి వెలువడి యనంగీకారసూచక మైనయొక్కచుఱుకుచూపో భ్రూసంజ్ఞ యో చాలియుండును. ఇట్లు ప్రేమానుబంధముచేత బద్ధులయి యామె కాజ్ఞానువర్తులయి భయభక్తులుచూపుచు మెలఁగుచుండెడివా రొక్క బిడ్డలుమాత్రమే కారు, దాసదాసీజనులును ఆమెయెడల మాతృభక్తి కలవారయి, స్వకృత్యములననుమాత్రము నేమఱక, ఆమెయాజ్ఞలనతి క్రమింపక పరమవిధేయులయి శ్రద్ధాభక్తులతో జరుపుచుండెడివారు.

ఆమె తన పరివారమును స్వకుటుంబములోనివారిని గానే భావించి ప్రేమించుచు, వారు ప్రమాదవశమునఁ జేసినతప్పులను క్షమించుచు, వారిని తనబిడ్డలవలెనే యాదరించుచుండినను, వారిని మనస్సువచ్చి నట్టు తిరుగనీయక యెప్పుడును తగినకట్టుపాటులోనేయుంచుచుండెను. అందుచేత వారు తమయజమానురాలియెడల భక్తివిశ్వాసములు కల వారయి సర్వదా వినయవిధేయతలతో సేవించుచు, తమపనులనత్యంత శ్రద్ధాళువులయి యుక్తకాలములో నిర్వహించుచు, ఆమెయాజ్ఞలనెల్ల శిరసావహించి హృదయపూర్వకముగాఁ జేయుచు, ఆమెనిమిత్తమయి యావశ్యకమైనయెడలఁ దమప్రాణములనైన సమర్పించుటకు సంసిద్ధు లయియుండునంత యనురాగము గలవారయి యుండెడివారు.

1813 వ సంవత్సరమునందు లండన్ నగరమునందలి 'న్యూగేట్' (నూతనద్వారము) అను పేరుగల ప్రధానకారాగృహములో నుంచఁబడియుండు స్త్రీలయొక్క దుస్థితినిగూర్చి శోచనీయము లయిన కథలు ఫ్రైదొరసానియొక్క చెవి సోఁకెను. వారి దుఃఖకథలను విని యామె మనస్సునందు సంతాప మొంది తనసహోదరీతుల్య లయిన యాయభాగ్యురాండ్రయొక్క దౌర్భాగ్యమును గొంతవఱకైనను దొలఁగించి వారిని మంచిస్థితికిఁ దెచ్చుట యెట్లు సాధ్యమగునా యని యామె తలపోయఁజొచ్చెను. ఆచెరసాలలోని యిన్నూఱు ఘన గజముల వైశాల్యముగల నాలుగు చిన్నగదులలో మున్నూఱుగురు కారాబద్ధురాండ్రు వారివారి బిడ్డలతోడఁ గూడ నుంచఁబడిరి. వారిలోఁ గొంద ఱపరాధినులు; కొందఱు నిరపరాధినులు; కొందఱు విమర్శింపఁబడి దోషస్థాపనానంతరమున శిక్షింపఁబడినవారు; కొంద ఱింకను దోషనిర్ధారణములేక విమర్శార్థము తేఁబడినవారు; కొందఱు నరహత్యాది ఘోరపాపముల కొడిగట్టిన కఠినచిత్తురాండ్రు; కొందఱు దారిద్ర్యదోషముచేత నల్పాహారవస్తుచౌర్యాదులకులోఁబడవలసినవా

రయిన పశ్చాత్తప్తచిత్తురాండ్రు. ఇట్టి నానావిధవిశేషగుణములవారందఱు తారతమ్యవిభేదము లేక యేకసమూహముగా నక్కడఁ జేర్పఁబడియుండిరి. వారికిఁ బ్రొద్దు గడచుట కక్కడ పని యేమియు లేదు; వారు యుక్తముగా నడచుచున్నారో లేరో చూచుటకుఁ దగిన పయిపరామర్శయు లేదు. అందఱిపైని కారాగృహాధికారి యొకఁడును వానికి సహాయుఁడుగా బాలుఁడైయున్న యూరకనికొక్క కొకఁడును అధికారము చెల్లించుచుండిరి. వారిలోఁ బెక్కండ్రకు మురికి పేలికలును చింపిగుడ్డలును దక్క నంగములను గప్పుకొనుటకుఁ దగినవస్త్రములైనను లేవు. వారు వంటచేసికొన్నను, భుజించినను వసించినను, కూరుచున్నను, శయనించినను, మఱి యేమిచేసికొన్నను, ఆనాలుగు చిన్నగదులలోనే చేయవలెను. వారక్కడ సామాన్యముగా నొండొరులను తిట్టుకొనుచు, శపించుచు, అవాచ్యములు పలుకుచు, అసహ్యములయిన పాటలుపాడుచు, కాలముగడపుచుందురు. కారాగృహమును సందర్శింపవచ్చినవారెవ్వరైన నామార్గమునఁబోవఁదటస్థించిన పక్షమున వారందఱును గుంపుగా ద్వారములకడఁ జేరి "ఆఁకలి" "అన్నము" అని యఱచుచు, కడుపులు నోళ్లు బాదుకొనుచు, డబ్బు నిమిత్తము మినుపకడ్డల సందులలోనుండి చేతులు చాచుచుందురు; వచ్చినపుణ్యాత్ములలో నెవ్వరైన జాలిపడి చేతులలోఁ గాసువీసము లేవియైనఁ బెట్టినపక్షమున వానిని వెంటనే చెఱసాలలోని కల్లంగడికిఁ బంపి మద్యము తెప్పించుకొని త్రాగుచుందురు. వారిపరిభాషయం దన్నమనుమాటకు కల్లనియే యర్థము. వారిలో సాహసికురాండ్రు కొందఱు ద్వారముల సమీపమునకువచ్చినవారివస్తువులను చేతులు చాచి బలవంతముగా నూడఁబెఱికికొనుటయుఁ గలదు.

ఒకనాఁడు మాననీయులైన సుందరు లిద్ద ఱాకారాగారమును జూడఁబోయిరి. వారు కొంతసేపు ఇతరవిషయములనుగూర్చి మాటాడిన

తరువాత చెఱసాలలోని స్త్రీలస్థితిని బాగుపఱచుటనుగూర్చి ప్రస్తావన చేయఁగా కారాగృహాధికారి "వారు బాగుపడుట యసాధ్యము. నామాట నమ్ముఁడు. వారు బాగుపడుటకు శక్యముకానంతదుర్వృత్తిలోను పాపములోను మునిఁగియున్నారు." అని గంభీరస్వరముతోఁ జెప్పెను. అప్పటికారాగారాధిపతులు చిరకాలాగతాచారప్రభావమును బట్టి దయాహీనహృదయులై, కారాబద్ధులసంస్కారమునుగూర్చి యెవ్వరైన ముచ్చటించినను వారిమాటల నాదరింపక వారినితిరస్కారదృష్టితోఁ జూచి పరిహసించునంతటి కఠినదశకువచ్చియుండిరి. అప్పుడా సుందరులలోనుండి మృదుమధురస్వరముతో "దేవుఁడు తలఁచుకొన్నను వారు బాగుపడరా? వారు దేవునిశక్తికి మించియున్నవారని మీయభిప్రాయము కాదనుకొందును" అని యొకవాక్యము వెలువడెను. ఆమాట విని యులికిపడి యతఁడా వాక్యములు వచ్చినవంకకు దృష్టిపఱపి, దీర్ఘశిరోజములతోను దయారసము లొలుకుచున్న శాంతముఖముతోను మహోత్సాహముచేతఁ బ్రజ్వరిల్లుచున్న వెలితెలుపుఁ గన్నులతోను నిలుచుండి ధీరత్వము మూర్తిభవించినట్లున్న పొడవైన సుందరవిగ్రహమును గాంచి, కొంచెముసేపు చెప్పుటకును తోఁచక యూరకుండి కడపట "నాయభిప్రాయ మదికాదు. ఈకారాగృహమునందు మతబోధచేయుటకై నియమింపఁబడియున్నమతాచార్యునకు వీరిని బాగుచేయుట యసాధ్యమైనదని చెప్పుటతప్ప నాయభిప్రాయము వేఱొకటికాదు" అని తడఁబడుచుఁ బలికెను. పయి యట్లు పలికినయామె యెవ్వతెయో యని దీని జదువువారికి వేఱుగఁ దెలుపవలసినయావశ్యకముండదుగదా! ఆనాటి కాచెలికత్తెలిద్దఱును వారియొద్ద సెలవు గైకొని వెడలిపోయిరి. ఇట్లు వెంటఁబోయిన రెండవయామె ఫ్రైదొరసానియొక్క యక్కచెల్లెలి[1]యు పరోపకారములయందసమానదీక్ష వహించినవాఁడునునైన సర్ ఫవెల్ బక్ట్సన్ దొరవారి సహోదరియగు అనాబక్స్టర్ కన్య.

తరువాతఁ గొన్నిదినములకు శ్రీ ఫ్రైదొరసానియొక్కతెయు నొంటిగా మరల కారాగృహమునకు వచ్చెను. ఆమె చేతిలో నప్పు డొక్క పుస్తకముండెను. ఈసారి కారాగృహాధికారు లామె నెక్కువగౌరవముతోఁ జూచి యాదరించిరి. వారి యాదరణకు సంతోషించి యామె కారాబద్ధురాండ్రయి యున్న స్త్రీలలోఁ గొంతసేపు తన్నొంటిగా విడిచి వారితో మాటాడుట కవకాశ మిప్పింపుఁడని వారిని ప్రార్థించెను. వారిని బాగుచేయఁ బ్రయత్నించుట నిష్ప్రయోజనమనియు, వారితో నొంటిగా నుండుట యపాయకరమనియు చెప్పి కారాగృహాధికారియు మతాచార్యుఁడును ఇతర రాజపురుషులును ఆమెను నిరుత్సాహపఱచి యామెయుద్యమమును వారింపఁజూచిరి గాని వారిమాట లామెచెవులలోఁ దూరనవి కావు. అపాయములవలన నామె యెంత మాత్రమును భయపడక, భగవంతుఁడే తనకు రక్షకుఁడయి యుండఁగా నితరులవలనఁ దన కపాయము రాఁజాలదనిపలుకుచు, కృతనిశ్చయురాలయి తనపట్టును విడువకుండెను. అత్యంత దృఢమనస్కురాలయి యున్న యామె ప్రార్థనను త్రోసివేయఁ జాలక తుదకు బందిశాలాధ్యక్షు లంగీకరింపవలసినవారైరి. ఎంతచెడి హీనదశయందున్నవారయినను తనకువలెనే నిత్యములైన యాత్మలు గలవారనియు, అజ్ఞానాంధకారముచేతఁ గన్నుగానక పాపపంకమునఁబడినవారైనను పశ్చాత్తాపావలంబదండముచే మరల లేవఁదగినవారనియు, అరివర్గపిశాచావేశముచేత మతిచెడి ధర్మముతోడి పోరాటమునకుఁ బూనినవారయినను దయనీయులైనయబలలేయనియు, తనసోదరీతుల్యలయినయీశ్వరపుత్రికల వద్దకుఁ బోవునప్పు డాత్మసంరక్షణార్థముగా నామె కేమిసాధనములు కావలెను? ఈశ్వరభక్తియే యామెకు వజ్రకవచము; ప్రేమార్ద్రమైన పరిశుద్ధహృదయమే యామె కభేద్యఖేటము; దయాధర్మాదులే యామె కమోఘాయుధములు. ఇటువంటి యప్రతిహతసాధనములను సాయ

ముగాఁ గొని యప్పు డామె నిర్భయముగా కారాబద్ధురాండ్రయి యున్నమదవతులయొద్దకు నడచెను. ఆమె సమీపింపఁగానే యామదవతు లామెను జూచి యన్నమునకు డబ్బులు డబ్బులని యొక్కపెట్టున నఱవఁ దొడఁగిరి. వారిపరిభాషయం దన్న మన్నపదమున కర్థ మేమో యీవఱకే తెలుపఁబడినది. అప్పు డాకారాగారము మనుష్యనివాస మయిన మందిరమువలెఁ గాక యడవిమృగములతో నిండియున్న గుహావలెనే కానఁబడెను. ఆకేకలలోను సమ్మర్దములోను తా నావఱ కుపోద్ఘాతముగా వారికి బోధింపనుద్దేశించికొని వచ్చినమాటలను మఱచిపోయెనుగాని యామె ధైర్యమును మాత్రమువిడిచిపెట్టక, తనచేతిలోనున్న బైబిలులోని నూతననిబంధన గ్రంథమునువిప్పి, వారికిఁ జదివి వినిపింపఁ దలఁచుకొని వచ్చినభాగమును దీసి, విస్పష్టమయి మధురమైన గంభీరస్వరముతో నుల్లములు పల్లవించునట్లు చదువఁదొడఁగెను. వారిలో బలువురకాయుత్తమగ్రంథమును వినుట యదియే ప్రథమపర్యాయమయి యుండెను. ఆమె శ్రావ్యనాదముతోఁ జదువుచున్నకొలఁది వారికేకల సందడి యడఁగి, వారిలోఁ బలువురు హర్ష పులకాంకితగాత్రులయి యాదేవవాక్యముల నత్యంత భక్తితోను శ్రద్ధతోనువినుచుండిరి. వారిలో చిరకాలాభ్యస్తపాపకర్మబలముచేతఁ గఠినచిత్తులయి మృగప్రాయులయి యున్నవారుసహిత మావాక్యార్థమునం దాదరము చూపకపోయినను, తమమీఁది యవ్యాజప్రేమతో వచ్చి తనక్షేమమునే నిష్కళంకహృదయముతోఁ గాంక్షించుచు తమ యాత్మోజ్జీవనముకొఱకే మాటాడుచున్న యాసాధ్వీమణియొక్క నిర్మలవాక్యామృతరసపానముచేత మత్తిల్లి దేహములుపరవశములుకాఁగా సందడి మాని నిశ్శబ్దముగా నుండిరి. ఒకరిద్ద ఱింకను దమలోఁదాము మాటాడుకొనుచుండఁగా నత్యంత శ్రద్ధాళువయి వినుచుండినయంగన యొకతె చేయెత్తి "మాటాడకుఁడు. దేవతావాక్యములు వినఁబడ

కుండ సందడి చేయకుడు." అని హస్తసంజ్ఞతో వారిని వారించెను. ఆ కారాగృహము తయు నాసమయమున దుష్టాంగనల నెడంబాసి పుణ్యాంగనలతో నిండినట్లును, రాక్షసస్త్రీలను పోనాడి దేవతాకాంతలను దెచ్చుకొన్నట్లును, అయ్యెను. ఆదివ్యవాక్యామృతరసప్రవాహముచేత ననేక కాంతల శిలాకఠినచిత్తములు కరంగి నీరయ్యెను; అనేక కాంతల నేత్రములను డీ యానందబాష్పములు జాలుకట్టెను; అనేక కాంతల గాత్రములు గగుర్పొడిచెను. అహా! సౌజన్యమునం దెంతటి యద్భుతశక్తి యున్నది! గ్రంథపఠనము ముగిసినతరువాత నామె బిడ్డతల్లులనుజూచి వారివలె తానును బిడ్డతల్లియే యగుటచేత బిడ్డల యెడల తల్లుల కెట్టివాత్సల్యముగలదో బిడ్డల సుఖమునిమిత్తము తల్లులెంత తల్లడిల్లుదురో తానెరుంగుదుననియు, యుక్తాహారమును శుద్ధవాయువును దేహపరిశ్రమమును లేకపోవుటచేత శుష్కించి యున్న యాబిడ్డలను జూడంగా దనమనస్సు దహించుకొనిపోవుచున్నదనియు, అసహాయులైయున్న యాబిడ్డలను చక్కంగా సంరక్షించి వారిని సన్మార్గమునకుం ద్రిప్పుట తల్లుల కెల్ల ధర్మమగుటచేత దుస్థితిలో నున్న యాబిడ్డలకొఱకు చెఱసాలలోనే యొకపాఠశాల నుంచుట యుచితమనియు, నానావిధముల బోధించి పాఠశాలయం దిష్టముగల తల్లు లెల్లను చేతులెత్తవలసినదని యడిగెను. కృపారసము వెదచల్లెడి యామెచల్లనిపలుకులవల్ల నుల్లములుకరంగినవారలు కన్నులనుండి జొటజొట నీరుకారుచుండంగా నొక్కసారిగా బిడ్డలతల్లు లందఱును జేతులెత్తిరి. కొంతకాలమున కాచెఱసాలలోని బిడ్డలనిమిత్తమయి యొక పాఠశాల స్థాపింపం బడినది. ఆపాఠశాలకుపాధ్యాయినిగా కారాబద్ధురాండ్రలోని యొకయువతి యచ్చటివారందఱిచేతను కోరుకొనంబడినది. ఆయువతి తాను యుక్తప్రవర్తనము కలదయియుండుటయే కాక పాఠశాలనుగూడ చక్కంగా నిర్వహించినందునం బదునేనుమాస

ములయినతరువాత పయియధికారు లాయువతిని క్షమించి విడుదల చేసిరి. ఆమె యాదినమునఁ గొన్నిగంటలకాల మక్కడఁ గడపి యింటికిఁ బోయెను. తత్కాలమునకు తను తొంటి యవగుణములను విడిచి మంచితనము పూనినట్లు కనబడినను, ఆకారాబద్ధురాండ్రబుద్ధులు మారుటకు చిరకాలము పట్టినది.

ఫ్రైదొరసాని తనగృహలో రక్షణమునిమిత్తము విశేషకాలము గడపవలసిన దయినందున 1816 వ సంవత్సరమువరకును వస్త్రహీనలయినవారికి వస్త్రములు పంపుట యప్పుడప్పుడు పోయి బైబిలులోని భాగములు చదివి వినిపించుట మొదలయిన పనులుతప్ప చెఱసాలలోని స్త్రీలనిమిత్తమయి విశేషముగా నేమియుఁ జేయలేకపోయెను. ఆమె ప్రోత్సాహమువలన 1817 వ సంవత్సరమునందు న్యూగేట్ చెఱసాలలోని కారాబద్ధులగు స్త్రీలస్థితిని బాగుపఱచునిమిత్తమయి యొక సమాజము స్థాపింపఁబడెను. ఆమె నిరంతరప్రయాసమువలన చెఱసాలలోని స్త్రీలలో నల్పకాలముననే యద్భుతమైన మార్పుగలిగెను. ఆ మార్పున కాశ్చర్యపడి కారాగృహాధికారు లామెను సర్వవిధముల సహాయులయి యామెకర్తవ్యమని చెప్పినదానినెల్ల నంగీకరించి యామెకుఁ బ్రోత్సాహము కలిగించిరి. ఇట్లు చెప్పుటనుబట్టి యామెపూనిన ఘనకార్యము విశేషకష్ట మక్కఱలేక యనాయాసముగా నెఱవేఱినదని దీనింజదువువారు భ్రమపడఁగూడదు. లోకములో కష్టములకోర్చి ధైర్యమును సహనమును నిరంతరోద్యమమును పూనని సుఖపరాయత్తచిత్తులలో నెప్పుడు నెవ్వరును ఘనకార్యమును దేనిని జేసినవారు లేరు. బురదలోదిగి బాహులు నొప్పిపెట్ట దేహమునఁజెమ్మటలుపుట్ట ముక్కున నూర్పులుపుట్ట శ్రమపడినంగాని బురదకు వెఱచి పయినుండి పలుకువారి పంచదారపలుకులచేత నెప్పుడును పంకమున దిగఁబడిన బండి పైకి లేవదు. మంచిని జేయవలెనన్నపక్షమున స్వసుఖమును

త్యజించి కష్టములకు సహించి యెడ తెగనిపాటుపడవలెను. ఆచెఱసాల ఘాతుకమృగబహుళమైన గుహావంటిదిగాని గృహమువంటిది కాదని పైని వర్ణింపఁబడినదికదా. అట్టి యసహ్యస్థలము గొప్పవంశమునఁ బుట్టి యాబాల్యమును భోగముల ననుభవించుచు సుఖపడ మరగిన మన ఫ్రైదొరసానివంటి పుష్పకోమలుల కెంత దుస్సహమయినదిగా నుండునో చెప్పుటకంటె నూహించుకొనుటయే సుకరము. కొంచెము కాలమయినతరువాత నచ్చటివారి చేష్టలనుగూర్చి యామె యిట్లు వ్రాసెను.—"మాలోఁ గొందఱు మించుమించుగాఁ బ్రతిదినమును బాలశాలను జూచుటకయి పోయిన సమయములలో చెఱసాలయందలి స్త్రీభాగములో నడచెడి దారుణములైన దుర్వ్యాపారములను జూచితిమి. పీడించుట, బాసలు చేయుట, జూదము లాడుట, పోట్లాడుట, దుర్భాషలాడుట, చెడుపాటలుపాడుట, గంతులు వేయుట, పురుష వేషములు వేసికొని యల్లరిచేయుట, ఇట్టివేయనేకములు చెప్పను వినను దగినవికావు. అందుచేత మేమది పయసువారిని వెంటఁబెట్టుకొని పోవుట కర్తవ్యమయినదావు కాదని భావించితిమి." ఆస్థలమామెకు రోఁత పుట్టింపకపోలేదు. అయినను మంచిని జేయవలెనన్న యుత్సాహముచేతను భగవత్ప్రీతికరకార్యతత్పరత్వముచేతనునాసాధ్వి సమస్తమునకు నోర్చుకొన్నది. ఇట్టి హేయస్థలావలోకమునకు సహించి పది మాసములు పనిచేసినపిమ్మట నామె మరల నిట్లు వ్రాయఁగలిగెను—

"మే మేర్పఱచినవిధు లెప్పుడో యరుదుగాఁగాని సామాన్యముగా నతిక్రమింపఁబడలేదు. వారు మీరమిూఱక నియమించినవ్యవస్థలోనే యుండిరి. వారు మాకు పరమవిధేయురాండ్రయి వర్తించిరి. దయచూపుటతప్ప వేఱువిధముగా వారియెడల మే మెప్పుడును ప్రవర్తింపకపోయినను వారిలో నొక్కతె నాతో దండనాధికారియొద్దకు పోవుటకంటె నాయొద్దకు వచ్చుట కెక్కువ భయపడుచుందుమని చెప్పినది.

ఈకాలములో మేమెప్పుడును ఏస్త్రీని శిక్షింపనులేదు; శిక్షింపఁదలఁచు కోనులేదు. నేనుగాని నాసఖులుగాని విధించినశాసనముల నతిక్రమింపక యింత చక్కఁగా ననువర్తించుట క్రమశిక్షితములయిన కుటుంబములలో సహిత మసాధ్యమని తలఁచెదను. పనివిషయమున నన్నూట వారిరువదివేల దుస్తులనుగుట్టిరి. ఈపనియంతయు చిన్నయంగడివాండ్రచే నియ్యఁబడినదగుటచేత వాండ్రిచ్చిన కూలియత్యల్పమయినది. ఇన్నివేలలో మూఁడుదుస్తులుతప్ప కనఁబడక పోయినవి లేవు. అవియు స్త్రీల లోపమువలన పోయినట్లు తోఁచదు. వారు ప్రతిమాసమును ఇరువది మొదలుకొని నూఱువఱకును మేజోళ్ళ నల్లుదురు. వారుకొంచెముగా నూలుసహితము వడుకుదురు. వారి యార్జనము మొత్తముమీఁద స్త్రీ యొకనెకు వారమునకు 18 పెన్సులు (రు 1-2-0) గిట్టుచున్నది. ఈ సొమ్ము సాధారణముగా వారియన్నవస్త్రములకు వ్యయపఱుపఁబడును. ఇందు నిమిత్తమయి వారందఱును గలిసి నెలకు నాలుగు పౌనులు (రు 60 లు) ఇత్తురు; మేము సహాయద్రవ్యముగా నెనిమిది పౌనులు (రు 120 లు) ఇత్తుము. ఈరెండుమొత్తములును గలిసి వారికి తగిన మంచివస్త్రములకుఁ జాలియుండును. ఇంకొక ముఖ్యాంశము మతబోధ వలన వారిలోఁ గలిగిన గొప్పలాభమయియున్నది. మేము ప్రతి దినమును రెండుసారులు వారికి బైబిలు చదువుచుందుము. వారిలో పలువురకు చదువునేర్పితిమి కాని కొందఱుమాత్రమే స్వయముగా కొంచెము చదువుటకు శక్తురాండ్రయినారు. దానివలనఁ గలిగినఫల మత్యద్భుతమైనదిగా నున్నది. అంత యాదరముతో బైబిలునుస్వీకరించుట యితరస్థలములలో నేనెచ్చటను జూడలేదు. వారిలోఁ బెక్కండ్రకా పుస్తకమును, అందుఁ జెప్పఁబడిన మతరీతియు నీతియు, అపూర్వముగా నున్నవి. తత్పఠనమువలన వారియాత్మలకుఁ గలిగిన ప్రయోజనము మిక్కిలి తృప్తికరముగా నున్నది. నే నప్పుడప్పుడు పోయి చదువనుద్దే

శించితి నని చెప్పినప్పుడు, నే నేగొప్ప సంతోషమును వారికి గలుగఁ జేయఁబోవుచున్నట్టుగా వారు గుంపులు గుంపులుగా నావెంటఁబడుచుందురు."

ఈమె యొక్క కృషివలనఁ దుష్ప్రవర్తనము తాగుబోతుతనమునకును దైవదూషణమునకును సోమరితనమునకును దౌర్జన్యమునకును నిలయమయిన కారాగృహ మిప్పుడు మద్యపానవర్జనమునకును దైవభక్తికిని కర్మశీలతకును సౌజన్యమునకును నివాస మయ్యెను. ఆశ్చర్యకరమయిన యీమార్పునకు సంతోషించి ప్రభుత్వమువా రీమె చేసిన యేర్పాటులను బ్రిటానియా దేశములోని చెఱసాలలలో నెల్ల నెలకొల్పిరి. అనుపిమ్మట నీయేర్పాటులు యూరోపుఖండమునం దంతట నవలంబింపఁబడినవి. ఫ్రైదొరసాని బ్రిటానిద్వీపములలోనున్న చెఱసాలలనుమాత్రమే కాక, ఫ్రాన్సు జర్మనీమొదలయిన దేశములకుఁగూడఁ బోయి యచ్చటి ప్రధానములైన కారాగృహములను పరీక్షించి యందలి స్త్రీలస్థితిని బాగుచేయుటకయి బహువిధములఁ గృషిచేసెను. ఇంతకుముందు చెఱసాలనుండి విడుదలనుబొందిన స్త్రీలు నిలువమాలినవారును జీవనాధారము లేనివారు నయి, స్వోదరపోషణార్థముగా పూర్వపరిచితములైన పాపముల నే మరలఁ జేయువా రగుచుండిరి. ఇప్పుడు చెఱసాలలోఁ దగినవృత్తులు నేర్పఁబడుటవలన విముక్తిఁబడసినపిదపఁ దమవృత్తుల నవలంబించి పాటుపడి పాపముపాలగుటకుఁ బోక సుఖజీవనముచేయఁగలవారయిరి. పాపపాశములనుండి విడివడి యుల్లాసముతో జీవనముచేయుటకు శక్తురాండ్రయిన స్త్రీలు తమకృతజ్ఞతను దెలుపుచు నామెకు లేఖలు వ్రాయుచుండిరి.

ఫ్రైదొరసాని చేసిన మంచి కార్య మిది యొక్కటియే కాదు. ద్వీపాంతరవాసదండనము లొందిన స్త్రీలను గొనిపోయెడి యోడలలోనికిఁబోయి చూచి యావలి కసౌఖ్యమునకును క్రూరత్వమునకును

స్థానములయియుండినవానిని సౌఖ్యమునకును సదాదరణమునకును స్థానములనుగాఁ జేసెను. ఓడలలో నెక్కింపఁబడిన స్త్రీలను పశువుల మందలను దోలినట్టుగా నొకగదిలోనికి దోలియుండగా వారచ్చట శాపములుపెట్టుచు, దెబ్బలుపెట్టుకొనుచు, జగడములాడుచు, స్వీయపాప కథల నేకరువుపెట్టుచు, అవాచ్యప్రసంగములు చేయుచు, అకార్యకరణముల కుపాయములు చేయుచు, ప్రొద్దుపుచ్చుచుండెడివారు. ఆమె యట్టియోడలలోనికిఁబోయి బైబిలులోని యుక్తమువాక్యములనువారికి చదివివినిపించి హితబోధచేయుచు, ఆ ప్రయాణములయందువారికి ధర్మబోధచేయఁదగిన యుపాధ్యాయులనేర్పాటుచేయుచు, అధికారులతో మాటాడి వారిని దయతోఁ జూచునట్లు చేయుచు, గతిమాలిన దుర్మార్గగాములను లంజాకామినుల కెన్నివిధములనో మేలు చేసెను. ఆమె యున్మత్తశరణాలయములకును వైద్యశాలలకును బోవుచు రోగుల సౌఖ్యములకొఱకెన్నెన్నివిధములనో పనిచేసెను. ఒకనాఁడామె యొక యున్మత్తశరణాలయమునకు బోయినప్పుడు గదిలో గడ్డిమీఁద పడి పొరలుచున్న యొక పిచ్చిది యామెమాట విని లేచి తన్నుఁ గట్టియున్న గొలుసు లీడ్చుకొనుచు నామె వెనుకకు వచ్చెను. ఆమె దయావిశిష్టములయిన చల్లనిచూపులతోఁ జూచుచు తనహస్తము నాపిచ్చిదానికియ్యఁగా నది ప్రేమతో ననేకపర్యాయము లాహస్తముచు ముద్దుపెట్టుకొనెను. ఆమె క్రైస్తవవేదగ్రంథములనుధర్మార్థముగా బీదలకు పంచిపెట్టుచుండెను. నావికులకును సైనికులకును కారాబద్ధులకును బీదలకును పుస్తకనిలయములను బెట్టించెను. ఆమె లోకోపకారార్థముగా వచనరూపమునను పద్యరూపమునను బహుగ్రంథములను రచియించెను. ఎక్కడ దుఃఖముండినదో, ఎక్కడ దారిద్ర్యపీడ యుండినదో, ఎక్కడ నజ్ఞానముండినదో, అక్కడనెల్ల దుఃఖోపశమనమునకై యామె యేదోపనిచేయ వెదకుచుండెను. విపత్తు

లో నున్నవా రెవ్వరును నా మొవద్దకు వచ్చి యాశాభంగము నొంది వెడలిపోయినవారు లేరు. ఒకనాడామె గుఱ్ఱపుబండిలో నెక్కిపోవు చుండగా దారినపును [illegible] చోటు [illegible] గాయముతో [illegible] పక్క నున్న [illegible]. ఆమె తత్క్షణమే తన బండినిదిగి [illegible] వానిని [illegible] కడుపునబుట్టిన కుమారుని [illegible] వాని గాయమునకు కట్టుకట్టి రక్తస్రావమును మాన్పి [illegible] బండినెక్కిపోయెను. ఆమె రోగులకుపచారము చేయుటయందును గాయములకు కట్లు కట్టుటయందును మిగుల సమర్థురాలు. '[illegible]' మన్నట్లుగా నామె పరుల నిమిత్తమే [illegible] నుండెను. ఆమెపవిత్ర చరిత్రము లోకమునకు [illegible] మహత్వముగా నున్నది.

ఆమె యసుకుమారి [illegible] దుర్బలశరీరము కలదిగా నుండెననియు, [illegible] కలదిగా బాల్యమునం దెవ్వరైన గట్టిగా [illegible] వాపురిని వేడ్చుచుండెడిదనియు, ఆమెచరిత్రమును వ్రాసినవారు [illegible]. అట్టి సహజ దుర్బలయగు [illegible] ధైర్యసాహసములతో నిట్టిసత్కార్యముల నిర్వహింపగలుగుట [illegible] వచ్చినది? ఈబల మంతయు నామెకు [illegible] నిర్వాణుని [illegible] వచ్చినదనుటకు సందేహము లేదు. ఆమెకు [illegible] సత్కార్యాచరణములలో నుండినదికాని [illegible] వాక్యపఠనములలోనుండి నదికాదు. [illegible] లోకరక్షకుడైన యీశ్వరునియందలి [illegible], ఈశ్వరసృష్టిలోనివారగుటచేత సోదరులైన మానవుల యందలి [illegible] భావము, ఈ [illegible] ను ప్రధానములు. ఇందు మొదటి దానివలన నేర్పడు ధర్మమీశ్వరునియందు దృఢభక్తియుంచిసమస్తవిషయములలో [illegible]. రెండవదానివలన నేర్పడుధర్మము

స్వసుఖమునైనఁ బరిత్యజించి పరోపకారకరణమునకుఁ దువర్తించుట. ఈధర్మద్వయము నొకదానిని విడిచి యొకటియుండఁగదు. కావున రెంటిని నేకధర్మమే యని చెప్పవచ్చును. ఇదియే సర్వమతసారమయిన పరమధర్మము. దీని నొకసంస్కృతకవీశ్వరుఁ డీవిధముగ జెప్పియున్నాఁడు-

శ్లో. శ్లోకార్థేన ప్రవక్ష్యామి యదుక్తం గ్రంథకోటిభిః
పరోపకారః పుణ్యాయ పాపాయ పరపీడనమ్.

గీ. గ్రంథకోటులఁ దెలిపెడి నేది రహస్య
మద్దానిఁ బద్యార్థమునఁ జెప్పెదను వినుఁడు-
అదియుఁ బరోపకారము పుణ్య మగుటకుఁ
బరుల బాధింప నగుటకుఁ బాపకరణంబు.

ఆమె తాను గూడ నిట్టి మహాత్ముల చూపినయీధర్మమని భావించి తానే నిత్యము నాచరించుచు పరిష్కరించుకొనెను గాదు. నిజమైన మహాధర్మము లేక యూరక నదీస్నానములు, తీర్థయాత్రలు, వ్రతములతోను ఉపవాసములతోను మొదలగువానితోను కాలక్షేపము చేయుచుండెడు మనదేశపుస్త్రీలు స్వకీయస్వార్థము విడిచి పరోపకారపరాయణలు కాఁబ్రయత్నించుదురుగాక! ఈమెవలె ధనికులై వైద్యశాలలను సంస్కరించువారు కాకపోవచ్చును, పుస్తకనిలయములను స్థాపించువారు కాకపోవచ్చును. కాని, మనఃపూర్వకముగా కృషిచేసినచో తమ్మును తమకుటుంబములను సంస్కరింపఁగలవారును తమయిరుగుపొరుగులవారిని ప్రేమించి వారికి తోడుపడఁగలవారును కాకపోఁజాలరు. పరిశుద్ధధర్మానుష్ఠానమున మొదట కష్టములుండును. బంగారమునకు మేలిమిని దెచ్చుటకైయు దాని నగ్నిహోత్ర

ములోఁ దత్తము చేయుట యావశ్యకమయినట్టే పరోపకార సత్కార్యాదులగుపుణ్యకార్యములకు మేలిమిని దెచ్చుటకును కష్టము లావశ్యకములని బుద్ధిమంతులు చెప్పుచున్నారు. తాను పైని వేసికొన్న ఘనకార్యవిషయమునందే కాక సంసారవిషయమునందును మన ఫ్రైదారసానిగారికిఁ గష్టములనేకములు వచ్చినవి. మొట్టమొదట 1808 వ సంవత్సరమునందు కుటుంబమునకంతకు నాధారుఁడైన యామెమామగారు కాలధర్మము నొందిరి. తరువాత నామె ప్రియసహోదరి యొకతె మృతి నొందెను. పిమ్మట నామె ముద్దులమనుమఁడొకఁడు స్వర్గస్థుఁ డయ్యెను. అంతపిమ్మట కుమారుని రెండవకూఁతురు లోకాంతరగతురాలయ్యెను. ఆచిన్నది గతించిన పదునొక్కదినములకే యాచిన్నదాని తండ్రియైన పెద్దకుమారుఁడు పరమపదము నొందెను. తండ్రిపోయిన యెనిమిది దినములకాతనికూఁతురింకొకతె పరలోకగతయయ్యెను. ఒకదానిపై నొకటిగా వచ్చిన యీయవస్థల కష్టకథలను పెంచి చెప్పుట సంతాపకరమగుటచే నీయాపత్పరంపరాకథనము నింతటితో విడిచి పెట్టెదను. ఒకదానివెంట నొకటిగా వచ్చిన యీవిపత్పరంపరలవలన నామెమనస్సించుక చలించినను శోకింపనే నిశ్చలత వహించినందున సత్కార్యాచరణమునందలి ధైర్యోత్సాహము లించుకయు తగ్గక మఱింత పెంపు చెందినవి.

తాను బూనినపనిని దేనిని జనులలోఁ బేరుసంపాదింపవలెనన్న యపేక్షతో నామె చేయలేదనియు, తనపేరు బయలికి వచ్చుచున్నదని తెలిసికొన్నప్పు డామె దుఃఖితురాలయ్యెననియు, చరిత్రకారులు చెప్పినను, లోకములో సత్కార్యదీక్ష వహించి పనిచేయువారిపేరు ప్రసిద్ధికిరాక యడఁగిపోవుట యస్వాభావిక మగుటచేత ఫ్రైదారసానిపేరును సర్వత్ర వ్యాపించి మంచివారిగౌరవాదరములకు పాత్రమయ్యెను.

ఉపకారచింతగలవా రనేకు లనేకస్థలములలో సంఘములుగాఁ జేరి యామెవలెఁ బుణ్యకార్యములు చేయుట కుద్యమింపఁ దొడఁగిరి. ధనాధికారసంపన్నులైనఘను లనేకు లామెను సందర్శించి యామెతో సంభాషించి కృతార్థత నొందఁ యత్నింపఁ గడఁగిరి. ఫ్రాన్సుదేశపురాణియు నామెతో విహరించిరి. 1840 వ సంవత్సరమునందు శ్రీవిక్టోరియామహారాజ్ఞిగా రామెను దర్శించెను, బెర్లీనునగరములోఁ బెట్టఁబడినయనాధరక్షణశాలలోఁ బ్రవేశింపఁగా నేఁబదిపౌనులు(రు 750లు) నొసఁగిరి. 1842 వ సంవత్సరమున దు ప్రష్యాదేశపురాజా మెయింటికి బోయి యామెతో సహపంక్తిని భుజించెను. ఆరాజు నెదుర్కొనిగౌరవించిన ప్రస్తావనలో నామె వ్రాసినదానిలోని కొన్నిపంక్తు లిచ్చటఁ బొందుపఱుప ననుజ్ఞ వేఁడుచున్నాను.—"నాభర్తగారును నేనును మాయల్లుండ్రలోను కుమారులలోను కొందఱితోఁబోయి రాజు నెదుర్కొని, ఉచితపీఠములతోను పుష్పములతోను చక్కఁగా నలకరింపఁ బడియున్న మాసభాసదనమునకుఁ దోడి తెచ్చితిమి. అచ్చట మేము మాయనకు మా యెనమండ్రుకొమారితలను కోడండ్రను మా నలుగురు కుమారులను పెద్దపౌత్రుని నాసోదరీసోదరులను జూపితిమి... ఆయన కొంతతరువాత మేము మామనుమలలోను మనుమరాండ్రలోను ఇరువదియేవురను జూపితిమి." పెద్దకుటుంబముండుట సత్కార్యానుష్ఠానమునకు ప్రతిబంధకమని కొందఱందురు. అది కల్లయని యీయామెవృత్తాంతముచే నెఱుఁగవచ్చును. మంచికార్యమునకు మనస్సెక్కడనుండునో మార్గ మక్కడ నేర్పడును. ఆమె తనయవసానదశలో నీయర్థమువచ్చు మాటలు వ్రాసినది—"పదునేడు సంవత్సరముల ప్రాయమప్పుడు నామనస్సు మాఱినది మొదలుకొని యారోగ్యదశలో నున్నను ఆమయదశలోనున్నను పగలైనను రాత్రియైనను నేను నిద్రనుండి

లేవఁగానే దేవునికిఁ బ్రీతికరముగా నేను చేయవలసిన సేవయేది యని మొట్టమొదట చింతింపకుండిన దెప్పుడును లేదని నమ్ముచున్నాను.''—అఱువది యైదేండ్లు నిండినతరువాత 1845 వ సంవత్సరము అక్టోబరు నెల 12 వ తేదిని ఆమె తనస్థూలశరీరమును విడిచి కీర్తిశేషురా లయ్యెను. ఆమెయాత్మ సుఖముగా పరలోకమునం దీశ్వరసన్నిధానమునం దున్నను, ఆమెచేసినసత్కార్యములీలోకమున శాశ్వతముగా నిలిచి యనేకులను పరోపకారకృత్యములకు నిరంతరము నురికొల్పుచున్నవి.

LADY J'NE GREY
లేడీ జేన్ గ్రే.

లేడీ జేన్ గ్రే జీవించినకాల మల్పమేమైనను, అంత యల్ప కాలము సుగుణము లన్నియు పూర్ణముగా వికాసము నొందుటకు చాలినది కాకపోయినను, ఆయల్పకాలములోని యామెచరిత్రమే సజ్జనుల స్తోత్రమునకు పాత్రమైనంత పవిత్రమైనదిగా నున్నది. ఆమెమిత భాషిత్వమును, వినయమును, విశుద్ధహృదయమును, నిష్కళంకచరిత్రమును, సర్వజనశ్లాఘాపాత్రము లయినందున నామె కష్టములకు చింత పడనివారును దుర్మరణమునకు దుఃఖపడనివారును లేకుండిరి.

ఆమెతండ్రి నాల్గవయెడ్వర్డునకు సాహిత్యుడయి యింగ్లండు లోని పురాతనప్రసిద్ధ కుటుంబములోం బుట్టినవాడయి హెన్రీగ్రే యనునామధేయముగల డార్సెట్టుప్రభువు; ఆమెతల్లి యింగ్లండుదేశాధిపతియైన యేడవహెన్రీకి కూతురయి ఫ్రెంచిరాజునకు రాణియై భర్తృమరణానంతరమున సఫోల్కుప్రభువును పునర్వివాహముచేసికొన్న మేరీ యను నామెయొక్క జ్యేష్ఠపుత్రియైన లేడీ ఫ్రాన్సెస్ బ్రాండనను నామె. ఉభయపక్షములందు రాజబంధువులైన యాదంపతుల కీమె 1537వ సంవత్సరమునందు లీసెస్టరుమండలములోని బ్రాడ్ గేటుపట్టణమున జననమొందెను. పసితనమునందే యాచిన్నది విద్యయందత్యంతాసక్తురాలుగానుండెను; తల్లిదండ్రులును తమ కొమారితకు విద్య చెప్పించుటయందత్యంతశ్రద్ధాళువులయి యామె నధికసమర్థురాలినిగా జేయుటయందతికుతూహలము గలవారుగా నుండిరి. అయిననువారు భయము చూపెనంగాని బాలికలు బాగుపడ రన్న నమ్మకముచేతనో మఱియేహేతువుచేతనోకాని తమపుత్రికయెడల నతికఠినముగాం బ్రవర్తించువారుగా నుండిరి. ఆమెకు మొదటం జిరకాలము పండితవర్యుం డైన ఐల్మరనునతం డుపాధ్యాయుండుగా నుండెను;కడపటమహావిద్వాం

సుఁడును సుప్రసిద్ధుఁడును నైన రోజర్ ఆస్కామనునతఁడు విద్యా గురు వయ్యెను. ఆమె యసమాన ప్రతిభావిశేషమును విద్యాభిలాష మును శాంతస్వభావమును సాధుభావమును జూచి యుపాధ్యాయులిరువు రును గూడ శిష్యురాలియం దత్యంతవాత్సల్యము గలవారయియుండిరి.

ఆమె తనతోడి సమానవయస్కుఁడయి యింగ్లండునకు రాజ యిన యెడ్వర్డుకంటె సర్వవిధముల సమర్థురాలని యెల్ల రచేఁ బరిగణింపఁబడుచుండెను. ఆమె కుట్టుపనియందు నిపుణురాలయి యనేకకళలయందు సమర్థత గలదిగా నుండెను; వీణాదివాద్యముల యందు ప్రౌఢురాలగుటయేకాక మృదుమధురకంఠస్వరముగలదయి కర్ణరసాయనముగా గాత్రమున పాడుటయందును సాటిలేనిదిగానుం డెను. ఆమె స్వభాషయైన యింగ్లీషున సలక్షణముగా వ్రాయుటకును బ్రసంగించుటకును శక్తురాలగుటయేకాక ఫ్రెంచి, ఇటాలియన్, ల్యాటిన్, గ్రీకుభాషలలో ధారాళముగా సంభాషించుటకును వ్రాయు టకును నేర్చెను. ఇవిగాక హీబ్రూ, ఛాల్డి, అరబ్బీభాషలయం దీమె తగుపాటి పాండిత్యము కలదయ్యెను. శైశవమునందే యిన్నిభాషల యందు పాండిత్యము కలుగుట మహాశ్చర్యము. నిశ్చలచిత్తమును, అసాధారణగ్రహణ ధారణశక్తిని, బుద్ధిసూక్ష్మతను గలిగియుండుట చేత దురవగాహములయిన శాస్త్రవిషయములు సహితము నామెకు సుల భములయ్యెను. అందుచేతనామె పండితజనైకగ్రాహ్యములయిన యద్వి షయములను గూర్చి నిపుణముగా బ్రసంగించుటకును వాదములు సలుపుట కును సమర్థురాలయి యెల్లవారల నద్భుతప్రమోదములపాలు చేయఁ జొచ్చెను. సహజశరీరసౌందర్యమునకును పాండిత్యమునకును నామెకు యోషిజ్జనామూల్యవిభూషణము లనఁదగిన మార్దవమును నమ్రతయు సత్యసంధతయు సౌశీల్యమును శోభాతిశయమును గూర్చెడియలంకారము లుగానుండెను. ఈమె విద్యాగుణములు జూచి సంతోషించి యింగ్లండురా

జయిన యెనిమిదవ హెన్రీ యీచిన్నదానిని పలుమారులు రాచనగరు నకు రప్పించి దయచూపి యాదరించుచుండెను.

ఈమెకుం గడపటగురువైన రోజర్ ఆస్కాము పండితుండు తన మిత్రుని కొకనికి లేఖ వ్రాయుచు దానిలో జేన్ గ్రేయొక్క సుగుణ సామర్థ్యములను బహువిధముల శ్లాఘించెను. అతం డామె కెప్పుడుత్తరములు వ్రాసినను ల్యాటిన్ భాషలో వ్రాయుచుండెను, ఆమెయు నాతని కాభాషలోనే ప్రత్యుత్తరములు వ్రాయుచుండెను. దీనినిబట్టి విచారింపంగా నామెపాండిత్య మసమానమైనదనియు, ఈమెకుమించిన దనియు స్పష్టపడుచున్నది. మనదేశమునందు సంస్కృతమెట్టువంటిదో, యీదేశమునందు ల్యాటిన్ గ్రీకుభాషలట్టివంటివి. అతండు 1550వ సంవత్సరము శ్రావణమాసములో నొకనాడు డార్సెట్టుప్రభువుయొక్క నగరమునకుం బోయినప్పుడు వేట మొదలయిన మృగయావిహారము నకు వెడలియుండెను. జేన్ గ్రే మాత్ర మింట నున్నదని విని యతం డామెను సందర్శించుటకయి తన్మందిరమునకుం బోయెను. ఆమె యప్పుడు గ్రీకుభాషలో ప్లేటో యను తత్త్వశాస్త్రజ్ఞుని గ్రంథమును జదువుచుండెను. ఆమె యీభాషయందు గూడ నసమానపాండిత్యము గలదయి తత్త్వశాస్త్రవిషయమునం బ్రసంగించుట చూచి, పదునాలు గేండ్లలోపలి వయస్సుగల యీబాలికయొక్క తెలివి కతండత్య ద్భుతపడెను. ఆమె గ్రీకుభాషయందుంగూడ వ్రాయను జదువను నేర్చినదయి యాతని కాభాషలోనే లేఖలు వ్రాయుటకు వాగ్దానము చేసెను. అతండు తనసంతోషమునుపట్టంజాలక యింతచిన్నవయస్సులో నింతభాషాజ్ఞానమును శాస్త్రజ్ఞానమును నీవెట్లు సంపాదింపంగలిగితి వని యడిగెను. ఆమె యిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను—"నేను మీతో సత్యమును జెప్పెదను. అదివిన్నప్పుడు మీకొకవేళ నాశ్చర్యముకలుగ వచ్చును. నాకీశ్వరుండు దయచేసిన గొప్పమేళ్ళలో నొకటి కఠిను

లయిన జననీజనకులకు దినిమోహముండియున యుపాధ్యాయునిఁ బ్రసా దించుటకైయున్నది. నేను నా తల్లితండ్రులకుగాని వారియొద్దఁగానియున్న ప్పుడు నేను మాటాడవలసినను మౌనము వహింపవలసినను కూర్చుం డవలసినను నిలుచుండవలసినను పనిచేయవలసినను పోవలసినను తాగ వలసినను సంతోషింపవలసినను దుఃఖింపవలసినను కుట్టవలసినను క్రీ డింపవలసినను నృత్యముచేయవలసినను మఱియేమి చేయవలసినను దేవుఁడు జగత్తును నిర్మించినంత సూక్ష్మముగాను నిర్దుష్టముగాను జేసెనో యంత క్రమముగాను నిర్దుష్టముగాను నేను జేయవలసియుండును. అట్లుగాక నేనేవిషయమునైనఁ గొంచెము వ్యత్యస్తముగఁ జేసినను పరిహాస ములతోను పరుషవాక్యములతోను కొన్నివేళల గిల్లులతోను తాడన ములతోను మఱి యెన్నియో నాతల్లిదండ్రులయెడల నాకుఁగల గౌరవ మును బట్టి నేను చెప్పఁజాలని యితర దండనములతోను నేను బాధింపఁ బడుచుందును. నేను ఎల్మరుగారి యొద్ద చదువుచుండుటనుబట్టి నాగురువైన ఎల్మరుగారి యొద్దకుఁ బోవలసిన నిమిషము వచ్చువఱకును నేను నరకములో నున్నట్లు భావించుచుందును. ఆయన మిక్కిలి శాం తముగాను సుళువుగాను యెంతో యింపుగను తెలుపుచున్నట్లుగాను బోధించుట చేత నేనాయనయొద్ద నున్న కాలము తెలియక క్షణముతోఁ గడచిపోయి నట్లు తెలియును. ఆయనను విడచి వెడలిపోవలసివచ్చినప్పుడు నాస్వాం తము దుఃఖాక్రాంతమగును. నేను చదువుతప్పమఱి యే యితర కార్య మును జేయవలసినను, అది నాకు దుఃఖకరముగాను భయంకరము గాను క్లేశకరముగాను నుండును. ఈప్రకారముగా నాకుపుస్తకములే సంతోషదాయకములుగను దినదినాధిక సుఖప్రదములుగాను నుండు టనుబట్టి నాకితర వినోదము లన్నియు వ్యర్థములుగాను పీడ లుగాను తోఁచుచున్నను.''

ఆమె యెంతయొక్కువ గౌరవమును విద్యావిశారదత్వమును తల్లిదం డ్రులనుండి సమార్జింపలేకపోయినను, ఆమెతోడిపరిచితిభాగ్యము

కలిగిన గుణగ్రహణపారీణు లందరును ఆమె శక్తిసామర్థ్యములను గుణ సంపత్తిని మెచ్చుకొని పొగడుచుండిరి. ఇతరుల స్తుతులచేత నామె లేశ మయినను గర్వమును బొందక నిరాడంబర వినయవతిగాను సౌశీల్యవంతు రాలుగాను అయ్యెను.

మతవిషయమున నీమె రోమాయక క్రైస్తవమతస్థులకు విరోధములయిన ప్రొటెస్టెంటు మతసిద్ధాంతములయందు దృఢవిశ్వాసము గలదయి తన్మతావలంబులఁ బ్రోచెను. ఈమె విద్యావిజ్ఞానభాగ్యము మిక్కిలి ప్రకాశించినది. ఈ సద్గ్రంథావలోకనమువలనే ఆమె చక్కఁగా నాలోచించి యా సత్యములన్నియు నాచరించుటవశ్యానుష్ఠేయము లనియు హృదయపూర్వకముగ విశ్వసించుచుండిన ధర్మమునుండి బహుమానములుగాని శాపములుగాని ప్రియములుగాని చావుగాని యామె నణుమాత్రమును మరలింపఁ గలిగినవి కావు. ఈసత్యము మనమిం గీమెచరిత్రమువలనఁ దెలియుచున్నది.

ఇంగ్లండురాజగు ఎనిమిదవ హెన్రీకి ముగ్గురు బిడ్డలుండిరి. వారిలో మేరీ, ఎలిజబెత్తు, అనువా రిద్దరు పుత్రికలు, కడపటివాఁడయిన ఎడ్వర్డను వాఁడు పుత్రుఁడు. అతఁడు చనిపోవు సమయమున మొట్టమొదట కుమారుఁడగు ఎడ్వర్డు రాజ్యమునకు రావలయు ననియు, తరువాత మేరీయును, ఆ తరువాత ఎలిజబెత్తును, తదనంతరమునఁ దనమేనకోడలును, లేడీ జేన్ గ్రే తల్లియు నగు ఫ్రాన్సెస్ బ్రాండనును రాజ్యమునకు రావలయు ననియు మరణశాసనము వ్రాసి, తనకుమారునికి యుక్తవయస్సు వచ్చువఱకును రాజ్యపాలనము చేయుటకు పదునాలుగురను కార్యనిర్వాహకులనుగా నియమించెను. ఆపదునాలుగురిలో నార్తంబరులాండు ప్రభు వొకఁడుగా నుండెను. అతఁడు తంత్రములవలనను సామర్థ్యమువలనను తక్కినవారి నందఱికిని మించి తానే సర్వాధికారి యయినట్టుగా యథేచ్ఛముగా రాజ్యకార్యములను

నిర్వహించుచు మహాబలవంతుఁ డయ్యెను. ఇట్లు జరుగుచుండఁగా నతని యధికారమునకు భంగము కలిగించు వైపరీత్య మొకటి సంభవించునట్లు కానఁబడెను. ఎవరి పేరిట నీప్రభువు రాజ్యపాలనము చేయుచుండెనో బాలుఁడైన యాయువరాజెడ్వర్డు దీర్ఘవ్యాధిబాధితుఁడయి యుండెను. రాజు మృతుఁడయ్యెనా తక్షణమునఁ దనయధికారము పోవుటయే కాక తన కపాయముసహితము రావచ్చునని యతఁ డెఱుఁగును. అందుచేత రోమీయమతావలంబిని యైన మేరీని రాజ్యమునకు రాకుండఁ జేయుటకును తన యధికారమునకు భంగము రాకుండ నిలుపుకొనుటకును దగిన యుపాయ మొకటి యాలోచించి యుపాయబహుళ మగు పన్నాగ మొక దానిని నడప నుద్యమించెను. ఈయాలోచనను మనస్సునందుఁ బెట్టుకొని యతఁడు ముందుగా డార్సెట్టుప్రభువుతో బాంధవ్యమునుగలిగించుకొనుటకు యత్నించి, ఆతని పెద్దకూఁతు రయిన లేడీ జేన్‌గ్రేను తన నాలవకుమారుఁ డయిన గిల్ఫోర్డు డడ్లీ యనువాని కిచ్చి వివాహము చేయునట్లు డార్సెట్టుప్రభువును ప్రార్థించెను. ఇప్పుడు సఫోకు ప్రభువుగాఁ జేయఁబడిన యాడార్సెట్టుప్రభు వాతనిమాయోపాయమును దెలిసికోలేక దుర్బలమనస్కుఁ డగుటచేతఁ దనకొమారిత నాతనికొడుకున కిచ్చి పెండ్లిచేయుట కొడంబడెను. 1553 వ సంవత్సరమున జ్యేష్ఠ మాసములో వారివివాహము నడచెను. వరుఁడు దృఢకాయుఁడును రూపవంతుఁడును సాధుహృదయుఁడును సద్వర్తనుఁడును నయినందున వధువున కనర్హుఁ డని చెప్పఁదగినవాఁడు కాఁడు. ఈవివాహము మహావైభవముతో నడచెను. రాజయిన యాయువయెడ్వర్డు దంపతులకుగొప్ప కట్నములను బంపి, వధువునకమూల్యము లయిన వివాహ వస్త్రముల నిచ్చెను. రాజపాయకరమయినవ్యాధిలో నుండఁగా నిట్టివంటి వేడుకలు జరుగుట ప్రజల కెవ్వరికిని సమ్మతము కాకుండెను.

నార్తంబర్లాండుప్రభు విట్టి కార్యమును నిర్వహించి తరువాతి

కార్యమును కొనసాగించుట కుపక్రమించెను. ఆయువయెడ్వర్డు వ్యాధి బాధితుడు డయి దుర్బలచిత్తుఁడయి తనచేతిలో నుండుటచేత నాతఁడు మెల్లఁగా రాజును సమీపించి, ఆతనివ్యాదినిగూర్చి ప్రతపించి, ఆతనికి మఱియొకవిధ మగుట తటస్థించెను పక్షమున తండ్రియొక్క మరణశాసనమునుబట్టి రాజ్యము మేరీయధీన మగు ననియు, అట్లయ్యెను పక్షమున మేరీ రోమీయమతావలంబకురాలగుటచేత దేశమునకు మితిమీఱిన యనర్థములు మూడు ననియు, ఎలిజబెత్తును గూడ రాజ్యమున కనర్హు రాలినిగాఁజేయక మేరీనిమాత్రము తొలగించుటసాధ్యముకాదనియు, వా రిరువురును సవతియప్పలుగాని యేకగర్భజనితలు కారనియు, రాజు మరణశాసనమునుబట్టి విధించినను ప్రభుప్రతినిదిసంఘములవా రిరువురి చేతను వారధర్మసంతతిగా నిర్ధారణము చేయఁబడినందున ప్రజ లట్టియ ధర్మసంతతి రాజ్యమునకు వచ్చుట కంగీకరింపఁ జాల రనియు, తండ్రి యొక్కమరణశాసనమునుబట్టి తరువాత రాజ్యమునకు రావలసినది లేడీజేన్ గ్రేయొక్కతల్లి యొక్క తెరవే యనియు, లేడీ జేన్ గ్రే విద్య చేతను బుద్ధిచేతను గుణసంపదచేతను సామర్థ్యముచేతను సర్వవిధముల చేతను రాజ్యమున కర్హు లగుటచేత నామెను రాణినిగా నియమిం చుట సర్వజనసమ్మతముగా నుండు ననియు బోధించి, రాజుమనస్సును త్రిప్పివేసెను. ఇది లేడీ జేన్ గ్రే రాణి యైనపక్షమునఁ దనకొడుకు రా జగుననియు, అప్పుడు తా నిప్పటివలెనే యధికారమును నిరపాయ ముగాఁజెల్లింపవచ్చుననియు, స్వప్రయోజనపరత్వముతోఁబన్నినదు స్తంత్రమే కాని ప్రజాక్షేమమును గోరి పారమార్థికబుద్ధితో నాలోచించిన సదుపాయముకాదు. ఎడ్వర్డు దూరాలోచనలేని పిన్నవయసువాఁడగు టచేతను, మరణ మంతకంత కాసన్నమగుచుండుటచే దుర్బలమనస్కుఁ డగుటచేతను, తన భార్యాస్నేహితురాలును యోగ్యురాలును నయిన లేడీజేన్ గ్రేయందుఁ గలప్రేమాతిశయముచేతను, రాజు నార్తంబరు

లాండుప్రభువుయొక్క మాయలోఁబడి యాతఁడుపదేశించినట్లు మరణశాసనము వ్రాసెను. తరువాత శీఘ్రకాలములోనే యెడ్వర్డురాజు తనపదునాఱవయేట తండ్రిపోయిన యేఁబదిసంవత్సరములకు గ్రీనిచ్ నగరమునందు పరమపదప్రాప్తుఁడయ్యెను. ఆతనిమరణమునకుముందవసానదశలో సోదరునిఁ జూచుటకు రప్పించిమిషమీఁద నాతనియప్పలనిద్దఱిని రప్పించి వారినిబందీకృతములఁజేసికోవలె నని నార్తంబరులాండుప్రభు వొకకపటనాటకము ను గల్పించెనుగాని యీపన్నుగడలో నతఁడు సఫలమనోరథుఁడు కాలేదు. మిత్రు లాతని కుతంత్రమును వారికి ముందుగాఁ దెలిపినందున నారాజతనయ లిద్దఱును నతఁడు పన్నిన వలలోఁ బడక తప్పించుకొని మరలి సురక్షితమైనస్థలము చేరిరి. ఆతఁడిట్లు విఫలమనోరథుఁ డయినను తనపూనికను విడువక సఫోక్కు ప్రభువు మొదలయినప్రభువులను వెంటఁగొని తిన్నగా సయన్ మందిరమున నున్న లేడీ జేన్ గ్రేవద్దకుఁ బోయి వినయవిధేయతలతో నామెకు రాణికి నడప వలసినమర్యాదలను నడపి యామెను సందర్శించెను. పెనిమిటితోడి సహవాససౌఖ్యము ననుభవించుచుఁ బెండ్లియయినప్పటినుండియు నామె యక్కడ వసించుచుండెను. ఈదంపతులన్యోన్యానురాగము గలవారయి సుఖముగ కాలము గడుపుచుండిరి. ఆమె యొంటరిగా నున్నప్పుడెల్ల విద్యావ్యాసంగములో కాలము గడుపు సద్గ్రంథములను జదివి యానందించుచుండెను. అంతేకాని యిహలోకసంబంధము లయినదురాశ లేవియు నామెమనస్సునఁ జొరలేదు. తనమామగారు పన్నుచుండినకపటతంత్రము లామె కెంతమాత్రము నావఱకుఁ దెలియకపోలేదు. ఎడ్వర్డుయొక్క మరణానంతరమున నార్తంబరులాండుప్రభువు వచ్చి రాజమరణశాసనమునుబట్టి యామె రాణి యయినదని చెప్పఁగానే యామె బిగ్గరగా నేడ్చి మూర్ఛిల్లెనఁట! మూర్ఛ తెలిసినతరువాత సహితమామె యొంటరిం

త్రము నామోదింపక చాలసేపు విచారగ్రస్తురా లయియుండి తనకు సింహాసన మక్కఱలేదని నిరాకరించెను. మామగా రెన్నివిధములఁ బ్రార్థించినను తానాతనిప్రార్థన నంగీకరింపక, జన్మస్వాతంత్ర్యమును బట్టి న్యాయముగా రాజపుత్రికలసొత్తు కావలసినరాజ్యము నితరు లప హరింపఁ జూచుట యధర్మమనియు, అట్టియధర్మవృత్తికిఁ దానొడఁ బడఁజాల ననియు, దృఢచిత్తముతోఁ బలికి, తనబంధువులు చెప్పినయు క్తుల కన్నిటికని తగినసమాధానములు చెప్పి, తన్ను బాధింపక తా నప్పు డున్నస్థితితోఁ దృప్తినొంది సుఖించునట్లు తన్నువిడిచిపెట్టుఁడని వారిని దీనముగా వేఁడుకొనెను. వియ్యంకుని ప్రేరణముచేతఁ దనతండ్రి వచ్చి యెన్నియోవిధముల బలిమాలినను మనస్సు చలింపనీక యామె దృఢచిత్తురాలయి తనపూనికను విడువకుండెను. అంతటనామెతల్లివచ్చి పూజనీయు లైన యిందఱాప్తులు చెప్పుచున్నప్పుడు మూర్ఖపుపట్టు పట్టుట న్యాయము కాదనియు, బంధుహితముఁ గోరి చెప్పెడుతెనబుద్ధి వినవలసిన దనియు, బోధించెను. ఇంతవఱకును నాజ్ఞాపించుచుండెడు జననీజనకులు ప్రార్థించుచుండఁగా, సదా తదాజ్ఞాబద్ధురాలయినడవనల వాటుపడిన యామె యేమి చెప్పుటకును తోఁచనిదయి వారిమాట కెదు రాడ వెఱచి డోలాందోళితచిత్తమయి యూరకుండెను. అట్టిసమయ మునం దామెప్రాణపద మైనప్రియభర్త దాపునఁ జేరి తన ప్రార్థన మంగీకరింప వలసినదని వినయపూర్వకముగా కడసారి వేఁడుకొనెను. ప్రాణాధికునిగా భావించి యాతనితోడిదే లోకమనియవ్యాజప్రేమతో సేవించుచున్న ప్రాణవల్లభుఁడువచ్చి దైన్యరస ముట్టిపడ వేఁడుకొన్నప్పు డాతనిమాట కెదురుచెప్పలేక యామె యెట్లో యొడఁబడెను గాని యప్పుడుసహితము సంతోషపడుటకుమాఱుగాఁదనయవస్థకు దుఃఖింపఁ జొచ్చెను. ఇంతనిర్బంధ పెట్టి బలాత్కారముగాఁ బడసినయంగీకార మనర్థదాయకమయి దుఃఖముగా ముగియు నని తెలుపునట్లుగా నప్పు

డా మెకన్నులనుండి బాష్పధారలు వెడలి వెల్లువలుగట్ట నామె పయి వంకఁ జూచి “కరుణాసముద్రుఁడవైన యోయీశ్వరుఁడా! ఈసామ్రాజ్యము నిజముగా నాదే యగుచున్నపక్షమున నీమహిమచేఁ బ్రజాక్షేమమును వృద్ధియగునట్లుగా పరిపాలించుటకు నాకు శక్తినిమ్ము” అని ప్రార్థించెను. 1553వ సంవత్సరము జూలై నెల 10వ తేదిని లేడీ జేన్ గ్రే పట్టాభిషేకమహోత్సవనిమిత్తము లండన్ నగరమునందలి కోటలోని కొంకసుందర మైనసభావేదిలోఁ గొనిపోఁబడెను. అప్పుడామె వెంట మామ గారగు నార్తంబరులాండుప్రభువును తండ్రియగు సఫోకుప్రభువును బోయిరి. అంత నచ్చట పట్టాభిషేకోత్సవము నడచెనుగాని యాక్రొత్త రాణియే యుత్సాహవంతురాలుగాక కన్నులు వాచునట్లుగా నేడ్చుచుండెను. ఒక్క లండనునగరమునందుఁ దప్ప రాష్ట్రమునందంతటను ప్రజలందఱును లేడీజేన్ గ్రేకుఁ బ్రతికూలురయి మేరీ కనుకూలురుగా నుండిరి. లండన్ నగరమునందు సహితము ప్రజలీమెపట్టాభిషేకసమయమునం దుత్సాహమును సంతోషమును గనంబడుటలేదు.

మేరీ రోమీయమతస్థురాలగుటచే నామె రాజ్యభారమును వహించుటయందంత యిష్టము లేనివారుగానున్నను, నార్తంబరులాండు ప్రభువుయొక్క దుష్పరిపాలనమునుబట్టి ప్రజలాతనిని ద్వేషించువారయి జేన్ గ్రేయొక్క ప్రభుత్వమునం దాదరము లేనివారుగా నుండిరి. ఇది యిట్లుండఁగా మేరీతాను రాణి యైనప్పుడు మతభేదమును బాటింపక సర్వజనక్షేమకరముగాఁ దాను బూర్వరాజశాసనములను మన్నించుచు సత్పరిపాలనము చేసెదనని వాగ్దానము చేసెను. అందుచేతఁ బ్రజలు సంతుష్టులయి మతభేదమును మఱచి న్యాయముగాఁ దండ్రిరాజ్యమునకు వచ్చుట కర్హతమురాలైన మేరీయొక్క పక్షమవలంబించి యామెకు సహాయులు కాఁదొడఁగిరి. లేడీ జేన్ గ్రేయొక్క యధికారమును గాపాడుటకై యియ్యఁబడిన సేనలు సహితము సేనాధిపతులచేఁ గొనిపోఁబడి మేరీపక్షమునఁ జేరఁజొచ్చెను. అప్పు డేమి చేయుటకును తోఁచనివాఁ

డయి నార్తంబరులాండుప్రభువు కొంతసేనతో మేరీమీఁదికి దండువె డలెను గాని తన నమ్మినభృత్యులే తన్ను విడిచి శత్రుపక్షమునఁ జే రుటచేత నిరాశుఁడయి తానును మేరీయొక్క ప్రభుత్వమున కామోదిం చినరాజభక్తునివలెనటించి "కాంబ్రిడ్జిపురముయొక్క యంగళ్ళవాడలో బహిరంగముగా "దేవుఁడు మేరీరాణినిరక్షించునుగాక!" యనిఘోషిం చెను. జేన్ గ్రేయొక్క తండ్రియగు సఫోకుప్రభువునువియ్యంకుఁడు చూ పినమార్గమునే యనుసరించి తానును మేరీరాజ్యభారము వహించుట నభినందించెను. ఈప్రకారముగా జేన్ గ్రేరాజ్ఞిగా ఘోషింపఁబడిన పదియవ నాఁడు సఫోకుప్రభువు తనకొమార్తెయొద్దకుఁబోయి "నీవురాణి వేషమును విడిచియింతటినుండిభృత్యవేషముతోఁ దృప్తినొందియుండ వలయు" నని యాకస్మికముగాఁ జెప్పెను. ఆమాట కామె యంతమా త్రము సంచలింపకనిర్వికారచిత్తయై "నేనివేషమునుధరించినాఁటికం టె నెక్కువసంతోషముతో నిప్పుడు దీనిని దీసివేసెదను. నాజననీజన కులైన మీరిరువురును నాజ్ఞాపించినందునఁగాని లేనియెడల నేనివేషము నెప్పుడును ధరించి యుండను. ఈశుభవార్త నాకెంతో సంతోషకర ముగానున్నది." అని పలికతత్క్షణమేతనపూర్వవస్త్రములనుదాల్చెను. లండన్ దుర్గమున కధికారిగానున్న యామెతండ్రియే యప్పుడుమేరీయొ క్కప్రవేశోత్సవమునకయి కోటతలుపులు తెఱపించెను. అందుచేతఁ గోటలో పట్టబద్ధురాలుగాఁ బ్రవేశించిన లేడీ జేన్ గ్రే యిప్పుడాకోట లోనె పతితోడఁగూడ కారాబద్ధురాలగుట తటస్థించెను.

మేరీసింహాసన మధిరోహించిన మఱునాఁడే రాణిపేరిట లేడీ జేన్ గ్రేమామగారైన నార్తంబరులాండుప్రభు వాతనిగర్భశత్రువయిన అరండల్ ప్రభువుచేత పట్టుకోఁబడెను. సాధారణముగా క్రూరులును భీరువులు నయినవారందఱును ప్రాణములకుభయపడునట్లే యతఁడును భయపడి యత్యంతదశయందతిదీనముగా ప్రాణరక్షణార్థము ప్రార్థిం

చెఱుగొని యాతని యప్రతిరోధ్యమైన యపరాధమును వినాశకరమైన దురాశయును దయకు సహిత మతని ననర్హునిగాఁ జేసినందున నతఁడును పోటి యిద్దఱును ప్రాణాంతదండమును బొందవలసినవారయిరి. అతని కొడుకులలో ముగ్గురును సహోదరుఁడొకఁడును ప్రభుపరంపరలోనివారు కొందఱునుగూడ రాజద్రోహులుగా పరిగణింపఁబడి పట్టఁబడిరి కాని రాణి ప్రజానురంజనమును గోరి వారిలో ననేకులను క్షమించి విడిచెను. తరువాత లేడీ జేన్ గ్రేయున్ నామెభర్తయగు గిల్ఫోర్డు డడ్లీ ప్రభువునుగూడ విమర్శింపఁబడి యపరాధస్థాపన మయినపిమ్మట రాజద్రోహులగుటచే వధార్హులని నిర్ధారణము చేయఁబడిరిగాని వారిరువురును గూడ పదునెనిమిదేండ్లయినను నిండని బాలప్రాయులగుటను బట్టియు నిరపరాధులగుటనుబట్టియు క్షంతవ్యులుగా నెన్నఁబడినందున వారిదండనము త్వరపడి నడప నుద్దేశింపఁబడలేదు. అందుచేత నాదంపతులుకడపట విడిచిపెట్టఁబడుదురని యెల్లవారును నమ్మియుండిరి.

ఇది యిట్లుండఁగా మేరీరాణి తనకు రాజ్యము స్థిరపడఁగానే యామతసంస్కారమువలనఁ దమపదములను గోలుపోయిన రోమియాయు మతస్థులను మరల వారి పూర్వస్థానములందు నిలుప నారంభించెను. ఆమె యత్యంతమూఢవిశ్వాసమును మతోన్మాదమును గలదయి, స్వభావమూర్ఖత్వమును బట్టియే స్వమతపరమతతారతమ్యగ్రహణాసమర్థురాలయి, యామీఁదమతాంతరుల నిషేధవాదములవలన మఱింతదురాగ్రహావేశపరవశురాలయి, రోమియామతనిషేధవాదులను తన్మతావలంబులను బహువిధముల బాధింపఁజొచ్చెను. అందుచేత దేశములో రోమియాధర్మప్రతిషేధకమతముయొక్క స్థిరత్వమునకు భంగము కలుగునేమోయని సంశయింపవలసినంత వైపరీత్యము సంభవించెను. ఇట్టిస్థితిలో నామె రోమియామతస్థుఁడును క్రూరుఁడును నైన ఫిలిప్పను స్పెయిను దేశపురాజునువివాహమాడఁ బ్రయత్నించుటకుకూడఁ దటస్థిం

చినందున, ప్రజలు నిరాశులయి సంక్షోభము నొంద మొదలుపెట్టఁగా వారిలో ననేకు లాయుధములు ధరించి బహిరంగముగాఁ గలహించుటకుఁ దెగింపవలసినవారయిరి. ఈరాజద్రోహతంత్రము మొదట నిగూఢముగా సమర్థతతోనే యారంభింపఁబడెనుగాని కార్యనిర్వహణమున కావలసియుండిన నేర్పు తగినంత లేనందునఁ గార్యము తుదముట్టినది కాదు. కలహకారులకుఁ బ్రథమనాయకుఁడైన సర్ థామస్ వైయాట్టు రాజసేనలఁ గొన్నిటిని నోడించి లండన్ నగరముమీఁదికి వచ్చెను. గాని యతఁడు తనయల్పజయములచేత గర్వపడి ప్రమత్తుఁడయి స్వప్రయత్న మప్రయాసముగా సంపూర్ణసాఫల్యము నొందునని స్వప్నసామ్రాజ్యము ననుభవించుచు నేమఱియుండఁగా నాకస్మికముగా పురద్వారముకడనే పట్టుకొనఁబడెను. ఈప్రయత్నముయొక్క ప్రధానోద్దేశము మేరీస్థానమున నెలిజబెత్తును రాణినిగాఁ జేసి తన్మూలమునఁ గతినాత్ముఁడైన స్పెయినురాజుయొక్కయు రోమీయమతాధికారముయొక్కయు క్రౌర్యమును దొలఁగింపుటయయియున్నది. అయినను మంత్రరహస్యము వెల్లడియైనందున నారాజద్రోహసంరంభ మారంభములోనే యడఁచివేయఁబడెను. రాజద్రోహియైన సర్ థామస్ వైయాట్టును నాతనికి సహాయులైనవారిలో నఱువండ్రను తలలు తీయఁబడి, మేరీని వివాహమాడి స్పెయినురాజు ఫిలిప్పాఱు నెలలకుఁ దరువాత పుత్ర ప్రవేశోత్సవములకయి వచ్చువఱకును వారి మొండెములు వ్రేలాడఁగట్టఁబడియుండెను.

లేడీ జేన్ గ్రే తండ్రియైన సఫోకు ప్రభువు తనకన్నులయెదుట వియ్యంకుఁడైన నార్తంబరులండు ప్రభువునకు సంప్రాప్తమయిన దుర్మరణమును జూచియైనను బుద్ధి తెచ్చుకొనలేనివాఁడయి తనయల్లుఁడును గూఁతురును మేరీయొక్క కటాక్షమునకు వాసులయి చెఱసాలలో నున్నవారలైయైనను దూరాలోచన లేనివాఁడయి తనప్రాణముల కాశింపక తరతరా

క్కయు బిడ్డలయొక్కయు క్షేమమును విచారింపక కలహకారులతోఁ జేరెను. ఈయనాలోచితకృత్యమువలన నాతనిప్రాణములకు చేటుమూడుట యొకవింత కాదు. అతఁడు కలహకారులలోఁ జేరుట జేన్ గ్రే యొక్కయు నామెభర్తయొక్కయు ప్రాణములమీఁదికిఁగూడవచ్చెను. ఆబాలదంపతులకు విధింపఁబడి యింతకాలమునిలిపియుంచఁబడినక్రూర దండనము నెప్పుడు ప్రచారమునకుఁ దేవలయునా యని దయయెట్టిదో యెఱుఁగని మేరీయొక్కమనస్సావఱకే వేగిరపడుచుండెను; ఇంతలో నామెతండ్రి రాజద్రోహియగుటకూడ తటస్థించుట యాసాకుమీఁద దానినితక్షణమే ప్రవృత్తికిఁ దెచ్చుటకవకాశముగలిగించెను. అందుచేత మరణమునకు సంసిద్ధులరయియుండవలసినదని లేడీ జేన్ గ్రేకును తద్భర్తకును వర్తమానముపంపఁబడెను. తనకట్టిగతియెప్పుడో తప్పకకలిగితీఱు నని యెఱిఁగిన దయినందున ప్రాణాశమాని యామె యావఱకే చావునకు సంసిద్ధురాలయియుండెను. ఇట్టిసమయమునందు రోమీయమతోన్మాదినియైన మేరీరాణి కారాబద్ధులాలయియున్న లేడీ జేన్ గ్రేకు విముక్తి కలిగించి యనుగ్రహము చూపఁదలచుకొన్నదానివలెఁ గనఁబడుచు నామె తనరోమీయధర్మప్రతిషేధకమతమును త్యజించి రోమీయ మతము నవలంబించిన పక్షమునఁ బ్రాణదానమును స్వాతంత్ర్యదానమును జేసెదనని చెప్పి పుచ్చి సమర్థులైనట్టియు విద్వాంసులయినట్టియు రోమీయమతాచార్యుల నామెకడకుఁ బలుమాఱు పంపుచు వచ్చెను. రాణియొక్క మతాచార్యుఁడైన ఫెకన్‌హామను నతఁడు రాణియుత్తరువు ననుసరించి స్వమతసిద్ధాంతప్రాశస్త్యము నామెకు బోధించి యామె నేలాగునైన రోమీయమతమునకుఁ ద్రిప్పవలెనని సర్వవిధములఁ బ్రయత్నము చేసెనుగాని యాతనికృషి యంతయు విఫలమయ్యెను. ఆమె తనయొద్దకుఁ బంపఁబడుచు వచ్చిన రోమీయమతాచార్యుల యుక్తులకుఁ బ్రతియుక్తులు చెప్పి ప్రతిపక్షులవాదమును పూర్వపక్షము

చేసి స్వమతసిద్ధాంతములను సమర్థతతో స్థాపించుచువచ్చెను. ఇంత జరిగినను మేరీరాణి యూరకుండకయింకను నామెరోమన్ మతములోఁ గలియునేమోయన్న భ్రమచేత నామెకు మఱి మూఁడుదినములుగడు విచ్చెను. అయినను జేన్ గ్రే యిట్టివంటి ప్రాణసంశయదశలో సహితము తనమనోనిశ్చయమును వదలనిదయి తాను సత్యమనినమ్మి నధర్మమునందు దృఢవిశ్వాసముంచి నిశ్చలురాలయి యుండుటయే కాక యెన్నికష్టములువచ్చినను స్వమతమును మార్చుకొనకుండునట్లు ప్రబోధించుచుఁ దనసహోదరికి గ్రీకుభాషలో నొకలేఖనువ్రాసి యాభాషలోనున్న క్రైస్తవవేదము నొకప్రతి నామెకుఁ బంపెను.

ఆమె ప్రతిక్షణమును దనచావును బ్రతీక్షించుచుండి యావఱకే మరణమునకు సంసిద్ధురాలయి యుండినందున నిప్పు డియ్యఁబడిన గడువామె మనోవ్యధను బెంపుచెందించుటకే తోడుపడెనుగాని మనశ్శాంతిని గలిగించుట కనుకూలపడలేదు. ఇట్టిస్థితిలో నామెకుఁ దండ్రికిఁ దటస్థించిన యాపదలు తెలియవచ్చుటయే కాక యాతఁడు ప్రాణాంతదండన ననుభవించుటకుఁ దానున్న దుర్గములోనికే తీసికొని రాఁబడినట్టు తెలిసెను. ఆసంగతి తెలియఁగానే యామె నిజజనకున కొకలేఖ వ్రాసిపంపెను. దానిలోని కొంతభాగమును దెనిగించి యిందుక్రిందఁ బొందుపఱచుచున్నాము.

"ఓ ప్రియజనకా!

ఎవరివలన నాజీవితకాలము పెంపుచెందవలసినదో యట్టివంటి నీవలననే నాచావును త్వరపఱచుటకు భగవంతుఁ డనుగ్రహించినప్పటికిని, నాయిష్టానుసారముగా నాకు దీర్ఘాయువు నిచ్చి ప్రపంచము నంతను నాయధీనము చేసినయెడల సమర్పించెడు వందనములకంటె నాదుఃఖదినములను హ్రస్వపఱచినందునకయి యధికనిర్వ్యాజవ ద

నమూనలను జేయువాని సమర్పించునంత శాంతతతోనే నేనుదానిని స్వీకరింపఁగలను. నీకష్టములనుగూర్చి నీవు పొందుచుంటివను నిశ్చయమైన నేను విన్నదానినిబట్టి ముఖ్యముగా నాదుఃఖకరమైన స్థితినిగూర్చి నీవు పొందుచుంటివను శోకాతిశయమును నేను నిశ్చయముగా నెఱుఁగుదును. నాప్రియపితా! అయినప్పటికిని నాచేతులను నిర్దోషిత్వజలమునందు కడుగుచు నానిర్దుష్టరక్త వినాశ్వరసమ్ముఖమున 'నిరపరాధులను దయ చూపవలె' నని ఘోషింపఁ గలదగుటచేత నన్ను ధన్యురాలినిగాఁ బరిగణించుకొనవచ్చును. అయినను నీవు చక్కఁగా నెఱుఁగియున్నట్లుగా నిర్బంధపెట్టఁబడియు విరామములేకుండఁ బీడింపఁబడియు నేను (రాజ్య) భారమును పైని వేసుకొనుటకు సమ్మతించినట్లు కనఁబడి యుండుటవలనను రాణిబిడ్డలను దుర్భాసనములతోడుతను మహాపరాధమును జేసినదాన నయినట్లు నేనొప్పుకొనవలసియున్నప్పటికిని, నారాజ్ఞీ వేషధారణముచేఁ బ్రాప్తమైన నిర్బంధ నిహితగౌరవ మెన్నఁడును నానిర్మల హృదయముతోఁ జేరినది కాకపోవుటచేత నీశ్వరవిషయమునందు నానాయపరాధ మల్పతర మయినదని నేను నిశ్చయముగా నమ్ముచున్నాను.

ఓసన్నపితా! ఈప్రకారముగా నే నిప్పుడున్న స్థితిని నీకు వెల్లడి పఱిచియున్నాను. నామరణము సమీపించినది.

ఇది యొకవేళ దుఃఖకరముగాఁ గనఁబడ వచ్చినప్పటికిని, నాదుఃఖగంభీరుఁడై వెలువడి రక్షకుఁడైన క్రీస్తునాథునితోఁగూడి నిత్యసుఖసంతోషప్రదమైన స్వర్గసింహాసనమునం దుండఁగోరుటకంటె నధికప్రియతరము కాఁగలిగినది మఱియొకటి లేదు; (ప్రతిక ఖండి కొటు వారియొకట న్యాయమయిన పక్షమున) దేవునియందలి దృఢభక్తి

యుండును నీ కింతవఱకును బలము నిచ్చినట్టి ప్రభువు కడపట మనము పరలోకములో తండ్రితోను కుమారునితోను పరిశుద్ధాత్మతోను గలిసి కొనుటకు నీకా బలమునే ముందును బ్రసాదించును గాక !

ఇట్లు,

మరణపర్యంతము నీవిధేయపుత్రికయైన

జేన్ డడ్లీ.”

లేడీ జేన్ గ్రే చెఱసాలలో నున్న కాలములోఁ దన యప్పటి యవస్థకు సరిపోవునట్లుగా ననేక ప్రార్థనలను పద్యములను రచియించెను; మరణదండనమును బొందుటకు పూర్వపు రాత్రిసహిత మామె వానిని దిద్దునంతటి దృఢమనస్సు గలదయి యుండెను. ఇటువంటి ప్రాణసంశయావస్థలో సహితము రోమీయమతాచార్యు లామెయొద్దకుఁ బోయి యామెను స్వీయమత ప్రవిష్టురాలినిగాఁ జేయుటకయి బోధచేసిరఁట. ఆమె పర్వతమువలె నచంచలురాలయి కడనిమిషము వఱకును రోమీయధర్మ ప్రతిషేధకమునందే సుస్థిరురాలయి తదేకదీక్షతో నుండెను. తెల్లవాఱి తన్ను శిరచ్ఛేదము చేయుదురనఁగా నారాత్రి యామె తన సహోదరియైన కేథరైనుకు గ్రీకునూతననిబంధన గ్రంథమును బంపుచు దానిలో వ్రాసిన లేఖకు భాషాంతరమిది—

“ప్రియసహోదరివైన యో కేథరైనా! పయిభాగము బంగారముతో నలంకరింపఁబడక పోయినను లోపల నమూల్యరత్నములకంటెను నెక్కువవెల కలదయిన పుస్తకమును నీకుఁ బంపుచున్నాను. ఓ ప్రియసోదరీ! ఇది యీశ్వరశాసనములను గలిగిన పుస్తకము. ఇది చిరస్థితి కలవారయిన మనకు ప్రభువు విడిచిన తనసంహితయు మరణశాసనమునయి

యున్నది; ఇది నిన్ను శాశ్వతసంతోషమార్గమునకు నడపును; దీనిని నీవు మంచిహృదయముతోఁ జదివినను నిష్కపటహృదయముతో ననుసరింపఁ బూనినను నీకిది నాశములేని శాశ్వతజీవనమును దెచ్చును. ఇది నీకు బ్రతుకువిధమును చచ్చువిధమును నేర్పును. నీతండ్రియొక్క యధికమయిన భూములవలన నీవు పొందవలసినదానికంటె నీకిది యెక్కువ లాభమును గలిగించును. దేవుఁ డతనికి మంచిస్థితిని గలిగించినందున నీవాతనిభూములను బొందవలసినట్లుగానే, దీనిలో విధింపఁబడినప్రకారముగా నడుచుట కపేక్షించుచు దీనిని నీవు శ్రద్ధతోఁ జదివెడుపక్షమున దురాశాపరులు నీయొద్దనుండి గైకొనలేనట్టియు దొంగలు తస్కరింపలేనట్టియు పురుగులు పాడుచేయలేనట్టియు దివ్యధనమును నీవు దాయముగాఁ బొందుదువు. ఓనాధుసోదరీ! డేవిడ్డువలె నీవును ప్రభువైన దేవునియొక్క శాసనములను గ్రహింపఁ గోరుము. నీవు మరణమువలన నిత్యజీవనమును బొందునట్లుగా శాంతితోఁ జచ్చుటకు బ్రతుకుము. నీ లేఁబ్రాయము నీకు దీర్ఘాయువు నిచ్చునని నమ్మకొనకుము— దేవునియాజ్ఞయైనపక్షమున ముసలివారెంతశీఘ్రముగాఁ బోవుదురో యంతశీఘ్రముగానే పసివారునుబోవుదురు. ఎట్లుచావవలయునో నేర్చుకొనుటకయి యెల్లప్పుడును పాటుపడుము. ప్రపంచమునకు బ్రతిఘటింపుము; పాపమును బాఱఁద్రోలుము, ఇంద్రియసుఖములను దిరస్కరింపుము; ప్రభునందే యానందమును బొందుము. నీపాపములకయి పశ్చాత్తాపపడుము; ఎప్పుడును నిరాశనుమాత్రము పొందకుము. భక్తియందు దృఢచిత్తురాలవు గమ్ము, గర్వపడకుము. ఎవఁడు మృతి నొందియు జీవించియున్నాఁడో యట్టివంటి క్రీస్తుతో నుండుటకు సెయింటుపాలువలెఁ గోరుము. అర్ధరాత్రమునందు దొంగవలె వచ్చి మృత్యువు నిన్నపహరించునేమో యన్నట్లు సద్భటునివలె రాత్రిసహితమునీవు జాగరూకురాలవయి యుండుము. * * * నావలెనే నీవు క్రీస్తునం

దానందముపొందుము. నీప్రభువైన క్రీస్తునియొక్కమార్గమునననుసరించి నీసిలువను వహింపుము. నీపాపముల నాయనపైపుమీఁదవేసి, నీవాయ నమార్గము నెల్లప్పుడు ననుసరింపుము. "ఓసహోదరీ! ఈదుష్టభా వమునుండి విముక్తి నొంది నిర్దుష్టతను బొందఁ బోవుచున్నానుగనుక నామరణమునుగూర్చి నావలెనే నీవును సంతోషింపుము. ఈయస్థిరజీవ నమును బోఁగొట్టుకొనుటచే సుస్థిరజీవనమును బొందుదు నని నాకు నిశ్చయముగాఁ దెలియును. భగవంతుఁడు నాకది ప్రసాదించి, ఈశ్వర భీతితో బ్రతికి నిజమైనక్రైస్తవభక్తురాలఁ జచ్చునట్లుగా నీకనుగ్రహిం పవలయు నని ప్రార్థించుచున్నాను. జీవితాశచేతఁగాని మృత్యుభీతి చేతఁగాని నీవాయమార్గమునుండి యెప్పుడును తొలఁగకుండుట కీశ్వర నామమున నేను నీకు బోధించుచున్నాను. నీజీవితమును దీర్ఘముగాఁ జేసికొనుటకయి నీ వాతనిసత్యమును నిరాకరించినపక్షమున నిన్నా యన నిరాకరించి నీదినములు హ్రస్వముచేయును; నీవాయన నె య్యాశ్రయించి యున్నపక్షమున, నీకు సౌఖ్యము దనకు మహిమయుఁ గలుగునట్లుగా నతఁడు నీయాయువును దీర్ఘము చేయును. ఆపదవికి భగవంతుఁడు నన్నిప్పుడు కొనిపోయి, ఆయన యనుగ్రహము వచ్చి నప్పుడు ముందు నిన్నుఁ గొనిపోవును. ఓసహోదరీ! నీకు శుభ మగునుగాక! నీవీశ్వరునియందే విశ్వాసముంచుము; అతఁడొక్కఁడే నీకు సహాయుఁడు కావలెను."

వారివధదినమునందు గిల్ఫోర్డుప్రభువు తనభార్య యైన జేన్ గ్రేను సందర్శింపఁ గోరఁగా మేరీరాణి వారిసమావేశమున కియ్య కొనెను. కాని, లేడీ జేన్ గ్రేయే యందు కంగీకరింపక, తమసమా వేశానంతరవియోగదుఃఖ ముభయులధైర్యమును జెడఁగొట్టి యవసాన దశయందుండవలసిన మనస్స్థైర్యమునకు భంగము కలిగించుననియు,

వారియీవిరహము కతిపయనిమిషపరిమితమయినదే యయినందునఁ గొంచె మోర్చినయెడల నెక్కడ నన్యోన్యానురాగబంధము తెంపులేక నిరంతరముగా నుండునో యెక్కడ మృతియు నాశాభంగమును దురదృష్టమును జేరి శాశ్వతానందమునకు భంగము కలిగింపలేవో యక్కడఁదా మన్యోన్యసమావేశము నొందవచ్చుననియు, సందేశము పంపెను.

౧౫౫౪ వ సంవత్సరము ఫిబ్రవరి నెల పండ్రెండవతేది సోమవారమునాఁడు వధూవరులలో గిల్ఫోర్డు ప్రభువు శిరశ్ఛేదమునకయి ముందుగా వధ్యస్థానమునకుఁ గొనిపోఁబడెను ; అతఁడు పోవునప్పుడామె గవాక్షములోనుండి చూచి తనస్మరణచిహ్నమునొకదాని నాతనికొసఁగి యీశ్వరధ్యానము చేయుచు తనగడియ వచ్చువఱకును మనశ్శాంతితో వేచియుండెను.

గిల్ఫోర్డుప్రభువు తన ప్రాణావసానసమయమునందు ధైర్యమునుగాని చిత్తస్థితినిగాని యణుమాత్రమును గోలుపోక, తననిమిత్తమయి కాచుకొనియున్న మిత్రులందఱియొద్దకు సెలవు గైకొని, దృఢచిత్తముతో వధ్యస్థానము నధిరోహించి, యచ్చటఁ గొన్నినిమిషము లీశ్వరధ్యానమునందుఁ గడపి, మూఁకలుగా మూగియున్న జనులను తనకొఱకుఁ బ్రార్థింపుఁ డనిపలికి, వధ్యదారువుమీఁదనిజశిరస్సును మోపెను. మఱియొక్క నిమిషములో నాతనిశిరస్సు మొండెమునుండి ఖండింపఁబడెను.

గిల్ఫోర్డు ప్రభువు శిరశ్ఛేదము చేయఁబడినతోడనే పురాధికారులువచ్చి యామెను వధ్యస్థానమునకుఁ గొనిపోవలసినగడియ వచ్చినదని లేడీ జేన్ గ్రేతో విన్నవించిరి. ఆయాజ్ఞ తెలుపఁబడినప్పు డామె కంపవైవర్ణ్యాదిభయచేష్టలను వేనినిబొందక నిశ్చలధైర్యముతో వినెను. ఆమె వధ్యస్థానమునకుఁ గొనిపోఁబడుచుండినప్పుడు దారిలో సమాధి

నిమిత్తమయి బండిలో వేసి తీసికొనిపోఁబడుచున్న శిరోవిహీనమైనభర్తృ కళేబరమామె కంటఁబడెను. భర్తృశవము నేత్రగోచరము కాఁగానే యామె కన్నులనుండి జొటజొట నీరుకారు నారంభించెనుగాని, ప్రాణోత్క్రమణసమయమునందు సహిత మతఁడు ధైర్యమును విడువలేదన్న వార్తాశ్రవణమువలన దుఃఖము నాపుకొని మఱింత మనోదార్ఢ్యము నొందినదయి ధైర్యమునుబూని "గిల్ఫోర్డా! నీవు చవిగొన్నట్టియు నేను చవిగొనఁబోవుచున్నట్టియు మృత్యురూపఫలము నన్ను కంపమునొందించునంతటి చేఁదైనది కాదు. ఈదినమున నీవును నేనును గూడి స్వర్గములో ననుభవింపఁబోయెడి విందుతోఁబోల్పఁబడినప్పుడిది పేర్కొఁదగిన దేకాదు." అనిపలికి తన పలకపుస్తకములో నేదో వ్రాసెను. వధ్యస్థానమును సమీపించినప్పుడు దుర్గారక్షకాధికారియైన సర్ జాన్ గేజి యనునతఁ డామెనుజూచి తనస్మరణార్థముగాఁ దాను స్థిరముగా నుంచుకొనుటకై దన చిన్నపారితోషికము ననుగ్రహింపవలసిన దని యామెను వేఁడుకొనెను. భర్తృశవమును జూచినప్పుడింతకుముం దామె స్వహస్తముతో గ్రీకుభాషతో "మానుషికన్యాయ మాతని దేహమునకుఁ బ్రతికూలముగానున్నను, ఈశ్వరకారుణ్య మాతనియాత్మ కనుకూలముగా నుండు" ననియు, లాటిన్ భాషతో "ఆమెయపరాధము దండనమున కర్హమయినది యైనయెడల అధమపక్షమామెబాల్యమును లోకానుభవరాహిత్యమునుక్షమార్హములయినవి" యనియు, ఇంగ్లీషు భాషతో "ఆమె దేవుని నమ్ముకొనెను గాన భావికాలప్రజ లామెయెడల దయచూపుదురుగాక" అనియు, అర్థమిచ్చెడు మూడువాక్యములను వ్రాసినపలకపుస్తకము నామె యాతనికిచ్చెను. ఆమె యుప్పుడొకసేవకురాలికి చేజోళ్ళనిచ్చెను. ఇయ్యవలసిన వాప్తజనుల కిచ్చి యామె నిర్భయముగా వధ్యవేదికపైకెక్కి యక్కడఁ గూడియున్న

ప్రభులకు మ్రొక్కి ముందుమూఁగియున్న పౌరులవంకఁదిరిగి యిట్లని యెను—

"నాప్రభువులారా! నాచావుఁ గాంచవచ్చిన సత్క్రైస్తవజనులారా! నేనిప్పుడు శిక్షాస్మృతికి లోఁబడియున్నదానను. తప్పొప్పులను జేయనిన్యాయాధిపతివంటి దైన యీశిక్షాస్మృతిచేత నేను వధింపఁబడునట్లు విధింపఁబడియున్నాను. ఇది నేను జేయునట్లు నిర్బంధపఱుపఁబడినట్టియు నే నెప్పుడును గ్రహింపనిదానిని నేను జేసి యపరాధిని నయినట్లు శిక్షాస్మృతి నిర్ణయించినట్టియు పని నే నొప్పుకొన్నందుకుమాత్రమే కాని రాణిగారికి విప్రియమైన యే పనికొఱకునుగాదు; ఏలయన, దానినుండి నాచేతులను శుద్ధిచేసుకొని, అన్యాయమునుండి నిర్దోషిత్వమెట్లో యట్లే యాయువంశీకోపమునుండి పరిశుద్ధమయిన నాయాత్మను దేవునకు సమర్పించుచున్నాను. అది యట్లున్నను నాయింద్రియసుఖవాంచలను నిర్భాగ్యప్రపంచసుఖములను నత్యధికముగా నవలంబించినందువలనను, భగవంతుఁడు నాకుఁ బ్రసాదించినజ్ఞానానుసారముగా నేను బ్రవర్తింపనందువలనను, నేను దేవునియెడల నపరాధిని నయి యున్నదానను. అందుచేత దేవుఁడు నాకీమరణమును విధించియున్నాఁడు; నాకృత్యములనుబట్టి నేను దీని కత్యంతపాత్రురాల నయియున్నాను. ఇక్కడ నీలోకములో నాపాపములకై యనుతాపపడుటకును నాపూర్వ దురభిమానములచేత విశేషముగా నేనప్రియ మొనర్చిన నారక్షకునియొక్క ప్రసన్నతను మరలఁ బొందుటకును నాకవకాశమిచ్చినందున నే నాతనికి హృదయపూర్వకముగా వందనముల నర్పించుచున్నాను. కాఁబట్టి నా ప్రభువులారా! సత్క్రైస్తవులైన సర్వమహాజనులారా! తన విషయమున నేను జేసిన యపచారము లెంతలెక్కలేనివిగాను ఘోరమైనవిగాను నున్నను దేవుఁడు తనయపారకరుణతోను సద్భావముతోనువానిని క్షమించునట్లుగా నేను బ్రాణములతో నుండఁగానే నాతోడను నానిమి

త్తమును భగవంతునిం బ్రార్థించుటకు మిమ్మందఱను నేను మహో త్కంఠతో వేఁడవలసియున్నది. నేను క్రైస్తవభక్తురాలనయి చచ్చు చున్నానని సాక్షులుగా నిలుచుటకు మిమ్మందఱను వేఁడుకొనుచున్నాను. నాసమస్తకర్మలను పుణ్యకార్యములనదూరముగా విసరివైచి, రక్షకుఁడైన జీసస్ క్రైస్తుయొక్క రక్తమువలనను క్షమమువలనను యోగ్యతవలనను మాత్రమే రక్షింపఁబడుదునుగాని యితరసాధనములవలనఁ గాదు. నాసుకర్మలను నాయోగ్యతలను మాత్రమే నమ్ముకొన్నయెడల నవి నాకర్తవ్యముల కంటె హానికరములై నన్ను నరకగతిపాలు చేయఁదగినవిగా నున్నవి! అప్పుడు నాకోసము నాకొఱకును మీరందఱును ప్రార్థనచేయ వలయునని మిమ్ము ప్రార్థించుచున్నాను."

పయివాక్యము లామెస్వాభావికహృదయశాంతతను సౌజన్యమును వినమ్రతను దేటపఱచుచున్నవి. ఆమె తనవిషయమునఁ జూపఁబడిన క్రౌర్యవిషయమునఁ బరుల నొక్కపరుషోక్తియైనను బలుకలేదు. దోషమునంతను దనమీఁదనే వేసికొని, దానికి కారణము రాజ్యకాంక్షగాక జననీజనకులయాజ్ఞోల్లంఘనముచేయ లేకపోవుటయే యని విన్నవించెను. ఈమాటలుపలికిన తరువాత నామె తనవెనుక నున్నపరిచారికాద్వయమును బిలిచి తన మీఁదివస్త్రములను దొలఁగింప నియమించెను. కన్నులనిరుకారఁగా, చేతులు వడఁకఁగా, మేను చెమర్పఁగా వారు వస్త్రములను దొలఁగింపఁజేతులారక నిశ్చేష్టలయినిలువఁబడినందున, ఆమె యాపని తానేచేసెను. పరిచారికలు వెనుకనిలువఁబడి మొగమునకు గుడ్డ లడ్డముపెట్టుకొని కన్నీటికాలువలు తుడుచుకొనుచు నేడ్చుచుండిరి. అపుడు ఘాతకపురుషుఁ డామెపాదముల మీఁదఁబడి క్షమింప వేఁడుకొనఁగా, ఆమె తత్క్షణమే వానిని క్షమించితి నని చెప్పి "ఓయీ! దయచేసి నన్ను శీఘ్రముగాఁ దుదముట్టింపుము" అనివేఁడి,

"ఓ యీశ్వరా! నాయాత్మను నీచేతులలో బెట్టుచున్నాను." అని విస్పష్టమైన యుచ్చైస్స్వనముతోఁ బలికి శాంత మైనట్టియు నిర్వికార మైనట్టియు ముఖభావముతోఁ దనశిరస్సును వధ్యదారువుపై బెట్టెను. ఉత్తరక్షణముననే వధకారిచేతిఖడ్గ మామెయుత్తమాంగమును త్తరించెను. అప్పుడు చూడవచ్చిన గుంపులోనుండి హాహానినాదములును రోదనధ్వనులును బైలువెడలెను.

పదునేడుసంవత్సరముల ప్రాయమప్పుడుదార చిత్తురాలయినట్టియు స్త్రీజనాలంకారములైనసమస్తసద్గుణరత్నములచేతనుభూషితురాలయినట్టియు నిష్కళంక సౌశీల్య ధైర్యాభిమానమాననీయు రాలయినట్టియు లేడీ జేన్ గ్రేయొక్క యైహికజీవిత మిట్లు పరిసమాప్తి నొందెను. డాక్టరు ఫుల్లరనువిద్వాంసుఁ డీమెనుగూర్చి "శైశవమునందలి నిష్కాపట్యమును, యౌవనమునందలి సౌందర్యమును, కౌమారమునందలి దృఢత్వమునుఁ వార్ధకమునందలిఘనతను అన్నిటిని పదునేడేండ్ల ప్రాయమునందే యీమె కలిగినదయ్యెను. రాజకుమారియొక్క జననమును విద్వాంసునియొక్క పాండిత్యమును, ఋష్యాశ్రమునియొక్క జీవనమును, తల్లిదండ్రుల దోషమునుబట్టి పాపకర్మునియొక్కచావును నీమెకుఁదటస్థించెను." అని వ్రాసియున్నాఁడు.

లేడీ జేన్ గ్రే యవసానదశయందుఁ జెఱసాలలో నుండినప్పుడు వ్రాసిన యనేకప్రార్థనలలోఁ గడపటిదానిని మాత్రము తెలిగించి యీమెశోచనీయమైన చరిత్రమును ముగించుచున్నాము—

"ఓప్రభువా! ఈశ్వరుఁడా! నాజీవజనకా! అన్నికష్టములందును దుఃఖములందును మాత్రము నీయొద్దకుఁ బరుగెత్తుచు గతిమాలి యేకాకినినయియున్న యబలనగు నామొఱ్ఱ యాలకింపవు. ఓప్రభువా! నీయందు విశ్వాసముంచినవారిని రక్షించి ముక్తినొసఁగెడు వాఁడవు

నీవొక్కఁడవే. కాఁబట్టి పాపముచేఁ గళంకితురాలనయి, క్లేశములచేఁ గప్పఁబడినదానవయి, కష్టములచే శాంతిలేనిదానవయి, చింతలచేఁజుట్టు కొనఁబడినదానవయి , ఆపదలచేనాక్రమింపఁబడినదానవయి, దీర్ఘకాల కారాబద్ధనచే నత్యంత బాధితమై పనికిమాలిన మట్టిముద్దయైన యీనా పాపపుబోదిని గలదానవయి, ఓదయామయుఁడవైన రక్షకుఁడా! ఏవి లేక మోక్షకాంక్ష కించుకయైన నవకాశ ముండదో యట్టివంటి నీదయను సాహాయ్యమును వేఁడుచు, రక్షణవిషయమున సంపూర్ణనిరాశ కలుగకుండ నేను నిశ్చయించుచున్నాను. మాజీవితము శోధన మీఁదనే నిలిచియుండునుగాన, మేము నీవారమగుదుమో కామో పరీక్షింపఁబడుటకును నిన్నును మమ్మును బాగుగాఁ దెలిసికొనఁ గలుగుటకును కొన్ని సమయములయందుఁ గొన్ని విపత్తులనుమాకుఁగలిగించుట యుక్తమేయైనను, మాశక్తి కిమించినదుర్భరకష్టములతో మమ్ముశోధింపనని పలికినవాఁడ వగుటచేత నగతికురాలయిన యీదీనురాలిని గరుణింపుము. ఓయీశ్వరుఁడా! అత్యున్నతస్థితిఁ బొంది నిన్ను మఱవకుండునట్లుగను, అతిహీనదశనొందినిరాశచే రక్షకుఁడవును ప్రభువునునైన నిన్ను నిందింపకుండులాగునను,నన్నతిమాత్రసంపదలచేనుబ్బింపకుండుటకును అతిమాత్రవిపత్తులచేక్రుంగింపకుండుటకునుప్రార్థించెదను.ఓకరుణానిధీ! నీకెక్కువగాఁ దెలిసిన నాదుస్థితిని విచారించి, నారక్షణమునకయి నీవు బలిష్ఠమైన పెట్టనికోటవు కమ్ము. నేను వినమ్రతతో వర్తించుచున్నాను. నన్ను నాశక్తికి మించునట్లుగా శోధింపఁబడనీకుము. నన్ని మహాకష్టములనుండి విమోచనము నేయువాఁడవైనను గమ్ము; లేదా, యీదుర్భరబాధను క్రూరదండనమును శాంతతతో సహించుటకుసమర్థనైనను నాకనుగ్రహింపుము. నన్నూఱు సంవత్సరములకాలము బాధించి దాస్యములోనుంచిన ఫారవో చేతులలోనుండి యిశ్రాయేల్ ప్రజలను రక్షించినది నీదక్షిణహస్తమే. ఎవరికొఱకు నీకుమారుఁడైన

క్రీస్తువు తన యమూల్యరక్తమును సిలువమీఁదఁ జిందఁజేసెనో యతని వంటి శోచనీయులైన యభాగ్యులలో నొకతెనైన నన్ను నేనిప్పుడున్న దుఃఖకరమైన చెఱనుండియు బంధమునుండియు విముక్తిఁబొందించుట నీపితృవాత్సల్యమునకు స్వామ్యమగునుగాక! ఎంతకాలము నీవు కనబడకుండెదవు? ఎల్లకాలమునా? ఓప్రభువా! దయచూపుటను నీవుస్మరించి యున్నావా? అసంతుష్టుడవై ప్రేమపూర్ణమైన నీకారుణ్యా పేటికనుమూసి యున్నావా? నిన్నిఁకఁ బ్రార్థింపవలసినపని లేదా? నీదయ యెప్పటికిని రాకుండఁ బూర్ణముగా నశించినదా? నీయభయప్రదానము సంపూర్ణముగా సమాప్తిఁబొందినదా? నీవింత చిరవిలంబ మేలచేయుచున్నావు? ఓప్రభువా! ఇకనీకు దయరాదని నిరాశ చేసికొనా? అట్టిది నాకు దూరమగునుగాక! నేనును నీసన్ క్రీస్తును సృజించిన సృష్టిలోనిదాననే. కాఁబట్టి నీకెప్పుడు దయవచ్చునో యప్పుడు రక్షింతువని నిశ్చయముగాఁ దెలిసికొని నీకు నాయెడ గలదయను సందేహముగాని విశ్వసింపకుండుటగాని మాని, నీయవకాశము నిమిత్తము వేచియుండుటకును నీపనులను శాంతతతోసహించుటకును నాకు జ్ఞానమొసంగుము. నాకేది మంచిదో యదినాకంటెనీ కెక్కువ తెలియునుగనుక, సర్వవిషయములలోను నీవు నాకెట్లుచేయఁదలచుకొన్నావో యట్లుచేయుము, నీయిష్టము వచ్చిన కష్టములను కలిగింపుము. నిన్ను వేడుకొనుచున్నాను. ఈమధ్య కాలములో నానడుమును సత్యమను నడికట్టుతో బిగించి సాధువృత్తి మనెడి యురస్త్రాణమును ధరించి, శాంతిసువార్తయనెడు దుర్భేద్యచర్మ నిర్మిత పాదరక్షలపై నిలిచి, అన్నిటికంటెను ముఖ్యముగా దుర్మార్గుల దౌష్ట్యాగ్ని బాణముల నన్నిటి నార్పివేయుటకు శక్తి కలుగునట్లుగా భక్తిఖేటమును వహించుము ముక్తికిరీటమును నీపవిత్రవాక్యమైన యాధ్యాత్మిక ఖడ్గమును దాల్చి, నేనుపూర్ణముగా నీయిచ్ఛ కాత్మార్పణము చేసి నీయిష్టమునకు బద్ధురాలనగుదు, ఇట్టి కష్టములు నాకు శుభకరము

లనియు నీవు చేసినదంతయు నామేలుకొఱకే కాని మఱియొకందునకుఁ గాఁజాలదనియుఁ గనుఁగొనుచు ఎప్పు డాకఁ ...ంప ననుగ్రహించిన కష్టములలో సంతుష్టని బొందుచు ...లా... సర్వదా వినయ విధేయ తలతోఁ బ్రార్థించుచు, నేనుదృఢముగా నిలువఁ గలుగునట్లుగా నీదివ్య కవచమునే నన్ను మోహాయుధముల నాపను ...యుము. ఓకరుణాళుఁడ వైన పరమాత్మా! నీ వెవరని పాపములకు ...లిగా ను ...వలెనని సంకల్పించితివో ...మాయనకొఱకు ...మొ... ...పుము. ఆయనకును నీకును పరిశుద్ధాత్మకును సమస్త... ...ములును కల్గునుగాక! తథాస్తు!''

Miss MARY CARPENTER.

మేరీ కార్పెంటరు.

మేరీ కార్పెంటరను నామె యేకేశ్వరబోధక (త్రైత్వనిషేధక) క్రైస్తవమతాచార్యుఁడైన డాక్టరు లాంటుకార్పెంటరుగారి జ్యేష్ఠ పుత్రిక; ఆమె తల్లిపేరు పెన్. ఈదంపతులకీమె 1807వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెల మూడవ తేదిని ఎక్సిటర్ పట్టణములో జననమొందెను. ఆమె తండ్రి తాను మతాచార్యుఁ గానుండి పెద్దవారికి ధర్మోపదేశము చేయుచుండుటయేగాక యుపాధ్యాయుఁడుగా నుండి పిన్నవాండ్రకు జ్ఞానోపదేశము చేయుచుండెను. అందుచేత నామె తనజనకునిశిక్షలోనే విద్యాభ్యాసము చేసెను. ఆమె సాధారణముగా నెల్లవారును నేర్చు కొనెడి యింగ్లీషుభాషనుమాత్రమేగాక గ్రీకుభాషనులాటిను భాషను గణితశాస్త్రమును నేర్చుకొని యందుఁ బ్రవీణురాలయ్యెను. తండ్రి యామెకు నీతివిద్యను గఱపుటయం దత్యంతశ్రద్ధ వహించుచుండెను. ఆమె ప్రకృతిశాస్త్రములకు జంతుశాస్త్రమునుగూడఁ జదివి వానియందు మిక్కిలి యభిరుచి గలదయ్యెను. ఈమె చెల్లెండ్రును తమ్ములునుగూడ నించుమించుగా నీమెతో సమానముగానే విద్యాలాభమును బొందిరి. ఈమె తనవిద్యను గూర్చి యెదుటవారి కొకప్పు డిట్లు వ్రాసెను—"విద్య న న్నెప్పుడును గృహకృత్యనిర్వహణమునకు నసమర్థురాలినిగాఁ జేయ లేదు, అట్లు చేయకపోవుటయేగాక యది నాస్త్రీధర్మమును నిర్వహించు టకు నన్ను మఱింత పూర్ణముగా యోగ్యురాలిని జేసినది." ఈమె చిఱుతప్రాయమునందే తల్లికి శ్రమ కలుగకుండఁ దనముద్దుచెల్లెం డ్రను ముగ్గురుతమ్ములను సర్వవిధములచేఁ దానే పెంచుచు వచ్చెను.

ఆమెకు పదేండ్లప్రాయమప్పు డనఁగా 1817వ సంవత్సరమునం దామెతండ్రి యెక్సిటరునువిడచి బ్రిస్టల్పురమును జేరి, తొంటివలెనే యచ్చటఁగూడ ధర్మోపదేశవిద్యోపదేశముల రెంటిని స్వవృత్తినిగా

నేర్పఱుచుకొనెను. ఈమెకుఁ దండ్రి తనశిష్యులైనబాలురతోఁ గలిపియే విద్య చెప్పుచు వచ్చెను. తరువాత మహాకీర్తిమంతుఁడును ప్రసిద్ధికెక్కిన రివరెండు డాక్టరు జేమ్సు మార్టినోగారు 1819 వ సంవత్సరమునందు డాక్టరు కార్పెంటరుగారికి శిష్యుఁడయి మేరీకార్పెంటరుకన్యకు సహపాఠి యయ్యెను. ఆమె పదునేనేండ్లదిని తండ్రి యామెకు తనశిష్యులలోని చిన్నవయస్కులకు విద్య చెప్పుపని నప్పగించుచు వచ్చెను. ఆపనియందామె కనుపరచిన కలిమియు బలముచేత నామె యాపని సత్యంతోత్సాహముతోను పూనికతోను నేర్పుతోను జేయుచువచ్చెను. ఆమె తనతండ్రిగారియొక్క యుపాసనాలయముతో సంబంధించిన భానువార (ధర్మోపదేశ) పాఠశాలయం దత్యంత ప్రీతి కలదయి యత్యంతశ్రద్ధతోఁ బనిచేయుచు వచ్చెను; ఆమె యచటకు భానువారము నాఁడు పోయి విద్యార్థులకు ధర్మపాఠములను జెప్పుటతో మాత్రము తృప్తినొందక, వారితోఁగూడ వారియిండ్లకు బోయి వారితల్లిదండ్రులతో మైత్రిచేసి, ఆ స్నేహవ్యాప్తిని జేకొనెడు కృషిలో వారికి సహాయురాలగుచు వచ్చెను.

ఇరువదియొక్క సంవత్సరములు నిండి వ్యవహారయోగ్యత వచ్చిన తరువాత 1828 వ సంవత్సరములో తండ్రి యామె కిట్లు వ్రాసెను— "నీవు త్రొక్కవలసినట్లుగా శాసింపఁబడబోయెడుమార్గ మేదియో మే మెఱుఁగము; అయినను సర్వలోకపిత యంతయు, నీవు క్రీస్తున కవ్యాజసేవకురాల వగుదువుగాక యనియు, నీయాత్మరక్షణమునకయి పనిచేయుచు క్రైస్తవపరిపూర్ణతవైపు ముందుకు నడుచుచు నీకేర్పఱుపఁబడినపని నితరులయుపయోగముకొఱకు నిర్వర్తించుటకు శక్తురాల వగుదువుగాక యనియు, విశ్వాసముతోను శాంతతతోను పూనికతోను ఈశ్వరేచ్ఛనును చెల్లింతువుగాక యనియు, కోరెడుకోరికలో నడఁగి యున్నట్లు మేము భావించుచున్నాము."

అనారోగ్యముచేత చిరకాలమునుండి మంచముపట్టి యున్న డాక్టరు కార్పెంటరు 1829వ సంవత్సరమున బాలికాపాఠశాలపనిని మాని వేసెను. కాని మేరీ కార్పెంటరియు నామె సోదరియు కొన్ని దినముల కొకపాఠశాలను పెట్టిరి. మూడవయేటనుండి యీపాఠశాల యందు స్త్రీజనోపయోగ్యమగు విద్యలు నేర్పబడుచుండెను. లాటిను గ్రీకుభాషలుకూడ నేర్పబడుచుండెను. మేరీ గణితశాస్త్రమునందు కొన్ని ముఖ్య విషయములను నేర్చుకొనెను. అనేకవిధములగు నుపయోగకరమగు విషయములను నేర్చుకొను చుండెను. అక్కడ విద్యార్థినులు నీతిలో నుండి తెలుసుకొని గొప్పవారైరి. బీదలకును మూర్ఖులకును విద్యాదానము చేయుట కనుకూలముగా నేర్పాటులు చేసికొనిరి, మంకికొంత కాలమునకు తాము తలపెట్టిన ప్రయత్నములను యుక్తముగా నిర్వహించుకొనుటకు నాయసపడి దేశోపకారకార్యములందు ప్రవేశించి పనిచేయుచుండిరి.

1832 వ సంవత్సరమున బ్రిస్టల్ నగరమున వాంతిభేది వ్యాపించినప్పుడు మేరీయు నామె యుపకారము నిజముగా నావశ్యకమయ్యెనని తలపోసెను. రోగులకు పరిచారము చేయఁ దొడంగినప్పు డామె తన విధులను తల్లిదండ్రుల యొక్క సేవయందు గడపుటకు నిశ్చయము చేసికొని, ఆ సంవత్సరము మార్చి నెల 31 వ తేదీని తనదినచర్యపుస్తకములో నీ నిశ్చయమును లిఖించెను. ఆపట "నాజీవితకాలములో నా తలిదండ్రుల యొక్క యుద్దేశమేమయి యుండవలయునో నేనెప్పుడును మఱచిపోవుటకు విడువనట్లు, నాకు వ్యతిరిక్తముగా నిచ్చిన సాక్ష్యమిచ్చుటకు నేనీసంగతులను నిచ్చట లిఖించుచున్నాను." అని వ్రాసెను.

ఇదియిట్లుండఁగా 1833వ సంవత్సరమునందు రాజా రామమోహనరాయలు లింగ్లండునకుఁ బోయి, డాక్టరు కార్పెంటరుగారితోడి సంభాషణమువలన లాభము పొందవలెనన్న ముఖ్యోద్దేశముతో బ్రిస్టల్ నగర

మున కరిగి వారియింటి సు[illegible]ట తట్టినాను. [illegible]యుభయులకును
జరుగుచు వచ్చిన [illegible]కసంభాషణావిషయములలో [illegible]ర్పెంటరు
కన్య తెలివిగా సన్నిహితురాలై [illegible]. ఆమెనొద్ద జరుగుచు
వచ్చిన సంభాషణము [illegible] శిల్పా[illegible]సులవలె గ్రంథ
ముగా వ్రాసికొనెను. [illegible]
గడవకముందే య[illegible]
సంభవించెను. [illegible] వా[illegible]
[illegible] స్వకుటుంబములోని [illegible]
నుపచారములు చేసెను. [illegible]
కార్పెంటరుగారిచే [illegible] వచ్చిన
పద్యము నామె రచించెను—

క. నీ గూఢ శాస్త్ర[illegible]
నీయద్భుత స్మృతి [illegible]
నీయాగమార్థ తెలువక
నీయుక్తులు వారిమెయి నెరిగొని లేచ్చిన్.

ఈమహాపీయుని[illegible]వారి మొక్క[illegible]
య నెరిక[illegible] మొ[illegible]వచ్చిన [illegible]
నను పేరుగల సత్పురుషుని సందర్శనమువలన సహాదేవామె [illegible] విశేష
చిత్తోన్నతి కలిగెను. తనజనకునకును [illegible]మోహన[illegible]
గుచువచ్చిన సంభాషణములలో నామె స్త్రీల [illegible]
పరిబాధములు మొదలగువిషయములలో హిందూదేశముయొక్క
దుస్థితిని గూర్చి వినుచు వచ్చెను. [illegible] దృఢముగా
నాటుకొని యామెమనస్సు హిందూదేశముపై [illegible] బలునూ[illegible]
మండినను, పెద్దపెట్టణములలో నసించు దిక్కుమాలిన [illegible]

దుగవస్థను గూర్చి టక్కరుమహాశయుడు బోధించిన సన్నిహితధర్మము లక్ష్య పడి వారించుచు రాఁగా ముందుగా స్వదేశమునందలి కర్తవ్యముల పయికి దిరిగెను. హృదయశోధకము లయిన రామమోహనుల దయనీయవాక్యములు తలఁపునకు రాఁగానప్పుడామె యప్పుడప్పుడు పక్షివలె రెక్కలు కట్టుకొని యెగిరి హిందూదేశముమీఁద వాలవలెనని మనస్సులోఁ దలఁచుచు వచ్చెను. ఇంగ్లీషు స్త్రీల సేవావిషయమున నాచరింపవలసిన కర్తవ్యములను పాఠశాలాకార్యములను మరలనామెను వెంటకలాగుచువచ్చెను. పూర్వోక్త సత్పురుషద్వయముయొక్క యుపదేశములకు ఫలముగా బ్రిస్టలులో [illegible]సతీసమాజ మేర్పఱుపఁబడెను. ఈసమాజములోని మానినీమణులు బ్రిస్టలునగరములోని సుఖహీనమగునట్టి ప్రదేశమును కొన్ని భాగములుగా విభాగించుకొని తమలో నొక్కొక్క రొక్కొక్క భాగమునకుఁ బోయి యచ్చటి యనాగరికులకు బీదలకు విద్య చెప్పి యితరవిధముల వారిస్థితిని బాగు చేయుటకయి పాటుపడుట కేర్పాటుచేసికొనిరి. మేరీ కార్పెంటరు తనకావలసియున్న ఆదివార పాఠశాలయొక్కయు దినపాఠశాలయొక్కయు పనిని జేయుచు, బహుసంవత్సరములు [illegible] నవిచ్ఛిన్నముగా నిర్వహించెను.

1839 వ సంవత్సరమున [illegible] గారి యారోగ్యము [illegible] చెడిపోయెను. [illegible] స్థలము మార్చి [illegible] దేశములలో సంచారము చేయుట మంచిదని వైద్యులు చెప్పిరి. ఆప్రకారముగా ప్రయాణము చేయుచు, ఇటలీ సముద్రతీరమునొద్దనున్న [illegible] యాత్ర చేయునప్పుడు 1840 వ సంవత్సరమున నోడలోనుండి సముద్రములోఁ బడి మునిఁగిపోయెను.

ఇంతవరకును [illegible] కొంతకాలముగల బీదలలో బనిచేయుచుండెను. [illegible] బిడ్డలు మూఢ[illegible]

లోను పాపములోను పెరుగుచుండిరి. ఆ గవ ... నిమిత్తమయి బీద పాఠశాల లక్కడక్కడ ... పి ... వని విని యామె యట్టి వంటి పాఠశాల ... కదానిని బ్రిస్టల్ నగరములోఁ ... మటకు నిశ్చయము చేసికొనెను. ... లోచనను ... మును విశేషముగా విని యామె ... పాఠశాల ... కాలములో ... చేయత్నము ... దానికి ... ఆమె ... శాఖవా ... ములు ... పాఠశాలవలన విశేష ప్రయోజనము కలిగె ... ... మంత్రి ... దేలే... ... చేయుచు ... గుల వా ... లు ... మే యీ పాఠశాలయ ... లాభము పొందు ... యీ పాఠశాలను ... బాలికల బిడ్డలును బలువుర ... నే ... నేర్పుచున్న ... విశేష సాధనములఁ గల్పించిన గాని ... పాఠశాలవలన ... లు బొంది ... పడజాలరని ... చోర త్వాదులచే ... లలలోఁ ... పడవలసిన దిక్కుమాలి ... లను ... దల ... నెను. ... చేసెడునని దీనిని ... గదా. చెడి ... సాలలయం దుఁ ... వారని ... యామె పా... పడను. రోగము వచ్చిన ... వేయుటకు రోగము రాకుండ మాన్పుట యుత్తమపద్ధతి యన్నట్లు ... చి, చెడి పోవలసినవారిని ... పాఠశాలలలోఁ ... యామె పాటుపడెను. 1851 వ సంవత్సరమున దీమె "చెడిపోవుచున్న జాతులవారి బిడ్డలను వయస్సురాని దోషులను దోషినివారక పాఠ శాలలు" అను పేరుతో ... పుస్తకమును బ్రచురించెను. ... గృహ

విద్యాలయములను [illegible] మువారు పుస్తకోనువట్లు చేయుచు [illegible] ములు [illegible] గాని [illegible] మెక్ [illegible] ఫలము [illegible] 1854 వ [illegible] వారికి విద్యాలయములకు [illegible]

[illegible] వారింటికి [illegible] స్థాపించి, [illegible] వారి [illegible] ములో చేరి మును [illegible] చేసి [illegible] మలో [illegible] సిద్ధ ము [illegible] ను బాలికలు [illegible] ములను [illegible] స్త్రీలును [illegible] బాలికలును చేరి మును [illegible] తిప్ప [illegible] విద్యాలను [illegible] సహవాసము చేసి [illegible] 1016 వ [illegible] 1852 [illegible] వత్సరము [illegible] బీద [illegible] విద్యా [illegible] దానును బని చేయు [illegible] పనివాండ్ర

చావడిని కట్టించెను. ఈమె పాఠశాలలను శుభ్రముగాను సుందరముగాను నుంచి హృదయాకర్షకములుగాఁ జేయుచుండెను.

1854 వ సంవత్సరమునందు బైరన్ ప్రభ్వి బ్రిస్టల్ నగరములో కార్పెంటరుకన్య విచారణక్రింద నుంచుటకయి యొక బాలికాదోషనివారకవిద్యాలయము నిమిత్తము "శోణగృహం (Red Lodge) మనఁబడెడు విశాలమందిరమును గొని యిచ్చెను. ఆరంభమునందు దానిలో పదునారు బాలికలుమాత్రమే యుండిరిగాని 1858వ సంవత్సరమున కేఁబది యిద్దఱు బాలికలుండిరి. దోషులుగా శిక్షింపఁబడిన నూఱులకొలఁది బాలికలందుఁ జేరి యవమానకరముగనున్నట్టియు నపకీర్తికరమయినట్టియు జీవనమునకు లోనుగాకుండ రక్షింపఁబడియిప్పుడు మాననీయ సేవకురాండ్రును కుటుంబభార్యలునునయి గౌరవనీయమైన స్థితులను బొందియున్నారు. ఈవిషయములలో నామెకు కార్యవిజయము కలుగుటకు ముఖ్యకారణము తనతోడిమానవులలో నత్యంతభ్రష్టులగువారియెడల సహితము నామెకుఁగల ప్రేమమును సదయత్వమును నయియున్నవి. ఎంతనీచదశలో నున్న పిల్లలనైనను తన కుటుంబములోనివారివలెఁ జూచి యామె యాదరించుచుండెను. "మనమొకబాలునిఁగాని బాలికనుగాని దోషవిముక్తిగలిగించి బాగుచేయఁ దలఁచుకొన్న పక్షమున నట్టివారిని కుటుంబములో నుంచవలెను. ఏపనినైనను వారి నాదరించి మంచిమాటలతోఁ జేయింపవలెనుగాని బలవంతపెట్టి చేయించుటవలనఁ బ్రయోజనములేదు. మనము వారి స్వేచ్ఛ కెప్పుడును భంగముచేయరాదు; వారిని నెమ్మదిక్రమముగా నడవ నేర్చుకొనునట్లు దిద్దవలెను. పతితులయి మిక్కిలి చెడిపోయిన వారిలోపల సహితము మఱుఁగియుండెడు మంచిని బయిటకుదీసి, యది చెడుగును జయించునట్లుచేయుట యెల్లప్పుడును మనగుఱియై యుండవలెను." అని యామెపలుమాఱు పలుకుచుండెను. శోణగృహదోష

నివారక విద్యాశాల యిప్పటికిని జయప్రదముగా నడుపఁబడుచున్నది. ఆమె పాఠశాలల కనుబంధముగా నప్పుడప్పు డేర్పఱచుచు వచ్చిన సమాజములు మొదలగునవి సహితము పాఠశాలలంత యుపయోగ కరములుగానే యుండుచువచ్చెను. వానిలో శ్రామిక మందిరము; అక్కడ కార్మికులు వారి దినచర్య వార్తాపత్రికలను పుస్తకము లును జదువుచు ; దానిపై యుపన్యాసమందిరములో సాంఘిక విషయములు నీతివిషయములు మొదలగు యుపయుక్తాంశములను గూర్చి యుపన్యాసము లిప్పింపఁబడుచుండెను. అందులోనే సురాపాన నివారణసమాజసభలు జరుగుచుండెను.

ఆమె కేఁబది సంవత్సరములు వచ్చినప్పు డామె తల్లి 1865 వ సంవత్సరమున మృతినొందెను. తల్లిచావుతో మేరీ కార్పెంటరు కన్యకు సంసారబంధము లన్నియు విడిపోయి, తనకాలమును నిరంతరాయముగా మంచిపనులయందు వినియోగపఱుచుటకు మిక్కిలి యనుకూల్యము కలిగెను. అందుచేత నామె మాతృవియోగదుఃఖము తలఁపునకు రాకుండునట్లుగా సత్కార్యాచరణమునందు విరామము లేకుండ పాటుపడఁ దొడఁగెను. 1856 వ సంవత్సరమున నామెతోఁ గలిసి పనిచేయుటకయి చేరిన మిస్ ఫ్రాన్సిస్ పవర్ కాబ్బ ఆమెను గూర్చి యిట్లు వ్రాసెను.—"అర్ధమనుష్యుని భోజనముతో కార్పెంటరుకన్య ముగ్గురు మనుష్యులపనిని చేయుచున్నది."

1858 వ సంవత్సరమునం దామె యొకకన్యనభిమానపుత్రికనుగా స్వీకరించి పెంచనారంభించెను. ఈవిషయమునుగూర్చి యొక చెలికత్తె కామె యిట్లు వ్రాసెను. "నీవు కనపట్టి బిడ్డలను నీకిచ్చి యున్నానని సద్గ్రంథాదేశములో వ్రాయఁబడియున్నది. అంతకుముందు తల్లిప్రేమ యెట్టిదో యెఱుఁగని యనేకులకు నాహృదయాంతర్గతమగు మాతృప్రేమను జూపియున్నాను. వివాహ మాడవలసినకష్ట

మక్కఅ లేకకనకుండ సిద్ధముగాఁ జేయఁబడి చేసెకంది నాకులభించిన జననీజనకహీనయయిన యీయాయువేడ్ల పసిబాలికకుఁ గూడిన నాభాగ్యమును జూపుము.''

వృద్ధదశలో నితరులపేక్షించెడు విశ్రాంతి యామెకు పనిచేయకుండుటవలనఁగాక వేలువేలుపనులకుఁ బూనుటలో నేకలుగుచుండెను. 1861 వ సంవత్సరమున దామె డైరగునకు బోయి యచ్చట కారాగృహములను పరీక్షించి వానినిగూర్చి యుపయోగకరమయిన చరిత్రము ప్రకటించెను. మరి మూఁడు సంవత్సరముల కామె ''మన కారాబద్ధులు'' అను నామముతో రెండుసంపుటముల గ్రంథమును ప్రకటించి, దానిలో కారాగృహస్థుల స్థితినిగూర్చియు నాదరణమును గూర్చియు విశదీకరించెను. ఆమె స్త్రీపిల్లలవిషయమునఁ దాను నడపిన క్రియలనుబట్టి ప్రత్యేకవిషయమునఁ గూడ నట్లే నడపుట శ్రేయోదాయకమని యభిప్రాయపడెను.

ఆమె కలుగదిన నన్నిములు నిరాశనప్పుడు దుఃఖమునుతగ్గించుటకును నేరములు తగ్గించుటకును దాను జేసినప్రయత్నము లన్నియుఁ దానెప్పుడు నెదురుగూడక జయప్రదముగాఁ గొనసాగినందుకు సంతోషించి, తన్నుత్యాగసిద్ధులలో నొకతెగా భావించుకొనెను. అయినను దానంతటితో సంతృప్తి నొందియూరకుండక హిందూదేశమునకుఁబోయి చూచి దానికి మేలు చేయవలెనని తలచెను. ఆమె హిందూదేశమునకుఁ బైలు వెడలుటకు ముందుగా ''రాజా రామమోహనరాయల యొక్క యింగ్లండులోని కడపటిదినములు'' అను పుస్తకమును రచించి 1866వ సంవత్సరము సెప్టెంబరు నెల మొదటితేది నోడయెక్కి చిరకాలమునుండి యుద్దేశించుకొనియున్న హిందూదేశయాత్ర నిప్పుడు నెఱవేర్చెను. ఆమె యెక్కినయోడలోనే యెక్కి మానమోహనఘోషనునతఁడు న్యాయవాదిగాఁ బనిచేయుటకయి మరల నీదేశమునకు

వచ్చెను. ఆమె బొంగాయినగరములో దినములుండి బొంబయి రాజధానీ ప్రభుత్వమువారు సమాన్యముగా విద్యావిషయమయి కార్పెంటరుకు [illegible] విశేషములన్నియు నియ్యవలసినదనియు శాలా రకును తదితరులకును చెప్పి [illegible] శోధకాలయములయొక్క వృత్తాంతము లను తెలుపవలయు ననియు స్థానికోద్యోగస్థుల కాదేశించి నాజ్ఞాపత్రి కలను బంపిరి. ఆ రాజధానిలో నామె మొదట జూచినస్థల ములలో అహమదాబాదు పట్టణము. ఆపట్టణమున నప్పటికే స్త్రీవిద్య యొంత యభివృద్ధిలోనుండెను. అహమదాబాదునుండి యామె సౌరాష్ట్రపురము (సూరతు) నకుం బోయి, యచ్చటనుండి నాసిక [illegible] పురమువచ్చి చేరెను. సౌరాష్ట్రపురిలో "[illegible]" యను గ్రంథము నొక హిందూసు దరితర [illegible] గ్రంథకర్త చదివెను. ఆమె నాసికనగరములో కొన్నిదినములుండి యచ్చటి విద్యాశా లలు మొదలగువానిని పరీక్షించి, అక్కడనుండి పూనానగరమునకుం బోయెను. పుణ్యపురిలో నప్పు డచ్చటివా రామె నాదరించి మిక్కిలి గౌరవించిరి. కలకత్తానగరములో నచ్చటి రాజప్రతినిధిగా రయిన లారెన్సు ప్రభువుగారామెను స్వగృహములో నుంచుకొని సమ్మానించి [illegible] ము గాచిరి. ఆమె కలకత్తా నగరములోను దాని సమీపగ్రామములలోను గలపాఠశాలలు మొదలగు నవాని నన్నిటిని, [illegible] యనేకోపయుక్తాంశములను గ్రహించి, వానింబట్టి తనకుం దోంచిన యభిప్రాయములను నభివృద్ధిమార్గ ములను దొరతనమువారికిం దెలిపెను. ఆమె యక్కడనుండి బొంబయి నగరమునకుం బోయి, యచ్చటివా రా మహాజనులచే నియ్యంబడిన యభి నందనపత్రికను గైకొని, 1867వ సంవత్సరము మార్చి నెలలో బొంబయినగ రమునం దోడ నెక్కి స్వదేశమునకు వెడలెను. ఆమె స్వదేశమును జేరినతో డనే "హిందూదేశములోని కారాగృహశిక్షనుగూర్చియు స్త్రీవిద్యనుగూ ర్చియు సూచనలు" అను పేరుతో నొక చిన్నపుస్తకమును బ్రకటించెను.

మఱునటిసంవత్సరమునం దామె "హిందూదేశమునం దాఱునెలలు" అను పుస్తకమును జేసి దానిని రామమోహనరాయల కంకితము చేసెను. ఆమె హిందూదేశమునకు వైలుదేఱినప్పుడు హిందూస్త్రీలను స్వదేశమునకుఁ దీసికొనిపోయి విద్య చెప్పించి యుపాధ్యాయినులనుగా దిద్దింపవలె ననుకొనెను గాని యామెకు నారోగ్యము గానకుండి నందున తరువాత నామె యుద్దేశమును విడిచిపెట్టెను. ఆమె ప్రాణమిత్రులు సహితము నామె తలఁచినట్లు హిందూదేశమునకు విశేష లాభము కలుగునని తలఁపలేదు. "ఇక్కడి పెద్దలు మాటలలో పెద్ద నోరు చూపుటయేకాని క్రియలలో శూన్యహస్తములు చూపుదు రని ముందు నీవే తెలిసికొందువు" అని యొక హిందూమిత్రుఁ డామెతో ననెను. ఆమె నంతగా ప్రోత్సాహపఱచిన కేశవచంద్రసేనుఁడు సహితము "కార్పెంటరుకన్య హిందూదేశమును విడిచి వెనుకతిరుగఁగానే సత్కార్యవిషయమైన పరిశ్రమయు శూన్యవాయువులో నశించిపోయెను" అని పలికెను.

ఇట్టివాక్యములచేత నామె నిరుత్సాహురాలు గాక యామె యీహిందూదేశమునందలి ప్రముఖులతో నుత్తరప్రత్యుత్తరములను జరుపుచు వచ్చెను. బొంబయిలో న్యాయాధిపతియైన గోపాలరావు హరిదేశముఖుగారి యుత్తరమువలన నామెకు స్త్రీబోధనాభ్యాసనపాఠశాలలను బెట్టింపవలె నన్న నిశ్చయము కలిగెను. అతఁడు చిన్నతనములో వివాహము లగుచుండుటవలన బాలికలు పాఠశాలలను విడిచి తామావఱకు నేర్చుకొన్న యల్పవిద్యనుగూడ మఱచిపోవుచుండుటనుబట్టి బాలికాపాఠశాలలవలనఁ బ్రయోజనమంతగాఁగలుగకున్నదని తెలిపి, "దేశాచారమునుబట్టి యెప్పుడును పునర్వివాహమునుచేసికొనకుండెడు వేలకొలఁది వితంతువుల నుపయోగమునకుఁ దీసికొని రావలెను; అర్హురాండ్రయిన యుపాధ్యాయినులను దిద్దిపంపుట కేర్ప

డినబోధనాభ్యసనపాఠశాలయొకటి స్థాపింపఁబడువఱకును స్త్రీవిద్యాభి వృద్ధినిగూర్చి నేర్పఱిచెడి యేపథకమును సఫలము కానేరదు. హిందూదేశముయొక్క ప్రా ంతమందున్న మీమందఱమును మీ ప్రయత్నముయొక్క పర్యవసాయమునకును మీయొక్క పునరాగమన మునకును అత్యాతురతతో నెదురుచూచుచున్నాము.” అనివ్రాసె ను. అందుపయిన నామె హిందూదేశమునం దప్పుడధికారములోనున్న వారికి స్త్రీబోధనాభ్యసన పాఠశాలల యావశ్యకతనుగూర్చి తెలిపి హిందువు లందఱును జేరి సంవత్సరమునకు 1500 పౌను లిచ్చెదు పక్ష మునం దామంత సొమ్మును బొంబయిలోను అహమదాబాదునగరము లోను స్త్రీబోధనాభ్యసనపాఠశాలలను బెట్టుట కిచ్చెదమని బొంబయి దొరతనమువారు వాగ్దానముచేయునట్లుచేసెచందాలు వేసి యంతసొమ్ము పోఁగుచేయునట్లు హిందువుల నాపనికిఁ బ్రోత్సాహపఱుపఁజొచ్చెను.

ఆమె చేసిన కర్తవ్యోపదేశము ననుసరించి హిందూదేశప్రభు త్వమువారు జనుల తోడ్పాటు నపేక్షింపకయే బొంబయినగరములో స్త్రీబోధనాభ్యసనపాఠశాలను స్థాపించుటకును ఐదుసంవత్సరముల వఱకును సంవత్సరమునకు పండ్రెండువేలరూపాయల నిచ్చుటకేర్పాటు చేసిరి. ఈ ప్రకారముగాఁ దనకృషి ఫలోన్ముఖమునకు వచ్చునూచనలు గాంచి సంతోషించి యత్యుత్సాహముతో 1868వ సంవత్సరము నవంబరునెల మొదటితేదియం దామె రెండవసారి హిందూదేశమునకు వచ్చెను. ఆమెబొంబాయినగరముచేరినతోడనే యచ్చట స్త్రీబోధనా భ్యసనపాఠశాలలోనధ్యక్షురాలుగానుండి జీతముగైకొనక ధర్మార్థము గాఁ బనిచేసెదనని దొరతనమువారికివిన్నపము చేసెను. వారామెప్రార్థ నను గృతజ్ఞతాపూర్వకముగా నంగీకరించిరి. ఉష్ణదేశములోనుండిపని చేయుటచే నారోగ్యము చెడిపోవుటచేతను మఱికొన్ని కారణములచే తను దనపనిని విడిచిపెట్టి యామె మఱుసటిసంవత్సరారంభము సం

దింగ్లండునకుఁ బోవలసినదాయెను. అయినను మరల నామె యాసంవత్సరాంతమునందే హిందూదేశమునకు మూఁడవసారి వచ్చి స్త్రీవిద్యాభివృద్ధినిమిత్తమయి కొంతపని చేసి మరల స్వదేశమునకుఁ బోయెను.

1870 సంవత్సరమునందు కేశవచంద్రసేను లింగ్లండునకుఁ బోయినప్పుడు జూన్ నెలలో బి-స్టల్ నగరమునకరిగి, మేరీకార్పెంటరు కన్యను సందర్శించి, హిందూదేశమును గూర్చిన జ్ఞానమును వృద్ధిచేయుటకును హిందూదేశములోని సాంఘికలోపములను వారించుటకును నొకసమాజమును స్థాపించుట యుచితమని యతఁ డామెదర్శనము చేయుటకు బ్రిస్టల్నగరమునకుఁ బోయినప్పుడు "దేశీయహిందూదేశసమాజ" (National Indian Association) మనునామము తో నొకసమాజము స్థాపింపఁబడెను. ఆసమాజముయొక్క యుద్దేశములను నెఱవేర్చుటకయి సమాజముపేర నొకమాసపత్రికప్రకటింపనారంభింపఁబడినది. ఆపత్రిక యిప్పు డిండియాపత్రిక (The Indian Magazine) యనుపేరఁ బరఁగుచు, తత్స్థాపకురాలి యనంతర మామెపదమును వహించిన యత్యంతయోగ్యురాలగు మానింగుకన్య (Miss Manning)చే మహాసమర్థతతో నిప్పటిదాఁకనిర్వహింపఁబడుచుండెను. ఈసమాజమును మన దేశమునందనేకస్థలములలోనున్న ని శాఖలును మన దేశమునకు మహోపకారము చేయుచున్నవి.

1875-76 సంవత్సరములో కార్పెంటరుకన్య కడపటిసారి మన దేశమునకు నాలవపర్యాయమువచ్చెను. ఆమె స్త్రీలవిషయములలోను జెఱసాలలవిచారణవిషయములోను, పావనివర్తకపాఠశాలలవిషయములోను, కర్మశాలలవిషయములోను, వృత్తిశాలలలో స్త్రీలను పిల్లలను నిలోనుంచువిషయములోను ముఖ్యముగాఁ బనిచేసెను. తాను జేసిన నివలనఁ గలిగిన ఫలితములనుగూర్చి యీమెసాలిస్బరీ ప్రభువునకు

వ్రాసినయుత్తరములో విపులముగాఁ దెలిపినది. అవి యామెతరువాత పార్లమెంటు మహాసభవారియెదుటఁ బెట్టఁబడినవి.

1877 వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెల 3వ తేదీతో నామెకు డెబ్బది సంవత్సరములు పూర్తియయ్యెను. ఆమె జన్మోత్సవదినమునం దామె నభినందించుచు బంధువులయొద్దనుండియు మిత్రులయొద్దనుండియు నాశీర్వచనపత్రికలును పారితోషికములును విస్తారముగా వచ్చినవి. ఆసంవత్సరము 14వ జూన్ తేదీని దినమెల్ల పుణ్యోపకారిణితో సల్లాపసౌఖ్యమనుభవించి యారాత్రి పడకకు బోయి తెల్లవారులోపల నామె యనాయాసమరణము నొందెను. ఆమెశరీర మార్నోకనుచుచునందు భూస్థాపిత మొనర్పఁబడెను. ఆమె శవమును సమాధికిఁ గొనిపోవునప్పుడు సంఖ్యాతీతులైన మిత్రులును, శోణగృహశోధనాలయములోని బాలురును బాలికలును, పరిశ్రమకర్మాగార శాలలలోని బిడ్డలును, దంగస్సువృత్తకర్మవిద్యాలయములోని బాలురును, వెనుకను లోకమునకును మహోపకారిణియైనట్టియు బిడ్డలను బీదతనమును రోయు శాపములనుండియు రక్షించుటకై తనజీవితమును ధారపోసినట్టియు నాయుత్తమాంగన యొక్క శవమువెంట శోకించుచు ప్రేతసమునకు వేలకొలదిగా బోయి తమ కామెయెడలఁ గలభక్తిగౌరవములను వెల్లడించిరి. మనదేశపుస్త్రీలీమెవలె లోకోపకారకృత్యములయందుఁ దమకాలమును గడుపుటకు బ్రయత్నింతురుగాక!

బాకస్ ప్రెస్, రాజమహేంద్రవరము—1950.

జీసస్ చరిత్రము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

 [వెల రు 2-0-0

విషయ సూచిక

ప్రకరణము.

1 జననము, బాల్యదశ

2 తత్కాల దేశస్థితి

బోధనారంభ దశ

4 స్వగ్రామమున ధర్మప్రవచనము చేయుట

5 పాపులయెడఁ జూపిన యాదరము, పర్వత ప్రవచనము

శిష్యసంగ్రహమును, [illegible] న్యాసమును

7 జానుయొక్క సందేశము, యెరూసలేము యాత్ర

౮ యేసునియొక్క విచారణ, మరణము

రాజమహేంద్రవరమున

సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్సునందు ముద్రింపఁబడినది

LIFE OF JESUS

జీసస్ చరిత్రము

LIFE OF JESUS

జీసస్ చరిత్రము

మొదటి ప్రకరణము.

జీసస్‌యొక్క జననమును, బాల్యదశయును.

క్రైస్తవమతస్థాపకుఁడైన జీసస్‌యొక్క బాల్యదశను గూర్చి మన కంతగా తెలియదు. ఆయనచరిత్రమును వ్రాసినవా రాయనయొక్క బాల్యావస్థలో నడచిన వృత్తాంతము తమకు తెలియకపోవుటచేతనో, అప్పటి వృత్తాంతము ముఖ్యమైనది కాదని భావించుటచేతనో, మఱి యేహేతువు చేతనో, దానిని విడిచి యతఁడు మతబోధ కారంభించినతరువాత జరిగినవృత్తాంతము నుమాత్రమే విశేషముగా వ్రాసియున్నారు. ఒక్క బాల్యావస్థనుగూర్చి మాత్రమే కాక యాఘనుని జననదిన మిది యని సహితము నిశ్చయముగాఁ దెలియదు. మన యాసియాఖండముయొక్క పశ్చిమదిగ్భాగమునం దున్న పాలస్టిన్ దేశములో నుత్తరపువైపున గాలిలీ మండలములో నాజరెత్తను గ్రామ మొక్కటి గలదు. ఆగ్రామమునం దిప్పుడు మూఁడునాలుగు వేలజనులున్నారు. పూర్వకాలమునందు సహిత మీగ్రామ మిప్పటి కంటె పెద్ద దయి యుండదు. ఈగ్రామ మొక పర్వతము యొక్క ప్రక్కను గట్టఁబడియుండుటచేతను పెక్కు పర్వతములు సమీపమునం దుండి యుండుటచేతను మిక్కిలి మనోహరముగా నుండును. సుందర

మైన యాగ్రామమునందు 'జోసఫ్' అను పేరు గల వడ్రంగి యొకఁడు మేరీ యను పేరుగల తన చక్కని చిన్న భార్యతో వాసము చేయుచుండెను. ఆదంపతులు ధనికులు కాకపోయినను, చుట్టుపట్టుల నున్న యితరశిల్పులకంటె నెక్కువబీదస్థితిలో నుండినవారు కారు. ఆకాలమునం దెవ్వరును మహాధనికులుగాఁ గాని, కూటిపేదలుగాఁ గాని యుండక యెల్లవారును అన్నవస్త్రములకు లోపములేని సామాన్యదశలో నుండిరి. ఆకాలమునందు జోసఫ్ చేతులార కష్టపడి పని చేసి జీవనము చేయవలసిన స్థితిలోనే యుండినను, అతఁడు తద్దేశమునకు రాజధాని యైన జెరూసలేము నగరమును స్థాపించినట్టియు, హెబ్రూజనుల కాదిమచక్రవర్తి యైనట్టియు, డేవిడ్డుయొక్క సంతతి వాఁడైన మహాకులీనుఁ డని చెప్పుచున్నారు. ఈ సంబంధముననే యాకాలమునందు రాజాజ్ఞచేత వేయఁబడిన జనపరిగణనము నిమిత్తము జోసఫ్ గర్భవతియై యున్న తన నూతనవధువగు మేరీతోఁ గలిసి తన పూర్వుల వాసస్థాన మైన బెథల్‌హేము నగరమునకుఁ బోవలసినవాఁ డయ్యె ననియు, అతఁ డక్కడ నొక సత్రమునకుఁ బోయి యందు చోటుగానక దానితోఁ జేరియున్న యొక పశువులశాలలో వసించి యుండఁగా డేవిడ్డు మహారాజు యొక్క జన్మస్థాన మైన యానగరము నందే యతనిభార్య రాత్రివేళ గడ్డివామిలో నొక పురుష శిశువును ప్రసవించె ననియు, కొందఱు వ్రాసియున్నారు. అప్పుడట్లు పుట్టిన యాశిశువే క్రైస్తవమతస్థాపకుఁ డైన జీసస్. *ఆశిశువు పుట్టిన దినమును సరిగా కనుఁగొనుట కాధారము లేవియు లేక పోయినను,

* జీసస్ క్రైస్తనునది జీసస్‌యొక్క సంపూర్ణనామము. అతఁడు సాధారణముగా క్రైస్తనియు పిలువఁబడును. ఈకడపటినామము వచ్చుటకుఁ గల కారణము ముందు వివరింపఁబడును.

అతఁడు క్రీస్తుశకమునకు నాలుగుసంవత్సరములు ముందు జనవరినెల మొదటి తేదికి మూఁడునాలుగుదినము లీవలనో యావలనో జనన మొందినట్లు చూపుటకుఁ దగిన నిదర్శనము లున్నవి. ప్రభుత్వమువారి యాజ్ఞను బట్టి వేయఁబడిన యీ జనపరిగణనము క్రీస్తుపుట్టిన పదిసంవత్సరములకు తరువాతఁగాని జరగనందున నతఁడు బెథల్‌హేమునగరమున జన్మించుట సత్యము కాదనియు, ఆకాలపువారిచే నతఁడు 'నాజరెత్తుపుర జీసస్' అనియే పిలువఁబడుచు వచ్చుటచేతను, కొంద ఱతఁడు నాజరెత్తులోనే పుట్టెనని చెప్పుచుండుటచేతను జీసస్సు నిజముగా నాజరెత్తుగ్రామములోని జనసఘుండే ననియు, అతఁడు డేవిడ్డురాజవంశజుఁ డయినట్లును బెథల్‌హేమునగరము నందు జన్మించినట్లును తరువాతివా రాకని స్వాత్మ్యప్రాశస్త్యమును స్థాపించుటకొఱకును ప్రాఁతనిబంధనలో ముందపతికిఁ బోవుచున్నాఁ డని చెప్పఁబడిన దేవదూత యితఁడే యని సాధించుటకొఱకును కల్పించి రనియు, కొందఱు బుద్ధిమంతు లభిప్రాయపడుచున్నారు. లోకోపకారులైన మహాపురుషులకు వారి తరువాతివారు మహాత్మంశసంభవతయు దేవాంశసంభవతయు నారోపించుట యెచ్చటను క్రొత్తగాదుగదా! మనదేశమునందుసహితము శంకరాచార్యులు మొదలగు మహాపురుషులెందఱుమనవారిచే దేవాంశసంభూతులుగా పరిగణింపఁబడు చున్నారు కారు? పూర్వులస్థితియెట్టిదయినను, ఆశిశువుజనించినప్పుడాతనిజననీజనకులు ధనసంపన్నులుగాని కులములో ప్రాముఖ్యము కలవారుగాని కారు. జీసస్సుయొక్క గ్రామమునకు బెథల్ హేమునగరము మూఁడుదినముల ప్రయాణములో నున్నది.

ఇట్లు పేదయింట జనన మొందిన యాశిశువునకు తల్లిదండ్రులు జీసస్సని నామకరణము చేసిరి. ఆపదమునకు రక్షకుఁ డని యర్థము.

ఆకాలమునం [illegible] బాలకులకు సాధారణముగా బెట్టబడు చుండిననామములే యుండెను. దాని [illegible] వారు [illegible] పించుచు [illegible] వచ్చు గాని [illegible] రాదు [illegible] దానికి నువాసన రాదు; [illegible] దాని నువాసన పోదు [illegible] ఎట్టి బట్టలు [illegible] యేసేవిధ [illegible] మిక్కి [illegible] మిక్కిలి [illegible] యుని [illegible] ఇంటికి [illegible] నొక [illegible] కప్పు [illegible] బోయి చూచినయెడ [illegible] టకు [illegible] నవి లేక [illegible] ములకు వెలుతురు [illegible] ముక్కటి [illegible] సడి కప్పునుండి వ్రేలు చున్న [illegible] వేటగా [illegible] యింటికి చేరియే యుండును. స్త్రీలు [illegible] నీళ్ళు తోడి కడవలతో [illegible] పెట్టుకొని తెచ్చి తలుపుల యొద్దల నుంచుచుండిరి. ఆకాలమున [illegible] యొక దానిలో జీసస్ తనతల్లిదండ్రులతోను సోదరులతోను గలసి వాసము చేసి యుండుటకు సందేహము లేదు. మేరికి జీసస్సు ప్రథమపుత్రుండని యిదివఱకే చెప్పి యున్నాముగదా. అతనికి [illegible] తమ్ము [illegible] చెల్లెండ్రునుకూడ

గలరుగాని వారప్రసిద్ధులు. ఆతనిసోదరులని చెప్పఁబడి ప్రసిద్ధిగాంచిన నలుగురుపురుషులును వారిలో ముఖ్యముగా క్రైస్తవమతారంభదశ యందు సుప్రసిద్ధుఁ డయినజేమ్సనునతఁడును పినతల్లికొడుకులుగాని సాక్షాత్సహోదరులుగారు. జీసస్‌తల్లి యైన మేరీకి మేరీ యనుపేరు గల చెల్లెలొకతె కలదు. ఆమెభర్త క్లియోపస్సను నామాంతరము గలయాల్ఫియస్సనువాఁడు; ఆమెకు కొడుకు లనేకులు గలరు; వారు జీసస్సునకు మొదటిశిష్యులయి ప్రఖ్యాతి గాంచిరి. ఏకగర్భజనితు లయిన తమ్ములే ప్రతికూలురుగా నున్నప్పుడు జీసస్సునకు వీరనుకూలు రుగా నుండి తోడుపడుటచేత తరువాత పినతల్లికొడుకు లయినవీరికే "ప్రభుసోదరు" లన్నపేరు వచ్చినది. అతనిఁ గన్నతల్లికివలెనే నిజమైన సోదరులకును జీసస్సుయొక్క మరణానంతరమునఁగాని గౌరవము రా లేదు. అతని తోడఁబుట్టినపడుచులు వివాహము లాడి తమభర్తలతోఁ గూడి నాజరెత్తు గ్రామములోనే కాపురము చేయుచుండిరి. ఈ చెల్లెండ్రును తమ్ములును తనతోడఁగూడి క్రీడించుచుండఁగా జీసస్సు కొంతకాలము చిన్నతనములో తల్లియింట విహరించెను. అప్పుడామె తనతోడి చేడియలతోఁగూడి ముచ్చటించుచు వీధిలోని నూతివద్దకుఁ బోయి పసిపిల్లను చంక నిడుకొని పెద్దకొడుకును కేలూఁతయిచ్చి నడపించుచు బుజముమీఁది బిందెతో మందగమనంబున నింటికి వచ్చి వలు మాఱు భర్తకు నేత్రానందము కలిగించి యుండును. అయినను జీసస్సునకు యౌవనము రాకమునుపే తండ్రి కాలము చేసినట్లు కనఁ బడుచున్నది. ఉష్ణదేశ మగుటచే నతఁడు ధరించినవస్త్రములు పలుచని వయి యుండవలెను. అతఁ డాటలకయి గ్రామసమీపమున నుండు కొండలకుఁ బోయి తోడిబాలకులతోడఁ గూడి విహరించి యుండును. కొంతసే పాటలాడివచ్చి యతఁడు వడ్రపుపనిలో తనతండ్రికి తోడు

పడుచుండియు నుండవచ్చును. అతఁడు చిన్నతనములో తండ్రివద్ద పని నేర్చుకొని కొంతకాలము కులవృత్తిని చేసె ననుటకు సందేహము లేదు.

ఆకాలమునం దతఁడును తక్కినబాలకులవలెనే వీధిబడికిఁ బంపఁబడెను. ఆబడులయందు చెప్పబడినది యంతయు చదువుటకును వ్రాయుటకును నేర్పుటయు, కొన్నిపద్యములను కంఠపాఠము చేయించుటయు మాత్రమే. ఆకాలమునం దిప్పటివలె నచ్చుపుస్తకములు లేనందున, ఉన్నపుస్తకములు కొన్నియు తాకులమీఁద వ్రాయఁబడుచుండెను. అతఁడు దేశభాష యైన సిరియాభాషలో వ్రాయుటకును చదువుటకును నేర్చుకొనుటయేగాక, మతగ్రంథము లన్నియు మన దేశమునందు దేశభాషలలోఁ గాక సంస్కృతభాషలో నున్నట్లే యాదేశమునందు హీబ్రూభాషలో నుండుటచేత ప్రాఁతనిబంధన (Old Testament) మొదలగు కొన్నిమతగ్రంథములను, మతగ్రంథములకు రాబీ లనఁబడు పండితులు చేసిన కొన్నివ్యాఖ్యానములను, హీబ్రూభాషలోఁ జదివెను. అంతేకాని, యాతని కా కాలమునందు పండితు లనఁబడువారి కుండిన దురవగాహమై నిష్ప్రయోజన మైన పాండిత్యప్రకర్షముగాని తర్కైకమూల మయిన గ్రీకుశాస్త్రతత్త్వజ్ఞానముగాని లేదు. అతఁడు గ్రంథములను విస్తారముగా చదివినవాఁడు కాకపోయినను చదివిన కొన్నిగ్రంథములను చక్కఁగా గ్రహించి దృఢముగా మనస్సున నాటించుకొనెను. ప్రాఁతనిబంధనమునందలికీర్తనల (Psalms) లోను దీర్ఘదర్శుల వ్రాఁతలలోను విశేషభాగ మాతనికి ముఖస్థముగా వచ్చును. ఆగ్రంథములలోని నీతిబోధకములును భక్తిప్రదాయకములును నైన యుత్తమవాక్యములు చిన్నతనములోనే యాతనిమనస్సునందు శిలాక్షరములవలె దృఢముగా

లగ్నము లయి యుండు పూర్వబోధము మహాకావ్యమున కాదని వ్యాఖ్యానిం జేసెను. జీవితమును శాంతతతో సహించుటలోను, హృదయాకర్షక మైన సద్వర్తనమును కలిగి యుండుటలోను, స్వప్రయోజనపరులయి వంచకు లయిన మతాచార్యు లుపదేశించు దుర్బోధనల ఖండించుటలోను, అతఁడు కొంతవఱకు హెగెల్ చూపిన మార్గము ననుసరించెను. కారణము కలుగుటకయి పురాతన దీర్ఘదర్శుల పేరులు రచియింపఁబడిన యాధునికగ్రంథములు కొన్ని యాతనికి చిత్తాహ్లాదకరములుగా నుండెను. వానిలో ముఖ్యముగా డానియల్ పుస్తక మాతనికి ప్రియతమ మయినది.

ఆతనికి యూదమత (Judaism) మొక్కటిదక్క మరియే మతమునగూర్చియు విశేషముగా తెలియదు. యూదులు ప్రతిమార్చనాదులు లేని యేకేశ్వరారాధనముచేసెడి యాస్తికులు. క్రైస్తవులలో వలె భానువారముగాక వారికి శనివారము విశ్రాంతిదినముగా నుండెను. ఆవిశ్రాంతిదినము శుక్రవారము సూర్యాస్తమానములో నారంభ మయి శనివారము సూర్యాస్తమానమువఱకు నుండును. యూదుల కది కేవలవిశ్రాంతిదినముగా నుండక మనదేశములోని వైష్ణవులకు హరివాసరము (ఏకాదశి) వలె వ్రతదినముగా కూడ నుండెను. శనివారమునాఁ డెవ్వరును నేపనియుఁ జేయఁగూడదు; నాఁడు వంటసహితము చేసికొనఁగూడదు; శనివారమునాఁడు సాయంకాలము వఱకును కుటుంబమునకు సరిపోవు భోజనపదార్థములనన్నిటిని గృహిణి శుక్రవారమునాఁడు మధ్యాహ్నముననే సంసిద్ధము చేసియుంచవలెను; విశ్రాంతిదిన మారంభ మగునప్పటికి ఒక దివ్వె మండుచుండఁజేసినపక్షమున, ఆఱనీయక యాదివ్వెను విశ్రాంతిదినము ముగియువఱకును మండుచుండునట్లు చేసి కాపాడవలెను; విశ్రాంతిదిన మారంభ

మగునప్పటి కింట నిప్పు లేనిపక్షమున, ఆదినము కడచనువఱకును నిప్పు తగిలింపకూడదు; ఆదినమున నెవ్వరును మూటనుగాని మఱి యేవస్తువునుగాని వహించి వీధిలో పోఁగూడదు; నాఁటికి నియమితమయి యున్న పావుక్రోసుదూరములోనే దక్క దానిని దాఁటి యెవ్వరును నడవఁగూడదు; నాఁ డేవిధమయిన యాటలను పిల్లలుసహితమాడఁగూడదు. నాఁటిదిన మామతస్థులు చదువుకొనుటయు మాటాడుకొనుటయు దేవాలయమునకుఁ బోవుటయుఁ దక్క వినోదార్థముగా మఱి యేపనియుఁ జేయఁగూడదు. ఆదినమున దేవాలయమునకుఁ బోవుట యొక్కటిమాత్రమే పిన్నపెద్దల కందఱకును సమానముగా గొంతసంతోషకరముగా నుండుచు వచ్చెను. దేవాలయముయొక్క బహిర్ద్వారము దాఁటగానే లోపల పెట్టబడి యున్న చిన్నపెట్టెలో దీనులకు ధర్మార్థముగా నిచ్చుటకయి యక్కడకుఁ బోయినవారందఱును తమ శక్తికొలఁదిని కాసువీసములను వేయుచుందురు. ఆలయమునకుఁ బోయినతరువాత లోపల నిరుప్రక్కలను రెండేసివరుసల యున్నతాసనములు వేయఁబడి యుండును. అం దొక్కప్రక్కను పురుషులును రెండవప్రక్కను స్త్రీలును కూరుచుందురు! ఆలయములో నించుమించుగా మధ్యభాగమునం దున్న వేదికమీఁద నాచార్యుఁడు కూర్చుండుట కయి యొక యుచ్చపీఠము వేయఁబడి యుండును. గర్భాలయములో రాత్రిందినములు సదా దీపము వెలుగుచుండును. అక్కడి జనులు విగ్రహారాధకులు కానందున దేవాలయములో విగ్రహము లుండవుగాని యొకయఱలో మతగ్రంథములు మాత్రము పెట్టఁబడి యుండును. దేవాలయమును సందర్శింపవచ్చువారు తమపాదుకలను వెలుపలనే విడిచి వట్టికాళ్ళతో చప్పుడు గాకుండ నడచి లోపలికి వచ్చి కూరుచుందురు. యుక్తకాలమున నందఱును సమావేశ మయిన

తరువాత నాచార్యుఁడుగాని పాఠకుఁడుగాని లేచిపోయి వేదికమీఁది
పీఠము నధిష్ఠింపఁగానే యెల్లవారును లేచి నిలువఁబడి కొంతకాలము
తమమనస్సులలో నీశ్వరధ్యానము చేయుదురు. అంతట జనులట్లు
నిలువఁబడియుండఁగానే పాఠకుఁడు తాను వ్రాసికొని వచ్చినప్రార్థనము
చదువనారంభించును. అతఁడు వాక్యమును ముగించినప్పు డెల్లను
జను లేకగ్రీవముగా నడుమనడుమ "తథాస్తు" అని భక్తిపూర్వకముగా
పలుకుచుందురు. ఈప్రకారముగా ప్రథమప్రార్థనము ముగిసినతరు
వాత పాఠకుఁడు హీబ్రూభాషలో ధర్మశాస్త్రములనుండి కొన్ని
వాక్యములను చదువఁగా జనులకుఁ దెలియుటకయి యాచార్యుఁడు
దానిని దేశభాషలలోనికి భాషాంతరీకరించి చెప్పును. అటుపిమ్మట
మరల నొకప్రార్థన జరిగినపిమ్మట మఱియొకసారి దీర్ఘదర్శులపుస్తక
ములలోనుండి కొన్ని భాగములు చదువఁబడును. అవి సమాప్తినొందిన
పిమ్మట దేవాలయమునకు వచ్చినవారిలో నొకపండితుఁడు గాని
సమర్థుఁ డయినయితరుఁడు గాని యాచార్యునియాజ్ఞను బొంది
యొకధర్మోపన్యాసము చేయును. ఆయుపన్యాసాంతమునం దచ్చటి
వారు లేచి దానిమీఁద ఖండనముగాఁగాని మండనముగాఁగాని
తమకుఁ దోఁచినయభిప్రాయమును యథేచ్ఛముగాఁ దెలుప నారం
భింపఁగా, ఆయుపాసనామందిర మప్పుడు శాంతిప్రద మైనయాశ్వరో
పాసకసమావేశమువలె నుండక పండితగోష్ఠి వలె కోలాహలధ్వనితో
నిండి పోవును. ఇట్లు వివాదములు జరుగుచున్న సమయమునందు పాఠ
కుఁడు లేచి ప్రార్థనను చదువుటకు నిలువఁబడఁగానే మరల సర్వమును
నిశ్శబ్ద మగును. అంతట పాఠకుఁ డంత్యప్రార్థననుజేసి యాశీర్వదించి
యుపాసనమును ముగించును. ఆవల జనులు లేచి యెవరియిండ్లకువారు
పోవుదురు. స్వగ్రామములోని యిటువంటి దేవాలయమునకు జీసస్సు

బాల్యమైన తల్లిదండ్రులతోఁ గలిసి తఱుచుగాఁ బోవుచుండెను. ఇట్లాలయమునకుఁ బలుమాఱు పోవుచుండునప్పు డచ్చటి యుపదేశములవలనను భక్తిపరు లయిన వారివర్తనమువలనను జీసస్సుయొక్క మనస్సులో తరుణవయస్సులోనే నిశ్చలమైన యీశ్వరభక్తి నాఁటుకొనుటయేకాక బాహ్యమునకు భక్తవేషములు ధరించి వచ్చుచుదాంభికులనటనలమీఁదను భక్తిహీనములైన యనావశ్యకము లైన కర్మములమీఁదను కొంతవఱ కాతని కసూయసహిత ముదయించెను.

యూదులు స్వగ్రామములయందలి దేవాలయములలోఁ జేరి యీశ్వరారాధనము చేయుచుండుటయేకాక యేఁటేట తమపుణ్యస్థలమైన జెరూసలేమునగరమునకు యాత్ర చేయుచుందురు. హిందువులకు కాశీపుర మెట్టి దివ్యస్థలమో యూదులకు జెరూసలేమునగర మట్టి దివ్యక్షేత్రము. పాలస్టీన్ దేశమునకు రాజధాని యైనట్టియు మతమునకు ప్రధానస్థాన మైనట్టియు యూదులక్షేత్రములలోనెల్ల నగ్రగణ్య మైనట్టియు గణన కెక్కిన వారి పూర్వరాజులకు వాసభూమి యైనట్టియు జెరూసలేమునగరమునందు ప్రతిసంవత్సరమును మూఁడు గొప్ప యుత్సవములు జరుగును. ఆయుత్సవముల మూఁటిలో నొక్కటి మిక్కిలి ముఖ్య మయినది. అది మహావైభవముతో ప్రతిసంవత్సరమును చైత్రమాసములో వారముదినము లవిచ్ఛిన్నముగా నడుపఁబడును. వానికి 'ప్యాసోవర్' పండుగని పేరు. ఆమహోత్సవమును జూచుట కయి దేశదేశములనుండి జనులు తండోపతండములుగా యాత్ర పోయి యిసుక చల్లినను క్రింద రాలనట్టుగా పట్టణమునం దంతటను క్రిక్కిఱిసి యుందురు. అప్పు డామహానగరములో స్థలము చాలనందున యాత్రాపరులనిమిత్తము పందిళ్ళును పాకలును వేయఁబడును. ఆయుత్సవమునకు తనతల్లితండ్రులతోఁ గలిసి జీసస్సు పెక్కుసారులు

పోయి యుండును. నాజరెత్తుగ్రామమునకు జెరూసలేము నగరము మూడుదినముల ప్రయాణములో నున్నది. త్రోవలో దొంగలభయ మధిక మగుటచేత తీర్థయాత్రాపరులు కుటుంబములతో నొంటిగాఁ బోవక సాధారణముగా పలువురుచేరియే యాత్ర చేయుదురు. పండ్రెండుసంవత్సరముల ప్రాయమప్పు డొకసారి జీసస్ జననీజనకు లతోఁ గూడి జెరూసలేమునగరమునకు యాత్ర చేసెను. ఆపట్టణము నందు గొప్ప దేవాలయ మొకటి గలదు; ఉత్సవదినములలో నక్కడ వేలకొలది మేఁకలను గొఱ్ఱెలను భక్తులు దేవునికి బలియిత్తురు. హింసాకర మయిన యాచోటతనికి ప్రీతికరముగా నుండనందున, అతఁ డచ్చట నుండనొల్లక యాబలిస్థానమును విడిచి దూరముగాఁ బోయి దేవాలయముతోనే చేరి ప్రత్యేకముగా నావరణము చేయఁబడి విద్వాంసులు మతబోధ చేయుటకొఱకు కేర్పడి యున్న విశాలము లైన యాశ్రమములలో నొకదానికిఁ బోయి యక్కడ వారు చేసెడిప్రసంగ ములను శ్రద్ధతో వినఁజొచ్చెను. తత్త్వోపదేశకు లయిన విద్వాంసులు రాబీ లనఁబడు ప్రసిద్ధపండితులు. ఇష్ట మున్నవారందరును బోయి వారు చేసెడి యుపదేశములను విని తమకు సందేహము తోఁచినవిష యములలో నెల్ల యథేచ్ఛముగా ప్రశ్నలు వేసి ధర్మసందేహములను నివారణము చేసికొనవచ్చును. ఉత్సవదినములు గడఁచిపోఁగానే యాత్రాపరు లందఱును మరల బయలుదేరి గుంపులుగుంపులుగా సహవాసులతోఁగూడి తమతమగ్రామములకుఁ బోవుదురు. జోసప్పును మేరీయును తమయూరికిఁ బోవ బయిలుదేఱినప్పుడు జీసస్సు వారికిఁ గనఁబడలేదు. అతఁడు సహవాసులతోఁగలిసి ముందు నడచుచుండఁగా జూచితి నని తోడవచ్చినవారిలో నొకఁడు చెప్పినందున, వారు వాని మాట నమ్మి యుపేక్షచేసి కొడుకునుగతి విచారింపకయే జారిసాగిరి.

రాత్రి బస దిగినతరువాతసహిత యతఁడు వచ్చి తల్లిదండ్రులను కలిసి కొనలేదు; ఎంతసేపు ప్రతీక్షించినను వచ్చుజాడ కానరాలేదు. అందుచేత వారప్పుడు భయపడి కుమారుని నిమిత్తము సహవాసుల గుడారములకెల్లఁ బోయి వెదకఁ జొచ్చిరి. ఎందు వెదకినను ప్రియపుత్రుఁడు కంటఁ బడలేదు. ఆరాత్రి చీఁకటిలో నగరుల వెనుకకుఁ బోవుటకును వలనుపడదు. అందుచేత వారా రాత్రి మహావిచారముతో క్షణమొకయుగముగా నెట్లో వేఁగించి మఱునాఁడు ప్రభాతసమయమున మరల జెరూసలేమునకు మార్గముఁ బట్టి బయలుదేరి నాటిసాయంకాలమునకు వారు జెరూసలేము ప్రవేశించి కొన్నిచోట్ల వెదకి చీఁకటిలో దిరుగలేక మార్గాయాసపడి యున్నందుచేత నారాత్రి యొకచోట విశ్రమించి వేకువజామున నిద్రలేచి మఱునాఁడు పట్టణములో జీసస్సును వెదక నారంభించిరి. ఆమహాపట్టణములో వారు సందులు గొందులు తిరిగి వెదకి యెవరినడిగినను వారికి కుమారునిజాడ తెలియరాలేదు. ఇట్లు తిరిగితిరిగి వేసరి తుదకు వారు దేవాలయమునకు బోఁగా నతఁ డక్కడ విద్వాంసులు చెప్పునదాని నాలకించుచు నడుమ నడుమ వారిని ప్రశ్నలు వేయుచు గూర్చుండి కానఁబడెను. అతఁడు కంటఁబడఁగానే తల్లి యపరిమితానందమును బొందినదై మార్గాయాసమునంతను మఱచి చేరువకుఁబోయి "కుమారా! మమ్మిట్లు శ్రమపెట్టితి వేమి? నీతండ్రియు నేనును నీనిమిత్తమై యెట్లు చింతతో వెదకితిమో చూడు" అని పలికెను. జీసస్సు వింతపడి మాది "నన్నేల యింత వెదకితిరి? నేను నాతండ్రిగృహములోనే యుందునని మీ రెఱుఁగరా" అని తోడనే యుత్తరము చెప్పెను. ఆయుత్తరమును బట్టిచూడఁగా తాను కనఁబడక పోయినప్పుడు తనతల్లిదండ్రులు తిన్నఁగా తననిమిత్తము దేవాలయమునకు వత్తురని యతఁడు భావించినట్లు

స్పష్ట మగుచున్నది. ఇంత చిన్నతనమునందే యతని కీశ్వరునియం దెంత యవ్యాజ విశ్వాసము గలిగినదో! దానితప్పి తన యిహలోక పితను గానలేకపోఁగానే వేఱుచోటికిఁ బోక యతఁడు తత్క్షణమే పరలోక పితయొక్క యాలయమునకుఁ బోయి తన నిమిత్తమై తల్లి దండ్రు లక్కడకే వెదకుకొనుచు వత్తురన్న సంపూర్ణ విశ్వాసముతో నిశ్చింతముగా నక్కడఁ గూరుచుండెను. అతఁ డాచార్యులు కర్మలను పూజలను జేయుస్థలమునకుఁ బోక విద్వాంసులు ధర్మోపన్యాసములు చేయుచోటికిఁ బోయి తదేకాసక్తితోఁ గూర్చుండుట యాలోచించి చూడఁగా, ఆతని మనస్సులో సంతతి బాల్యకాలమునందే భక్తిలేని బాహ్యకర్మలమీఁద ననాదరమును నిర్మలమైన ధర్మాచరణము మీఁద ఘనాదరమును స్థాపితమైనట్లు ప్రకాశించుచున్నది. అంతటఁ దల్లి దండ్రు లాతని వెంటఁబెట్టుకొని స్వగ్రామమునకుఁ గొనిపోయిరి.

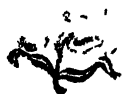
అతనికి పదుమూఁడు సంవత్సరములు దాఁటినది మొదలుకొని దాదాపుగా ముప్పది సంవత్సరములు వచ్చువఱకును జరిగిన వృత్తాంతమును దెలిపెడు విశ్వాసార్హమైన చరిత్రమేదియుఁ గానరాదు. ఆకాలమునం దతఁ డెక్కడెక్కడ సంచరించెనో, ఏయేగ్రంథముల జదివెనో, ఎవ్వారెవ్వారితో మైత్రిచేసెనో, ఏయేవిషయములయం దెంతెంత యభివృద్ధినొందెనో, ఏయేపనులు చేసెనో, అదియంతయు మన కిప్పుడు పరమరహస్యముగా నున్నది. పాళీభాషలో వ్రాయఁబడిన క్రీస్తుచరిత్రముయొక్క పురాతనమైన వ్రాఁతప్రతియొకటి టిబిటీయ దేశములోని యొకబౌద్ధమఠములో క్రొత్తగా లభించినట్లు కొన్ని వార్తాపత్రికలలో నీనడుమఁ బ్రకటింపఁబడినది. అది నిజముగా పూర్వకాలమునందే రచియింపఁబడినగ్రంథమో, లేక పుస్తకమునకు గౌరవాధిక్యము కలిగింపవలె నన్న యుద్దేశముతో నవీను లెవ్వరిచేతనైన ప్రాచీన

మనుభ్రమ కలుగునట్లు నూతనముగా సృష్టింపఁబడిన గ్రంథమో, సునిశ్చిత మగువఱకును తద్గ్రంథమునందు చెప్పఁబడిన విషయములను మనమింతవఱకును నమ్మవచ్చు నని నిర్ధారణము చేయఁజాలము. అయినను తద్గ్రంథముయొక్క సత్యాసత్యనిర్ణయమును దీనిం జదువు వారిబుద్ధికే విడిచిపెట్టి, అందలి ముఖ్యాంశముల నీవఱకుఁ బ్రకటింప బడినరీతిగా నక్కడ సంక్షిప్తముగాఁ దెలుపుచున్నాను. దేశసంచా రార్థము బైలుదేఱిన 'నికొలస్‌నోటోవిష్' అను రష్యాదేశస్థుఁ డొకఁడు హిమాలయపర్వతముల కుత్తరమునందున్న టిబెటుదేశ ములో ప్రయాణముచేయుచు నొకమఠములో బౌద్ధులిచ్చా యను నొకదీర్ఘదర్శినెఱిఁగి గౌరవించుచున్నారనియు, ఆయిచ్చాయే జీసస్ క్రైస్తవనియు వినెనఁట! అతఁ డంతటితోఁ దృప్తిఁగొనక యాతనికంటెక యట్టిచరిత్రమొకటి యున్నయెడల తప్పక సంపాదింపవలయు నని నిశ్చయించుకొని, ఇచ్చాయొక్క చరిత్ర మెక్కడ లభించు నని బౌద్ధా చార్యుల నడుగుచు రాఁగా వారిలో నొకఁ డాగ్రంథము లాడక్ మండలములో లభించు నని చెప్పెనఁట! తత్క్షణమే యతఁడు లాడక్ మండలమునకుఁ బోయి విచారించి, లేహనగరమునందలి హెమిస్ మఠ ములో గ్రంథమున్న దని తెలిసికొని, బహుప్రయత్నములు చేసి మొదట విఫలమనోరథుఁడై తుదకాపుస్తకము నక్కడి మఠాచార్యుని వలనఁ బొంది, ద్విభాషి యొకఁడు దానిని జదివి యర్థముచెప్పుచు రాఁగా నతఁడు స్వభాషలోనికి దానిని భాషాంతరీకరించుకొనెనఁట. అందలిసారాంశ మిది:— "ఇచ్చా యిస్రాయెల్ దేశమునందు జనన మొందెను. అతని తల్లిదండ్రులు బీదలు. వారిపూర్వులు తమ్ముశోధిం చుటకై యీశ్వరుఁడు తమ కనుగ్రహించిన కష్టములనిమిత్తమై సృష్టికర్తకు కృతజ్ఞతాపూర్వకము లైన వందనము లర్పించుచు

భూమిమీఁద నీశ్వరమహిమను వర్ధిల్లఁ జేయుటకయి తమపూర్వపుగొప్ప తనమును మఱచిన మహనీయులైన భక్తాగ్రేసరులు. అతఁడు చిన్నతనము నుండియు నీశ్వరుఁ డొక్కఁ డని బోధించుచు వచ్చెను. పదమూడు సంవత్సరముల ప్రాయము వచ్చిన తరువాత దేశాచారానుసారముగా వివాహమాడక యతఁడు తన తండ్రియిల్లు విడిచి పాఱిపోయి వణిజులతోఁ గలసి సింధుదేశమునకుఁ బోయెను. పదునాలుగు సంవత్సరముల ప్రాయ మప్పు డతఁడు జైనాచార్యులమధ్య నుండెను. జగన్నాథము, రాజగృహము, వారణాశి, మొదలగు క్షేత్రములకుఁ బోయి యతఁ డక్కడ వేదాధ్యయనము చేసి వేదార్థమును గ్రహింపఁ నేర్చెను. కాని యతఁడు వేదములయొక్క యీశ్వరకర్తృత్వమును పరబ్రహ్మమునొక్క యనశ్వరత్వమును నిరాకరించి బ్రాహ్మణులతో ప్రబలవిరోధము పెట్టుకొనెను. అందుచేత భీష్మపురములో శ్వేతాచార్యు లాతని ప్రాణములు తీయఁదలఁచిరి. అతఁడక్కడనుండి తప్పించుకొనిపోయి గౌతమబుద్ధుల మూలముగ చొచ్చి, పాళీభాషను నేర్చుకొని, ఆఱుమాసములలో పరిశుద్ధ బౌద్ధమతరహస్యములను గ్రహించెను. అతఁ డక్కడనుండి విగ్రహారాధనమునకు ప్రతికూలముగా బోధచేయుచు పశ్చిమదిక్కున వెడలిపోయెను. పారసీక దేశములో జోరాష్టర్ మతమును విరోధముగా జనులకు బోధించి, మాంత్రికులచే బాధింపఁబడి యక్కడనుండి పాఱిపోయెను. జూడియాదేశమునకు మరలఁ బోవునప్పటి కతనికి వయస్సిరువదియొమ్మిదిసంవత్సరములు. స్వదేశము చేరఁగానే యతఁడు మతబోధ కారంభము చేసెనుగాని యతనిజనానురాగము శీఘ్రకాలములోనే పాంటియస్ పైలేటు యొక్క హృదయములో భయమును పుట్టించెను. ఇస్సాను విమర్శించుటకయి పైలేటు మతాచార్యులను పండితులను రావించి

సభకూర్చెను. ఆసభవారు విచారణచేసి, ఈసా నిర్దోషి యని నిర్ధారణము చేసిరి. సీజరుకు విధేయులు యుండవలయుననియు, స్త్రీలయెడల గౌరవము చూపవలయుట లోనుగాఁగల సిద్ధాంతములనుగూడ జేర్చి యీసా విరామములేక జనులకు మతబోధలు చేయుచునే యుండెను. కాని యాతని ప్రత్యేకముగా నిర్బంధపెట్టి పరీక్షించి తీర్పుచెప్పుటకై నియమింపఁబడిన చారులు మూకలయొక్క యుత్సాహమును మతోన్మాదమును జూచి యాతనివిషయమై హృదయభేదకములైన కథలను తమ ప్రభువునకుఁ బంపిరి. అందుమీఁద నాదేశపాలకుఁ డీసాను చెఱసాలలోఁ బెట్టించి, బహుబాధలుపెట్టి, ఇద్దఱు దొంగలతోఁ గలిపి న్యాయసభ యెదుటికి విచారణకుఁ దెచ్చెను. ఈసారి లంచములు గైకొన్న తప్పు సాక్షులు తీసుకొని రాఁబడిరి. పైలేటు సాక్షులను పిలువఁగానే యూదుల యాజ్ఞచేత వారీసాపయి ద్రోహమున కొడిగట్టిరి. అందొకఁడు ముందుకు వచ్చి యీసా నుద్దేశించి 'జనులను సన్మార్గముఁ జూపుట కయి పరలోకప్రభువు నన్నుఁ బంపె నని పలుకుచు నీ విస్రాయేలునకు రాజవయినట్లు చెప్పలేదా?' అని యడిగెను. అప్పు డీసా వాని నాశీర్వదించి "నీ విప్పుడు చెప్పునది నీహృదయములో నుండి వచ్చునది కాదు. కాఁబట్టి నీవు క్షమింపఁబడుదువు." అని పలికె. పైలేటు సందేహించి 'ఇట్టి యసత్యము సహిత మఱి యీ బాధలను ఖండింపఁగలశక్తి నీయొద్ద నుండఁగా, నీగర్వమును విడనాడి యీ కష్టముల దాటి సత్యవంతులలోఁ జీవనము చేయునట్లేల గెలుపొందవు?' అని పలికెను. ఈమాటల కాదేశపాలకుఁడు దురాగ్రహావేశము కలవాఁడై, యిద్దఱుదొంగలనువిడిచి యీసాకు మరణశిక్ష విధించున ట్లుత్తరువు చేసెను. అప్పుడు ధర్మాధికారులు తమలో నాలోచించుకొని 'ధర్మశాస్త్రవిరుద్ధముగా విద్దఱు తనవారు

లను విడిచిపెట్టి సర్కారాధికి శిక్ష విధింపబడి ఘోరమైన యీ పాపకృత్య [illegible] మే [illegible] నేరము. కాబట్టి యీ విషయమున నీయిచ్చ వచ్చినట్లు నీవే చేయుము' అని [illegible] ముగాఁ జెప్పిరి. ఈప్రకారముగ [illegible] ధర్మాధికారులును, 'ఈసర్కారాధికారి [illegible] దోషు లము కాము' అని తమ [illegible] లో కడుగుకొని [illegible] తీసుకపోయిరి. అప్పుడు దొంగలను [illegible] క్రూసుపైఁ బెట్టి మేకులు [illegible] చంపిరి. [illegible] మూడవనాఁడు [illegible]."*

* ఈపుస్తకము కేవలక్రైస్తవమనియు, [illegible] రోమ్ బౌద్ధమతము నందును నిట్టిపుస్తక మెన్నడును లేనట్టు నిశ్చయముగాఁ దెలియవచ్చిన దనియు [illegible] దృఢముగాఁ జెప్పుచున్నారు.

రెండవ ప్రకరణము.

···oOo···

తత్కాలదేశస్థితి.

చిరకాలమునుండి స్వదేశరాజుల పాలనములో నున్న పాలస్తీన్ దేశమును రోమకసేనానాయకుఁడైన పాంపియనునతఁడు క్రొత్తగా జయించి క్రీస్తుశకమునకు పూర్వము ౬౩ వ సంవత్సరమునందు దానిని రోమకరాజ్యముక్రిందఁ జేర్చెను. అటుతరువాత పదునాఱు సంవత్సరములకు రోమకచక్రవర్తియైన జూలియస్‌సీజరు హేరా డనునతని నా దేశమునకు రాజునుగా నియమించెను. రోమకచక్రవర్తులు జనులిష్టపడినవారినిగాక తమకుఁ నచ్చినవారినే దేశపరిపాలనమునకు నియమించుచు వచ్చిరి. యూదులు సాధారణముగా స్వదేశాభిమానము గలవారై యుండిన, అన్యదేశరాజులకు లోఁబడి నడుచుకొనుటయే వారి కనిష్టముగా నుండెను; అపయిని హేరాడ్ స్వజాతివాఁడు గాక రాజవంశస్థుఁడు కాక హీనకులుఁడైనందునను దుష్టవర్తనుఁడైనందునను జను లాతనిపై రన్న ద్వేషించుచుండిరి. ఆతఁడు ప్రజానురాగము లేనివాఁడయినను చిరకాలము రాజ్యము చేసి ఘనుఁడని బిరుదుండి జీసస్ జనన మొందిన సంవత్సరమునందే పరమపదము నొందెను. అతఁడు జెరూసలేము నగరమునందు జీర్ణమగుచుండిన దేవాలయమును పునరుద్ధారణము చేసి, దాని నావఱ కెన్నఁడును లేనియున్నతస్థితికిఁ దెచ్చుటచేతను బహుకాలమునుండి యెల్లయెడలను నిండియుండిన దొంగలను రూపుమాపి రాజ్యమును సురక్షితముగాఁ జేయుటచేతను ఘనుఁడని పేరొందినను, ఆతని క్రూరస్వభావమునుబట్టి తా నాసటుకుఁ జేసిన క్రూరకృత్యములను కప్పిపుచ్చి

యితరులను మోసపుచ్చుట కయి యీమంచికార్యములను జేసెనే కాని సదుద్దేశముతోఁ జేయలేదని భావించి జనులాతని యెడ విశ్వాసము వహింప రయిరి. అతఁడు చేయుచు వచ్చిన దారుణకర్మములకు తాళఁజాలక పలుమారులు జను లాతనిమీఁద తిరుగఁబడి కలహించుచు వచ్చిరిగాని యతఁ డప్రమత్తుఁ డయి తల యెత్తఁగానే యుక్తసమయమునందు కనిపెట్టి వందలకొలఁది కలహకారులను నిర్దయుఁ డయి వధించియు హతశేషులను క్రూరదండనపాలు జేయించియు కలహముల నడఁచుచు వచ్చెను. అందుచేత ప్రజలాతని ధాటికు తాళలేక తల్లడిల్లఁ జొచ్చిరి. రాజ్యకాంక్షచే తాను జేసికొన్న భార్యను, తాను గన్నకొడుకులను, సంహరించిన కిరాతచిత్తుఁడు పగవారివిషయమున నేక నెట్టి క్రూరకృత్యములను జేయ సాహసింపఁడు! ఆతఁడు రాజద్రోహము తలఁచి రన్న హేతువుచేత చేతులారా ముగ్గురుకొడుకులను జంపించెను. ఈక్రూరకార్యము లిట్లుండఁగా నతఁడు తాను కట్టించిన దేవాలయములలో నెల్ల రోమకచక్రవర్తిని గొలుచుట కుత్తరువు చేసెను. ఈశ్వరుని కొఱకు నిలుపఁబడిన పూజారాధనమును మనుష్యున కర్పించుట ఘోరపాతకముగా భావించువా రయినందున యూదుల కీయనాలోచితకార్యముచేత నాతనిమీఁద మఱింత ద్వేషము పుట్టెను. అట్టి జనగర్హితునకు సుతులయి పుట్టినవారిమీఁద జను లనురాగము గలవా రయియుండుట సాధారణముగా సంభవింపదుగదా! ఆఘనుని మరణానంతరమున తండ్రిచేతఁబడక బ్రతికిన కొడుకులు ముగ్గురును రాజ్యభాగముల నిమిత్తము తమలోఁ దాము తగవులాడి రోమకచక్రవర్తికి విన్నపములు పంపుకొనిరి. ఆచక్రవర్తి వారితండ్రి కోరికప్రకారముగా జెరూసలేమునగరమును గలిగి యున్న జూడియా యను నుత్తరమండలమును సమేరియామండలమును జ్యేష్ఠపుత్త్రుఁ డయిన యార్కి-

లానసునకును, జీసస్ వాసముచేయుచుండిన గాలిలీ యనుదక్షిణమండలమును పెరియామండలమును ద్వితీయపుత్రుఁ డయిన హీరాడ్ అంటిపస్సునకును, మఱియొక మండలమును కనిష్ఠపుత్రుఁ డయిన ఫిలిప్పునకును, దేశమును మూఁడు భాగములుగా భాగించి యిచ్చి ముగ్గురు సామంతరాజులను సీమలకు రాజులను జేసెను. ఈక్రొత్త రాజులు స్వతంత్రులుగాక రోమకచక్రవర్తికి లోఁబడినవారయి మనదేశములోని ప్రభువు శ్రీమహారాజ్ఞగారియధికారమునకు లోఁబడియున్న మహా[illegible] రాజు మొదలయిన సంస్థానాధిపతులవలె రక్షిత రాజులుగా నుండిరి. జీసస్ జీవితకాలములో నెల్లను గాలిలీ దేశమునకు హీరాడ్ అంటిపస్ రాజుగా నుండెను. ఆతఁడు రోమకచక్రవర్తియెడల భయభక్తులు చూపుచు జనులయెడ దయాశూన్యుఁడయి ప్రవర్తించువాఁడయియుండెను. ప్రజ లాతనిక్రౌర్యమునకు భయపడి పయికి లోఁబడియున్నను లోపల నాతని ద్వేషించుచుండిరి; ఆతనిగూర్చి దుర్వార్తలేగాని యెక్కడవిన్నను మంచికథ యొక్కటియు నతనివిషయమున జీసస్సునకు చెవిసోఁకలేదు. ఆతఁడు కాపట్యమునకు పేరుపడినవాఁ డగుటచేత తరువాత జీసస్సతనికి జంబుక మని పేరు పెట్టెను.

ఆతనిసోదరుఁ డయిన యార్కిలా నంతకంటెను జనకంటకుఁడయి యనేకదౌర్జన్యములు చేయుచురాఁగా జను లాతనిమీఁద కలహించి పలుమాఱు దేశక్షోభములు కలిగించుచువచ్చినందున, రోమకచక్రవర్తి యతనిని సింహాసనవిహీనునిగాఁ జేసి యాతనిస్థానమున మఱియొకనిని పాలకునిగా నియమించెను. ఇట్లుకొందఱు పరిపాలకులు మాఱినతరువాత పాంటియస్ పైలేట్ అనునతఁడు జూడియా దేశమునకు ప్రభువయ్యెను. ఈవిధముగా వచ్చినరోమక పరిపాలకు లందఱును

దేశములో తమయధికారమును సురక్షితము చేసికొనుట కయి తమ తోడఁగూడ స్వదేశమునుండి రోమకభటులను దీసికొనివచ్చి రోమక రాజచిహ్న మయిన స్వర్ణవికార మగు పక్షిరాజప్రతిమలు రజతమయ మయిన రోమకచక్రవర్తి రూపమును గల పతాకములను వారి చేత వహింపించుచుండిరి. రోమనులాధ్వజములమీఁది విగ్రహముల కీశ్వరుని కర్పించు పూజలను జేయుట యాచారము. యూదులు విగ్రహారాధనమును ద్వేషించువా రయినందున, ఆ ధ్వజపటములను తమ పుణ్యస్థల మయిన జెరూసలేమునగరమునకుఁ దీసికొని రానీకుండిరి. అందుచేత రోమకసైనికు లాధ్వజములను తాము దిగెడు సముద్రతీరపట్టణములలో విడిచి వచ్చుచుందురు. ఇట్లు జరుగుచుండగా పైలేటు పరిపాలకుఁ డయినతరువాత పూర్వాచారవిరుద్ధముగా నొకసారి యాపతాకములను రాత్రివేళ, జెరూసలేము నగరమునకుఁ దెప్పించెను. మఱునాఁటి యుదయకాలమునందు ధ్వజపటములు కంటఁబడఁగానే పురజనులలో గొప్ప సంక్షోభము పుట్టెను. అప్పుడసంఖ్యాకు లయిన జనులు గుంపుగూడి పైలేటుగృహమునకుఁ బోయి యాధ్వజపటములను తమ పట్టణమునుండి పంపివేయవలసిన దమొఱ్ఱపెట్టుకొనుట కయి యాతనిదర్శన మపేక్షించి వేచియుండిరి. ఆతఁడు వారి మొఱ్ఱలాలింపక వా రయిదహోరాత్రములు తన గుమ్మమువద్ద వేచియున్న తరువాత సభాభవనమునకు రావలసిన దని వారికి వర్తమానము పంపెను. తత్క్షణమే జనులతఁడు తమ ప్రార్థన నంగీకరించు నని భ్రమపడి యతఁ డాజ్ఞాపించినట్లు చేసిరి. కాని యతఁ డంతకుమునుపే సభాస్థానమునంతను ఆయుధపాణు లయిన సైనికులతో నింపివేసి, గొఱ్ఱెలమందను వలె నిరాయుధు లయి వచ్చిన జనులను దొడ్డిని పెట్టిన తరువాత కత్తులను దూసికొనియున్న వీరభటులను

లోపలికిరప్పించి, తమపూనికను విడిచి యిండ్లకు తిన్నఁగా నడువని పక్షమున, నొక్కసారిగా జనుల సందఱిని జంపించెద నని బెదరించెను. వారా భర్జనమున కణుమాత్రమును జంకక, ధైర్యముతో నిలువఁబడి, తాము ప్రాణముల నయినఁ బోఁగొట్టుకొందుము గాని యీశ్వరద్రోహకర మయిన విగ్రహారాధనమున కొడఁబడనేర మని యేకవాక్యముగాఁ బలుకుచు సంఘమరణమున కొప్పుకొని సాగిలపడి, తమ యందఱి తలలను నఱకింపవలసిన దని మెడ లొగ్గిరి. అంతట పైలేట్ వారిధైర్యస్థైర్యముల కద్భుతపడి తన పట్టుదలను విడిచి ధ్వజపటములను పట్టణముయొక్క బాహ్యప్రదేశమునకుఁ గొనిపోవున ట్లుత్తరువు చేసి పౌరులను బంపివేసెను. ఆకాలమునందీవరిపాలకులపయి నధికారము చెల్లించుచు రోమాపురమునందు టైబిరియ స్సనునతఁడు చక్రవర్తిగానుండెను. వీరి పేరులనే జీసస్సు తెలుచుగా వినుచుండెను. రోమకచక్రవర్తిచేత నియమింపఁబడిన పరిపాలకు లందఱును సామాన్యముగా క్రూరు లయి జనుల కొత్తుడు కలుగఁజేయుచుండిరి; అనుష్ఠాధికారులు జనులనుండి సాధ్యమయినంత యెక్కువపన్ను నాకర్షించుటయే తమపనిగా భావించుచుండిరి కాని దేశక్షేమనిమిత్తము పాటుపడుట తమయర్హకృత్య మని లేశమును చింతింపకుండిరి. జనులు మనస్సులో వారిని ద్వేషించు చుండినను దుర్బలు లయినందున వారిసైనికులముందఱ నేమియుఁ జేయనేరక ప్రజ్వరిల్లుచున్న క్రోధాగ్నిని మ్రింగి తమద్వేషమును లోలోపలనే యడఁచుకొనిపయికి శాంతులవలె లోఁబడి నడచుకొనుచుండిరి. అయినను సాహసికు లయిన దుడుకువారు కొంద అప్పుడప్పుడు తిరుగఁబడి కలహకారులయి ప్రాణములకు తెగించి సంక్షోభము కలిగించుచు వచ్చిరి.

అట్టివారు దేశాభిమానముచేఁ జేయుచువచ్చిన కృషి విఫలమగుటయే కాక యందువలన ననేకానర్థములును ప్రాణహాని గూడఁ గలుగుచు వచ్చెను. తనదేశముయొక్క స్వాతంత్ర్యమును మరల స్థాపింపఁ గోరి గాలిలీదేశస్థుఁ డయిన జూడ స్సనువాఁడు దేశాభిమానమాననీయు లయిన వేగిరకాండ్రను వెంటఁ జేర్చుకొని ధైర్యముతో పోరాడి పరాజితుఁ డగుటయు, తన్మూలమున దేశస్వాతంత్ర్యము నణుమాత్రమును సాధింపలేకపోవుటయే కాక నిష్కారణముగా రక్తప్రవాహములు కట్టించి దేశాభిమానుల ప్రాణములను గోలుపోవఁజేసి నచ్చుటయు మొదలుగాఁ గల కథలను చిన్నతనములో జీసస్ వేమాఱు విని యుండును. స్వచ్ఛందవృత్తి ననుభవించి బ్రతికినతమ కితరులకు లోఁబడి వారికి దాసు లయి యుండవలసినగతి పట్టుటచేతను, ప్రజాపీడ కలుగునట్లుగా దుష్టు లయిన పాలకులను తమదేశము నేలనిచ్చిన పాపమునకయి భగవంతుఁడు తమ్ము శిక్షించుచున్న భీతిచేతను, పరిపాలకులు బీదసాద యని చూడక బాధించి తమవద్ద పన్ను లధికముగాఁ గొనుచుండుటనుబట్టి వారు తమ్ము క్రమముగా దోచుకొను చున్నారని దృఢముగా నమ్మి యుండుటచేతను, రోమనులమీఁద ప్రజల కంతటి విద్వేషము కలిగెను. జనుల కతృప్తికర మయిన యీపన్నులను తండెడి పని స్వదేశస్థు లయిన సుంకరులయం దుంచఁబడెను. అందుచేత జనులు వారి నధికపాపాత్ములనుగా భావించి, రోమనులకంటెను సుంకరుల నధికముగా గర్హించుచుండిరి. ఇటువంటి సమయములో, నెల్లవారును తమ్మట్లన్యాయముగా బాధించుచున్న క్రూరకర్ముల హస్తములనుండి విడిపించి రక్షించుట కయి సర్వరక్షకుఁ డయిన యీశ్వరుఁ డొక్క రక్షకుని శీఘ్రముగాఁ బంపకమానఁ డనియాశపడి నిరీక్షించుట వింతగాదు.

దేశముయొక్క రాజ్యాంగస్థితి నింతట విడిచిపెట్టి యించుక సేపు

ప్రజాంగస్థితికి వత్తము. ఇట్లు ప్రభువులు ప్రజాపీడకు లయి యుండఁగా, ప్రజలును తమలో నైకమత్యము లేనివా రయి యంతశ్ఛిద్రములలో మునిఁగి యుండిరి. స్వదేశీయులే భేదభావము లేనివారయి యొక్క-మాటమీఁద నడచుకొనువా రయిన పక్షమున, విదేశీయు లయిన రోమనులకు వారిని నిర్భేయులను గాఁ జేసికొని నిరంకుశాధికారము చెల్లించుట దుర్భర మయి యుండును జనులలోఁ గల పలుతెగలవారు పరస్పరస్పర్థ గలవా రయి రోమనులను ద్వేషించుటే తమలోఁ దమ్మును ద్వేషించుకొనుచుండిరి. ఆకాలమునం దచ్చటి జనులను ముఖ్యముగా మూడుభాగములుగా విభజింపవచ్చును. వారిలో ప్రముఖులు సద్దూశీ లనఁబడువారు. యూదులలో వారు ప్రభుజాతివారు; వారు తాము ప్రాచీనప్రభుసంతతివార మని గర్వపడుచు జనులతోఁ గలసి మెలసి యుండకుండిరి. వారే యించుమించుగా నెల్లదేవాలయములకు నధికారు లయి ధర్మకర్తలుగా నుండిరి. వారు మహాకులీనులును ధనసంపన్నులు నయి రోమనుల కనుకూలురుగా నుండిరి. నిజముగా వారు హృదయములో రోమనులమీఁద ప్రేమగలవారు కాకపోయినను, స్వలాభము నపేక్షించి కాలోచితముగా వారియెడల మిత్రభావమును వహించి యుండిరి. రోమనులును వారినే దేశములోని యధికారపదములయందు నియోగించు చుండిరి. వారు జనసమ్మతులు కానందున జనులకే రాజ్యస్వాతంత్ర్యము లభింపఁ దటస్థించిన పక్షమున వారి కా నియోగము లుండవు. వారికి పూర్వనిబంధములోని లిఖితధర్మములుమాత్రమే ప్రమాణములు; వారికి పరలోకజీవనమునందు విశ్వాసము లేదు.

ఫారసీ లనుమఱియొక తెగవారు సంఖ్యయం దధికు లగుటచేత దేశమున ప్రబలులుగాను జనులలో మాటచెల్లుబడి కలవారుగాను

నుండిరి. జీసస్ కాలమునందు లెక్కకు వా రాఱువేలుమాత్రమే యుండినను, వారిపక్ష మవలంబించినవారు బహుసహస్రసంఖ్యాకు లుండిరి. వారు తాము జనసామాన్యమునకంటె నధికులమనియు పరిశుద్ధుల మనియు భావించుకొనుచు సదా తాము నైష్ఠికత్వమును కాపాడుకొనుటకు పాటుపడుచుండిరి. సద్దూసీలకు పూర్వనిబంధన మొక్కటితక్క ప్రమాణాంతరము లేదు; ఫారిసీలకు పూర్వనిబంధనముమాత్రమే కాక ఐతిహ్యములును రాబ్బీ లనఁబడు గురుపరంపర నుండి వచ్చుచున్న సంప్రదాయములును కూడ ప్రమాణములు. ఐతిహ్యము లాదికాలమునం దీశ్వరముఖమున వెలువడి పారంపర్యముగా వచ్చుచున్నవని వారికి నమ్మకము. వారి వంశపరంపరాగత పూర్వసంప్రదాయములలో మంచివి కొన్ని యున్నను, అనేకము లసంగతము లైనవి. వారి ఐతిహ్యధర్మములలో రాత్రులు దీపము లెట్లు వెలిగింపవలయునో వెలిగించినదీపముల నెట్లు కాపాడవలయునో మొదలయిన యల్పాంశములనుగూర్చి కూడ సూక్ష్మము లయిన విధు లుండెను; ఆవిధులను మీఱి వేఱువిధముగా దీపము వెలిగించుట సహితము వారిలో గొప్పపాపకార్యము. ఆహారవిషయమునను, వస్త్రధారణవిషయమునను, దేహయాత్రవిషయమునను వారికి సంప్రదాయసిద్ధము లైన యనావశ్యకాచారములు పెక్కు లుండెను; అంతము లైన యీయాచారములలో సూక్ష్మాతిసూక్ష్మ మయిన యొక్క విధి నతిక్రమించి నడిచినను పాపము వచ్చి చుట్టుకొనునని వారి సిద్ధాంత మయినందున వారు బాహ్యకర్మల ననుష్ఠించుటలో మహాశ్రద్ధాళువులై యుండిరి. ఈకర్మఠులు నీతిని న్యాయమును విడిచినను కర్మానుష్ఠానమును విడువకుండిరి. ఇట్లుతఱచుగా నుపవాసాదివ్రతములు చేయుచు నిష్ఠాగరిష్ఠుల మనుకొనెడి యీఫారిసీలు మిత స్వతంత్రులయిన

మన దేశపు బ్రాహ్మణోత్తములవలెనే లోకములలో తాముమాత్రమే పవిత్రుల మనియు నితరు లందఱును కర్మబాహ్యు లైన యపవిత్రు లనియు నెన్నికొని సంతోష పడుచుండిరి. ఇట్టి ధర్మిష్ఠతను జూచి యనుష్ఠానపరు లని పామరజనులు వారియెడల నత్యంతగౌరవము కలవారై భక్తి చూపుచుండిరి. ఫారిసీలలో తమయనుష్ఠానముల యందు సంపూర్ణవిశ్వాసము గలవారై శుద్ధహృదయముతోనే కర్మ లాచరించుచుండినవారు కొందఱుండిరికాని పెక్కండ్రు వేషధారులై జనుల మెప్పునకై పయికి కర్మిష్ఠు లైన మహాత్ములవలె నటించుచు తమ్మితరులు భక్తులనుకొనుటకయి వీధులచివరలను నిలువఁబడి దీర్ఘప్రార్థనలు చేయుదాంభికులుగా నుండిరి. ఇట్టివారు బాహ్యమునకు నిష్ఠాపరులవలెఁ గనఁబడినను లోపల స్వప్రయోజనపరులును దుష్టులునునై నిజముగా పారమార్థికచింత లేని నికృష్టులుగా నుండిరి. సద్దూసీలు ఫారసీలను వంచకు లని యాక్షేపించి వారియాచారములను పరిహసించుచుండిరి. ఫారిసీలు సద్దూసీలను కర్మభ్రష్టు లైననాస్తికు లని దూషించుచు వారు రోమనులపక్షమున నుండుట యాధారముగ చేసికొని జనులకు వారిమీఁద ద్వేషాగ్ని రవులుకొల్పుచుండిరి. ఇది గాక యీయిరుతెగలవారికిని పరస్పరద్వేషకారణ మింకొకటి కలదు. ఫారిసీలు పరలోకజీవనమునందు విశ్వాసము కలవారు; సద్దూసీలట్టి విశ్వాసము లేనివారు. అందుచేత పరలోకజీవనవిషయమయి యీరెండు తెగలవారికిని తఱుచుగా వివాదములు సంభవించుచుండెను. పరలోకసుఖ మపేక్షించి ప్రవర్తింపనిపక్షమున నిహలోకవర్తనము శుద్ధముగా నుండ దని ఫారిసీలు వాదించుచుండిరి; సందిగ్ధమయినపరలోకసుఖవాంఛను వదలి యిహలోకకృత్యముల నుపేక్షింతురని సద్దూసీలు వాదించుచుండిరి. ఈవాగ్వాదములలో దురాగ్రహావేశముచేత నుభయ

పక్షములవారును వాదాంశమును విడిచి యొండొరులను దూషించుచు ద్వేషించుచు ఒకరియం దొకరు లేని దోషముల నారోపించుచు శుష్క-కలహములతో కాలక్షేపము చేయుచుండిరి. ఫారిసీలలో నాయకు లుగా నుండువారు లేఖకు లనియు, సద్దూసీలలో నాయకులుగా నుండువా రాచార్యు లనియు, పిలువబడు చుండిరి. ఎట్టితక్కువయింట బుట్టినవాఁ డయినను తనవిద్యాసామర్థ్యాదులవలన లేఖక పదమును బొందవచ్చునుగాని యాచార్యపదమునుమాత్ర మొక్కసత్కుల ప్రసూనతవలనఁ దక్క మార్గాంతరమునఁ బొందుటకు శక్యము కాదు. లేఖకపదమును బొందఁగోరు ప్రతిపురుషుఁడును జెరూసలేము నగరము నకుఁ బోయి యక్కడ ధర్మశాస్త్రాభ్యాసము చేయవలెను. అట్లు చిరకాల మక్కడ గురుశుశ్రూష చేయుచు నధ్యయనము చేసిన తరువాత నాతనికి లేఖకపట్ట మియ్యఁబడును. ఆకాలము నందు ముద్రాయంత్రములు లేనందున సమస్త పుస్తకములును చేతు లతో వ్రాయవలసినదే. మతగ్రంథములను నిర్దుష్టముగా లిఖించువా రగుటచేత వారికి లేఖకు లన్న నామము వచ్చినది. ఈలేఖకులలో మిక్కిలి ప్రసిద్ధు లయినవారు రాబ్బీ లనఁబడు చుండిరి. ఆపదమునకు విద్వాంసులని యర్థము.

ఈరెండు తెగలవారును గాక యాదేశమునం దవ్వాడెస్సీనులని చెప్పఁబడెడు మఱియొక తెగవారుకూడ నుండిరి. జీనస్ కాలమునందు వారి సంఖ్య నాలుగువేలకంటె నధికముగా నుండెను. వా రించు మించుగా మనదేశములోని సన్న్యాసులను బోలినవారు. వారు మత ములయం దనేకులు గుమికూడి యుండి సాముదాయక స్వత్వమును విభాగములు లేక యేకముగా ననుభవించుచుండిరి. వారు లౌకిక వ్యాపారములయందుఁ బ్రవేశింపరు. ఫారిసీలవలెనే తమకు నియమి

తము లయి యున్నకర్మలను శ్రద్ధాభక్తులతో నాచరింతురు. వారు మొత్తముమీద దయార్ద్రహృదయులును మంచివారును నయి యుండిరి. వారు మాంసభక్షణసురాపానాదులను వర్జించి నియతాహారులై యుండిరి. వారు రాజ్యాంగవిషయములలో జనులతో జేరక పోవుటచేతను యుద్ధములను వాణిజ్యాదుల యందలి మోసములను నిందించువా రగుటచేతను, జనులకు వారి చర్యలు సరిపడవు. ఫారిసీలవలె వారు పరలోక జీవనమును నమ్ముటయేకాక వారికంటె నొక్క మెట్టెక్కువ యెక్కి దేవతావేశము, దేవతాసాక్షాత్కారము మొదలైన వానినికూడ నమ్ముచుండిరి. బౌద్ధమతబోధవలనఁ గొంత వఱకు వీరిట్లయిరని యూహింపఁ బడుచున్నారు.

ఈచెప్పఁ బడినవారుగాక యీకాలములో మఱికొన్ని తెగలవా రుండిరికాని వారంతగా ముఖ్యులు కారు. సమరితానులని యొక మిశ్రజాతివా రుండిరి. వారిని యూదు లందఱును గర్హించి తక్కువగాఁ జూచుచుండిరి. వ్యవహారవిమర్శ డెబ్బదియిద్ద ఱాచార్యులును లేఖకులును పెద్దలును జేరి యున్నసభవారియం దుండెనుగాని మరణ దండనాధికారమును మాత్రము రోమను లాసభవారినుండి తొలఁగించిరి.

అన్యదేశీయులు వచ్చి దేశము నాక్రమించుకొని ధనాకర్షణము నిమిత్తమై ప్రజలను నానా విధముల బాధింపఁ జొచ్చినప్పుడు త మ్మాబాధలనుండి విముక్తులను జేసి రక్షించుటకయి జనులు రక్షకుని నిమిత్త మెదురు చూచుట వింత కాదని యీవఱకే చెప్పియున్నాము గదా! ఈయాశను వారిపూర్వగ్రంథములలో ప్రవక్తలు చెప్పిన భవిష్యత్కథనములు బలపఱచినవి. ఆకాలమునందలియూదు లందఱును రోమనులను పాఱఁదోలి యన్యాక్రాంత మైన తమ దేశమును మరల

తమవశము చేయుటకై తమమతగ్రంథములలోఁ జెప్పఁబడిన ప్రకార ముగా దేవుఁడు మెస్సయాను బంపు నను దృఢవిశ్వాసము గలవారై యుండిరి. మెస్సయా యను పదమునకు హీబ్రూభాషలో నభిషిక్తుఁ డని యర్థము; క్రీస్తనునది గ్రీకుభాషలో దీనికి పర్యాయపదము. భక్తరక్షణమునిమిత్తమై యీశ్వరుఁ డొక్క మహానుభావుని నభి షిక్తుని జేసి పంపు నని పూర్వపుదీర్ఘదర్శులు మతగ్రంథములలోఁ జెప్పిన వాక్యములనుబట్టి యట్టి మెస్సయా వచ్చుట కప్పుడు సమయము వచ్చిన దని సర్వసామాన్యముగాఁ దలఁచి యుండిరి. ఈశ్వరునిచే నభిషిక్తుఁడై పంపఁబడిన రక్షకుఁ డతఁడే యన్నవిశ్వాసముతోనే జీసస్సును జనులు క్రీస్తని పిలువ నారంభించిరి. అయినను జనులు ప్రారంభదశలో తమ్ము పాపములనుండి రక్షించుప్రభువు వచ్చు నని యెదురు చూడక తమశత్రువులను సంహరించి దిగ్విజయము చేసి సర్వరాజ్యమునకును జెరూసలేమునగరము రాజధానిచేసి లోకము లోని సర్వసంపదలను తమ యధీనము చేసి తమకు మహాన్నత్యమును కలిగించి యేలెడు ప్రభువు వచ్చు నని యెదురు చూచుచుండిరి. ఆకాలమునం దెల్లవారలహృదయములలోను మెస్సయాయొక్క రాకను గూర్చినచింతను మించినచింత వేఱొకటి లేదు.

రోమనులు వచ్చి దేశమును జయించి జనులస్వేచ్ఛావిహారము నకు భంగముకలిగించి వారిని నిరోధించి పన్ను లధికముగా గ్రహించి వారి కొత్తుడు కలుఁగ జేయుచుండినను, జనుల నొండొరులతోఁ బోరాడనీయక యడఁచియుంచి దేశమును స్వస్థపఱిచి వాణిజ్యాదులు నిరపాయముగా సాగునట్లు చేసిరి. ప్రభుత్వమువారి సేనాబాహు ళ్యమునకు భయపడి దేశములోని దుష్టజను లడఁగి యుండవలసినవా రయినను వారి హృదయములు మాత్ర మతృప్తిని విడువక తమ

స్వేచ్ఛాచరణస్వభావమును జూపుట కయి సమయము కొఱకు ప్రతీక్షించుచుండెను. ఈయవస్థలో మహోన్మాద మెల్లయెడల వ్యాపించి సర్వజనులహృదయములలోను నెలవుకొనఁగా మెస్సయాపిచ్చ యెల్లవారిని పట్టుకొనెను. మెస్సయా వచ్చి దుష్టసంహారము చేసి ధర్మసంస్థాపనము చేయునని యాబాలగోపాలమును నమ్మియుండిరి. కృతయుగమెప్పుడో కడచిపోయిన దని యిక్కడ మనవారి నమ్మకము. కృతయుగము ముందు రానున్న దని యక్కడవారి నమ్మకము; పాలస్టీన్ దేశములో వారిదీర్ఘదర్శులు వందలకొలఁది సంవత్సరముల క్రిందటనే యావఱకు పుట్టిపెరిగినవా రందఱికంటెను నధిక బుద్ధిమంతుఁడును బలవంతుఁడు నయిన యద్భుత శక్తిసంపన్నుఁ డగు ఘనుఁడొక్కఁడు తమదేశమునం దుద్భవిల్లు నని పలికియుండిరి. అతఁడు మానవకోటి నంతను శాసించుననియు, సమస్త దేశములవారును వచ్చి యాతనిపాదము లాశ్రయించి కొలుతురనియు వారు వచించియుండిరి. అటుతరువాత గ్రంథకర్త లావాక్యములను మఱచి యాఘనుఁడు యూదులలోనే పుట్టు ననియు, డేవిడ్‌వంశమునం దుద్భవించి పూర్వరాజవంశమును మరల నుద్ధారణము చేసి లోకమున కంతకును ప్రభువగు ననియు, తొంటికంటెను స్పష్టముగా వ్రాసిరి. పరరాజుల పాలనము వలన జనులలో కష్టము లధిక మయినకొలఁదిని ప్రజల మనస్సులలో లోకజేత యగు రాజునుగూర్చినచింత యధికము కాఁజొచ్చెను. అట్టి ప్రభువు శీఘ్రముగా వచ్చి 'తమ కష్టములను గట్టెక్కింపవలయు' నని పురుషులును స్త్రీలును బాలురును వృద్ధులును సర్వజనులును సదా తమచిత్తములలోఁ బ్రార్థించుచుండిరి. వారిలో ననేకులకు స్వప్నములో నహితము మెస్సయా వచ్చినట్లే కనఁబడుచుండెను. వారికి రాత్రిందివములు మెస్సయా చింతయే పలవరింతగా నుండెను.

అతఁ డెక్కడ పుట్టునో, ఎట్లు కనఁబడునో, తొలుత నేకార్యములు చేయునో, యన్న విషయములలో నభిప్రాయభేదము లున్నను మెస్సయా వచ్చు నన్న విషయములలో నెవ్వరికి నణుమాత్రమును సందేహములేదు. మఱునాడు సూర్యుఁడుదయించు నని యెంతనిశ్చయ ముండెనో యెల్లవారిమనస్సులకును మెస్సయా వచ్చుననుటయు నంతదృఢనిశ్చయ మయి యుండెను; కొందఱు మెస్సయా నేఁట రేపటఁ బుట్టబోవుఁ చున్నాఁడని తలఁచుచుండిరి; కొందఱావఱకే పుట్టి తమలోఁ దిరుగు చున్నాఁడని తలఁచుచుండిరి. కొందఱు నేఁడో రేపో దర్శన మిచ్చి లోకమునకు తనరాకను ప్రకటించు నని తలంచుచుండిరి. ప్రజలలోని పలు తెగలవా రితరవిషయములలో పరస్పరవైషమ్యము కలవారుగా నున్నను, ఈవిషయములో మాత్ర మెల్లవారును నేకీభావము వహించి యుండిరి. ఎస్సీనులు జనులు దుర్మార్గు లగుటవలన నతఁడు దర్శన మియ్యకున్నాఁ డని పలుకుచు జనులను సన్మార్గవర్తులు కం డని బోధింపఁ జొచ్చిరి; ఫారిసీలు మెస్సయా తమలోనేపుట్టి రాష్ట్రములో నున్నతస్థానములను తమ కిచ్చు నని సంతోషించుచుండిరి. సద్దూసీలు తాముత్తమకులీను లగుటచేత తమలోనివాఁడే యొక మహాపురుషుఁడు తాను మెస్సయా యగుట యెప్పుడో ఘోషించు నని కనిపెట్టుకొని యుండిరి. సామాన్యజనులు మెస్సయా యెక్కడనో జనన మొంది తమలోనే గూఢముగా మెలఁగుచున్నాఁ డనియు, అతఁడు లోకమునకు తన్నెఱిఁగించుకొనుట కయి యుక్తసమయము కొఱకు ప్రతీక్షించుచున్నాఁ డనియు, నేఁడో రేపో యెప్పుడో యే నిమిషముననో యేపండుగనాఁడో బయలఁ బడు ననియు, తలఁచి యాతని దర్శింప నతికుతూహలు లయి యుండిరి. పూర్వదీర్ఘదర్శులు చెప్పినవచనములను బట్టి మెస్సయాదర్శన మిచ్చిన మఱుసటి నిమి

నము నుండియు తా మండలును సుఖులును భాగ్యసంపన్నులు నగుదు మనియు, ప్రపంచమున కంతకును జెరూసలేము రాజధాని యగు ననియు, భూమిమీఁద యుద్ధములును విపత్తులును రూపు మాయు ననియు, దుష్టశిక్షణమును శిష్టరక్షణమును కలుగు ననియు, సమస్త ఋతువులలోను సంవత్సరము పొడుగునను వృక్షములును సస్యములును ఫలసమృద్ధము లయియుండు ననియు, క్రూరమృగములు సహితము తమ క్రౌర్యమును సహజవైరమును విడిచి సింహమును మేఁకయుఁ గలిసి యేకముగా నొక్కచోట వాసము చేయు ననియు, వ్యాధులును బధిరత్వాదు లయిన యంగవైకల్యములును లేకుండు ననియు, మెస్సయా జెరూసలేములో పరిశుద్ధము లయిన ధర్మములను స్థాపించి యేలునప్పుడు తమ దేశము భూతలస్వర్గ మగుననియు, వారి యెన్నిక.

దేశ మీస్థితిలో నున్నప్పుడు నడుమనడుమ నొకానొకఁడు దేవునిచేఁ బంపఁబడిన మెస్సయా తానే యని బయలు దేఱుచుండెను. అప్పుడాతని చుట్టును వందల కొలఁది జనులు చేరుచుండిరి. ఇట్లు మెస్సయా నని బయలువెడలిన ప్రతిపురుషుఁడును తాను నవాతయు సంపదలేనివాఁ డయ్యును మతోన్మాదముచేత శక్యాశక్యవిచారము లేనివాఁడయి తానొక్కఁడే రోమనులను పాఱఁదోలి దేశము నుద్ధరింపఁ గలుగుదునన్న పూర్ణవిశ్వాసముతో వెలువడి దురాగ్రహావేశములో దేశక్షోభమునకు నుపక్రమింపఁగానే రోమను లట్టివారిని బట్టి సంహరించి యాక్షోభము నడఁచివేయుచుండిరి. అట్లు వెలువడిన వానికెల్లను చావు నిశ్చయమే యగుచున్నను మతావేశపరవశత్వముచేత మరణమునకు వెఱవక యట్టివారనేకు లొకరితరువాత నొకరు మరల మరల బయలుదేఱుచునే యుండిరి. పతితు లయిన పరరాజులను దేశము నుండి తఱిమివేసి రాజ్యమును నిష్కంటకము చేయుటకై తమిశ్వా

రుఁడు పంపె ననియుఁ దాము దుర్జయులనియు నమ్మి మతోన్మాదమువలనఁ గలిగిన వీరావేశముచేఁగాని వెలువడి యాసంవత్సరమునఁ గొందరు ప్రాణములు కోలుపోవఁగా, తమఱుసటి సంవత్సరమే యట్టివారు మఱికొందరు వెనుకటివారి మరణకథను మఱచిపోయి యెప్పటి విశ్వాసముతోనే వెలువడి మరల మరల రోమనుల ప్రతాపాగ్నికాహుతి యగుచుండిరి. ఇట్టి రాజద్రోహులను చిత్రవధ చేసి దేశక్షోభము నడఁచుటలో క్రూరులగా నుండినను రోమనులితర విషయములలో జనులస్వాతంత్ర్యములకు భంగము కలిగింపక మన్నించుచుండిరి. ఈసర్వజనసంక్షోభసమయమున జీసస్క్రీస్తు ప్రవర్తించెనో, అతనిమతస్థులుండెనో, మొదలయిన విషయములు ముందు ముందు వివరింపఁబడును.

మూడవ ప్రకరణము

••••O⬤O••••

జీసస్‌యొక్క బోధనారంభదశ.

మెన్నయీ భ్రమలోఁ బడి విశ్రాంతి గానక యెల్లవారును వ్యాకులస్థితిలో నున్న యీకాలములోనే జీసస్ మొట్టమొదట 'కేనా' నగరమునందు జనులకు ధర్మబోధ చేయు నారంభించెను. తన కొడుకు పని కారంభించి ప్రఖ్యాతి పొందకమునుపే జోసఫ్ పరలోకగతుఁ డయ్యెను. భర్తయొక్క మరణానంతరము మేరీ కుటుంబమునకు యజమానురా లయి నాజరెత్తు గ్రామమును విడిచి తనబిడ్డలతో 'కేనా' పట్టణమునకు లేచిపోయి యందు నివసించినట్టు కనఁబడుచున్నది. మేరీ కుటుంబ యాజమాన్యమును వహించుటను బట్టియే యేసునామ ధారు లయిన యితరులనుండి యతనిని వేఱుచేయవలసినప్పు డాకాలపు వారు జీసస్సునకు మేరీ కొడు కయిన యనువిశేషణమును జేర్చుచు వచ్చిరి. నాజరెత్తు గ్రామమునకు జాము ప్రయాణములో నున్న యీకేనాపట్టణ మొకవేళ నామె పుట్టినిల్లయి యుండవచ్చును. తన యౌవనదశలో కొంతకాలము జీస స్సీపట్టణమునందు వాసము చేసి యిక్కడనే ప్రప్రథమమున మతబోధ కుపక్రమించెను. జీసస్సున కప్పటికి వివాహము కాలేదు. అటుతరువాత సహిత మతఁ డెప్పుడును వివాహము నపేక్షింపక యావజ్జీవమును బ్రహ్మచారిగానే యుండెను. బాల్యమునుండియు నాతని ప్రేమ మొకప్పుడును కళత్రాదులైన యిహలోకవిషయముల మీఁదికిఁ బోక యెల్లప్పుడును పరమేశ్వరుని మీఁదికే పోవుచుండెను. అప్రసిద్ధస్థితిలో నున్న యీకాలములో నాతిసిజ్ఞాన మెట్లు దినదినాభివృద్ధి గనెనో, ఎట్టిధ్యానమార్గముచేత కడ

వటఁ నతఁ డట్టి యీశ్వరైకపరాయత్త మైననిశ్చల మతోత్సాహ మును పొందఁ గలిగెనో, తెలియవు. నిపుణముగా నాలోచించి చూడఁగా నితరజన సాహాయ్యము చేతను మతగ్రంథ సాహాయ్యము చేతనుగాక స్వబుద్ధి విశేషముచేతనే యాతని కట్టి యుత్తమ జ్ఞాన పదవి లభించినట్లు తోఁచుచున్నది. అతఁడు చూపిన యీశ్వర విష యక మైన యీ యుత్తమజ్ఞాన మాతనికి యూదులమతము వలనఁ గలిగియుండదు; ఆమతమునం దట్టినిర్మలబోధ మున్నట్లును గానరాదు. ఈశ్వరుఁడు సర్వజనులకును తండ్రి యన్న నిశ్చయజ్ఞాన మెట్లో యాతని హృదయఫలకమునందు శిలాక్షరమువలె దృఢముగా లగ్న మయి యెప్పుడు నెడఁబాయ కుండెను. అందుచేత నాతనికి తండ్రి యన్నపద మీశ్వరపదమునకు పర్యాయపద మయ్యెను; అతఁ డీశ్వరు నెప్పుడు పేర్కొనవలసివచ్చినను తండ్రియనియే సంబోధించుచుండెను. అంతేకాక యీపరమపితయొక్క యాజ్ఞలాతనియంతరాత్మకు సదావినఁ బడుచున్నట్లుండెను. వయినుండి వచ్చి యీశ్వరుఁడు ప్రత్యక్ష మైనట్లు గాని, యతఁ డెప్పుడును భావింపలేదు; అతఁ డీశ్వరుని తనహృద యములోనే చూచుచు మనస్సు చేతనే సర్వదా యీశ్వరసాన్నిధ్య సాంగత్యము లనుభవించుచుండెను. అతఁడు తానీశ్వరునిలోనే వసించు చున్నట్లు దృఢభావన కలవాఁడయి భౌతికనేత్రములతోఁ జూడక పోయినను జ్ఞాననేత్రముచే నీశ్వరుని సందర్శించి యానందించుచుండెను. మనదేశమునందలి యహంబ్రహ్మల వలె నతఁ డెప్పుడును తానే యీశ్వరుఁడ నని భావించుకో లేదు. ఈశ్వరుని తండ్రినిగా భావించు కొనుచుండుటచేత తా నీశ్వరపుత్రుఁడ ననిమాత్రము దృఢముగా నమ్మియుండెను. ఈయారూఢజ్ఞాన మంతయు నాతని కొక్కసారిగా నలవడిన దని చెప్ప వలనుపడదు ఇది చిరకాలాభ్యానము వలనను

దీర్ఘాలోచన వలనను గలిగినఫల మయి యుండవలెను. జీసస్ దృష్టి కీశ్వరుఁ డెల్లవారికిని తండ్రియగుటచేత బిడ్డలందఱు నాతనిని ప్రేమింప వలసినవారే కాని యెవ్వరు నాతనికి భయపడవలసిన పని లేదు; యూదులు తమ మతప్రవక్తలుగా భావించుకొనిన ట్లీశ్వరుఁ డొక్క యూదులకే పితయయి వారిశత్రుల గొట్టి శిశువులను సంహరించెడు క్రూరుఁడు గాక యాతని దృష్టియం దెల్లవారిని సమానముగా కాపాడెడు సర్వకారుణ్యుఁడై లోకపిత యయి యుండెను అతఁ డందు చేత తన దేశమువారి దురభిమానమును వదలి యీశ్వరునియొక్క సర్వజన పితృభావమును లోకములో స్థాపించుటకొఱకే మొగటి నుండియు పాటుపడఁ జొచ్చెను. తాను నెలకొల్పఁ దలఁచుకొన్న యీసిద్ధాంతము నతఁడు సాధారణముగా "ఈశ్వర రాజ్యము" "పర లోకరాజ్యము" అను పేరులతోఁ బిలుచుచు వచ్చెను. ఈపదము లక్కడి వారి పూర్వగ్రంథములలో నుపయోగింపఁబడినవే కాని యతఁడు క్రొత్తగా కల్పించినవి కావు. ఈ పదముల కచ్చటివారు తమతమ బుద్ధ్యను సారముగా ననేకు లనే కార్థములను జేసికొనుచుండిరి. ఈశ్వర రాజ్యము మానసికరాజ్య మనియు, ఎల్లవారు నీశ్వరాజ్ఞకు లోఁబడి నడుచుకొనువా రగుదురేని యీశ్వరరాజ్యము లోకములో స్థాపన మగు ననియు, జనస్సుయొక్క యభిప్రాయమైనందున నతఁడా పదము లను తదనుగుణ మైన యర్థమునందుఁ బ్రయోగించుచు వచ్చెను. అందుచేతనే యీశ్వరరాజ్య మెక్కడ నున్న దని యితరులు తన్నడిగి నప్పు డతఁడు మీమనస్సులోనే యున్నదని వారి కుత్తరము చెప్పుచు వచ్చెను. అతఁ డీశ్వర సాన్నిధ్యమును తన మనస్సులోనే యనుభ వించువాఁ డైనందున, ఆచార్యోపదేశములవలనను బాహ్యకర్మల వలననుగాక యొక్క మానసికభక్తిచేతనే యీశ్వరుని పొందఁ దగు

నవియు, ధ్యానమార్గముచేత నీశ్వరసాంగత్యమును బొంది సమస్త కార్యములు నీశ్వర ప్రీతికరముగా నాచరించుచు నీశ్వరునివలె పరిశుద్ధ వర్తనమును బొందుటయే యానందదాయక మనియు, నమ్మి యితరుల కట్లే బోధించుచుండెను.

ఈ బోధనలమూలముననే దురాగ్రహావేశముచేత మతాచార్యు లాతనిని ద్వేషించి దూషింపఁ బూనిరి. కన్నులు మూసికొని ప్రార్థించునప్పుడు జనులు తమ్ము చూచుచున్నారో లేదో కనిపెట్టుట కయి నడుమనడుమ కన్నులు తెఱచి చూచుచుండుటయు, ఇతరులు తమ్ము దాతలని చెప్పుకొనుట కయి డంబముతో నలుగురును చూచునట్లు దానములు చేయుచుండుటయు, తమ్ము పుణ్యపురుషు లని జనులనుకొని గౌరవించుట కయి భక్తవేషమున కనుకూలముగా వస్త్రధారణము చేసికొనుచుండుటయు, లోనుగాఁ గల దాంభిక వ్రతముల నతఁ డనుదినమును ఫారసీలలోఁ జూచి రోఁతపడి, యెల్లవారి మనస్సులను పరిశోధించి చూచుచు ఫలము లిచ్చెడు సర్వేశ్వరుఁ డంతట నిండియుండఁగా తదనుగ్రహకరణమునకు దాంభికు లైన యాచార్యపురుషులతోఁ బనియుండ దనియు, కొడుకులకును దండ్రికిని నడుమ మధ్యవర్తు లుండవలసిన యక్కఱ లేదనియు, మనశ్శుద్ధి లేనప్పుడు బాహ్యస్నానములు మనుష్యుని పవిత్రుని జేయఁజాల వనియు, కనఁబడినవారి కెల్లను నిశ్చయముగా బోధింప నారంభించెను. ఈ స్వదేశీయుల దాంభికాచారములను మనస్సులో నుంచుకొనియే యతఁడు తరువాత తనశిష్యుల కుపదేశించునప్పుడు "మీరు దానము చేయునప్పుడు మీకుడిచేయి చేయుదానిని మీయెడమచేయి యెఱుఁగకుండునట్లు రహస్యముగా చేయుఁడు. రహస్యముగా జేసెడు దానిని జూచెడు 'మీతండ్రి మీకు బహిరంగముగా బహుమాన మిచ్చును" అనియు,

“నీవు ప్రార్థించునప్పుడు నీగదిలోనికిం బోయి తలుపులు వేసికొని యంతర్యామి యైన నీతండ్రిని ప్రార్థింపుము. రహస్యములోని దానిని జూచెడు నీతండ్రి నీకు బహిరంగముగా బహుమానము చేయును. దీర్ఘపాఠములవలననే తమ మొఱ్ఱలాలించు నని భావించి ప్రతిమార్చకులు చేయునట్లు నీవుప్రార్థించునప్పుడు పలికినదానినే మరల వ్యర్థముగా పలుకంబోకుం. నీవు తన్నడుగక మునుపే నీకేమి కావలెనో నీతండ్రి యెఱుంగును.” అనియు, బోధించుచు వచ్చెను. ఇట్లతండు మతరక్షణమున కావశ్యకము లన్న మిషమీంద గురువులచేం గల్పింపంబడి కాపాడంబడుచుండిన సత్యమతభంజకము లైన కర్మల కన్నిటికిని గర్భశత్రు వయ్యెను. అందుచేత నతండు లోకములో సత్యమతమునకు పరమోపకారి యయ్యెననుటకు సందేహములేదు. ఇట్టి యాతని బోధలను విని యాతనికి స్వగ్రామములో కొంతమంది శిష్యులుగా నేర్పడిరి.

జీసస్సునకుం గల విద్యావిశేషమును గూర్చి యీవఱకే కొంత వివరింపంబడినది కదా? అమానుషశక్తుల విషయ మయి యాతని కప్పుడు సంపూర్ణవిశ్వాస ముండెను. ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞాన మత్యల్పముగా నుండిన యాకాలములో నతండు ప్రార్థనలచేత తాను మేఘమార్గములను మరల్పంగల ననియు, రోగమును మరణమును మాన్పంగల ననియు, సమస్తము నీశ్వరేచ్ఛాయత్త మగుటచే భక్తపరాధీనుం డయిన యతండు భక్తజనాభీష్టసిద్ధి కలిగించుటకై యెట్టి యద్భుతము లైనం జేయవచ్చు ననియు నమ్ముట యొక వింత గాదు. అయినను జీసస్సునం దిటువంటి నమ్మకములవలన సాధారణముగా పామరజనులలోం గలిగెడి యనర్థములేవియుం గలుగక వానికంటె విలక్షణములయిన సత్ఫలములు కలిగెను.

ఇటువంటి విశ్వాసములవలన పామరులలో కారణము లేని భయము లును, పనికిమాలినభ్రమలును, అనావశ్యకము లయిన యాచారము లును, మాంత్రికాదివేషధారుల వలని మోసములును కలిగి దేశ క్షోభమునకు కారణము లగును; జీసస్సునందో వీనిగలననే యీశ్వ రునియెడల సంపూర్ణభక్తియు మనుష్యశక్తియెడల నతిమాత్రవిశ్వా సమును గలిగి దేశలాభమునకు కారణము లయ్యెను. ఈవిశ్వాసముల నటుండనిందు. మతమునకు పరిశుద్ధహృదయమును, పరిశుద్ధవర్తన మును, సర్వజనసౌభ్రాత్రమును, ఈశ్వరభక్తియు ప్రధానములు గాని నిరర్థకము లయిన బాహ్యకర్మలును బాహ్యవేషధారణములును ముఖ్య ములు కావన్నది జీసస్సు చేసినబోధయొక్క సారాంశము. ఇంచు మించుగా నిటువంటి సిద్ధాంతములనే యప్పుడప్పు డుపదేశించుచు వచ్చినవా రొకానొక గురుపుచువచ్చిరి కాని తమయుపదేశముల నను ష్ఠానములోఁ జూపినవారు మాత్రము కానరారు. సత్యము నను ష్ఠాన ములో నున్నది కాని యుపదేశములో నేదియు లేదు. వెనుకటివారి వలె కేవలోపదేశముతో తృప్తినొందకుండ జీసస్ తా నుపదేశిం చిన దానినెల్ల ననుష్ఠించి చూపెను. సత్యమెప్పుడు నుపదేశకాలమున కంటె ననుష్ఠానమునందే లోకమునకధికోపకారవంతమగును. ఎవ్వఁడు మాటలతోను చేష్టలతోను ధర్మము ననువర్తించునో, ఎవ్వఁడు ప్రాణాపాయము వచ్చినను ధర్మమును విడువకుండునో, అట్టి వాఁడొక్కఁడే లోకములో సర్వజనులకు పూజనీయుఁ డగును.

ఎల్లవారును మెస్సయా వచ్చునని యెల్లచోటులను ప్రతీ క్షించుచున్న కాలములో జీసస్ తనగ్రామములో మతబోధ నారం భించి యుండఁగా నాకస్మికముగా దేశమునం దంతటను "మెస్సయా యావలికే మనలో నుద్భవిల్లియున్నాఁ డనియు, ఈశ్వరరాజ్యము

సమీపించిన దనియు, బోధించుచు జార్డన్ నదీతీరప్రాంతమందలి యరణ్యములలోనుండి యొక ప్రవక్త బయలుదేరినాఁడు" అని యొక ప్రవాదము కలిగెను. ఈవార్త పుట్టినతోడనే దేశమునం దంతట నొక్కసారిగా సంక్షోభము పుట్టి యామహాపురుషుని సందర్శించుటకును, తద్బోధనల నాకర్ణించుటకును నానాముఖములనుండి జనులు తండోపతండములుగా పరుగెత్తసాగిరి. ఇట్లు బయలువెడలిన ప్రవక్త పేరు జాన్. క్రీస్తుశకము ౨౭ వ సంవత్సరప్రాంతమునం దత్యుత్సాహవంతుఁడును తపస్వియు నయిన జానను యీమహాపురుషుని యొక్క ఖ్యాతి యింతింతనరానిదిగా పాలస్టీను దేశమునం దంతటను వ్యాపించెను. ఈజాన్ యొక్క జన్మస్థలము జూడియాదేశములోని హెబ్రన్ పురమునకు సమీపమున నున్న జెట్టా గ్రామము; ఇతఁ డాచార్యపురోహితులకు బుట్టినవాఁడు. జీసస్ పాలస్టీన్ దేశములో నుత్తరభాగమునందు పెరుగుచుండఁగా నితఁడు దక్షిణభాగము నందు పెరుగుచుండెను. ఇతఁడు బాల్యమునుండియు నుపవాసాది వ్రతములతో కాలక్షేపము చేయు నలవాటు పడినవాఁడు; మన భరత ఖండమునందలి ఋషులవలె నితఁ డొంతకాల మరణ్యమందు తపశ్చర్య చేసినవాఁడు. అట్టి యితఁ డిప్పుడు తనశిష్యులను జార్డన్ నదీ జలములలో స్నానములు చేయించి యుపదేశములు చేయుచున్నందున నతనికి స్నానకుఁడన్న నామము ప్రసిద్ధ మయినది. ఇతఁ డిప్పుడు చేయుచున్న ముఖ్యబోధ "అనుతాపపడుఁడు. ఈశ్వరరాజ్యము సమీపించుచున్నది" అనునది. జీసస్ మనస్సునం దుపవాసనే యీతని మనస్సునందును చిన్నతనమునందే తన దేశదుర్గతి దృఢముగా నాఁటి సంతాపము కలిగించెను. జను లెట్లు కష్టములకు లోనయి దుఃఖపడుచున్నారో, వారిలో నెందఱు పాపముల పాలయి బాధ

పడుచున్నారో, మంచివారుగాను ధీమంతులుగాను నుండవలసిన గురువు లెట్లు దుష్టవర్తనులును బుద్ధిహీను లయియున్నారో, ఎస్సీలును పారిసీలును ధర్మశాస్త్రమును దొడిగి పైకి భక్తుల వలె నటించుచున్నను హృదయములోపల భక్తిహీనులును దయాశూన్యులు నయి యున్నారో, తెలిసికొని జాన్ మనస్సులో నారాట మొందఁజొచ్చెను. అతఁడు దుగ్రస్వభావుఁడును వేగిరపాటు గలవాఁడు నగుటచే నాతని దృష్టికి యక్రమములు దుస్సహము లయ్యెను. హెబ్రన్ నగరము నందలి తన సుందరమందిరమునందు సుఖముగా నుండినవాఁ డయ్యును కన్నులు నీరుగా ననుదినమును తనచుట్టును నడుచుచున్న దుర్వృత్తములను జూచి సహింపలేనివాఁ డయి యతఁడు తిరుగువలె మెస్సయా రాక నపేక్షించి యుండ నగాఁగి యుండనొల్లక తనకు కోపోద్రేకమును కలిగించుటకు కారణము లయిన దుష్కార్యకరణములు కంటఁబడకుండు ననియు తన దేశస్థులకు మంచిమార్గమునకుం ద్రిప్పుటకుఁ దగిన సాధనము బుద్ధిచే దేశించుట నయి నిశ్చలహృదయముతో రాత్రిందివము లీశ్వరుని ప్రార్థింపవచ్చు ననియు తలపోసి యతఁడు వనమునకుఁ బోయి నివసింపవలె నని నిశ్చయించుకొనెను. అడవులకుఁ బోయి కాయములు శుష్కింపఁ జేసి తాపసు లయి వసించుట యా దేశమునందువలెనే యా దేశమునందును పూర్వకాలమునం డాచార మయి యుండెను.

అట్లు వనవాసము చేసి తపస్సు చేయువారి కీశ్వరసాక్షాత్కారము కలుగు నని నమ్మి జను లట్టివారికి భయపడుటయు వారిని గౌరవించుటయుఁ గలిగి యుండెను. వానప్రస్థము పుణ్యకార్యముగా నెల్ల వారిచేతను భావింపఁబడు చుండెను. అట్లు కృతనిశ్చయుఁడయి యతఁడా యిల్లు విడిచి జాను మృతసముద్రమునకు సమీపమునను న్నట్టి యరణ్య

మునకు లేచిపోయెను. ఆ ఘోరాటవి దురాలోక మయిననిర్జనప్రదే శము; అక్కడ కొండలును నిసుకతిన్నెలును దక్క కంటికి మరేమియు కనఁబడవు. ఆకాఱడవిగుండ దినములకొలఁది నడచినను వనవాసుల కప్పుడప్పుడొకానొకపక్షియో నక్కయో విషసర్పమో దక్క జీవ జంతు వేదియు కంటఁబడదు. అక్కడక్కడ వానలు కురిసినప్పుడు కొండలసందులలోను చిన్నయూటలలోను నిలిచిననీరు దక్క త్రాగు టకు మంచినీరయినను లభింపదు. అడవితేనెయు మిడుతలును దక్క మనుష్యుఁడు శరీరధారణము చేసికొనుట కనుకూల మయిన యాహార పదార్థములేవియు దొరకవు. కొండలలోని నెఱియలలో తేనెటీఁగలు తేనెపట్లు పెట్టును; దక్షిణవాయువులచేత యవనదేశమునుండి మిడు తలదండు కొట్టుకొనివచ్చును. ఇట్టి కాఱడవిలో మిడుతలను దిని తేనె త్రాగి ప్రాణధారణము చేసికొనుచు బహుసంవత్సరము లేకాకియై జాను వసించెను. ఆ కాలములో నతఁడు రాజదండనమును తప్పించు కొనుటకయి ప్రాణభీతిచేత పాఱిపోయి వచ్చినయొకానొకతస్కరుని మొగమును దక్క మనుష్యముఖము నెప్పుడును జూచి లేదు. అతిని కప్పు డక్కడి నిర్జనగుహాయే వాసగృహము; నీటిసూత్రమున బంధింపఁబడిన యొంటెజుట్టుమే వస్త్రము; మనోగతులే సహచరులు; పూర్వప్రవక్తలకొఱకు వాక్యములను చింతనము చేయుచుండుటయు తనదేశస్థులను దౌర్బల్యములనుండియు పాపములనుండియు విముక్తు లను చేయవలయునని యీశ్వరప్రార్థనము చేయుచుండుటయునే యతని వ్యాపారము.

ఇట్లీశ్వరుని ధ్యానించుచు తపశ్చర్యయందుఁ గొంతకాలము గడపినతరువాత తత్ఫలముగా నతనిమనస్సునం దొకసంకల్ప ముద యించెను. రోమకసైనికులు ఘోరముగా నున్నందున నతని కేడుగ

విలో వారివలనిభయముగాని వారితో పోరాడుట వృథాయాస మన్న చింతగాని కలుగలేదు. సమీపించిసప్పటివలె దూరముగా నున్నప్పు డపాయము లంత భయంకరముగా తోఁచకపోవుట లోకనైసర్గికమే కదా! ఆయుధపాణు లయిన రోమకభటులను నిత్యమును కన్నుల యెదురఁ జూచుచు పట్టణములలో వాసము చేయుచుండినవారి కట్టి బలిష్ఠుల జయింపఁగలుగుదు మన్న యాశ ఫుట్టుట కష్ట మయ్యెను; కాని యడవిలో నున్న జానుయొక్కదృష్టికి సర్వశక్తుఁ డయిన యీశ్వ రునిరాజ్యమును తనదేశములో స్థాపన కానుండ సలుపుటకయి యల్ప సంఖ్యాకు లయిన యా యాయుధవాస్తు లెంతటివా రని తోఁచెను. ఇట్టిసంకల్ప మతనిమనస్సునకు తగులఁగానే యతఁడు తనలో తాను పరిపరిలాగుల నాలోచించుకొనఁజొచ్చెను. జనులయొక్క పాపముల మూలమున మెస్సయా దర్శన మిచ్చుటకు శంకించుచున్నాఁ డని రాబ్బీలు ఘోషించుచుండ లేదా? ఒక్కదిన మయినను జను లంద ఱును తమపాపముల కయి నిజముగా పశ్చాత్తప్తు లైనపక్షమున, మెస్సయా ప్రత్యక్షమై యీశ్వరరాజ్యమును స్థాపించు నని వారు పలికి యుండలేదా? మెస్సయాయొక్క సాక్షాత్కారము నిమిత్తము కావలసినదెల్లను జనులు పశ్చాత్తప్తులై పాపపరాఙ్ముఖు లగుటయే కదా! నేనువ్వాని జనుల ననుతాపపడునట్లు చేసెదను. అని మనస్సులో దృఢనిశ్చయము చేసికొని యితరులు నిత్యకోరికలు కోరుచు కాల క్షేపము చేయు చుండఁగా జాను కార్యదీక్ష వహించి బయలువెడ లెను. జా నప్పుడును తానే మెస్సయా నని తలఁచుకోలేదు; నిజదర్శన ప్రాప్తి కర్హత కలుగునట్లుగా జనులు పరిశుద్ధు లగుట నిమిత్తమా మహాప్రభువు వేచియున్నాఁడని మాత్రమే తలఁచి యుండెను. ఇట్టిస్థితి యం దాతనిమనస్సులో నీవుపోయి "పాపమునకు పరితపించుఁడు.

ఈశ్వరునిరాజ్యము సమీపించినది.” అని జనులకు బోధింపు మని యాజ్ఞాపించిన ట్లొక వాక్యము వినఁబడెను. అట్లు వినఁబడినతోడనే యది యీశ్వరాజ్ఞగాఁ జేకొని యావివిక్తప్రదేశమును తనగుహను విడిచి బయలుదేఱి యతఁడు త్రోవపొడుగునను కంటఁబడినవాని కెల్లను స్వమత ప్రకటనము చేయుచు జార్డన్ నదీతీరమునకుఁ బోయి తన సిద్ధాంతమును బోధింపఁజొచ్చెను. మన దేశమునందలి బైరాగుల వంటి శిష్యు లనేకు లప్పటికే యతనిచుట్టును జేరి యతఁ డేర్పఱచిన నియమములకును, బోధించిన సిద్ధాంతములకును లోఁబడి నడుచుకొను చుండిరి. ఆతనిబోధను విన్నవా రెల్లను నతఁ డీశ్వరప్రేరణముచే వచ్చిన నిజ మైన దేవదూత యని విశ్వసించి తాము విన్నదాని నితరులకుఁ జెప్పసాగిరి. ఈప్రకారముగా కర్ణపరంపరచేత నాతనిఖ్యాతి దేశమం దంతటను మెల్లమెల్లఁగా నల్లుకొనఁగా నల్పకాలములోనే జెరూసలేమునగరమునకు సహితము చేరెను. అందుచేత జనులు నానా ముఖము లనుండి ప్రవాహరూపమున బయలుదేఱి వచ్చి యాతని బోధను వినుటకై మూఁగఁజొచ్చిరి. ఎక్కడనో మూలమూల నున్న గాలిలీదేశములోను ప్రశాంత మైన నాజరెత్తుగ్రామములోను గూడ జాను బోధించుచున్న కథయు జను లాతనిచుట్టును జేరుచున్న వార్తయు నెల్లవారికిని కర్ణగోచర మయ్యెను. ఇట్లు కొన్నిమాసములు జరుగునప్పటికి కతఁడు జూడియామండలములో మిక్కిలి ప్రబలుఁ డయ్యెను. పామరజను లందఱు నాతని మహాత్మునిగా భావించి పూజించుచు వచ్చిరి; పలువు రతఁడు దేశోద్ధారణమునిమిత్తమయి యవతరించిన మహాపురుషుఁడని నమ్మిరి; తాను మెస్సయాను కానని యతఁడు బహిరంగముగా ఘోషించుచున్నను, అనేకు లతఁడే మెస్సయా యని భావించిరి. అతఁడు నిర్భయముగా ధనికు లైన మహా

చార్యులయొక్కయు పారిసీలయొక్కయు మాయవేషములను వెల్లడి పఱచుచుండుటచేత మతాచార్యులును లేఖకులును సూత్ర మాతనిని ద్వేషించి తిరస్కారభావముతోఁ జూచుచుండిరి. అయినను జనులకు జడిసి వారాతని నేమియుఁ జేయలేకుండిరి.

ఈకాలమునకు జీసస్సున కించుమించుగా ముప్పదిసంవత్సరముల ప్రాయము వచ్చెను. గొప్ప ప్రవక్త యొకఁడు బయలు వెడలి తెల్లవారిని శిష్యులనుగాఁ జేసికొనుచున్నాఁ డన్న వార్త చెవిసోఁకఁగానే జీసస్సు తనయిల్లును వ్యాపారమును విడిచి తన కొంచెపాటి శిష్యబృందమును వెంటఁగొని స్వగ్రామమునుండి బయలుదేఱి యెక్కడనో దక్షిణమున జాను బోధ చేయుచున్న దూరదేశమునకు తిన్నఁగా నడిచిపోయెను. ఇట్లతఁడు సంతోషదాయకమైన తన వాసస్థానమును సుఖములను విడిచిపోవునప్పు డతనికి తనకు ముందు కలుగఁబోయెడు స్థితినిగూర్చినచింత గాని తన మరణమును బాధలును తనమూలమున లోకమునకు మేలును కలుగు నన్న యాలోచనగాని మనస్సులో పుట్టినదో లేదో! జానుయొక్క నిప్పులుగురియుమాటలు చెవిని బడఁగానే యాతనిమనస్సులో నుత్సాహాగ్ని రగులుకొని యెక్కువగా ప్రజ్వరిల్లెను. సమస్తదిక్కులనుండియు గుంపులుగుంపులుగాఁ బోవుచున్న మూకలతోఁ గలసి జార్డన్‌నది మృతసముద్రములో సంగమించిన చోటికి సమీపమునందున్న జానువద్దకు జీసస్ వచ్చెను. అతఁ డక్కడకు వచ్చునప్పటికి దీర్ఘశిరోజములు భుజములనుండి క్రిందుగా వ్రేలఁ బోసికొని, కన్నులనుండి నిప్పులుగాలు విస్ఫులింగములు జూపుచు చేతులు పయికెత్తి దృఢభక్తిసూచకముగా నభినయించుచు, బట్ట బయల నిలువఁబడి మేఘగంభీరభాషణములతో వాగ్ధారాప్రవాహమును వర్షించుచున్న దృఢోన్నతశరీరుఁడైన పురుషుఁ డొకఁడు కన్నుల

యెదుటఁ గానఁబడెను. అప్పు డాతనినోటినుండి "ప్రభువుయొక్క రాకకు దారిచేయుఁడని యరణ్యములో ఘోషించుచున్నవాఁడను నేను. నాతరువాత వచ్చుప్రభువు నాకంటెను శక్తిమంతుఁడు. ఆతని పాదరక్షలయొక్క వాఱును వంగి విప్పుటకైనను నేనర్హుఁడను గాను. అతఁ డీవఱకే మీలో నిలిచి యున్నాఁడు. ఆతనివ్యజన మాతనిచేతి లోనే యున్నది. కృషీవలుఁడు ధాన్యమునుండి పొల్లుగరఁ గొట్టినట్లు, అతఁడు పాపాత్ములను భూమినుండి యెగఁజిమ్మివేయును. కాఁబట్టి యనుతాపపడుఁడు; మీపాపకృత్యములను శీఘ్రముగా విడిచి మంచిని చేయుట కభ్యసింపుఁడు. ఈశ్వరరాజ్య మాసన్నమై యున్నది." అనుమాటలు పిడుగులు పడుచున్నట్లు బయలువెడలి వినువారికర్ణ రంధ్రములనుండి దూరి హృదయములను కలఁచుచుండెను. ఆసమయమునం దక్కడ నున్నమూఁకలో ఫారిసీలును సద్దూసీలును కొందఱతనికంటఁబడఁగా నాను వారివంక రూక్షదృష్టితోఁ జూచుచుచేతులు చాఁచి "ఓవిషసర్పములారా! రాఁబోవు కోపమునుండి తప్పించుకొండని మిమ్మెవ్వఁడు హెచ్చరించును? మీరు మీపాపములకు పరితాపపడినఁగాని మిమ్ము దేవుఁడు రక్షింపఁడు." అనునట్టివాక్యములను పలికి జనులవంకఁ దిరిగి "పశ్చాత్తాపపడుఁడు; ప్రశ్చాత్తాపపడుఁడు. జ్ఞానస్నానము పొందుఁడు" అనుమాటలు మాటికిమాటికి నుపన్యసింపఁ జొచ్చెను. స్నానములు ముక్తిదాయకము లని ప్రాగ్దేశమునం దెల్లవారికి నమ్మక మగుటను బట్టి యతఁడు జనులు పశ్చాత్తప్తు లయి తన శిష్యులగుట కంగముగా జ్ఞానస్నానమను పేర జార్డన్ నదీజలావగాహన మేర్పఱిచెను. అతని యాయుపదేశము విని పశ్చాత్తప్తు లయి వేలకొలఁది జనులు కన్నుల నీరుగార మూఁకలలోనుండి వెలువడి పోయి నదిలో స్నానము చేసి వచ్చి యాతనికి శిష్యులగుచుండిరి.

జాను నదిగట్టున నిలుచుండి యుపన్యసించు చుండఁగా శిష్యులు స్నానముచేసి వచ్చువారును స్నానమునకుఁ బోవువారును నై గురువునకు భక్తితో ప్రణామము చేయుచుండఁగా, లెక్క లేని జనులు చేరువను నిలువఁబడి వేడుక చూచు చుండిరి. అట్టి సమయమునందు యౌవన పురుషుఁ డొకఁ డామూకలోనుండి వెలువడి తాను జ్ఞాన స్నానమునకు నీటిలో దిగెను.

ఆపటికే జాను కొంతకాలము నుండి జార్డను నదిగట్టున నిలువఁబడి నిత్యమును జనులకు బోధచేయుచు పశ్చాత్తప్తు లయిన వారికి జ్ఞానస్నాన మిచ్చుచుండెను. జనులు తమ పాపముల నిమిత్త మెప్పుడు చిత్తములో పశ్చాత్తాపము నొందుదురో యప్పుడు మెస్సయా తప్పక వచ్చు నని జానుకు దృఢవిశ్వాస ముండెను. ప్రతి దినమును వేలకొలఁది జనులు తనవద్దకు వచ్చి తమ పాపముల నొప్పుకొని యనుతాపపడి శిష్యులగుచుండుటచేత మెస్సయా వచ్చి దర్శన మిచ్చు దిన మత్యాసన్న మయియున్నదనియు నతఁడు హృదయములో నమ్మి యుండెను. అంతకంతకు జను లధికముగా వచ్చి తమపాపము లనుకూర్చి శోకాగ్ని సంతప్తులై శుద్ధచరిత్రులుగా నుండవలె నన్న మనోనిశ్చయముతో తమతమ వాసములకుఁ బోవుచు వచ్చినకొలఁదిని మెస్సయామీఁది చింత బలవడి యతని కావచ్చెడువారిలోనే మెస్సయా యున్నాఁ డేమో యన్న భ్రమసహితము కలుగుచు వచ్చెను.

అందుచేత నాతఁడు మెస్సయా యేవేళనో యేనిమిషమందో వచ్చి దర్శనమిచ్చు ననియు, ప్రజారక్షకుఁ డయిన యాప్రభువురాకను దేవుఁడు తరుణము వచ్చినప్పుడు ముందుగాఁ దనకుఁ దెలుపుననియు, నెదురుచూచుచుండి, యెవ్వని ముఖమునం దైన మెస్సయా కాఁనగిన

లక్షణము లున్న వేమో యని తనవద్దకు స్నానమునకు వచ్చువారి ముఖముల నెల్ల నిపుణముగా పరిశీలించి చూచుచుండెను. ఇట్లుండఁగా నొకనాఁడు తన బోధ ముగిసిన తరువాత పైన జెప్పినట్లొక యౌవన పురుషుఁడు నదిలో స్నానము చేసి తన వద్దకు వచ్చుచుండఁగా జాను కొంతతడవు నిశ్చలదృష్టితో తెప్పవాల్పక యతని మొగము వంకఁ జూచెను. అప్పు డతనిదృష్టికి తన్ను సంతోషపరవశుని జేయఁ దగినచిహ్నము లేవో యాయౌవనపురుషుని సాధుముఖము నందు పొడ కట్టెను. "ఇతఁడే యతఁ డగునా?" యని తనలోఁ దాను వితర్కించుకొనుచు, తన్ను సమీపించుచున్న యాపురుషుని నేకాగ్రచిత్తుఁ డయి తదేకదృష్టితోఁ జూచునప్పుడు చెవిలోఁ జెప్పినట్లుగా జానునకు తనహృదయములో నుండి "ఇతఁడే మెస్సయా; దేవునిచేత నభిషిక్తుఁ డయినవాఁడితఁడే." యన్నశబ్దము వినఁబడిన ట్లయ్యెను. అట్లు వచ్చిన యా యౌవనపురుషుఁడే జీసస్సు. ఆప్రవక్తయొక్క దృఢగంభీరోక్తులు చెవిని బడినప్పు డతని హృదయమునం దావఱ కెన్నఁడును పుట్టని యనిర్వాచ్య మగు నొకవిధమైన యుద్దీపనము కలిగెను. ఆతఁ డాక్షణముననే తన్నొక దేవదూత చేయిచూపి కొనిపోవు చున్నదో యనునట్లు శాంతముఖముతో తిన్నఁగా జానుయొక్క సమ్ముఖమునకు నడిచెను. ముం దేమి జరగనున్నదో యాతనిమనస్సున కప్పుడు పూర్ణముగా పొడకట్టకపోయినను, తాను పవిత్ర మయిన దేవకార్యము నిమిత్తము తనజీవమును నిశ్శంకముగా ధారపోయవలయు నన్న యీశ్వరప్రేరణ మాతని మనస్సులో నుదయించెను. అవఱ కాపుణ్యపురుషు లెప్పుడు నొండొరులముఖములను జూచి యెఱుఁగనివా రయినను ప్రథమదర్శన సమయముననే వారిరువురకును దేవుఁడు హృదయముల నొక్కటిగాఁ గూర్చినట్టుగా

లోపలదృఢమైన స్నేహానుబంధము కలిగెను. మఱేమియు పలుకక యితరులవలెనే జీసస్సును జ్ఞానస్నానము నాతనివలనఁ బొందుట కయి నీటిలో దిగెను. అంతట జా నాతని వంక కొంచెము సేపు చూచి యనుమానించి "నేనే నీ వలన స్నానము పొందఁదగినవాఁడను. నీవే నావద్దకుఁ వచ్చుచున్నావా?" అని పలికెను. జీసస్ శాంతచిత్తముతో "ఇట్లుజరగనిమ్ము, ధర్మము సర్వమును నిర్వహించుట మన కిట్లే తగియున్నది." అని యుత్తర మిచ్చెను. పాపమునకు పశ్చాత్తాపపడి ధర్మాచరణదీక్ష వహించుట కితరు లవలంబించిన యీస్నానమార్గమే తనకును తగియున్న దని యీమాటల కర్థమై యుండును. అంతట జాను జీసస్సునకు జ్ఞానస్నాన మిచ్చెను. జీసస్ నీరువెలువడి వచ్చి యీశ్వరుని ప్రార్థించుటకై మోకరించుకొని కూరుచుండి యున్నప్పుడు జాను తనవద్ద నిలుచున్నవారితో "నా తరువాత నాకంటెను శక్తిమంతుఁ డొకఁడు రానున్నాఁడని నేను చెప్పిన దతనిని గూర్చియే. నేను మిమ్ము నీటిలో స్నానము చేయించినట్లే మి మ్మాతఁడు పరిశుద్ధాత్మలో ముంచును." అని మెల్లగా చెప్పె నఁట. ఇందువలన జీసస్సే మెస్సయా యని యప్పు డందఱికిని గాకపోయినను జాను యొక్క మనస్సునకైనను తోఁచె ననుట స్పష్టము.

జీసస్సే మెస్సయా యన్న తనయభిప్రాయమును జాను పలువురతోఁ జెప్పినట్టు తోఁచదు. అందుచేత జ్ఞానస్నానవేళ నడచిన యీవృత్తాంతమును జనసంఘములో నంతగా వ్యాపించలేదు. జీసస్సు జ్ఞానస్నానము పొందిన తరువాత సత్యల్పకాలములోనే యక్కడ నుండి వెడలి పోయెను. జెరూసలేము నగరమునకో మఱియెచ్చటకో జీసస్సు మహోత్సాహముతో తన పని నారంభించిన సువార్త యచిర కాలములోనే చెవిని బడు నన్న పూర్ణవిశ్వాసముతో జా నిక్కడ

యథాప్రకారముగా తా నారంభించిన పనిని తాను పూని కతో నిర్వహించుచుండెను. జాను వద్ద సెలవు గయికొని వివిధాలోచనలతో చిత్త ముద్భ్రాంతి లూఁగ నొక్కఁడును జీవన్ము మున్న జాను తపస్సు చేసిన జూడియా యరణ్యమునకే తిన్నఁగా తానును నడచెను. ఇంతకుముం దెన్నఁడు ననుకోని తానే మెస్సయా యన్న విశేష మొకటి యిప్పుడు క్రొత్తగా నాతని చెవిని సోఁకెను. జానుయొక్క ముఖవీక్షణము వలన మెఱుము మెఱసిన ట్లాకస్మికముగాఁ గలిగిన చిత్తోద్వేగముతో నతఁ డీశ్వర కార్యమున కయి తన జీవమంతయు ధారవోసెద నని కృతప్రతిజ్ఞుఁడయి యీవలకు వచ్చినను, ఆయుద్రేకము కొంతశాంతి పొందనపిమ్మటఁ దాను నిర్వహింపఁ బూనుకొన్న ఘనకార్యమును సాధించుటకు తాను సమర్థుఁడ నగుదునా కానా యన్న సంశయ మిప్పు డాతనిమనస్సును బాధింపఁ జొచ్చెను. తాను పూనిన మహాకార్యము దుస్సాధ్య మనియు కష్టభూయిష్ఠ మనియు స్పష్టపడిన యిప్పు డాతనికి తాను మెస్సయా నగుదునా యన్నవిషయములోనే సందేహముతోఁచెను. మెస్సయా నిర్వహింపవలసినపని సాధారణ మయినది కాదు. అట్టి యసాధారణ కార్య నిర్వహణమునకుఁ జాలినంత బలమును, బుద్ధికౌశలమును నాయొద్ద నిప్పు డున్నవా? అట్టి శక్తిని భగవంతుఁడు నా కనుగ్రహించుట సాధ్య మగునా? నేనో యసహాయుఁడ నైనయప్రసిద్ధుఁడను; నిర్వహింపవలసిన కార్యభారమో దుర్భర మయినది. భవిష్యద్గతి నాలోచించిన నన్నియుఁ గష్టములే కానవచ్చుచున్నవి. జనులో చపలచిత్తులు! నానాయకత్వ మంగీకరించి వారు కొంతకాలము నన్నను సరించి తరువాత నెదురు తిరిగి ప్రాణాంతము తేవచ్చును. ఒక్కఁడను నాయకత్వము వహించి లోకము నంతను [illegible] దారి కొల్లు

త్రిప్పఁ గలుగును! నే నిప్పుడు మెస్సయా నని బయలుదేఱితిని పోతరువాత జరుగవలసిన దేమి? జను లామాట నమ్ముదురా? నమ్మిన మొదలఁ జేయవలసినవని యేమి? జనుల యభీష్టప్రకారము సేనలను గూర్చుకొని పోయి రోమనులతో యుద్ధము చేయవలెనా? జనుల కీశ్వరునిగూర్చి బోధించి యొక్క-ధర్మమార్గోపదేశమునే చేయవలెనా? ఇటువంటియాలోచనలు విరామములేక మనస్సునుబట్టి బాధించుచుండఁగా రేయింబగళ్ళు నిద్రాహారము లెఱుఁగక యతఁడా యడవిలో కాలము గడుపుచుండెను. ఇప్పు డీవిషయముల నన్నిఁటిని చక్కఁగా నాలోచించుకొని యొక కార్యాంశమునకు రావలెను. తాను మెస్సయా నగుదునా? యన్నవిచారము బహుదినము లాతని కాఁకలి తోఁచనియ్యకపోయినను, ఆయంశములో నిశ్చితాభిప్రాయ మింకను మనస్సులో దృఢపడ లేదు. తాను మెస్సయా నగుదునో కానో శోధింపవలె నన్న తలం పాతని మనస్సులో నడుమనడుమఁ గలుగుచు వచ్చెను. అంతరాత్మయో నిరంతరము నాతని ధర్మానుసరణమునకు సుముఖుని జేయుచున్నది; కష్టచింతలో ధర్మమునుండి విముఖునిఁ జేయఁ జూచుచున్నవి. లోకోత్తరకార్యమున కుత్సహించు మహాపురుషులచిత్తములో నెన్నికష్టములు వచ్చినను ధర్మపథము నణుమాత్రము నతిక్రమింప రాదన్న సచ్చింతలు కలిగినప్పు డొకమూల కొన్నిసమయములయందు ధర్మము నిమిత్తమయి సర్వసుఖములను ద్యజించి కష్టము లేల తెచ్చిపెట్టుకొనవలె నన్నదుశ్చింతలుకూడ నుదయించుట వింతకాదుగదా? అట్టి చింతలలో మొదటివానిని దేవతాప్రేరణము లనియు, రెండవవానిని పిశాచప్రేరణము లనియు, బుద్ధిమంతులాదికాలమునుండియు భావించుచున్నారు. నీ వీశ్వరనియుక్తుఁడ వని చెప్పి యీశ్వరరాజ్యమును భూమిమీఁద స్థాపన చేయునిమిత్తమై

నీశరీరమును తృణకణమువలె విడుపు మని దేవప్రేరిత మైన సద్బుద్ధి ప్రోత్సాహపఱిచి యతనికి ధైర్యము చెప్పుచుండఁగా, పిశాచప్రేరిత మైన దుర్బుద్ధి తానప్పుడప్పుడు నడుమనచ్చి యతని కధైర్యసంశయములు పుట్టించుచు వచ్చెను. అట్టిస్థితిలో క్షుత్పీడితుఁడై యున్న యతని కొకప్పుడు "మనస్సున్నఁ గసాధ్యమేదియును లేదని పెద్దలు చెప్పి యున్నారే! నేనే మెస్సయా నైనయెడల నాయాఁకలి పోవునట్లుగా నిక్కడి రాళ్ళను రొట్టెలనుగా మార్చి బ్రదుకుదునా?" అన్న బుద్ధి పుట్టె నింతలో "మనుష్యుఁడు రొట్టెలవలననే జీవింపఁగూడదు; ఈశ్వర ముఖమునుండి వచ్చిన వాక్యములవలన జీవింపవలెను." అన్న వేద వాక్యము జ్ఞప్తికి వచ్చి మనశ్చాంచల్యము తొలఁగిపోఁగా నతనికి మరల తన హృదయములో నున్న యీశ్వరాజ్ఞ ననుసరించి తానొక్క ధర్మావలంబమువలననే జీవింపవలెనన్న బుద్ధి పుట్టెను. మఱియొకప్పు డతఁడలసి సొమ్మసిల్లి కన్నులు మూసికొని కునుకుపాట్లలో తాను జెరూసలేము నగరములోని దేవాలయముయొక్క గోపురాగ్రమున నున్నట్లు భావించుకొని యాభావనలోఁ గూడ మెస్సయా చింత మఱచిపోక "నేనే మెస్సయా నైన పక్షమున, దీనిమీఁదినుండి యుఱికినను దేవుఁడు నన్ను క్రిందపడకుండ రక్షింపఁడా?" అనుకొని యాస్థితిలోనే మరల "నీవు నీ ప్రభువైన యీశ్వరుని శోధింపఁగూడదు" అన్న వేద వాక్యమును స్మరణకుఁ దెచ్చుకొని భగవంతుఁడు తన్ను రక్షించునో లేదో శోధించుటకై యాపదలను బుద్ధిపూర్వకముగా తెచ్చుకోరాదని తన యుద్యమమునుండి మరలుకొనెను. ఇట్టి యారాటములోనే యింకొకసారి యతఁడు తాను పర్వతాగ్రమునం దధివసించి చుట్టును గల రాష్ట్రములను జూచుచున్నట్లుగా భావించుకొను చుండఁగా "ఇతరులవలె నీవు కొంచెము స్వార్థపరుఁడవును నిష్కారుణుఁడ వైనపక్షమున

మెస్సయాభారము వహించి నీ [illegible] రాజ వగుటకు నీశక్తి నుపయోగించుకొనవచ్చు[illegible]" అని హృదయములో నెవ్వరో చెప్పినట్లయ్యెను. అతఁ డా మాట వినఁబడగానే తెలివి తెచ్చుకొని "ఇది దుశ్చింత. ఓపిశాచమా! ఇక్కడనుండి తొలఁగిపొమ్ము. వేదములో చెప్పినట్లు సమస్తవిషయములలోను నేనీశ్వరునే పూజించి సేవింపవలెను. ఉత్తమోత్తమమైన మార్గమునఁ దక్క నన్యవిధమున నేను దేవునికార్యమును జేయ యత్నింపను." అని పలికెను. ఇవియే పిశాచప్రేరణము లైనట్లు గ్రంథములయందు విచిత్రముగా వర్ణింపఁబడినవి. ఇట్టి హృదయాందోళనములతో నాతని కా యడవియందు నలువది యహోరాత్రములు గడచినవి. ఈప్రకారముగా కర్తవ్యనిశ్చయము గానక నలువది దినములు త్రొక్కటపడిన తరువాత నాతని మనస్సునకు పిశాచప్రేరణము వదలి దేవావేశము కలిగెను. అంతటితో నాతనికి లోపలఁ గల యాందోళనమును సందేహములును తొలఁగిపోయెను; శాంతియు సంతుష్టియుఁ గలదయి చిత్తము స్వస్థపడెను. అప్పు డతఁడు తాను ధర్మసంస్థాపనార్థ మీశ్వరునిచే నియోగింపఁబడిన మెస్సయా నని మనస్సులో ధ్రువపఱచుకొని నాఁటినుండి దేశోద్ధారణనిమిత్త మాత్మార్పణము చేయకృతనిశ్చయుఁ డయ్యెను. తనదారి సుగమ మయినది కాదనియు ప్రాణాపాయకరము సహితము కావచ్చు ననియు స్పష్టముగా నెఱిఁగినవాఁ డయ్యెను, అతఁ డాక్షణమునుండియు నొకప్పుడును వెను కంజవేయక తాను మార్గదర్శియై నడిపి జనుల నజ్ఞానమునుండియు దుస్థితి నుండియు, పాపములనుండియు విముక్తులనుజేయ బద్ధకంకణుఁడై సమస్తమునకు నీశ్వరునే నమ్ముకొని కష్టములను సరకు సేయక యీశ్వరసేవ కయి ముందుకు నడవఁ జొచ్చెను. ఇంతవఱకును జీసస్సునుగూర్చి చెప్పినది

సామాన్యపు వడ్రంగిగా నున్నప్పటి చరిత్రము; ఇఁక ముందు చెప్పఁబోవునది దేవకార్యమునందు నియుక్తుఁడైన మెస్సయాగా వర్తించునప్పటి చరిత్రము. అప్పటి చర్యను బట్టియే జీసస్సునకు మెస్సయాకు పర్యాయపదమైనక్రీస్తను విశేషాభిధానము కలిగినది.

నాలవ ప్రకరణము.

జీసస్ మొదట స్వస్థలమున ధర్మప్రవచనము చేయుట.

జానువలన జ్ఞానస్నానము పొందుకాలమునకు జీసస్సుప్రాయము దాదాపుగా ముప్పదిసంవత్సరములు. పెక్కుశోధనలకు లోనయి కట్ట కడపట తానే మెస్సయా నన్న పూర్ణవిశ్వాసముతో నరణ్యమునుండి వెడలి వచ్చినతరువాత నతఁడు తనకు జ్ఞానస్నానమును ప్రసాదించి యీశ్వరదాస్యమున కయి యాత్మార్పణము చేయఁ బురికొల్పిన జాను వద్దకు మరలఁ బోయి యాతనిని సందర్శించి ధర్మప్రవచన మారంభిం చుట కయి యాతనివలన ననుజ్ఞ గైకొని యుండవచ్చును. ఆసమా వేశసమయమునందును జాను మరల తనప్రియశిష్యులతో నితఁడే మెస్సయా యని చెప్పియు నుండవచ్చును. అయినను తామే మెస్స యాల మని యీవఱ కెందరో వీరావేశముచేత బైలుదేఱి నాలుగు దినములు సివములాడి తాము పూనినకార్యభారము నణుమాత్రమును నిర్వహింప శక్తులు కాక కడపట భగ్నమనోరథులయి నామరూప ములు లేకుండ నడఁగిపోవుచు వచ్చుటచేత విన్నజనులుమాత్రము సంశయమనస్కులయి వేగిరపడి తాము మరల నింతలో మోసపోవుట కిష్టము లేనివారయి జీసస్ నిజమైన మెస్సయా యగునో కాఁడో నిర్ధారణము చేయుటకుఁ దగిననిదర్శనములు కనఁబడుటవఱకు నిదమిత్థ మని నిశ్చయింపక వేచి యుండుట కయి పలువు రుద్దేశించుకొని యున్నట్టు తోఁచుచున్నది. అతఁడు జానువద్ద సెలవుగైకొని బయలు దేఱి నదీతీరమున కాలినడకను బోవుచున్నప్పు డంతకుము న్నితఁడే

మెస్సీయా యని గురువు తమకుఁ జూపినజానుశిష్యులు కొందఱు జీసస్సును వెంబడించి, అతనితోడఁ గూడ నడవఁజొచ్చిరి. ఇట్లు కొంత దూరము నడచినతరువాత జీసస్ వారిని వెనుక తిరిగి చూచి "మీకుఁ గావలసిన దేమి?" అని యడిగెను. అప్పుడేమి చెప్పుటకును తోఁచక కాఁబోలును వారడిగినదానికి బదులు చెప్పక "స్వామీ! నీ వెక్కడ వసించెదవు?" అని మరల ప్రశ్న వేసిరి. "మీరే వచ్చి చూడుఁడు" అని వారి కుత్తరము చెప్పి తనవెంటఁగొని యతఁడు మరల యథాపూర్వకముగా నడుచుచుండెను. తదాజ్ఞానుసారముగ వారతని వెంటఁబోయి కొంతకాల మతనితో సహవాసము చేసి తరువాత నతఁడు జానుకంటె తప్పక గొప్పవాఁడని తమమనస్సులలో నిశ్చయము చేసికొనిరి. అతఁడు శాంతస్వభావుఁ డగుటవలన మానసోద్రేకమును గలిగించు తీవ్రలక్షణము లేవియు నాతనియందు పొడకట్టకపోవుటచేత క్రొత్తగా చూచువారి కతఁడు సామాన్యమానవుఁడుగానే తోఁచును గాని యితరులకంటె నతనియందు విశేష మేమియు కనఁబడదు. కాని, యతనితోఁ గొంతకాలము పరిచయము చేసి యతనివాక్యములను వినుచు నతనివర్తనమును గనిపెట్టువారికి మాత్ర మాతని చేష్టలును మాటలును సమ్మోహజనకము లయి యతనియం దనురాగమును గౌరవమును గలిగింపక మానవు. ఇట్లతఁడు పూర్వము తన వెంట వచ్చినట్టియు నిప్పుడు క్రొత్తగాఁ జేరినట్టియు పరిమితశిష్యబృందము వెంటనంటి రాఁగా గాలిలీ దేశములోని స్వస్థానమును గూర్చి ప్రయాణము చేయుచుండెను. మెస్సీయావలన జనులు ప్రతీక్షించుచున్నట్లుగా యుద్ధములతోను సేనలతోను తనకుఁ బనిలేదనియు తాను జేయవలసినపని యంతయు తన యుపదేశములచేతను వర్తనముచేతను స్వదేశస్థులకు పరిశుద్ధ మయిన యుత్తమజీవనమార్గ

మును బోధించుటయే యనియు నతఁ డరణ్యములో నున్నప్పుడే నిశ్చయము చేసికొన్నందున, ఆనిశ్చయమునుబట్టి తాను జేయఁదలఁచుకొన్నపనిని తా నెఱిఁగియున్న దేశమునకుఁ బోయి యెఱిఁగియున్న వారిలోనే యారంభించుట యధికప్రయోజనకరముగా నుండు నని భావించుకొని యాయుద్దేశముతోనే స్వదేశాభిముఖుఁ డయ్యెను.

అతఁడు స్వస్థలమును జేరుటకు లోపలనే సకలజనసంక్షోభకరమయిన వైపరీత్య మొకటి సంభవించెను. ఆకస్మికముగా జాను రాజభటులచేతఁ బట్టుకోఁబడి కారాగృహమునందుఁ బెట్టఁబడె నన్న పిడుగువంటి దుర్వార్త త్రోవలోనే యతని చెవి సోఁకి కొంత హృదయతాపమును గలిగించెను. అంతేగాని యా దుఃఖవార్త వజ్రసన్నిభ మైన యాతనిహృదయమును సంచలింపఁజేసి పూనిన పూనికనుండి యాతనిని మరలింపఁగలిగినది కాదు. రాజదండనమునకు పాత్రుఁ డగుట కయి జాను చేసిన యపరాధ మేదియు లేదు; జానుయొక్క ప్రసిద్ధియు జనానురాగకథయు విని, తన ప్రజానురాగబలముచేత నతఁడు ముందేమయిన జనసంక్షోభమును బ్రేరేచునేమో యన్న భీతిచేత హీరాడ్ అంటిపస్ సేనలను బంపి పట్టి తెప్పించి యాతనిని చెఱసాలలోఁ బెట్టించెను. ఘనుఁ డైనయాబోధకుఁ డిప్పుడు రోమనులచేతులలో నున్నందున, ఎప్పుడో యేవేళనో యతఁడు వధింపఁబడుట నిశ్చయము. జనప్రియుఁ డయి ప్రఖ్యాతి గాంచి జనులను తనమార్గమున నడవఁగల యవస్థ తటస్థించినప్పుడు తనకును నట్టిగతియే పట్టవచ్చునని జీసస్సు మనస్సులో నప్పుడే యూహ కలిగెను. అట్టియూహనుబట్టి తనకు ముందు రాఁబోయెడి యాపదలవిషయ మయి యతఁ డెంతమాత్రమును సందేహము పొందనివాఁడయినను, అతలం పతని యుద్యమము నకు విఘ్నకారణము కాక జాను కారాబద్ధుఁ డయి యుండుటనుబట్టి

పని చేయువారు లేనందునఁ దాను మఱింత శీఘ్రముగా పని కారంభింపవలె నన్న ప్రోత్సాహము పుట్టించుటకు హేతు వయ్యెను.

మతాచార్యులదుర్న్యయములను నిర్భయముగా బయలుపుచ్చుట మొదలగు కొన్ని విషయములలో నొండొరులను బోలి యున్నను, స్వరూప స్వభావములయందును బోధించుటకు స్థలములు మొదలయినవి యేర్పఱచుకొనుటయందును బహువిషయములలో జానునకును జీసస్సునకును మిక్కిలి వ్యత్యాసము గలదు. జాను మహోగ్రస్వభావుఁడు; జీసస్ పరమశాంతస్వభావుఁడు. జాను బిగ్గరగా భీషణకటునినాదముతో ఘోషించెడువాఁడు; జీసస్ మెల్లగా మృదుమధురస్వరముతో నుపదేశించువాఁడు. జాను నిస్సంగుఁడయి విశేషకాలము నిర్జన ప్రదేశములయందుఁ గడపుచు వనవాటులలో బోధింప నిచ్ఛగలవాఁడు. జీసస్ సంగశీలుఁడయి నిరంతరము జనులతోఁ గలసి మెలసి వసించుచు బహుజనాకీర్ణము లయినజనపదములలో బోధింప నభిలాష గలవాఁడు. ఇట్టిస్వభావగుణములతో మొట్టమొదట జీసస్ తాను కొంతకాలము వాసముచేసిన కేపర్నాముగ్రామములో ధర్మబోధము చేయుట కుపక్రమించెను. అతనిబోధను వినుటకయి జనులు గుంపులుగుంపులుగా వచ్చి యతనిచుట్టును మూఁగఁజొచ్చిరి. తాను మెస్సయానని యప్పటి కతఁడు మనస్సులో దృఢముగా నమ్మి యున్నను, తాను జెప్పినదానిని చేసినదానిని పరీక్షించి జనులే గ్రహింపవలెనని కాఁబోలును ముఖ్యు లయినతన పరమాప్తులతో నెవ్వరితోనో దక్క మఱి యెవ్వరితోను జీసస్సు తాను మెస్సయా నని బహిరంగముగాఁ జెప్పలేదు. ఐక్యకంఠముతో నెల్లవారును తన్ను మెస్సయానుగా గ్రహించి విశ్వసింతు రన్ననమ్మకము యతనికిసహితము లేకయే యుండవచ్చును. అతఁడు తన్నిప్పుడు చెప్పుకోవలసి వచ్చినను

మెస్సయా యని చెప్పుకొనుచు పూర్వము డేనియల్ తన స్వప్న దర్శనములోఁ జూచిన (యాశ్వరధర్మప్రవచనము చేయు) దేవదూతకుఁ బెట్టిన "మనుష్యపుత్రుఁ" డన్న పేరును తానుధరించి "నేను" అనుటకు పర్యాయపదముగా "మనుష్యపుత్రుఁడు" అన్నమాటనే తఱుచుగా వాడుచు వచ్చెను. మాయయు మర్మము తెలియఁగక ఋజువర్తనులయి యతనిబోధను పరిశుద్ధహృదయములతో నమ్మి భక్తితోఁ జేరిన పిన్న వయస్సు వారైన స్త్రీపురుషులుమాత్ర మప్పుడప్పుడు "నీవే మెస్సయా" వని యతనితో ననుచు వచ్చిరి. పూర్వగ్రంథముల ననుసరించి మెస్సయా డేవిడ్ సంతతివాఁడయి యుండవలసినందున, మెస్సయా యనుమాటకు పర్యాయపదముగా వా రాతనిని "డేవిడ్ పుత్రా!" అనియు పిలుచుచు వచ్చిరి. జీసస్ తాను డేవిడ్ వంశజుఁడ నన్న విషయ మును విశ్వసించినను విశ్వసింపక పోయినను, ఆయర్థమునందు వారట్లు తన్ను పిలుచుట కామోదించుచు వచ్చెను. అయినను తానుమాత్ర మతఁడు తన్నా పేరితో నెప్పుడును జెప్పుకొనక మనుష్యపుత్రుఁ డన్న నామమునే తృప్తితో వహించుచుండెను.

తాను జేసెడిహితబోధమును విశ్వసించి తన్ననుసరించువారు కొంతకాలమువఱకును కొందఱుమాత్రమే యుందురనియు నతఁడు మొదటనే దృఢముగా నెఱుఁగును. తనయం దవ్యాజవిశ్వాసము గల వారికిఁ గొందఱికిమాత్రమే తనసిద్ధాంతములను కూలంకషముగా బోధపఱిచి మనస్సులో దృఢముగా నాటించి తా నాకస్మికముగా నిహలోకయాత్ర పరిసమాప్తి పొందించి దేహము త్యజింపవలసి వచ్చినయెడలఁ దానారంభించినపనిని తనయనంతరమున ధైర్యసాహ సములతో నిర్వహించుటకయి వారిని సమర్థులను జేయవలె ననియే యాతఁ డుపూహించెను. అందుచేత జీసస్ పరమాప్తులుగాను శ్రద్ధాళువులు

గాను నుండెను కొందఱుప్రియశిష్యులను తనవద్దఁ జేర్చుకొని, సంఘమునకు సాముదాయికముగా బోధించుటకన్నను చూవ శక్యముగాని యధికశ్రద్ధతో వారిని శిక్షితులను చేయవలెనని నిశ్చయించుకొనెను. ఆపనినిమిత్తమై యతఁడు తనబోధనమును వినవచ్చువారిస్వరూపస్వభావములను నిపుణముగా పరీక్షించుచు, ఎవ్వరిని తన కాంతరంగికులనుగాఁ జేర్చుకొనవచ్చునో యెవ్వరిని జేర్చుకోరాదో తనలోఁదానాలోచించుకొనుచుండెను. ఇట్లాలోచించి కొన్ని నెల లయినతరువాత నతఁ డొకనాఁడు తైబీరియస్ సరస్తీరమునందు నడుచుచు తన బోధము నాలకించుటకు వినవచ్చుచుండెడివా రయిన యమూయకు లగు పెత్రు వాంద్రు కొండఱు చేపలు పట్టుచుండఁగాఁ జూచి వారిని చేరఁ బిలిచి "మీరు నావెంట రండు. నేను మిమ్ము చేపలను గాక మనుష్యులను పట్టువారినిగాఁ జేసెదను." అని చెప్పఁగానే వారు తత్క్షణమే తమ పడవలను వలలను విడిచి యాతని వెంటఁ బోయిరి. ఈప్రకారముగాఁ జేర్చుకొనఁబడిన ముఖ్యశిష్యులనామకథనాదులు యుక్తస్థలమునందు వివరింపఁబడును. అతఁడు తాను ప్రియశిష్యులనుగాఁ జేకొన్నవారికి విశేషశ్రద్ధవహించి బోధించినను, సామాన్యముగా తనవద్దకు వచ్చువారికందఱికిని మానక సర్వకాలముల యందును బోధ చేయుచునే యుండెను. ఆతనిబోధనాశక్తినిబట్టిమాత్రమే కాక రోగులను స్వస్థపఱిచెడి యద్భుతశక్తినిబట్టికూడ నాతనిఖ్యాతి శీఘ్రకాలములోనే చుట్టుపట్ల దేశమునం దంతటను వ్యాపించెను. అందుచేత చేరువనుండియు దూరమునుండియుఁ గూడ నానూతనబోధకునిబోధ వినుటకును వ్యాధులను నివారణము చేసికొనుటకును జనులు రాఁ దొడఁగిరి. గాలిలీ దేశమునం దంతటను బయట యెరూసలేమునగరము వఱకునుగూడ కొంతకాలములో నాతనికీర్తి వ్యాపించెను. కొలఁది

సంఖ్యగల యూధ్యులతో మొదట కేపర్నాము గ్రామము ప్రవేశించి ధర్మోపదేశము చేయ నారంభించెను, కొన్ని మాసములు గడచునప్పటి కతఁ డెక్కడకుఁ బోయినను జను లతనినిగూర్చి యద్భుత కథలను జెప్పుకొనుచు వెంటఁ బడఁ జొచ్చిరి.

లోకములో జన్మభూమి యెల్లవారికిని ప్రియతమ మైనది కదా! అతఁ డీప్రకారముగాఁ గొంతకాలము తన [illegible] కాసన్నమైన కేపర్నాము గ్రామములలో బోధచేసి పిదప తన జన్మస్థలమును జూడవలె నన్న వాంఛ పుట్టఁగా [illegible] గల గ్రామములలో బోధచేయుచు తుద కొకనాఁడు నాజరెత్ గ్రామము ప్రవేశించెను. అప్పటికే యతని కీర్తి యాప్రాంతము లందంతట నల్లుకొనెను. తమ గ్రామములో [illegible] వాఁ డొకఁడు [illegible] ప్రవక్తయయి యెల్లచోటుల ప్రఖ్యాతి గాంచుచున్నాఁ డని విన్నమాత్రముననే యెల్లవారికి సంతోషము పట్టరానంతగునుగదా! అట్టివాఁడు తనయం దాదరము గలవాఁడయి మరల తన గ్రామమునకు వచ్చి వాక్సుధాధారలను వెదజల్లఁ బోవుచున్నాఁ డని తెలిసికొన్నప్పుడు తద్వాక్సుధామృతరసపానము చేసి యానందపరవశులము కావలె నన్న బుద్ధి యెవ్వరి మనస్సులలో నుదయింపకుండును? అది యతఁడు పుట్టిపెరిగిన స్థలమగుటచేత నాజరెత్తు గ్రామములోనివా రందఱు నాతనిని చక్కఁగా గుర్తెఱుఁగుదురు; అల్పకాలముక్రిందటనే స్వగ్రామమును విడిచిపోయిన యతఁ డింతలో నాకస్మికముగా ప్రసిద్ధపురుషుఁడయి మరల స్వజనములను జేరవచ్చుచుండెను. అట్టిస్థితిలో నామహాపురుషునికి తమ గ్రామము జననస్థానమై ధన్యతగన్న దన్న గర్వముచేత తద్గ్రామవాసు లెవ్వ రత్యంత ప్రమోదముగన్న మానసులు కాకుందురు? జీసస్ చేసిన యద్భుతచర్యలనుగూర్చి యావఱకే

వినియుండుటచేత నతఁడు తమ యెడల నధికగౌరవానురాగములు చూపి తమ గ్రామమున మఱింత యధికముగా నత్యద్భుత కార్యములు చేసి తమ్మందఱ సంతోషపెట్టు నని యాగ్రామవాసు లెల్లరు నెదురుచూచుచుండిరి. అందుచేత జీసస్ స్వగ్రామము చేరఁగానే నాజరెత్తుగ్రామనివాసు లందఱు నాతనిఁ జూడవచ్చిరి. "అతిపరిచయాదవజ్ఞా" యను న్యాయముచేత పూర్వపరిచితు లనేకు లతనిని తమవాఁడే యన్న యనాదరభావముతో చులుకఁగా జూచియుందురు. పేరు పెంపు లేని యతని కుటుంబస్థితినిగూర్చి యందఱు నెఱిఁగినవా రగుటచే స్వగ్రామమున నతని కంతగౌరవము కలుగక పోవుట వింతగాదు. ఆతని తల్లిని తోఁబుట్టువులను బావలను కన్నుల యెదుట నిత్యమును జూచుచుండెడివా రతనిని డేవిడ్ రాజవంశజుఁగా నెట్లు భావించి సమ్మానింపగలుగుదురు? ఇతరులమాట యటుండఁగా తుద కతని కుటుంబమువారే యచ్చట నతనిని ప్రవక్తనుగా నంగీకరింపక ప్రతిపక్షు లయిరి. పూర్వస్నేహితులు పూర్వపరిచయముతోనే యాతని సమీపించి తమ్ము విడిచిపోయిన తరువాత నాతనియందు గలిగిన గొప్ప మార్పును గనిపెట్టలేక పూర్వపురీతినే కుశలప్రశ్నలను వేయఁ జొచ్చిరి; ఎల్లవారును చనవుతో ముందుకు వచ్చి యితర స్థలములలోఁ జూపిన వింతలను దమకుఁ జూపు మని పీడింపఁ జొచ్చిరి. నాఁడు తాను దేవాలయములో నుపదేశము చేయుట కయి యేర్పఱుపఁబడిన సమయము సమీపించకముందే యతఁడు స్వగ్రామవాసులు తన బోధనలయందు భక్తివిశ్వాసములు కలవారు కారనియు తనచేత నేవో యింద్రజాలములు చేయించి వేడుకచూచి యానందింపఁ జూచుచున్నా రనియుఁ దెలిసికొనెను. ఆనఱ కాతనిని జూచియుండనివారు మాత్రము గౌరవసూచకము లైన శీతలవాక్యములతో

నాతని నాదరించి యభినందించిరి. జీసస్ నాఁడు దేవాలయములో ప్రసంగము చేయఁబోవుచున్నాఁ డని యూరంతటను దెలిసినందున, ఉపాసనాసమయమునకు ముందే యచ్చటి చిన్న దేవాలయ మంతయు జనులతోఁ గిక్కిరిసిపోయెను. సాధారణముగా చదివెడు ప్రార్థనలును ధర్మశాస్త్రవచనములును ముగిసిన తరువాత జీసస్ పూర్వప్రవక్త యైన యిస్సాయాయొక్క గ్రంథములోనుండి "ఈశ్వరుఁడు బీదలకు శుభవార్తలను బోధించుటకయి నన్నభిషిక్తుని జేసినందున, ఈశ్వరుని యాత్మ నన్నిప్పు డావేశించియున్నది" అన్న వాక్యము నందుకొని యాప్రకరణమును జదివి ముగించి, ఆవిషయమునే తనప్రసంగములో ననుసరించి తా నాప్రవక్తల వాక్యము సత్య మగునట్లుగా శుభవార్తను శాంతాత్ములకు బోధించుటకును భగ్నహృదయులను సంస్థాపించుటకును శోకార్తులకు సుఖశాంతిచేయుటకును సర్వజనాదరణీయమైన యీశ్వరవాక్యమును బోధించుటకును వచ్చితిననియు, ఈశ్వరాజ్ఞకందఱును బద్ధులై యెల్లవారల హృదయముల లోను కారుణ్యమే రాజ్యము చేయు కాలము వచ్చినప్పు డెల్లవారును భూతలస్వర్గసుఖము ననుభవింతు రనియు, ఉపన్యసింప నారంభించెను. ఈ ప్రథమవాక్యములు సర్వజనులకును కర్ణరసాయనముగా నున్నందున, దేవాలయములోనివా రందఱు నొండొరుల మొగముల వంకఁ జూచుచు "ఇతఁడు జోసఫ్ కొడుకు కాఁడా? అంతకాలము వడ్రంగిగా నుండి మనలో నివసించినవాఁ డింతలో నిట్లు ప్రసంగింపఁ గలుగు నని యెవ్వ రూహింపఁ గలరు?" అని యతని శ్లాఘింపఁ జొచ్చిరి. ఇట్లీవిధముగాఁ గొంతసేపు ప్రసంగించి తరువాత జీసస్ మఱియొక ధోరణికి దిగెను. అతఁ డక్కడకుఁ బోయిన యుద్దేశము వారిని దిద్ది బాగుచేయవలె ననియే కాని ప్రియవాక్యములు పలికి వారిని సంతోషపెట్టి

తాను మెప్పొందవలయునని కాదు. ప్రసంగముయొక్క పూర్వభాగ మునం దతఁడు సూచించిన భావిమహోత్కృష్టదశను పొందుటకు మార్గ మేదో యిప్పుడు విశదముగాఁ దెలుపవలెను. సాధ్యమైన యెడల వా రేయేవిషయములలో తప్పుదారులు త్రొక్కుచున్నారో, ఆలోచించుటకును వర్తించుటకును యోగ్యము లైన యుత్తమ మార్గములేవో, చూపి వారికన్నులు తెఱచుట కర్తవ్య మైనందున, నతఁ డిప్పుడు తనవారు సంస్కరించుకోవలసిన దోషములను జూపి సంస్కారమార్గముల నుపదేశింప నారంభించెను. మార్గోపదేష్ట యయి తాను ధర్మముల నుపదేశించు చున్నప్పుడు తన పూర్వపరి చితులు తన్ను స్వోత్కర్షము చూప వచ్చిన గర్వితునిగా భావించి యసూయాగ్రస్తు లయి యున్నారని వారి చేష్టావికారాదులవలనఁ గనిపెట్టి, లేశమును సంశయపడక యతఁడు తా నప్పు డుపదేశించు చున్న వాక్యములు తనవి కావనియు తనలోపల నుండి పలికించు చున్న యీశ్వరునివాక్యము లనియు దృఢముగా భావించి మఱింత యుత్సాహముతో "మీస్థితి చూడఁగా 'వైద్యుఁడా! ముందు నీరోగము నీవు కుదుర్చుకొమ్ము' అన్న పూర్వపుసామెత నాకు స్మరణకు వచ్చుచున్నది." అని చెప్ప నారంభించెను. జనుల కాతని మాటలు రుచింపక పోఁగా వారు "ఇంట గెలచి రచ్చ గెలువుము. ముందుగా నీపని నిక్కడ నారంభింపుము. నీమహిమల నిక్కడఁ జూపి, తన్మూల మున వచ్చెడి కీర్తి నీవాసస్థల మయిన యిక్కడ నుండి యితరస్థలము లకు వ్యాపించునట్లు చేయుము." అని యేవేవో ప్రలపింపసాగిరి. ఆమాటల కతఁడు కోపపడక వినయముతోను విచారముతోను, తాను మహిమలను జూపి ప్రజలను వినోదపెట్టుట కయి యక్కడకు రాలే దని తెలియఁ బలికెను. అతఁ డప్పుడు చేయుచుండిన యుప

దేశము దైవాదేశప్రేరిత మనియు నీశ్వరసందేశ మనియు వారి మన స్సులలో నాదరము కలుగలేదు. ప్రవక్తగా నతఁడు స్వగ్రామమున కేదో గొప్పతనమును సమకూర్ప వలయు నన్నచింత దప్ప వారి మనస్సుల కన్యచింత తోఁచలేదు. అట్టి సమయములో జీసస్ మరల నందుకొని "ఒక్క స్వదేశమునఁ దక్క మఱియెక్కడను ప్రవక్త గౌరవము పొందకుండఁడు" అన్న లోకోక్తి నుదాహరించి, ఈశ్వర రాజ్యమును భూమిమీఁద వ్యాపింపఁ జేయుటకంటె స్వోత్కృష్టతను వారెక్కువగాఁ జూచుకొనుచున్నంతవఱకును తాను వారిలోఁ గలిసి పనిచేయయత్నించుట వ్యర్థమని వారికిఁజూపఁ బ్రయత్నించెను. అతఁడు నిర్భయముగాఁ బలుకుమాటలు వారి కంతకంతకు కర్ణకఠోరము లుగాఁ దోఁచుచురాఁగా "ఇతఁడు మనలను తిరస్కరించుచున్నాఁడు" అని యొకఁడును, "ఇతఁడు మనకు ప్రవక్త కాఁడు. మనలను యోగ్యు లనుగా భావింపఁడు" మనకొఱకు మహిమల నేమియుఁ జూపఁడు" అని మఱియొకఁడును, పలువురు పలువిధములఁ దమలోఁదాము గుస గుస లాఁడఁ జొచ్చిరి. జీసస్ వారి మనోగతములను ముఖచేష్టాది వికృ తులను స్పష్టముగాఁ జూచియు ఇంకక యెప్పటిధోరణినే ప్రసంగము సాగించి యీశ్వరదృష్టియందు తనవారును పరులు నన్న భేదము లేక యందఱును సమానులే యనియు తానునట్లే కులీనతా సంపన్నత్వాదు లగు ప్రాపంచిక చంచలౌన్నత్యములను పాటింపక తన్నెవ్వరు జ్ఞాన కాంక్షులును దీనులు నయి సమీపింతురో వారి చిత్తోపశాంతి కయి ముందుగా శ్రద్ధ చేయవలయు ననియుఁ జూపుట కయి కొన్ని యుప మానములు తెచ్చెను. ఆ యుపమానములు తమ్ము లాఘవపఱు చుట కయి తేఁబడిన వని దురహంకారు లయిన యా నాజరెత్తు గ్రామ వాసులు భావించుకొన్నందున వారి చెవుల కవి దుస్సహము

లయ్యెను. అంతేకాక యింతవఱకును తమయూర తక్కువగా బ్రతికిన వడ్లంగి కొడుకు వచ్చి తమవర్తనములో తప్పులు పట్టి తమకు మార్గోపదేశకుఁడు కానా యున్న దురభిమాన మొకటికూడ వారి మనస్సులను బట్టుకొనెను. ఈ రెండు కారణముల చేతను వారు ప్రారంభదశలో నాతని ప్రసంగము కలిగించిన సంతోషమును గింతోషమును మఱచి యాతని యుపదేశమును విననొల్లక యల్లరిసాగించిరి. ఈవిధముగా నంతకంతకు మూర్ఖత్వము ముదురఁగా వారు దొమ్మి రేఁగి దౌర్జన్యమున కారంభించి కాలు లఱచుచు, నాతనిమీఁదఁబడి అతనిని దేవాలయములో నుండియు గ్రామములో నుండియు దూరముగా నీడ్చుకొని పోయి యొక కొండకొన కెక్కించి యక్కడనుండి తలక్రిందుగా క్రిందికిఁ బడద్రోచి చంపఁ జూచిరి. అతఁ డప్పటికిని వారి కోపమునకు భయపడక కఠినోక్తులాడక శాంతచిత్తుఁ డయి నిశ్చలుఁ డయి యూరకుండెను. పర్వతాగ్రమునకుఁ గొనిపోవులోపల వారి కోపము కొంతశాంతి పొందినందుననో, ప్రాణదానమునుసహితము వేఁడక నిశ్చలచిత్తముతో మౌనముూనియున్న యాతని యాకారమును జూచిన మీఁదట జాలిపుట్టినందుననో, వా రాతనిని క్రిందికిఁ బడఁద్రోయక కొండకొమ్మున దిగవిడిచి తమదారిని తాము గ్రామమునకుఁ బోయిరి. జీసస్ స్వగ్రామమునకుఁ బోవుట కిదియే కడసారి.

స్వగ్రామమున జరగిన యీయవమానము వలన నతఁ డణుమాత్రమును నిరుత్సాహుఁడు కాక గొప్పవారి కెవ్వరికి నిటువంటి గతి పట్టుట వింతగా దనియు నెటువంటి ప్రవక్తయు స్వదేశమున గౌరవింపఁబడఁ డనియుఁ దలఁచుచు మరల కేపర్నాము గ్రామమునకు వచ్చి, అక్కడజనులు తన కనుకూలురుగా నున్నందున వారికి తన మతమును బోధించుచు, చుట్టుపట్టులగ్రామములకు మతప్రచా

రము నిమిత్తమయి సంచారములు చేయుచు వచ్చెను. ఆ కాలములో విశ్రమవాసర మయిన యొక్క శనివారము నాఁడు దక్క జను లొక్కచోట కూడఁబడుట సంభవింపకుండెను. ఆ దివసమునందు మాత్రము పల్లెలలోనివా రందఱును తమ గ్రామదేవాలయములో నొక్కటిగా చేరుచుండిరి. అది సమయముగాఁ జేసికొని జీసస్ విశ్రమ వాసర మైన యాదినమునందే దేవాలయములో జనులకు పూర్వ సిద్ధాంతములతోడి పాటుగా తన నూతన సిద్ధాంతములను సహితము బోధింప సాగెను; ఉపాసనాసమయమునం దతఁడు దేవాలయము లకుఁ బోయి ప్రార్థనలుముగిసిన తరువాత తాను లేచి నిలువఁబడి యర్చకుఁడు చదువుట కయి ధర్మవాక్యములు గల ప్రమాణగ్రంథ మును చేతి కియ్యఁగా నందుండి కొంతభాగము చదివి యందులో నుండియే యొకవాక్యమును తనప్రసంగమునకు మూలసూత్రము నుగా గ్రహించి తన యభిప్రాయములను వివరించి చెప్పుచువచ్చెను. అతఁడు చెప్పిన యభిప్రాయములను ఖండించి వివాదపడుట కయి యాపల్లెలయందు విద్వాంసు లయిన ఫారిసీలు లేరు. అందుచేత జెరూసలేము నగరమునందు వలె నతనిబోధన కక్కడ ప్రతిపక్ష మేమియు లేనందున, జనులాతఁడు చెప్పినది యెల్లను శ్రద్ధతో విను చుండిరి. అతఁడు చెప్పెడు పరిశుద్ధనీతివాక్యములు దుష్పాండిత్యదూషి తములు కానివారి నిర్మలమనస్సుల కాహ్లాదజనకము లయి వారిహృద యాంతరాళమున శిలాక్షరములవలె నాటుకొను చుండెను. అతి పాండిత్యము చేతను స్థలవేదాంతశ్రవణములచేతను వారిబుద్ధులు చెడ నందున, కపట మెఱుఁగక సత్యసంధు లయి సరళవర్తను లయి యున్న యాజానపదులు సామాన్యజ్ఞానమువలనఁ దెలిసికోఁ దగిన యూతఁ డుపదేశించు సత్యముల నాదరించి యాతని బుద్ధికి

నీతికి నద్భుతపడి యాతనిని ప్రోత్సాహపఱుచుచు వచ్చిరి. అతఁడు చెప్పినదెల్లను చక్కఁగాఁ జెప్పెననియు, అతఁడు చెప్పినవి మంచి హేతువులనియు వారిమనస్సులకు తోఁచుచుండెను. వారడిగిన కఠిన ప్రశ్నలకు సహిత మతఁ డనాయాసముగా సదుత్తరములను జెప్పి వారికి సంశయనివారణముఁ జేయఁగలుగు చుండెను. అందుచేత నా ప్రాంతములయందలి గ్రామ్యప్రజల కాతనిమాటలయం దంతకంతకు ప్రమాణబుద్ధి దినదినప్రవర్ధమాన మగుచువచ్చెను. తనయందు జనులకు విశ్వాసము హెచ్చినకొలఁదిని స్వాభావికముగా జీసస్సునకును తనయందు విశ్వాసము హెచ్చెను. అతఁ డిట్లు మొట్టమొదట ముఖ్యముగా కేపర్నాముగ్రామములోనే బోధచేయుచు వచ్చినను కొన్ని మాసములు గడచినతరువాత నితరస్థలములకును తఱచుగాఁబోయి బోధచేయ నారంభించెను. సమీపస్థలములనుండి యాతని యుపదేశములను వినవచ్చినవా రనేకులు తృప్తులయి యాతనిని తమ గ్రామములకు వచ్చి తమమిత్రులకును బంధువులకునుగూడ బోధ చేయుమని వేఁడుచువచ్చిరి. కొంతప్రసిద్ధి కలిగినతరువాత నతఁ డెక్కడకుఁ బోయినను జనులు మూఁకలుకూడి యాతని ధర్మోపన్యాసములను వినుటకయి విఱుగఁబడుచు వచ్చుటయేకాక, ఉపన్యాసావసానమున ప్రతిగ్రామమునను తమవ్యాధులను కుదుర్చుకొనుట కయి రోగులుసహితము ప్రోఁగగుచు వచ్చిరి. ఆరంభదశయం దతఁడు బోధ చేయుచు వచ్చినప్రదేశమే మిక్కిలి పరిమిత మయినది. టైబీరియస్ సరస్సుసమీపమునఁ గొన్ని యామడలదూరమువఱకుమాత్రమే యతఁడప్పుడు సంచారము చేయుచువచ్చెను. అతఁడు మొట్టమొదట తన ధర్మబీజమును నాటినది యీచిన్నభాగమునందే. అతఁడు ప్రప్రథమమున చేయుచు వచ్చిన స్వమతబోధము తన ముఖ్యస్థాన మయిన కేప

ర్నాముగ్రామమునకు చుట్టువట్ల గడియు రెండుగడియల ప్రయాణములో నున్న నాలుగయిదు పల్లెలలో మాత్రమే. అతఁడు తనయూరికి మిక్కిలి చేరువగా నున్నట్టియు హీరాడ్ అంటిపస్‌కు వాసస్థాన మయినట్టియు టైబీరియస్ పట్టణమునకైనను పోయి యుండినట్టు కనఁబడదు. అంత రంగమును బాధించు మనోవ్యాధులను మాత్రమే కాక బహిరంగ మును బాధించు దేహవ్యాధులను గూడ స్వస్థపఱుచు సామర్థ్యము కలవాఁడగుటచేత, జీసస్ చేయు ధర్మబోధను వినుటకును వ్యాధు లను కుదుర్చుకొనుటకును గూడ జను లాతనియొద్దకు వచ్చుచుండి రని యీవఱకే సూచింపఁబడెను గదా! కపర్నముగ్రామమునకు మరల వచ్చినతరువాత నొక విశ్రాంతిదినమునం దతఁడు దేవాలయములో బోధించుచుండఁగా విన వచ్చిన జనసమూహములో నుండి మతిచెద రినవాఁ డొకఁడు లేచి నిలుచఁబడి భయంకరముగా రణగుణధ్వనితో నఱువ మొదలుపెట్టెను. అల్లకల్లోలముగా నుండి మతవిషయకమయిన యుద్రేకము దేశమునం దంతటను వ్యాపించియున్న సమయముల యందు మతావేశముచేత దుర్బలచిత్తు లనేకులు చిత్తచాంచల్యము పొందుట వింత కాదుగదా! గ్రామదేవతల యుత్సవదినములయందు తప్పటల చప్పుడు చెవిని బడిన మాత్రముచేత మతోన్మాదముచేత నొడళ్ళుమఱచి యమ్మవారు పూనిన దని యవ్యక్తప్రలాపములు చేయుచు సివములాడువారిని మన మీదేశమునందు సహిత మెందఱిని జూచుచున్నాము కామా? ఇట్టిస్థితిలో దేశమందంతటను సంక్షోభము కలిగియున్నప్పు డట్టివారెక్కడనయినను బయలుదేఱవచ్చును. అప్పుడు జీసస్సు బోధించుచుండిన వాక్యములు చెవిని బడినప్పు డాకస్మికముగా నొకనికి మతిభ్రమణము కలుగుటనుబట్టి చూడఁగా నాతనివాక్యములు వినువారల హృదయముల కెక్కి వారి నానందపరవశాత్ములను జేయు

శక్తికల వయి యుండినట్టు స్పష్టమగుచున్నది. ఆకాలమునం దొక్క మతిభ్రమణమునుమాత్రమేకాక యనేకము లయిన యితర వ్యాధులను సహితము పిశాచావేశముల కారోపించుట సర్వసామాన్య మయి యుండెను. అక్కడిమాట యేల? ఈకాలమునం దీదేశములో సహితము తమయింట నెవ్వరికయిన వ్యాధి సంభవించినప్పుడు పామరులు సాధారణముగా వైద్యునియింటికిఁ బరుగెత్తుటకంటె ముందుగా సోదె చెప్పువానియింటికిఁ బరుగెత్తుచున్నారు. ఆకాలమునం దక్కడ నెల్ల వారికిని దయ్యములయందు గట్టినమ్మక ముండుటనుబట్టి మతిభ్రాంతు లయి యున్నవారుసహితము కొన్ని సమయములయందు తమ్ము పిశాచములు పూనిన వని తలఁచుకొని యసంబద్ధప్రలాపములు చేయుచుండుట గలదు. ఆవిధముగానే యీ ధర్మోపన్యాససమయమునం దొకఁడు మతోన్మాదముచేతఁ దన్నుమఱచి తా నేదో దయ్య మయి నట్టు భావన చేసికొని "నాజరెత్తు గ్రామవాసి వయిన జీసస్సా! నీతో మా కేమిపని? నీవు మమ్ము నాశనముచేయ వచ్చినావా? ఓ పరిశుద్ధుఁడ వయిన దేవునివాఁడా నిన్ను నే నెఱుఁగుదును." అని ప్రలపింప నారంభించెను. దయ్యములను గూర్చిన నమ్మక మాకాలపువారి కందఱికిని నున్నట్లే జీసస్సునకుఁగూడ నుండియుండవచ్చును. అప్పుడు జీస స్సాచిత్తోన్మత్తునివంక తెప్పవాల్పక తేఱిపాఱఁ జూచి 'ఇఁక మాటాడక వానిని విడిచి వెలుపలికి రా" అని గంభీరస్వరముతో నాజ్ఞాపించెను. పిడుగుపడునట్లు పలికిన యాయాజ్ఞావచనము లాతని వాఁడిచూపులతోడఁ గూడ సునిశితబాణములవలెఁ దిన్నగాఁ బోయి యాభ్రాంతాత్ముని హృదయమూలమునందు సూటిగా నాటి వానినో రడఁచినందున, తత్క్షణమే వాఁడు ప్రేలుట మాని యూరకుండెను. అంతవఱకు కూరక వదరుచున్నవాఁ డాతని యాజ్ఞాబలముచేత నొక్క

సారిగా వాకట్టు కట్టినట్టు మూకీభావమువహించుట చూచి యచ్చట నున్నవా రందఱును పరమాశ్చర్యరసమగ్నమానసులయి యతనికి దయ్యములను వదల్పఁగలయద్భుతప్రభావ మున్నదని భావించిరి. ఇంద్రియోద్రేకముచేత మనస్సులను తాము వశపఱచుకోలేక యస్వస్థమానసులై యుండువారిని స్వస్థపఱిచెడి యద్భుతసామర్థ్య మాతనివాక్యములయం దుండినదనుటకు సందేహము లేదు. జీసస్సున కొకవేళ పిశాచావేశమునందు నమ్మకము లేక యుండినయెడల, అస్వస్థచిత్తునికి మరల చిత్తస్వాస్థ్యము కలిగించుట కది తప్ప వేఱుమార్గము లేదని భావించి యయినను నతఁ డప్పుడు వానిలోపల నున్న పిశాచము నాజ్ఞాపించినట్లుగాఁ బలికి యుండవచ్చును. ఈకార్య ముతో నతఁడు పిశాచముల నుచ్చాటనముచేయు ననియు సమస్త వ్యాధులను నివారణము చేయు ననియులోకప్రవాద మొకటి మొట్ట మొదట చుట్టుపట్ల పుట్టి క్రమక్రమముగా దేశమునం దంతటను వ్యాపించెను. జీసస్ మనోవ్యాధులను శరీర వ్యాధులనుగూడ నివా రించె నని తచ్ఛిష్యులచే ననేకాద్భుత కథలు చెప్పఁబడి యున్నవి. బహువిషయములలో దేహారోగ్యము మనస్థ్సితి ననుసరించియే యుండును. చింతలచేతను భయములచేతను మనో వ్యాధులచేతను జనులు తఱచుగా దేహవ్యాధులొంది బాధ పడుదురు; అట్టి మనోవ్యాకుల తలు తొలఁగుటచేతను రోగము కుదురు నన్నదృఢవిశ్వాసముచేతను గూడ బహురోగములు మందు లేకయే నివారణము లగును. శీతల మధురోక్తులతో కర్ణరసాయనముగా ధర్మోపన్యాసములు చేసి జనుల హృదయములను కరఁగించి చల్లపఱిచెడి హృత్తాపహారకమైన సమ్మో హనశక్తి జీసస్సువద్ద నున్నందున, తన్మూలమున ననేకులకు మన స్స్వాస్థ్యమును కలిగించి రోగనివారణముచేసి యుండుట యాశ్చర్య

కరము గాదు. అయినను జీసస్సు చేసిన రోగనివారణమును గూర్చిన యద్భుతకథాంకురము లనేకములు కర్ణాకర్ణిని వ్యాపించినప్పుడు క్రొత్త క్రొత్తకొమ్మలువేసి పెంపొంది లేఖకులవద్దకు వచ్చినప్పటికే చిలవల కొను పలవలతోను మొదటఁజూచినవారు గుఱుతు పట్టలేనంత మహా వృక్షములుగా పెరిగి యుండవచ్చును. ఈమానసిక స్పష్టియం దెంత సత్య మున్నదో యిప్పుడు నిశ్చయముగాఁ జెప్పఁజాలముగాని యాకాలపువారిలో మాటమాత్రముచేతనే మంత్రించి నట్లు రోగ నివారణము చేయఁగల యమానుషశక్తి జీసస్సునకుఁ గలదన్న నమ్మక ముండిన దనుటకు సందేహములేదు. దీనికొక్క నిదర్శనమును వినుఁడు. జీసస్సొకనాఁడు కేపర్నామ్గ్రామములో నొక యింట ధర్మ బోధము చేయుచుండఁగా నాతని వాక్యామృతపానము చేయవలె నన్న కౌతుహలముతో నూఱులకొలఁది జనులు మూఁగి పైకినుక చల్లినఁ గ్రిందరాలనంత దట్టముగా నిల్లంతటను గిక్కిఱిసి యుండిరి.

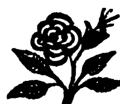
ఆతని రోగనివారణకథలను విన్నవారు నలుగు రా సమయము నందు పార్శ్వవాయువుచేత బాధ పడుచున్న యొకరోగిని మంచము మీఁద మోచుకొని యాయింటిద్వారముకడకు వచ్చిరి. తీర్థప్రజవలె మూఁగియున్న యా జనులను తొలఁగఁద్రోచి లోపలికిఁబోవుట దుర్ఘట మగుటచేతను ప్రసంగమును ముగించి జీస స్సీవలికి వచ్చువఱకును వేచి యుండునంత సహనము లేక యత్యాతురులై యుండుటచేతను తామే యాతని ముందుగా సందర్శించి స్వస్థులుకావలె నన్న వేగిరపాటు చేతను వెలుపలినుండి నిచ్చెన వేసికొని యింటి నడికొప్పుమీఁదికి వా రారోగితో నెక్కి యేఁగాగునపో యింటికప్పు కొంత తొలఁగించి దారిచేసి యాసందునుండి త్రాళ్ళుకట్టి యారోగిని మెల్లగా జీసస్సు

కూర్చున్న చోటికి దింపిరి. ఈప్రకారముగా నడుమవచ్చి తన ప్రసంగమునకు విఘ్నము గలిగించినందున కొంత మనస్తాపము కలవాఁడైనను, రోగికిని రోగిబంధువులకును దనయందుఁ గల విశ్వాసమున కద్భుతపడి తననిమిత్తమై వారంత శ్రమపడి రోగిని తన పాదముల కడఁ జేర్చినందున కయి జాలిపూని యుత్క్యాతురుఁడై తన వంక నపేక్షతో దీనముగాఁ జూచుచున్న రోగివంక శీతల దృష్టితోఁ జూచి జీసస్సు

నీపాపములు క్షమింపఁ బడినవి" అని తానే పాపక్షమాధికారియైన ట్లధికారవాక్యమొకటి పలికెను. ఆకాలమునందు యూదు లందఱును రోగములు పాపఫలము లని నమ్మియుండిరి. ఆరోగిసహితము దేవునియెడలఁ దానేదోయపచారము చేసియుండుటచేత దేవుఁడా పాపమునకు శిక్షగాఁ దనకారోగమును గలుగఁ జేసెనని నమ్మి యుండెను. జీసస్ పాపమునకు ఫలముగా రోగములు వచ్చునని నమ్మి నను నమ్మకపోయినను, అట్టి నమ్మకము గల రోగి కతివేగముగా హృదయశాంతిని ధైర్యమును గలిగించుట కామాటదక్క మఱి యేదియు కార్యకరముగా నుండ దని యెఱిఁగినవాఁడై వానితో నీపాపములు క్షమింపఁబడిన వని పలికెను. ఆమాటలు విని యక్కడ నున్నవారిలోఁ గొందఱు "పాపముల క్షమించుటకు మనుష్యుఁ డెంతటి వాఁడు! దేవుఁ డొక్కఁడే యాపని చేయఁగలవాఁడు. దేవుఁ డనవల సినమాటలు తా ననుట దోషముకాదా!" అని తమలోఁ దా మను కొని యొండొరుల మొగములవంకఁ జూచుకొనుచుండఁగా జీస స్సొకజాడకనిపెట్టి సమయోచితబుద్ధికలవాఁ డగుటచేత లేశమాత్రమును సంశయింపక తా నన్నవాక్యములో నొక్క యక్షరమైనను మరలించు కొనక తాను భగవత్ప్రేరణమువలనఁ బనిచేయుచున్నట్టు మనస్సులో సంపూర్ణ విశ్వాసము గలవాఁడై యుండుటచేత ధైర్యముతో "నేనీ వాక్యములను దేవునియాజ్ఞచేతఁ బలుకుచున్నా ననియు, నేను చెప్పెడిదానిలోను జేసెడుదానిలోను సర్వములోను దేవునిచేతనే నడపఁబడుచున్నా ననియు, మీరే తెలిసికోఁ గలరు" అని పలికి రోగివంకఁ దిరిగి "లే. నీమంచమెత్తుకొని నీయింటికి నడువు" అని యధి కారస్వరముతో నాజ్ఞాపించెను. ఆమాటలతో వాఁడు చివాలునలేచి తన బట్టలు పట్టుకొని యెల్లవారు నద్భుతపడునట్టుగా నడిచిపోయెను.

మానసికములైన పాపరోగములనే రూపుమాపఁగల యద్భుత సామర్థ్యము గల మహాపురుషునకు శరీరరుజలను బోఁగొట్టఁగలశక్తి యున్న దన్న హేతువుచేత నూతనమహిమ రాదుగాని యొక్కయాతని విషయమున దేవుఁ డేర్పఱిచిన స్థిరము లైన వస్తుధర్మములు మాఱిన వనుమాట మాత్రము విశ్వాసపాత్రము కాదు. ఐనను బయిని చేర్కొన్నరీతి యుత్సాహవాక్యములవలనను రోగులమనస్సులలో నట్టి వాక్యములు కలిగించిన ధైర్యవిశ్వాసముల వలనను రోగు లనేకు లాతనిమాటమాత్రమున స్వస్థతను బొందియుందురు.

అయిదవ ప్రకరణము.

•••○O○•••

పాపులయెడఁ జూపిన యాదరము, సరస్తీరప్రవచనము.

జీసస్ త్రైబీరియస్ సరస్సీరమునం దున్న కేపర్నాము మొద లైన గ్రామములలో ప్రవచనము చేయుచుండిన కాలమునందు జను లాతఁడు బోధించిన దంతయు గ్రహింపఁ గలిగినను లేకపోయినను చెప్పినది వినుటకు మాత్రము గుంపులు గుంపులుగా వచ్చి విని యానం దించుచు నాతఁడు చెప్పినదానిలో నేదైనఁ దా మావఱకు నమ్మిన దానికి విరుద్ధముగా నున్న యెడల కుపితులయి యనిష్టమును సూచిం చుచునుండిరి. సాధారణముగా జనులు లఘుమనస్కులు; లఘుమనస్కు లెప్పుడును దురభిమానభూయిష్టములు. అందుచేత వారు తిమ మన స్సులు ద్వేషముతోను దుశ్చింతలతోను పూరితము లయి యున్నను, పండితనామములు ధరించి శిష్టులుగా పరిగణింపఁబడువారు విధించిన బాహ్యకర్మలను మాఱక నిత్యమును యథావిధిగా ననుష్ఠించుచు వచ్చినపక్షమున సమస్తమును వానితో పరిశుద్ధము లగునని నమ్మి యుండిరి. ఉదారచిత్తుఁ డైన జీసస్సు బోధించెడి సర్వజన సమాదరణీ యము లైన యుత్తమధర్మముల తత్త్వమును గ్రహించి యనుష్ఠించు టకుఁ గావలసినంత జ్ఞానతేజస్సు వారిహృదయములలో లేదు. అందు చేతఁ దమలో నేర్పడియున్న యల్పవ్యవస్థల నతిక్రమించిన గురు ధర్మము లన్నియు వారి దృష్టికి నర్థదాయకములుగానే తోచుచు వచ్చెను. లోకములో సదా సందుగొందులలో నుండ మరఁగిన ఘూక ములు సూర్యతేజస్సువలని ప్రయోజనమును బొంద నేరక యావెలుతు రనర్థదాయక మని భావించులాగుననే యుక్తాయుక్త విమర్శ లేక చిరకాలమునుండి యజ్ఞానాంధకారమునం దడఁగియుండి యంధ

ప్రాయముగా పూర్వాచారపరిరక్షిత మైన యజ్ఞానమే మంచి దని యెంచి యనుసరింప నలవాటుపడిన జనులును నతఁ డాకస్మికముగాఁ జూపిన నూతనసత్య తేజస్సును జ్ఞాననేత్రమును దెఱచి సువిచారపూర్వకముగాఁ గనుగొని దానివలనిలాభమును బొందఁజాలక యది దోష దూషిత మని మీఁదిమిక్కిలి ద్వేషింపఁ జొచ్చిరి. అట్టిస్థితిలో జనుల యజ్ఞానమునే యాధారపఱుచుకొని యుదరపోషణము చేసికొనుచు తమ ఘనతను కాపాడుకొనుచుండు మతాచార్యులు జీసస్సు చేయు బోధమును మఱింత యధికముగా ద్వేషించుట వింతకాదు గదా! ఫారిసీలును లేఖకులును జీసస్సును ముఖ్యముగా ద్వేషించువారుగా నుండిరి. పుణ్యపాపములవిషయ మయి వారిలోఁ గల యవిచారమూలకములైన స్వాస్థ్యలను జీసస్సు పాటింపనివాఁ డయి ఖండించుచు వచ్చి నందున వారి కతనిపై గన్నుఁ గుట్టు గంటుగించుచుండెను.

ఆ దేశమునందు కౌలసారులు మొదలయినవారినుండి సుంకము తండెడినుంకరు లనఁబడెడు రాజకీయోద్యోగులు కలరు. వారిలో నధిక సంఖ్యాకులు ప్రజలను పీడించి లంచములు గొనెడు దుష్టాత్ము లయినను ధర్మచింత గలమంచివారు సహిత మనేకు లుండిరి. జన కంటకు లయియున్న రోమనులవద్ద కొలువు కుదిరినందునను జనుల వలన నిర్బంధముగా పన్నులు గొనువా రయినందునను యూదులు వారి నందఱిని మంచివారిని చెడ్డవారిని గూడ నేకరీతిగా ద్వేషించి వారిని మహాపాతకులనుగా భావించుచు, తమలోనివాఁ డెవ్వఁడయినఁ గ్రొత్తఁగా బోయి యట్టికొలువు కుదిరినపక్షమున వానిని కులములో నుండి బహిష్కరించి వానితో భోజన ప్రతిభోజనములను సాధ్య మయి నంతవఱకు సంభాషణమును గూడ వర్జించి దేవాలయములకును తమ యిండ్లకును వాని రానీయకుండిరి. ఫారిసీలు తెల్లనివస్త్రమును ధరించి

కూరుచుండి మన దేశమునందలి ఛాందసులవలెనే యితరులు తమ దాపునకు వచ్చినను స్పర్శదోషమువలన తా మంటుపడుదు మని యెంచుకొని లోకములో తామే పరిశుద్ధుల మను నహంభావము కలవా రయి యుండిరి. మనబ్రాహ్మణులు పంచముని తాఁకినప్పటివలె వారిలో నెవ్వ రయినను పతితసంస్పర్శనమును చేసినపక్షమున, పతితు లను తాఁకినదోషమున కయి మతాచార్యులు వారికి ప్రాయశ్చిత్తములు విధించి వారివలన దక్షిణలు గయికొనుచుండిరి. అందుచేత ఫారిసీ లెవ్వరును పాపులుగా పరిగణింపఁబడుచుండిన సుంకరిజాతివారిలోఁ గలిసి భుజించుట మహాపాతక మని యెంచి వారికి సాధ్య మయినంత దూరముగా తొలఁగుచుండిరి. జీసస్సునకు సుంకరులయందు ఫారిసీలకుఁ గలిగినట్టి భేదభావము లేదు. వారు మంచివా రయినపక్షమున వారి నితరులకంటెఁ దక్కువగాఁ జూడవలసిన న్యాయము లేదని యెంచి యతఁడు సుంకరులతో యథేచ్ఛముగాఁ గలసిమెలసి తిరుగుచుండెను. అంతేకాక వారిలోని చెడ్డవారిని సహితము ద్వేషించి విడనాడక ధర్మోపదేశములచేత వారిని మంచిమార్గమునకు త్రిప్పుట కయి ప్రయ త్నించు చుండెను.

ఒకనాఁడు వీధిలో నడుచుచుండఁగా జీసస్సునకు మార్గస్థుల వలన సుంకము గ్రహించుచు మాథ్యూ యను సుంకరి యొకఁడు కనఁ బడెను. జీస స్సతని నావఱకె యెఱిఁగినవాఁ డగుటచేతను, తన బోధన లను వినవచ్చినప్పు డతని శ్రద్ధాభక్తులను సద్వర్తనమును కనిపెట్టిన వాఁ డగుటచేతను, అతనిని తన శిష్యులలో నొక్కనిగా స్వీకరింప వలె నని యుద్దేశించి 'నావెంటరమ్ము' అని పిలిచెను. ఆమాటల యర్థమును గ్రహించి యాపిలుపుతోడనే మాథ్యూ తన పనిని విడిచి పెట్టి యెంతమాత్రమును సందేహింపక యాతని వెంట నడిచెను.

పండితమండలిలోఁజేరి ప్రవక్తగా నెన్నఁబడుచున్నయేసు ప్వంతటి వాఁడు వచ్చి సామాన్యముగా పండితకులము వారిచే నెల్లవారిచే ననాదరింపఁబడుచు ద్వేషింపఁబడుచున్నతన్నుఁ దనవెంట రమ్మని పిలువగానే మాథ్యూ తన కది గొప్ప యనుగ్రహముగాఁ దలఁచుకొని, యీదేశమునందు శ్రోత్రియుఁ డయిన బ్రాహ్మణోత్తముఁ డొకఁడు కడజాతివాని తనసరసకు రమ్మని పిలిచి యాదరించినప్పుడు వాఁడు తన్ను ధన్యునిగా భావించుకొని యెంతసంతోషపడునో యంత పరమానందమును బొందియుండును. మాథ్యూ బీదవాఁడు కాఁడు. గృహమును ధనసంపత్తియు నాప్తవర్గమును గలసంపన్నగృహస్థుఁడు. అందుచేత నతఁ డాదినమునఁ దన బంధుమిత్రులను విందునకుఁ బిలిచి వారి కాతని బోధనమును విని యానందింపఁ గలుగు భాగ్యమును గలిగింపఁజేయుట కయి జీసస్సును గూడ నాఁడు తనయింటికి భోజనమునకు రమ్మని ప్రార్థించెను. అతఁ డాయాహ్వానము నంగీకరించి యాతని బంధుబృందముతో గలిసి సహపంక్తిని భుజించుట కయి యాతని యింటికిఁ బోయెను. ఈవార్తకొంచెము సేపటిలోనే గ్రామమునందంతటను వ్యాపింపఁగా, జీసస్ పతితు లయిన సుంకరులతోఁ గలిసి భోజనము చేయుచున్నాఁ డని యెల్లవారును గుంపులుగూడి వీధివీధిని వింతవింతగాఁ జెప్పుకొనసాగిరి. రాబ్బి (పండితుఁడు) అనఁబడు వాఁడు పోయి పతితు లయిన సుంకరులయింట భోజనము చేయుటకంటె ఘోరమైనయకార్యకరణ మొకటి యప్పుడు ఫారిసీల దృష్టికిఁ గనఁబడలేదు. అందుచేత ఫారిసీలలోఁ గొందఱు బయలుదేఱి యతఁడు చేయుచున్న కానికార్యమును ప్రత్యక్షముగా చూచి పట్టుకోవలె నన్న తలఁపుతో తిన్నఁగా మాథ్యూయింటివంక నడచిరి. అప్పు డాయింట వాకిట జీసస్సుయొక్క శిష్యులుకొందఱు కనఁబడఁగా ఫారిసీలు వారిని

చూచి "మీగురువు చెడిపోయినవారితోఁ గలిసి లోపల కానికూడు తిను చుండఁగా మీరు సిగ్గులేక చూచుచు వాకిట నిలుచున్నారా?" యని దూషింపనారంభింపఁగానే మాటమీఁద మాట పెరిగి యాశిష్యులకును వారికిని వాక్కలహము సంభవించెను. ఆసంక్షోభమును లోపలినుండి విని కలహకారణమును గ్రహించి జీసస్ వెంటనే యావలకు వచ్చి పారిసీలను జూచి "అన్నలారా! నన్నిందుకుఁ బిలిచిరి. వీరు పాపాత్ములని మీరు చెప్పుచున్నారు గదా! పాపములనుండి రక్షింపఁబడవలసినవా రయిన పాపాత్ములయొద్దఁ గాక నే నుండవలసినచోటు మఱియెక్కడ నుండును? దగ్గఱఁ బోయినయెడల రోగము తనకంటునని భయపడి రోగులయిండ్లకుఁ బోవక వైద్యుఁ డారోగ్యదశలో నున్నవారి యిండ్లకుమాత్రమే పోవుచున్నపక్షమున మీ రాతని విషయమున నేమని తలచెదరు?" అని సమయోచితముగాఁ బలికి వారిని నిరుత్తరులను జేసి యప్పటికిఁ బంపివేసెను.

పతితులుగా భావింపఁబడెడు సుంకరులు మొదలయినవారి యెడల కనికరము చూపి యిటువంటి కార్యములను జేయుచు వచ్చుట చేత పారిసీలు జీసస్సును "పతితసంసర్గి" యని పిలుచుచు నతనిని గూడ పతితతుల్యునిగానే గణనచేయుచుండిరి. అతని కీర్తికళంకమును బ్రవాదించునట్టి యొకసంగతి యీయెడనే తటస్థించెను. దానిని గొన్ని వాక్యములయినతరువాతఁ దెలిపెదను. పారిసీలు చిరకాలాచారమహిమచేత తమ్మధికులనుగా భావించుకొనుచు తా మల్పులని యెంచువారితోడి సంసర్గమునుమాని, యట్టివారియెడలఁ గఠిన హృదయులయి వారికష్టములకు జాలిపడకుండుట కలవాటుపడియుండిరి. మతోన్మాదములు గలవారు దామే నిష్పాపులమనుకొని గర్వపడుచు తమతోఁ గలసి రక్షకకర్మల నాచరించినంతమాత్రమునఁ బరులను

భ్రష్టులనుగా నెన్నుచు నట్టివారు నేత్రగోచరు లయినమాత్రమున తమముందఱి యన్నమును వాఱవేసి లేచిపోవునంతటి దుష్టతకి వచ్చిన మానవనామధారులలో తోడిమానవులయెడల దయాదాక్షిణ్యము లెట్లుండును? ఇటువంటి మతోన్మాదుల మూర్ఖవర్తనములవలన కష్టములపాలగుచున్న నిర్దోషులను సమబుద్ధితోఁ జూచుచు తక్కినవారి తోడిపాటుగా వారినాదరించుచు వారితోఁగలసి భోజనప్రతిభోజనములు చేయుచు వారుకూడ దేవునికిఁ బ్రేమాస్పదు లయినబిడ్డలేయని లోకమునకుఁ జూపుట జీసస్సున కభిమతము. ఈపారమార్థిక బుద్ధిచేత జీసస్ నిష్కారణముగా జనలాఘవము ననుభవించు చున్నవారితోను నిజముగానే పాపముచేసి బాగుపడఁ దలఁచినవారితోను కలిసి భోజనము చేసినందున కయి యితరులు తప్పుపట్టుచు వచ్చినప్పుడెల్ల నతఁడు సమయమునకుఁదగినట్టుగా “చెడినవారికే కాని బాగున్నవారికి వైద్యునితోఁబనిలేదు” అనియు, “మనుష్యపుత్రుఁడు పతితులను పావనులను చేయుటకే వచ్చినాఁడు” అనియు, నూఱుగొఱ్ఱెలు గలవాఁడు వానిలో నొక్కటి తప్పిపోయిన పక్షమున మంచిగొఱ్ఱెలను తొంబదితొమ్మిదింటిని విడిచి దారితప్పిన యాయొక్కగొఱ్ఱెను వెదకుకొనుచుఁబోయి యదికంటఁబడఁగానే సంతోషించి దానిని మూపున వహించి కొనిరాకుండునా?” అనియు, చెప్పి తప్పించుకొనుచు వచ్చెను. జీసస్ స్వవిధముగా నాపద్బాంధవుఁడయి దీనులై కష్టపడుచున్నవారి కందఱికిని దయారసపూరితమైనహృదయముతో సర్వవిధముల తోడుపడుచుండును. నిజముగా చెడు తెరువులయందుఁ బ్రవేశించి పాపఫలముగా మనోవేదనల ననుభవించుచుండువారికిఁ గాక వేఱెవ్వరికి రక్షణమార్గమును పరులతోఁ జాటును విశేషముగాఁ గావలసియుండును! ఫారిసీలు పాపపీడితులను తిరస్కరించినప్పు డొక్కయుత్సాహవాక్య మయినను

బలుకక మీ రెమిక్కలి చేసికొన్న దనుభవింపవలసినదే యని యొక తాళిచెదముచు దేవుడు దీనరక్షకుడని యు పతితపావనుడని యు గణింపక యుతకులు పాపులను ద్వేషించి వారలతో సంభాషించినవారిని దమ్ముం గూడ శిక్షించు నస్రభుమడి మా దూరములం దొలంగుచుండంగా, జీస స్సట్టుభావింపక యుక్తసమయమున తోడుపడి దారిచూపిన యెడల దురాత్ములలో ననేకులు సన్మార్గముంబట్టి బాగుపడుదురనియు వారి చెడునడవడులనుండి రక్షింపం బాటుపడుటయే యీశ్వరప్రీతికర మైనయుత్తమధర్మ మనియు నమ్మి యెన్నివిధములచేతను పాపులను దుర్గతినుండి తప్పించుటకై యత్నించుచుండెను. పారిసీలవలెం దురహంకార బుద్ధితో జూడక తమ్మాదరించి మంచిమాటలతో వారివారి మనమునకు వలయు సద్బోధలు చేయుచుండుటవలన దీనజనులు జీసస్సునందు భక్తికలవారై యాతనిమాటలయందు పరమ విశ్వాస ముంచి తమయెడలం జూపిన దయాభావమును దలంచి యాతనిని దేవునివలె బూజింపం బోయిరి.

ఒకనాం డొకగ్రామములో సిమను అను పేరు గల యొక పారిసీ తనగృహమునకు జీసస్సును భోజనమునకుం బిలుచుట తటస్థించెను. ఆపారిసు డాతనియందుం గలభక్తిచేత నాతనిని విందునకుం బిలువక పోయినను, ఏదో మిషమీందం దనయింటికి రప్పించి వచ్చినపు డతనికి తియ్యనిమాటలతో బోధించి బుద్ధిచెప్పి దేశాచారవిరుద్ధ మైనమార్గమునుండి యతనిని మరలింపవలె ననుకుటిలబుద్ధితోం బిలిచియుండును. మతాచార్యులు ప్రతిదేశమునందును మాయలమారులై దేశక్షేమము నపేక్షించి తమమార్గములకుం బ్రతికూలముగా పను చేయువారిని వారి ప్రాపకమునుండి మరల్చుట కయి నయమున భయమున బతిమాలియు బెదరించియు నానావిధమాయోపాయములు పన్నుదురు. అందుచేత

సిమన్ తన యింటికి జీసస్ వచ్చినప్పుడు దేశాచారమునుబట్టి యతిథికిఁ జేయువలసిన యర్ఘ్యపాద్యాగులైన యాతిథేయసత్కారములను వేనిని జేయక యాతని నుపేక్షతోఁ జూచెను. అయినను జీసస్సతఁడు తన యెడలఁ జూపినయనాదరభావమును పాటింపక చావడిలో బల్లమీఁద గూరుచుండి తినమాటలను వినవలెనని యక్కడకు వచ్చినవారితో సంభాషించుచుండెను. అందఱును మాటలసందడిలో నున్నప్పుడు చూడవచ్చినవారితోఁ గలిసి చెడిపోయినయువతి యొకతె లోపలికి వచ్చి బల్లమీఁదఁ గూరుచుండి యున్నజీసస్సుయొక్క పాదములచెంత క్రిందఁ గూరుచుండెను. ఆకులట నాఁటియుదయమున జీసస్సు చేసిన బోధను విని పరితాపపడి తనదుశ్చరిత్రమును విడిచి యతనిపాదము లాశ్రయించి యికముందు మంచిదారిని నడువ నేర్చుకోవలెనని మన స్సులో నిశ్చయము చేసికొనెను. అతఁ డుత్సాహవాక్యములు పలికి నాఁటిప్రాతఃకాలమున నెంతటి పాపాత్ములకును రక్షణమార్గము కల దని యాశ్వాసించినందున, పాపవర్తనమునం దగిలి యున్నయాయబల తనహృదయమునం దూఱటను బొంది యాతనిసన్నిధానమునకుఁ బోయి పాదసేవ చేసి తదనుగ్రహమువలనఁ దన్నంటి యున్నపాప పాశములను ద్రెంపుకొని ముక్తురాలయి కృతార్థతఁ బొందవలెనన్నయపేక్షతో నచ్చటికి సాహసము చేసి వచ్చి నిర్భయముగా పెద్దమనుష్యులనడుమను గూరుచుండి బాష్పధారలతో నాతని చరణముల కభిషేకము చేయుచుండెను. మొట్టమొదట సిమన్ యొక్క సేవకు లెవ్వరైనను జూచి యుండినయెడల, ఆస్త్రీ నప్పుడు లోపలికి రానిచ్చి యుండరు. ఎల్లవారును ప్రసంగశ్రవణములో మునిఁగి యన్యమును మఱచి యున్నసమయములో నాకాంత మెల్లఁగా లోపల చొరఁబడి మొదట నాతనిపాదములవద్ద నిలుచుండి తనపాప

ములను దలంచుకొని దుఃఖించి క్షమాకాలము తనవేడికన్నీటితో నాతని పాదములు తడిపి, తనదీర్ఘశిరోజములు నేల జీరాడునట్లుగా తరువాత మోకాళ్ల నూని కూరుచుండి, తనపాలిటి వేల్పువలె వచ్చితనకు చిత్తశాంతిని గలిగింప యేసుని పాదారవిందములకుఁ దాను వచ్చినప్పుడు తెచ్చిన సుగంధద్రవ్యమును రాచి సంతోషపారవశ్యము చేత నచ్చట నెవ్వరున్నారో మఱచి యేసుని పాదములమీఁద వ్రాలి నమస్కారము చేసి యడుగులు ముద్దుపెట్టుకొనఁ జొచ్చెను. అప్పుడక్కడ నున్నవాండ్రందఱును దాని చేష్టలు చూచి విస్మయమందిరి. ఇతరులు తన్ను కొంచెపుదృష్టితోఁ జూచుచున్నారని తెలిసికొన్న తోడనే యాచేడియ సిగ్గుచేతను భీతిచేతను నడఁకుచు నాపలికి లేచిపోఁ జూచెను. గాని యింతలో నభయహస్తము చూపి జీసస్ దానినచ్చటనే యుండ నియమించెను. తోడనే కొందఱు తిరస్కారములు చూపుచుఁ జుఱుకుఁజూపులతో సిమన్ తనవంకఁ జూడఁగా ఆవ్యభిచారిణిని దన్ను తాఁకనిచ్చినందునకై యతఁడు తనమీఁద కోపము వహించియున్నాఁడని తెలిసికొని యందుమూలముగ నతనికొక్క హితము చెప్పఁదలంచి జీసస్ సిమనును బిలిచి "ఓయీ! నిన్నొక్కమాట యడుగవలెనని యున్నది అడుగవచ్చునా?" అని పలికెను. "నీకేమి యడుగవలెనని యున్నదో యడుగు" అని సిమన్ తృణీకారమును జూపుస్వరముతో బదులు పలికెను. "ఒకానొకమనుష్యుని కిద్దఱుఋణస్థు లుండిరి. వారిలో నొకఁడు ఏనూఱుకాకలును రెండవవాఁడు ఏబదికాకలును ఋణపడి యుండిరి. వారాయప్పుదీర్చుటకు శక్తులుగాక పరితాపపడుచుండఁగా, ఋణప్రదాత కరుణించి వారిని క్షమించి యిరువురను ఋణమునుండి విముక్తులను జేసెను. ఆయిరువురిలో నెవ్వఁ డాదాతయెడల నధికకృతజ్ఞత గలవాఁడయి యుండవలెను?"

అని జీసస్ ప్రశ్న వేసెను. ఎవఁడెక్కువ ఋణవిముక్తుఁడై మన్నింపఁబడెనో వాఁడే యెక్కువకృతజ్ఞతను జూపవలెను." అని సిమన్ ఉత్తరమిచ్చెను. "నీవు చెప్పినది సత్యము" అని యతనితోఁ బలికి జీసస్సంతట ఆస్త్రీని జూపి "ఓయీ! ఈస్త్రీని జూచితివా? నీయింటికి వచ్చిన యతిథికి నీవు పాదోదకము నియ్యకపోయినను, యీయువతి నన్ను వెదకుకొనుచు వచ్చి తన కన్నీటితో నాయడుగులు కడిగినది. నీవు నాశిరస్సుపై గంధసారము ప్రోక్షింపకపోయినను, ఇది నాపాదములపై ప్రోక్షించినది. దీని పాపములు క్షమింపఁబడినవి. ఎవనికి స్వల్పపాపములు క్షమింపఁబడునో వాఁడు తక్కువభక్తి చూపును. ఎవ్వరి యధికపాపములు క్షమింపఁబడునో వారెక్కువ భక్తి చూపుదురు. ఈ కామిని చేసినపాపము లధికము కాఁబట్టి యీయువతి యధికభక్తిని జూపుచున్నది." అని పలికి యాస్త్రీవంకఁ దిరిగి "ఓ కాంతా! నీ పాపములు క్షమింపఁబడినవి" అనెను. ఆమాటలు వినఁబడగానే వెనుక రోగిని గూర్చి యతఁ డీమాట లన్నప్పుడు పుట్టినట్టుగానే యక్కడ నున్నవారిలో నిప్పుడును గొప్ప కలకల మొకటి పుట్టెను. వారిలోఁ గొందఱు లేచి "పాపాలను క్షమించుట కితఁ డెవ్వఁడు?" అని బిగ్గరగా నఱచఁ జొచ్చిరి. జీసస్ వారిమాటలను సరకుగొనక "ఓ యబలా! నీవిశ్వాసము నిన్ను రక్షించినది. ఇఁక నీవు నిర్విచారముగా బొమ్ము" అని యాస్త్రీ నక్కడనుండి మెల్లఁగా బంపివేసెను. చేసినపాపముల కాధిక్యముగా ననుతాపపడినప్పు డీశ్వరుఁ డామె పాపములను తప్పక క్షమించు నన్న పూర్ణవిశ్వాసముతో నతఁ డప్పు డా మాటలు పలికి యుండును. ఇతరు లందఱును హైన్యముతోఁ జూచెడి చెడిపోయిన పడఁతి యెడల నతఁడు చూపిన యాదరమును దయయు సర్వజనశ్లాఘాపాత్రములుగా నున్నవి. క్రూరాచార కళంకితము కాని

యాతనిని నిర్మలదృష్టి కాకులటయు దయనీయ మయిన యీశ్వరుని బిడ్డగానే కనంబడెను. తన జీవితమును నిర్భాగ్య మయిన దానినిగాఁ జేసిన కుమార్గమునుండి తప్పించుకొని యావలఁ బడఁగలిగినా యా పడుచును తక్కిన యీశ్వరుని బిడ్డలవలెనే పరిశుద్ధజీవనము కలదయి మరల సుఖ మనుభవింపవచ్చును. ఆ మందభాగ్యురాలు హీనము మైన తన ప్రస్తుత జీవనము విడిచి బాగుపడఁ గోరియున్న దనియు, దుష్పథమునుండి మరల నీతిపథము పట్టఁగలుగుటకై తన యుత్సాహ వచనములును సాహాయ్యమును గొంచెము కావలసియున్న దనియు, ఎఱిఁగి వయిని జెప్పిన వాక్యములు వలికి జీస స్వాతంత్ర్యమును జేసి యాయంగనను పాపమునుండి విముక్తురాలిని జేసెను.

పైని జెప్పినట్లు జీసస్సు చేసెడు బోధనలవలనను మతాచార్యుల లోపముల నెత్తి జనులకు చూపుచుండుటవలనను, మతాచార్యులు సత్కార్యము లని భావించుచుండెడి యనావశ్యకాచారములను పాటింపకపోవుటవలనను, ఫారసీలకును లేఖకులకును జీసస్ మీఁద ద్వేషము కలిగెను. అందుచేత వారు జీసస్ వర్తనమునందు తప్పులు వెదక నారంభించిరి. ఏకాదశినాఁడు వైష్ణవులు మొదలైనవా రీదేశములో నుపవాసములు చేయునట్లు యూదేశమునందును లోపల నెన్ని యకృత్యములు చేసినను పైకి భక్తులవలె నటించుచు విశ్రాంతి దినమునందు నిరాహారులై యుండుట జనులలో నాచారముగా నుండెను. ఆత్మశుద్ధిలేని యటువంటి బాహ్యాచారమువలనఁ బ్రయోజనము లేదని యెఱిఁగినవాఁడై జీసస్ తనశిష్యులకు విశ్రాంతిదినములలో యథేచ్ఛముగా భోజనము చేయవచ్చునని యనుజ్ఞ యిచ్చెను. వారట్లు చేయుట చూచి ఫారిసీ లాతనిశిష్యులు మహాపాతకము చేయుచున్నట్లు భావించి విశ్రాంతిదినమున భుజించుచున్నారని వారియం దొక దోషా

దోషణము చేయఁజొచ్చిరి. ఈప్రతిపక్షుల యాక్షేపణములను బంధు వులయింట వివాహము జరుగుచున్న యొకానొక సమయమునందు విని యక్కడకు వచ్చినవారితో జీసస్ "నిష్కారణముగా నిరాహారులై దేహశోషణము చేసికొని వారేల బాధపడవలెను? పెండ్లికొడుకు చెంత నుండఁగా పెండ్లికొడుకునంటవారెక్కడనైనఁ బస్తుందురా! నేను చెంతనున్న కాలము వీరికి సంతోషసమయము గదా. ఉపవాసదిన ములలో ఏ వేల తిండిలేక మాడి సంతాపము నొంది ఖిన్నులౌదురు! నేను వీరి నెడఁబాసినప్పు డాహారమును వర్జించి కృశింపవలసిన కాలము ముందు వచ్చును" అని సమయోచితముగా సమాధానము చెప్పెను. ప్రతియుక్తి గానక ఫారిసీ లప్పటికి నిరుత్తరు లయినను తమ ప్రయ త్నములను మానక జీసస్ యొక్కయు శిష్యులయొక్కయు వర్తన మును రహస్యముగా పరిశీలించి వచ్చి తమతోఁ జెప్పుటకయి వేగుల వారిని నియమించిరి. గూఢముగాఁ బోయి చాల యెంతనిపుణముగాఁ బరీక్షించినను దేశాచారవిరుద్ధముగా నడచిన కొన్ని యల్పాంశములు దక్క వారి కితరదోషము లేవియుఁ గనఁబడలేదు. ఆపైని వారు ఫారి సీలవద్దకుఁ బోయి యొకనాఁ డాతనిశిష్యులు విశ్రాంతిదినమున నొక్క పొలములో గోధుమకంకులు విఱుచుకొని తిని విశ్రాంతినియమము నకు భంగము కలిగించిరనియు, మఱియొక విశ్రాంతిదినమున జీసస్ వెఱ్ఱివాని కొకనికి చికిత్స చేసి స్వస్థచిత్తునిగాఁ జేసెననియు, ఇటు వంటి మహాదోషములను మాత్రమే కొన్నిటి నేకరువు పెట్టిరి. ఆమహా పండితు లట్టి యల్పాంశములనే మహాదోషములనుగాఁ జూచి గోరం తలు కొండంతలు చేసి జనులకు దుర్బోధలు చేసి ద్వేషము పురికొల్పి మతాచారములను మీఱి నడుచు పతితులవాక్యములు వినవలదని జనులను జీసస్‌యొక్క ధర్మోపన్యాసములనుండి విముఖులను జేయఁ

పాటుపడినగాని వారికృషి యంతగా సఫలము కాలేదు. అయినను పూర్వాచార పరాయణులగు వారనేకు లాతని బోధనలను వినుట పాప మని యాతనివద్దకుఁ బోవకుండిరి. విశ్రాంతిదినమున రోగిని స్వస్థపఱచుట దోషము కాదనియు, విశ్రాంతిదినమున తనయొద్దకు రోగులు వచ్చినపక్షమున నెట్టిమందమతి యైనను మందు వేయక యుపేక్ష చేయునా యనియు, తెప్పునపడిన పశువునకు మందు వేయ సంశయింపక యోగి నారాయణుఁడు రోగపడినప్పుడు చికిత్స చేయక యూరకున్నచో మనుష్యుని మృగముకంటెను నీచముగా భావించుట కాదా యనియు, జీసస్ వారికి సమాధానముఁ జూపెనుగాని వారాధ్యాత్మవేశదూషితములగు యున్నవారి సనాతనుల కాయుక్తులుమాత్రమును గురిగించినని గావు.

జీసస్ బోధించుదానిని జనులు పరమాదరముతో వినుచు వచ్చిరి, చెప్పిన దాని పరమార్థమును గ్రహించువారుమాత్రము వారిలో నల్పసంఖ్యాకులుగనే యుండిరి. తాను బోధించెడు ధర్మము లను కథలరూపమునఁ జెప్పినప్పుడు జను లధికానందము కలవా రగుచు వచ్చుట కిష్టపడిరి, తరువాత జీసస్ తన యుపదేశములను సాధారణముగా కథలరూపమునఁ జేయ నారంభించెను. తనయుపదేశ మును వినుటకై యొకనాఁడు కేపర్నాముగ్రామములో జను లధికముగా మూఁగినప్పుడు జేసుఁడు వారిని వెంటఁగొని టైబీరియాసరస్సు దరికేఁగె, సంగతి కని వినఁబడునట్లుగా నిలిచి ప్రసంగింపఁ దగిన యున్నతస్థల మొక్కటి లేకపోవుటచేత నీటిలో నున్న యొకపడవపై నెక్కి మాటలు సర్వులకు వినఁబడునట్లు శిష్యులచే తెడ్లువేయించి దానిని నీటిలోఁ గొంతదూరము గొనిపోయి యాగానమీఁద నిలు చుండి జీసస్ జనులవంకఁ దిరిగి యుచ్చైస్స్వరముతో నుపన్యాసము

చేయ నారంభించెను. ఆసమయమునందు తల పైకెత్తి చూచినప్పుడు పొలములలోను కొండ్రచెక్కలను విత్తనములు చల్లుచున్న కాపు లతనికి దృష్టిగోచరు లగుటచేత నుపన్యాసారంభసమయమునం దాతని మనస్సున కీయుపమానము తోఁచి యుండవచ్చును.

"ఒకఁడు కర్షకుఁడొకఁడు విత్తనములను చల్లుచుఁ బోయెను. ఆవిత్తనములలోఁగొన్ని కాళ్ళత్రొక్కుడులచేత గట్టిపడిన దారులలో పడగా, పక్షులువచ్చి యేఱుకొని వానిని భక్షించిపోయెను. కొన్ని మన్నంతగా లేని రాతి నేలమీఁదఁబడెను. అవి వెంటనే మొలకలెత్తెను గాని సూర్యుఁడు వేఁడియెండలు కాయఁగా నడుగున లోఁతుగా వేరు దిగకపోవుటచేత నల్పకాలములోనే యెండిపోయెను. కొన్నిగింజలు ముండ్లచెట్లలోఁ బడెను. ముండ్లచెట్లుక్రమ్ముకొని వానిని తలయెత్తనీయకపోవుటచేత నవి నిష్ఫలములయ్యెను. కొన్ని మంచి నేలనుబడెను. అవిమాత్రమే విస్తారముగా పంట నిచ్చెను."

అతఁడప్పుడు జనుల కింకొక యుపమానము చెప్పెను:—
"ఈశ్వరరాజ్యము తన పొలములో మంచిగోదుమలను జల్లుకొన్న మనుజునివంటిది. ఆతని శత్రువు రాత్రివేళ వచ్చి యాగోదుమలలో కలుపుగింజలు చల్లిపోయెను. అందుచేత గోదుమలు పెరుగ నారంభించినప్పుడు గోదుమ మొక్కలలోఁ గలిసి కలుపు మొక్కలనేకములు బైలుదేరెను. అది చూచి పనివాండ్రుపోయి క్షేత్రస్వామితోఁ జెప్పి 'యీకలుపు మొక్కలు పెఱికివేయుదమా' యని యడిగిరి. 'కలుపు మొక్కలను పెఱుకునప్పుడు గోదుమ మొక్కలు కూడ పెల్లగిల్లును గాన, అట్లుచేయక కోఁతకాలము వచ్చువఱకును రెంటినిగూడఁ బెరుగనిండు. అప్పుడు మనము గోదుములనుండి కలుపును విడఁదీసి [illegible]'

అప్పుడు జీససు జనులకుఁ దెలిపిన మఱియొకకథ యిది:—
"ఈశ్వరరాజ్యము గింజ లన్నిటిలోను మిక్కిలి చిన్నదైన మత్త్రిగింజ వంటిది. అయినను పెరిగినప్పు డది మహావృక్ష మగునుగానఁ బక్షులు వచ్చి దానికొమ్మలమీఁద గూండ్లు కట్టుకొనును."

అతఁ డిట్టివే యింకను గథ లనేకములు చెప్పెను. ఇట్టియుపమానములను గౌతమబుద్ధుఁడు జనుల కుపదేశించినట్లు బౌద్ధమతగ్రంథములలోఁ బెక్కులుదాహరింపఁబడి యున్నవి. ఆకాలమునం దాదేశమునకుండిన యెస్సీనులు బౌద్ధమతసిద్ధాంతములను గొంతవఱ కవలంబించుచుండిరనియు, తన్మూలమున జీస స్సిట్టికథలను విని నీతులను జనులమనస్సులలో దృఢముగా నాటుకొనునట్లు చేయుట కిట్టి యుపమానము లత్యంతోపయుక్తములని యెంచి కథలమూలమున ధర్మోపదేశములు చేయుచు వచ్చెననియు, కొందఱు తలఁచుచున్నారు. అవి యెట్టివయినను జీసస్ చెప్పిన యీమనోహరము లయిన యుపమానములయొక్క ఫలితార్థమును జనులు చక్కఁగా గ్రహించినట్లు కానఁబడదు. అతనిశిష్యులుసహితము కొందఱు వాని తాత్పర్యమును గ్రహింపనేరక ప్రసంగము ముగిసినతరువాత నాతని వద్దకుఁబోయి యిట్టికథల నేల చెప్పితిరనియు వానిభావ మేమనియు నడిగిరి. జనులమనస్సులలో నీశ్వరరాజ్యమునుగూర్చిన సత్యములు సుస్థిరముగా లగ్నము లగునట్లు చేయుటకయి యుపమానరూపమున నుపదేశించితి నని చెప్పి, "కర్షకుఁ డనఁగా ధర్మబీజములను జనుల హృదయములలో వెదఁజల్లు బైలుదేఱువాఁడు. కొందఱిహృదయము లణఁగద్రొక్కినమార్గము లంత కఠినముగా నుండును. భక్త్యావేశమును బుటకొల్పుమాట లక్కడఁ బడునుగాని వేరు నాటుకొనక యుండఁగే పక్షులు పైఁబడి వాని నిర్మూలము చేసివేయును.

కొందఱిమనస్సులు చెడ్డవి కాకపోయినను రాతినేలలవలె దుర్బలము లును నిస్సారములు నయి గంభీరములు కాక యుండును. అట్టివారు సత్యమును సంతోషపూర్వకముగా స్వీకరించి యప్పటికి దాని ననుస రింప నిశ్చయించుకొందురుగాని ధైర్యమును సహనశక్తియు లేనివా రగుటచేత వారి యుత్తమసంకల్పము లన్నియు నల్పకాలములోనే రూపుమాసిపోవును. తోటలలో ముండ్లును బొదలు నుండునట్లు కొందఱిమనస్సులు ప్రాపంచిక చింతలతోను కాంక్షలతోను నిండి యుండును. సత్యవచనాంకురము లచ్చట నాటుకొని కొంతకాలము వర్ధిల్లునుగాని పనికిమాలినకంటకములు మఱింత వేగముగాఁ బెఱిగి క్రమ్ముకొని యందు సత్ఫలములు కలుగకుండఁ జేయును. అయినను గొన్ని మంచిబీజము లెల్లప్పుడును విశ్వాసము గలసుదృఢము లయిన శుద్ధహృదయములలోఁ బడి యేపుగాఁ బెరిగి శాంతిసంతోషఫలముల నమితముగా నిచ్చును." అని వివరించి తెలిపెను. జీసస్స్వప్పుడును దన్ననుసరించువారు సంఖ్య కధికముగా నుండవలెనని కోరక తాను జేసెడియుపదేశములను నిశ్చలబుద్ధితో నమ్మి యనుసరించువారు కొందఱైనను జాలుదురని యెంచి యిందుఁ గడపటఁ జెప్పఁబడిన వారిరీతి వారిని జేర్చి వారిమూలమున లోకమున కమేయోపకార మును జేయఁ దలపోయు చుండెను.

ఆకాలమునందు జను లందఱును మెస్సయా వచ్చి దుష్టసంహా రము చేసి దేశమునంతను మంచివారిపాలు చేయునని నమ్మి యుండిరి. దేశములో ఘోరయుద్ధము జరిగెడుపక్షమున చెడ్డవారుమాత్రమే కాక మంచివారునహితము మడియక మాన రని యతఁడు నిశ్చయ ముగా నెఱుఁగును. అందుచేత నతఁ డది మనస్సులో నుంచుకొని గోదుమమొలకలను కొన్నిటినైనఁ బెల్లగింపకుండఁ గలుపుమొక్కల

నన్నిటని బూర్ణి[illegible] కాదని యుపమానము చెప్పి, దుష్టు లం[illegible] ర్వదండనను బొందఁజాల రనియు, అం[illegible] లోకములో సర్వమును దమ యిష్టానుసారముగా[illegible] యొప్పుటను భావింపఁగూడ దనియు, దుష్టులు కొంతకాలము [illegible] చుచున్నను తొందర పడక తమ [illegible] బొంద[illegible] తాలిమితో యుక్తకాలము వచ్చు[illegible] సహింపవలె ననియు, జనులకుఁ జూపుటకయి [illegible] కథను తీస స్వప్నము చెప్పెను.

ఈశ్వర[illegible] కములో నొక్కపిట్టును వ్యాపించి యెల్లవారికి నొక[illegible] ములు కలుగునని యెదురుచూచు చున్న జనుల భ్రమను [illegible] చేసి, అతనూక్ష్మమైన వటబీజము మొలకయెత్తి క్రమక్రమముగా వృద్ధి నొంది మహావృక్షమయి యసంఖ్యము లయిన పక్షుల కాశ్రయము మగునట్లే యీశ్వరరాజ్యము సహిత మల్పారంభమునే కల దయి దినదినక్రమమున లోకములో వ్యాపించి కడపట బహుజనానందదాయకము కావలెనని చూపుట కయి యతఁడీ మూడవ కథను చెప్పెను. ఐహిక రాజ్యమును సంపాదించి యానందింపవలెనని జనుల మానసములు సదా బాహ్యసౌఖ్యముల [illegible]దికి బరుగిడుచుండఁగా, జీసస్ వారిహృదయములను మెల్ల మెల్లఁగా బాహ్యసుఖచింతలనుండి విముఖులను గాఁజేసి శుద్ధపఱిచి యాత్మానందమువంకఁ ద్రిప్పి యాంతరసౌఖ్యములకొఱకు నున్ముఖము లనుగాఁ జేసి యీశ్వరరాజ్యమును వారిహృదయములలోనే స్థాపింపఁ జూచుచుండెను. ప్రవాహమూలము కలుషముగా నున్న పక్షమున దానినుండి పాఱు జలమును కలుషమయినదిగానే యుండును. ప్రజల మనస్సులు [illegible] మాత్రమే వారి కార్యములు

యోగ్యములుగా నుండు నని చెప్పి కాడయు జీస స్వామియును జనులహృదయములను కరిగించి యాఁగకుండ సచ్చింతలు ప్రవహించునట్లు చేయుటకొఱకే నీతిని కథనమును బాగుచేయవలె నని సర్వవిధములఁ బాటుపడఁ జొచ్చెను.

తనయుపదేశములు ప్రియశిష్యులకుఁ దక్క సర్వజనులకును సుగ్రాహ్యములు కాకుండ గూఢములు గానే నస్స యుద్దేశ్యములతో నతఁడు కథలమూలమున నుపదేశించుచు వచ్చెనని యిప్పటి గుప్త విద్యాభిమానులు కొందఱు చెప్పుచున్నను గాని వారి మాటలు ధీమంతు లంగీకరింపఁ దగినవి కావు. నూతనమతమును స్థాపించి దానిని లోకమునందంతటను వ్యాపింపఁ జేయుట కయి యహర్నిశమును పాటుపడుచుండిన మహాపురుషుఁడు తనమతసిద్ధాంతము లెవ్వరికిని బోధపడకుండునట్లు బుద్ధిపూర్వకముగా గూఢముగఁ బలుకు నని చెప్పుటకంటె విపరీతము మఱియొకటి యుండదు. ఆకాలమునందాతని యుపదేశములను వినవచ్చెడి వారు ప్రాయికముగా విద్యాగంధము లేని ముగ్ధమానవులు. బాల్యప్రాయు లగుటచే వారికి కథలు రుచించునట్లు ధర్మకథనములు రచింపఁబోవుచుండెను. చెవులకింపుగా నుండెడు కథలమూలమున ధర్మముల నుపదేశించు నప్పు డవి వారి మనస్సులలో శిలాక్షరముల వలె నాటుకొనునట్లు వర్ణింపఁ గలుగుటచేతను, అతఁడట్టి యుపమానములను గలుగఁజేసి చెప్పి యుండునుగాని యిప్పటి బుద్ధిమంతు లూహించునట్లు తెలియరాని సాధనములచేత నయియుండదు. నిత్యమును జీసస్సు యొక్క ప్రసంగములను వినవచ్చువారు చేఁపలను బట్టుకొనుచు జైబీరియా సరస్సుతీరమున వాసముచేయు బెస్తలును వారివంటి యితరసామాన్యమానవులును గాని; పండితులు గారు. జనుల నుండి తాము గ్రహించిన వ్యక్తిసత్యముల యొక్కయు సుంకముల

రొక్కయు మొత్తములను లెక్కవ్రాయ నేర్చిన దొంగతనము వారి సుంకరులును క్రయవిక్రయములు చేయు చిల్లరవస్తువ్యాపారులును పద్దులు వ్రాసికొనఁజాలిన యంగడివాండ్రును వారిలో మహావిద్వాంసులు. వారి బుద్ధిబలమును వారికిఁగల విద్యాబలము ననుసరించియే యుండెను. ఎల్లవారికిని దయ్యములమీఁదను భూతములమీఁదను మేరమీఱిన విశ్వాసము కలదు. మూఢు లయినను వారు కపట మెఱుఁగని నిర్మల మానసులు; వారి సాధుహృదయము లెప్పుడును దయారసప్రపూర్ణములు లయి యుండెను. ఆకాలమునం దిట్టి శిష్యబృందముతోఁ గలిసి జీసస్ సదా బయల వసించి ప్రొద్దుపుచ్చుచు, స్వేచ్ఛావిహారము సలుపు చుండును. ఒకప్పుడు నావపై నెక్కి యొడ్డునఁ గూడియుండు మూఁక లకు ధర్మోపన్యాసములు చేయును; ఒకప్పుడు చేరువ కొండమీఁది కెక్కి వెంటఁబడువారికి స్వమతోపదేశము చేయును. వినువారి వినయధర్మమును ధర్మముగాను ధర్మము ధర్మముగాను చూపి చెడి దుష్పాండిత్యముచేత దూషితము లయిన విపరీతన్యాయములు కాకపోవుటచేత వా రాతఁ డుపదేశించు సువ్యక్తము లయిన సత్యముల నెల్లను పరమాదరముతో స్వీకరించుచుందురు. ఒకానొకప్పు డొక్కొక్కరి మనస్సులలో నాతని యుపదేశములయం దించుక సందేహము కలిగినను అడిగిన ప్రశ్నకు మందహాసము చేసి దయారసము చల్లు చల్లని చూపులతో జీసస్సేదో యుత్తరము చెప్పఁగానే వారిమనస్సు లంతటితో సమాధానపడి సంతృప్తి నొందు చుండును. అమాయికు లయిన యాజనులు తమకు శీఘ్రకాలము లోనే యీశ్వరసాక్షాత్కారము కలుగు ననియు, ప్రపంచమున కేలిక లయి తాము ధన్యుల మగుదు మనియు, నమ్మియుండిరి. జీసస్ వారి కుపదేశించిన దానిలో — "బీద లగువారు ధన్యులు;

వారిదే స్వర్గరాజ్యము. దుఃఖపడువారు ధన్యులు; వారు దుఃఖోపశాంతిని పొందుదురు. నమ్రులయినవారు ధన్యులు; వారు భూమి కధికారు లగుదురు; ధర్మమునం దాఁకలి గొని దప్పి గొనువారు ధన్యులు; వారు సంపూర్ణమనోరథు లగుదురు. దయాళు లైనవారు ధన్యులు; వారు దయ చూపఁబడుదురు. హృదయశుద్ధి గలవారు ధన్యులు; వా రీశ్వరుని దర్శింతురు. సంధిచేయువారు ధన్యులు; వారు దేవుని బిడ్డ లని చెప్పఁబడుదురు. ధర్మముకొఱకు బాధలు సహించువారు ధన్యులు; స్వర్గరాజ్యము వారిది." — ఇత్యాది వాక్యము లనేకము లుండెను.

ఇల్లు బీదతనమును భూషించుచు ప్రాపంచిక సౌఖ్యములను దూషించుచు వైరాగ్యోపదేశము చేయుట పూర్వకాలమునం దుష్ణదేశములలో వాసము చేయు మతాచార్యులకు సహజమగు నాచారమయి యుండెను. చలిదేశములలో వలె మంచి గృహములు వస్త్రములు మొదలయినవి యుష్ణదేశములలో జనులకంత ఆవశ్యకములు కావు. అక్కడ దిగంబరులయి బయలు వసించువారును కష్టపడక కాలము గడపవచ్చును. అట్టివారి దృష్టికి మంచివస్త్రములు ధరించుటయు మంచియిండ్లయందు వసించుటయు భోగములుగాఁ దోఁచుట వింతకాదు. ధనసంపాదనాదులమీఁది యతికాంక్షవలననే సాధారణముగా జను లకార్యకరణమునకు లోఁబడుచు సంతతికంత కీశ్వరునకు దూరముగాఁ దొలఁగుచు వచ్చుట నిత్యమును జూచుచుండు మతాచార్యులు ధనాదిబంధములే పాపహేతువు లని భావించి యీశ్వరరాజ్యమును బొందుటకు ధనాదిబంధవిమోచనమే ప్రధాన మని వైరాగ్యోపదేశము చేయుటయు నాకాలమునందు స్వభావవిరుద్ధము కాదు. జనులలో జ్ఞానుల మనుకొనువారు తమలో పశుపక్ష్యాదులకు

సహితము కష్టపడ నక్కఱలేక చిత్రవర్ణముల నీశ్వరుఁడు ప్రసాదించి యుండఁగా వానినిమిత్తము మనుష్యుఁ డేల కష్టపడవలెనని తలఁచు చుండిరి. ఇట్టి యూహలచేతనే యుష్ణదేశములలో శీతలప్రదేశముల కంటె విరక్తి మార్గ మవలంబించిన సన్యాసులసంఖ్య యిప్పటికి నధిక ముగా నున్నది. ఇట్టియూహలు సోమరితనమువలన నుదరపోషణార్థమై కలుగక పారమార్థచింతచేతనే కలిగెడు పక్షమున నీయుస్వాభావికవర్త నమువలనను లోకమునకుఁ గొంతలాభము కలుగవచ్చును. కేవలసంసార పరిత్యాగమును బోధింపక పోయినను ధనత్యాగమును జీసస్ తన శిష్యులకుఁ బలుమారు ఉపదేశించుచు వచ్చెను. ఆతని యుపదేశము లోని కొన్ని వాక్యములు వినుఁడు :—"చిమ్మటలును త్రుప్పును తిను నట్టియు చోరులు కన్నముఁగొట్టి దొంగిలించునట్టియు భూమిమీఁది ధనమును కూడఁబెట్టుకొనకుఁడు. మీధన మెక్కడ నుండునో మీమనస్సుకూడ నక్కడనే యుండును. ఏమనుష్యుఁడును ఏకకాలము నందిద్దఱుప్రభువులను గొలువ లేఁడు. అతఁ డొకరిని ద్వేషించి యొక రిని స్నేహించును; లేదా, యొకరిని బహూకరించి రెండవవానిని నిరాక రించును. మీరు దేవునిని ధనదేవతనుగూడ సేవింపలేరు. కాఁబట్టి యేమి తినవలెనో యేమి త్రాగవలెనో యని మీజీవనము నిమిత్తము గాని, యేమిధరింపవలెనో యని మీశరీరము నిమిత్తముగాని యాలోచన చేయవలదని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను. మీజీవన మాహారము కంటెను మీశరీరము వస్త్రములకంటెను మేలయినవి కావా? గాలి లోని పక్షులను జూడుఁడు.—అవి విత్తనములుచల్లవు; కోఁతకోయవు; గాదెలలో నిలువ చేసికోవు; అయినను మీపరలోకపిత వాని కాహార మును బ్రసాదించుచున్నాఁడు. మీరువానికంటె మిక్కిలి యధికులు కారా? మీలో నెవ్వఁడు వస్తుకాంక్ష వహించి తన యౌన్నత్యమున

కింకొకమూర చేరఁగలఁడు? వస్త్రములనిమిత్త మేల కాంక్షవహించెదరు? పొలములో గడ్డిపువ్వులేదీఁగె లెట్లు పెరుగుచున్నవో చూడుఁడు:— అవి పనిచేయవు; నూలువడకవు; అయినను సాలెమోను ప్రభువంతటి వాఁడును దనమహావైభవదశలో సహిత మలంకారములలో వానిలో నొకదానినైనఁ బోలియుండఁడని చెప్పుచున్నాను. ఓవిశ్వాసహీనులారా! నేఁడుండి రేపు పొయిలోఁబడెడు పొలములోని గడ్డి కీశ్వరుఁడిట్టి యలంకారమును దయచేయునప్పుడు మీకంతకంటె నధికముగా దయచేయఁడా? కాఁబట్టి మేమేమి తినవలెను, మేమేమి త్రాగవలెను, మేమేమిధరించుకొనవలె నన్న చింతను బెట్టుకొనకుఁడు. ఇవన్నియు మీకుఁ గావలె నని మీపరలోకపిత యెఱుఁగును. కాఁబట్టి మీరు మొట్టమొదట నీశ్వరరాజ్యమును తద్ధార్మికత్వమును బొంద బ్రయత్నింపుఁడు; ఈసమస్తపదార్థములును దమంతనే మీకుఁ జేర్పఁబడును. కాఁబట్టి రేపటిదినమునుగూర్చి యాలోచన చేయకుఁడు. రేపటిదినము తానే యావస్తువుల నిమిత్త మాలోచన చేయును."

జీసస్సుయొక్క యిట్టివాక్యము లప్పటివారియొక్క మనస్సులలో నూతనోత్సాహమును బుట్టించిన వనుటకు సందేహము లేదు. సంతుష్టమానసు లయిన యాజకులు సమస్తమునకు నీశ్వరునే నమ్ముకొని ఐహికచింత లనర్థదాయకము లని భావించియుండిరి. ఐహిక వ్యవహారము లన్నిటిలోను ధర్మమును మీఱక యీశ్వరప్రీతికరముగా నడుచుచు లోకమునకు మేలుచేయుచుండుట యుక్తమగుధర్మమగును గాని సంసారమును బొత్తిగావిడిచిపెట్టు విరక్తి యంతగా శ్లాఘ్యమయినదికాదు. ఇట్టి యస్వాభావిక మయిన యీవిరక్తిమార్గోపదేశమే యీదేశమునందు నీతిలతను శోషిల్ల జేసి ధర్మదేవతను నిద్రపుచ్చి యిహలోకజీవనమును నిస్సారము చేసినది.

జీసస్ సంసారత్యాగమును విధింపకపోయినను ధనత్యాగమును బలుమారు శిష్యుల కుపదేశించుచు వచ్చెను. అతఁ డొకపర్యాయము "మీకున్న దంతయు విక్రయించి దానము చేసి, మీకు నిశ్చయముగా రానున్న పరలోకధనమునిమిత్త మెప్పటికిని ప్రాఁతగిలని సంచులను సిద్ధము చేసికొనుఁడు" అని బోధించెను. అతఁ డింకొకసారి "ఈశ్వరరాజ్యము ధననిక్షేపము గలతోఁటవంటిది. దానిని కనుఁగొన్నవాఁడు తత్క్షణమే సంతోషపూర్వకముగాఁ బోయి తన కున్నది సర్వమును విక్రయించి యాపొలమును గొనును" అని బోధించెను. అతఁడు మఱియొకసారి "ఈశ్వరరాజ్యము కావలసినవాఁ డీలోకములోఁ దనకున్న సర్వయు నిచ్చివేసి దానిని గొనవలెను. ఈవిరివర్తనమువలన లాభము పొందినవాఁడే ధన్యుడు" అని బోధించెను. అంతేకాక యారంభదశయందు జీసస్ తనశిష్యపదమును బొందుటకు వచ్చియుండు గలసొత్తెల్ల విక్రయించి యాసొమ్ము బీదల కిచ్చుట ప్రధమ నియంధనముగా నేర్పఱిచెను. అట్లుచేయ వెనుకతీసినవారు శిష్యులుగా నంగీకరింపఁబడలేదు. అయినను దరువాత జీస స్సావిర్బంధము నంతగా పాటింపలేదుగాని "ధనవంతుల కీశ్వరరాజ్యమును బొందుటకంటె సూదిబెజ్జములోనుండి దూరుట సులభము" అని యీనీతివాక్యములు కడవఱకును బోధించుచునే వచ్చెను. మనుష్యదౌష్ట్యమును నీతిరాహిత్యమును తఱచుగా నతిమాత్రవిషయసుఖానుభవమువలనను స్వప్రయోజన పరత్వమువలనను గలుగుచు వచ్చుటచే వానికి మూలమైన ధనము నతఁడెల్లు దూషించియుండును. ఎట్లయినను జీసస్‌యొక్క యిట్టిబోధనవలన నాతని శిష్యులింద్రియసుఖవిముఖు లయి యాధ్యాత్మికానంద సంపాదనోన్ముఖులయి నిరంతరకృషి చేయుటచేత నాకాలమునందు లోకమున కమితముయినలాభము కలిగినది.

ఆఱవ ప్రకరణము.

శిష్యసంగ్రహమును, పర్వతముమీఁది ధర్మోపన్యాసమును.

వెనుకటి ప్రకరణములయందుఁ జెప్పఁబడినట్లు మూఁకమూఁకలుగా వచ్చి జీసస్ చేయు ప్రసంగములను విని యప్పటి కానందించి పోవువారు మితిమీఱి యుండినను నిశ్చలమనస్కులయి కష్టసుఖముల యందు విడువక యాతని ననుసరించువారు వారిలో నెందఱుందురో యని సందేహింపవలసి యుండెను. ఆతనినూతనమతమును వ్యాపింపఁజేయుట కయి యిష్టమును సామర్థ్యమును గలవారు వారిలోఁ గొందఱై యుందు రనుటకు సందేహములేదు. ఒకధీమంతుఁడు లోకములో నేదేని నూతనమతస్థాపనముచేయ నుద్దేశించినప్పు డాకార్యభారమును గొంతవఱకుఁ బైని వేసికొని తోడ్పడి యాతనితోడి కష్టవిఘ్నముల కోర్చి నిర్వహింపఁ గృతనిశ్చయులయి కంకణము కట్టుకొన్న సమర్థులు కొందఱైన నుండక కార్యసాఫల్య మగుట దుర్ఘటముగదా! పీకార్యమునందును కష్టములు రానంతకాల మెల్లవారు నుత్సాహవంతులుగాను గార్యసాధకులుగానే కనబడుదురు. ఇంచుకకష్టము లారంభము కాఁగానే యాయుత్సాహప్రవాహ మంతయు నింకిపోఁగా మొదలింటి వాక్శూరు లనేకు లడుగంటఁగా వారిలో మిక్కిలి కొందఱుమాత్రమే దృఢచిత్తులయి నిలుతురు. అట్టిదృఢమనస్కులను గొందఱిని ముఖ్యశిష్యులఁగా నేర్పఱుచుకొనుట యిప్పుడు జీసస్సునకుఁ బ్రథమకర్తవ్యము. ఈవఱకుఁ జేరినశిష్యులలో విశేషభాగము తమతమవ్యాపారములను జేసికొనుచు నతఁడు తమగ్రామసమీపప్రదేశములకు వచ్చి ప్రసంగించినప్పుడు పోయివినుచుఁ దమసంశయములను నివారణ చేసి

కొనుచు నతఁడు పూర్వగ్రామములకుఁ బోఁగానే తామును దమ యిండ్లకుం బోవుచుందురు. అటువంటివారు గాక యితరవ్యాపారముల నన్నిటిని విడిచి సదా యతనితోనుండి మతస్థాపనము నిమిత్తము పనిచేయు కార్యకరులు శిష్యులు కావలసివచ్చిరి. అందుచే నతఁడు తన శిష్యబృందములోనుండి యటువంటివారిని పండ్రెండుగురను బ్రియ శిష్యులనుగా నేర్చికొనెను.

అట్లేర్పఱుచుకొనిన పండ్రెండుగురిలో 'సిమన్' అను నామాంతరము గల 'పీటరు' అనువాఁడును, 'అంద్రూ' యనువాఁడును, జోనస్ యొక్క కుమారులు. జీసస్ పీటరుయింటనే చిరకాలము వాసము చేసెను. పీటరునకత్తయు భార్యయు బిడ్డలు బిడ్డలు నుండిరి. అంద్రూ కొంత కాలము స్నానికుఁడైన జానునకు శిష్యుఁడుగా నుండెనఁట. ఈ యిరువురును జీసస్సునకు శిష్యులుగా నున్న కాలములో సహితము తమ చేఁపల వ్యాపారమును మానలేదు. వీరిద్దఱును జీసస్సునం దధిక భక్తివిశ్వాసములు కలవారు. ఈకుటుంబముమాత్రమే కాక 'జెబిడీ' యనువాని కుటుంబము కూడ జీసస్సునెడల సత్యంతాదరము కలది. జెబిడీకి 'జేమ్సు' అనియు, 'జాన్' అనియు నిద్దఱుకొడుకులు గలరు. వీరిలో కనిష్ఠుఁడైన జాన్ జీసస్సున కాప్తశిష్యుఁడై తరువాత మిక్కిలి ప్రసిద్ధి చెందెను. వీరితల్లి యైన 'సలోమీ' కూడ జీసస్సునం దధికానురాగము కలదై యాతని మరణపర్యంతము నాతని విడువక వెంబడించెను. జీసస్ యొక్క యితరశిష్యులు ఫిలిప్, బర్తోలోమస్, థామస్, లెబ్బాస్, మాథ్యూ, సిమన్, జూడస్, జేమ్సు. వీరిలో కడపటి యతఁడైన జేమ్సు జీసస్సునకు పినతల్లి యైన మేరీకుమారుఁడు. జేమ్సునకు జేకబనియు నామాంతరము గలదు. ఇట్లేర్పఱుచుకొన్న పన్నిద్దఱిలో జీసస్సుందఱిని మంచివారినే యేర్పఱుచుకొనెను గాని యొక్క 'జూడస్'

విషయములో మాత్రము భ్రమ పడెను. పెక్కువారగువారు లయియున్నను ధీమంతులకు సహితము ఒకానొకప్పుడు ప్రమాదము సంభవించును. జూడస్ పయికి మంచివాడుగా కనబడినను స్వభావముచేత దుష్టుడు. ఇతడు గురుద్రోహియయి కడపట దనగురువును శత్రువుల కొప్పగించెను. ఇతడొక్కడు తక్క జీసస్ శిష్యులందఱును గాలిలీదేశస్థులు. ఇతడుమాత్రము విదేశస్థుడయిన యిస్కారియత్ గ్రామస్థుడు. ఇట్లు ప్రథమమున ప్రచారముకొఱకు ద్వాదశశిష్యులను సామాన్యస్థితియందుండినవారే కాని వీరిలో నొక్కడును మహాకులీనుడును ధనసంపన్నుడును విద్వాంసుడును కాడు. వీరిలో బలువురు చేపలవాండ్రు, ఒక్క మాధ్యూమాత్రము సుంకరి. ఈశ్వరకార్యమునందు నియోగింపబడిన యీపన్నిద్దఱును 'ఈశ్వరదూతలు' అని వ్యవహరింపబడిరి.

ఇట్లు దేవదూతలని నూతనబిరుదాంకములు నందిన యీపన్నిద్దఱును వ్యాపారములను విడిచి తమ స్వామిని జేరిరి. ముందీనూతన మతముయొక్క యభివృద్ధియు క్షేమము వీరి ధైర్యవిశ్వాస సామర్థ్యముల మీద నాధారపడి యుండును. వీ రీశ్వరకార్యమునందు దృఢభక్తి విశ్వాసములు కలవారయి ధైర్యసాహసములతో బనిచేసిరా సర్వమును విజయము నొందును. ధైర్యహీనులయి కష్టములు వచ్చినప్పుడీశ్వరకార్యమునందు నిరుత్సాహులయి వెనుకతీసిరా సర్వమును భగ్నమయి విజయము దప్పగును. కాబట్టి జీసస్ప్రభువు తన కొకవేళ నపాయము సంభవించినను తాను పూనిన కార్యభారమును పైని వేసికొని నిర్వహింపసమర్థులనుగాను దేవకార్యమునందు బద్ధకంకణులనుగాను వీరిని దిద్దవలెను. అన్నివైపులను బ్రతిపక్షులుగా బైలువెడలుచున్న శత్రువు లెప్పుడో తనప్రాణముల కెగ్గు తలపెట్ట మా

రని యతఁడు ముందుగానే కనిపెట్టెను. అటువంటి వైపరీత్యమే సంభవించినమొదలఁ దాను బోధించెడి దివ్యాను వరమాదరముతో విని, యామోదించు చున్నవారిలో నధికసంఖ్యాకులు ఫారిసీలకు నిధేయులయి యాక్రొత్తపంథ విడిచి పూర్వపువారికే వెనుక మరలుదురనియు నాతఁ డెఱుఁగును. రాతినేలను మొలచిన బీజాంకురముల వలెనే చిరకాలాచారముచే చట్టుపడియున్న వారి హృదయక్షేత్రములయం దంకురించిన నూతనధర్మబీజములును వించుక కష్టము వచ్చినప్పుడు సంతతబోధామృతధారావర్షము లేనిపక్షమున నల్పకాలములోనే రూపు మాయునని యాతని యెన్నిక. అందుచేత నాతఁడు తన సిద్ధాంతములు మొలకలోనే నశింపక తలయెత్తి వృద్ధినొంది లోకమున వ్యాపించి భావికాలమునం దనంతఫలములను గలిగించునట్లు చేయుటకయి, యెన్ని యంతరాయములు వచ్చినను నెట్టికష్టములు ప్రాపించినను చలింపక యచలములవలె నిలువఁగలుగునట్లుగా స్థైర్యము చెప్పి కొండఱినైనను దిద్ది తీర్పవలె నని నిశ్చయము చేసికొనెను. ఈ యుద్దేశముతోనే యతఁడు తనశిష్యబృందములోనుండి దృఢచిత్తులుగాఁ గాఁబడినవారిని పన్నిరువుర నేఱికొని యాంతరంగికులఁగా నంగీకరించి వారిని సదా తన సన్నిధియం దుంచుకొనెను. జనుల విషయమునఁ దాను నడపవలసినకృత్యమును మఱవక వారికి సామాన్యముగాఁ జేయవలసిన మేలు నతఁ డణుమాత్రమును మానక యుపదేశాదుల మూలమునఁ జేయుచుండినను, తన యనంతరమునఁ గూడ దా నారంభించిన మహాకార్యమును సాగించుట కయి యీ యాప్తశిష్యుల సఙ్ఘాతములనుగాఁ జేయుట కయి యధికశ్రద్ధ వహించి మఱింత పాటుపడఁ జొచ్చెను. తన జీవితకాలములోనే దేశము మీఁదఁ బోయి ప్రసంగములు చేసి స్వతంత్రముగా మతవ్యాపనము చేయ నారంభింపఁ

కుశలులనుగా వారిని జేయవలె నన్న యభిలాషతో జీసస్ వారితోఁ దా నొంటిగా నున్నప్పుడును వారికి తన సిద్ధాంతములను వేమాఱు బోధించి మనస్సున నాటించు చుండెను. మఱియుఁ గొన్ని సమయములయం దతఁడు వారి నరణ్యములోనికిఁ గొనిపోయి విశ్రాంతిస్థలములయిన యేకాంతస్థలములయందును వారికి సావకాశముగాఁ బోధింపఁ జొచ్చెను. అట్టి సమయములయం దతఁడు శిష్యులకు తన చర్యను గూర్చియుండఁ బెట్టుకొని యొక్క-ధర్మప్రవచనమును గూర్చి మాత్రమే కాక లోకములో వారికిఁ గలుగఁబోవు కష్టములను గూర్చియు కష్టకాలములయందు ధైర్యముతో వారు వర్తింపవలసిన మార్గములను గూర్చియు వారి కనేకవిధముల బోధించి యుండెను. ముందుగా వన్యస్థలములలో నారంభింపక స్వగ్రామములకును పల్లెలకును పర్యాతము పోయి స్వజనమున కీశ్వరరాజ్యము సమీపించిన దని బోధింపవలసిన దనియు, పరులకంటె వారధికాదరముతో విందు రనియు, పూర్వప్రవక్తలు చెప్పియున్నట్లుగా దేశము బాగుపడవలసిన సమయ మాసన్న మయిన దని ఘోషింపవలసిన దనియు, వారి కతఁడు ప్రథమకర్తవ్యము నుపదేశించి, మతవ్యాపనమును స్వధర్మముగాఁ జేకొనక వృత్తిగాఁ గైకొని దానిని ధనార్జనమార్గముగాఁ జేసికొన్న పక్షమున నచిరకాలములోనే మతము హేయస్థితికి రాక మాన దని యెఱిఁగినవాఁ డగునందున ఖండితముగా వారి కతఁడు ప్రయాణములలో స్వోదరపోషణార్థమయి వస్తుసంగ్రహణము చేయవల దనియు, నితరులకుఁ జేసిన సాయమున కయి వారివలన నేమియుఁ బారితోషికముగా నంగీకరింపఁ గూడదనియు, బుద్ధులు చెప్పెను. ధనాపేక్ష లేక వారు తా నుపదేశించినట్లు కేవల పారమార్థికబుద్ధితోనే ధర్మప్రకటనము చేయువా రయిరేని, జనులే వారి నాదరించి స్వగృహ

ములకుఁ గొనిపోయి యన్నపానాదులు సమకూర్చి యాదరింపక మాన రనియు, నందుచే వారు కష్టములపాలు కావలసిన యావశ్యక ముండ దనియు, అతఁ డెఱుఁగును; కేవలపరార్థపరాయణులు గాక ధనాశా పరులయి స్వార్థపరత్వము నించుక చూప నారంభించిన యుత్తర క్షణముననే సత్యప్రవచనాగ్రేసరు లగుటచే వారికిఁ గలిగిన బల మంతయు నొక్కసారిగా నడుగంటు ననియు నతఁ డెఱుఁగును. వారి కతఁ డుపదేశించిన యుత్తర హితవాక్యములు కొన్ని యీరీతిగా నుండెను.

ఎక్కడకుఁ బోయినను మీ రనువర్తనము గలవారు గాను శాంతిసంపన్నులు గాను నుండవలెను. ధర్మబోధ చేయునప్పుడు జనులు విన్నపక్షమున బోధింపవలెను; విననొల్లని పక్షమున నక్కడి నుండి తొలఁగి వేఱొకచోటికిఁ బోవలెను. బోధింపవలసిన దొక్కటే మీధర్మము కాని దాని ఫలము మీశక్తిలోనిది కాదు. జను లవి నయులయి మీ రుపదేశించెడి హితబోధ వినక పెడచెవిని బెట్టిన పక్షమున వారే యీశ్వరున కుత్తరవాదులయి యాఫలము ననుభ వింపవలసినవా రగుదురు. పుణ్యపాపఫలముల నొసఁగవలసినవాఁ డొక్కఁ డీశ్వరుఁడే. ఈశ్వరాధికారమును పైనివేసికొనుట మను ష్యునకు దగదు. వినని వారికి సహితము మేలునే కోరి వారికి సద్బుద్ధి నుద యింప జేయుటకయి యీశ్వరుని బ్రార్థింపవలయునే కాని యవిధే యుల నెప్పుడును మనస్సులో సహితము ద్వేషింపను దూషింపను రాదు.

ఇతరు లెవరికిని నే కీడును జేయక యెవ్వరివిషయమునను పరుష వాక్యము నోటరానీయక యెవ్వరికిని మనస్సులోను చెడుగుఁ గోరక, మంచిమాటలవలనను శుద్ధవర్తనము వలనను పరులను సిగ్గుపఱిచి

వారిని కోపోద్రేకము నుండియు దుష్టత్వము నుండియు మరల్ప వలసిన దని నియమించి జీసస్సు తన శిష్యులను క్రూరకర్ము లయిన దుష్టులకు ధర్మబోధ చేయఁ బంప నిశ్చయించుకొనెను. దీనినిఁ బట్టి యాతనికి సత్యబలము నందును ధర్మబలము నందును నెంత దృఢవిశ్వాసముండెనో విస్పష్ట మగును. జనులను లోఁబఱుచుకొని ధర్మమార్గమునకుఁ ద్రిప్పుటలో బోధనాశక్తిమున కంటె స్వీయసదనుష్ఠానరూపోపదేశమునం దధికశక్తి గల దని యాతని నమ్మకము. శిష్యు లెంత జాగరూకులుగా నున్నను కష్టములు రాక మాన వని యెఱిఁగినవాఁడయి మఱియు నాతఁడు వారి కిట్టి వాక్యములను గొన్నిఁటిని బోధించెను.

మిమ్ము తోడేళ్ళ లోనికి గొఱ్ఱెలను వలెఁ బంపుచున్నాను. మీరు మేకపిల్లలంత సాధువులుగా నుండుటయే కాక సర్పములంత జాగరూకులుగా కూడ నుండవలెను. సాధ్య మయినంత వఱకు అపాయమునుతప్పించుకొని దూరముగాతొలఁగుచు, మీయొద్దనున్న యోగ్యతను గొప్పపఱుచుకొనుటచే నెప్పుడును మీయెడల పరుల కసూయ పెరుగకుండునట్లు చేయవలెను. మీరెంత జాగరూకు లయి మెలఁగుచున్నను దేశాచారములకు విరోధముగా ధర్మబోధ చేయుచుండుటనుబట్టి కొన్నిసమయములయందు మీరు-ఒవాఱమిషలమీఁద ధర్మస్థానముల కీడ్చుకొని పోఁబడి నిరోధము నొందవచ్చును. అటువంటి సమయముల యందు స్వరక్షణార్థముగా దండవిధాయకునివద్ద మీరేమి చెప్పుకోవలయునో దానిని మీకీశ్వరుఁడే యప్పుడు బోధించును. మీ సాధువాదములవలన మనసు కరగనివాఁ డయి కఠినచిత్తముతో న్యాయాధికారి మిమ్ము విడిచిపెట్టక దండింపఁ దలకొన్నప్పుడు మీకాతఁడు చేయఁగలిగిన దేమి యుండును? మీకీడు చేయఁ

కలిగిన గొప్ప యుపకృతియంతయు మిమ్ము వధించుటకంటె నెక్కువగా నుండ నేరదు. అతఁడు మీ దేహములకు భంగము కలిగింపఁ గలిగినను మీ యాత్మలను తాఁక లేఁడు; మీకుఁ బరలోకమునఁ గలుగనున్న నిత్యానందమునకు భంగము కలిగింపఁ లేఁడు. శరీరమునకు మాత్రము హాని కలుగఁ జేయఁ గలిగినదానినిగూర్చి మీరు భయపడఁ బోకుఁడు; నిత్యమైన యాత్మకు హాని కలిగించెడుదానినిగూర్చి భయపడుఁడు.

ఆత్మకు హానిచేసెడి దనఁగా ధర్మపరిత్యాగ మని యాతని భావము. వారు మరణమున కంటెను ధర్మభీరుత్వమునకే యెక్కుడు భయపడవలెనని యీ బోధనయొక్క పరమార్థము. ఇట్లు దిటవుగఱపి మఱియు, —

"మీరు బైలుదేఱి పోయి నేను మీకు చీఁకటిగడియలలో బోధించినదానిని పగటిపూట వెలుతురులో బహిరంగముగా బోధింపుఁడు. రహస్యస్థలములలో నానోటినుండి వినిన దానిని మీరింటిపై కప్పులమీఁదనుండి ఘోషింపుఁడు. మనుష్యుల యధికారమునకు భయపడఁబోకుఁడు. అల్పములైన పిచ్చుకల రక్షించెడి యీశ్వరుఁడు మీకు మార్గదర్శకుఁడును గాకపోఁడు. తమ దోషములనుజూపి ఖండించెడు సుజనులతో దుష్టజనులు కలహింతురు గనుక మీకాపదలును వచ్చును. మీకష్టమును సత్యమే పోరాటమును పురికొల్పెడు ఖడ్గముగా నుండవలెను. తనకుఁ బ్రియ మయిన సర్వమును తుదకు ప్రాణమును దానినిమిత్తమయి విడిచిపెట్ట నిష్టపడినంగాని మీలో నెవ్వఁడును మీరిప్పుడు పంపఁబడనున్న దేవదౌత్యమున కర్హుఁడుకాఁజాలఁడు. అల్పప్రయోజనము నిమిత్తమయి యిట్టిపరిత్యాగములను మీరు చేయఁబోవుచుండ లేదని దృఢముగా నమ్ముఁడు. నా శుభవార్త నంగీకరించుట కెవ్వఁగయుమున్నైనను మీరు ప్రబోధింపఁ గలిగినమొదల,

ఆహృదయము తనకుఁ బ్రేమపదముగా, నన్ను బ్రతిగ్రహించుటయే. నన్నుఁ బ్రతిగ్రహించుటయే నన్నుఁ బంపిన యీశ్వరుని బ్రతిగ్రహించుట. మనుష్యులలో శాంతియు ననురాగమును వృద్ధిపొందించుట కయి మీరేది చేయఁగలిగినను, ఆచేసినది దప్పిగొన్నవారి కొకగిన్నెడు మంచినీళ్ళిచ్చుట మాత్రమే యైనను, దానిబహుమానము రాక యుండదు.

అని యిటువంటి ప్రోత్సాహ వాక్కులు పెక్కులు వలికెను. ఇట్లు పలుమాఱుబోధించి దృఢచిత్తులను జేసి కొంతకాలము జరగిన పిమ్మట నతఁడు తనశిష్యులను స్వతంత్రముగా ధర్మబోధ చేయుట కయి పంపి శోధింప నిశ్చయించుకొని, తనవలెనే ధర్మబోధయు రోగ నివారణమును జేయుటకయి స్వాతంత్ర్యమిచ్చి యిద్దరిద్దఱిని బయిటఁ బంపఁజొచ్చెను.

ఇట్లెంతబోధించినను శిష్యు లెంతనిర్మలహృదయములైనను వారిలోవారి కీర్ష్యయు మనస్తాపమును బొత్తిగా కలుగకపోలేదు. ఈశిష్యబృందములో జీసస్సునకుఁ గొంద అధికాప్తులుగా నుండిరి. పీటరును, జెబిడీకొడుకు లయిన జేమ్సును జానును వారిలో ముఖ్యులు. ఈకడపటివారిరువురును నత్యుత్సాహమును చిత్తోద్వేగమును గల వారు. వారి యుత్సాహవ్యగ్రతను బట్టి జీసస్సు వారిని పిడుగుబిడ్డ లని పిలుచుచుండెను. ఆయిద్దఱిలోను జానునకు జీసస్సు వద్ద చన వెక్కువ యైనట్లు కనుపట్టుచున్నది. జీసస్సు ఫారిసీలతో వివాద పడు నప్పుడు పీటర్, జేమ్సు, జాను; అనుమువ్వురితోనే కార్యాలోచనము చేయుచుండెను. ఈశిష్యు లొండొరులను సహోదరు లనియు, జీస స్సును ప్రభు వనియు పిలుచుచుండిరి. పీటర్ జీసస్సునకు పరమాప్తుఁ డగుటచే పైకి శిష్యులకెల్ల నతఁడు నాయకత్వము వహించియుండెను.

పీటర్ ఋజువర్తనమును సత్యశీలతయు వేగిరపాటును గలవాఁడు. అతఁడు తన సందేహములను, ఇష్టానిష్టములను, లోపములను, ఏమియు మఱుఁగు పఱుపక సర్వమును నిష్కపటముగా జీసస్సునకుఁ దెలుపుచుండును. జీస స్సాతనియం దాదరమును విశ్వాసమును గల వాఁ డయి మిత్రభావముతోనే యాతనిని చీవాట్లు పెట్టుచుండును. జీసస్సు నభిషిక్తునిగా మొట్టమొదట నంగీకరించినవాఁ డతఁడే. అతని భక్తి కానందించి జీస స్సాకనాఁ డాతనితో స్వర్గరాజ్యముయొక్క తాళములు నీకరగతము లగునని పలికెనఁట. ఇట్లొక శిష్యునియెడల పక్షపాతమును జూపినందునకయి తక్కినవారి మనస్సులలో అసూయ కలుగ నారంభించెను. జీస స్సప్పుడప్పుడు వారిముందఱ ముం దీశ్వర రాజ్యములో వా రందఱును దన కుభయపార్శ్వములయందును సింహాసనములమీఁదఁ గూరుచుందు రని యుత్సాహవాక్యములను బలుకు చుండెను. అమాయికు లయిన యాముగ్ధు లామాటల కక్షరార్థమునే గ్రహించి మనుష్యపుత్రుని యెడమవైపునను కుడివైపునను నత్యాసన్ను లయి కూరుచుండువారు తమలో నెవ్వ రని వివాదపడఁ జొచ్చిరి. జెబిడీపుత్రు లయిన జేమ్సును జానును తా మా రెండుస్థానములను పొందనెంచి తమ తల్లియైన సలోమీచేత నాయగ్రస్థానములను తన కొడుకుల కనుగ్రహింప నడిగించిరి. అడిగినదానికి స్పష్టముగా నుత్తరము చెప్పక జీసస్, 'తమ్ము ఘనపఱచుకొను వారు నీచపదమునకుఁ బంపఁబడుదురు. ఈశ్వరరాజ్యము దీనులును నమ్రులు నైనవారిచేఁ బొందఁబడును' అని సామాన్యవాక్యములతో సమాధానము చెప్పెను. దీనినిబట్టి తక్కినశిష్యుల కా యిరువురియెడ లను గొంతయసూయ కలిగెను.

పూర్వోక్తరీతిని శిష్యులను ధర్మప్రవచనార్థము దేశము

మీఁదఁ బంప నారంభించుటకుఁ గొంత కాలముముందే కేపర్నాము నగరసమీపమున నున్న యొకకొండమీఁద జీసస్సొక యుత్తమోపన్యాసమును జేసెను. అట్టిమహోపదేశమునుగూర్చి యిందుఁగొంత ప్రశంసింపకుండుట యుచితముకాదు.

శిష్యులు మొదలుకొని సర్వజనులును మెస్సయా వచ్చి భూలోక రాజ్యమును స్థాపించి యూదులను తదధిపులనుగాఁ జేయు నని నమ్మి యుండి రనియు, మెస్సయానుగాఁ బరిగణించి ప్రజలు గుంపులు గూడి జీసస్ వెంటఁ దిరుగ నారంభించినది మొద లతఁడు సైన్యమును గూర్చుకొని యెప్పుడు యుద్ధ మారంభించునా యని యెల్లవారు నెదురు చూచు చుండి రనియు, ఈవఱకే కొంత తెలుపఁబడి యుండెను గదా. ఈశ్వరరాజ్యము సమీపించుచున్నదని పలుమాఱు పలుకుచుండుటయే కాని యీశ్వరరాజ్య మెట్టిదో యీవఱ కెన్నఁడును జీసస్ స్పష్టముగా వివరించినవాఁడు కాఁడు. తానే మెస్సయానని మనస్సులో నతఁ డెంత దృఢముగా నమ్మి యుండినను పై కట్లు చెప్పకపోవుటచేత, ప్రతిపక్షు లైన ఫారిసీలు జీసస్ మెస్సయా కాఁడనియు మోసగాఁ డనియు నెల్లయెడలను ఘోష మిడుచుండిరి. జీసస్సునందు భక్తివిశ్వాసములు గలశిష్యు లతఁడు తాను మెస్సయానని లోకమునకు శీఘ్రముగాఁ బ్రకటించి లోకమును లోఁబఱుచుకొని ఫారిసీలమాట లసత్యములు చేయవలయునని యత్యుత్సుకులై యభిలషించుచుండిరి. మెస్సయానని ప్రకటించి ఫారిసీలనో రడఁపవలసినదని మిత్రు లాతనిని నిర్బంధపఱుపఁ జొచ్చిరి. జీస స్సప్పు డేదోవిధమున వారి మనోరథమును దీర్చి యందఱిని సమాధానపఱుపవలెను. అట్లు చేయనిపక్షమున వారందఱు నాశాభంగ మొంది యొక్కసారిగా విముఖులై యాతనిని విడిచి తొలఁగి పోవుదురు. జీసస్ తాను

మెస్సయా నని చెప్పుకొనకయే జనులు గ్రహించునట్లు చేయవలె ననియు మనస్సులలో శాంతియుఁ గారుణ్యమును పూర్ణముగాఁ గలిగి నంగాని యీశ్వరరాజ్యము రానేరదని బోధించి మెల్లమెల్లఁగా జనులమనస్సులనుండి మెస్సయాయం దారోపిత మైన యుద్ధచింతను బాఱఁదోలవలయుననియుఁ దలఁచి యుండినను, ఫారసీలు శత్రువులై తన్నుఁ గూర్చి నానావిధముల దురారోపణములు ప్రకటించు చున్నందు నను మిత్రులు వేగిరపడు చున్నందునను తాఁదలఁచుకొన్నంతకాలము వేచియుండుట కవకాశము లేనివాఁడై తోడనే తన మిత్రులకును శిష్యులకును వారిచిత్తములలో నెలకొని యున్న యిహలోకరాజ్యా పేక్షను విడిచిపెట్టుఁడని తెలియఁజెప్పవలసినవాఁ డయ్యెను ఈశ్వర రాజ్య మన్నమాటకు వారు చేసికొనుచుండిన యర్థమునకును తా నిప్పుడు విప్పి చెప్పఁబోయెడి యర్థమునకును గలతారతమ్యమును జను లొక్కసారిగా గ్రహించి తనయుత్తమసిద్ధాంతము నంగీకరింపఁ గలుగుదురా, ఈనూతనసిద్ధాంతప్రకటనమువలన వారి కానఁటికిఁ దన యెడలఁ గల గౌరవానురాగము లాకస్మికముగా ద్వేషతిరస్కారము లుగా మాఱినయెడలఁ దాను పూనిన యీశ్వరకార్యమునకు విఘా తము కలుగకుండునా, మెస్సయాపని యుద్ధము చేయుట కాదని చెప్పి నప్పుడు వారు తన్ను రణభీరువునుగా భావించి తొలఁగ కుందురా. అనుచింత లిప్పుడు మనస్సును పరిపరిలాగుల బాధింపఁగా నతఁడు రాత్రి నిద్ర పట్టక కేపర్నాముపట్టణమును విడిచి యాచేరువ నున్న యొక పర్వతముమీఁదికిఁ బోయి యొంటిగా నీశ్వరుని ప్రార్థించి మనో బలమును శాంతియుఁ బొందినవాఁడై యాకొండమీఁదనే నిద్ర పోయెను. తెల్లవాఱి యతఁడు లేచునప్పటికే శిష్యు లాతఁ డున్నస్థల మును గనిపెట్టి మూఁకలుగా నాపర్వతపార్శ్వమును జేరి యుండిరి.

నాఁటి ప్రాతఃకాలమున నతఁడు ప్రప్రథమముగఁ జేసినపనిని యీశ్వరరాజ్యప్రకటనము చేయుటకై శిష్యసంఘములోనుండి పండ్రెండుగురను దేవకార్యదూతలనుగా పరిగ్రహించుట. శిష్య సంగ్రహకార్యము ముగియఁగానే యతఁడు కూరుచుండి యేదో ప్రసంగ మారంభింపఁబోవునట్లుగా నిమీలితనేత్రుఁడై క్షణకాల ముండెను. అతఁ డేమి చెప్పునో వినవలె నన్న కుతూహలముతో నెల్ల వారును నాతనిముఖముమీఁద దృష్టివఱపి పీఁట లొగ్గి యేకాగ్రచిత్తు లయి నిశ్శబ్దముగా నుండిరి. అంతట నతఁడు మూసినకన్నులు తెఱచి తలయెత్తి శిష్యులవంకఁ జూచి సహజమధురగంభీరస్వరముతో— "దీనమనస్సులు గలవారు ధన్యులు; స్వర్గరాజ్యము వారిది. దుఃఖార్తు లగువారు ధన్యులు; వారు సమాశ్వాసింపఁబడుదురు. నమ్రులగు వారు ధన్యులు; వారు భూస్వామ్యమును బొందుదురు. పుణ్యముకొఱకు కాఁకలిదప్పులు గొన్నవారు ధన్యులు; వారు తృప్తిపఱుపఁబడుదురు. కరుణాళువు లగువారు ధన్యులు; వారు కరుణింపఁబడుదురు. శుద్ధ హృదయము గలవారు ధన్యులు; వారీశ్వరునిదర్శింతురు. మనశ్శాంతి చేయువారు ధన్యులు; వారీశ్వరతనూజు లనఁబడుదురు. ధర్మము నిమిత్తము బాధపడువారు ధన్యులు; స్వర్గరాజ్యము వారిది."—అని బోధింప నుపక్రమించెను. ఉపన్యాసారంభమునఁ జేయఁబడిన యీ యుపదేశాష్టకముయొక్క భావము నచ్చటివా రప్పుడు చక్కఁగా గ్రహింపఁగలిగిరో లేకపోయిరో కాని యీయమూల్యవాక్యరత్నము లనుబట్టి జీసస్సు మనస్సులో నైహికరాజ్య సంపచ్చింత లేదనియు నతని నాయకత్వ మంగీకరించినవారు భూలోకవైభవాపేక్ష వదలుకోవలసిన దనియు స్పష్టముగాఁ దెలిసికొని యుందురు. దుఃఖము, ఆకఁలి, దైన్యము, బాధలు, మొదలగు శ్రావ్యములు కానిమాట లిహలోక

సంపదల కాశించుచున్న యనేకుల కారంభదశలోనే యాశాభంగ మును గలిగించి యుండును అయినను జీసస్సుయొక్క వాగ్మాధుర్య మును బట్టియు నుపన్యాసమునందలి విషయగౌరవమును బట్టియు మనస్సు చెదరనీయక యెల్లవారును దానిని కడవఱకును పరమాదర ముతో వినిరి. అపూర్వ మైన యీ ధర్మోపన్యాసశేషమును సమగ్ర ముగా నిందుఁ బొందుపఱచుచున్నాను.—

"నా నిమిత్తమై జనులు మిమ్ము దూషించినప్పుడును బాధించి నప్పుడును మీమీఁద నన్యాయముగా సర్వవిధ దురారోపణములను జేసినప్పుడును మీరు ధన్యు లగుదురు. పరలోకమున గలుగు ఫల మధిక మయినది. కాఁబట్టి మీరు మోదించి యపరిమితానందము నొందుఁడు. మీకుఁ బూర్వమునం దుండిన ప్రవక్తలను వా రీవిధము ననే బాధ పెట్టిరి.

మీరు భూమికి లవణ మయినవారు. లవణమే తనసారమును బోగొట్టుకొన్న పక్షమున, ఇఁక దానికి దేనితో చవి కలిగింపఁ బడును? అది అప్పటినుండి పాఱవేయఁబడి మనుష్యుల కాళ్ళక్రింద ద్రొక్కఁబడుటకే కాని మఱి యెందునకును బనికిరాని దగును.

మీరు ప్రపంచమునకు వెలుగయినవారు. పర్వతముమీఁదఁ గట్టఁబడిన పురము మఱుఁగుపడి యుండనేరదు. మనుష్యులు దీప మును వెలిగించి దీపస్తంభముమీఁదఁ బెట్టుదురే కాని కుంచము క్రిందఁ బెట్టరు. అది యింట నున్నవారి కందఱికిని వెలుతురు నిచ్చును. జనులు మీ సత్కార్యములను జూచి పరలోకపితయొక్క మహి మను బ్రశంసింపఁ గలుగుటకుఁ దగినట్లుగా వారిముందు మీ వెలుతుర ప్రకాశింపనిండు.

ధర్మశాసనమును గాని ప్రవక్తలను గాని నేను చెఱుపవచ్చితి నని తలంపఁబోకుఁడు. నేను నడిపించుటకయి వచ్చియున్నాను గాని నాశనము చేయుటకయి రాలేదు. భూమియు నాకాశమును గతించు వఱకును ధర్మశాసనము నుండి లవ లేశ మయినను పూర్ణముగా నెఱవేర్పఁబడక యేవిధమునను గతింప దని నేను మీకు నిశ్చయముగాఁ జెప్పుచున్నాను. కాఁబట్టి యీసూక్ష్మము లయిన యాజ్ఞలలో నెవ్వఁడొకఁడు దాని నతిక్రమించి లోకమున కట్లు బోధించునో వాఁడు పరలోకరాజ్యమునం దధమాధముఁ డని చెప్పఁబడును; ఎవ్వఁడు వానిని తా నాచరించి ప్రవచనము చేయునో వాఁడు పరలోకరాజ్యమున ఘనుఁ డనఁబడును. మీ నీతివర్తనము లేఖకులయొక్కయు ఫారిసీలయొక్కయు నీతివర్తనమును మించిన దయినం గాని మీ రెప్పుడును స్వర్గరాజ్యమునఁ బ్రవేశింపఁ బోరని మీకు నేను జెప్పుచున్నాను.

నీవు హత్య చేయరాదు; ఎవ్వఁడు హత్యచేయునో వాఁడు విచారణోపద్రవమును (దండనమును) బొందును. అని పూర్వకాలపు వారిచేఁ జెప్పఁబడినట్టు మీరు వినియున్నారు. ఎవ్వఁడు నిష్కారణముగాఁ దన సోదరునియెడ కోపము చూపునో వాఁడు న్యాయవిచారణోపద్రవమును బొందు ననియు, ఎవ్వఁడు తన సహోదరుని 'నీచుఁడా' యని పలుకునో వాఁడు విచారణోపద్రవమును బొందు ననియు, 'బుద్ధిహీనుఁడా' యని యెవ్వఁ డనునో వాఁడు నరకాగ్ని భయమును బొందుననియు నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను. కాఁబట్టి నీ వుపహారమును గొని బలిపీఠమునకుఁ బోయి యున్నప్పుడు నీసోదరుని యెడ నీవేదో యపరాధి వయినట్లు నీకక్కడ నీస్మరణకు వచ్చినను నీయుపహారమును బలిపీఠమువద్దనే దిగవిడిచి తిన్నఁగాఁ బోయి మొట్ట మొదట నీసోదరుని సమాధాన పఱచి పిమ్మట వచ్చి నీయు[illegible]

సమర్పింపుము. నీవాతనితో దారిలో నుండఁగానే శీఘ్రముగా నీప్రతిపక్షునితో సమాధానపడుము. లేకపోయినయెడల నీప్రతిపక్షుఁ డెప్పుడయినను నిన్ను న్యాయాధికారి కప్పగించును; నీవు చెఱసాలలో త్రోయఁబడుదువు. కడపటి కాసుకట్టువఱకును నీవందుండి యేమార్గ మునను వెడలిరావని నీతో నేను సత్యమును జెప్పుచున్నాను.

'నీవు వ్యభిచారము చేయరాదు' అని పూర్వకాలపువారిచేతఁ జెప్పఁబడినట్లు మీరు వినియున్నారు. కామములో నెవ్వఁ డొకస్త్రీ వంకఁ జూచునో వాఁ డావఱకే యామెతో మానసిక వ్యభిచారము చేసినవాఁ డని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను. కాఁబట్టి నీ కుడికన్ను నీ కపరాధియయినపక్షమున దానిని పెరికివేసి నీయొద్దనుండి పార వేయుము. ఎందున కన, నీశరీరమంతయు నరకాగ్నిలో వేయఁబడక నీయవయవములలో నొకటి నశించుట నీకు లాభకరము. నీకుడిచెయి నీ కపరాధి యయిన పక్షమున, దానిని ఖండించివేసి నీయొద్దనుండి పాఱవేయుము. ఎందున కన, నీశరీర మంతయు నరకాగ్నిలో వేయఁ బడుట కంటె నీయవయవములలో నొక్కటి నశించుట నీకు లాభ కరము.

తనభార్యను విడిచిపెట్టువాఁ డెల్లను వివాహబంధ విమోచన పత్రము నియ్యవలెను' అని చెప్పఁబడి యున్నది. జారత్వకారణమునఁ దక్కఁ దనభార్య నెవ్వఁడు పరిత్యజించునో వాఁ డామెను వ్యభిచరించు నట్లు చేసినవాఁ డగు ననియు, అట్లు పరిత్యజింపఁబడిన దానిని వివాహ మాడువాఁడు వ్యభిచారము చేసినవాఁ డగు ననియు నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను.

మఱియు 'నీవప్రమాణములు చేయక, నీప్రమాణముల నీశ్వ రుని కడ చెల్లింపవలెను' అని పూర్వకాలపువారిచేతఁ జెప్పఁబడినట్లు

మీరు వినియున్నారు. "మీ రెవ్వఁడును ప్రమాణములే చేయకుఁడు. ఆకాశముతోఁ డనఁ బోకు — అది దేవుని సింహాసనము; భూమితోఁ డనఁబోకు — అది యాతనిపాదపీఠము; జెరూసలేముతోఁ డనఁబోకు — అది మహారాజపట్టణము; నీశిరస్సుతోఁ డని యొట్టుబెట్టుకోకు — నీ వొక్క వెంట్రుకను నల్లగాఁ గాని తెల్లగాఁ గాని . చేయ లేవు. నీభాషణము అయిన దాను, కానిది కాదు. అయి యుండనిమ్ము. వీని కంటె నధిక మయినదంతయు చెడుగునుండి వచ్చిన దగును." అని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను.

'కంటికి కన్ను పంటికి పల్లు' అని చెప్పబడినట్లు మీరు విని యున్నారు. దౌష్ట్యమున కెదు రొడ్డక, ఎవ్వరయినను నీ కుడిచెంప మీఁదఁ గొట్టినయెడల, రెండవచెంపనుగూడ నాతనివంక త్రిప్పుము. ఏమనుష్యుఁ డైనను వ్యాజ్యమాడి నీచొక్కాను తీసికొన్న యెడల, నీపయిబట్టకూడ వానినే దీసికొననిమ్ము. ఎవ్వఁ డయినను నిన్నరక్రోసు దూరము నడువ బలవంతపెట్టినయెడల, క్రోసుదూరము నీ వాతనితోఁ నడువుము. నిన్ను వేఁడుకొనువాని కిమ్ము; నీవద్ద బదు లడుగఁ గోరు వానినుండి తొలఁగి పోకు" అని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను.

'నీవు నీపొరుగు వానియెడ ప్రేమచూపవలెను; నీశత్రువును ద్వేషింపవలెను' అని చెప్పఁబడఁగా మీరు వినియున్నారు. "మీ శత్రువులయెడలఁ బ్రేమ చూపుడు; మిమ్ము శపించువారి నాశీర్వదింపుడు; మిమ్ము ద్వేషించువారికి మేలు చేయుఁడు; మిమ్మసూయతోఁ ననాదరించి బాధించువారినిమిత్తము ప్రార్థింపుడు. అందువలన మీరు పరలోకమునందున్న మీతండ్రికి కుమారు లగుదురు. ఎట్లన, ఆయన, తపనూర్యుని. చెడ్డవారిమీఁదను మంచివారిమీఁదను ఉదయించు (ప్రకాశించ) నట్లు చేయుచున్నాఁడు; ధార్మికులకును

అధార్మికులకును వర్షమును బఁపుచున్నాఁడు. మీమీఁద ప్రేమ గలవారిపైని మీరు ప్రేమ చూపినయెడల, మీకు ఫల మేమి? ఆలాగున సుంకరులు సహితము చేయుచుండ లేదా? మీసోదరులకు మాత్రము మీ రభివాదము చేసినపక్షమున, ఇతరులకంటె మీ రెక్కువ చేయుచున్న దేమున్నది? ఆలాగున సుంకరులుసహితము చేయరా? కాఁబట్టి స్వర్గమునందున్న మీతండ్రి పరిపూర్ణుఁడయి యున్నట్లుగానే మీరును పరిపూర్ణులు కండు

మనుష్యులచే చూడఁబడునిమిత్తమయి వారిముందు నీవు దానము చేయకుండ జాగ్రత్తపడుము. లేకపోయినయెడల, పరలోకమునందున్న నీతండ్రిచేనొసఁగఁబడు బహుమానమును నీవు పొందవు కాఁబట్టి సభాగృహములలోను వీథులలోను మనుష్యుల మెప్పునకయి వేషధారులు చేయునట్లుగా, దానము చేయునప్పుడు నీవు నీముందు చాటుకొనఁబోకు. వారికి వారిఫలము కలదని నేను నిశ్చయముగాఁ జెప్పుచున్నాను. నీవు దానము చేయునప్పుడు నీకుడిచేయి చేయుదానిని నీయెడమచేతికిఁ దెలియనీకు. నీదానములు రహస్యముగా జరుగనిమ్ము. రహస్యమునఁ జూచెడు తండ్రియే బహిరంగముగా నీకు బహుమానము చేయును.

నీవు ప్రార్థన చేయునప్పుడు వేషధారులవలెఁ జేయఁబోకు. ఏలయన, మనుష్యులచే చూడఁబడునిమిత్తమయి వారు సభామందిరములలోను వీధులమూలలలోను నిలుచుండి ప్రార్థన చేయ నభిలషింతురు. వారికి వారిఫలము కలుగునని నేను మీతో నిశ్చయముగాఁ జెప్పుచున్నాను. నీవు ప్రార్థించునప్పుడు గదిలోనికిఁ బోయి తలుపు వేసికొన్నతరువాత నంతరంగమున నున్న తండ్రిని ప్రార్థింపుము. రహస్యమునఁ జూచెడు నీతండ్రి నీకు బహిరంగముగా బహుమానము

చేయును. నీవు ప్రార్థన చేయునప్పుడు ప్రతిమార్చకులవలె నిరర్థకములైనపునరుక్తములను వాడఁబోకుము. ఏలయన, అధికముగా మాటాడుటవలననే తమ మొఱ యాలకింపఁబడు నని వారు భావింతురు. కాఁబట్టి మీరు వారివలె నుండఁబోకుఁడు. మీకేమి కావలసియున్నదో మీరడుగకముందే మీతండ్రి యెఱుఁగును. కాఁబట్టి మీరీవిధమునఁ బ్రార్థింపుఁడు — మాతండ్రీ! నీనామము పవిత్రీకరింపఁబడునుగాక! నీరాజ్యము వచ్చునుగాక! పరలోకమునందు వలెనే భూలోకమునందును నీయిచ్ఛయే నెరవేరునుగాక! నేఁడు మాకు మా దినాహారము ననుగ్రహింపుము. మాఋణస్థులను మేము మన్నించునట్లే నీవు మా ఋణములను మన్నింపుము. మమ్మింద్రియవికారములోఁ బడనీయక పాపములనుండి విమోచనము చేయుము. ఏలయన, రాజ్యమును, బలమును, మహిమయు నిరంతరమును నీవి. తథాస్తు!—మనుష్యుల వ్యతిక్రమములను మీరు క్షమించినపక్షమున, మీపరలోకపితకూడ మీవ్యతిక్రమములను క్షమించును. మనుష్యుల వ్యతిక్రమములను మీరు క్షమింపనిపక్షమున, మీతండ్రియు మీ వ్యతిక్రమములను క్షమింపకుండును.

అంతేకాక మీ రుపవాసములు చేయునప్పుడు వేషధారులవలె మీరు దీనముఖములు పెట్టుకోకుఁడు. ఏలయన, తా ముపవాసము చేయుచున్నట్లు మనుష్యులకు కనఁబడుటకయి వారు తమముఖములను వికృతముగాఁ జేసికొందురు. వారికి వారిఫలము కలదని నేను మీకు నిశ్చయముగాఁ జెప్పుచున్నాను. నీవో, యుపవాసము చేయునప్పు డుపవాసము చేయుచున్నట్టు మనుష్యులకేగాక యంతరంగమున నున్న నీతండ్రికిమాత్ర మగపడునట్లుగా శిరస్సంస్కారము చేసికొని ముఖప్రక్షాళనము చేసికొమ్ము. రహస్యమునఁ జూచెడు నీతండ్రి

నీకు బహిరంగముగా ఫలదానము చేయును. కీటకములును త్రుప్పును భ్రష్టము చేయునట్టియు దొంగలు కన్నము వేసి దొంగిలునట్టియు భూమిమీఁద మీసంపదలను కూడఁబెట్టక, కీటకములుగాని త్రుప్పుగాని నాశము చేయనట్టియు చోరులు కన్నము వేసి యపహరింపనట్టియు పరలోకమునందు మీసంపదలను మీకొఱకు నిలువచేసికొనుఁడు. మీవిత్త మెక్కడనుండునో మీచిత్తముకూడ నక్కడనే యుండును. నేత్రము శరీరమునకు జ్యోతి యగుటచేత, నీకన్ను తిన్నఁగా నున్నపక్షమున నీసర్వశరీరమును తేజోమయ మయి యుండును; నీకన్ను చెడినపక్షమున నీసర్వశరీరము నంధకారబంధుర మగును. అందుచేత నీలోపల నున్న వెలుతురే కలుష మైనపక్షమున, ఆయంధకార మెంత గాఢమై యుండును! ఏమనుష్యుఁడును ఇద్దఱు ప్రభువులను సేవింపలేఁడు. అతఁ డొకరిని ద్వేషించి యొకరిని ప్రేమించును; లేదా, యొకరి నాశ్రయించి మఱియొకరిని తిరస్కరించును. మీరు దేవునిని ధనలక్ష్మినికూడ కొలువలేరు. కాఁబట్టి మే మేమి తిందుము? మే మేమిత్రాగుదుము? అని మీజీవనమునుగూర్చి కాని, మే మేమిధరింతుము? అని మీదేహమునుగూర్చి కాని, ఆలోచింపవలదని నేను మీకు చెప్పుచున్నాను. ఆహారమునకంటె జీవనమును, వస్త్రములకంటె శరీరమును, గొప్పవి కావా? గాలిలోనిపక్షులను చూడుఁడు; అవి విత్తనములు వేసి, కోసి, కొట్లలో నిలువ చేసికోవు. అయినను మీపరలోకపిత వాని కాహారము దయచేయుచున్నాఁడు. వానికంటె మీరు మిక్కిలి శ్రేష్ఠతరములుకారా? ఆలోచన చేసి మీలో నెవ్వరు తనపరిమాణమున కొక్కమూర చేర్పఁగలఁడు? వస్త్రములకొఱకు మీ రేల చింత చేసెదరు? పొలములలోనిగడ్డి పువ్వులను గూర్చి యవి యెట్లువర్ధిలుచున్నవో యాలోచింపుఁడు. అవి కష్టపడి,

మూలువడకవు. అయినను సొలొమోను సంతటివాఁడు సహితము తన మహోన్నతదశలోను వానిలో నొక్కదానివలె బోలిన వస్త్రధారణము చేసికొనియుండఁ డని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను. కాఁబట్టి ఓ భక్తి హీనులారా! నేఁడుండి రేపు పొయిలో వేయఁబడెడి పొలములోనిగడ్డికే యిటువంటి యాచ్ఛాదనమును బ్రసాదించియున్నప్పుడు, మీ కంత కంటె నధికముగా నాచ్ఛాదన మనుగ్రహింపఁడా? కాఁబట్టి మే మేమి తిందు మనికాని, యేమి త్రాగుదు మనికాని, వేనితో నాచ్ఛాదితుల మగుదు మనికాని, చింతింపఁబోకుఁడు; ఈ యన్నివస్తువులును మీకుఁ గావలసిన వని మీపరలోకపిత యెఱుఁగును. మీరు మొట్టమొదట నీశ్వరరాజ్యమును, ఆతనినీతిశుద్ధతను, వెదకుఁడు. ఈవస్తువులన్నియు మీకు చేర్పఁబడును. కాఁబట్టి రేపటికొఱకు కాలోచన చేయకుఁడు. రేపటిదినము తానే యావస్తువులకొఱకు కాలోచన చేయును. ఆనాఁటి చింతయే యానాఁటికి చాలియుండును.

మీరు విమర్శింపఁబడ రని యెంచుకోకుఁడు. ఏన్యాయముతో మీరు విమర్శింతురో దానితోనే మీరును విమర్శింపఁబడుదురు. ఏకొలపాత్రముతో మీరు కొలుతురో మరల దానితోనే మీకు కొలువఁబడును. నీవు నీసోదరునికంటిలోనినలుసును జూచుచు, నీనేత్రమునందే యున్న దూలమునుగూర్చి యేల యాలోచింపవు? నీకంటిలోనే దూల ముండఁగాఁ జూచుచు, 'నన్ను నీకంటిలోని నలుసును దీయని' మ్మని నీసోదరునితో నీ వెట్లనఁ గలవు? ఓ వంచకుఁడా! మొట్టమొదట నీకంటిలోనుండి దూలమును తీసివేసికొమ్ము; అప్పుడు నీసోదరునికంటిలోనుండి నలకను దీసి వేయుటకు చక్కఁగా చూడఁ గలుగుదువు. పవిత్రమైనదానిని కుక్కలకు వేయకుఁడు; మీముత్యము

లను పందులముందు వేయకుఁడు — అవి వానిని తమకాళ్ళక్రింద నలుగఁద్రొక్కి మొఱుఁ తిరిగి మిమ్ము క్రుమ్మును. అడుగుఁడు; మీకియ్యఁబడును. వెదకుఁడు, మీకు కనఁబడును. తట్టుఁడు; మీకు తెఱవఁబడును. తనకొడుకు రొట్టె నడిగినప్పుడు వానికి రాయియిచ్చు వాఁడు మీలో నెవ్వఁడుండును? వాఁడు చేప నడిగినప్పుడు వానికతఁడు పామునిచ్చునా? మీబిడ్డలకు మంచియీవుల నెట్లియ్యవలెనో పాపులయిన మీరే యెఱిఁగి యున్నప్పుడు, పరలోకమునం దున్న మీతండ్రి తన్ను వేఁడినవానికి మంచివస్తువుల నింకను నెంత యధికముగా నిచ్చును? కాఁబట్టి మనుష్యులు మీకేమి చేయవలె నని మీరు కోరుదురో వానినెల్లను వారి కాలాగుననే మీరును చేయుఁడు. ఇదియే ధర్మశాస్త్రమును ప్రవక్తృవచనమును.

మీరు తిన్నని దారిని లోపలఁ బ్రవేశింపుఁడు; వినాశమునకు కొనిపోవు ద్వారము విశాల మయినదియు దారి వెడల్పయినదియు కాఁబట్టి యామార్గమున లోనికిఁ బోవువా రనేకు లుందురు. (నిత్య) జీవమునకుఁ గొనిపోవు ద్వారము సగళ మయినదియు దారి యిఱుకయినదియు కాఁబట్టి దానిని కనుఁగొనువారు కొందఱే యుందురు. అబద్ధప్రవక్తలను గూర్చి మీరు జాగ్రత్త పడుఁడు; గొఱ్ఱె (సాధు) వేషములతో మీవద్దకు వత్తురు కాని వారు లోపల నత్యాశనాతురము లయిన తోడేళ్ళు (క్రూరచిత్తులు). వారివలని ఫలములను బట్టి మీరు వారిని తెలిసికొందురు. మనుష్యులు ముండ్లపొదల నుండి ద్రాక్షఫలములను గాని మేడిపండ్లను గాని సంగ్రహింతురా? అలాగుననే ప్రతిసద్వృక్షమును సత్ఫలముల నిచ్చును; దుష్టవృక్షము దుష్ఫలముల నిచ్చును. ఒక మంచిచెట్టు చెడుఫలముల నియ్యనేరదు;

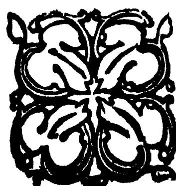
చెడు చెట్టును మంచిఫలముల నియ్యఁజాలదు. మంచిఫలముల నియ్యని ప్రతివృక్షమును నఱకఁబడి నిప్పులో వేయఁబడును. కాఁబట్టి ఫలము వలన మీరు వాని నెఱుఁగుదురు.

పరలోకమునం దున్న నాతండ్రియొక్క చిత్తానుసారముగా నాచరించువాఁడే కాని నన్నుఁ జూచి 'ప్రభువా! ప్రభువా!' అని పలుకువాఁ డెల్లను స్వర్గరాజ్యములోఁ బ్రవేశింపఁడు. 'ప్రభువా! ప్రభువా! మీ పేరిట మే మనాగతమును సూచించి యుండలేదా? మీ పేరిట మేము దయ్యములను వెడలఁ ద్రోలలేదా?' అని యా దినముల నాతో ననేకులు పలుకుదురు. 'మిమ్ము నే నెన్నడు నెఱుఁగను; నీతిమాలి వర్తించిన మీరు నాయొద్దనుండి తొలఁగుఁడు' అని వారితో నే నప్పు డందును. కాఁబట్టి యీ నావాక్యములను విని తదనుగుణముగా నెవ్వఁ డాచరించునో యటువంటివాని నెల్లను దన యింటిని ఱాతిమీఁదఁ గట్టుకొన్న బుద్ధిమంతునితోఁ బోల్చెదను. వర్షము కురియును; వఱదలు వచ్చును; గాలి వీచి యాయింటిమీఁద గొట్టును; ఱాతిబండమీఁద పునాది వేయఁబడినందున, అయిల్లు కూలదు. ఈనా వాక్యములను విని వానిప్రకారముగా నడవనివాఁ డెల్లను దనయింటి నిసుకపైఁ గట్టుకొన్న బుద్ధిహీనునితో సరిపోల్పఁబడును. వాన దిగును; వరదలు వచ్చును; గాలి వీచి యా యింటిమీఁద కొట్టును; అది పడి పోవును; దానిపాటు మిక్కిలి గొప్పదగును."

పయి యుపన్యాసమునం దీశ్వరరాజ్య మన్న వచనమునకుఁ గల యభిప్రాయ మేమో జేసస్ తన శిష్యబృందమునకు మనస్సు నొవ్వ కుండ మంచిమాటలతో క్రమక్రమముగా విప్పి చెప్పివేసెను. అతఁ

యిట్లు నేర్పుతోఁ బలుకక యీశ్వరరాజ్యవిషయమున వా రెదురు చూచుచుండిన దంతయు నసాధ్యమైన పనికిమాలిన యెన్నిక యని యొక్కసారిగాఁ జెప్పివేసినయెడల వారిమనస్సులకు నొప్పి కలుగుటయే కాక పలువురికి కోపము సహితము వచ్చియుండును. అట్లుచేయక యతఁడు శాంతవచనములతోఁ దా నుద్దేశించి యున్న యుత్తమ ధర్మములను బోధించి వారిమనస్సులోనున్న భ్రమను తొలగింపఁగా, కామావశులు పలవరించుచున్న ప్రాపంచికవైభవసరీక్షణము నిరర్థకమైన దని వారిమనస్సులకు పొడకట్టెను. పయి యుపన్యాసమునం దతఁడు బోధించిన ధర్మములలో నొకటి రెంటికిఁ గొందఱు విపరీతాభిప్రాయములను జేయుదురు. కుడిచెంపను గొట్టినవాని కెడమచెంపఁ ద్రిప్పవలసిన దని యతఁడు చెప్పినదానికిఁ బరులు పెట్టెడు బాధను శాంతితో సహించి తన కపకారము చేసినవారికిని బ్రత్యుపకారము తలఁపవల దని బోధించుటయే కాని నిజముగా నెడమచెంప ద్రిప్పవలె నని తాత్పర్యము కాదు. ఇట్లు దృష్టాంతపూర్వకముగాఁ జెప్పిన యీ యర్థమునే యతఁడు శత్రువులపయిన సహితము ప్రేమ చూపవలసిన దనియు గీడు చేసినవారికిని మేలు చేయవలసిన దనియు స్పష్టముగానే ముందుగాఁ దెలిపెను. భూలోకధనమును జేర్పక పరలోకసంపదలను గూడఁబెట్టఁ బ్రయత్నింపుఁ డని జీసస్ బోధించినదాని తాత్పర్యము క్షణభంగురము లైన యిహలోకవస్తువుల సంపాదనముకంటె నిత్యమైన నీతి ధనార్జనము ముఖ్యముగాఁ జేయవలసిన దనుటయే కాని యశనవసనాదులను గూర్చి ప్రయత్నమే చేయఁగూడదని కాదు. ఎల్లప్పుడును నన్నవస్త్రాదులను గూర్చియే చింతించుచున్నచోఁ బరమార్థచింత యడుగంటు నన్న యుద్దేశముతో నతఁడు రేపటినిగూర్చిన చింత మానుఁడని బోధించెనే కాని [illegible] వేఱు కాదు. అశనా

వాక్యములలోనే యతఁడు పక్షుల కాహారము ప్రసాదించెడి యీశ్వరుఁడు మనుష్యునిఁ గాపాడకుండునా యనియు గడ్డిపూలకు విచిత్రవర్ణములు దయచేసిన దయాళుఁడు మనుష్యులకుఁ గట్ట నియ్యకుండునా యనియుఁ దెలిపి, అన్నవస్త్రాదులను గూర్చిన చింతయే సదా పూనక యీశ్వరుని మీఁద భారము వేసి శుద్ధవర్తనము నిమిత్తమయి పాటుపడుచున్నచో విశేష ప్రయాస మక్కఱలేకయే భగవదనుగ్రహమువలన నన్నపానాదులు లభించునని సత్కార్యాచరణమునకుఁ బురికొల్పెను.

ఏడవ ప్రకరణము

•••○•••

(స్నాతకుఁడైన) జానుయొక్క సందేశము, జెరూసలేముయాత్ర.

బహుకాలమువఱకును దాపున నున్న జీసస్ యొక్క మిత్రులకు సహితము "అభిషిక్తుఁడు (మెస్సయా)" అను పదమునకును "ఈశ్వర రాజ్యము" అను పదమునకును అతఁడుద్దేశించుకొన్న యర్థము తెలి యదు. అట్టిస్థితిలో దూరమున నున్న (స్నాతకుఁడగు) జానున కెట్లు తెలియవచ్చును! ఇతరజనులవలెనే యతఁడును మెస్సయా దేశము నుండి రోమనులను వెడలఁగొట్టి, స్వదేశస్థులను లోకమునకు ప్రభువు లనుగాఁ జేయునని నమ్మియుండెను. జీస స్సట్టి యైహికరాజ్యచింత లేనివాఁ డయి పరమమయిన యొక యుత్తమకృత్యమును గూర్చి యాలోచించుచుండెను. రోమనులుపోయి యూదులు దేశమునకు ప్రభువులయినను ప్రజ లప్పటికంటె నధికసుఖము ననుభవించువారు కాఁజాలరనియు, న్యాయదయాదాక్షిణ్యాదుల నెఱిఁగి యభ్యసించు వఱకును లోకము మంచిదశకు రానేరదనియు, ఎఱిఁగినవాఁడయి జీసస్ జనులలో శాంతియు నీతియు ప్రీతియు నెలకొల్పు సాధనము చూచు చుండెను. అతఁ డుద్దేశించిన మహాకార్య మల్పకాలములో నెఱవేఱు నది కాదు. అతఁ డామహాకార్య పర్యాలోచనములోనుండఁగా నక్కడ కొంతకాలమునుండి కారాబద్ధుఁ డయియున్న జాన్ తా నాశతో నెదురుచూచుచుండిన యుద్ధకృత్యమును నిర్వహింపక జీసస్ వృథా కాలక్షేపము చేయుచున్నాఁ డని సందేహ మొంది తత్తఱపడ సాగెను. జాన్ చేయు బోధవలన దేశక్షోభము సంభవించునని భయపడి ప్రభు త్వమువా రాతనిని బోధింపనీయక పట్టి తెచ్చి యూతని సాటువెలల

నుండి మృతసముద్రతీరమం దుండిన మాకిరోవగరమునందలి చెఱసాలలో నుంచియుండిరికాని యారంభదశలో నాతనిని మిత్రులతో మాటాడనిచ్చుటయేకాక శిష్యులకు సందేశములను సహితము పంపనిచ్చుచుండిరి. చెఱసాలలోఁ బెట్టఁబడినతరువాత నాతనికి దినములు గడచినకొలదిని మెస్సయా పనిమీఁది తహతహ హెచ్చఁ జొచ్చెను. మెస్సయా యేమోచేయునని యెదురు చూచుచుండఁగా నెలలుగడచినను, ఆతఁడు చేసినపనియేమియుఁ గానరాలేదు. ఇట్లుండ గడకుజీసస్ కొండమీఁదఁ జేసిన ధర్మోపన్యాసవృత్తాంత మాతని చెవినిబడెను. ఏమిచేయుమన్నను జేయుటకు సంసిద్ధమయి యున్న భక్తకోటితోఁ గూడియుండియు రాజులయి యున్న యన్యదేశస్థులను దేశమునుండి తొలఁగఁదోలు ప్రయత్నమును గూర్చినమాట యొక్కటియైనను ఆయుపన్యాసములో లేకపోవుటయేకాక పయిపెచ్చు శత్రువుల పయిని ప్రేమచూపవలె నన్నయుపదేశము కనఁబడుటచేత నాతని మనస్సున కది తృప్తికరముగా నుండలేదు. అందుచేత నాతనిడెందములో జీసస్ మెస్సయాయగునో కాఁడోయని సందేహముసహితము కలిగెను. కాఁబట్టి యతఁడు తనమనస్సంతుష్టికయి తనమిత్రులను కొందఱను జీసస్ కడ కంపి 'ప్రతీక్షింపఁబడినవాఁడవు (మెస్సయావు) నీవా? లేక మేము వేఱొకనికొఱకు చూడవలెనా?” అని యడుగ నియమించెను. ఆదూతలువచ్చి చూచునప్పటికి జీసస్ పూర్వప్రకారముగానే రోగములు కుదుర్చుచు ధర్మోపదేశములు చేయుచునుండెను. వారాతనిని సందర్శించి తమగురుఁ డడుగ నియమించినప్రశ్నలను రహస్యముగా నడుగక యందఱిలోను బహిరంగముగా నడిగిరి. జీసస్సున కప్పుడేమి చెప్పుటకును పాలుపోలేదు. నేనే మెస్సయానని చెప్పినపక్షమున, తాను గొంతకాలములో సేనలను గూర్చికొనిపోయి పోరాడ నుద్దేశించు

కొని యున్నట్టు జానునకు దుర్భ్రమ కలుగును. నేను మెస్సయాను కానని చెప్పినపక్షమున, అది తానునమ్మినదానికి విరుద్ధ మగుటయే కాక దానివలన శిష్యులకెల్లను నుత్సాహవిశ్వాసములు చెడిపోవును. కాఁబట్టి యతఁ డాలోచించి తొడనే యేదోప్రత్యుత్తరము చెప్పక తీఱదు కనుక సమయోచితబుద్ధి కలవాఁ డయి "మీరుమరలఁబోయి యిక్కడ నాశిష్యమధ్యమున మీరునావిషయమయి విన్నదానిని కన్న దానిని జానుతోఁ జెప్పుఁడు. నాపయిని కోపము వహింపనివాఁడు ధన్యుఁడని కూడ మీరాతనితోడఁ జెప్పుఁడు." అని యుత్తరమిచ్చెను. 'నేను మెస్సయా నగుదునో కానో నేనుచేయుచున్న కార్యములవలననే మీకు తేటపడియుండవచ్చును. అట్లు తేటపడియుండనిపక్షమున నేను మెస్సయానని చెప్పుకొనుటవలనఁ బ్రయోజనమేమి?' అని యాతఁ డిచ్చిన యుత్తరమునకు తాత్పర్యమయినట్టు కనఁబడుచున్నది. ఈమాటలవలన వేగిరపడ వలదని జానునకు హితము చెప్పుటయు నాతనియుద్దేశమయి యుండును. అంతట నాసందేశహారు లాతనిని విడిచి వెడలిపోయిరి. ఈసందేశము మరల జానున కందినదో లేదో, అందినయెడల నాతఁ డెట్లనుకొనియెనో యేమియుఁ దెలియదు.

అటుతరువాత నత్యల్పకాలములోనే జాన్ చెఱసాలలోఁ జంపఁబడెనని దేశమునందంతటను సంక్షోభము పుట్టెను. జీసస్ చే నావ లకు ధర్మబోధ నిమిత్తమయి పంపఁబడిన పండ్రెండుగురు శిష్యులును మరల వచ్చి యింతలో తమగురువు సన్ముఖమునఁ జేరిరి. హీరాడ్ చిరకాలమునుండి జాను నంతము నొందింపవలెనని యుద్దే శించుకొని యుండెను గాని యట్లు చేసినపక్షమున తను ప్రవక్తను జంపినందున కయి జనులు తిరుగబడి యేమి యుపద్రవము చేయుదురో యని జంకుచుండెను. ఆతనిని సంహరింప కుండిన పక్షమున

నాతని కాజ్ఞానువర్తులయి లెక్కకెక్కుడుగానున్న యతని యనుచరులెప్పుడైన నాకస్మికముగా రాజద్రోహు లయి రోమనులపై ధ్వజమెత్తి మతోన్మాదముచేత దేహముల కాశపడక క్రూరకృత్యములు చేయవచ్చు ననియు భయపడుచుండెను. ఆతఁ డెట్లు చేయుటకును తోఁచక సందేహడోలాయమాన మానసుఁడయి యున్న కాలములోనే యొక్క తరుణి ప్రేరణముచేతఁ దాను జేయ శంకించుచున్న కార్యమును జేయవలసినవాఁ డయ్యెను. హీరాడ్ తన సహోదరుఁడు జీవించి యుండఁగానే యతని భార్యయైన హిరోడియాను వివాహము చేసికొనెను అతఁడు చేసినకార్య మకార్య మనియు ధర్మవిరుద్ధమనియు జాను తన ధర్మోపన్యాస సమయములయందు నిశ్శంకముగాఁ బలుకుచుండెను. హీరా డావార్తను విని మనసులో పగపట్టియుండెను గాని వెంటనే పగతీర్చుకొనుటకు శంకించి సమయముకొఱకు ప్రతీక్షించుచుండెను. హిరోడియాకు ప్రథమభర్తవలన నొకకూఁతురుండెను. ఆచిన్నది యొకనాఁ డొకయుత్సవసమయమునందు హీరాడునకు మెప్పు పుట్టునట్లు అత్యంత మనోహరముగా నృత్యకౌశలము చూపెను. త్రాగి త్రుళ్ళి వేడుక ననుభవించుచున్న యతఁ డామె నృత్యమున కానందపరవశుఁ డయి యామెను జేరఁ దీసి శ్లాఘించి యామె మనోరథ మేమి తెల్పినను దీర్చెదనని పలికెను. ఆతరుణి యావఱకే తల్లిచేత బోధితురాలయి యుండినందున, స్నానికుఁడైన జానుయొక్క శిరస్సును నఱికించి తెప్పించి తనకు బహుమానము చేయవలసిన దని వేఁడుకొనెను. తాను జేసిన బాసను తీసివేయలేక హీరాడ్ వెంటనే పోయి జానుయొక్క తల నఱికి తేవలసినదని తన భృత్యుల కాజ్ఞాపించి తదాజ్ఞానుసారముగా వారు ఖండించి తెచ్చిన శిర స్సాచిన్నదాని కర్పించి తన వాగ్దానము చెల్లించుకొనెను. కొంద

ఈదారుణకర్మము ఫారిసీల ప్రేరణమువలన జరపఁబడిన దని భావింతురు. తనకువలెనే జానునకును గర్భశత్రువులుగా నున్న ఫారిసీ లాతని ప్రాణములు గొనఁ దలచి యున్నారని జీసస్ చిరకాలము క్రిందటనే యెఱిఁగి యుండెను. వారిద్వేషాగ్నికి రెండవబలి కావలసినవాఁడు తాననియు నతఁ డొకవేళ భావించి యుండును. జీసస్సును జనులలోఁ గొంతవఱకుఁ బేరుపడి యుండినను జా నంత సుప్రసిద్ధుఁ డయి యంత జనానురంజకుఁడుగా నుండలేదు. అయినను ఫారిసీలుమాత్ర మాతని నపాయకరుఁ డైనశత్రుఁ డని భావించి యీవఱకే యతనిమీఁద నొక కన్ను వైచి యుండిరి. జీసస్ మరణమునకు భయపడలేదుగాని తాను పూనిన కార్యభారమును నిర్వహించుటకు ముందు ఫారిసీల కోపాగ్నికి బలి యగుట కిష్టము లేనివాఁడుగా మాత్ర ముండెను. లోకముయొక్క మేలునిమిత్తము తనప్రాణమును ధారపోయుటకు సంసిద్ధుఁ డయి యున్నను వ్యర్థముగా పోఁగొట్టుకొన నొల్లకుండెను. వానికిఁ దానొప్పగింపఁ దలఁచుకొన్న మహాకార్యమును శిష్యు లైనను నిర్వహింపఁగల స్థితిలో నున్నా రని యతని మనస్సునకు నిశ్చయము కలిగిన పక్షమున, శత్రువుల యెదుటఁబడి యేమి యైనను గానిమ్మని ముఖాముఖిని పోరాడ సాహసించి యుండును. నిర్వాహణార్థ మయి యీశ్వరుఁడు తనమీఁదఁ బెట్టినాఁ డని యతఁడు దృఢముగా నమ్మియుండిన కార్యభారమును తాను నిర్వహింపక తాను జేయవలసిన కార్య మెంతో యుండఁగా నడుమ నపాయము తటస్థించి నప్పుడు తప్పించుకో గల యుపాయ ముండియు నుపేక్షచేసిన యెడల తానీశ్వరద్రోహము చేసినవాఁ డగునని యతఁ డనుకొనెను. కాఁబట్టి యతఁడు తన యాప్తశిష్యులు పన్నిద్దఱితోను నిరపాయమైన తావునకు తొలఁగిపో నిశ్చయించుకొనెను. అంతేకాక జను లనేకు

లిప్పుడతనిని మెస్సయా యని తలంచుచుండిరి. మెస్సయా విషయమున తమకుఁ గలిగియుండిన యభిప్రాయమునుబట్టి జాను మరణము వలన దురాగ్రహావేశపరవశు లయియున్న జనులు ప్రభుత్వమువారిపై తిరుగఁబడి యుద్ధసన్నద్ధు లయి తమ్ము నడుపు మని యాతని నిర్బంధపఱుపవచ్చును. అందుచేత నతఁడీకోపోద్రేక మడఁగువఱకును వారి కంటఁ బడక దూరముగా తొలఁగి యుండుట మంచి దని భావించియు తన్నానవాలు పట్టలేని విదేశమునకుఁ బోవ నిశ్చయించుకొని యుండవచ్చును. అందుచేత నతఁడు శిష్యులను వెంటఁగొని పడవయెక్కి సరస్తీరసమీపమునుండి పోయి యొక యెడారిఁ జేరెను. అయినను జనులు పడవ నడుచు జాడను కనిపెట్టి వ్యాధిగ్రస్తులను తమ వెంటఁ దీసికొని తీరము పొడుగునను నడుచుచు రోగులను స్వస్థులను జేయ వేఁడుచు జీసస్సు వెంటఁబడఁజొచ్చిరి. అందుచేత నెడారి సహిత మల్ప కాలములో నేమూఁకలచేత నిండిపోయెను. అప్పు డతఁడు వారియొత్తుడి నుండి తప్పించుకొనుట కయి యొక నూతనమార్గమున వేఱొకవంకకుఁ బోవఁదలఁచుకొని వెనుకకు మరలి కాపర్నాము గ్రామసమీపమునకుఁ బోవలసినవాఁ డయ్యెను. అతనిని వెంబడించువారిలో దారి పొడుగునను జాడలు తీసి తెలుపుచుండుట కయి జెరూసలేము నుండి ఫారిసీలచేఁ బంపఁబడిన వేఁగులవారు సహితము కొంద ఱుండిరి. జాను మరణమువలన జీసస్ భయపడియుండె ననియు, తా మతనిని కొన్ని ప్రశ్న లడిగినప్పుడు భయభావమును సూచించెడి యుత్తరము లాతని నోటినుండి వెలువడఁగానే భీరు వని కనిపెట్టి శిష్యు లాతని యెడలఁ దమకుఁ గల తొంటి భక్తివిశ్వాసములను గోలుపోవుదు రనియు, అతఁడు పిఱికివాఁ డని తేటపడఁగానే జనులు సహిత మాతనిని తిరస్కారభావముతోఁ జూతురు గాన ప్రజల కాతనియెడల గలగౌరవ

మును చెడఁగొట్టుట కిదే మంచిసమయ మనియు, వారు భావించి యుందురు. ఈభ్రమతో వా రాతనిఁ జేరఁబోయి "నీ శిష్యులు చేతులు కడుగుకొనకుండ భోజనము చేయు నంతటి పాపకార్యమున కొడిగట్టుచుండఁగా నీవేల చూచి సహించుచున్నావు?" అని యవినయసూచకము లయిన గర్వోక్తులతో నడిగిరి. చేతులు కడుగుకొనకుండ భుజించుట పాప మని భావించి యూదులు భోజనమునకు ముందు మురికినీటిలో నయిన చేతులు ముంచుచుందురు; జేసస్సును శిష్యులును శుచిత్వము కొఱకు మాత్రమే శుద్ధజలముతో హస్తప్రక్షాళనము చేయుచుందురు. జేసస్సు వారు తన్ను పరాభవ పఱుచుట కయి విరోధు లగు ఫారిసీల ప్రేరణముచేత వచ్చినవా రని యెఱిఁగినవాఁ డయి లేశమాత్రమును జంకుపడక దారివంకఁ దిరిగి వారిని రూక్షవీక్షణములతోఁ జూచుచు ధీరభావముతో, "మీ రాచారదాసు లయి యేల యీశ్వరాజ్ఞోల్లంఘనము చేసెదరు? వార్ధకము చేత బలహీను లయినప్పుడు తనయులు తల్లిదండ్రులను పోషించవలసిన దని ధర్మశాస్త్రము విధించుచున్నది. ఆచారము నాధారము చేసికొని కృతఘ్నుఁ డయిన సుతుని చేత తనధనవస్తువిషయమున 'నీశ్వరార్పణ' మన్నమాట యనిపించి, ఆచార్యపురుషు లైన మీరు శైశవము నుండియు తన్ను పెంచి పెద్దవానిని జేసిన జననీజనకులను వృద్ధదశలో పోషింపవలసిన యక్కఱ ధర్మవిరుద్ధముగా కన్న కుమారుని కర్తవ్యమునుండి విముక్తుని జేయుచున్నారు. ఓవంచకులారా! మీరు పెదవులతో నన్ను పొగడుచున్నారే గాని మీ హృదయములు నాకెంతో దూరముగా నున్న వని యీశ్వరుఁడు మీవిషయమున పలుకఁడా? భోజనమునకు ముందు చేతులు కడుగుకొనకపోవుట యేమో దుష్కార్య మని మీ రనుచున్నారు. అం దేమియు దుష్కార్యము

లేదని నే ననుచున్నాను. తన సొత్తును గూర్చి యీశ్వరార్పిత మని కొడుకునోట పలికించి వాఁడు వృద్ధు లయిన మాతాపితలకు తిండిపెట్టక పస్తుపడ విడిచిపెట్టి నిర్దోష మని మీరంగీకరించుట మహాఘోర దుష్కృత్యము.” అని పలికెను.

ఈమాటలు ఫారిసీలయుల్లములలో బల్లెమువలె నాటుకొని వారిని మఱింత కుపితులనుగాఁ జేసెను. అంతేకాని వా రుద్దేశించి నట్లుగా జీసస్సు పిఱికివంద యని జను లనుకొనునట్లు చేయుట కయి యెంతమాత్రమును సమర్థములు కాకపోయెను. ఈ వాక్యములను విన్న శిష్యులు కొందఱు మీమాటలు ఫారిసీలను మఱింత యాగ్రహ వ్యగ్రులనుగాఁ జేయలేదా” యని యడుగఁగా “అయినను చింత లేదు. వా రంధులకు నాయకు లయి నడుపు మహాంధులు; వారల్ప కాలములోనే గోతిలో పడుట యనివార్యము.” అని చెప్పి యూరకుండెను. జీస స్సెంతమాత్రమును భయపడనివాఁ డయినను, దురాగ్రహాగ్రస్తు లయియున్న ఫారిసీలు సమయము వేచి తన ప్రాణములు గొనవలె నన్న దీక్షతో గూఢముగాఁ దన్ను వెంబడింపవచ్చునని యోజిఁ గినవాఁ డయి కొంతకాలము వారు కనుగొనలేని వివిక్తస్థలములకుఁ బోవుట మంచి దని తలఁచి, యక్కడనుండి యతఁడు టైరు సీడను తీరములకుఁ బోయెను.

టైరు సీడన్ పురములు ఫినీసియా దేశములోని ముఖ్య పట్టణములు. ఆకాలమునందు ఫినిసియా దేశస్థులు మిక్కిలి ధనసంపన్నులును వృద్ధిగాములును నయి యుండిరి. వారు వ్యాపారముల యందు తెలివిగలవా రయి యత్యంతసమర్థులై యుండిరి. వారు కొంత వఱకు విగ్రహారాధకులు. విగ్రహారాధకుల నెల్ల సామాన్యముగా ద్వేషించునట్లే యూదులు టైరుపురవాసులను సీడన్పురవాసులను

ద్వేషించుచుండిరి. కాని వారిప్రాబల్యముచూచి భయపడుచుండిరి. ఆదేశములను మ్లేచ్ఛభూములనుగా నిషేధించి కర్మనిష్ఠులయిన ఫారిసీలు మొదలైన ఛాందసులు లాదేశములు త్రొక్కినయెడల తామపవిత్రుల మగుదుమని భావించి యందడుగిడకుండిరి. అయినను మతోన్మాదులు కాని యూదు లనేకులు వాణిజ్యాదికర్మలను పురస్కరించుకొని పోయి యా పట్టణములలోను వానిచుట్టుపట్టులను నివసించుచుండిరి. జీసస్సీదేశమును జేరి తన్ను సురక్షితునిగా భావించుకొనెను; అది స్వాధికారములోఁ జేరినదికాదు కాఁబట్టి తన్నుఁ బట్టుకొనుట కయి హీరాడక్కడకు భటులను బంపలేఁడు; ఆదేశమునందడుగుపెట్టుటయే పాపమని భావించువాఁరగుటచేత ఫారిసీలు తన్ను వెన్నాడుటకు సాహసింపఁజాలరు; స్థిరనివాస మేర్పఱుచుకొని యున్న యూదులు పలువురక్కడ నుండియుండుటచేత వారిలో గొందఱు తనయెడల మిత్రభావమును కనఁబఱుప వచ్చును. ఈ హేతువులచేత శత్రుబాధలనుండి తాత్కాలిక విముక్తి నొందుట కది మంచిస్థల మని జీస స్సక్కడ కొంతకాలముండెను గాని యెంతకాలముండెనో నిశ్చయముగా తెలియదు. కాని కొన్నివారము లతఁ డక్కడనుండె ననుటకు సందేహము లేదు. స్వదేశమును పరిత్యజించి పరదేశమును శరణ్యముగాఁ జేకొని యుండుట జీసస్సున కప్పుడు గొప్ప శోధనసమయముగా నుండి యుండ వచ్చును. అతనికిని శిష్యులకును దక్క తక్కినవారి కందఱికిని శత్రువులచే నతఁడు పూర్ణముగా పరాజితుఁ డయి పలాయితుఁ డయ్యెనని తోఁచియుండ వచ్చును. కాని యతఁడుమాత్ర మెప్పుడును ధైర్యమును విడువలేదు. భగవంతుఁ డభిషిక్తునిగా నియమించి తన కప్పగించినాఁ డని యతఁడు త్రికరణశుద్ధిగా నమ్మియుండిన మహాకార్యాధీశ్వరకృపవలన కడపట సంపూర్ణవిజయము నొందక మాన దని

యతఁ డెంతదృఢనిశ్చయము గలవాఁడయి యుండినను, పరమ కర్తవ్య మయి తనపాలఁ బడిన యీ ఘనకార్యము నీబాధలలోను ప్రతిబంధ ములలోను తా నెట్లు నిర్విఘ్నముగా నిర్వహింపఁ గలుగుదునా యన్న చింతమాత్ర మాతని మనస్సును సదా బాధించుచుండెను. ఫారిసీలు తమ యుపాయములును కృషియు సంపూర్ణముగా సఫలము లయ్యె ననియు జీసస్సు తన సన్నిధ్గఱు శిష్యులతోను మరల తమకు మొగము చూపుటకు సాహసింపఁ డనియు తలఁచి తాము కృతార్థుల మయినట్లు గర్వపడుచుండిరి.

ఈ పరదేశావాసము జీసస్సున కనేకవిధముల లాభకర మయ్యెను. మొదటిది భావికర్తవ్యమునుగూర్చి చక్కఁగా నాలోచించు కొనుటకు కావలసినంత యవకాశము కలిగెను. రెండవది శిష్యులకు సర్వ ధర్మములందును సగుపదేశములు చేసి వారిని సుశిక్షితదృఢచిత్తులను గావించుటకయి తగిన సమయములు తటస్థించెను. మూఁడవది కయ్యము నకుఁ గాలుద్రవ్వుచు వివాదైకశీలతతో నానాటికి మీఁదిమీఁదికి వచ్చుచుండెడి యవినయపరు లయిన ఫారిసీలవలనను సమయాసమ యములను విచారింపక రోగులను స్వస్థపరుపవలసినదని దీనముగా వేఁడుచు కాళ్ళు వ్రేళ్ళు పట్టుకొని విరామము లేక పయిని బడుచుండెడి మూఁకలవలనను తొందరలు లేకపోవుటచేత నాతనికి సంతత మనశ్శాంతి కలిగెను. సదా చెంతనుండి యుపదేశార్థములను శ్రద్ధాళువు లయి కర్ణ రసాయనముగా వినుచుండుటచేత నూతనభక్తి బలోత్సాహములు కలవా రయి శిష్యులు తననాయకునియెడల తొంటికంటెను సహస్ర గుణాధిక మైన ప్రేమను విశ్వాసమును గలవా రైరి. జీసస్సుయొక్క వాసగృహమునకు సమీపమునఁ గాపుర మున్నయొక ఫినీసియా దేశ స్త్రీకి కొంతకాలమునుండి మతిచాంచల్యము నొందియుండిన యొక

కూఁతు రుండెను. తల్లి కాకొమారిత యత్యంత ప్రేమాస్పదురాలు. ఆకాలమునందు చిత్తచాంచల్యాదు లైన రోగములచేత బాధపడు వారిని దయ్యములుపట్టినవా రని భావించుచుండెడివారు. తన యింటికి దాపుననే కాఁపురమున్న యాపరదేశస్థుఁడు గాలిలీదేశప్రవక్తయని తల్లి యేలాగుననో తెలిసికొనెను. ఎఱుఁగినవా రెవ్వరును లేకపోయినను జీసస్సుకీర్తి యావలికే ఫినీసియావంటి దూరదేశములలో సహితము వ్యాపించెను. యూదులు ఫినీసియా దేశస్థులను కుక్కలకంటెను హీనముగాఁ జూచుచు వారియెడల దయాదాక్షిణ్యములు లేనివా రయి యుందురని యామె యెఱుఁగును. అయినను తాను పోయి వేడుకొన్న పక్షమున నతఁడు తన ప్రార్థనను వృథాపుచ్చఁ డనియు, ఆతని యనుగ్రహమువలన నేలాగుననైనఁ దనకొమారితను స్వస్థపఱుచుకోఁ గలుగుదు ననియు, ఆమె నమ్మియుండెను. అందుచేత నొకనాఁ డతఁడు శిష్యులను వెంటఁగొని యిల్లువెడలి వీధిలోనికి రాఁగానే తన్ననుగ్రహించి తన తనయను స్వస్థచిత్తురాలిని జేయువలయునని మొఱ్ఱవెట్టుచు నాతనివెంటఁబడెను. అతఁ డామెమొఱను వినియు విననియట్లు ముందువంక నడవసాఁగెను. ఆమె వెనుక మరలక దీనస్వరముతో బిగ్గరగా నఱచుచు వెంటనడవఁజొచ్చెను. శిష్యు లామెదీనాలాపము లాలకించి ప్రభువు నుద్దేశించి “యామె మనవి విని పంపి వేయుఁడు” అని పలికిరి. ఆమాటల కతఁడు “నే నిస్రాయిలువంశమువారి రక్షణముకొఱకుమాత్రమే పంపఁబడలేదా? మెస్సయా యూదులకొఱకే పంపఁబడినపక్షమున నేనీమె కెట్లు సాయము చేయఁగలను?” అని యుత్తరమిచ్చెను. దానికి శిష్యులు మాఱువలుకనందున, జీస స్సక్కడ నిలిచి యామె వచ్చి తన్ను కలిసికొనువఱకును వేచియుండెను. మొట్టమొదట జీస స్సామెమాటలు వినిపించుకోక ముందుకు సాగిపోవుట

శిష్యుల కామె మొదల జాలి కలుగఁజేసి వారిచేత నామెకు తోడుపడవలసినదని పలికించుటకే గాని యామెప్రార్థనను నిరాకరించి పంపివేయవలె నన్న యుద్దేశముతో నెంతమాత్రమును కాదు. మెస్సయా యొక్క యూదులరక్షణార్థమే పంపఁబడు నని యూదు లందఱియభిప్రాయము నయి యున్నది. జీసస్సుయొక్క శిష్యులనుసహిత మాయభిప్రాయము పూర్ణముగా విడిచి పోయినది కాదు. ఒక్కయూదులలో మాత్రమే కాక సర్వజాతులవారిలోను సర్వదేశములవారిలోను ఈశ్వరరాజ్యమును స్థాపించుట కయి మెస్సయా పంపఁబడె నని జీసస్సు బోధించినప్పుడు శిష్యులలో నెవ్వరో "మెస్సయా యూదులకొఱకే పంపఁబడె" నని పలికి యుండుటచేత వారిమాటలు వారి కొప్పగించుట కయి వారన్యదేశస్త్రీకి సాయముచేయ వేఁడినప్పుడు జీసస్సు పయిమాటలు పలికి యుండును.

ఇంతలో నామె సమీపించి పాదములమీఁదఁ బడి "ప్రభువా! సాయము చేయుము" అని దీనముగా వేఁడుకొనెను. 'నీయభీష్టసిద్ధి యగునుగాక! పొమ్ము' అని యాతఁ డామెను పంపివేసెను. ఆమె యింటికిఁ బోయి కొమారితతో జరిగినవృత్తాంతము చెప్పినప్పటికాయువతి స్వస్థచిత్తురా లయ్యెనఁట! రోగిని చూడకయునుపే రోగశాంతి కలుగుట యెట్లు తటస్థ మయ్యెనో యూహింప శక్యము కాదు. గాని చికిత్సకునిమాటయందు రోగికి సంపూర్ణవిశ్వాస మున్నచో నట్లు జరుగుట యసాధ్యము కాదని యనుభవశాలులు చెప్పుచున్నారు. దేవునిదృష్టియందు సర్వజనులును సమాను లనియు, ఈశ్వరానుగ్రహమును బడయుటకు జాతిమతదేశభేదములు లేక యెల్లవారును సమానముగానే పాత్రులనియు, అతఁడు పయిదృష్టాంతము వలన శిష్యులమనస్సులలో దృఢముగా నాటుకొనునట్లు చేసెను. యూదులు

జాతిమాత్రమే యీశ్వరునికి ప్రియ మయినబిడ్డల మనియు, ఇతర జాతులవా రందఱును భగవదనుగ్రహదూరు లయినపతితు లనియు, భావించు చుండిరి. జీస స్సట్టిదురభిమాన మెంతమాత్రమును లేనివాఁడయి మానవజాతి యంతయు నీశ్వరసంతాన మనియు, జాతిదేశ వ్యత్యాసములు లేక యెల్ల వారును సోదరభావముతో నీశ్వరరాజ్యములోఁ జేరి సుఖింపవలసినవా రనియు, అట్లు చేర్చి యీశ్వరరాజ్యమును భూమిమీఁద స్థాపించుటయే మెస్సయా యగుటవలనఁ దనపాలఁబడిన పరమధర్మమనియు, భావించి యుండెను. ఈసత్యమును తన శిష్యకోటియొక్క హృదయఫలకములందు శిలాక్షరములవలె నాటుకొనునట్లు చేయుట కయి యతఁ డనేకవిధముల పాటుపడెను.

టైరు సీడన్ పట్టణప్రాంతములయం దీప్రకారముగా కొంత కాలము గడపినపిమ్మట జీసస్సు మరల కేపర్నామునంక స్వదేశము నకు మరలెను. అతఁడు గాలిలీదేశములో ప్రవేశింపఁగానే జనులు యథాపూర్వముగా సంతుష్టస్వాంతములతో నతనిచుట్టును మూఁగఁ జొచ్చిరికాని, ఫారసీలు జాగరూకు లయి యాతని జంపనైనను జంపవలెను లేదా యాతనినో రైనను నడఁపవలెనని తా మారంభములో పూనినపూనిక నిప్పుడుసహిత మెంతమాత్రమును విడిచినవారు కారు. వా రాతనిని వెంటనే తారసించి నీవు మెస్సయా వయినందుకుఁ గలయమానుష మైన నిదర్శనమును దేని నైనను జూపవలసిన దని పట్టుకొనిరి. తన వినాశనోపాయముగా వా రేదోవన్నుగడ వన్నుకొని వచ్చినారని తెలిసికొని జీసస్సు వారి కెంతమాత్రమును సందీయక "ఓ వంచకులారా! మీమాటలతో నాకేమియు పని లేదు పొండు" అని యదలించుచు వారినుండి విముఖుఁ డయి శిష్యబృందముతోడ వెడలిపోయెను. జనులకు ధర్మోపదేశములు చేసి జనానురాగమును

బడయుచు పనిచేయుచుండఁగాఁ జూచి యాదుష్టులు తన్ను స్వదేశములో బ్రతుకనియ్యరనియు, ఇంతటితో గాలిలీ దేశములో తనపని తుదముట్టెననియు, దృఢము చేసికొని యతఁడు స్వదేశమును విడిచి యీసారి యుత్తరాభిముఖుఁడయి వెడలి తూర్పున జార్డనునదీజన్మస్థానప్రాంతములవఱకును బోయెను. ఈలోపల నతఁడు తనభావికర్మమును నిశ్చయించుకొని దారిసాగి పోవుచున్న డొకచోట శిష్యులను దారిప్రక్కకు పిలిచి నిలిపి "నే నెవరని జనులు చెప్పుచున్నారు?" అని వారి నడిగెను. సమాధినుండి లేచి బ్రతికి వచ్చినస్నానికుఁ డైనజానని కొందఱును, పునర్జీవితుఁ డైనయొకపూర్వప్రవక్తయని కొందఱును, చెప్పుకొనుచున్నారని వారు బదులు చెప్పిరి. అతఁడు చెప్పవాల్పక వారిమొగములవంకఁ జూచుచు "నే నెవరని మీరు తలఁచుచున్నారు?" అని యడిగెను. వారిలో పేఁపలవాఁ డైనసీమన్ "నీవు దేవునిచేఁ బంపఁబడిన మెస్సయావు" అని యనుమానింపక తత్క్షణమే యుత్తరము చెప్పెను. ఆయుత్తరమువలన జీసస్సు మనస్సున కపరిమిత సంతోషము కలిగెను. ఫారిసీలచే బాధలుపెట్టఁబడి స్వదేశత్యాగము చేసి విదేశములో నసహాయుఁడయి యేకాకిగా తిరుగుచున్నయీకాలములోసహితము శిష్యులకు తనమీఁదిపూర్ణవిశ్వాస మణుమాత్రమును తగ్గక తన్ను మెస్సయాయని నిర్వ్యాజాచంచలభక్తితో నమ్ముచున్నారని తెలిసికొనుటయే యాతనిసంతోషమునకుఁ గారణము. "ఓయీ! సీమన్! నీవు ధన్యుఁడవు. స్వర్గములో నున్న పరమపిత నీకు ప్రకాశపఱుచుట చేత నీవిది పలికినాఁడవేకాని జనులు నీతోఁ జెప్పి యుంటచేత దీనిని నీవన్నవాఁడవు కావు. ఇఁక నీపేరు పీటరు. ఈపదమునకు పర్వత మని యర్థము. ఈపర్వతముమీఁద దుష్టాధికారసమన్వితు లెవ్వరును పడఁగొట్టఁజాలని సుస్థిరధర్మవార్యవ్యము

నిర్మించెదను.'' అని జీసస్సు పలికెను. ఈమాటలు పలుకఁగానే యావలి కాతనిమనస్సులో దుర్భరముగా నుండినభార మంతయు చేతులతో దింపివేసినట్లు తక్షణము తగ్గిపోయెను. మనస్సులో నున్న చింత యంతయు తొలఁగిపోఁగా, జయము కరస్థమయియున్న ట్లాతనికిఁ గానఁబడెను.

ఫారిసీలు తన్ను చంపెదుపక్షమున తాను నేర్పినబోధమును చక్కఁగా గ్రహించి జనులలో ప్రవచనము చేయఁగలవాఁ డెవ్వఁడైన నొక్కఁ డున్నాఁ డన్ననిశ్చయ మింతవఱకును జీసస్సు మనస్సునకు కలిగి యుండలేదు. అవ్యాజస్వామిభక్తి గలవాఁడయి తా నుపదేశించినధర్మసంచయమును తనయనంతరమున విడువక ప్రవచనము చేయువాఁడు సీమన్ పీటరొక్కఁ డున్నాఁడని యిప్పు డతనికి తెలియ వచ్చెను; తక్కినశిష్యులును స్వామిభక్తివిశిష్టులయి నిస్సందేహముగాఁ దామును ధర్మప్రవచనముచేయ సంసిద్ధు లయి యున్నట్లు నమ్మఁబలికిరి. క్రొత్తమనుష్యులలో వారు చేసిన దేశాటనము వ్యర్థముగా పోలేదు. శిష్యులు తమస్వామినిగూర్చి యెక్కువగాఁ దెలిసికొనఁగలవా రయిరి. అతఁ డెట్లు కష్టములకు సహించి ధైర్యమువహించి యుండఁగలిగెనో, అన్నియాపదలలోను చలింపక తాను భగవంతునిచేఁ బంపఁబడిన మెస్సయానని యాతఁ డెంత దృఢనిశ్చయముకలవాఁడయి యుండెనో, వారు సదా సమ్ముఖమున నుండి చూచుచువచ్చుట చేత వారి కుండినవిశ్వాస మంతకంతకు బలపడి సుస్థిర మయ్యెను. ఫారిసీలు తామాతనిని పరదేశములకుఁ బాఱఁదోలినప్పు డాతని ప్రాబల్యమును యాపుమాపుచున్నా మనుకొనిరి గాని యీపరదేశ ఖండారము యాతనిశిష్యులలో ఫారిసీ లెప్పుడును నాశము చేయలేని

ప్రేమాతిశయము మాతనిపైఁ గలుగునట్లు చేసి యాతని ప్రాబల్యమును మఱింత పెంపు చెందించెను.

శిష్యగణము బయలుపఱిచిన యీ నూతనోత్సాహభక్తివిశ్వాసములచేత జీసస్సునకు తాను మనస్సులో నేర్పఱుచుకొన్న మనోనిశ్చయమును సాగించుట మఱింత సులభ మయ్యెను. జీసస్సు మనస్సులో నేర్పఱుచుకొన్న నిశ్చయము మృత్యుముఖప్రవేశమున కయి సరిగా ముందంజె వేయుటయే యైనను తాను బోయి జెరూసలేమునగరములో ధర్మప్రవచనము చేయవలె ననుట. తానక్కడ నుండఁ దటస్థించెడు కొన్ని దినములలోను జనులను మేలుకొలిపి వారికి జ్ఞానబోధ చేయుట కయి తాను జేయఁగలిగిన దంతయుఁ జేయవలెనని యాతని యభిలాషము. తరువాత శత్రువులు తాము చేయఁగలిగినంత చెఱుపును జేసి తన ప్రాణములు గొన్నను, తానీవఱకు నిర్వహించినదే తనమరణదృష్టాంతమువలన బలపడి తన శిష్యుల హృదయములయందు స్థిరముద్రిత మయి ఫలకారి యగునని యాతనినమ్మకము. తాను జెరూసలేమునగరమునకు పోక తీఱ దనియు, తనకక్కడ మరణము సంభవించుననియు, అతఁడు స్పష్టముగా తెలిసికొని యుండెను. ఎల్లప్పుడును తనచుట్టును మిత్రులు పరివేష్టించి యుండుసుగాన తనకు పగటివేళ భయ ముండదనియు, తాను రాత్రివేళ పట్టుకోఁబడి రోమనుచెఱసాలలో బంధింపఁబడినపక్షమున మిత్రులకు విడిపింప సాధ్యము కాదనియు, ఎఱిఁగినవాఁ డగుటచేత నాతఁడు శిష్యులను జేరఁబిలిచి తానుద్దేశించుకొన్న కార్యక్రమమును కడపట జరగఁబోవు పర్యవసానమును వారితోఁ దెలిపెను. వారు తమస్వామిని ప్రాణాధికముగా ప్రేమించు చుండినవా రగుటచేత తమకు ప్రభువులోడి వియోగము కలుగుననియు ప్రభువునకు విరోధులవలన నాపద వాటిల్లు ననియు

వినుటయే వారికి దుస్సహ మయి తీవ్రమనోవేదనాకర మయ్యెను. అందుచేత "ఓప్రభువా! ఈయాపద నీకు ప్రాపింపకుండునుగాక!" అని పలికి పీటరు రాతనిని జెరూసలేమునకు పోకుండ బోధించి యొప్పింపం జూచెను. పీటరు తనప్రభువుమీఁది హృదయపూర్వక మైన ప్రేమాతిశయముచేతనే యట్లు మరలింపఁజూచెను గాని వేఱుకారణముచేతఁ గాదు. ఈసంగతి పూర్ణముగా నెఱిఁగినవాఁ డయ్యును జీసస్సు తన కీశ్వరుఁడు నిధించిన కార్యకరణమార్గము క్లేశకంటకములమీఁదుగా దుర్మరణాఘాతమునకుఁ బోవలసి యున్న దని కనిపెట్టినవాఁ డగుట చేత పీటరుయొక్క ప్రార్థనము తన్నీశ్వరనిర్ణయమునుండి మరలించు ప్రయత్నమని భావించి "ఓపిశాచమా! వెనుక మరలుము. నీవు మనుష్యవాంఛితమును దెలుపుచున్నావుగాని యీశ్వరేచ్ఛను దెలుపు చున్నాఁడవు కావు" అని మందలించెను.

వారాదేశములో నింకను గొన్ని దినములు సీజరాపురప్రాంతమునం దుండిరి. అతఁ డొకదినమురాత్రి ముగ్గురుశిష్యులను వెంటఁ బెట్టుకొని ప్రార్థనము చేయుట కయి యొకకొండమీఁదికి పోయెను. ఆశిష్యు లక్కడ తమస్వామి యిద్దఱు మహాతేజస్వు లైన దేవదూతలతో మాటాడుచుండఁగాఁ దాము చూచితి మనియు, తమప్రభు వప్పు డపూర్వ మైన దివ్యతేజస్సుతో ప్రకాశించె ననియు, చెప్పిరి. దేవదూతలు వచ్చి మాటాడి పోయిన వార్త వాస్తవ మయినను కాక పోయినను, జీస స్సీశ్వరుని హృదయపీఠమునందు నిలుపుకొని నిశ్చలభక్తితో ప్రార్థించినప్పుడు భక్త్యావేశముచేత భావమునం దతఁ డీశ్వర సాక్షాత్కారము ననుభవించి కర్తవ్యోపదేశమును బడసినట్టు భావించుకొని పరమానందభరితహృదయుఁ డయి తొంటికంటె నధికముఖవికాసముతో శిష్యులఁ గలిసికొని యుండుననుటకు సందేహ

ముండదు. తన మరణానంతరమున సహితము పన్నిద్దఱు శిష్యులును దృఢభక్తియుక్తు లయియుండి తాను బోధించిన సత్యములను లోకమునకు ప్రకటించి ధర్మవ్యాపనము గావింతు రనియు, తన మరణము శిష్యుల మనస్సులకు తన్నధికప్రీతిపాత్రునిఁ జేసి తన యుపదేశములను శిలాక్షరములవలె దృఢముగా నాటుకొనునట్లు చేసి వారి హృదయములలో స్థిరపడుచుననియు, ఎఱిఁగినవాఁ డగుటచేత నాతఁ డింకొకసారి పోయి స్వదేశమును వీడ్కొని యక్కడనుండి రాజధాని యైన జెరూసలేమునగరమున కరిగి యచ్చట నిశ్శంకముగా తాను మెస్సయా నని ఘోషించి ధర్మ ధ్వజ మెత్తి సత్యప్రవచనము చేయ నిశ్చయించుకొనెను.

ఇట్లు జెరూసలేము యాత్రాదీక్షవహించి యతఁడు శిష్యసహితముగా బైలుదేఱి కతిపయ ప్రయాణములు చేసి త్రోవలో కేపర్నామునగరము చేరెను. కేపర్నామునివాసు లైన శిష్యులాతని రాకను ముందుగానే తెలిసికొని ప్రత్యుత్థానము చేసి తీసికొని వచ్చిరి. తాను జెరూసలేము యాత్రార్థము పోవుచు మార్గమధ్యమున వారిని జూడవచ్చితి ననియు, వారి ముఖదర్శనము చేయు భాగ్యము తనకు మరల లభింప దనియు, అతఁడు చెప్పినప్పుడు ప్రభుసందర్శన సంతోషపరవశు లయి యున్న యాభక్తులు తమస్వామి యొక్క శక్తి సామర్థ్యాదులను బట్టి యట్టిదుస్స్థితి కలుగఁబో దన్న నమ్మకముతో మనస్సులలో లేశమును క్లేశము నొందినవారు కారు. ఈశ్వరునిచే నభిషిక్తుఁ డయి మహిమాఢ్యుఁ డయిన ప్రభువును సంహరించుట ఫారిసీలవంటి నరాధములకు సాధ్యము కాదని వారు తలఁచియుండిరి. అంతే కాక జెరూసలేము చేరి మృదుమధుర గంభీరవాక్యములతో ప్రభువు తన ధర్మవచనామృత రసప్రవాహమును వెల్లిగొలుపఁగానే సమస్త

హితు లయి యహితులు సహితము వశ్యు లగుదు రనియు, అందు చేత తమస్వామికి జయము సులభ మగు ననియు, ఒకవేళ గిట్టనివారు కొందఱు నుండగమున కొడిగట్టినను భక్త్యాగ్రేసరు లయి ప్రభువును గురుభావముతో ప్రేమించు ప్రజలు వారి నవలీలగా పరాజితులను జేసి యపాయము నుండి రక్షింతు రనియు, భక్త్యావేశము చేత కేవర్నాము లోని శిష్యులు విశ్వసించి యుండిరి. భక్త్యావేశము చేతను ప్రేమాతిశయము చేతను తాము గొప్పగా నెంచువారిని లోకమంతయు నారీతినే యెంచు ననిభావించుట వింతకాదు గదా! అయినను జీసస్సు మాత్రము దూరదేశయాత్రకుఁ బోవునప్పుడు కడసారి యాప్తులకుఁ జెప్పవలసిన హితవచనములు వారికిఁ జెప్పెను. శిష్యులలో నొకఁడు చెంతను జేరి "యీశ్వరరాజ్యములో నధికుఁ డగువాఁ డెట్టివాఁడు?" అని ప్రశ్న వేసెను. జీసస్సు చేరువ నున్న యొకశిశువును జేరఁదీసుకొని శిష్యులవంకకుఁ దిరిగి "యీ శిశువు వలె నెవ్వఁడు పాప మెఱుఁగనివాఁడగునో యట్టివాఁ డీశ్వరరాజ్యములో నధికుఁ డగును" అని యుత్తరము చెప్పెను. ఆశిశువు నింకను చేతిలోనే యుంచుకొని జీసస్సు శిష్యులవంకకుఁ జూచి, "మీరు మీతోడివారి కంటె నెక్కుడవారుగా కనఁబడుట కెంతమాత్రమును ప్రయత్నము చేయఁగూడదు; మీ ప్రయత్న మంతయు వారి నెక్కుడసుఖవంతులనుగా నెట్లుచేయఁ గలుగుదుమా యనుట కయి యుండవలెను; తక్కువస్థితిలో నున్న వారియెడల నెప్పుడును ననాదరభావము చూపరాదు; ఇటువంటి హీనస్థితిలో నున్నవారికే సంతోషమును సౌఖ్యమును గలిగించుట కయి యెక్కువకృషి చేయవలెను; ఇటువంటి తక్కువవారిలో నెవ్వరి విషయమున నయిన మీరపచారము చేసినయెడల, అది మీరు నావిషయమున చేసినయపచారమే; వారికి చేసిన యుపకారము నాకు చేసిన

దానినిగా నేను భావించుకొనెదను; తమ్ము రక్షించుకొనలేని దుర్బలులకు హాని చేయుట కంటె మెడకు తిరుగంటిరాయి కట్టుకొని లోతు సముద్రములో పడుట మనుష్యునకు మంచిది; మీ రెప్పుడును అపకారమునకు ప్రత్యపకారము చేయరాదు." అని యీ ప్రకారము చెప్పుచుండగా "ప్రభువా! నాసోదరుఁడు నాకపకారము చేయుచు వచ్చినప్పుడు నే నెన్నిసారు లాతని క్షమింపవలెను? ఏడుసారులు క్షమింపవలెనా?" అని పేతు రడిగెను. "ఏడు సారులు కాదు. అవశ్యక మయినయెడల డెబ్బదియేడు సారులు క్షమింపవలెను." అని జీసస్సు బదులు చెప్పెను. డెబ్బదియేడు సారు లన్నమాట కెల్లప్పుడును క్షమింపవలె నని యర్థము!

ఇట్లు జీసస్సు శిష్యులకు హితవాక్యము లనేకములు చెప్పి, వారు తన యెదుట నిప్పుడు ధైర్యశాలులుగా నున్నను తాను వారిని విడిచిపోయిన తరువాత నొకానొకప్పుడు బలవంతులును గర్వితులు నయినఫారసీలు బాధింపఁ గడఁగినప్పుడు ధైర్యము చెడి తమ్ముఁ దుర్బలులనుగా భావించుకొనవచ్చు నని యెంచి వారికి దిటవు గలుగఁ దలఁచి "మిమ్ము మించి బలవంతులు మిమ్ము బాధింపఁ దలపెట్టినను భయపడకుఁడు; వారి యధికార మీలోకజీవితమును దాటిరాదు; తరువాత మిమ్ము బహుమానించువాఁ డీశ్వరుఁ డున్నాఁడు. ఈ గొప్ప ప్రపంచములో పోల్చిచూచినప్పుడు మీ రత్యల్పసంఖ్యావారుగానే యున్నను, నాపేరున మీరందఱును నొక్కటిగా నిలుతురేని మీకు సాయముగా నాబలమును గలవారయి యుందు రనియు నేనేమీకు తోడుగా నుందు ననియు సదా జ్ఞప్తియం దుంచుకొనుఁడు" అని వారికి నూతనశ్రద్ధోత్సాహములు పురికొల్పి, అతఁడు వారినివీడ్కొని బయలు వెడలెను.

ఈసారి కేపర్నాము నుండి జీసస్సు జెరూసలేముయాత్రకు బైలుదేఱి నప్పు డాతని పన్నిద్దఱు శిష్యులు మాత్రమే గాక పౌరుల లోని మిత్రులును ఇతర శిష్యులును కూడ ననేకులు స్త్రీపురుషు లాతనివెంట ప్రయాణము మయి వచ్చిరి. వారిలో కొంద ఱాతనిధర్మ బోధనలు వినవలె ననియు, తమసాయము కావలసివచ్చిన యెడల చేయవలయు ననియు, ఉద్దేశించుకొని వచ్చిరి. మఱికొందఱు పాస్సో వరపండుగ సమీపించుచున్నందున నాతని యుపదేశములు వినుచు నాతనితోడఁ గూడ గలిసి యాత్రకుఁ బోయినపక్షమున తీర్థమును స్వార్థమునుకూడ సమకూడు నని వెంటనంటిరి. వారు బహుదినములు ప్రయాణము చేసి గాలిలీ దేశమును గడచి దిగువ భాగమున జోర్డను నదిని దాటి జూడియా దేశమునఁ బ్రవేశించిరి. కేపర్నాము పుర మున్నది గాలిలీ దేశము; జెరూసలేము నగరమున్నది జూడియా దేశము. పెక్కుబాటలకు సంధిస్థాన మయునజెరికోపట్టణమును చేరునప్పటికి నానాముఖములవచ్చు యాత్రాపరు లయినప్రజలతో జెరూసలేము నకుఁ బోవుబాట క్రిక్కిఱిసిపోవ నారంభించెను. నాజరెత్తునగరమహా ప్రవక్త యనియు మెస్సయా యనియు జీసస్సుకీర్తి యీవఱకే దేశదేశ ములలో వ్యాపించియుండుటచే తీర్థప్రజలాతనిబోధలు వినవలెననియు ముఖసందర్శనము చేయవలె ననియు మూఁకమూఁకలుగావచ్చి యాత్ర ముతో నాతనిపైని బడఁజొచ్చిరి. వారిసందడినుండి కాపాడుట కయి శిష్యు లాతని చుట్టును జేరి వయిఁబడుమూఁకలను తొలఁగఁ ద్రోచు చుండిరి. ఈసందడిలో స్త్రీలు కొందఱు బిడ్డలను చంకనెత్తుకొని యొండొరులను మీఱి మెల్లమెల్లఁగా గుంపులోనుండి త్రోచుకొని వచ్చి జీసస్సును సమీపించిరి. వారతఁడు చేసెడియుపదేశములను విన వలెనన్న యాసక్తితో నంత శ్రమపడి గాలేదుగాని యటువంటి మహాను

భావుఁడు తన చేతులతో స్పృశించి తమ బిడ్డలను దీవించినయెడల వారికి మేలు కలుగు నన్న యపేక్షతో వచ్చిరి. శిష్యులు వారిని వారించి "ప్రభువారు మిక్కిలి పనిగానున్నారని మీకు కనఁబడుచుండలేదా? ఇప్పుడు వారు మీతో శ్రమపడఁజాలరు" అని వెనుకకుఁ ద్రోచిరి. జీసస్సది కనిపెట్టి యసంతుష్టిని దెలిపెడి చూపులతో శిష్యుల వంకఁ జూచి "ఆ పసిబిడ్డల నటు రానిండు. వారిని వారింప వలదు. ఈశ్వరరాజ్య మిటువంటివారిదే" అని పలికెను. అప్పుడు తల్లు లొకరి వెనుక నొకరు బిడ్డల నెత్తుకొని ముందుకు రాఁగా జీసస్సొకరి తరువాత నొకరిని గా బిడ్డలను వారిచేతులలోనుండి తీసుకొని ప్రేమను జూపు చూపులతోను నవ్వు మొగముతోను వారిమీఁద చేయునైచి యందఱిని 'భగవంతుఁడు మిమ్ము రక్షించును గాక' యని యాశీర్వదించెను.

ఆతనిరాకను విని [illegible] జనులు మూఁకలు మూఁకలుగా వచ్చి యేప్రకారముగా చుట్టుకొనుచు వచ్చిరో యాప్రకారముగానే ఫారిసీలు సహితము వచ్చి చుట్టుకొని పరాభవింపవలెనన్న దుశ్చింతతో గాలిలీ దేశమునందువలెనే జూడియా దేశమునందును బహువిధప్రశ్నలువేసి బాధింపఁ జొచ్చిరి. ఆతఁడు సమయోచితబుద్ధి గలవాఁడయి సదుత్తరములు చెప్పి నోరడఁచి వారిని తిరస్కారభావముతోఁ బంపివేయుచుండెను. ఫారసీ లెంత బద్ధమత్సరులయి బాధింప పాటుపడినను జెరూసలేము నగరమునందు సహితము తమస్వామికి పరాభవము గలుగఁబోదని భావించి శిష్యులు సంతితోత్సాహవంతులయి యుండిరి. జీసస్సు వారి కుత్సాహభంగము కలిగింప నిష్టములేనివాఁడయినను, తన కాకస్మికముగా మరణము సంప్రాప్తమగునవసరమున భగ్నోత్సాహులయి ధైర్యమును గోలుపోయి తాను నియమించిన కార్యమును నిర్వహించుటకు జంకుదురేమో యను భయము

చేత జెరికోపట్టణమార్గసమీపమున తన పన్నిద్దఱు శిష్యులను ప్రక్కకుఁ బిలిచి వారితో "నాశత్రువు లందఱిని నేను నోరడఁచి జెరూసలేము నగరములో నేను మెస్సయా నయి మహాప్రభావముతోను తేజస్సు తోను వసింతునని మీరు తలఁచియున్నట్లు జరగఁబోదు. ఆచార్యులు నన్ను పట్టుకొని, వధార్హునిగా నిర్ణయించి ఱ్ఱూనిపైఁ బెట్టి ఘేకులుకొట్టి చంపుటకయి రోమనుల కొప్పగింతురు" అని చెప్పెను. ఆమాటలు విన్నప్పుడు తాత్కాలికముగా వారి మనస్సులకు విచారము కలిగి నను, అతనిశక్తియం దత్యంతవిశ్వాసము గలవా రగుటచేత తరువాత వా రంతగా చింతనొంద యుండలేరు గాని యాతఁడు మాత్రము చింతాకులితస్వాంతుఁ డయియే యుండెను. వారు జెరూసలేము నగర మును సమీపించుకొలఁదిని మానసోత్సాహము హెచ్చినవా రయి తమ ప్రభు వీశ్వరరాజ్యపట్టాభిషిక్తుఁ డత్యంత శీఘ్రకాలములోనే యగు ననియు, కాఁగానే ప్రభుసన్నిధానవర్తు లగుటచేత తమ కధి కౌన్నత్యము కలుగఁబోవుచున్న దనియు, సంతోషపడుచు వచ్చుటయే కాక ప్రభుసమ్మానానురాగాతిశయముచేత తమలో నెవ్వ రగ్రస్థాన మును పొందువా రగుదురా యని పరస్పరస్పర్థ వహించువారు సహి తము కాఁజొచ్చిరి.

తనవెంటవచ్చిన గాలిలియా వారిలో పన్నిద్దఱు శిష్యులలోనివా రైన జేమ్సుయొక్కయు జానుయొక్కయు తల్లియైన సాలో మనునామె యుండెను. ఆమె తనకొడుకులు గొప్పవారు కావలె నన్న కోరిక గల దయి వారు శిష్యకోటిలో నెల్ల నగ్రగణ్యులుగా పరిగణింపఁ బడ వలె నని యభిలషించుచుండెను. జీస స్సెల్లవారిచే మెస్సయాగా సంగీక రింపఁబడి పూజింపఁబడునప్పుడు తమ్ము ప్రథమగౌరవస్థానమం దుంచున ట్లతనిచేత మాటపుచ్చుకోవలె నన్న వాంఛను వారి మనస్సులలో

పుట్టించిన దీమెయే యయి యుండును. తా మట్టిప్రార్థనను న్యాయముగా చేయుటకు వారిష్టములేనివా రయి యామెచేత నడిగించినైన నుందురు; లేదా యామె స్వబుద్ధిచేతనైన వారిపక్షమున నడిగియుండవచ్చును. వారు ముగ్గురును గలిసి జీసస్సువద్దకు వచ్చినప్పుడు సాలో మతనిపాద ములమీఁదఁ బడి "దేవా! నా కొక్కవర మియ్యవలె" నని వేఁడు కొనెను. "నీకేమికావలెను?" అని జీసస్సడిగెను. "నాయీ యిద్దఱు పుత్రులును నీరాజ్యములో నొకరు కుడిప్రక్కను ఇంకొక రెడమ ప్రక్కను నీ యుభయపార్శ్వముల నుండున ట్లనుగ్రహింపుము." అని వేఁడెను. జీస స్స్వస్స్థతపడి వారు తమతల్లికోరికలో చేరియున్నా రేమో కనిపెట్టుట కయి వారి మొగములవంకఁ జూచెను. తల్లి కోరినదే వారి కోరిక యని వారిచూపులవలనఁ దెలిసికొని వారికయి జాలి పడునట్లు నిందాగర్భముగా "మీ రేమి యడుగుచున్నారో మీ రెఱుఁగరు" అని యతఁడు పలికెను. వారు మెస్సయాకు పరిచరులగుటచేతఁ దమకున్నత పదము లభించు నన్న సంతోషమే గాని తమకు రానున్న కష్టదశలను తెలిసికోలేక మనోరథ స్వర్గసుఖభ్రాంతు లయి నిలుచుండిరి. "నేను త్రాగవలసిన పాత్రాంతరాళవిషపూరమును మీరు త్రాగఁగలరా? నేను సహింపవలసిన దుఃఖప్రవాహస్నానమును మీరు భరింపఁ గలరా?" అని యతఁ డడిగెను. "మేము త్రాగఁగలము భరింపఁగలము" అని వా రుత్సాహముతోను దృఢనిశ్చయముతోను బదులుచెప్పిరి. "మీరు నిశ్చయముగా పాత్రపూరిత వేదనావిషజలమును నాతో త్రాగు దురు; నావలెనే మీరు దుఃఖరసస్నానము చేయుదురు. కాని యీశ్వర రాజ్యములోని గౌరవస్థానములు నాయీవిలో లేవు. ఈశ్వరేచ్ఛా నిర్వ హణము చేత వానినిబడయుట కెవ్వ రర్హులగుదురో వారికవి మన వర ళోకపితచేత నియ్యబడును." అని యతఁడు మృదురీతిని చెప్పెను.

పయి ముగ్గురును రహస్యముగా తమగురువుతో మాటాడిన సంగతి యేలాగునో తక్కిన శిష్యులలో ప్రాకినది. జేమ్సు యొక్కయు జానుయొక్కయు తల్లి యే యొకవేళ జీసస్సుయొక్క మృదువచనములను బట్టి యతనికి తన కొడుకులయం దెక్కువప్రేమ గల దని భ్రమపడి యితరులవద్ద డంబములు చెప్పుకొని యుండును. వారిద్దఱును తమకంటె నెక్కువ యాధిక్యమును పొందవలె నని ప్రయత్నించి నందున కయి తక్కిన శిష్యులకు వారి యెడల యసూయయు కోపమును గలిగెను. ఇట్లు శిష్యులలోఁ గలిగిన యంతస్తాపమును దెలిసికొని దానిని నివారింపఁ దలఁచి యాసోదరుల వర్తనమును నిందింపక "లోకములో తాము గొప్పవారము కావలె నని ప్రయత్నించు మూర్ఖులు తలఁచునట్లుగానే వీరును తా మున్నతపదములకు నియమింపఁబడిన పక్షమున లోక మంతయు తమ్ము గౌరవించు ననుకొను చున్నారు. ఇతరులవలన గౌరవమును మాన్యతయు సంపాదించుకొనుటకు మార్గము తా మేదో యుత్తమ మయిన ఘనకార్యమును చేయుట మాత్రమే యని మీరు తెలిసికోవలెను" అని పలికి, వారు చేసినపని యనాలోచితమును బుద్ధిహీనము నైన ట్లితరులకు కనఁబడు నట్లుచేసి, జీసస్సు పదుగుఱ శిష్యుల కోపమును వారి తెలివితక్కువ కయి యా యిరువుఱ శిష్యుల మీఁదను గలిగిన జాలికి మార్చి, ఆయిద్దఱను తమ్ము నిందించుట కంటెను నెక్కువ సిగ్గుపడునట్లు చేసెను. వారు జెరికోపురము చేరిన తరువాత విశ్రాంతి కయి కొన్ని దినము లచ్చట నిలిచిరి. ఆదినములలో నక్కడ ననేకులు మిత్రులును శిష్యులును నయిరి. వీరిలో పలువురు జీసస్సు జెరికోనగరమును విడిచి బైలు దేరినప్పుడు శిష్యగణముతోఁ జేరి వెంబడించి జెరూసలేముపురప్రవేశ సమయమునం దతనిని పరివేష్టించివచ్చినపరివారమును మహత్తరమయినదానినిగాఁ జేసిరి.

పురబాహ్యప్రదేశము చేరఁగానే శిష్యులుకొందఱు పట్టణము లోనికిఁ బోయి యొకసుందర గానరాసభము నద్దెకుఁదెచ్చి దానిపై మెత్తవేసి జీసస్సును కూరుచుండఁ బెట్టి పరివారము చుట్టును బలిసి నడవ పురప్రవేశోత్సవముల కుపక్రమించిరి. ఆకాలమునం దాదేశ ములో గుఱ్ఱముల నెక్కుడు వాడుక లేదు. గొప్పవారు సహితము గాడిదలపైనే స్వారిచేయుచుండిరి. మనదేశపు గాడిదల వలెఁ గాక యూదేశపుగాడిదలు పెద్దవిగాను సుందర మైనవిగాను నుండును. ఇట్లు భక్తజనులు పరివేష్టించి నడువఁగా, శిష్యులుచ్చైస్స్వనముతో మంగళ గీతములు పాడఁగా, ఇతరులు 'విజయోస్తు' అనిదిక్కులుమాఱుమ్రోగు నట్లు జయజయధ్వానములు చేయుచుండఁగా, జీస స్సాలివుకొండనుండి దిగి రాఁ దొడఁగెను. దిక్కులు పిక్కటిల్ల నలుచు మూఁకలకోలాహల ధ్వానములును భక్తజనసంతోషధ్వానములును చెవినిఁ బడఁగా లోపలి నుండి వెలుపలికి వచ్చి పురజను లాయుత్సవముతోఁ జేరి నడవఁదొడఁ గిరి. ఆగుంపులోనుండి "ప్రభు నామమున వచ్చెడి యీతనికి శుభ మగును గాక!" యను ధ్వనులు క్రొత్తక్రొత్తనోళ్ళనుండి వెలువడి మిన్ను ముట్టుచుండెను. ఈయూరేగింపు వంతెనమీఁదుగా క్రెడన్ కాలువను దాటి పురద్వారము గుండ జయప్రదముగా సాగెను. ఈయసాధారణకోలాహలకారణమును దెలియఁ గోరి పౌరులు గృహ ములు వెడలి పరుగెత్తుకొని వచ్చి ఇదంతయు నేమి? ఈయన యెవ్వరు?" అని యడుగసాగిరి. "ఈయన మహాప్రవక్త యైన నాజ రెత్తు నగర జీసస్సు" అని శిష్యులు గర్వముతో నుత్తరము చెప్పు చుండిరి. ఇట్లు వీధులలోనుండి పోవునప్పుడు కొందఱు ఫారిసీలు మనుష్యప్రవాహమధ్యమున తగులుకొని తప్పించుకొని యావలఁ బడు టకు శక్యముగాక యిష్టము లేకయే యూరేగింపుతో నడుచుచు కోప

ముతో "ఓబోధకుఁడా! నీమనుష్యులను మాటాడకుండ జేయుము" అని జీసస్సును గూర్చి యనిరి. జీసస్సు పూర్వప్రవక్తలవాక్యములలో నొకదానిని "ఈమనుష్యులు మాటాడకపోయినయెడల శిలలే మాటాడును" అనియనువదించి యూరకుండెను. అక్కడనుండియెడమవైపునకు తిరిగి దక్షిణాభిముఖముగా జీసస్సు తనశిష్యులను తిన్నఁగా దేవాలయము వంక నడిపించెను. నిర్మలమయిన పాలరాతిస్తంభములును స్వర్ణాలంకారములును మాధ్యాహ్నికసూర్యకాంతిచేత తళతళలాడుచు మెఱయుచుండఁగా నున్నతముఖద్వారమువద్దకు పోఁగానే జీసస్సక్కడ తన ఖరవాహనమునుంచి దిగి పాదచారి యయి వెడల్పయిన సోపానపరంపర నెక్కి శిష్యపరిజనాదికపరివృతుఁడయి సాధారణముగా మతాంతరమంటప మని పిలువఁబడెడు ప్రథమప్రాకారములోనికిఁ బోయెను. ఇక్కడ కెల్లదేశములవారును సర్వమతములవారును నిరాతంకముగా పోవచ్చును; అక్కడనుండి గర్భాలయములోనికి పోయెడు మెట్లున్నవి. మెట్లకిరుప్రక్కల నున్న రాతిస్తంభముల మీఁద "ఈపవిత్రస్థలమునకు యూదులు తప్ప మఱియెవ్వరయిన పోయెడు పక్షమున ప్రాణదండనము కలుగును. జాగ్రత్త" అని పెద్దక్షరములతో చెక్కఁబడి యుండెను. ఈమతాంతరమండప మధ్యమున జీసస్సు నిలిచెను. అది సుందరవిశాలభవనము. దాని నేల వివిధవర్ణములు గల స్నిగ్ధము లయిన పెద్దపలకరాళ్ళతో పఱుపఁబడి యుండెను. దానిచుట్టును రెండేసివరుసల పాలరాతిస్తంభము లుండి వానిమీఁద కప్పు నిలిచియుండెను. ఈసుందరవిశాలస్థల మీశ్వరారాధనమున కత్యంతానుకూల మయినదిగా నుండెను. కాని జీసస్సక్కడ నిలువఁబడియున్నప్పుడు భగవద్భక్తివిషయక మయినశబ్ద మొక్కటియు నాతని చెవి సోఁకలేదు. ఉపాసనాసంబంధ మయినశబ్ద

ములకు మాఱుగా జంతువుల కూఁతలును, నాణెములమ్రోతలును క్రయవిక్రయవ్యాపారవ్యగ్రుల శబ్దజాతములును, అతని చెవిని బడఁ జొచ్చెను. స్తంభమునకును స్తంభమునకును నడుమఁగల స్థలములన్నియు విదేశపునాణెములను వట్టమునకు పుచ్చుకొని స్వదేశపునాణెముల నిచ్చుబచ్చులతోను రాఁబోయెడి యుత్సవములో బలి యిచ్చునిమిత్త మయి గొఱ్ఱెలను పక్షులను విక్రయించు వణిజులతోను నిండియుండెను. ఈవ్యాపార మంతయు న్యాయముచేత దేవాలయము వెలుపలి భాగమునందే జరగవలసియుండెను; గాని తమ మతముయొక్క పారిశుద్ధ్యమునుగూర్చి లక్ష్యము లేని యాచార్యులు ధనస్వీకారపరు లయి యీవ్యాపారము పవిత్రాలయములోపలనే జరుగనిచ్చి యూదులు కానివారు ప్రార్థనలు జరుపుకొనుటకయి నియమింపఁబడిన యాస్థలము కూడ వారికి లేకుండఁ జేసిరి.

జీసస్సు భృత్యపురోగముఁడయి యాధిపత్యము వహించి నలుగడల చూపులు నిగిడించి మండప మధ్యమున నిలఁబడఁగానే యిచ్చి పుచ్చుకొనువారు తమవ్యాపారము నించుక నిలిపి యాతనిముఖము వంకఁ జూడసాగిరి. ఆతనిచూపులయం దధికారభావమును కోపమును కానఁబడెను. "ఈవస్తువుల నిక్కడనుండి తీసికొనిపొండు. దేవాలయము ప్రార్థనాలయముగా నుండవలెనని విధింపఁబడియున్నది. మీరు దీనిని దొంగల నివాసభూమిగా చేసియున్నారు" అని కేకలువేయుచు నిప్పులు కురియుకన్నులతో చేతులు చాఁచుకొని కొట్టఁబోయినట్టు జీసస్సు వారిమీఁదికి పోఁగా, తమగొఱ్ఱెలు చెదరినట్టుగా తామును చెదరి యచ్చటివారు నానాముఖముల పరుగులిడిరి. తమస్థానమును వదలక నిలుతు మని క్షణకాలము కొంత ఆలస్యముచేసినను, కృతనిశ్చయత్వముతో పిడికిళ్ళు పట్టుకొని తమ నాయకుని వెనుకనుండి ముం

దుకు రాఁబోవుచున్న శిష్యులను చూడఁగానే మిగిలియున్న ధైర్యశేష మును గోలుపోయి బచ్చులు వేవేగ నాణెములరాసులను తమయొడిలో బోసికొనియు, పక్షిస్వాములు వడివడి పిట్టలగూళ్లు చేతులతో వయి కెత్తిపట్టియు, వణిజులు తమవస్తువులు కొన్ని లోపల విడిచియు, భీత చిత్తులయి క్షణకాలములో దేవాలయమును విడిచి వెలుపలికిఁ బాఱిరి. తప్పుపనిని జూచినప్పుడు కలిగెడి కోపమును జీసస్సీయొక్కసారి యాపుకోలేక బయలుపఱిచెను. అతఁడు సాధారణముగాఁ జూపెడు శాంతభావము కోపము నడఁచుకొనుచువచ్చుటచేత కలిగినదే కాని కోపము లేకపోవుటచేత కలిగినది కాదు. చెడుపని జరుగుచుండఁగా చూచినప్పుడును కోపము రానివాఁ డేమంచిపనిని చేయుటకును సమ ర్థుఁడు కాఁడు. సాధారణముగా కోపము రానివానిని మనము శ్లాఘింప వలసినదే కాని ఘనకార్యనిర్వాహణపరాయణులకు కొన్నిసమయముల యందు తీక్ష్ణతతోఁ గూడిన మహౌత్సుక్య మావశ్యక మగును. జీసస్సు చేసిన యీపనివలన శత్రువులమనస్సులలో నతనిమీఁద మఱింత యాగ్రహమును ద్వేషమును కలిగెను.

ఆరాత్రి యతఁడు పట్టణమున కొకమైలుకంటెఁ గొంచెమెక్కువ దూరములో నాలీవుకొండ కావలివైపున నున్న బెథనీగ్రామమునకుఁ బోయి యక్కడ మిత్రగృహమున సుఖనిద్రచేసి మఱునాఁడు తెల్ల వాఱునప్పటికి మరల దేవాలయమునకు వచ్చెను. అప్పటికే యతఁడు చేసెడు ధర్మోపన్యాసములను శ్రవణానందముగా విననలె నన్నయాస క్తితో వచ్చియున్న జనులతో విశాలప్రాకారాంతర్భాగ మంతయు నిండియుండెను. భక్త్యావేశముచేత వచ్చినవారిమాట యటుండఁగా నూరక వేడుక చూడవచ్చినభక్తిహీనుల హృదయములు సహిత మావ ఱకు కా మెన్నఁడును వినియుండని కర్ణరసాయనములైన యాతని ధర్మ

ఏచనప్రసారముచేత కరఁగిన వయి ధర్మచింత కలవి కాఁజొచ్చెను. ఆతని నట్లు నిరంతరాయముగా బోధ చేయనిచ్చి యుండినపక్షమున, సామాన్యజనుల హృదయము లాతనివంక కాకర్షింపఁబడి యల్ప కాలములోనే నూటులకొలఁది నాతనికి శిష్యులయి యుందురు కాని దేవాలయమున కధికారు లయి యుపాసనాదికమును నెఱవేర్చుచున్న మతాచార్యులు దురాగ్రహావ్యగ్రు లయి భయకంపితులయి యాతని పనికి విఘాతము చేయ కృతనిశ్చయు లయిరి. గతదిన మతి. డాకస్మిక ముగా శిష్యవర్గముతో దేవాలయములో ప్రవేశించి తమయధికార మును తిరస్కరించి తమ నెలవు సెలవుపొంది లోపల వ్యాపారము చేయుచుండినవారిని బలవంతముగా గుడిలోనుండి వెలుపలికి తఱిమి వేసెను. ఆతనిప్రసంగములు వినుటకయి వచ్చిన మూఁక లిప్పుడు గుడిలోనంతటను నిండి గర్భాలయములోనికి పోవ దారిలేకుండఁ చేసి తాము జరపుచున్న యారాధన కరుగుట కనేకుల కవకాశము లేకుండఁ జేసిరి. అందుచేత వారు తమకుఁ గలిగినయవమానమునకు సహింపఁ జాలక తమ యధికారబలమును జూపి యక్రమముగా వచ్చి లోపలఁ బ్రవేశించిన యాయాగంతునకు బుద్ధి వచ్చునట్లు చేయ నిశ్చయించు కొనిరి. ఈనిశ్చయమును నిర్వర్తించుటకయి వారాలోచించుకొన్న యాలోచన తమలో కొందఱు తమయధికారకంచుకములను తొడుగు కొనిపోయి వదిమందిముందఱ "ఈపనులను నీ వేయధికారముతో చేయుచున్నా" వని యడుగుట. అతఁడు మతాచార్యుఁడు కాఁడనియు, పట్టణముయొక్క కాని దేశముయొక్క కాని యే యధికారిచేతను నియమింపఁబడినవాఁడు కాఁడనియు, విద్వత్పరిషత్తుచేత బోధచేయుట కనుజ్ఞనైన పొందినవాఁడు కాఁడనియు, వారెఱుఁగుదురు. తానెవ్వరి వలనను నధికారము పొందలేదని చెప్పినపక్షమున జను లాతనిని

వంచకుసిగా నెంచి గేలిచేసి సాగనంపుదు రనియు, దేవునివలన నధి కారము పొందితినని చెప్పిన పక్షమున దైవదూషకుఁడని పట్టి యధి కారుల కొప్పగింపవచ్చునని యు, వా రను కొనిరి. అందుచేత వారిలో కొందఱు మూఁకలోనుండి త్రోచుకొనిపోయి, అతఁడు చేయు చున్న ప్రసంగమునకు భంగము కలిగించి, ఏయధికారముచేత నీ పనిని చేయుచున్నావు? అని గద్దించి యడిగిరి. ఈప్రశ్నకతఁ డణుమాత్ర మును తడఁబాటువూనక తడవుకొనక నేనుకూడ మిమ్మొక్క ప్రశ్న యడిగెదను. దానికి మీ రుత్తరము చెప్పినపక్షమున, నాకధికార మెవ్వ రిచ్చినారో నేను చెప్పెదను. జ్ఞానస్నానము చేయించుటకు జానున కధి కార మెక్కడనుండి వచ్చినది? అది దేవునినుండివచ్చినదా? మనుష్యుల నుండి వచ్చినదా?" అని యడిగెను. ఈప్రశ్నచేత వారు వేసినవలలో వారే పడవలసినవా రయిరి; ఆచార్యపురుషుఁడు కానందున మత కర్మ జరుపుటకు జానున కధికారము లే దని వారి నమ్మకము. ఆమాటను పదిమందిలో నిప్పుడు బహిరంగముగా చెప్పెదు పక్షమున, జాను గొప్ప ప్రవక్త యని నమ్మియున్న యచ్చటిజనులు దురా గ్రహావేశముచేత లేచి పైఁబడి దొమ్మి చేయుదురు. జాను కధి కారము దేవునివలన వచ్చిన దని చెప్పెదుపక్షమున జీసస్సు తనకును దేవునివలననే వచ్చినదని యాతనికిఁ గలిగిన స్వాతంత్ర్యమే తన కును గల దని చెప్పవచ్చును. అందుచేత, వా రేమి చేయుటకును పాలుపోక 'మేము చెప్పజాల' మనఁగానే అనాదరభావముతో నతఁ డును "ఏయధికారము చేత నే నీపనులను జేయుచున్నానో నేనును మీకు చెప్పను." అనెను.

అప్పు డాచార్యులు భగ్నప్రయత్నులయి క్రిక్కిఱిసి యున్నమూఁకలో నుండి వేగిరము వెలుపలఁబడుటకు శక్యముగాక

యుపమానకథన్ను లయి నిలుచుండియుండఁగా, జీసస్సు జనులను సంబోధించి "ఒకానొకమనుష్యున కిద్దఱు కొడుకు లుండిరి. పోయి ద్రాక్షతోఁటలో పనిచేయువలసిన దని యతఁ డొక కొడుకుతోఁ జెప్పెను. నేను పోఁజాల నని వాఁడు మొదటజెప్పినను తిరువాత తండ్రియాజ్ఞ విననందుకు పశ్చాత్తాపపడి పోయి తోఁటలో పనిచేసెను. తండ్రి రెండవకొడుకునకును నట్లే యాజ్ఞ చేసెను. వాఁడు చిత్తమట్లే చేసెద నని చెప్పెను గాని తిరువాత తోఁట త్రొక్కి చూచినవాఁడే కాఁడు. ఈయిద్దఱిలో తండ్రియాజ్ఞ చెల్లించినవాఁ డెవఁడు?" అని యడిగెను. 'మొదటివాఁడు' అని యందఱు నేకవాక్యముగాఁ బలికిరి. అతఁ డప్పుడు నిలువఁబడి యున్నమతాచార్యులవంకఁ దిరిగి సూక్ష్మవీక్షణములతోఁ జూచుచు "నిశ్చయముగా మీకే యిది చెప్పుచున్నాను. సుంకరులును పరమపాపులును మీకంట ముందుగా నీశ్వరరాజ్యము లోనికిఁ బోవుదురు; వారు జాను బోధనలవలన పశ్చాత్తాపపడి దేవుని యిష్టమును సలిపిరి. దేవుని యాజ్ఞలను చెల్లింతు మని చెప్పుటకు మీ రెల్లప్పుడును సిద్ధముగా నుందురు కాని మీమాటలను మీరు నెఱవేర్పరు." అని కోపము రూపము దాల్చినట్లు పలికెను. అందఱికంటెను తామే దేవున కెక్కువచేరువగా నున్నా మని భావించుకొనువారి కిట్టి మాటలు వినుట దుస్సహముగా నుండును. అయినను వారీగర్హణము పొందుట కత్యంతపాత్రు లనుటకు సందేహము లేదు. వారి మతమంతయు కేవల కర్మాచరణ మయమయి యున్నది కాని పరిశుద్ధ వర్తనమును పాలించునదిగా లేదు.

జీసస్సంతటితో సరిపెట్టక మతాచార్యులును ఫారసీలును దేవునిచేఁ బంపఁబడినవారిని బాధించువా రనియు, దేవుని పుత్రుఁ డయిన తన్ను పరిహసించి హింసింప నున్నవా రనియు అర్థ మిచ్చునట్లుగా

నింకొక యుపమానమును జెప్పి, వారిమనస్సులలో ననిరోధ మైన క్రోధమును పుట్టించెను. అప్పుడక్కడ నున్నవారిలో కొందఱు ఫారిసీ లుండిరి. వారా మాటలకు మండిపడి దేహములు తెలియక నడుములు బిగించి లేచి పరుషవాక్యము లాడుచు మీఁదఁబడి జీసస్సును దేవాలయములోనుండి యీడ్చి యావలకుఁ గెంటివేయఁ జూచిరి కాని, అతనిని పరివేష్టించి యున్నయసంఖ్యాకు లయినశిష్యులు స్వామిరక్షణపరాయణు లయి కోపములు రూపము నొందినట్లు వీర రసమూర్తు లయి లేచి గావాలు చాఁచికొని ముష్టియుద్ధసన్నద్ధులై పైలుదేఱ కిలియఁబడఁబోఁగా భయపడి దంతితాడితవిషోరగములవలె రోఁజుచు వెనుక మొగలవలసినవా రయిరి. ఆసాయంకాల మెప్పటివలె జీసస్సు పడకకు బెథనీగ్రామమునకుఁ బోయెను. ఈలోపల మతాచార్యులును ఫారిసీలును మఱునాఁడు దమవిరోధి నెట్లు నిరోధింతుమా యని మారణోపాయము నాలోచింపఁ దొడఁగిరి.

యూదులు పలుతెగలుగా భాగింపఁబడి, పరస్పరద్వేషము గలవా రయి, యొకరి వినాశనము నొకరు కోరువారుగానుండిరి. అయినను సామాన్యశత్రుభయము సంభవించినప్పుడు గర్భశత్రువులు సహితము కొంతకాల మాశత్రుసంహారమునకయి మిత్రభావము వహించి యేక మగుదురు. కాఁబట్టి జనులు జీసస్సును మెస్సయా యని యంగీకరించుటలో దినక్రమమున నధికవిశ్వాసశీలు రగుచున్నారని భయపడి, యూదులలోని యన్నిశాఖలవారి నాయకులును తమపూర్వవైరములను కట్టిపెట్టి, దినదినప్రవర్ధమాన మగుచున్న ప్రాబల్యమును బట్టి తమ కందఱకు సమానముగానే భయోత్పాదకుఁ డగుచున్న యీ క్రొత్తశత్రువును పరిమార్చుట కయి యొక్కటిగాఁ జేరిరి. యూదుల లోని యధికారివంతులును ధనవంతులును విద్యావంతులును నించు

మించుగా నందఱును నొక్కసారిగా నొక్కపురుషునిపై ధ్వజ మెత్తిరి. ఆతనికి గొప్పవారిలో నొక్కరును సహాయులును మిత్రులును లేరు. ఆతని కున్న బలమంతయు జ్ఞానమును సత్యమును ధర్మమును మాత్రమే.

ఈసన్ప్రతిపక్షు లందఱును చేరి యాలోచించి యాతనిపై మరణదండనమున కర్హమైన నేరమును దేని నయిన మోపవలె ననియు, రాజద్రోహ మత్యధికనేరమైనందున రోమకచక్రవర్తి యయిన సీజరునకు ప్రతికూలముగా నాతనిచేత నేదయిన ననిపించెడి యుపాయము చూడవలె ననియు, కూడబలుకుకొని యెవ్వరికిని సందేహము కలుగకుండుట కయి తమలోని నాయకులను కొందఱ నావనికి నియమించిరి. వారు ధర్మోపదేశార్థము వచ్చెడి మార్గములోఁ జేరి మఱునాఁడాతఁడు ప్రసంగము చేయు సమయమున దాపునఁజేరి తద్వచనామృతసారమును అవ్యాజమయిన శ్రద్ధాభక్తులతో గ్రహించుచున్నట్లు నటించుచు ప్రసంగావసానసమయమున చేతులుజోడించుకొని 'స్వామీ! దేవర వారు భగవత్సాన్నిధ్యమార్గమును బోధించుచున్నారనియు సత్యమును నిర్భయముగా వచించుచున్నారనియు మే మెఱుఁగుదుము. దయచేసి మేము సీజరునకు పన్నులుకట్టుట ధర్మమేమో సెలవిండు' అని యడిగిరి. "ఓ వంచకులార! నన్నేల విమోహపఱచెదరు? పన్ను కట్టెడి నాణెమేదో నాకుచూపుడు" అని యాతఁ డుత్తరము చెప్పెను. వారిలో నొకఁ డొక ప్రక్కను చక్రవర్తి ముఖముగల రోమనునాణెము నొకదాని నాతనిచేతిలోఁ బెట్టెను. నాణెమును పయికెత్తి చూచి "ఇది యెవ్వరి విగ్రహము?" అని యతఁ డడిగెను. "అది సీజరుది" అని వారుబదులు చెప్పిరి. "అట్లయినపక్షమున సీజరువస్తువులను సీజరునకు చెల్లింపుఁడు; భగవంతుని వస్తువులను భగవంతునకు సమర్పింపుఁడు." అని యతఁడు శాంతముతో

మనస్సునకు నాటుకొనునట్లుగా నుత్తరము చెప్పెను. ఆమాటలువిని తెల్లపోయి ఫారసీ లొండొరుల మొగములవంకఁ జూచుకొనసాగిరి. వారు పెద్దవలవేసి శత్రువును పడఁద్రోయఁజూచిరి కాని తుదకు వారివలలో నేమియుపడలేదు. అతఁడు సీజరునకు పన్ను చెల్లించవలసిన పనిలేదని చెప్పినపక్షమున రాజద్రోహము క్రింద పట్టుకొని రోమనుపరిపాలకుఁడైన పైలేటున కొప్పగింపవలెననియు, సీజరునకు పన్ను చెల్లింపవలసిన దని చెప్పినపక్షమున పరదేశప్రభుత్వమును ద్వేషించువా రయిన ప్రజ లతఁడు మోసగాఁడే కాని మెస్సయా కాఁడని నిశ్చయించి యాతనిని గల్లంతు రనియు, వారెన్నుకొని యుండిరి. ఇప్పుడు వారియెత్తు వ్యర్థ మయ్యెను. జీసస్సు చెప్పిన మాటలు తన్నపాయమునుండి తప్పించు కొనుటకయి పలికిన పలుకులుగాక స్థాయీపాత్రములయిన దివ్యవచనము లయి యున్నవి. బాహ్యపదార్థము లిప్పు డున్నట్లే యుండవచ్చు ననియు, ఈశ్వరరాజ్యము హృదయములోని ప్రేమవలనను పరిశుద్ధత వలనను మాత్రమే నిర్మింపఁ బడవలెననియు, వయివాక్యముల యభి ప్రాయము. 'ఆధ్యాత్మికవిషయములు వేఱు, లౌకికవిషయములు వేఱు' అని బోధించి, నిజమైన చిత్తోన్నతికిని నాగరికతకును మూలాధారము లయినవి యీ యమూల్యవాక్యరత్నములే.

అతనిని రాజ్యాంగ గర్తములోఁ బడవేయవలె నని చేసిన ప్రథమ ప్రయత్న మిట్లు భగ్నము కాఁగా, రాజద్రోహమువలెనే మతధర్మ దూషణమును మరణదండనమునకు దోషిని పాత్రునిచేయునది యగుట దలపోసి ఫారిసీ లాతని నేలాగున నైన స్వధర్మాధిక్షేప కూపములో బడవేయవలెనని ద్వితీయప్రయత్నము చేసిరి. వారిలో కొందఱు ముందుకు వచ్చి "అన్నిటిలో నుత్తమధర్మానుశాసన మేది ?" అని యడిగిరి. "మొదటి ధర్మానుశాసనము సర్వప్రభువైన దేవుని నీవు పూర్ణ

హృదయముతో ప్రేమింపవలయు ననుట. రెండవది నీపొరుగువానిని నీవు నిన్నువలెనే ప్రేమింపవలయు ననుట ఈ రెండుధర్మానుశాసనములమీఁదనే ధర్మ మంతయు నిలిచి యున్నది.” అని యతఁ డుత్తర మిచ్చెను. ఈయుత్తరము తమ కుత్సితాభిప్రాయసిద్ధి కనుకూల మయినది కానందున వారు లోలోపల నేమో సణుగుకొని మొగములు త్రిప్పుకొనిరి. ఇంకొకప్పుడు కొందఱు జారవ్యభిచారిణిని గొనివచ్చి యాతనిముందు పెట్టి కపటవృత్తితో “స్వామీ! దీని కేమి దండనము?” అని ప్రశ్న వేసిరి. విధింపవలసినదండన మందఱు నెఱిఁగియున్నదే ప్రపంచములో పాపము చేయనివా రెవ్వరు నుండరు గాన దయనీయులను క్షమింప దగు నన్న భావము తోఁచునట్లుగా “మీలో పాపము చేయనివా రెవ్వరో ముందుకువచ్చి యీమెమీఁద మొదటిరాయి యాతనిని వేయనిండు.” అని యతఁడా దాంభికులమనస్సులకు నాటునట్లు నమముగా నుత్తరము చెప్పెను.

వా రిట్లు కపటనాటకవేషధారు లయి మాటిమాటికి వచ్చి తన్ను బాధించుచుండుట సహింపఁజాలనివాఁ డయి క్రోధోద్రేకముతో “ఓ మహాజనులారా! లేఖకులును ఫారిసీలును మోసెస్సుయొక్క ధర్మానుశాసనములను మీకు ప్రసాదించుచున్నారు. కాఁబట్టి వారి ధర్మానుశాసనములను మీ రనష్ఠింపవలసినదే. కాని వారు తమ దృష్టాంతమువలన చూపిన మార్గమును మీ రనుసరింపకుఁడు. ఏల యన, వారు తమయుపదేశములనే తా మాచరింపరు. వారు మను ష్యుల బుజములమీఁద పెద్దబరువుల నెత్తి పెట్టుదురుగాని మనతోడి మానవులమీఁది బరువును లేపనెత్తుట కయి యొక వ్రేలెత్తునంతటిపని నైనను తాము చేయరు. మంచిదియు సత్యమును నన్న హేతువుచేత దేనిని వారు ప్రేమింపరు; జనులు తమ్ము మంచివారినిగా చెప్పుటకో

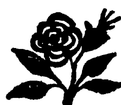
వలెనని మాత్రమే ధర్మము నాచరింతురు. సామాన్యజనులవిషయమైనచింతయే వారికి లేదు; ఇతరులు తమసహోదరు లన్నజ్ఞానమే వారికి లేదు; వారిచింత యంతయు ఉత్తమపదార్థములను ఉన్నతపదవులను తాము సంపాదించుకొనవలెననిమాత్రమే" అని యొక్కింత చెప్పి, అంతకంతకు కోప మతిశయించి పట్ట శక్యము కాకపోఁగా ఫారిసీలవంకను లేఖకులవంకను దిరిగి "ఓ లేఖకులారా! ఫారిసీలారా! వంచకులారా! మీకు దుఃఖ మగుఁగాక! జ్ఞానకుంచికను జనులనుండి తొలఁగించి, మీ రీశ్వరరాజ్యము వారికి లభింపకుండ మూసిపెట్టుచున్నారు. మీరును లోపలికి పోవరు; పోఁగోరినవారిని లోపలికి పోవనియ్యరు. మీకు దుఃఖ మగునుగాక! మీరనాథలవసతులను మ్రింగివేయుచున్నారు; పయి వేషమున కయి దీర్ఘప్రార్థనలు చేయుచున్నారు; కాఁబట్టి మీరధికతరనరకబాధల నొందుదురు. ఎవ్వనినైన నొక్కనిని మీమతములో కలుపుట కయి స్థలమును జలమును చుట్టఁబెట్టుదురు; కలిసినతరువాత వానిని నరకభాజనుని గాఁ జేయుదురు. ఓవంచకులారా! బుద్ధిహీనులారా! పొలములో పండెడు సోపుగింజలలోను జీలకఱ్ఱపాయలలోను దశాంశమును గురువున కర్పించుట మహాపుణ్యకార్యమని చెప్పుచు, దయాధర్మసత్యశౌచాదులైన మహత్తరవిషయములను విడిచిపెట్టుదురు. ఓ బుద్ధిహీనులారా! మీకు దుఃఖ మగునుగాక! మీరు దోమనుమ్రింగ డోకుకొనుచు లొట్టియను గుటుక్కున మ్రింగివేయుదురు. మీరు లోపల మృతాస్థులతోను సకలాశుద్ధతలతోను నిండియున్నను పయికి సుందరముగా కనఁబడెడి వెల్లవేసిన సమాధులవంటివారు. బాహ్యమునకు పుణ్యాత్ముల వలెఁగానఁబడుచు లోపల మీరు పాపకాపట్యదూషితులయి యున్నారు. ఓలేఖకులారా! ఫారిసీలారా! వంచకులారా! మీకు

దుఃఖ మగును గాక! మీరు మీ తండ్రులు చంపిన పూర్వప్రవక్తల కును పుణ్యాత్ములకును సమాధులు నిర్మించుచున్నారు. మీరును మీ పూర్వులవలెనే వర్తమానప్రవక్తలను పుణ్యపురుషులను బాధలు పెట్టి చంపుచున్నారు. ఓ పాపజాతులారా! విషసర్పములారా! మీరు నరక యాతన నెట్లు తప్పించు కొనఁగలరు?”

ఈపిడుగువంటి నుడువు లెవ్వరినిగూర్చి యుద్దేశింపఁబడినవో వారికి మనోవ్యథాకరములును కోపజనకములు నయి యుండెననుటకు సందియము లేదు. మిత్రమధ్యమునం దున్న యాతని నా సమయము నం దేమి చేయుటకును శక్తులు కాకపోయినను ప్రతిపక్షులలో కొందఱు దూరమునుండి యాతనిపై రాళ్ళు రువ్విరఁట! ఇంతలో జీసస్సుయొక్క కోపాగ్ని కొంత ప్రశాంతినొందగా తొంటిక్రోధము ఖేదముగా మారినవాఁ డయి పట్టణము నుద్దేశించి “ జెరూసలేము నగరమా! కటకటా! నీవద్దకుఁ బంపఁబడిన ప్రవక్తలను నీవు రాళ్ళతోఁ గొట్టి నిష్కరుణముగాఁ జంపుచున్నావు. కోడి తనపిల్లలను ఱెక్కల క్రిందఁ జేర్చుకొను నట్లుగా నీప్రజలను నాయండకుఁ జేరఁ దీయుటకై నే నెన్నిసారులు కోరుచున్నాను! అక్కటా! నీవు వారిని చేరనీయవు.” అని పలుకుచు నతఁడు దేవాలయమునుండి వెడల బయలు దేఱెను. అతఁడు ద్వారమువంక నడుచు నప్పుడు ప్రక్కలను దానపేటికలు కనఁబడెను. ఆపెట్టెలలో వేయుబడినధనమును తీసి తరువాత ధర్మ కార్యముల కుపయోగింతురు. అతఁడా పెట్టెలవంకఁ జూచుచు నిలఁబడియుండగా ధనికు లయిన ఫారిసీలు మొదలయినవారు తమ యొద్దనున్న పెద్దవయిన వెండిబంగారు నాణెములను పరులకు తెలియుటకేమో యనునట్లు ఘల్లు మని మ్రోగునట్లుగా దాన పేటికలో వేయుచు వచ్చిరి. అప్పుడు జీర్ణ వస్త్రములు కట్టుకొనియున్న నిరుపేద

యయిన మృతభర్తృక యొకతు యొకపెట్టెను మెల్లఁగా సమీపించి తనయొద్దనున్న యొక చిన్ననాణెమును భక్తిపూర్వకముగా దానిలో జాఱవేసెను. అదికని పెట్టి జసస్సు తన శిష్యులతో ఆబీదదానిధర్మమును జూచితిరా? అందఱు నిచ్చినదానికంటె నిఱుపేదది యిచ్చినదే యెక్కువైనది. తక్కినవారు తమ కున్నవిశేషధనములో నత్యల్పభాగము నిచ్చిరి. ఈబీదది రాత్రితినభోజనముమాటయైన తలపెట్టక తనకున్నదంతయు నిచ్చివేసినది. ఈమె చేసినదానమే యొకకాసయినను దేవునికధికప్రీతికరమైనది" అనిపలికెను. ఆమాటలు విన్న ఫారిసీలు ముదిలైసఁ రతిఁ డొక్కఁడాను పెట్టెలో వేసినబిడదానిని బట్టువలె పొగడుచు సువర్ణ నిష్కములను ధర్మార్థముగా వేసిన తమవంటి శ్రీమంతులను తెగడుచు నవజ్ఞ చేయుచున్నాఁ డనికోపముతో గొణుగుకొనుచుఁ బోయిరి. జీసస్సును శిష్యులును బెథనీగ్రామము వంక నడిచిరి. ఆలివ్ కొండమీఁద నున్న బెథనిగ్రామము జీసస్సున కత్యంతప్రియ మయినది. అక్కడ నొక్క సోదరుఁడును ఇద్దఱు సోదరీమణులును గలయొక సాధుకుటుంబ మతనికి పరిచితమైనది. వారితోడి మైత్రి యతని కెంతో యాహ్లాదకరమయినదిగా నుండెను. అక్కసెల్లెండ్రిద్దఱిలో నొకామెపేరు మార్తా; ఆమె దయాదాక్షిణ్యములు గలదియు శ్రద్ధాళువు నయియుండెను. రెండవయామెపేరు మేరీ; ఆమె యొకవిధ మయినసౌకుమార్యమును ధ్యానశీలమును గల దయి జీసస్సును రంజించుచుండెను. జీసస్సుయొక్క పాదసన్నిధానమందుఁ గూరుచుండి యాయన చెప్పునది తదేకధ్యానముతో వినుచు పలుమాఱు గృహవ్యవహారములనే మఱచుచుండును. అటువంటి సమయములయందింటిపని యంతయు తనమీఁదనే పడఁగా నామె సోదరి పిచ్చి మృదువచనములతో నామెను మందలించుచుండును. అప్పుడు

జీసను మార్తా! నీ వెంతో శ్రమపడి పెక్కువనులలో శ్రద్ధవహించుచున్నదానవు. ఆవశ్యక మయినది యింకొకయంశముమాత్రమున్నది. మేరీ యిప్పు డాయుత్త మాంశమును గ్రహించినది. దానిని వారింప వలదు." అని పలుకును. వారిసోదరుఁ డైన లాజరెస్సుకూడ జీసస్సునకు పరమాప్తుఁడు. జీసస్సున కాకుటుంబమువారు చేసిన సాయమునకును చూపినయాదరమునకును పరిమితిలేదు. వచ్చిననాఁడురాత్రియే జీసస్సునకు వారు గొప్పవిందు చేసిరి. యాత్రార్థమయి వచ్చినగాలిలీ దేశస్థు లందఱును వారిసహావంక్తిని గుడిచిరి. విందునడుమను మేరీ యొక పరిమళద్రవపాత్రములోని గుమగుమలాడెడి యాసౌరభరసము నాతని పాదములకడ గ్రుమ్మరించెను. దాని పరిమళము గది నంతను గుప్పున ముంచుకొని యెల్లవారిని వంతోషసముద్రములో ముంచెను. అప్పు డామె సాగిలఁబడి తనదీర్ఘశిరోజములతో ప్రభుపాదసమార్జనము చేసె నఁట! ఇది యాతినియం డామెకుఁ గలయసాధారణ శ్రద్ధాభక్తులను సహస్రముఖముల ఘోషించుచున్నది. ఇట్టి మిత్రనికేతనముననే నాఁటిరాత్రి జీసస్సు వెదకుకొనుచుఁ బోయెను.

ఎనిమిదవ ప్రకరణము.

జీసస్సుయొక్క విచారణ, మరణము.

ఈవఱకే శత్రువులయొక్క కోపోద్దీపనము పరమావధి కెక్కినది. జీసస్సు ప్రాణములతో నుండఁగా యూదమతము నిరపాయముగా తలయెత్తుట పొసఁగ నేరదని భావించి మతాచార్యులు సభచేసి యేయుపాయముచేతనైనను నాతని యిహలోకజీవితము నంతము నొందింప వలయునని నిశ్చయముచేసికొనిరి. అప్పటి ప్రధానమతాచార్యుఁడు కైఫా యను నతఁడు. రోమనులు జెరూసలేము నగరము నాక్రమించుకొన్న కాలము మొదలుకొని రాజపురుషుల నిగ్రహానుగ్రహానుసారముగా ప్రధానాచార్యు లేఁటేఁట మాఱుచుండిరి. కాని కైఫా రోమనుపక్షావలంబుఁడగుటచేత పదిసంవత్సరముల నుండి యాచార్యపీఠమును వదలక యేకాధ్వర్యముగా నధికారము చెల్లించుచుండెను. అయినను అతని యధికార మంతయు నామమాత్రమే కాని ప్రధానాచార్యపట్టము లేకపోయినను నిజమైన యధికారమంతయు హానను చేతిలో నుండెను. ఇతఁడతఁడాడించిన ట్లాడవలసినవాఁడు. హానను కైఫాకు మామగారు. హానను పూర్వము ప్రధానాచార్యపదమునందుండి యిప్పుడు తొలఁగింపబడినవాఁడయి యుండినను తెరచాటుననుండి యప్పటినుండియు నితఁడే కార్యతంత్రనాటకమును నడపుచుండెను. ఈతనితో నాలోచించి యాతనిసమ్మతిని బడయక కయిఫా యేముఖ్యాంశమునందును స్వతంత్రముగా కర్తవ్యనిర్ణయమును చేయఁడు. హానను కుమారులలో నైదుగురప్పుడప్పుడు ప్రధానాచార్యపదమును పొందినవారయి యుండిరి. దేవాలయము

లోని ముఖ్యోద్యోగము లన్నియు నీతని కుటుంబములోని వారిచేతనే వహింపబడుచుండినవి. అందుచేత నాచార్యకోటిలోనివారి కందఱికిని హానను నాయకుఁడుగా నుండెను. ఇతఁడు సద్దూసీ తెగవాఁడు.

ఆచార్యపురుషులు చేసినసభలో జీసస్సును సాధ్యమైనంత శీఘ్రముగా పట్టుకొనుటకు నిశ్చయము చేసికొనిరి. కాని యెప్పుడెట్లు పట్టుకోవలయునా యన్న యాలోచనమాత్రము తెగలేదు. అతనిని ధర్మప్రవచనము చేయుటకయి బైటికివచ్చినప్పుడు పట్టుకొందమంటిమా, అప్పుడు తమప్రాణములనైన నిచ్చి గురువును రక్షింపవలయునని కంకణము కట్టుకొనియున్న శిష్యు లాతనిని చుట్టుకొనియుందురుగాన ఘోరయుద్ధము జరిగి వీథులలో రక్తప్రవాహములు గట్టక పట్టుకొనుట సాధ్యముకాదు. బెథనీగ్రామములో నింటఁ బండుకొని యున్నప్పుడు పోయి పట్టుకొనుటకయి భటులను బంపుదమంటిమా, ముందుగా సంగతి తెలియక మానదు గనుక పట్టుపడక యతఁడు తప్పించుకొని పోవచ్చును. ఎట్లును పాలుపోక మతాచార్యు లిట్లు తలపోతలుచేయుచుండఁగా వారికిష్టుఁడును నెనుగుచూడని తావునుండి సాయమువచ్చెను. మతాచార్యుల మనుష్యులు వాని మనోదౌర్బల్యమును కనిపెట్టి యాశపెట్టి మత్తుపఱిచి లోపఱిచి పంపుటచేతఁ గాఁబోలును జీసస్సుయొక్క ద్వాదశశిష్యులలో నొక్కఁడైన జూడస్సనువాఁడు తనస్వామిని పట్టి యొప్పగించెదనని వారియొద్దకు వచ్చెను. పండ్రెండుగురు శిష్యులలోను జూడస్సొక్కఁడే జూడియాదేశస్థుఁడు; తక్కిన పదునొక్కండ్రును గాలిలీదేశస్థులు. తన ప్రభువుయొక్క ప్రతిపక్షులకు సాయము చేయవలెనన్న స్వామిద్రోహబుద్ధితో బెథనీగ్రామమునుండి తప్పించుకొని తనతోడివారి నేమఱించి దొంగతన

ముగా నిప్పటికి వచ్చెను. ఏహేతువుచేతఁ నితఁ డిట్టి స్వామిద్రోహమున కొడిగట్టెనో తెలియరాకున్నది. ఇతఁడు మొదటినుండియు చెడ్డవాఁడయి యుండియుండఁడు; అట్లుండినపక్షమున జీస స్సితనిని పరమ విశ్వాసినిగా భావించియుండుట తటస్థింపదు. జీసస్సు తా నేఱికోరుకొన్న పన్నిద్దఱు శిష్యులలోను జూడస్సొక్కనివిషయములోనే ప్రమాదమునొందెను. తనతోడివారితోఁ గలిగిన స్పర్థచేతనో మాత్సర్యముచేతనో తనస్వామిసంకల్పము సఫలమగునది కాదన్న యధైర్యముచేతనో యతఁడీయకార్యాకరణమున కొడఁబడియుండును. తన ప్రియశిష్యుఁ డొక్కఁడు దుష్టులదురాలోచనలలో తగిలియున్నాఁ డన్న సంగతి సూక్ష్మబుద్ధియైన జీసస్సుయొక్క బుద్ధిప్రచారమునకు గోచరింపకుండినది కాదు. జూడస్సుయొక్క స్వాంతరంగమనవీక్షణముచేతనే యతఁ డెక్కడ కేపనిమీఁదఁ బోయెనో జీసస్సు తత్క్షణమే గ్రహించెను.

ఏప్రిల్ పదునాల్గవతేది గురువారము ప్యాసోవరుపండుగ యారంభము. రాత్రిభోజనమున కేర్పాటుచేయుట కయి జీసస్సు కొందఱుమిత్రులను నాఁటియుదయమున జెరూసలేము నగరమునకుఁ బంపెను. ఆరాత్రి జెరూసలేములో నొక్కమిత్రగృహమునందు జీసస్సును ద్వాదశ శిష్యులును గలిసి యేకకుటుంబమువలె భోజనముచేసిరి. అది యొక్కనికిఁ దక్క శేషించిన శిష్యులకందఱకును సంతోషావహమయి తమయన్యోన్య భ్రాతృస్నేహానుబంధ ప్రతిష్ఠాపనోత్సవముగా కనఁబడెను. ఆయొక్కఁడును జూడస్సు. ఆసువ్యాగ్గణములో తనొక్కనిగా భావించుకొనుట మానివేసినందునను, ఇంకను శిష్యుఁడయినట్లు నటించుచు తానారాత్రియే తనస్వామిని బంధించుటకయి భటవర్గమును కొనిరానున్నవాఁ డగుటచేతను, వాఁడు నిస్సందేహముగా మన

స్వాస్థ్యము లేనివాఁ డయి యుండెను. జీసస్వామ్యతనిముఖచర్యను బట్టి యతఁ డాచార్యులతోఁడి తన కుతంత్రమును పూర్తి చేసె ననియు దానిని కొనసాగించుటకయి భోజన సమాప్తి కొఱకు ప్రతీక్షించు చుండె ననియు, కనిపెట్టెను. ఈ విశ్వాస ఘాతుకత్వమును దలంచికొని మనోవ్యథ నొందినవాఁ డయి సహించి యూరకుండ లేక వేగిరపాటుతో శిష్యులవంక చూడ్కి నిగిడించి "ద్రోహి యగు మీలో నొక్కఁడు నన్ను పట్టియిచ్చు నని నిశ్చయముగా చెప్పు చున్నాను" అని పలికెను. వారొండొరుల ముఖములవంకఁ జూచుచు "నేనా!" "మీరు నన్ను గద్దించినారా" అని యాశ్చర్యముతో నందఱు నోళ్ళు పెట్టు కడిరి. అతఁ డెవ్వరిపేరును జెప్పక యూర కుండెను. జూడస్సు మనోవేదన గలవాఁడయి యక్కడ నిలువనొల్లక గది విడిచి లేచిపోవుట కయి లేచెను. అతఁడు పోవునప్పుడు జీసస్వామ్యతని వంకఁ జూచి "నీవు చేయవలసినదానిని శీఘ్రముగాఁ జేయుము" అని శాంతస్వరముతోఁ బలికెను. జీసస్వామ్యతని నేదో పనిమీఁదఁ బంపు చున్నాఁ డనుకొనిరే కాని యప్పుడుసహితము శిష్యు లతఁడు స్వామి ద్రోహి యగు నని తెలిసికోఁజాలక పోయిరి.

జూడస్సు గది విడిచి పోయినతరువాత జీసస్సు తనకు రాఁబోవు చున్న మరణావస్థను మనస్సునం దుంచుకొని వారి కుత్సాహమును ధైర్యమును సంతోషమును గలిగింపవలె నన్న యుద్దేశముతో దయా రస మొలుకునట్లుగా ప్రీతిపూర్వకము లైనవాక్యములు కొన్ని చెప్పి శిష్యులకు దిటవు గఱపెను. ఆరాత్రి భోజనావసానసమయమునం దొకవిశేషకర్మ నడచినది. జీసస్సు రొట్టె యొక్కటి చేతఁబట్టుకొని దానిని ముక్కలుగా విఱిచి యొక్కొక్కముక్క యొక్కొక్కశిష్యుని చేతిలోఁ బెట్టి "ఇది మీరువుచ్చుకొని భక్షింపుఁడు. ఇదిమీనిమిత్త

మయి యియ్యఁబడిన నాశరీరముయొక్క చిహ్నమును తెలుపుచున్నది. నాస్మరణార్థముగా దీనిని మీరు తినుఁడు." అని గంభీరస్వరముతో పలికెను. అదివా రారగించినతరువాత నాతఁ డొక్కగిన్నెలో ద్రాక్షాసవమును బోసి త్రాగుటకయి శిష్యులచేతికిచ్చుచు "ఇది మీనిమిత్తమయి కార్పఁబడనున్న నారక్తమును దెలుపుచున్నది దీనిని మీరు త్రాగునప్పుడెల్లను నాస్మరణార్థముగా త్రాగుఁడు" అని పలికెను. ఈపలుకు లాతనికిఁ గల కూర్మిహృదయమును శిష్యులయెడఁ గల యవ్యాజప్రేమమును వేయినోళ్ళఁ జాటుచున్నవి. అత్యల్పకాలములోనే సంభవింపనున్న తనమరణమునకు ముందు శిష్యులలో నైకమత్యమును తనమీఁది భక్తిని తనయందలి స్వార్థపరిత్యాగబుద్ధిని పురికొల్పుటకయి శిష్యులలో నొకాదర్శ మావశ్యక మని భావించి బుద్ధిమదగ్రేసరుఁడైన యాతఁ డీనిని చేసియుండును. ఈకర్మ యిప్పటికిని భూమిని స్వర్గముగాఁ జేయుటకై యాత్మప్రాణమును ధారపోసిన మహాత్ముని స్మృత్యర్థముగా "ప్రభుభోజనము" మనుపేర ప్రతిసంవత్సరమును సమస్తక్రైస్తవజాతులవారిలోను అవిచ్ఛిన్నముగా జరపఁబడుచున్నది.

భోజనము లయినతరువాత ప్రార్థనలు చేసి కీర్తనలు పాడి మరల బెథనీగ్రామమునకుఁ బోవ బైలుదేఱునప్పటి కించుమించుగా నర్ధరాత్ర మయినది. ఇట్టినిశాసమయమున నొంటిగా తోఁటకు నడుచుటకు శిష్యులు కొంచెము సంశయించిరిగాని యతఁడు ప్రయాణమయి నిర్భయముగా ముందడుగు వేసినను మనస్సులో మాత్రము బెథనీగ్రామము చేరుదు నన్ననిశ్చయము లేనివాఁడయి యుండెను. కృతఘ్నుఁ డయినయాశిష్యుఁ డెప్పుడు గదిని విడిచి బైలుదేఱి బయటికి పోయెనో యిప్పుడే యతఁ డేపనిమీఁద పోవుచున్నాఁడో యేమిజరగ

నున్నదో సర్వమును జీసస్సు తనకన్నులయెదుట కట్టఁబడినట్లుగా మనోదృష్టిచేతఁ జూచెను. కాని యతఁ డెప్పుడును చావునకు భయపడిన వాఁడు కాఁడు. అతఁడిప్పుడు తప్పించుకొని పోఁదలఁచుకొన్న పక్షమున నొరు తెఱుఁగకుండ నెవఁడేని పోఁగలఁడు. అయినను తానట్లు తప్పించుకొనిపోవుట కొంతమాత్రము నిష్టములేనివాఁ డయి యతఁడు తిన్నగా మృత్యుముఖమునకు నడచుటకు కృతనిశ్చయుఁ డయి యుండెను. తన మరణమూలముననే తాను పూనినధర్మప్రచారమునకు జగమునం దఖిలవ్యాప్తి కలుగవలె నని యీశ్వరసంకల్ప మనియు, తాను బ్రతికి యుండి ధర్మబోధము చేయుచున్నప్పటికంటె తాను చచ్చి దారి చూపుటవలననే తాను బోధించినసత్యముల కత్యంతశీఘ్రముగా లోకములో నధికప్రాచుర్యము కలుగుననియు, అతఁడు నిశ్చయముగా నమ్మినవాఁ డయి ప్రపంచోద్ధరణార్థముగా తనప్రాణములను తృణప్రాయముగా విడుచుటకు సంసిద్ధుఁ డయి యుండెను. అయినను తన్ను విరోధులు నిరోధింపఁగానె శిష్యులు నిరుత్సాహు లయి యధైర్యపడుదు రేమో యన్నభయముమాత్ర మాతనిమనస్సును బాధించుట మానినది కాదు. అందుచేత నతఁడు వీథిలోనికి పోవునప్పుడు తలవాకిట నిలిచి సిమనుతో "ఓయీ! పిశాచము నిన్ను తనవంకకు లాగుకొనఁ గోరుచున్నది; కాని నీవిశ్వాసము చెడకుండునట్లు నీనిమిత్తమయి నేను ప్రార్థనచేసియున్నాను." అని చెప్పెను. "తక్కినవారందఱును విడిచిపెట్టినను నేను దృఢవిశ్వాసి నయి యుండి, ఆవశ్యకమయిన యెడల కారాగృహమునకును మృత్యుముఖమునకును నేను నీతో వచ్చెదను." అని యతఁ డుత్తర మిచ్చెను. అంతటిధైర్యశాలి నని కొనుచున్న యాప్రియశిష్యుని మొగమువంకఁ జూచి విచారముతోడి మందహాసము చేసి జీసస్సు "ఈరాత్రి ముగియకమునుపే కోడికూసెడు

లోపల నీవు నన్నెప్పుడు నెఱుఁగ నని యపలపించెదవు." అని పలికి, శిష్యుల నందఱిని జూచి "ఈరాత్రి మీరందఱును నాయెడల నాశాభంగము నొంది సాపరాధు లయ్యెదరు. గొల్లవాఁడు నేలఁగూల్పఁబడి నప్పుడుగొఱ్ఱెలమంద యెట్లోయట్లే భయకంపములతో మీరందఱును నానాముఖముల చెదరిపోయెదరు." అని చెప్పెను. వారు తమమనస్సులలో ప్రభువు తమయోగ్యతకు తగినంతగణ్యతను తమ కియ్యలేదని తలఁచికొనినను పయి కేమియు ననలేదు. ఇంతలో నతఁడు మరల నందుకొని "సొమ్ముగాని జోలిగాని పాదరక్షలుగాని యేమియులేకుండ మిమ్ము నేను ధర్మప్రచారార్థముగా బైలుపఁపినప్పుడు మీ కెప్పుడైన నేదైన కావలసివచ్చెనా?" అని యడిగెను. 'ఏదియు కావలసిరాలేదు' అని వారు బదులుపలికిరి. ఇప్పుడు మీలో ప్రతిపురుషుఁడును తన సంగతి తానే చూచుకొనవలెను. నావ్యవహారము ముగింపునకు వచ్చుచున్నది. ఇఁక మీపోషణముయొక్కయు రక్షణముయొక్కయు సాధనములను మీరే సమకూర్చుకొనవలెను." అని జీసస్సు చెప్పుచుండఁగా నెవ్వఁడో యొక శిష్యుఁడు రెండు కత్తులతో ప్రపంచమునంతటను జయింపఁ గలుగుదు మన్నట్టుగా "మావద్ద నివిగో రెండుకత్తులున్నవి." అని పలికెను. వారి యమాయకత్వమునకు లోపలనవ్వుకొని 'చాలును ఇఁక పోదము రండి.' అని జీసస్సు ముందు నడవఁ జొచ్చెను.

అది వెన్నెలరాత్రి గాన దారి చక్కఁగా గానఁబడుచుండెను. ఆ రావెన్నెలలో నిశ్శబ్దముగా నున్న వీథులలోనుండి నడిచి పురద్వారము నిర్గమించి కొన్నదినముల క్రిందట పెద్ద యూరేగింపుతో జీసస్సు జెరూసలేము నగరప్రవేశము చేసినమార్గముననేపోయి కెడ్రన్ వంతెనను దాఁటి కొన్ని నిమిషములలో బెథని గ్రామ సమీపమున ఆలివుపర్వతపాదమున నున్నతోఁటలో ప్రవేశించిరి. జీస స్సొక

ముందుకుసాగక వానిప్రక్కకు దూరముగా తొలఁగి యొక్కడ నిలువఁబడెను. దేవాలయభటులతోను సైనికులతోను గూడి జూడస్సు తప్పక తన్ను వెదకుకొనుచు వెంబడించి వచ్చు నని యతఁడు దృఢముగా నమ్మియుండెను. అందుచేత భటులు తన్ను పట్టుకొనునప్పు డనివార్యముగా సంభవించెడు సంక్షోభమును భీతియు బెథనీగ్రామములోని తన మిత్రులకు కలుగఁజేయ నిష్టము లేనివాఁడయి గ్రామములోనికిఁ బోవక కొంతిసేపు తోఁటలోనే యుండి ప్రతిపక్షులయాగమనమును ప్రతీక్షించుచుండుట కయి యతఁడు నిశ్చయము చేసికొనెను. అంతే కాక యతఁడు తా నాలివుకొండమీఁద నిలువఁగోరుట కింకొక కారణము కూడఁ గలదు. అతని మన స్సప్పుడు మిక్కిలి కలతనొందిన దయి స్థైర్యము లేక డోలాందోళనము నొందుచుండెను. మనశ్శాంతి కలుగుటకయి యేకాంతస్థలమున నీశ్వరుని సమీపించి తనహృదయము నాతనికి నివేదించి ప్రార్థనచేయవలసిన యావశ్యకతగూడ నతనికి కనఁబడెను. ఇతరులు నిద్రపోవుచుండిన కాలములో ననేకరాత్రు లతఁడు వెలుపటికిఁబోయి తనకు బుద్ధిని బలమును ప్రసాదించుట కయి వేఁడుచు గంటలకొలఁదికాల మొంటిగా నీశ్వరధ్యానమునం దతఁడు తనపరమపిత సాన్నిధ్యమునఁ గడపుచువచ్చెను. కడపటి దయిన తన యోగ్యాప్పపరిశోధన కయి పూర్ణముగా సంసిద్ధుఁడు కాఁగలుగుట కతఁడిప్పు డీశ్వరునితోఁ గొంతకాల మేకాంతముగాఁ గడప గోరియుండెను. గెత్సేమే నని పిలువఁబడెడి క్షేత్రమునకు సమీపమున నున్న యొకయాలీవుచెట్ల యారామములో ప్రవేశించి యతఁడు శిష్యులనుద్దేశించి "మీ రిక్కడ వేచియుండుఁడు. నేను ప్రార్థననిమిత్తము ముందుకు పోయెదను" అని చెప్పెను. ఇట్లు చెప్పి పీటరును జానును జేమ్సును దన వెంటఁగొని యతఁడు చెట్లలోనికి పోవ

కొంతదూరము నడిచి "నాయాత్మ మరణవేదనమునకుం బోలె నత్యంత విషాదము నొందుచున్నది మీ రిక్కడనుండి నాతో కనిపెట్టి చూడుఁడు" అని యీ మువ్వురితోను జెప్పి, అతఁడు మఱికొన్నియడుగులు ముందుకు నడచి భూమి మీఁద సాష్టాంగపడి "ఓ నాతండ్రీ! సాధ్య మయినయెడల, ఈవిషపాత్రము నన్నుండి కడచి పోనిమ్ము. అయినప్పటికిని నాయిచ్ఛ గాక నీయిచ్ఛయే నెఱవేఱును గాక!" అని ప్రార్థించెను. అతఁ డింకేమి వేఁడెనో తెలియదుగాని చాలసేపు ప్రార్థనము చేసెను. ఈశ్వరుఁడు తన్నిట్లు నడుపుచున్నాఁ డనియు, తన శత్రువులనుండి పాఱిపోవుటకంటె తన ప్రాణమును సమర్పించుటయే యీశ్వరాభిమతి మనియు, అతఁడు తెలిసికొనెను. కొంచెము సేపయినతరువాత నతఁడు భూమిమీఁదనుండి లేచి శిష్యులవద్దకు వచ్చినప్పటికి వారు ముగ్గురును నిద్రపోవుచుండిరి. "ఏమి యిది! ఒకచిన్న గంటకాలము మీరు నాతో వేచియుండ లేకపోయితిరా? మీకును శోధనసమయము రావచ్చును గనుక, నానిమిత్తము గాకపోయినను మీనిమిత్త మయినను వేచి ప్రార్థింపలేకపోయినారా?" అని సోద్వేగముగాఁ బలికి, వారియొద్దనుండి మరలి కదలిపోయి, ఓనాతండ్రీ! ఈ విషపాత్రము నేను పానము చేసిననే కాని నన్నుండి సాగిపోనిపక్షమున, నీయిచ్ఛ నెఱవేఱును గాక!" అని జీసస్సీసారి యధిక మనోబలమును చిత్తశాంతియుఁ గలవాఁడయి ప్రార్థించెను. ప్రార్థనానంతరమున నాతనిమనస్సు శాంతిమును సబలమును కాఁగా నతఁడు మరల శిష్యులవద్దకువచ్చి వా రింకను నిద్రపోవుచుండుట చూచి "ఇంకను నిద్రపోయి విశ్రాంతి ననుభవింపుఁడు" అని పలికి, తా నొక్క యీశ్వరసాహాయ్యమునే కాని మనుష్యసాహాయ్యము నిప్పు డపేక్షింపనివాఁ డయి యుండుటచేత వారిని నిద్రనుండి లేపక కర్తవ్య

చింతలో నుండెను. ఇంతలో దూరమునుండి నడిచివచ్చుచున్న మనుష్యుల కాళ్ళచప్పు డాతని చెవిని బడఁగా, చాలును! కాలము సమీపించినది. మనుష్యపుత్రుఁడు పాపులచేతులలో నప్పగింపఁబడుచున్నాఁడు మనము వెళ్లుదము. లెండు. అదిగో మద్ద్రోహి చేరువనున్నాఁడు. చూడుఁడు" అని గుండెలు జల్లుమనుమాటలతో నతఁడు సహచరులను లేపెను. వా రులికిపడి లేచి నిద్రామాంద్యముతో నిలువఁబడునప్పటికి జూడస్సును ముం గలుగుచుకొని యాయుధపాణు లయిన మనుష్యులు వారిని చుట్టవేయఁగా నాగింలో పీటరు తనపట్టాకత్తిని దూసికొని వేవేగముగా వచ్చి ప్రధానాచార్యుని భృత్యులలో నొకఁడయిన మాల్కస్సను వానిని చెవిమీఁద పొడిచి గాయపఱుపఁగా జీసస్ పేతురుని వారించెనఁట! ముందుగాపో యి ముద్దుపెట్టుకొని వాడుక ప్రకారముగా ప్రణామము చేయుటవలన జూడస్సు రాజనియుక్తులకు జీసస్సెవ్వరో తెలుపుటకు మతాచార్యులచేత నేర్పాటు చేయఁబడెనఁట! ఈదండయాత్ర యేర్పాటు చేయఁబడిన విధమును బట్టియు, పంప బడిన యాయుధహస్తుల విస్తారసంఖ్యనుబట్టియు, చూడఁగా నాచార్యపురుషులు పట్టుకొనునప్పు డెంతో ప్రతిరోధము వచ్చునని జీసస్సునకు భయపడినట్టు కనుపట్టుచున్నది. దీర్ఘములైన లాటీకఱ్ఱలను కరములయందు ధరించి ముందు దేవాలయ రక్షకభటులు వచ్చిరి; వారివెనుక కృపాణపాణు లయి రోమకసైనికుల సమూహము వచ్చెను. అప్పుడు జూడస్సు ముందుకువచ్చి "స్వామీ! నమస్కారము." అని జీసస్సుయొక్క చెక్కిలి ముద్దుపెట్టుకొనెను. "మిత్రుఁడా! నీవేల వచ్చియున్నావు? ఈప్రకారముగా నాయెడల ద్రోహిగనగుటకు నీకు నేనేమి చేసియున్నాను?" అని నిందాగర్భముగా జీసస్సడిగెను. మృదు వయినట్టియు మర్మచ్ఛేదకము లయి నట్టియు జీసస్సు మాటలును చూపు

లును జూడస్సుయొక్క మనస్సులో శూలములవలె నాటుకొని తీక్ష్ణమే పశ్చాత్తాపమును లజ్జను కలిగించెను. ఇట్లు పుట్టిన లజ్జానుశోకములే తరువాత జూడస్సను ఆత్మహత్య చేసికొనునట్లు చేసెను

అప్పుడు నాయకులుగానున్న రాజభటులవంకఁ దిరిగి "నే నేమో దొంగనయినట్లుగా నన్ను పట్టుకొనుటకయి కత్తులను కటారులను దాల్చి మీరేల వచ్చియున్నారు? దేవాలయములో బోధ చేయుచు కూరుచుండినప్పుడు నన్నేల పట్టుకొనలేక పోయినారు? అప్పుడు నామీఁద చేయిచాచుటకు సాహసము లేకపోయెను గాని యీచీఁకటిగడియలో మాత్రము మీకు శూరత్వము వచ్చెనా?" అని జీసస్సు పలికెను. నాయకులు సైగచేయఁగానే సైనికు లాతని పట్టుకొని బంధించిరి. జీసస్సు వారి నెదిరించుటకు యత్నింపలేదు. కాని యప్పు డాతనిమనస్సులో క్షోభపడి యుండవచ్చును. చేతులు వెనుకకు విఱిచికట్టి చుట్టును రాజభటులు కాచియుండి పేరు పడిన దొంగనువలెను హంతకునివలెను వెనుకకు పట్టణమువంక కీడ్చుకొని పోవునప్పుడు నిరపరాధి నని యెఱిఁగి యున్న యతఁ డాదౌర్జన్యమునకు హృదయమునం దెంతసంతాప మొందియుండునో! ఆతఁ డిట్లు పట్టుకోఁబడినది ప్రధానాచార్యునియొక్కయు సాన్ హెడ్రిమ్ సభవారియొక్కయు యధికారపత్రముమీఁద. ఈలోపల శిష్యులలో ననేకులు పాఱిపోయిరి. పీటరును జానును మాత్రము తమస్వామిని విడువక కావలివారికి మిక్కిలి దూరముగా వెనుక నడిచి వచ్చుచుండిరి. ఎవ్వరో పేరు తెలియని తరుణ వయస్కుఁ డొక్కఁడు సన్నదుప్పటి కప్పుకొని యాతని వెంటనంటెను. కాని కావలివా రాతనిని పట్టుకొనఁబోఁగా పయివస్త్రము వారిచేతిలో విడిచిపెట్టి పాఱిపోయెను. కడసారి యిప్పుడు జీసస్సు కిద్రనువంతెనమీఁదుగా పురద్వారమునుండి మరల

పడిచెదుగాని హోసాన్న జయజయధ్వనులు చేయు భక్తులుగాని “ఈశ్వరపుత్రా! మంగళము!” అని పలుకు శిష్యులుగాని, వెంట లేరు. న్యాయమునుగాని దయనుగాని చూపువారుగాని లేరు. ఈ పవిత్ర మూర్తి మర్త్యుల బద్ధుఁడయి యతఁడు విషణ్ణహృదయముతో తలవంచుకొని నడిచెను.

రాజభటులు జీసస్సును ముందుగా హానను గృహమునకుఁ దీసి కొని పోయిరఁట. హానను జీసస్సును తనసిద్ధాంతములను గూర్చియు శిష్యులను గూర్చియు ప్రశ్నలు వేయుఁగా, అతఁ డుత్తరము చెప్పక తన బోధవిను విన్నవారిని పిలిపించి తెలిసికొమ్మని బదులు పలికెనఁట! అట్లుపలుకుట తమయజమాను నవమానపఱుచుటగా భావించి దగ్గఱ నున్న హానను పరివారములోనివాఁ డొకఁడు జీసస్సు నొకదెబ్బ కొట్టె నఁట! ముందుజరగఁబోవునీ యన్యాయవ్యావహారికహత్య కంతకును నిజ మైన కారకుఁడు హాననే యైనను బహిరంగముగా విమర్శించి దం డించుటకు తన కధికారము లేనందున నతఁడు విచారణనిమిత్తము జీసస్సును తన యల్లుఁడైన కయిఫా గృహమునకుఁ బంపెను.

ప్రధానాచార్యుఁడు సాన్‌హెడ్రిముసభ కధ్యక్షుఁడు; ఈసభ డెబ్బదిమంది ధర్మాధికారులను గలదయి, యూదులయొక్క యున్నత న్యాయస్థాన మయి యున్నది. ఏవిషయములోనైనను తీర్పుచెప్పి దండన విధించుటకుముందు మూఁడవవంతునకు తక్కువ కాని సభ్యు లును సభాధ్యక్షుఁడును చేరి విచారణజరపవలెను. అయినను రోమనులు దోషికి మరణదండనము విధింపఁబడినప్పుడు వానిని వధించు నధికార మును యూదులకు విడువక తమయం దుంచుకొనిరి. సాన్‌హెడ్రిము సభవారు దోషినెవ్వనినైన వధార్హునిగా నిర్ణయించినప్పుడు వారు వానిని రోమనుపరిపాలకున కప్పగింపవలెను; పరిపాలకుఁ డావ్యవ

హారమును విచారించి తన యిష్టానుసారముగా దోషిని వదలివేయుట గాని దండించుటగాని చేయుచుండెను. జీసస్సును పట్టుకొన్న వార్త జనులకు తెలియక [illegible] విచారించుట కయి మహాసభను పిలిపించుటకు జీసస్సును [illegible] తెలియకముందే విచారణ ముగింపవలె నన్న యుద్దేశముతో సాన్హెడ్రిముసభ్యులను తనయింట సమావేశపఱుచుటకు జీసస్సును దీసికొనిరాకపూర్వమే ప్రధానాచార్యుఁడు మనుష్యులను బంపెను. దేవాలయములో నటువంటి నిర్భయత్వమును గనఁబఱిచిన పురుషుఁడు తన కుపకారలేశము నిచ్చినపక్షమున తన ప్రాణరక్షణార్థము పోరాడక మానఁడని యతఁడు భావించుకొనియుండెను. కాఁబట్టి యిఁకను తెల్లవారకపోయినను రాజపురుషు లాసేధింపఁబడిన బద్ధునితో తిరిగి వచ్చునప్పటి కావలికే ధర్మాధికారులు సమకూర్పఁబడి వివిధసాక్షులు సంసిద్ధముగా నుంచఁబడిరి. ధర్మాధికారు లావలికే జీసస్సు నపరాధి యని నిర్ధారణముచేయ నిశ్చయించుకొని వచ్చి యున్నవా రగుటచేత ధర్మాధికారులతో సంబంధించినంతవఱకు విచారణమునకే యావశ్యకము లేదు; కాని, పైలేటతనిని ప్రమాణిపైఁ బెట్టించి మేకులు గొట్టించి దండింపవలె నని యభిలషించినవా రగుటచేత వారు వ్యవహారరీతిని గోప్య నిరూపణము చేయవలసినవా రగుటయే కాక రోమకపరిపాలకుఁడు తమతీర్పును ద్రిప్పివేయక స్థిరీకరించునంతటి బలమైన దానినిగా జీసస్సుమీఁది యభియోగమును ప్రతిపాదింపవలయును.

భటు లప్పుడు జీసస్సును వీధిలోని కున్న తోరణద్వారమున ఱాళ్లు పఱుపఁబడి యున్న బహిఃప్రాకారములోనికిఁ గొనిపోయిరి. ఆలోపల ప్రధానాచార్యునియొక్క మందిర ముండెను. సైనికులతో విశేషభాగ మీప్రాకారములో నిలిచిపోఁగా కావలికై నియమింపఁ

బడినభటులు లోపలికి సభాభవనములోనికి యేసును గొనిపోయిరి. అందు ప్రధానాచార్యుడు సభ్యాసీనుఁ డయి యుండఁగా సర్వ చంద్రాకారముగా చుట్టును ధర్మాధికారులు కూర్చుండి యాతని రాకను ప్రతీక్షించుచుండిరి. యేసును బంధనములతోనే ప్రధానాచార్యునివద్దకుఁ గొనిపోఁబడి యాతనియెదుట నిలువఁబెట్టఁబడెను. ఆతని పయిని మోపఁబడిన నేరారోపణాక్రమము చదువఁబడినపిమ్మట దానిని స్థాపించుటయి సాక్షులు పిలువఁబడిరి. ఆతనిపై నారోపింపఁబడిన నేరములు—సిద్ధాంతములను బోధించి జనులను మోసపుచ్చుట, స్వజాతిధర్మములను నిరాకరింపుడని వారి కుపదేశించుట, దైవదూషణపరుఁ డగుట.

సాక్షు లొకరితరువాత నొకరుగా ముందునకు వచ్చి దేవాలయములో నతఁ డుపదేశింపఁగా తాము విన్నదానిని చెప్పిరి. తామిచ్చిన సాక్ష్యములో నొకరు చెప్పినదాని కొకరు విరుద్ధముగా చెప్పుటయే కాక రోమనుల పరిపాలన నిరసనమునకు మిక్కిలి పెద్దదిగా కనఁబడెడు దానిని దేనిని చెప్పలేకపోయిరి. వారిదుర్మార్గములను దూషించుచు మతాచార్యులకు విరోధముగా యేసు సంభాషించినమాట వాస్తవముకాని యెట్టిమాటలు పలికినందునకయి పైలేటు యేసుప్రాణములను తీయించుట కంగీకరింపఁడు. తుద కిద్దరుమనుష్యులు ముందుకు వచ్చి "దేవాలయమును నాశనము చేసి నేను రెండుదినములలో మరలఁ గట్టఁగలను" అని యేసు చెప్పినట్టు సాక్ష్యమిచ్చిరి. ఈసాక్ష్యముసహితము సత్య మయినది కాదు; ఆతఁడు దేవాలయమును నాశముగునని పలికెను; దానిని తాను నాశము చేసెద నని యెప్పుడును పలికి యుండ లేదు. యూదులధర్మానుశాసనముల ననుసరించి దేవాల

యమును దూషించుట దేవుని దూషించుటయే యయినందున దోషి యథార్థుఁడగును. ఇట్లు విచారణ జరుగుచున్న కాలములో జీసస్సొక్క-మాట పలుకలేదు; ఒక్కరి నొక్క-ప్రశ్న యడుగలేదు. తన్నపరాధినిగా నిరూపించుటకు చాలినంత బలమైన సాక్ష్యమును వారెన్నఁడును తేఁజాలరని తెలిసినవాఁడయినను సాక్ష్య మున్నను లేకపోయినను వారు తన్ను చంప నిశ్చయించుకొన్నవా రని యెఱిఁగి యుండుటచేత నట్టివారిముందట మాటాడఁజూచుట నిష్ప్రయోజన మని యతఁడు మౌనము ధరించి యూరకుండెను. ఇతఁడు యథార్థుఁడని పై తేటు నొడఁబఱచునంతటి ప్రబలసాక్ష్య మేదియు నీనలకు రాలే దని ప్రధానాచార్యుఁడుసహితము కనుఁగొన్నవాఁడయి కోపము తెప్పించి జీసస్సునోట తొందరమాట యేదైనఁ బలికింపవలెనని "నీమీఁద నింతమంది సాక్ష్య మిచ్చుచుండఁగా నొక్క-మాటయైన మాఱుపలుక వేమి!" అనికోపముతో ననెను. తానే దోషారోపకుఁడును విచారణకర్తయు నైనవానితో మాటాడ నిష్టములేక కాఁబోలును జీసస్సు బదులుపలుకక పోవుటయే కాక యతని మొగమువంక తలయెత్తి చూడనైన నొల్లకుండెను. జీసస్సు తాను చెప్పరా ననుకొన్న విషయమయి యింతవఱకొక్క-ప్రశ్న మయినను రాలేదు. అది ముఖ్యాంశమే యయినను జీసస్సుపై నావిషయమున దోషారోపణము చేసెడుపక్షమున ననేకు లాతనిని దేవునిచేఁ బంపఁబడినవానినిగా భావింపవచ్చునని యెంటి మతాచార్యులు సాధ్యమయినంతవఱకు నావిషయము నడఁగఁద్రొక్క-పయికి రానీయక యుంచి యితరదోషారోపణముచేత నాతని వధ్యునిగా నిర్ణయింపఁదలఁచిరి కాని వారికోరిక సఫల మయినది కాదు. అందుచేత నాముఖ్యాంశమును విడిచి యాతని దండ్యునిగాఁ జేయుటకు సాధనాంతరము కనఁబడనందున ప్రధానాచార్యుఁ డాతనివంక

తెప్ప వాల్చక చూచుచు "నీవు మెస్సీయా యగుదువేమో చెప్పుము" అని యడిగెను.

అకారణముగానో సకారణముగానో వా రెట్లును తనప్రాణములు తీయకమాన రని తెలుఁగునుగాన, మిథ్యాదోషారోపముల మీఁదఁ గాక తాను సత్యమని నమ్మిన మెస్సీయా నామ ఘోషణదోష స్థాపనముమీఁదనే ప్రాణము లియ్యవలయు నని నిశ్చయించుకొని "నేను చెప్పినపక్షమున మీరు నమ్మరు" అని మౌనము మాని జీస స్సుత్తరము చెప్పెను. అతఁడు తనమాయావాగురిలో తగులుకొను చున్నాఁడని భావించి యాప్రధానాచార్యుఁడు "ఈశ్వరసాక్షికముగా నీవు దేవునికుమారుఁడవైన మెస్సీయా వగుదువేమో చెప్పుము" అని యడిగెను. సత్యమును గూఢముగా నుంచవలసిన కాలము పోయి బహిరంగముగా ఘోషింపవలసిన సమయము వచ్చెనని తలఁచి "నేనెవరో నీవే చెప్పి యున్నావు." అని యాచార్యునిముఖమువంక దృఢముగాఁ జూచుచు వినమ్రతతో స్పష్టముగా జీసస్సు పలికెను. ధర్మాధికారుల వంక చూడ్కి నిగిడించి "ఆకాశముపై సంచరించు మేఘములమీఁద వ్రాలఁబడిన దేవా యున్నట్లుగా మనుష్యపుత్రునియొక్క ప్రభావమును మహిమయు మీరు చూచెడు కాలము వచ్చును" అని చెప్పెను.

ఈమాటలు వినఁగానే ప్రధానాచార్యుఁడు దేహము తెలియక కోపముచేత మండిపడి, యితరధర్మాధికారులతో బిగ్గఱగా "ఇతఁ డీశ్వర నిందను పలికినాఁడు. ఇఁక సాక్ష్యవసాక్షులతో పని యేమున్నది! ఈతని యీశ్వరదూషణమును మీరు వినియున్నారుకా! మీ రేమని తలఁచెదరు!" అని యడిగెను. "ఇతఁడు దోషి; వధార్హుఁడు." అని యెల్లవారు నొక్కమాటగా పలికిరి. ఇంతటితో విచారణ సమాప్తి

మయినది. ధర్మాధికారులు తమ యధికారశాటులను తీసి దూరముగా వేసి, వేగముగా నరక్షితుఁడయి యున్న యాపాశబద్ధుని మీఁదికి పరుగెత్తిరి. చేతులు గొలుసులతోఁ గట్టఁబడి యుండుటచేత నతఁ డప్పుడు తన్ను రక్షించుకొను శక్తిగలవాఁ డయినను రక్షించుకొనలేని మరణస్థుఁ డాయెను. వారతని పైఁబడి కొట్టి మొగముమీఁద నుమ్మి వేసి, "ఓ యభిషిక్తుఁడా! నీ వట్టి యాశ్చర్యమహిమలు కలవాఁడ వైన పక్షమున, నిన్ను మొత్తి గాయములు చేయుచున్నవా రెవ్వరో చెప్పుము." అని పరిహాసము చేసిరి. అతఁడు వారి కొక్కమాట బదులు పలుకలేదు. కోపమునుగాని శోకమునుగాని తెలిపెడు శబ్ద మొకటి పెదవులను దాటి రాలేదు; అలలతాఁకున చలింపకున్న పర్వత మువలె యున్నట్లు వారినడుమ నతఁడు చలింపక నిలుచుండెను.

లోపల నిది యంతయు నిట్లు జరుగుచుండఁగా వెలుపల పీటరును జానును వచ్చి మెల్లఁ దారిచేసికొని ప్రాకారములోపలఁ బ్రవేశించిరి. ఆరాత్రి మిక్కిలి చలిగా నుండెను; అందుచేత సైనికులును మఱికొందఱును చలిమంట వేసికొని దానిచుట్టును గూర్చుండి కాచుకొనుచుండిరి. పీటరు గుంపులోఁ జేరి నిలుచుండి యుండఁగాఁ జూచి యెవ్వరో యొకరు "నీవు గలిలీదేశస్థుఁ డైన జీసస్సుతోడ నుండినవాఁడవు కావా!" అని పలుకరించిరి. అతఁ డామాటలకు భయపడి "నీవు చెప్పినసంగతి యేమో నే నెఱుఁగను" అని పలుకుచు ప్రాకారములోని మఱియొకచోటికి తొలఁగి పోయెను. అక్కడ నింకొకఁ డాతనిని పట్టి "నిశ్చయముగా నీవు జీసస్సు శిష్యులలో నొక్కఁడవు, నీశబ్దోచ్చారణమే నీవు గలిలీవాఁడ వని తెలుపుచున్నది." అని పలుకఁగా నతఁడు తాను కానని యొట్టుపెట్టుకొనెను. జీసస్సును పట్టుకొన్నప్పు 'డీతఁ డక్కడ నుండఁగాఁ జూచితి నని

మూఁడవసారి పేతొక్కఁడు చెప్పెను. "నేను యేసున్ను నెఱుఁగనే నెఱుఁగను." అని మూఁడవసారి పేతురు తెలియఁబలికెను. ఇంతలో ప్రభాతమును తెలుపుచు కోడి కూసెను. ఆ కోడికూఁత వినఁగానే కొన్నిగంటలక్రిందట యేసున్ను పలికినపలుకులు తలఁపునకు వచ్చి పేతు రావలకుఁ బోయి పెద్దపెట్టున నేడ్చెను.

దేవాలయములో నున్న సాన్‌హెడ్రిమ్ సభయొక్క నియత మంత్రణమందిరమునను మరణదండనమును విధించిన తీర్పు నక్కడ యథావిధిగా వినిపించుటకయి యేసున్ను బలమయిన రక్షకవర్గము వెంట నుమఃకాలయమునందు తొందరగాఁ గొనిపోయిరి. తీర్పు వినిపింపఁబడినమీఁదట యేసున్ను నక్కడనుండి ప్రొద్దెక్కకముందే జనులు విశేషముగా వీథులలోనికి రాకముందే ప్రాతఃకాలమున రోమను పరిపాలకునియొక్క నివాసనికేతనమునకుఁ దీసికొనిపోయిరి. అతనివెంట దేవాయతనపరిజనము భటవర్గము సైనికనికాయము ధర్మాధికారులు మతాచార్యులు పారిసీలలోని ప్రముఖులు మొదలైనవా రింతమంది పెద్దయుత్సవమువలె నడచుచుండినను తచ్ఛిష్యమిత్రభక్తప్రచారాదు లేమూలలనుండి వచ్చి యాకస్మికముగా పైని బడి విడిపింపఁజూతురో యను భీతిచేత వారు రాజగృహము చేరువఱకును గుండెలు తటతట కొట్టుకొన తిరిగి తిరిగి చూచుచునే పోయిరి. పైలేటుమందిరావరణములో నడుగు పెట్టినతరువాత నక్కడఁ గావలి కాచుచున్న బలిష్ఠమైన రోమకసైన్యమును జూచినప్పుడు వారిగుండెలు కుదుటఁబడినవి.

వారప్పుడు తమవచ్చిన కార్యమును నివేదించుచు లోపలికి విన్నపము పంపఁగా, పైలేటు వెలుపలికి వచ్చి వారు కూడియున్న విశాలప్రదేశము కొచ్చి ధర్మాసనము నధిష్ఠించెను. అంతట వారిలో నొకఁడు యేసున్నను ముందు నిలిపి "ఇతఁడు యూదులరాజ నని యభి

వచించినట్లు తనకిప్పుడు మీఁదనే దోషస్థాపనము చేయఁబడి యప రాధియైనాఁడు" అని పైలేటుతో విన్నవము చేసెను. రోమనులు యూద జాతులను విజయమించి తమ యధికారమును తాలుమాలు చేయఁ బూనువారిని నిర్బంధముగా కనిపెట్టుచుందురు గాన పైలేటు జీసస్సును గూర్చి కొనావలెనే మెలఁగి యుండెను. ఇప్పుడు జీసస్సుమీఁద సాక్షులు చెప్పిన నేరము నడఁగా రాజద్రోహమున కయి ప్రజలను పురి కొల్పుట యను నేరమును నిజముగానే చేసిన బారబ్బా యను ప్రసిద్ధ మనుష్యుఁ డొక్కఁడు పైలేటుచేత కారాగారములో నుంచఁబడి యుండెను. జీవ స్పటువంటివాఁడు గాక కేవల ఛిన్నవస్త్రము గలవాఁ డనియు, మతోన్మాదమునుబట్టి పౌరులలోని ప్రముఖు లతనిని ద్వేషించుచున్నా రనియు, నెఱిఁగి యుండుటచేత పైలేటు మనస్సు జీసస్సు పక్షమున కొఱగి యుండెను.

ప్రధానాచార్యుఁడు నేరము మోపినప్పుడును, జనులను మోసపుచ్చెనినియు సీజరునకు పన్ను కట్టవలదని ప్రజలకు బోధించె ననియు జీసస్సునకు విరోధముగా నితరు లఱచినప్పుడును, "వీరు నీపయి మోపుచున్న దోషములను నీవు వినుచున్నావుగదా! వీరి కేమి యుత్తరము చెప్పెదవు!" అని పైలేటడిగెను. ప్రతిపక్షులు పలుకు కల్లల కుత్తరము చెప్పుటకూడ ననుచితమని తలంచి యతఁడు మాఱుపలుక కూరకుండెను. "నీవు రాజ వగుట సత్యమా?" అని మరల పైలే టడిగెను. ఇతరులు చెప్పినట్లే మరల "నీ వట్లు చెప్పుచున్నావు. నీవు నా నిజమైన పేరును నాకనుగ్రహించినావు." అని జీసస్సు పలికెను. అంతట జీసస్సు నొంటిగా తనగదిలోనికి తీసికొనిపోయి విచారింప నారంభించెను. "నేను రాజనే కాని నా రాజ్య మీలోకసంబంధ మైనది గాదు. నారాజ్యము పూర్ణముగా సత్యానుభవములోను

సత్యప్రకాశనములోను ఉన్నది. నేను సత్యమునకు సాక్షిగా నిలుచుటకు వచ్చినాను." అని జీసస్సు తనరాజ్యస్వభావమును వివరింపఁ దొడఁగెను. పైలేటాతనిభావమును గ్రహింపఁజాలక, అతఁడు పరులకు బాధచేయని దివాస్వప్నరాజ్యప్రద్రష్టునిగా పరిగణించి సపరిహాసముగా "సత్యమన నేమి?" అని ప్రశ్న వేసెను. జీసస్సు మతాచార్యులకును పారిసీలకును పక్కబల్లెముగా నుండువాఁడే కాని తనకు శ్రమ కలుగఁ జేయువాఁడు కాఁడని కనిపెట్టి, పైలేటాతనిని ప్రాణములతో విడుచుట కిష్టముగలవాఁడయి యుండెను. అందుచేత నతఁడు ధర్మాసనమును మరల నధిష్ఠించి, ప్యాసోవరు పండుగలో జనులు కోరుకొన్న కారాబద్ధుఁడగు యూదుని నొక్కని విడిచిపెట్టుట యాచార మగుటనుబట్టి వారికోరికమీఁద జీసస్సును విడుదల చేయువలె ననుతలంపుతో "జీసస్సును విడిచిపెట్టవలయునా? బారబ్బాను విడిచిపెట్టవలయునా?" అని జనుల నడిగెను. జీసస్సునకు నారోపించిన యపరాధములను బారబ్బా నిజముగాఁ జేసినవాఁడగుటచేతను బారబ్బాను విడిచిపెట్టుమని కోరినపక్షమున వారు రాజభక్తి లేనివారని వెల్లడి యగు నన్న భయముచేతను, జనులు జీసస్సునే విముక్తునిఁ జేయఁగోరుదురని యతఁడు నమ్మియుండెను. అయినను జనులావఱకే మతాచార్యులచేత బోధనొందినవారయి యుండుటచేత "మాకు బారబ్బా నిమ్ము." అని యేకవాక్యముగా వేడుకొనిరి. "ఇఁక మీరాజు నేమి చేయవలెను?" అని పైలేటడిగెను. "అతనిని సిలువను వేయింపుము" అని వారు పెద్దపెట్టున నఱచిరి. "ఎందుకు? అతని యందు దోషమేమియు నాకు కనఁబడదు. అతఁడపరాధ మేమి చేసినాఁడు?" అని పైలేటు మరల నడిగెను. వారాతనిమాటలను వినిపించుకొనక దొమ్మిగా "అతనిని సిలువను వేయింపుము; సిలువను

చేయింపుము" అని కోలాహలధ్వనితో కేకలు వేసిరి. అప్పు డతఁడు చేయునది లేక వారి యల్లరి చూచి తా నాతనిని విడిచిపెట్టిన పక్షమున నడఁపరాని ప్రజాక్షోభము కలుగునేమో యని భయపడియు ప్రజలు సంఘువిజ్ఞాపనమును బంపుకొన్నపక్షమున చక్రవర్తి తన్ను పరిపాలక పదమునుండి తొలఁగించునేమో యని జడిసియు తుదకు బారబ్బాను విడిచిపెట్టి జీసస్సు విషయమున సాన్‌హెడ్రిము సభవారు చేసిన తీర్పును స్థిరపఱిచెను. తమకృషి సఫల మయిన దన్న సంతోషముతో మతాచార్యులును ఫారిసీలును సభను విడిచి తమ యిండ్లకుఁ బోయిరి. రోమక సైనికులు జీసస్సును సభాభవనమునుండి యావలకుఁ గొనిపోయిరి.

రోమకసైనికులు మృగప్రాయు లైన క్రూరచిత్తులు; వారికి దయాదాక్షిణ్యములు లేవు. పైలేటు దండనమును విధించిన తరువాత జీసస్సు మానవరూపమును ధరియించియున్న యీఘాతుక మృగముల కప్పగింపఁబడెను. సిలువను వేయ విధింపఁబడినప్పు డాదండనమును జరుపుటకు ముం దపరాధిని కొరడాలతోఁ గొట్టుట యాచారము. నిష్కరుణు లయిన యీసైనికులకు చంపుటకు ముందు పిల్లి యెలుకను బాధించునట్లు బాధలుపెట్టుట పరమసంతోషము. వీండ్ర కశాఘాతములచేత జీసస్సు మూర్ఛపోలేదు; కంట తడిపెట్టలేదు. ఈవిధముగా నాతని ధైర్యము చెడఁగొట్టి యేడిపింప వలె నని వాండ్రు చేసిన ప్రయత్నమంతయు వ్యర్థమయినది! అతఁ డెవ్వరో యెట్టివాఁడో వాండ్రెఱుఁగరు. ఆతఁడు యూదుఁ డనిమాత్ర మెఱుఁగుదురు; యూదుల నవమానించుటయే తమ వ్రత మయినందున, వారిప్పు డేలాగునసైన నాతని వేధించి నొప్పికి తాళలేనట్టు కనఁబడునట్టు చేయవలెను; తీవ్రవేదనచేత మనుష్యుఁడు గిలగిల కొట్టుకొనుచుండఁగాఁ జూచునప్పటికంటె మఱియొకప్పుడు వారి కెక్కువప్రమోదము కలు

గదు. అతఁడు మూఁడుగనందునను దయచూపుఁ డని వేఁడనందునను వారు పెట్టుబాధ మఱింత కఠిన మైనదియు దీర్ఘతర మైనదియు నయ్యెను. ఎంతభయంకర మైన బాధలు పెట్టినవా రయ్యును తా మాతనిముఖమునందు దుఃఖసూచనలు తోఁపజేయు దారి కానరానం దున వారాతనిని వ్యథపెట్టుమార్గమునింకొకదానినాలోచించిరి. యూదుల రాజ నని చెప్పుకొన్న ట్లాతనిపై మోపఁబడిన నేరమును వారు విని యున్నవారు గాన, శరీరవేదనకు తాళఁగలిగినవారు సహితము పలువు రవహాసదుఃఖమునకు సహింపఁజాలకపోవుచు వచ్చుట నెఱిఁగి, అత నిని కృతకనృపతినిగాఁ జేసి యామూలమున నవమానపఱుప నిశ్చ యించిరి. తదనుగుణముగా సైనికులు వేసికొనెడిరీతి శోణకంచుకము నొకదానిని తెచ్చి నెత్తురు కాఱుచున్న యతని బుజములమీఁదకప్పి ముండ్లకంపతో నల్లిన కిరీట మొక్కటి యాతనినెత్తిని బెట్టి, రాజవేత్ర మునకు మారుగా శృంఖలాబద్ధము లైన యాతని హస్తములలో నొక బెత్తమును నిలిపి, ఒకరి తరువాత నొకరుగా వచ్చి పాదములముందు సాగిలఁబడి, "ఓయూదులరాజా! నమస్కారము" అని యపహాసింపఁ దొడఁగిరి. అంతేకాక వారిలో కొంద ఱపహాసమున కవమానమును తోడుపఱిచి సాష్టాంగనమస్కారము చేసి లేచి వచ్చునప్పు డాతని మొగముమీఁద నుమ్మి వేసిరి. మఱికొందఱు చేతిలోని బెత్తము నెత్తు కొని నెత్తిమీఁద మొత్తిరి. అతఁ డిప్పుడు వారిచే కృత్రిమరాజుగా చేయఁబడియున్నను నిజ మైనరాజువలె నిశ్చలహృదయుఁ డయి నిర్వి కారుఁ డయి పెట్టిన బాములెల్ల పడి యవమానము నంతను శాంత తతో సహించెను. దౌర్బల్యలక్షణము గాని భీరుత్వచిహ్నముగాని దుఃఖసూచనము గాని యాతనిముఖమునం దణుమాత్రమును గాన రానందున నాతని సంతాపకులకు సంతాపమే గాని సంతోషము కలిగి

నది కాదు. కోపము కానరాని చల్లనిచూపులతో తమవంకఁ జూచు చున్న యతని శాంతివదనమును పొడగన్నప్పు డాక్రూరకర్ముల శిలా కఠినచిత్తములలో సహిత మొకవిధ మయిన యపరాధస్మృతి తల చూపి వారి పెదవులనుండి యీవలకు వెలువడఁబోవుచున్న పరిహాస వచనాంకురమును పైకి రానీక లోలోపలనె చంపివేసెను.

ఇంతలో నధికారులు వచ్చి జీసస్సును వధస్థానమునకుఁ గొని రావలసిన దని యాజ్ఞాపింపఁగా, కావలిభటు లాతనిని వెంటఁగొని రాజమందిరద్వారమువంక నడచిరి. ఈసమయమునందే మరణదండన మును పొందవలసిన మఱియిద్ద అపరాధు లప్పుడు వారితోఁ జేర్పఁబడిరి. వారు సాధారణచోరులు. యూదులకు క్రోత్రియవమానమును కలిగింప వలెననెడు యుద్దేశముతో పైలేటు వారిని జీసస్సుతోడఁ గూడఁబంపుట కేర్పాటు చే... నని చెప్పుదురు. మరణదండనార్థము కొనిపోఁ బడు చున్న యపరాధికి ముందు వాఁడు చేసిన నేరమును వ్రాసినపలక నొకమనుష్యుఁ డెత్తిపట్టుకొని నడుచుట యాచారము. “ఇతఁడు యూదుల రాజయిన జీసస్సు” అని పెద్దయక్షరములతో వ్రాయఁబడి యున్న పలక నిందునిమిత్త మయి పైలేటు ముందుగానే సిద్ధము చేయించెను. అవమానకర మయినచావు చావనై యున్నవానికి పైలే టిటువంటి బిరుదము నిచ్చుట జెరూసలేమువాసు లైనయూదులపై తనకుఁ గలతిరస్కారభావమును వెల్లడిచేసి వారికి తలవంపులు తెచ్చు టకే యనుటకు సందేహము లేదు. దండ్యు లయియున్న తస్కరుల నాతని సహచరులనుగాఁ బంపుటకూడ యూదుల కవజ్ఞ కలిగించుట కయియే యుండును. “దొంగల కర్హ మయినమృతి ననుభవించుట కయి దొంగలతో నడచుచున్న యితఁడు మీకు రాజగుటకు తగిన వాఁడు.” అని ఫలితార్థ మిచ్చెడి యూపని గర్విష్ఠు లయి యుండెడు

మతాచార్యులయొక్కయు పారిసీలయొక్కయు గర్వమునకు భంగకర మయి యుపమానకరముగా నుండు నని యాతఁ డెఱుఁగును.

తాము దేనిపైని దిగఁగొట్టఁబడి చంపఁబడుదురో యాదారువును దండ్యులచేతనే వధప్రదేశమునకు మోయించికొనిపోవుట రోమనుల క్రూరకృత్యములలో నొకటి. సిలువ యని చెప్పఁబడెడి వధసాధనము రెండుభాగములు కలదిగా నుండును. అం దొకభాగ మైన నిలువుదూలము భూమిలోఁ బాతఁబడి యుండును; రెండవభాగ మైన యడ్డదూలము భూమికి కయిదారడుగుల యెత్తున మొదటి దానిలో నమర్పఁబడును. జీసస్సు వీధిలోనుండి మోచుకొనిపోవలసిన దీ యడ్డదూలమునె. ముగ్గురును ఖైదీలు కాచియుండఁగా, దోషారోపకులు కొంతమంది వెంటనడువఁగా, జీసస్సు వధార్థము కొనిపోఁబడెను. వీధులలో ననేకుల కాతనిని పట్టుకొన్నవా రెవ్వరో తెలియదు; మంచి నడికేయిని రాజపురుషు లాతనిని పట్టుకొనిరి; మధ్యాహ్నము కాకమునుపే యతఁ డడ్డదూలమును వహించి పైలేటుసభాగృహము నుండి బయలు వెడలెను. వీధులలోనుండి పోవుచున్నప్పుడు కొందఱు స్త్రీ లాతని నానవాలుపట్టి కీచుగొంతుకలతోఁ రోదనము చేయఁ దొడఁగిరి. జీసస్సు వారివంక తిరిగి "ఓ జెరూసలేము పుత్రికలారా! నా నిమిత్త మయి శోకింపకుఁడు. మీనిమిత్తమును మీబిడ్డల నిమిత్తమును శోకింపుఁడు." అని వారి నూరార్చెను.

జీసస్సు తనమీఁద మోపఁబడినభారమును మోవలేకపోయినందున, రోమను భటులు పురద్వారమువద్ద నెక్కడనుండియో వచ్చి పురములోఁ బ్రవేశింపఁబోవుచున్న యొకపరదేశస్థునిఁ బట్టుకొని బలవంతముగా నాయడ్డదూలము నాతనిచేత గమ్యస్థానమువఱకును మోయించుకొని పోయిరి. జీసస్సు దుర్బలశరీరుఁడు కాఁడు కాని రాత్రి

నుండి భోజనములేనివాఁ డయి యుండుటచేతను, క్రూరకిరాతు లైన పదాతులచేత నెత్తురు వఱదలు కట్టునట్టుగా దెబ్బలు తినియుండుట చేతను, గంటలకొలఁదికాలము నిలువఁబడియుండి వ్యాకులమనస్కుఁ డయి యుండుటచేతను బలహీనుఁ డయి యతిభారమైన యాదారువును మోయలేక పోయెను. రోమనులు త్రోవను బోవువారి నెవ్వరినైనఁ బట్టుకొని వెట్టికిఁగొట్టి వారిచేత నిచ్ఛవచ్చినపని చేయింపవచ్చును. ఇట్లు పట్టుకొఁబడి బలాత్కారముగా బరువుమోచునట్లు చేయఁబడినవాఁ డుత్తరాఫ్రికాలోని సైరీనువాస్తవ్యుఁడైన సిమ నను పేరు గల యూదుఁడు. అతఁడు ప్యాసోవరు తీర్థమునిమిత్తమయి యాత్రకు వచ్చెను.

ఊరు దాఁటి కొంచెముదూరము నడచినతరువాత 'గాల్గోథా' యను స్థలమునకు వచ్చిరి. ఆపదమున కాభాషలో కపాలభూమి యుని యర్థము. ఇదే కొంచెము సేపటిలో సిలువను వేయుట యనెడు క్రూర కర్మము జరుగ నున్న ప్రదేశము. ఇది మన దేశమునందు పూర్వ కాలమునం దుండిన కొఱతను వేయుట వంటిది. ఇందు మొదటిదానిలో మనుష్యుని మ్రానిపైఁబెట్టి చేతులకు మేకులు దిగఁగొట్టెడువారు. రెండవదానిలో మనుష్యుని కొఱ్ఱనఁబడెడు శూలమునకు దిగఁగొట్టెడు వారు. ఈరెండుదండనములలోను కూడ దండితులు వెంటనే ప్రాణ ములు గోలుపోక కొన్ని సమయములయందు దినములకొలఁదిని బ్రదికి బాధపడుచుండెడువారు. అడ్డుదూలమునఁ బెట్టి మేకులుకొట్టుటకు ముందు వధ్యులకు బాధ తెలియకుండఁ జేయుట కయి మైకము చేసెడి యొకవిధమైన మద్యమును త్రాగనిచ్చెడివారు. వాడుకనుబట్టి రొుదలు తెలియకుండఁ జేసెడి మద్యమును పానముచేయుట కయి జీసస్సుచేతి కిచ్చిరి. అతఁ డామద్యపాత్రమును నోటివద్దఁ బెట్టుకొని నాలికతో రుచి చూచి యది మత్తుపదార్థమని తెలిసికొని త్రాగక నిరాకరించెను;

నొప్పి తెలియకుండ స్మృతి తప్పియుండుటకంటె తెలివి కలిగియుండి నొప్పికి ధీరత్వముతో నోర్చుకొనవలయు ననియు, తాను కోరి తెచ్చుకొన్న మృత్యువును మహావీరునివలె నిర్భయముగా నెదుర్కొనవలయు ననియు, అతఁడు తలఁచి మత్తుచేసెడు మధుపానముయొక్క సాహాయ్యము నొల్లఁ డయ్యెను. అంతట నతని వస్త్రములను దీసి యాతనిని కొయ్యల కంటఁగట్టిరి; చేతుల నడ్డుకొయ్యమీఁద నిఱుప్రక్కలను చాచి మేకులను గొట్టిరి; శరీరము బరువుచేత జాఱిపడకుండ రెండు కాళ్ళనడుమనుండి దారము వేసి నడుమనున్న నిలువుకొయ్యకు నడుము వద్ద కట్టిరి. మృత్యుదేవత కనుగ్రహమువచ్చి ప్రాణములను గొనువఱకు నతఁ డీప్రకారముగా వ్రేలాడుచుండవలెను. ఆతనివెంటఁ గొనిరాఁబడిన యిద్దఱు తస్కరులును జీసస్సున కిరుపార్శ్వములయందును సిలువ కొయ్యలకు వ్రేలాడఁ దీయఁబడిరి. వారికి తగినంత మందిని భటులను కావలియుంచి తక్కిన సైనికులు పురమున కరిగిరి. ఈదారుణకర్మము జరుగుచున్నంత సేపును జీసస్సు సంపూర్ణ స్థైర్యముతో నుండి యొక్క దీనవచనమునైనను పలుకక కడపట "తండ్రీ! వారేమిచేయుచున్నారో వారెఱుఁగరు; వారిని క్షమింపుము" అని ప్రార్థించెను. విశేషకాల మతఁడు లోలోపలనే ప్రార్థించుచుండెనుగాని పయికి నేమియుపలుకలేదు. ఈలోపల నాతని విరోధులు కొంద ఱాతని వినాశమునుజూచి సంతోషింపవలెనన్న నీచ బుద్ధితో పట్టణమునుండి పనికట్టుకొనివచ్చి, ఆతనిమరణవేదనను చూచి పకపకనవ్వుచు హేళనముచేయుచు "నీవు దేవునికుమారుఁడవై నవత్ మున సిలువనుండి దిగిరమ్ము. ఓయిస్రాయీలరాజా! దిగిరమ్ము. మేము నిన్ను నమ్మెదము." అని కొందఱును "నీవు దేవాలయమును నాశముచేసి మూఁడుదినములలో మరల కట్టుదువు. అట్టి నీవు నిన్ను

రక్షించుకొమ్ము" అని మఱికొందఱును పలికి, తమలో తా మాతఁడు వినునట్టుగా వీఁడు దేవునిని నమ్మినవాఁడు; తాను దేవునికుమారుఁడనని చెప్పుకొన్నాఁడు గదా? ఏదీ దేవుఁడు వచ్చి యిప్పుడితనిని రక్షింపుమను. వీఁ డితరులను రక్షించునుగాని తన్ను తాను రక్షించుకోలేఁడు." అని నానావిధముల గేలిచేసిపోయిరి. వీరు వా రన నేల? తుదకు నీవలావలల సిలువలమీఁదనుండి చావునకు సంసిద్ధులయియున్న దొంగలు సహిత మాతని నగతాళిచేసిరఁట! ఈయధిక్షేపములకు దేనికిని మాఱు పలుకక యతఁడు పర్వతమువలె నిశ్చలుఁడయి యుండెను. ఇట్టి కష్టసమయమునం దాతనిశిష్యులు పలాయితు లయి మొగము చూపక పోయినను జెరూసలేమున కాతని వెంటవచ్చి యుపచారములు చేయుచుండిన గాలిలియాస్త్రీలుమాత్ర మాతనిని విడిచినవారు కారు. మేరీక్లియోఫస్, మేరీమాగ్డలేన్, జోయన్నా, సలోము, మొదలయిన స్త్రీలాతనిని విడిచి పోవక భక్తిని చూపుచు కానలివారు రానిచ్చి నంతచేరువను నిలిచిరి.

జీసస్సును సిలువపై నివేశిన విధ మీక్రిందిపటము చూపుచున్నది.

జీసస్సును పరాభవించుట కయి చూడవచ్చిన మహాపురుషులును దారిని బోవుచు చూచినవారును బోయి సిలువకొనను "యూదుల రాజు" అని వ్రాయఁబడి యున్న పలకను జూచి యాయవమానకర మైన వ్రాఁతనుగూర్చి యాచార్యపురుషులతో మొఱ్ఱపెట్టుకొన్నందున వారా వ్రాఁతను మార్చి జీసస్సు యూదులరాజనని తాననుకొన్నట్లగ్గడించెడు వ్రాఁత వ్రాయింపవలసిన దని పైలేటుతో విన్నపము చేసిరి. కాని యతఁ డాచార్యులమాటలు పెడచెవిని బెట్టి వారిప్రార్థన నిరాకరించి పంపివేసెను.

సాయంసమయము సమీపించుచుండెను. రక్తనిస్సరణాధిక్యమువలన నాయాస మధికమయి విదాహము పుట్టఁగా జీసస్సు దప్పిక యగుచున్నదని చెప్పెను. దయాశూన్యులైన సైనికులలో నించుక దయగలవాఁ డయినట్టి యొకఁడు తాము త్రాగుటకుఁ దెచ్చుకొన్న పానకములో స్పంజిని (గోసికి నీరు పీల్చుకొను సముద్రపుపాఁచి) ముంచి కట్టుకొనను కట్టి యెత్తి నోటికి కందింపఁగా జీసస్సు దానిని చప్పరించి విడిచెను. అతని కంతకంతకు దేహతాపము దుస్సహము కాఁజొచ్చెను. ఎటు చూచినను ఆతనిమనస్సునకు మనస్తాపము గొలుపు కృతఘ్నతయు దుస్స్వభావమును గానవచ్చుచుండెను. క్షణకాల మాతని మనస్సును నిరాశామేఘములు కప్పుకొని యాశ్వాసమును గుపతిచెను. ఈనిరాశత్వాంధకార నిమగ్నావస్థలో నతఁడు "ఓనాదేవా! నాదేవా! నీవు నన్నేల విడిచిపెట్టినావు!" అని యఱచెను. ఎంతటిమహాత్ములకును మానవదౌర్బల్య మొకానొకప్పుడు పొడచూపక మానదుగదా! దీనినిబట్టి యాతని కీశ్వరునియందలి విశ్వాసము తగ్గినదని యెంచఁ గూడదు. బాల్యమునుండియు పలుక నలవాటు పడి యున్న యీవాక్యము తీవ్రశారీరకవేదనానుభవసమయమున నప్రయత్నముగా పయికి

వచ్చియుండును. అది యెట్టిదయినను శరీరము క్షీణదశ నొందుచు వచ్చినకొలఁదిని ఆయనయాత్మ యంతకంతకు విమలమగుచు వచ్చి దైవికస్వభావము ప్రకాశము నొందెను. తనకర్తవ్యము స్మరణకు వచ్చెను; తనమరణమే ప్రపంచముయొక్క ముక్తికి కారణ మగునని కనుఁగొనెను; తనముందు నడచుచున్న దారుణదర్శనము లదృశ్యము లయి మనస్సుతదేకనిష్ఠతో పరమపితయందు లగ్న మయ్యెను. మరణమునకు కొన్ని నిమిషములు ముందుగా నతఁడు "తండ్రీ! నాయాత్మను నీచేతులలో సమర్పించుచున్నాను." అని యుచ్చైస్స్వనముతో విస్పష్టముగా పలికెను. కడపట నతఁడు "ఇది సమాప్తమయినది" అని తనలోతాను మందరవమున ననుకొనఁగానే తల రొమ్ముపైని వ్రేలాడఁబడెను; ప్రాణము లుత్క్రమణము లయ్యెను. సిలువను వేయఁబడినతరువాత మూఁడుగంటలలోనే యతఁడు కాలధర్మము నొందెను. ఆతని శీఘ్రమరణమునకు రక్తవాహిక యొకటి తెగుట కారణమని వచింతురు.

సాధారణముగా రోమనులు సిలువను వేయఁబడినవారి శవములను సమాధిచేయుట కయి బంధుమిత్రాదులను తీసికొని పోనిచ్చెడువారు కారు. అయినను తగినంత పెద్దలంచ మియ్యఁగలవా రున్నపక్షమున రోమకపరిపాలకులచేత నట్టిపని చేయించుటయు నసాధ్యము కాదు. రహస్యమున జీసస్సునకు పరమభక్తులయి యుండియు బహిరంగముగా తా మతనిశిష్యు లయినట్లు చెప్పునంతటి ధైర్యము లేనివారు జెరూసలేముపురవాసులలో ననేకు లుండిరి. అట్టివారిలో నొకఁడయిన జోసప్పనువాఁడు ప్రబలుఁడును విత్తవంతుఁడు నయి యుండెను. జీసస్సువిషయమయి జరుపఁబడిన యన్యాయమువలనను క్రూరత్వమువలనను కలిగినకోపముచేత ధైర్యవంతుఁ డయి పైలేటువద్దకుఁబోయి

శవమును సిలువమ్రానినుండి తీసికొని పోనియ్యవలసిన దని జోసఫ్ వేడుకొనెను. పైలేటాతనిప్రార్థన నంగీకరించెను. అందుచేత తత్సమీపమున నున్న జీసస్సుయొక్క మిత్రులతోడుపాటుతో నతఁడు శవమును సిలువనుండి దింపి, శుద్ధజలములో కడిగించి, సమాధి యొద్దకు తీసికొని పోయెను. అతనితోఁటలో రాతిలో మలచిన సమాధి యొకటి యుండెను; దానిలో జీసస్సుశరీరమును బెట్టి దాని ముఖద్వారమున నొక్క మహాశిలను దాపి మూఁతిపెట్టి, ఈ మిత్ర బృందము ఖిన్నహృదయములతో వెనుక మరలిపోయిరి. ఇట్లు జరిగిన దినము శుక్రవారము. ఆదివారమునాఁడు జీసస్సు తన మిత్రులకు కొందరకు సజీవుఁడయి కనఁబడె నని చెప్పుదురు. జీసస్సుయొక్క పునరుజ్జీవనకథ యిది — గాలిలీ నుండి జీసస్సువెంట వచ్చిన మేరీ మాగ్దలీ యనునామె భానువారమునాఁడు ప్రాతఃకాలమున సమాధి యొద్దకుఁ బోయి చూడఁగా దానికి మూఁత వేసినరాయి యథాస్థానమున లేక తొలగింపఁబడియుండె నఁట! పీటరును జానును కలిసికొని జరిగినసంగతిని వారితోఁ జెప్పుట కయి యామె దుఃఖముతోను భయముతోను వెనుకకుఁ బోయె నఁట! వా రామెతోఁ గూడి సమాధియొద్దకుఁ బరుగెత్తుకొని వచ్చి లోపలఁ జొచ్చి యుది వట్టిదిగా నుండుట చూచి వెంటనే వెడలిపోయిరి గాని యామె మాత్రము మేడ్చుచు నక్కడనే యుండె నఁట! కొంతసే పయిన తరువాత మేరీ సమాధి లోనికి వంగిచూడఁగా, దానిలో నిద్దఱు దేవదూతలు కనఁబడి యేల యేడ్చుచున్నా వని యడిగి రఁట! "వారు నాప్రభువును తీసికొని పోయినారు గనుక వా రాతని నెక్కడ నుంచిరో నే నెఱుఁగను" అని మేరీ యుత్తరము చెప్పె నఁట! అప్పు డామె తలయెత్తి కనుఁగొనఁగా తన సమీపమున నొక్కరు కనఁబడి "ఓకాంతా! ఏల యేడ్చెదవు?"

అని యడిగె నఁట! బాష్పముల వలనఁ గొంతవఱకు కన్నుగానని దయి యాస్థలమునకు కావున్న తోటవాఁడని, తలఁచి "అయ్యా! నీ వాతనిని తీసుకొనిపోయి యుండినపక్షమున నీ వాతని నెక్కడ బెట్టితివో నాకు చెప్పుము" అని యామె యాతని నడిగె నఁట! అప్పుడామనుష్యుఁ డామెను 'మేరీ' అని పేరితో పిలువఁగా, "ప్రభువా అని సంతోషముతో కేక వేసి, ఆమె యతనిని జీసస్సని గురుతు పట్టె నఁట! జీసస్సుయొక్క పునరుత్థాన విషయమునఁ గల సాక్ష్యమంతయు నొక్క మేరీయొక్క మాట లయి యున్నవి. ఆమె నిజముగానే తన ప్రభువును జూచినట్టు భ్రమపడి యుండవచ్చును. ఆమె భయశోకపరీతస్వాంత యయి తదేకధ్యానముతో సదా ప్రభువునే స్మరించుచున్నప్పుడు మనోనేత్రమున కాతనిరూపము కనఁబడుటయు భావనా సంభవము లయి యాతని మాటలు వినఁబడుటయు వింత కాదు. ఇట్లే యాతని శిష్యులును విభిన్నస్థలములయందు తమ స్వామి యొక్క శబ్దస్వరూపములను వినియు కనియు నుండవచ్చును. చచ్చినవాఁడు లేచివచ్చుట సత్యము కాకపోయినను, ఆకాలమునందుఁ గలిగిన యీ నమ్మకము శిష్యులకు నూతనధైర్యోత్సాహములను గలిగించుటకు జీసస్సుపదేశించిన ధర్మములకు లోకములో నత్యంతవ్యాప్తిని కలిగించుటకును పరమోపకార మయినది. తనకుఁ గల మహామహిమలతో సకలగుణగణగరిష్ఠుఁ డయినజీసస్సంతటివాఁ డేమియు చేయలేక తనకాయము నాచార్యపీఠమునకు బలిపెట్టవలసినవాఁ డయినప్పుడు శక్తిహీనులమును గుణహీనులమును నయిన మే మేమి చేయగలుగుదు మని, శిష్యకోటిలో ప్రబల మైన నిరాశ వ్యాపించియుండినప్పుడు "జీసస్సు జీవించియే యున్నాఁడు. ఆచార్యపురుషు లాతని దేహము నంతము నొందించినను, ఆతనియాత్మ యింకను మనతోనే యున్నది.

అతఁడు శోకార్తులయియున్న శిష్యులకుదర్శనమిచ్చి సంభాషించుచున్నాఁడు. దిగ్విజయము చేయుట కయి మన కాతఁడు తోడుపడ నున్నాఁడు. ఈలోకమునందు మన కేమి సంప్రాప్త మయినను పరలోకమునందుత్తమగతిని మన కతఁడు చూపుచున్నాఁడు" అను కర్ణపరంపరాగత మయిన జనశ్రుతి భీరువులకు నూతనధైర్యమును నిరుత్సాహులకు నూతనోత్సాహమును దుర్బలులకు నూతనబలమును పుట్టించి తమప్రభు వుపదేశించిన శుభవార్తను కష్టములకోర్చి దూషణలకు సహించి తర్జనభర్జనములకు తలయొగ్గి చావులకు తెగించి లోకములో ప్రవచనముచేయునట్లు చేసినది. మూడుగంటలకాలపుశ్రమతో జీసస్సు శాశ్వత మయిన స్థూలకాయమును విడిచినవాఁ డయ్యును శాశ్వత మైన కీర్తికాయమును ధరించి ప్రపంచమునకు మహోపకారి యయి నూతనధర్మస్థాపకుఁడయి యిప్పటికిని జీవించియున్నాఁడు; ప్రపంచములో మనుష్యజాతి యున్నంతవఱకు ముందును జీవించియుండును. ఈశ్వరుఁడు ప్రపంచమున కంతకు తండ్రియగుటచేత మనమందఱ మీశ్వరపుత్రులమే యయినను జీసస్సీశ్వరపుత్రులలో నుత్తమోత్తముఁ డనఁదగినవాఁడు. ఈయుత్తమత్వము కల్యాణగుణసంపత్తిచేతఁ గూడ నీశ్వరకుమారత్వమున కర్హుఁ డగుటచేత వచ్చినది. ఇతఁడు బోధించిన సత్యములలో క్రొత్తవనఁదగినవి యెన్నో లేవు. ఈతఁడు బోధించిన సత్యములలో నీశ్వరుని పితృభావమును మనుష్యుల యన్యోన్యసోదరభావమును ప్రధానము లయిన వని చెప్పవచ్చును. ఇవి సహితము క్రొత్తవి కావు. జీసస్సుజాతివా రయిన యూదులు దేవుఁడు తమ తండ్రి యనియు తా మాతని ప్రియపుత్రుల మనియు తమ్ముమాత్రమే దేవుఁడు ప్రేమించి యందఱి కంటెను దమ కెక్కువ యాధిక్యమును గల్గించు ననియు భావించుకొని గర్వపడుచుండెడివారు. ఈ భావన భ్రమ యనియు

నీశ్వరునికి తా నెట్లు ప్రియకుమారుఁడయ్యెనో యట్లే లోకములోని యెల్ల జాతులవారును సమానముగానే ప్రియకుమారులనియు, ఈశ్వరుఁడు తనయెడల నెట్లు ప్రేమ గలవాఁడయి యున్నాఁడో యట్లే యెల్ల జాతులవారియెడలను సమానప్రేమమును గలవాఁడయి యున్నాఁడనియు, జీసన్సు బోధించెను. ఇదియే యాతఁడు బోధించిన క్రొత్త సత్యము. దేవుఁడు తండ్రియు, మనుజులు కొడుకులు నగుటచేత పుత్రులకు పితౄజ్ఞానువర్తనము పరమధర్మము. ఏవిషయములోను జను లీశ్వరాజ్ఞాతిక్రమణము చేయక యీశ్వరేచ్ఛానుసారముగా సర్వ విషయములలోను ప్రవర్తించువారయ్యెడు పక్షమున భూమిపై నీశ్వరరాజ్యము నెలకొనును. ఈయీశ్వరరాజ్యస్థాపనము నిమిత్తమే జీసన్సు తనప్రాణము ధారపోసెను. ఈ యీశ్వరరాజ్యము స్థాపింపఁబడిన యెడల జగత్తులో పాప ముండదు; అధర్మ ముండదు; అసత్య ముండదు; అన్యాయ ముండదు; ద్వేష ముండదు; వంచన ముండదు. అందఱును దేవునకు విధేయపుత్రు లయి, పరస్పరప్రేమము గల సోదరులయి, పాపవిదూరులయి, ధర్మపరులయి, సత్యవంతులయి, న్యాయపరాయణులయి, సదయులయి, ఋజువర్తనులయి, పరోపకార పారీణులయి, అంతకంత కీశ్వరసామీప్యము నందుచు దేవతుల్యు లయి మనుష్యు లీశ్వరరాజ్యములో శాశ్వతానందమును బొందువా రగుదురు. యీశ్వరరాజ్యమున కందఱును సమానార్హత గలవారు. ఎంతటిపాపి యయ్యును దీనిని పొందుట కెవ్వఁడును నసమర్థుఁడు కాఁడు. ముఖ్యముగా పాపుల నీశ్వరరాజ్యములో ప్రవేశపెట్టుట కొఱకే తాను తన ప్రభు వయిన తండ్రిచేత పంపబడినట్టు సంపూర్ణవిశ్వాసము గల వాఁడయి జీసన్సు వారియెడల సదయుఁడయి పాపులకొఱకే తనప్రాణ ములను సర్పించెను. ఈశ్వరరాజ్యము బలపడి భూమి భూతలస్వర్గ

మగునుగాక! జీసస్సు త్రొక్కిన త్రోవ లోకమునకు మార్గప్రదర్శక మగునుగాక! జీసస్సుసహితము మనవలె మనుష్యమాత్రుఁడె యయినను తనయకళంకశుద్ధ వర్తనముచేతను, నిశ్చల నిర్మల దైవభక్తి చేతను, అవ్యాజపరార్థైక పరత్వము చేతను, దేవతుల్యుఁ డయినాఁడు. అంతవఱకును పాపమునకును పరాభవమునకును గుఱుతుగానుండిన సిలువ జీసస్సు దానిపైని హతుఁడగుటచేత ప్రభువులును పవిత్రులును గూడ గౌరవచిహ్నముగా ధరించిగర్వపడునంతటి సౌభాగ్యత కలదగునని యెవ్వరనుకొనిరి! దేవసముఁడన్నంత ఘనతను పొందుటకయి విషయసుఖములవంక కాక్షించునింద్రియవర్గములో నతఁ డెంత పోరాటము సలిపియుండునో! భగవంతునినుండి పరాఙ్ముఖునిఁ జేయఁజూచు పాపచింతలను మనస్సునుండి పాఱఁద్రోలుటకయి యెంతకష్టపడియుండునో! ఈశ్వరునితోడ సంతతసాన్నిధ్యమును గలిగించుకొని యాయన యిచ్ఛకు సదా తనయిచ్ఛ లోఁబడునట్లు చేయుటకయి యెంత నిరంతరాభ్యాసము చేసియుండునో! ఏమియు చేయకున్న నంతసులభముగా నీశ్వరరాజ్యము నతఁడెట్లు చూఱగొనఁ గలిగి యుండును! అతఁడు బోధించిన యీశ్వరరాజ్య మైహిక మయినదికాదు; మానసిక మయినది. దేశకాలజాతివిభేదము లేక శుద్ధహృదయులును శుద్ధవర్తనులును అయినవా రందఱును దానినిబొందుటకు స్వాతంత్ర్యముగలవారు. ఈశ్వరాజ్ఞోల్లంఘనమున కనఁగా పాపమునకు పశ్చాత్తప్తులయి నిర్మల హృదయములతో తండ్రియైన పరమేశ్వరుని సమీపించు బిడ్డలందఱును ఈశ్వరరాజ్యములో ప్రవేశించి యానందము నొందుదురన్న మతసత్వహార్స్యమునకు ప్రతిష్ఠాపనాచార్యుఁ డయిన జీసస్సుయొక్క సిద్ధాంతము లోకములోని సర్వమతముల యందును వ్యాపించి యనంత శుభదాయక మగునుగాక!
